

Валентина Стрілько

СТАТИ НАРОДОМ

2019 рік

**Рекомендовано до друку
Вченою радою**

Міжнародного освітнього фонду імені Ярослава Мудрого
(Протокол № 2 від 07 березня 2019 року)

Рецензент:

Калашник Наталія Григорівна - доктор педагогічних наук, професор

C-85

Стати народом

За заг. ред. Валентини Стрілько. — К.: 2019. — 504 с.

Ця книга про роботу Гнідинської школи Бориспільського району Київської області в 1979-1992 роках. В час тоталітарної радянської доби педагогічний колектив цього навчального закладу першим в Україні сміливо почав працювати за концепцією Української національної школи з новим змістом освіти, новими навчальними програмами, підручниками з українським змістом, а також з новими формами позакласної та позашкільної роботи. Все це підготували та запровадили в навчально-виховному процесі педагоги Гнідинської школи. Читачі знайдуть багатий матеріал з досвіду роботи педагогічного колективу, починання якого підхопили тисячі вчителів зі всієї України. Видання буде цікавим педагогам, науковцям, учням, студентам, батькам, всім тим, хто цікавиться історією України, становленням Української незалежної держави та нової Української школи.

ISBN 978-966-494-068-6

На обкладинці хор Гнідинської школи «Родина», 1986 рік

Зміст

СЛОВО ДО ЧИТАЧІВ.....	6
СПИСОК УЧИТЕЛІВ ГНІДИНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	8
ВИТОКИ: ШТРИХИ ДО ІСТОРІЇ ОСВІТИ СЕЛА ГНІДИН.....	10
НА ШЛЯХУ ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ.....	12
РОЗДІЛ І. ВСЕ ПРО НАС.....	16
КРИНИЦЯ ТВОРЧОСТІ. ГНІДИНСЬКА ШКОЛА – ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЦЕНТР «УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА».....	18
З УКРАЇНОЮ В СЕРЦІ. НОВІ НАВЧАЛЬНІ ПРЕДМЕТИ, ПРОГРАМИ ТА ПІДРУЧНИКИ ГНІДИНСЬКОЇ ШКОЛИ В 1985-1992 РОКАХ.....	50
СТАТИ НАРОДОМ. ПЕРШІ В УКРАЇНІ УРОКИ НАРОДОЗНАВСТВА.....	84
ДО ЖИТТЄДАЙНИХ ДЖЕРЕЛ. З ДОСВІДУ РОБОТИ ПЕРШОЇ В УКРАЇНІ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАРОДНИХ МИСТЕЦТВ (МАНМ).....	96
УРОКИ ГАРНОЇ ПОВЕДІНКИ. З ДОСВІДУ ПРОВЕДЕННЯ ПЕРШИХ В УКРАЇНІ УРОКІВ ЕТИКИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	108
ОСВЯЧЕНІ ЖИВОЮ ВОДОЮ. ШКІЛЬНА ГАЗЕТА «ЖИВА ВОДА».....	144
БАРВІНКОВИМ ЦВІТОМ. ТВОРЧІСТЬ ГНІДИНСЬКИХ ШКОЛЯРІВ НА СТОРІНКАХ ДИТЯЧОГО ЖУРНАЛУ «БАРВІНОК».....	158
РОЗБУРХАНЕ ПОЛУМ'Я УКРАЇНСЬКОГО ДУХУ.....	168
ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ.....	188
ХРАМ УКРАЇНСЬКОГО ДУХУ. ПЕРШИЙ В УКРАЇНІ ШКІЛЬНИЙ ЕТНОГРАФІЧНИЙ МУЗЕЙ.....	194
ШКОЛА ЯК ПИСАНКА. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНА БАЗА ГНІДИНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	226
ЇХ ЛЮБИЛИ ВСІ. ПРО ТЕХНІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ГНІДИНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	236
НАШІ ДРУЗІ. ЗВ'ЯЗКИ ГНІДИНСЬКОЇ ШКОЛИ ІЗ ПИСЬМЕННИКАМИ, НАУКОВЦЯМИ, ЖУРНАЛІСТАМИ, СПІВАКАМИ, АРТИСТАМИ, КОМПОЗИТОРАМИ, ХУДОЖНИКАМИ, ГРОМАДСЬКИМИ ДІЯЧАМИ ТА МУЗЕЯМИ УКРАЇНИ.....	238

І ЗАЗВУЧАЛА ШКОЛА. КОРОТКИЙ ОГЛЯД ПРЕСИ, РАДІО, ТЕЛЕБАЧЕННЯ ПРО ГНІДИНСЬКУ ШКОЛУ.....	246
ЯК ПРОРОСТАВ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД. ПРЕСА ПРО ГНІДИНСЬКУ ШКОЛУ.....	262
ЯК ОДНА СІМ'Я. ПРО ГНІДИНСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕКТИВ І НЕ ТІЛЬКИ.....	314
ДРУЖБА БЕЗ КОРДОНІВ. МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ ГНІДИНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	324
ПОЕЗІЯ УЧНІВ ГНІДИНСЬКОЇ ШКОЛИ У ЗБІРЦІ «СВОЮ УКРАЇНУ ЛЮБІТЬ».....	352
ШІСТНАДЦЯТЬ ВАЖЛИВИХ СПРАВ, ЗРОБЛЕНИХ ПЕДАГОГІЧНИМ КОЛЕКТИВОМ ГНІДИНСЬКОЇ ВОСЬМИРИЧНОЇ ШКОЛИ В 1985-1992 РОКАХ, ЩО ВВІЙШЛИ ДО ІСТОРІЇ СЕЛА ГНІДИНА, ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ УКРАЇНИ ТА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ.....	366
РОЗДІЛ ІІ. ЗОЛОТОЇ НИТКИ НЕ ГУБІТЬ.....	369
ЗОЛОТОЇ НИТКИ НЕ ГУБІТЬ АБО НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА, СУТЬ ПРОБЛЕМИ (СТАТТІ ТА ВИСТУПИ ДИРЕКТОРА ГНІДИНСЬКОЇ ШКОЛИ СТРІЛЬКО ВАЛЕНТИНИ ВАСИЛІВНИ).....	370
РОЗДІЛ ІІІ. ПОСЛІДОВНИКИ ГНІДИНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	399
ЗА ПРИКЛАДОМ ГНІДИНА.....	400
СТЕЦІВСЬКА МАЛА АКАДЕМІЯ НАРОДНИХ МИСТЕЦТВ ЗВЕНИГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	406
ПОСЛІДОВНИКИ ІЗ МАКСИМІВСЬКОЇ ШКОЛИ.....	418
ВІД НАРОДОЗНАВСТВА – ДО УКРАЇНОЗНАВСТВА.....	420
ІСКРА, ЩО РОЗПАЛИЛА ВОГОНЬ.....	424
ЗАПОРІЗЬКИЙ СІЧОВИЙ КОЛЕГІУМ.....	426
ФАСТІВСЬКА ШКОЛА НАРОДНИХ РЕМЕСЕЛ.....	428
СВІТЛИЦЯ УКРАЇНСЬКОГО СЛОВА.....	442
МАЛА АКАДЕМІЯ НАРОДНИХ МИСТЕЦТВ МІСТА ДНІПРА.....	446

РОЗДІЛ IV. СПОГАДИ ВЧИТЕЛІВ.....	451
ПАМ'ЯТНІ РОКИ.....	452
ЯСКРАВІ БАРВИ МОЄЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАЦІ.....	458
І ЗАСПІВАЛА ШКОЛА.....	468
НАШ ТВОРЧИЙ ПОЧЕРК.....	470
МОЇ УРОКИ ЕТИКИ.....	472
ВІДРЯДЖЕННЯ ДО ПРИБАЛТИКИ.....	474
НАЙКРАЩІ РОКИ МОГО ЖИТТЯ.....	476
ЗА ПОРОГОМ ШКОЛИ.....	478
МОЇ УРОКИ НАРОДОЗНАВСТВА.....	480
ЛЮБИМИЙ УРОК НАРОДНИХ ІГОР.....	484
ВОНИ ПРАЦЮВАЛИ У ГНІДИНСЬКІЙ ШКОЛІ.....	486
РОЗДІЛ V. НАУКОВЦІ ПРО ГНІДИНСЬКУ ШКОЛУ.....	491
ГНІДИНСЬКА ШКОЛА НА КИЇВЩИНІ – ВИСОКИЙ ВЗІРЕЦЬ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ.....	492
СМІЛИВО ВИПЕРЕДЖАЮЧИ ЧАС.....	498
УКРАЇНА. ДЕРЖАВА. МИ... ..	499
НАПЕРЕКІР РАДЯНСЬКІЙ СИСТЕМІ.....	500
НАРОДНА ПЕДАГОГІКА.....	502

ВЧИТЕЛЯМ ГНІДИНСЬКОЇ ШКОЛИ 1979-1992 РОКІВ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ

СЛОВО ДО ЧИТАЧІВ

«ТІЛЬКИ ТОЙ НАРОД
СИЛЬНИЙ ДУХОМ,
У ЯКОГО Є НАЦІОНАЛЬНА РІДНА
ШКОЛА»

Кирило Стеценко

Сьогодні, коли в незалежній Україні майорить жовто-блакитний прапор, звучать слова державного гімну «Ще не вмерла України ні слава, ні воля», а в школах України вивчають історію України, декому, особливо молоді, видається, що так було завжди. Але не так давно в радянську добу все це заборонялося. А тих, хто пропагував ідеї українства, московсько-більшовицька влада називала зрадниками Батьківщини і кидала сміливців за ґрати або розстрілювала. Радянська освіта наскрізно була пронизана ленінсько-сталінськими постулатами, зміст навчально-виховної роботи спрямовувався на тотальне вихолощення будь-яких згадок про Україну, особливо борців за її незалежність.

Історія України вивчалась лише півроку у сьомому класі, а концепції навчальних програм погоджувались з Москвою. В школах вивчення української мови було обов'язковим. Дискри-

мінація вчителів української мови полягала в тому, що тим педагогам, хто викладав в школі російську мову, вводилась доплата до заробітної плати в розмірі 20 відсотків від заробітної плати, а класи в кількості 25 осіб при вивченні російської мови ділились на 2 групи. Виховний процес цілковито підпорядковувався ідеям Комуністичної партії, диктатура якої знищила мільйони кращих синів і дочок України. Радянська школа була в руках комуністів головним інструментом виховання покірних рабів, які повинні назавжди забути, хто вони, якої національності, і любити лише Радянський Союз та його політичних вождів.

В цей важкий для України час на початку вісімдесятих років ХХ століття яскравою свічкою українського змісту освіти і виховання постала Гнідинська восьмирічна школа Бориспільського району Київської області.

Це був вибух українського духу, української ідентичності. До унікального на той час навчального закладу потяглися тисячі вчителів, науковців та громадських діячів України. Саме такий масовий приїзд до Гнідинської школи прихильників створення нової української школи унеможливив репресії органів КДБ та Комуністичної партії щодо сміливих педагогів. На одному із засідань пленуму Бориспільського райкому партії, де обговорювалось питання щодо роботи Гнідинської школи та звільнення її директора, було сказано: «Не чіпаймо зараз цю школу, бо буде-

мо мати проблеми не тільки в Україні, а й за «бугром».

Гнідинська школа вела за собою кращих педагогів України і тим самим наближала проголошення незалежності Української держави. Досвід роботи її педагогічного колективу вписаний золотими літерами в історію України та історію української педагогіки.

Валентина Стрілько,
директор Гнідинської школи 1979-1992 років,
кандидат педагогічних наук.

Хор Гнідинської школи «Родина», 1986 рік

Список учителів Гнідинської школи, які працювали під керівництвом її директора Стрілько Валентини Василівни в 1979-1992 роках

Барановська Броніслава Гаврилівна

Дідик Галина Олексіївна

Безруков Леонід Дмитрович

Добровольський Сергій Михайлович

Беник Віра Іванівна

Дремлюга Ганна Юхимівна

Біла Тетяна Василівна

Єсипок Галина Йосипівна

Білойван Микола Миколайович

Залозна Лідія Григорівна

Білокриницька Олена Олександрівна

Золотарьова Алла Володимірівна

Бондаренко Геннадій Миколайович

Іваннікова Людмила Володимирівна

Борисенко Галина Степанівна

Кальненко Володимир Іванович

Галатенко Василь Іванович

Кармаза Леся Олександрівна

Грабовий Степан Петрович

Касянчук Галина Іванівна

Давиденко Віра Михайлівна

Кисюк Галина Іванівна

Дем'янішина Валентина Омелянівна

Коваль Федось Климович

Кондратенко Тамара Сергіївна

Кривошей Елла Григорівна

Кудько Ніна Григорівна

Лебідь Ігор Анатолійович

Лебідь Леся Юріївна

Лілик Василь Сергійович

Лузан Віктор Іванович

Лузан Ольга Миколаївна

Майкович Тамара Ярославівна

Майстренко Раїса Олексіївна

Малкович Іван Антонович

Мальцева Людмила Вячеславівна

Маринченко Ольга Гнатівна

Митяй Василь Гнатович

Мокрицька Марія Михайлівна

Нерушко Зінаїда Іванівна

Олексійчук Борис Васильович

Олексійчук Надія Семенівна

Онищенко Таїсія Архипівна

Підгорна Людмила Михайлівна

Пільщикова Тамара Григорівна

Пільщиков Олександр В'ячеславович

Прядко Любов Василівна

Птушкіна Марія Панасівна

Ратушний Михайло Ярославович

Ремінь Ольга Яківна

Рій Катерина Петрівна

Розумовська Світлана Іванівна

Сидоренко Віктор Васильович

Ткаченко Тетяна Володимирівна

Триліс Василь Герасимович

Тuzинський Олександр Миколайович

Черниш Ганна Федорівна

Шевченко Катерина Михайлівна

Щербак Олена Миколаївна

Щербак Степан Дмитрович

Щербін Вадим Анатолійович

Щербіна Ліля Анатоліївна

Яременко Ірина Іванівна

Яременко Олена Володимирівна

ВИТОКИ ШТРИХИ ДО ІСТОРІЇ ОСВІТИ СЕЛА ГНІДИН

Витоки освіти на території сучасного села Гнідина сягають V тисячоліття до нашої ери, періоду Трипільської культури. Археологічні розкопки, що проводились у Гнідині в XX столітті, засвідчують, що тут жили трипільські племена. У них була сформована своя чітка система навчання та виховання. Трипільці мали своє письмо, свої традиції, високий рівень культури, землеробства. В подальшому, в період Київської Русі, гнідинці мали можливість вчитися при церквах.

В часи козаччини, особливо у XVIII столітті, в кожному селі була церква, при якій обов'язково діяла школа. Була церква в цей час і в Гнідині, а згодом при церкві збудували поряд із школою житловий будинок для вчителів.

Впродовж майже 200 років в нашому селі дбайливо плекав освіту давній український рід священників Криницьких, що походив із сусіднього села Вишеньок. Всі вони здобували освіту у Києво-Могилянській Академії, згодом посідали високі державні пости. Особливо виділявся у XVIII столітті рід священника Василя Криницького. Його син Герасим був настоятелем Київської Преображенської церкви, Павло – викладав у Києво – Могилянській Академії, пізніше він став священником посольської церкви в Парижі. Арсен невтомно працював в сані архімандрита Київського Пустинно-Микільського монастиря. Їх нащадки у Гнідині збудували церкву, мали свою велику садибу в районі сьогоднішньої сільської ради. Турбота про освіту дітей для них була пріоритетною.

10 листопада 1884 року завідувачем школи при Гнідинській церкві став місцевий священник Василь Дмитрович Криницький, очевидно названий в честь свого відомого прапрадіда. У нього

вчився 21 учень. За свою просвітницьку роботу Василь Криницький був відзначений нагородами від Священного Синоду та Міністерства народної освіти царської Росії. Василь Криницький був великим українським патріотом, міцно дружив із Павлом Платоновичем Чубинським, автором державного гімну «Ще не вмерла Україна», який часто приїздив до Гнідина і зупинявся в садибі Криницьких в центрі села. За сприяння священника Криницького в нашому селі П. Чубинським було зроблено багато фольклорних записів, особливо казок, що увійшли до його збірки «Праці етнографічно-статистичної експедиції в Західно-Руський край».

З кожним роком кількість учнів у вчителя Василя Криницького збільшувалась, у 1899 році у нього вже навчалось в два рази більше учнів: 37 хлопчиків та 4 дівчинки. Слід зазначити, що представники роду Криницьких були священниками в Гнідинській церкві аж до її закриття комуністами у двадцятих роках XX століття.

На початку XX століття в Гнідині на кошти земства збудували велику, світлу дерев'яну школу з дубового матеріалу, а також квартиру для вчителів. В її стінах навчались десятки поколінь гнідинців. Це приміщення простояло майже 100 років. Збереглося воно в дуже доброму стані, адже якісно підготовлений до будівництва дуб може простояти і тисячу років. В дев'яностих роках XX століття це приміщення разом із землею було продано комерційній структурі, яка зруйнувала школу і звела на її місці готель, а дуб, з якого будувалась школа, продали.

В XX столітті Гнідинську школу закінчили тисячі випускників. Серед них багато тих, хто в житті досяг особливих успіхів. Це – Шевченко Йона

Васильович, 1887 року народження, провідний український актор, театрознавець, автор багатьох книг та статей про український театр, Онищенко Василь Олексійович, 1923 року народження, чемпіон Світу з кульової стрільби (Венесуела, 1954 рік); Бідненко Ганна Федотівна, 1903 року народження, ланкова, депутат Верховної Ради УРСР 1938, 1947, 1951, 1955 років, кавалер ордена Леніна; Кравченко Іван Хотович, 1921 року народження, Герой Радянського Союзу, танкіст, загинув 5.05.1945 року під час штурму Берліну; Онищенко Неля Григорівна, 1985 року народження, майстер спорту міжнародного класу з боксу;

Кармаза (Стрілько) Олександра Олександрівна, 1972 року народження, доктор юридичних наук, професор, головний спеціаліст юридичного управління Апарату Верховної Ради України, викладач Київського Національного університету Ім. Тараса Шевченка; а також багато інших славних наших земляків.

Яскраву сторінку до історії Гнідина та історії української педагогіки вписав педагогічний колектив Гнідинської школи та її директор школи – Валентина Стрілько в 1979-1992 роках.

Гнідинська школа збудована земством на початку XX століття, зруйнована в кінці XX століття, світлина 1992 року»

*Директор Гнідинської школи
Валентина Стрілько на святі
початку нового навчального
року, 1 вересня 1987 року*

НА ШЛЯХУ ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Вісімдесяті роки ХХ століття були передднем незалежності України. Правда, таке стрімке визволення від російської окупації ще не було видно і на горизонті, але вже за любов до України не розстрілювали і не засиляли в Сибір в радянські концтабори.

Нова система навчально-виховної роботи, яку запровадив наш педагогічний колектив без будь-якого на те дозволу Міністерства освіти, реально, на

якусь маленьку часточку, наближала проголошення незалежності України. Тому, коли з ініціативи Спілки письменників України був створений «Народний Рух України за перебудову», наш педагогічний колектив і я особисто, як його керівник, палко підтримали цю громадську організацію.

Вона виразно окреслила своє завдання: здобуття незалежності України.

16 лютого 1989 року в «Літературній Україні» надрукували програму «Руху». Розуміючи, що не всі педагоги району передплачують цю газету, я вирішила розмножити документи, вміщені в ній. Таку можливість ми мали завдяки трьом комп'ютерним системам та ксероксу, подарованим школі доброчинцями української діаспори. Наївно гадала собі: доки кегебісти заворушаться, передам програму «Руху» усім директорам навчальних закладів Бориспільського району на плановій березневій нараді.

Та не так сталося, як гадалося. Наряду відмінили без пояснень. А до мене в село вперше відкрито при-

їхали «бійці невидимого фронту», працівники КГБ. З двох причин я їх не боялася. По-перше, очолював «профілактичну» групу начальник районного відділу Комітету державної безпеки УРСР – один з колишніх комсомольських ватажків району Чичкань. Ми були знайомі ще з тих пір, коли я працювала в школі піонервожатою. По-друге, вони говорили зі мною таким собі «отеческим» тоном, навіщо, мовляв, знатися з націоналістичними елементами і водитися з такими людьми, як Павличко та Драч? На тому «співбесіда» й закінчилася. Але чекісти люди наполегливі. Пізніше вони ще не раз приїздили до мене. Якось почали з того, що

їхне відомство, мовляв, завалене анонімними дописами про мою антирадянську діяльність, а тому варто взяти зразки шрифтів усіх шкільних множильних засобів, щоб знайти автора листівок.

На Рух у той час (та й пізніше) чинився страшенний тиск. Кожна людина, що вголос підтримувала національно-демократичні сили, мала від влади чорне тавро. Але ми вже не могли мовчки спостерігати за свавіллям радянської влади.

Весною 1990 року мене обрали головою Бориспільського осередку «Народного Руху України за перебудову». Слід зазначити, що освітяни Бориспільського району дуже

*Учні Гнідинської школи
на шкільному святі*

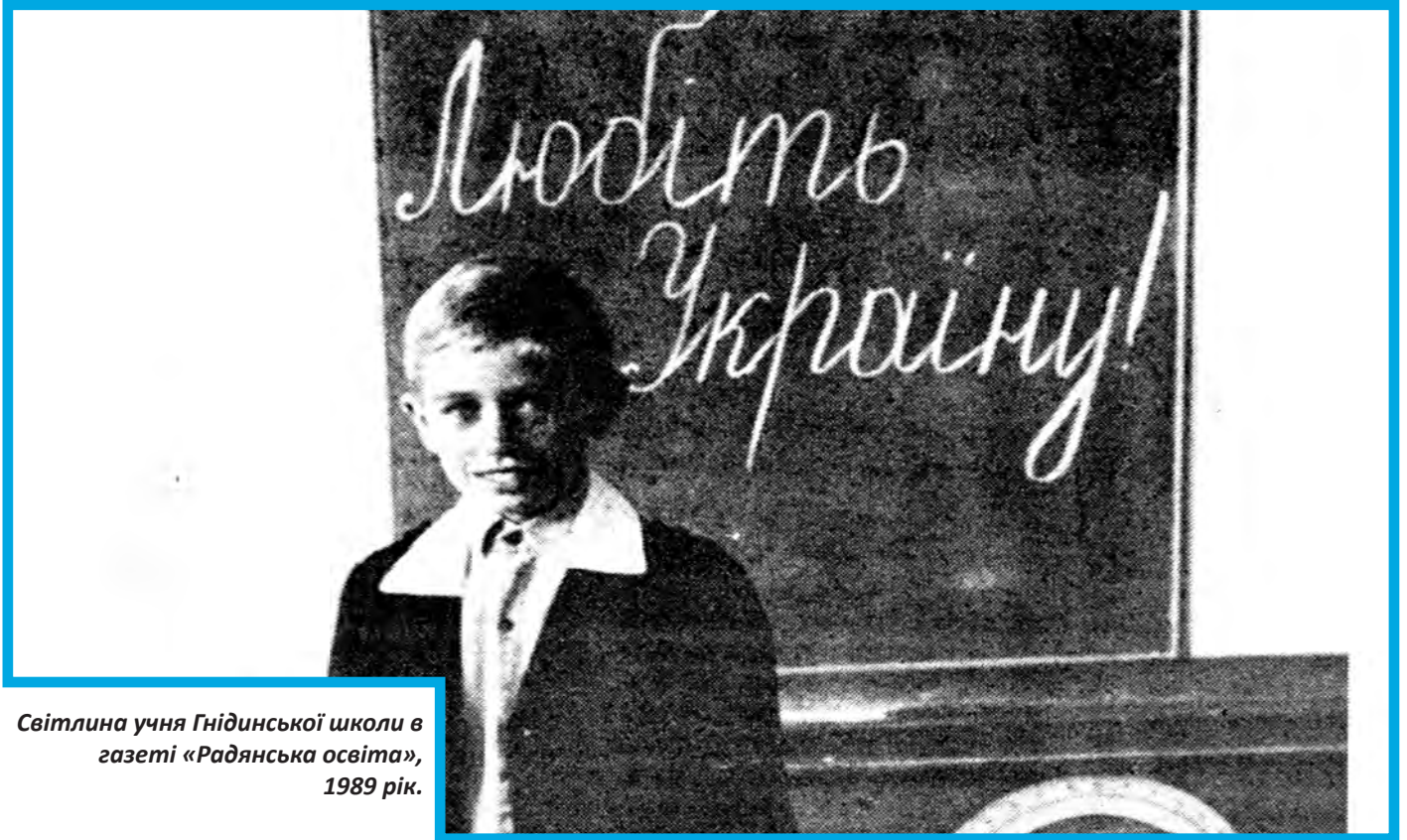

Виступ директора Гнідинської школи Валентини Стрілько на святкуванні першої річниці МАНМ, 1987 рік

Світлина з газети «Радянська освіта» за 3 березня 1989 року

Світлина учня Гнідинської школи в газеті «Радянська освіта», 1989 рік.

боялися вступати до цієї організації. Сміливців було лише декілька: вчитель історії Ревнівської школи Микола Поркуян, вчитель української мови та літератури Гірської школи Анатолій Фасоля, вчитель Щасливської школи Володимир Тименко та вчитель англійської мови Гнідинської школи Михайло Ратушний.

Але весь педагогічний колектив Гнідинської школи дружно втілював ідеї «Руху» в життя та поширював їх по Україні через багатьох вчителів, що масово приїздили до нашої школи за досвідом. Ми друкували та розповсюджували різноманітні звернення та листівки із закликами боротися за незалежність України. Ось одна з них, що було надруковане в шкільній газеті «Жива вода» (№ 2-3, від 1990 року).

«Дорогі колеги, батьки наших учнів, земляки, співгромадяни! Народі України!

Упродовж кількох століть ми були поневолені. Тяжкий відбиток нашого рабського існування відчувається досі на кожному кроці. Саме

Союз довів нас до цілковитого зубожіння й глибокої національної кризи. У нас немає іншого виходу: або нас врятує державна незалежність, або ми зникнемо як народ з лиця землі.

За роки уярмлення Україна перетворилася на колонію, в якій дитяча смертність найвища в Європі, тут збудовано понад тисячу шкідливих хімічних підприємств, лише сім відсотків продукції, яка використовується для власних потреб, тут зіпсовано шістдесят відсотків найкращих чорноземів.

За рівнем найважливіших видів промисловості і сільськогосподарської продукції у порівнянні з країнами Західної Європи Україна за багатьма показниками займає перше місце, але за рівнем убогого життя ми цього не відчуваємо.

Невже нам мало Чорнобиля й державного заколоту, щоб зрозуміти просту істину: ми бідні, обкрадені тому, що невільні? Щоб бути багатими, треба бути незалежними. Тому в ім'я вільного й щасливого

життя наших дітей закликаємо Вас підтримати Акт про незалежність, проголошений Верховною Радою України, і сказати «Так» незалежній Україні на референдумі.

Ми повинні використати свій шанс, якого може більше не дати історія, - проголосувати за волю для себе, для своїх дітей та внуків.

Колектив учителів і батьківський комітет Гнідинської середньої української національної школи.»

Згодом ми зрозуміли, що виховувати українських патріотів без глибокого знання історії України не можливо. Було запроваджено щотижневе політзаняття по вивченню цього предмету. Всі навчальні програми наскрізно пронизувались яскравими і трагічними сторінками історії України. Це було надзвичайно актуально, бо радянська система освіти виділяла на вивчення цього навчального курсу за всі 10 років лише півроку у 7 класі.

Вже у 1985 році в кожній класній кімнаті був обов'язково обладнаний куточок національної символі-

ки, а на всі шкільні свята вносились жовто- блакитний український прапор.

Для радянських чиновників це був шок. Але ми їм пояснювали, що у нас є і державний прапор, не тільки національний. Комунисти обзивали нашу школу «бандерівською», а після проголошення не-

залежності України виявилось, що жовто-блакитний прапор виявився лише в Гнідинській школі, тому Бориспільська міліція попросила його для організації церемонії присяги на вірність Україні.

Прокраїнська позиція школи мала підтримку серед батьків. Це показали перші вибори Президента

України, коли за кандидата в Президенти України В'ячеслава Чорновола у Гнідині був найвищий відсоток голосів порівняно з іншими селами Бориспільщини.

Так щоденно та наполегливо наш педагогічний колектив працював на омріяну століттями незалежність України.

Стаття в журналі «Україна» про досвід роботи Гнідинської школи, 1988 рік. Стор. 1

Директор Гнідинської школи *Василина Стридюк*.

А коли це за кілька кілометрів від нас, міста, ступили, то побачили, як там. А там більше, ніж в нас. Бачили дітей з народними костюмами. Це вже багато років тому, коли ми з вірши і піснями ходили по школах і селах, великі паролетники.

Ці великі паролетники були дуже цікавими, вони побудовані з дерева на колесах, і в них на колесах виступали. Там же були і Гнідинські етими, але, пам'ятаю, у нас з Андрійківкою, килимками та паролетниками (за творчим Василем Сергієвичем, Чубарівкою).

Скажіть, чи не знаєте жодної казки, пісні — навчати на уроці етими Василина Кулишівна Дришківка чи Ніна Гриньківна Курдюк, Устина Федорівна Небожинська, Галина Купріянівна Галатинка, або ще котрись із бабусь «Родина». Тільки на заняття народними пригодами... Залишили. Найкраще — не магазинчик, не магазинчик. Ії дуже просто знайти, купити самі у старій гонимки. Не зуміли — на уроці допоможуть. Побачили, ладно виїде на зграї за фобричку. Ще гарніша ще дорожка. Бо крини. Не в кого такої не буде. Та ще й коли їм'я їй досі не магазинчик, є в словничку давніх імен свого села (такий є в кожній школярі).

І ось уже ти клавеш свої витинки — лядку Мар'янку — в лодку коліскову, прив'язану посеред класу.

Ой дяди-слотинки,
Нема дома матонки
поїхала в ліс по дрова,
Покинула Ганю дома.

співає Юресь Романюк коліскову, яку записав од своєї бабусі.

І так — увесь клас. Беритися не можна, бо всі хочуть виступити. Але й послухати не треба: коліскову — не скоромовку, її співають ніжно і ладно. Недарма ж учителька кожного питає, які пестливі слова він пам'ятає у своїй пісні. А що як вони усі пестливі? Ой Тетянка Семенко так і сказала: «У моєї колісковій пестливі слова — ча-а-а». Ще й вивела їх...

Відповідальна це справа — уроки народознавства, не легко їх проводити, надто ж тому, що слухачі як таких у школі немає. «Читають» класні керівники Віра Іванівна Беник, Тамара Ярославівна Майкович, Тамара Сергіївна Кондратенко, Рейса Олексіївна Майстренко, Ольга Яковна Ремінь. І знову ж — односельці, старожили, люди, які є носіями народних традицій, звичаїв, етики, естетики, моралі. Не цих уроках і готувалися до проведення свят народних ігор.

Одне з них проходило в Гнідині на Слівочій долині: було то нещасливий, тільки зазеленіла травка; друге — у жітському Музеї просто неба. Мала академія виступу-

...зависала силу-силенну пісень та...
...завалили люди небайдужі до...
...здатні навчати...
...вчаться...
...тепер самі згадують...
...збирати пісні по хатах. Не...
...відкривалися. І співати...
...од відчуття того...
...комусь потрібна. Воно...
...живуть під Києвом. Що-що, а пісню...
...Пригадують бабусі, дідуся...
...у селі навіть клубу...
...ходять пісні записують!...
...можже... Аж ні, побачили енту-...
...що записувати, не стерлося, не...
...в небо. Як їм сподобалася...
...дівочка:

Ластовочка прилітала,
До оконця припадала:
— Ой устань, устань,
Пане господарю,
Засвіти свічку восковою,
Побуди челядь молодую.
Хай походить по дворочку,
Як та пчїлка по медочку.
Вечор добрий!

Скликали старожилів до школи, до академії. І не просто так, а на зустріч з дітьми. І стала та сходка днем народження хорів всіх поколінь, що дістав назву «Родина». Сьогодні вже важко уявити собі, як вони могли раніше не помічати одне в одному пісні. Де вона, ота сумна чи весела, була схована? І навіщо? Усміхається Ганна Михайлівна Белкіна, теплішас на виду Катерина Овремівна Білойван, утирає хустинкою кутки очей Векла Іванівна Курдюк, задумується Домна Іванівна Попенко. На-співалися, нагомонілися — прощатися не хочеться.

— Ми дуже вдячні вам, що зазвали нас до школи... Тепер хай і вони вчаться, — кажуть бабусі та й на діток показують.

А діти до пісні потяглися, як спраглий до джерельця. Недарма вже на наступній зустрічі зі співочим селом (про яку є запис у «Літописі Малої академії») Ніна Матвієнко зворушено мовила:

— Діти мої золоті, так ви вирости за цей місяць на цілу голову. То тримали сороку за хвоста, а тепер — солов'я в руці. Дівчата, не випускати! Хлопці, так тримати дудочку!.. Кажуть, немає пісень? Неправда! Оці діти готові, вони ждуть тих пісень, ждуть, чого ми їх навчимо. Ми кажемо: а-а-а, тепер юнь не співає. Не співає, бо ми

самі не співаємо... Зараз уже народні голоси пропадають, тому що наші діти не співають на вулиці. Ні, десь-таки помаленьку ми самі й вичавили що пісню з хати — в хлів, на поле, кудись туди, де не чують люди. Співайте, діти, і ввечорами вичищайте свої голоси! Не ждіть, поки Ніна вам заспіває... Я собі думаю, що для нашого хору буде зміна така прекрасна, як сьогодні почула. Дітячих пісень у нас все менше й менше. Але є. Є веснянки дітячі, веснянки дорослі... У вас повинні бути магніфони, запаяйте в цих жінок веснянки. Заберіть те, що вже ось-ось десь піде. Запишіть його. Це ж можна книжку шлу зробити у селі. Велику книжку... От «Шедрика» Леонтовича — записана десь шедрівочка, може, з чийось уст, стала світовим надбанням, її співають народи...

Ніна говорила ще і ще, її про щось запитували, вона відповідала і питала сама, роздумувала. Бо їй ніколи не переставала боліти доля пісні. Потім співала разом з бабусями, дідусями, дітьми. І тим уже була створена одна із сторінок великої книги, про яку мовилося...

На наступну сторінку запросимо відомого музикознавця й композитора Л. І. Ященка, людину, яка в скербниці своєї широкої душі зберігає тисячі й тисячі пісень-намістинок.

— Подяка усім вам, і особливо літнім за те, що зберегли в недоторканності наш прекрасний одяг народний, — сказав Леопольд Іванович. — Такі вишивані сорочки

Галина КИРПА

ЗЕМЛЮ В ВІНОЧОК ВБЕРЕМ...

МАЛА АКАДЕМИЯ
НАРОДНИХ МИСТЕЦТВ

Розділ I

СЬОГОДІНІ В ШКОЛІ

ВСЕ ПРО НАС

*У приміщенні Гнідинської школи. Виставка робіт
української художниці Тамари Гордової*

Почесні члени Малої Академії Народних Мистецтв зустрічаються з гнідинськими школярами, 1989 рік

КРИНИЦЯ ТВОРЧОСТІ

Гнідинська школа – Всеукраїнський науково-практичний центр «Українська національна школа»

До Гнідинської школи у 80-х роках ХХ сторіччя за педагогічним досвідом потягнулись тисячі (так, саме тисячі) вчителів України. Вони хотіли працювати по-новому на благо українського народу, а не Союзу Радянських Соціалістичних Республік. Наш педагогічний колектив щедро ділився своїми надбаннями, проводив для гостей педагогічні семінари, відкриті уроки, творчі дискусії та екскурсії по школі. Учителі

ніколи не поверталися з Гнідинської школи з порожніми руками: вони отримували методичні рекомендації до системи виховної роботи, нові навчальні програми з різних предметів, головною складовою яких був наскрізний український зміст навчання, копії нових підручників для початкових класів, різну методичну літературу, з розробки уроків та виховних заходів.

Так Гнідинська школа стала Всеукраїнським навчально-методичним центром «Українська національна школа», який був офіційно створений при «Творчій спілці

до Гнідина за досвідом створення нової школи з новим українським змістом навчання та виховання.

КНИГА ВІДВІДУВАЧІВ ГНІДИНСЬКОЇ ШКОЛИ

(1988-1992 роки)

«Ця книга не для слави – для історії... Вона повинна допомогти колективу стати кращим.

Хай в ній буде поменше дифірамбів, а побільше практичних порад і зауважень. Збоку, кажуть, завжди видніше...

Колего! Будь нашим мудрим радником і навчителем!

Сьогодні вже практично неможливо згадати всіх, хто тільки в цьому навчальному році був у Гнідинській школі. Всього приблизно було біля шестисот чоловік. Це були діти (учні шкіл Бориспільського району і м.Києва), вчителі 200,289, 259 шкіл міста Києва та школи імені П.Г.Тичини, також Київської. Були представники педучилищ №1 та №3 міста Києва, працівники Київського педінституту та Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка. До нас приїздила ціла делегація з Переяс-

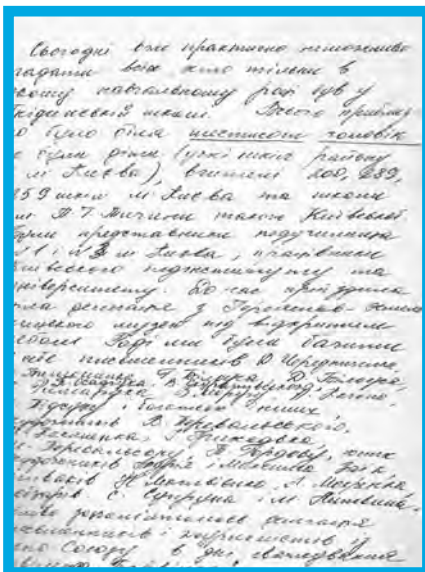
Гнідинські школярі в Київському Будинку вчителя, 1987 рік

лав-Хмельницького музею під відкритим небом. Раді ми були бачити в нас письменників Д.Чередниченка, Б.Тимошенка, Г.Білоуса, Д.Білоуса, П.Осадчука, В.Скуратівського, І.Римарука, В.Моругу, А.Качана, О.Підсуху і багатьох інших, художників В.Перевальського, М.Косяненка, І.Приходька, М.Перевальську, Т.Гордову, юних художників Андрія і Максима Заїк, співаків Н.Матвієнко, А.Мокренка, кобзарів С.Супруна і М.Литвина.

Особливо запам'яталась делегація письменників і журналістів із усього Радянського Союзу в дні святкування ювілея журналу «Барвінок».

Все це разом сторицея зійде в дитячих серцях. Будем сподіватись!»

Валентина Стрілько, директор Гнідинської восьмирічної школи Бориспільського району Київської області.

Вступне слово директора Гнідинської школи Валентини Стрілько в «Книзі відвідувачів Гнідинської школи», (1988-1992 роки), стор. 2

вчителів України».

Те, що такий Центр особливо цікавив вчителів України підтверджує «Книга відвідування Гнідинської школи» за 1988-1992 роки». Записи з книги подаються повністю. Вони робились рукою тих, хто приїздив

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
28 квітня 1988 року	Ригайло Дмитро Володимирович, 283180, Тернопільська область, Бережанський район, село Галич, ди- ректор школи.	«Щиро дякую за теплий прийом у Вашій Академії. Натхнення Вам у відродженні нашого славного минулого».
28 квітня 1988 року	Радченко Юрій Федорович – член Вахти Миру. Юхимчук Зоя Валеріївна - кореспондент газети «Культура і життя», місто Київ, КДУ, факультет журналістики, 4 курс, кореспондент «Культури і життя»- адреса: Київ-101, Ломоносова 61, гуртожиток №7, кімната 135.	«Під час свята, особливо при нагородженні дітей часто звучали слова «Мо-лод-ці!». Хочеться повторити: Молод- ці! Молодці, що збираєте по краплинах чудові прояви народної культури, народної творчості в різних її проявах. Посіяне Вами обов'язково проросте у душах дітей і дасть прекрасні плоди. Дякую Вам!»
28 квітня 1988 року	Колектив учнів і вчителів Кіровської середньої школи Бориспільського району (всього 45 осіб)	«Ми обов'язково за- позичимо Ваш досвід».
28 квітня 1988 року	Колектив учнів і вчителів Гірської середньої школи (всього 38 осіб)	«Підтримуємо всі Ваші починання!»
30 квітня 1988 року	Теодорович Тетяна Іванівна - старший редактор Українського радіо. Місто Київ, Українське радіо, вулиця Північна, 54 «Г», квартира 85.	«В захопленні від МАНМ. Дерзайте, співайте, хай щастить вам у всьому!»
30 квітня 1988 року	Тютюн Софія Степанівна - відпові- дальний секретар Українського радіо. Місто Київ, Українське радіо, вул. Жмаченка, 18, квартира 198.	«Молодці! Так тримати!»
30 квітня 1988 року	Тельняк Станіслав Володимирович. Член СП СРСР Спілки Письменників СРСР. Київ-127, проспект 40-річчя Жовтня, 114/2, кв.8	«Прекрасні справи робите Ви, дорогі друзі. Честь і слава таким вчителям та учням!»
30 квітня 1988 року	Недопитанський Микола Іванович - заступник головного редактора газети «Зірка». Київ-32, Толстого, 25, кв. 102	«Дуже цікава колекція візерунків на рушниках. Бережіть її!»
3 травня 1988 року	Ван Іді, головний редактор журналу «Дитяча література» (м. Пекін, Китай).	Відгук залишили в літопису академії.
3 травня 1988 року	Кап Вельсім, заступник головного редактора журналу «Дитяча літе- ратура», (м. Пекін, Китай).	Відгук залишили в літопису академії.
3 травня 1988 року	Лю Сянь Пін – перекладач.	Відгук залишили в літопису академії.
3 травня 1988 року	Нагаєв Ігор Германович - заступник головного редактора журналу «Дитяча література» м. Москва	«Молодці!»
3 травня 1988 року	Іван Чирко – перекладач з китайської.	

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
3 травня 1988 року	Володимир Панченко, 316030, Кіровоград, вул. Беляєва,3, кв.21	«Хочемо мати таку школу і на Кіровоградщині, тому й приїздили. А їду звідси – захоплений»
4 травня 1988 року	Анатолій Копан, письменник. тел. 216-74-14	
Травень 1988 року.	Лобода Тетяна Мико-лаївна, бандуристка. Київ, 225-29-18	«Найцікавіше – дружній вчительський колектив і хороший господар – директор. Ідея школи – академія чудесна і дуже потрібна!»
12 вересня 1988 року	Учні 4 класу Вишньовської середньої школи	Зустріч із школярами.
14 вересня 1988 року	Учні 5-тих класів Вишньовської середньої школи	Зустріч із школярами.
15 вересня 1988 року	30 учнів 4-6 класів Гірської середньої школи	Зустріч із школярами.
16 вересня 1988 року	Іванов Герман Леоні-дович, заврайвно станіці Отрадної Красноярського краю	Зустріч із школярами.
17 вересня 1988 року	Дитяча школа прикладного мистецтва №10, викладач Козар Володимир Андрійович	З ціллю обміну виставками.
17 вересня 1988 року	Іван Степанович Марчук, художник	Зустріч з дітьми
20 вересня 1988 року	Счастливица Валентина Дмитревна, председатель Ватутинского райкома профсоюза работников высшей школы и научных учреждений. Учителя средних школ №190 и №218: Стороженко Раиса Алексеевна, Стороженко Николай Андреевич, Микитенко Ольга Григорьевна.	Просвещение.
21 вересня 1988 року	Вчителі шкіл Бориспільського району (20 осіб)	Семінар з народо-знавства.
21 вересня 1988 року	Литвинець Євгенія Микитівна, пенсіо- нерка, майстер народної творчості.	Семінар з народознавства.
24 вересня 1988 року	Лобода Галина Яківна, вчителька.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Волошко Ніна Василівна, вчителька.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Делегація із Естонії, прибули на дні Борисполя, завітали до Гнідина.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Кисиль Тетяна Миколаївна, вчителька.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Літошко Ольга Володимирівна, вчи- телька.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Кухтик Олена Іванівна, вчителька.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Донець Світлана Трохимівна, вчителька.	Річниця МАНМ.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
24 вересня 1988 року	Гавриленко Віра Іванівна, вчителька.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Слюсар Марія Михайлівна, вчителька.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Тамара Гордова, художниця, майстер народної творчості.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Делегація з Київської 117 школи.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Педклас 117 школи.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Віталій Дмитрович Кирейко, композитор.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Василь Прокопович Вечерський, художник.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Ольга Анастесіївна Вороніна, журналіст.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Лариса Терентіївна Масенко, журналіст.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Енгеліса Микитівна Литвинець, майстер народної творчості.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Галина Миколаївна Кирпа, письменниця.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Микола Олександрович Касяненко, майстер народної творчості.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Василь Сергійович Лілік	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Гордова Тамара Федорівна, художниця.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Ніна Іванівна Марченко, вчитель середньої школи №137.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Григорій Федорович Білоус, письменник.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Дмитро Семенович Чередниченко, письменник.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Наталія Іванівна Поклад, письменник.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Делегація учнів і вчителів Гірської СШ	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Учні та вчителі Стецівської середньої школи Черкаської області.	Річниця МАНМ.
24 вересня 1988 року	Учні та вчителі Сеньківської середньої школи Київської області.	Річниця МАНМ.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
25 вересня 1988 року	<p>Каплуненко Микола Григорович, ветеран Великої Вітчизняної Війни.</p> <p>Гайдук Олексій Тихонович, ветеран Великої Вітчизняної Війни.</p> <p>Третяк Михайло Антонович, ветеран Великої Вітчизняної Війни.</p> <p>Блінов Леонід Антонович, ветеран Великої Вітчизняної Війни.</p> <p>Лузан Олексій Дорохович, ветеран Великої Вітчизняної Війни.</p> <p>Лузан Зінаїда Яківна, ветеран Великої Вітчизняної Війни.</p> <p>Погребний Прокип Йосипович, ветеран Великої Вітчизняної Війни.</p> <p>Лазоренко Тимофій Григорович, ветеран Великої Вітчизняної Війни.</p> <p>Пономаренко Надія Семенівна, ветеран Великої Вітчизняної Війни.</p> <p>Блінова Віра Михайлівна, ветеран Великої Вітчизняної Війни.</p>	45 річниця визволення села Гнідин від німецьких загарбників.
27 вересня 1988 року	<p>Грукач Ніна Василівна, старший науковий працівник Переяслав-Хмельницького музею під відкритим небом.</p> <p>Сидорак Надія Григорівна, вчитель української мови і літератури Ревнівської середньої школи Бориспільського району.</p> <p>Литвинець Енгеліса Микитівна, майстер народного мистецтва.</p> <p>Матвієнко Ніна Митрофанівна, артистка народного хору імені Григорія Вірьовки.</p> <p>Миколайчук Марія Євгенівна, тріо «Золоті ключі».</p> <p>Ковальська Валентина Павлівна, артистка народного хору імені Григорія Вірьовки.</p>	Відтворення обряду весілля за давнім Гнідинським народним звичаєм.
18 жовтня 1988 року	Коріонов Олег Анатолійович, старший кореспондент «Піонерської правди».	Екскурсія.
18 жовтня 1988 року	Редактор румунського журналу «Корезатор», «Смельчаки».	Екскурсія.
18 жовтня 1988 року	Метакса Олена Миколаївна, перекладач.	Екскурсія.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
18 жовтня 1988 року	Куций Степан Юхимович, керівник Переяслав-Хмельницької художньої студії.	Екскурсія.
14 листопада 1988 року	Мельник Н.Н, Министерство просвещения СССР. Литвиненко Г. Н., Министерство просвещения СССР. Северчук Л. М., Министерство просвещения СССР. Пономарёва Н. К., областное управление народного образования Бориспольского района. Лозян Л.В.,	Изучение работы Бориспольского роно по эксперименту СССР.
14 листопада 1988 року	Кохан Ірина Іванівна, студентка 5 курсу КПІ природничо-географічного факультету.	Написання курсової роботи.
12 грудня 1988 року	Переяслав-Хмельницький райвно і міськвно (21 учитель), вчителі та методи райвно.	Досвід роботи.
17 грудня 1988 року	Ткаченко Людмила Павлівна, вчителька музики 274 Київської школи, із нею 18 дітей 4-8 класів	Система роботи школи по відновленню народних традицій.
16 грудня 1988 року	Вчителі, батьки, діти Гірської, Глибоцької, Іванківської, Дударківської шкіл Бориспільського району.	Уроки народознавства.
24 грудня 1988 року	Юрій Миколайович Хорунжий, письменник і науковець.	Дні Павла Чубинського в школі.
3 січня 1989 року	Громова Олександра Сергіївна, М. Київ, учитель української мови та літератури 264 школи	З метою ознайомлення з системою роботи.
3 січня 1989 року	Іванова Світлана Григорівна, м. Київ, учитель української мови та літератури середньої школи №264 м. Києва.	З метою ознайомлення з системою роботи.
10 січня 1989 року	Ткаченко Людмила Павлівна, м. Київ, учитель музики середньої школи 274 м. Києва.	Ознайомлення з досвідом роботи.
24 січня 1989 року	Кагарлицький Микола Федосійович, письменник.	Свято 150-річчя П.Чубинського.
24 січня 1989 року	Опищенко Тамара Георгіївна.	Свято 150-річчя П.Чубинського.
7 лютого 1989 року	Михайлевич Людмила Василівна, режисер. Петрова Рима Борисівна, асистент режисера. Лисенко Сергій Миколайович, асистент режисера.	«Київнаучфільм»

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
9 лютого 1989 року	Кагаси М.А., завідував Лютижським райвно та 20 членів ініціативної групи Лютижського райвно по вивченню уроків народознавства	Ознайомлення з досвідом
9 лютого 1989 року	Непорожній Олександр Степанович, директор Яготинського державного музею	З метою ознайомлення з великою вашою працею
9 лютого 1989 року	Віктор Логвин, кореспондент газети «Радянська освіта».	Ознайомлення з роботою школи.
9 лютого 1989 року	Костянтин Голубев, фотокореспондент газети «Радянська освіта».	
13 лютого 1989 року	Корнієнко Галина Іванівна, науковий співробітник Переяслав-Хмельницького музею народного мистецтва.	Ознайомлення з досвідом роботи.
18 лютого 1989 року	Лукашова Валентина Миколаївна, вчитель Бориспільської школи №6 і 30 учнів.	Відвідини музею-кімнати П. Чубинського.
18 лютого 1989 року	15 ветеранів Великої Вітчизняної Війни з міста Бориспіль.	Проводили уроки мужності.
21 лютого 1989 року	Ніна Валеріївна Крюкова, Народна артистка УРСР.	Зустріч з учнями.
22 лютого 1989 року	Василь Никодимович Вегерський, художник.	«З учнями зустрівся, проводив практичні заняття».
23 лютого 1989 року	Кравченко Яків Хотович, брат Героя Радянського Союзу Кравченка Івана Хотовича.	Зустріч з учнями.
21-24 лютого 1989 року	Складаний Іван Петрович, відповідальний секретар журналу «Українська мова і література в школі».	Нарис про роботу школи.
11 березня 1989 року	Учні та вчителі Дробово-Пристанційної середньої школи Черкаської області (всього 30 осіб)	Досвід роботи Гнідинської школи.
13 березня 1989 року	Пономарева Ніна Кириловна, інспектор управління народного образования. Бондаренко Галина Петровна, методист кабінета українського мови ОНУ. Еремеева Галина Васильєвна, завкабінетом народного образования ОНУ.	Обобщение опыта работы.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
16 березня 1989 року	Члени колегії обласного управління народної освіти, представники Комуністичної партії України, Київського обкому, зав. райвно всіх районів Київської області (Всього 65 осіб).	Виїзне засідання колегії Київського обласного управління освіти.
28 березня 1989 року	Група вчителів Буценівської восьмирічної школи Одеської області, Роздільнянського району відвідали нашу школу	Переймати передовий досвід нашої школи
29 березня 1989 року	Група туристів із Києва. Учні школи, вчителі музики.	Ознайомлення з досвідом роботи школи.
10 квітня 1989 року	Повалаяєва Майя Тимофіївна, вчитель української мови та літератури.	За досвідом, створений і у нас український музей побуду
7 квітня 1989 року	Зустріч з художником Мікловдою Олександром Івановичем та Василем Прокоповичем Вечерським. Відкриття виставки Мікловди Олександра Івановича. Зустріч з учнями-гуртківцями, розробка з художником Мікловдою О.І. експозиції до 175 ліття Т.Г.Шевченка	Вивчення досвіду роботи школи, зустріч з учнями.
8 квітня 1989 року	Група із Рівненської області відвідала Гнідинську школу (37 чоловік). Директор школи Найчук Л.Г., вчителі, батьки, вожата, учні 5-го класу (26 учнів), голова учкому, секретар комсомольської організації, вожата (10 клас).	Переймати досвід, знайомство з учнями 5-го класу, листування
11 квітня 1989 року	Наталія Володимирівна Бережна, вчителька.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
14 квітня 1989 року	Делегація вчителів, директорів шкіл, працівників райвно міста Тростянець Волинської області (30 осіб).	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
17 квітня 1989 року	Вчителі, директори шкіл, працівники райвно Вишгородського району.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
17 квітня 1989 року	Жилюк Микола Романович, вчитель фізкультури, делегат Всесоюзного з'їзду вчителів.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
21 квітня 1989 року	Романчук Віра Михайлівна, вчитель.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
21 квітня 1989 року	Іванова Надія Василівна, вчитель.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
24 квітня 1989 року	Курси новопризначених директорів шкіл (Київський обласний інститут вдосконалення вчителя)	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
10 травня 1989 року	Паштепа Іван Петрович, директор школи.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
10 травня 1989 року	Шах Михайло Павлович, вчитель музики.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
10 травня 1989 року	Добровольський Володимир Якович, завметодкомітетом Обухівського району Київської області.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
10 травня 1989 року	Кравчук Анатолій Іванович, директор школи та вчителі української мови та літератури Обухівського району.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
11 травня 1989 року	Вчителі української мови та літератури Києво-Святошинського району, Київської області, село Софіївська Борщагівка, середня школа	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
11 травня 1989 року	Директор школи Качурівський С.А., вчителька Жила Н.І., учні Ткаченко Т., Шийченко А., Козятник А., Кучер Р.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
12 травня 1989 року	Ворошиловградська область, Слов'янськський район, Лозівська середня школа, завуч школи Яковенко Ніна Кузьмівна, Фрунзенська середня школа Каверіна Людмила Дмитрівна – вчитель української мови, Кладченко Євгенія Іванівна – методист Слов'янськського району.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
16 травня 1989 року	Жоравська восьмирічна школа. Директор школи Головань Н.О, заступник директора школи Гук Ж.В., голова шкільної ради Головач Є.І., учні школи.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
16 травня 1989 року	Гаврилівська середня школа. Директор школи Кисіль Л.С. Вчителі школи, батьки (всього 25 чоловік).	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
17 травня 1989 року	Дем'янська середня школа, Ковалинська восьмирічна школа, Переяслав-Хмельницького району Київської області. Директори шкіл, вчителі, методисти райметодкабінету (всього 25 осіб)	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
17 травня 1989 року	Вчителі Рокитнянського району Київської області, всього 30 осіб.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
18 травня 1989 року	Білоцерківське райвно, вчителі, завучі, директори шкіл Київської області, всього 30 осіб.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
18 травня 1989 року	Вчителі, учні, діти села Русів Івано-Франківської області Снятинського району, всього 15 осіб.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
19 травня 1989 року	Вчителі Згурівського і Яготинського районів Київської області, всього 30 осіб.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
22 травня 1989 року	Вчителі і керівники Стайківської середньої школи Кагарлицького району Київської області.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
24 травня 1989 року	Представники державного комітету по народній освіті (м.Москва), 5 осіб	Експеримент в Бориспольському районі
26 травня 1989 року	Майдаченко Наталія Анатоліївна, вчитель.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
26 травня 1989 року	Мирон Спольський, віце-президент Канади	Знайомство зі школою.
27 травня 1989 року	Віра Остапівна Вовк, викладач факультету германських мов університету Ріо-де-Женейро.	Знайомство зі школою.
1 червня 1989 року	Гречківська Романа Романівна, вчитель української мови та літератури.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
2 червня 1989 року	Вчитель Борщагівської середньої школи Києво-Святошинського району.	Вивчення педагогічного досвіду Гнідинської школи.
5 червня 1989 року	Владиченко Олена Борисівна, організатор позакласної та позашкільної роботи.	Досвід по моральному вихованню.
5 червня 1989 року	Рачкован Людмила Олександрівна, вчителька географії Теолинської восьмирічної школи та група учнів з 18 осіб, географ-краєзнавець.	Досвід роботи Гнідинської школи.
5 червня 1989 року	Криволап Валентина Михайлівна, вчителька української мови та літератури.	Досвід роботи Гнідинської школи.
5 червня 1989 року	Нос Юлія Іванівна, вчителька української мови та літератури.	Досвід роботи Гнідинської школи.
15 червня 1989 року	30 вчителів Сошниківської середньої школи Бориспільського району	Досвід роботи Гнідинської школи.
16 червня 1989 року	Стасевич Ольга Семенівна, директор школи, вчитель математики.	Досвід роботи Гнідинської школи.
16 червня 1989 року	Пінчук Надія Володимирівна, вчитель 1-4 класів.	Досвід роботи Гнідинської школи.
20 червня 1989 року	Борисова Лідія Пилипівна, учителька української мови та літератури.	За досвідом роботи з народознавства.
20 червня 1989 року	Голосна Ольга Іванівна, учителька української мови та літератури.	За досвідом роботи з народознавства.
20 червня 1989 року	Кірян Поліна Василівна, методист Павлоградського районного методичного кабінету.	За досвідом роботи з народознавства.
21 червня 1989 року	Сміль Дмитро Костянтинівич, директор середньої школи №18 Івано-Франківська.	Досвід роботи Гнідинської школи.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
22 червня 1989 року	Назаренко Валерій Гнатович, директор Ревнівської школи Бориспільського району.	Досвід роботи Гнідинської школи.
19 червня – 26 червня 1989 року	Фольклорний колектив «Граовче», Болгарія.	Обмін досвідом
17 серпня 1989 року	Матвіїв Надія Миколаївна, учитель української мови та літератури.	Досвід роботи Гнідинської школи.
5 вересня 1989 року	Учителі Гайсинської середньої школи №6 Вінницької області.	Досвід роботи Гнідинської школи.
6 вересня 1989 року	Зав. РМК Ніжинського району Чернігівської області.	Досвід роботи Гнідинської школи.
6 вересня 1989 року	Шахрай Валентина Михайлівна.	Досвід роботи Гнідинської школи.
16 вересня 1989 року	Вчителі села Підвисоке Снятинського району Івано-Франківської області - Надія Лянович, Бурлака Ніна Климівна.	Досвід роботи Гнідинської школи.
14-15 вересня 1989 року	Галкін Євген Дмитрович, кореспондент «Учительської газети», місто Москва.	Знайомство зі школою.
16 вересня 1989 року	Зубченко Галина - художниця, Приходько Ярослава – учениця Київської Республіканської школи ім. Т.Шевченка.	Художнє заняття по витинанках.
20-22 вересня 1989 року	Голишовець Ольга Василівна, методист Єланецького району Миколаївської області; Євстрошенко Зоя Петрівна, директор середньої школи; Білий Людмила Миколаївна, вчитель української мови та літератури; Петухов Віктор Анатолійович, вчитель образотворчого мистецтва.	Досвід роботи Гнідинської школи.
22 вересня 1989 року	Центральний інститут вдосконалення вчителів (35 осіб)	Досвід роботи Гнідинської школи.
23 вересня 1989 року	Головний редактор газети «Радянська освіта»; Головний редактор Болгарського щотижневика «Учительское дело»; Заступник головного редактора «Народное образование», м. Москва. Журналісти.	Досвід роботи Гнідинської школи.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
25 – 29 вересня 1989 року	Бабак Ольга Іванівна, вчитель української мови та літератури; Бабак Оксана Володимирівна, вчитель української мови та літератури; Волошина Анастасія Василівна, вчитель початкових класів; Григорчук Ганна Миколаївна, вчитель початкових класів; Бойко Віра Василівна, вчитель української мови та літератури; Завійська Галина Володимирівна, вчитель української мови та літератури; Маркута Марія Миколаївна, завуч початкових класів; Собчак Людмила Борисівна, вчитель української мови та літератури.	Досвід роботи Гнідинської школи.
30 вересня 1989 року	Ніколаєвська Олена Володимирівна, кореспондент газети «Прапор комунізму».	Досвід роботи Гнідинської школи.
30 вересня 1989 року	Березівська Світлана Юхимівна, директор середньої школи №223 міста Києва.	Досвід роботи Гнідинської школи.
30 вересня 1989 року	Мазур Надія Іванівна, директор середньої школи №235 міста Києва.	Досвід роботи Гнідинської школи.
30 вересня 1989 року	Зубченко Галина Олександрівна, художниця.	Відкриття художньої виставки.
4 жовтня 1989 року	Залевська Катерина Леонтіївна, учитель історії.	Досвід роботи Гнідинської школи.
1-4 жовтня 1989 року	Ахтемійчук Наталія Іванівна, вчитель російської мови та літератури.	Досвід роботи Гнідинської школи.
1-4 жовтня 1989 року	Дідук Євдокія Іванівна, заступник директора.	Досвід роботи Гнідинської школи.
4 жовтня 1989 року	Толденко Тетяна Микитівна, естетичний центр МО УРСР.	Досвід роботи Гнідинської школи.
10 жовтня 1989 року	Директори шкіл Макарівського району Київської області (20 осіб).	Досвід роботи Гнідинської школи.
10 жовтня 1989 року	Бурда Ніна Олексіївна, Царин Ірина Миколаївна.	Досвід роботи Гнідинської школи.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
10 жовтня 1989 року	Довганюк Зоя Ульяновівна, Батюк Галина Михайлівна, Васьків Ігор Михайлович, Голінченко Л.П., Гончаренко М.М., Левченко Г.П., Попович Н.С., Гнедюк Н.А., Смірнова Л.М., Логвиненко Н.С., Петренко А.М.	Досвід роботи Гнідинської школи.
11 жовтня 1989 року	Свереда Б.А., Яцюк Л.О., Метчик Н.А. – директор та вчителі середньої школи №14 міста Києва.	Ознайомлення з досвідом роботи педколективу з питань народознавства
21 жовтня 1989 року	Наумова Надія Григорівна, Клименко Наталія Михайлівна – музей ім. Т.Шевченка, наукові працівники.	Лекції про Т.Г. Шевченка.
21 жовтня 1989 року	Зубченко Галина Олександрівна, художниця.	Чергова зустріч з учнями, практичне заняття по вишиванню.
27 жовтня 1989 року	Завідуючі районними відділами народної освіти м. Мінська та Мінської області Білорусії, 45 осіб.	Обмін досвідом.
4 листопада 1989 року	Педагогічний колектив Росільнянської середньої школи Богородчанського району Івано-Франківської області, 17 осіб.	Ознайомлення з досвідом роботи школи.
22 листопада 1989 року	Львівський обласний інститут вдосконалення вчителів, методисти.	Ознайомлення з досвідом роботи школи.
23 листопада 1989 року	Місто Кривий Ріг - вчителі	Ознайомлення з досвідом роботи школи.
2 грудня 1989 року	Лисенко Сергій Миколайович, кінорежисер «Київнаукфільм», автор сценаріїв	Знайомство зі школою.
5 грудня 1989 року	Хлистікова Софія Іванівна	Фольклорна експедиція.
5 грудня 1989 року	Група вчителів Гальчинецької середньої школи Теофіпольського району Хмельницької області	Ознайомлення з досвідом роботи Гнідинської школи.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
7 грудня 1989 року	Група вчителів Пустомитівського району Львівської області: Бойцун Я.П., Малетич Г.В., Возняк Л.Ю., Каїнська М.М., Мандзик Т.В.	Ознайомлення з досвідом роботи Гнідинської школи.
6 січня 1990 року	Група учнів Донецької області, м. Сніжне середньої школи №10, керівник групи – вчителька української мови та літератури Токарева Віра Василівна з нею 20 учнів і робітник шефського підприємства шахти Схід – Дорчинець Семен.	Ознайомлення з досвідом роботи Гнідинської школи.
6 січня 1990 року	Іванов Валентин Григорович.	Ознайомлення з досвідом роботи Гнідинської школи.
6 січня 1990 року	Директори шкіл Прилуцького району Чернігівської області (30 осіб)	Ознайомлення з досвідом роботи Гнідинської школи.
6 січня 1990 року	Вчителі Червонопартизанської середньої школи №1 Чернігівської області.	Ознайомлення з досвідом роботи Гнідинської школи.
6 січня 1990 року	Учні 8-В класу та вчителі середньої школи №1 міста Бровари, Київської області.	Ознайомлення з досвідом роботи Гнідинської школи.
6 січня 1990 року	Бердник Валентин Сергійович.	Ознайомлення з досвідом роботи Гнідинської школи.
20 січня 1990 року	Чернігівський інститут удосконалення вчителів, кабінет української мови та літератури, 2 групи вчителів-словесників Чернігівської області.	Ознайомлення з досвідом роботи Гнідинської школи.
5 березня 1990 року	Творча група вчителів Дослідницької неповної середньої школи Васильківського району Київської області.	Ознайомлення з досвідом роботи Гнідинської школи.
12 березня 1990 року	Рак Наталія Миколаївна, вчителька російської мови БСШ смт. Братського.	Ознайомлення з досвідом роботи Гнідинської школи.
12 березня 1990 року	Голомб-Масловська Марія Костянтинівна, вчителька української мови та літератури Броварської СШ №1.	Ознайомлення з досвідом роботи Гнідинської школи.
13 березня 1990 року	Суфляк Валентина Миколаївна, вчителька української мови та літератури сш. №4 міста Комсомольськ, Полтавська область.	Ознайомлення з досвідом роботи Гнідинської школи.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
13 березня 1990 року	Курочкіна Зінаїда Михайлівна, завуч сш. №4 міста Комсомольськ, Полтавської області.	Ознайомлення з досвідом роботи Гнідинської школи.
17 березня 1990 року	Степанчук Ніна Іванівна, учитель сш. №2 м. Біла Церква, Київської області.	Ознайомлення з досвідом роботи Гнідинської школи.
17 березня 1990 року	Пеник Ольга Никифоровна, учитель сш. №2 м. Біла Церква, м. Біла Церква.	Ознайомлення з досвідом роботи Гнідинської школи.
17 березня 1990 року	Яловчук В.Ф., учитель Княжицької середньої школи Броварського району Київської області.	Ознайомлення з досвідом роботи Гнідинської школи.
17 березня 1990 року	Заєць О.С., учитель хімії Княжицької середньої школи Броварського району Київської області.	Ознайомлення з досвідом роботи Гнідинської школи.
23 березня 1990 року	Масюк Марія Олександрівна, журналіст, газета «Прапор юності».	Ознайомлення з досвідом роботи Гнідинської школи.
27 березня 1990 року	Костовська Тамара Станіславівна - вчитель української мови та літератури; Піщек Людмила Григорівна – вчитель музики.	Щасливі ті люди, які не знають, що вони втрачають, не працюючи так, як ви. Творчої наснаги Вам!
8 травня 1990 року	Студенти та вчителі педагогічного училища №3 м. Києва.	Ознайомлення з роботою школи.
червень 1990 року	Роман Ворона, США – голова товариства української мови імені Тараса Шевченка.	Ознайомлення з роботою школи.
17 липня 1990 року	Лілея Волянська, США – вчитель музики.	Ознайомлення з роботою школи.
19 серпня 1990 року	Учні та вчителі товариства «Рідна школа» в Парижі (Франція).	Ознайомлення з роботою школи.
30 серпня 1990 року	Вчителі київських шкіл.	Ознайомлення з роботою школи.
1 вересня 1990 року	Сарапулова Євгенія Геннадіївна, середня школа №212 м. Києва .	Ознайомлення з роботою школи.
11 вересня 1990 року	Волинець Олександр Миколайович, організатор виховної роботи	Ознайомлення з роботою школи.
11 вересня 1990 року	Здорук Микола Іванович, студент заочного відділення КДУ ім.Т.Г.Шевченка	Ознайомлення з роботою школи.
13 вересня 1990 року	Владимирова Валентина Миколаївна, викладач Сумського Державного педагогічного інституту імені Макаренка.	Ознайомлення з роботою школи.
24 вересня 1990 року	Чешкова Валентина Володимирівна - організатор позакласної роботи середньої школи №65 Дніпровського району міста Києва	Ознайомлення з роботою школи.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
24 вересня 1990 року	Колодницька Любомира Іванівна, вчитель початкових класів Сільцівської неповної середньої школи Бережанського району Тернопільської області	Ознайомлення з роботою школи.
25 вересня 1990 року	11 учителів	Ознайомлення з роботою школи.
26 вересня 1990 року	2 учителі	Ознайомлення з роботою школи.
28 вересня 1990 року	Яр Славутич (Канада) Юрій Олександрович Сердюк (письменник).	Зустріч з учнями.
10 жовтня 1990 року	Донець Зоя Федорівна Брельгіна Варвара Миколаївна, гімназія-інтернат №1 м. Києва з поглибленим вивченням китайської мови.	Ознайомлення з роботою Гнідинської школи.
10 жовтня 1990 року	Група вчителів Дроздівської середньої школи Куликівського району Чернігівської області.	Запозичення досвіду. До сліз приємно відчувати, що не все ще померло в нашому народі. Свідчення цьому – Ви, Валентино Василівно, і школа, яка працює під Вашим керівництвом. Щиро Вам вдячні за гостинний прийом / підпис/.
16 жовтня 1990 року	Городницька Ярослава Михайлівна, Калашнік Світлана Віталіївна, Грипась Наталія Володимирівна, Калоник Ніна Миколаївна - вчитель Диканського РВНО Диканського району (райметодкабінет) Полтавської області.	Запозичення досвіду роботи по концепції національної школи. Доземний уклін Вам, Валентино Василівно, вашим колегам-учителям та учням за вашу творчу працю з питань українського духовного відродження в школі. Щиро Вам вдячна за мудрі поради, за гостинність, за науку /підпис/.
17 жовтня 1990 року	Горельгіна Варвара Михайлівна, вчитель етики та Донець Зоя Федорівна, вчитель образотворчого мистецтва – гімназія-інтернат №1 м. Києва з поглибленим вивченням китайської мови	Запозичення досвіду.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
17 жовтня 1990 року	Група вчителів Дніпровської середньої школи Верхівцевського району Дніпропетровської області, директор школи – Ляшенко Андрій Хомич. Спасибі велике за почин, за дієвий справжній патріотизм, і за громадську сміливість. З повагою – вчителі / підпис/	Запозичення досвіду з народознавства
17 жовтня 1990 року	Працівники методкабінету Шевченківського райВНО міста Києва Кальотна Надія Миколаївна – зав. РМК, Андрущак Алла Євстахіївна – методист з української мови та літератури	Запозичення досвіду
18 жовтня 1990 року	Прощук Марія Василівна	Запозичення досвіду з народознавства
19 жовтня 1990 року	Минько Ольга Миколаївна – методист д/з №634 м. Києва та Журавська Леся Володимирівна – вихователь д/з №634.	Дуже вдячні за поради, за допомогу, яку ми від Вас одержали. З повагою / підписи/
27 жовтня 1990 року	Твердушка Марія Григорівна, Колодницька Любов Богданівна, Мякуш Ігор Михайлович, Чистух Галина Олексіївна.	Запозичення досвіду з питань народознавства. Щиро вдячні за все те, що запозичили у вас з питань народознавства. З повагою, вчителі /підписи/.
27 жовтня 1990 року	Скорик Наталія Борисівна, інспектор райвно з виховної роботи.	Ознайомлення з роботою школи.
28 жовтня 1990 року	Районний будинок піонерів Дніпровського району м. Києва.	Ознайомлення з роботою школи.
28 жовтня 1990 року	Ковбас Алла Анатоліївна - керівник фольклорно-етнографічної групи при школі №234 м. Києва.	Ознайомлення з роботою школи.
28 жовтня 1990 року	Любарецька середня школа, вчителі.	Ознайомлення з роботою школи.
28 жовтня 1990 року	Вороньківська середня школа, вчителі.	Ознайомлення з роботою школи.
28 жовтня 1990 року	Гірська середня школа, вчителі.	Ознайомлення з роботою школи.
29 жовтня 1990 року	Учителі середньої школи №98 Дніпровського району міста Києва Василькова О.М., Литвин Л.П., Пилипенко Т.М., Фіст В.Д.	Ознайомлення з роботою педколективу, запозичення досвіду.
5 листопада 1990 року	Вчитель середньої школи №31 Дарницького району міста Києва – Кравченко Г.М.	Запозичення досвіду з питань народознавства.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
5 листопада 1990 року	LyceeG.Brassens – Villeneuve-le-Roi LyceeG.Apollinaire – Thiais (Paris) (Франція).	21 personnes
5 листопада 1990 року	Заступник директора та вчителі неповної середньої школи №14 міста Новомосковська Дніпропетровської області: Волокита А.І., Верховська М.Н., Лазуренко Л.І., Павлюк Таїсія Павлівна	Багато вражень від побаченого та почутого. Постараємося впровадити в своїй роботі. Творчої наснаги Вам, хай щастить всім Вам у цій великій справі!
5 листопада 1990 року	Чернігівська область, вчителі з різних районів.	Ознайомлення з роботою школи.
9 листопада 1990 року	Андрущенко Л.М, Андрущенко Юрій Іванович – художник – монументаліст. Працюємо в ККМДМ.	Раді і щасливі що є така школа. Бажаємо розквіту.
12 листопада 1990 року	Іроїда Винницька - голова світової координаційної виховно- освітньої Ради	Ознайомлення з роботою школи.
13 листопада 1990 року	Куцевол Л.І. - заврайвно, директори, вчителі.	Дякуємо школі, де шанують народну культуру.
20 листопада 1990 року	Мороз Василь Михайлович - директор Сільцівської НСШ Бережанського району Тернопільської області.	Ознайомлення з роботою школи.
20 листопада 1990 року	Ригайло Дмитро Володимирович - директор Літятинської НСШ Бережанського району Тернопільської області.	Ознайомлення з роботою школи.
20 листопада 1990 року	Галина Іванівна - директор Кіровської школи Бориспільського району.	Ознайомлення з роботою школи.
22 листопад 1990 року	Вчителі Херсонської області - 35 осіб.	Ознайомлення з роботою школи.
24 листопада 1990 року	Кравченко О., Купач Д. – Всеукраїнське товариство «Просвіта».	Зустріч з учнями.
24 листопада 1990 року	Шаповал О.І. – учитель образотворчого мистецтва.	Низький уклін за досвід.
28 листопада 1990 року	Феськів М.Д. – директор школи, вчитель української мови та літератури.	Ознайомився коротко з досвідом роботи школи, успіхів Вам.
29 листопада 1990 року	Ткаченко Світлана В'ячеславівна, Донченко Любов Петрівна - вчителі української мови та літератури.	Ознайомлення з роботою школи.
29 листопада 1990 року	Фурман Анатолій Васильович - старший науковий співробітник НДІ психології УРСР, кандидат педагогічних наук.	Лекція «Актуальні питання диференційованого навчання в школі»

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
4 грудня 1990 року	<p>Ткач Петро Афстафійович, директор Балтської середньої школи Одеської області;</p> <p>Терелецька Ольга Леонідівна, заступник директора;</p> <p>Погребнюк Надія Данилівна, педагог-організатор;</p> <p>Гальчинська Надія Семенівна, вчитель математики;</p> <p>Блага Анатолій Михайлович, вчитель музики.</p>	Ознайомлення зі змістом роботи школи. «Успіхів і доброго здоров'я, взаєморозуміння».
7 грудня 1990 року	<p>Делегація з Волинської області.</p> <p>Прихода Галина Михайлівна, методист кабінету української мови та літератури обласного УУВ;</p> <p>Александрович Світлана Іванівна, зав. методкабінетом Горохівського райвно;</p> <p>Стрільчук Галина Миколаївна, керівник методоб'єднання вчителів української мови та літератури Горохівського району;</p> <p>Криштальська Ганна Іванівна, вчителька Горохівської середньої школи №1;</p> <p>Перстешок Надія Петрівна, вчителька Колодежанської середньої школи;</p> <p>Ленчинська Ольга Іванівна, вчитель Горохівської школи №2;</p> <p>Поліщук Віра Іванівна, вчителька Підберезівської середньої школи;</p> <p>Міндюк Катерина Володимирівна, вчителька Бужанівської середньої школи;</p> <p>Доскоч Емілія Миколаївна, вчитель Сенкевичівської середньої школи;</p> <p>Мазурок Варвара Василівна, вчитель Марянівської середньої школи.</p>	Ознайомились з вашим досвідом роботи з питань народознавства. «Щиро дякуємо. Зичимо і надалі творчої наснаги».
10 грудня 1990 року	<p>Київська школа №25.</p> <p>Кудрявцева Людмила Федорівна – директор</p> <p>Футина Алла Василівна – заступник</p> <p>Літківська Тетяна Анатоліївна – організатор</p>	

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
11 грудня 1990 року.	Чернігівська область, місто Ніжин, провулок Ветеринарний, 2, райвно. Школу відвідали: заврайметодкабінетом, завучі та директори шкіл району	
11 грудня 1990 року.	Тернопільська область, Бучацький район, Яблунівська середня школа - Лупійчук Галина Федорівна (організатор). Бучацька початкова школа – Гнида Юлія Василівна.	Ознайомились з досвідом роботи школи. «Успіхів Вам у цій нелегкій справі. Вдячні за пораду».
17 грудня 1990 року.	Дніпропетровська область, місто Нікополь, керівник ММО вчителів – Свитка Олександра Василівна – вчитель української мови та літератури середньої школи №13.	«Прибула ознайомитись з системою роботи з народознавства. Щиро вдячна за теплу зустріч, за допомогу. Успіхів Вам у роботі».
22 грудня 1990 року	Учні Бобрицької середньої школи Чернігівської області (представники 5,6,7,10 класів).	«Дякуємо школі, де шанується історія українського народу».
5-7 січня	Делегація вчителів Синельниківської середньої школи №4 Дніпропетровської області.	«Висловлюємо свою вдячність вчительському колективу Гнідинської школи, її директору Валентині Василівні за велику роботу, яку ви проводите. В нашому житті це повинно було обов'язково статись. І дуже приємно, що ви не тільки теоретично, але й практично втілюєте в життя ідею народознавства, розкриваєте, плекаєте народні традиції, таланти, мистецтво, те вічне, що ніколи не загине.
21 січня 1991 року	Учні та вчителі Ревнівської середньої школи. Всього 40 осіб.	«Щиро дякуємо учням і вчителям Гнідинської середньої школи за любов до рідного краю, за любов до людей. Ми захоплені душевною щирістю, творчим багатством. Частка Вашого натхнення передалась і нам. Велика Вам за це подяка. Особисто Вам, Валентино Василівно».
19 січня 1991 року.	Учні та вчителі Глибоцької неповної середньої школи Бориспільського району	Відвідання виставки та концерту для гостей школи.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
23 січня 1991 року.	Директори шкіл Миколаївського району Миколаївської області.	«Велике спасибі за теплу і сердечну зустріч, за велику роботу, яку проводите по відродженню національних традицій. /підпис/»
31 січня 1991 року	Завідувач дитячим садком «Чебурашка» ДПЗ «Олександрівка» Київська область, Бориспільський район Джавах Ліля Олексіївна. Методист Гарібова Наталія Степанівна. Вихователь Гаврилова Валентина Іванівна та Лопатіна Валентина Кузьмівна.	
9 лютого 1991 року.	Кондратенко Лариса Олександрівна, Київський інститут психології.	Бесіди з першокласниками школи.
12 лютого 1991 року.	Центральний інститут удосконалення вчителів, керівники РМО, учителі української мови та літератури, директори шкіл, заврайвно (всього 21 особа).	
14 лютого 1991 року	Філатенко Надія Степанівна.	
13-14 лютого 1991 року	Пономарьова Ніна Кирилівна - Інспектор облУНО.	Вивчення роботи школи за новими експериментальними навчальними планами в умовах реорганізації школи. Фронтальна перевірка.
18-21 лютого 1991 року	Поцілуйко Лідія Євгенівна - Інспектор обл.-УНО; Бондаренко Галина Петрівна – зав. кабінетом української мови ОІУУ; Васенков Олександр Вікторович – зав. Кабінетом російської мови ОІУУ; Мжень Володи-мир Єгорович- зав. Кабі-нетом хімії ОІУУ; Довга Галина Прокопівна – зав. кабінетом англійської мови ОІУУ; Дмитренко Любов Іванівна – зав. кабінетом початкових класів ОІУУ; Ігнатенко Зінаїда Андріївна – зав. кабінетом біології ОУ-УУ; Москаленко Людми-ла Миколаївна – зав. кабінетом виховної роботи ОІУУ; Михайленко Валентина Михай-лівна – заступник дирек-тора ОІУУ; Гончаренко Марія Михайлівна – вчитель початкових кла-сів середньої школи №4 м. Ірпінь Київської області; Федько Віталій Тореодорович – заступ-ник начальника облУНО; Шевчук Микола Полікарпович – директор середньої школи №4 м. Ірпінь Київської області;	Вивчення роботи школи за новими експериментальними навчальними планами в умовах реорганізації школи. Фронтальна перевірка.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
23 лютого 1991 року	Литвиненко Наталія Леонідівна – зам. Директора по УВР СПТУ-9 міста Житомир; Кащенко Раїса Іванівна – учитель початкових класів; Кулаковська Ольга Валентинівна – учитель початкових класів.	«Щиро вдячні за теплу зустріч і допомогу. Бажаємо успіхів у такій потрібній роботі. Творчого злету!»
23 лютого 1991 року	Олійник Микола Якович, письменник	Ювілей Лесі Українки
1 березня 1991 року	Грабець Любомир Омелянович – учитель музики, завуч з виховної роботи Коломийської гімназії.	«Дуже дякую за допомогу. Бажаю вам якнайскоріше відродити людей, організації, котрі зможуть реально допомогти в розповсюдженні досвіду по всій Україні. Щиро вдячний. /підпис/»
13 березня 1991 року	Вилобков Павло Леонідович, заступник голови кооперативу «Сплав»	
15 березня 1991 року	Коломийчук Ірина Іванівна – вчитель початкових класів Одеської середньої школи №84, Одеса, вул. Г.Дімітрова, 11, тел. 44-67-78	
16 березня 1991 року	Співочий гурт «Чумаки», самодіяльний колектив, керівник Триліс Василь Герасимович	
25 березня 1991 року	Школа №234 м. Києва, директор школи Морева М.Д.	
26 березня 1991 року	Драпата Світлана Григорівна, Войцехівська Олександра Михайлівна, Пелих Людмила Петрівна, Сенчишина Ольга Олександрівна, Цікра Ольга Василівна	Запозичення досвіду з питань народознавства.
27 березня 1991 року	Григоренко Антоніна Іванівна, Прокопенко Клавдія Федорівна, Шершон Володимир Михайлович	Запозичення досвіду по створенню МАНМ.
3 квітня 1991 року	Шапуренко Ніла Станіславівна – художній керівник самодіяльності.	Запозичення досвіду по створенню МАНМ.
3 квітня 1991 року	Карацупа Олександр Михайлович.	Запозичення досвіду по створенню МАНМ.
5 квітня 1991 року	Американські вчителі та школярі.	Зустріч зі школярами.
17 квітня 1991 року	Одеська українська гімназія, директор Мельник Світлана Василівна.	Запозичення досвіду по створенню МАНМ.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
19 квітня 1991 року	Середня школа №101 м. Києва Панько М.Г.	Запозичення досвіду по створенню МАНМ.
8 травня 1991 року	Вчителі Угорницької середньої школи міста Івано-Франківська: Пилип'юк Галина Іванівна, Сворак Світлана Олексіївна, Ромашко Володимир Ілліч і група дітей 6-8 класів (10 учнів)	Запозичення досвіду по створенню МАНМ.
8 травня 1991 року	49 ветеранів 136 стрілкової дивізії, що визволяли наше село від німецько-фашистських загарбників.	Зустріч зі школярами.
9 травня 1991 року	Дмитро Нитченко (Австралія) Леся Богуславець (Ткач) (Австралія).	Зустріч зі школярами.
18 травня 1991 року	Хмельницька область, село Летенів, директори шкіл, інспектори райвно, методисти райметодкабінету (10 осіб).	Знайомство зі школою, запозичення досвіду з питань народознавства, оформлення підручників.
22 травня 1991 року	Сквирський район, село Шамраївка, група вчителів і вихователів середньої школи.	Знайомство зі школою, з роботою Малої академії народних мистецтв. Запозичення досвіду з питань народознавства.
22 травня 1991 року	м. Обухів, Обухівська середня школа №4 – вчителі школи.	Знайомство з новим форматом роботи. «Шановні колеги! Вдячні Вам за вашу працю!»
24 травня 1991 року	м. Кривий Ріг, Саксаганський район, середня школа №68 – вчителі школи.	Знайомство з роботою колективу школи в умовах національної школи. «З щирою повагою і вдячністю Вам, колеги, за вашу працю та здобутки у справі народознавства.»
24 травня 1991 року	м. Кіровоград. Депутати обласної ради, комісія з питань культури та освіти.	«Щиро дякуємо! /підпис/ Панченко»
24 травня 1991 року	Пилип Вакуленко – Австралія.	
4 липня 1991 року	Марченко Богдан Іванович, Лестер, Англія – голова спілки українських учителів і вихователів.	«Честь і слава, шановні колеги з Гнідинської школи. Вами можна тільки подивляти за Ваші досягнення у не завжди сприятливих умовах. Щиро бажаю Вам подальших успіхів.»
10 серпня 1991 року	Миколаївська область, село Чапаївка (чотири вчителі).	

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
19 серпня 1991 року	М. Кривий Ріг, Інгульський район, школа-гімназія №127, вчителька народознавства Топольницька В.М.	Запозичення досвіду з питань народознавства
19 серпня 1991 року	Запорощенко Ірина Іванівна -завідуюча дитячим садком. м. Кривий Ріг, дитячий комбінат №13 Інгульського гірничо-збагачувального комбінату.	Знайомство зі школою, музеєм «Берегиня», Малою Академією.
29 серпня 1991 року	Колектив учителів Усівської НСШ (30 осіб). Київська область, Згурівський район, село Усівка, директор – Хижа Ольга Петрівна	Вивчення досвіду роботи Гнідинської школи.
31 серпня 1991 року	Круглова Ніна Геннадіївна – вчителька музики, Київська школа №21.	Вивчення досвіду роботи Гнідинської школи.
6 вересня 1991 року	Ганс Петерсон - США	
11 вересня 1991 року	Фріцька Надія Дмитрівна - вчитель історії середньої школи №274, м. Київ, середня школа №274 (домашня адреса: Харківське шосе, 170, кв.274)	Досвід роботи з викладання історії.
12 вересня 1991 року	Миколаївська область, Березнегуватський район, Новоукраїнська середня школа, директор школи Юрченко Л.Г., вчителі. 329315, Миколаївська область, Берез- негуватський район, село Новоукра- їнка.	Запозичення досвіду з питань народознавства.
12 вересня 1991 року	Миколаївська область, Березнегуватський район, село Маліївка, Кривошеева М.В. – учитель.	Вивчення досвіду роботи з питань народознавства.
12 вересня 1991 року	329300, Миколаївська область, с.м.т. Березнегувате, пер. Ілліча, 1 (22 чол.) Райвно, райметодкабінет Бондаренко Ніна Іванівна - завідуюча районним методичним кабінетом.	Вивчення досвід роботи з питань народознавства, знайомство зі школою, музеєм «Берегиня», Малою Академією.
12 вересня 1991 року	Сарана Марія Григорівна – дмректор школи. Миколаївська область, Березнегуватський район, село Біла Криниця.	Ознайомитися з досвідом роботи школи з питань народознавства, музеєм «Берегиня»
12 вересня 1991 року	Пилюга Анатолій Володимирович – вчитель української мови та літератури.	Переїняти досвід роботи школи з питань народознавства
12 вересня 1991 року	Яремчук Антоніна Іванівна – вчитель української мови та літератури. 329304, Миколаївська область, Березнегуват- ський район, село Лепетиха.	Ознайомитися з досвідом роботи школи з питань народознавства
12 вересня 1991 року	Дворак Світлана Василівна - організатор. 329303, Миколаївська об- ласть, Березнегуватський район, село Мураківка.	Ознайомитись з досвідом виховної роботи

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
12 вересня 1991 року	Промінська Людмила Степанівна – вчитель української мови та літератури. 329310, Миколаївська область, Березнегуватський район, село Висунськ.	Запозичення досвіду з питань народознавства. «Прошу надіслати матеріали до уроків. Оплату гарантую.»
12 вересня 1991 року	Толста Людмила Володимирівна – вчитель української мови та літератури. 329312, Миколаївська область, Березнегуватський район, село Новосеастополь.	«Прошу надіслати матеріали уроків народознавства. Оплату гарантую.»
12 вересня 1991 року	Трубило Людмила Василівна – вчитель української мови та літератури. 329312, Миколаївська область, Березнегуватський район, село Новосеастополь.	Відвідування МАНМ
3 жовтня 1991 року	Лутицька Раїса Василівна – директор школи; Голуб Любов Дмитрівна - заступник директора; Іщенко Ігор Олександрович – голова сільської ради; Іщук Любов Михайлівна- представник батьківської громади. Дніпропетровська область, Нікопольський район, село Новоіванівка.	Ознайомитися з досвідом роботи з питань відродження національної школи, народознавства. «Щире спасибі! Творчої Вам наснаги!».
5 жовтня 1991 року	Мар'ян Коць Іванна Коць, США	Дружній візит.
7 жовтня 1991 року	Вчителі 166 школи м. Києва	Ознайомлення з системою роботи музею.
18 жовтня 1991 року	Мацейків Тетяна Іванівна, НДІ педагогіки м. Києва	Ознайомлення з досвідом роботи МАНМ школи.
28 жовтня 1991 року	Лавриш Ірина Михайлівна. М. Київ, 253100, вул. Бажова, 11/8, Дніпровський відділ народної освіти (20 вчителів).	Програма з народознавства, розробки даних уроків для всіх класів.
5 листопада 1991 року	Крючкова Тетяна Львівна – заступник директора. м. Херсон, вул. Патона, 15, середня школа №3, тел. 7-79-80	Ознайомлення з досвідом роботи з питань відродження національної школи, створення музею української культури.
6 листопада 1991 року	Михайло Гоян, Австралія. Євген Дудар, письменник – гуморист. Дмитро Чередниченко, письменник.	Добродійний візит

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
19 листопада 1991 року	Телекомпанія «МНК» (Японія), головний продюсер НАКАТА Хіроюки, оператор Хасега ва КУіджи, професор-україновід Накаї Кадзо, представник «МНК» Володимир Кладов.	Зйомки документального фільму про Україну на замовлення японського телебачення.
25 листопада 1991 року	Чумаченко Катерина Михайлівна, представник Українсько-американського допомогового комітету, США.	Добродійний візит
26 листопада 1991 року	Худошина Лариса Валентинівна - зав. методичним відділом. Київ-10, вул. Січневого Повстання, 3 «В», Тел. 290-61-11	Ознайомлення з туристично-краєзнавчою роботою.
30 листопада 1991 року	Гурток вишивки «Веретено» дитячого театру-студії «Родина» (15 осіб). Київ-25, вул. Десятинна 1/3	Ознайомлення з музеєм школи.
2 грудня 1991 року	Мар'ян Коць, США.	Добродійний візит – привезення літератури
7 грудня 1991 року	Рибачук В'ячеслав Петрович – директор школи, Давиденко Олексій Іванович – голова колгоспу. Дніпропетровська область, Покровський район, село Новоселівка.	Ознайомлення з школою, придбання літератури.
19 грудня 1991 року	Івашкевич Наталія Володимирівна - вчитель початкових класів середньої школи №54. Дніпропетровська область, м. Кривий Ріг, 324063, вул. Тухачевського, 31/57.	Вивчення досвіду проведення уроків народознавства (свято Різдва, Коляди).
23 грудня 1991 року	Мірчук Ігор Петрович - викладач історії в коледжі Філадельфії (США).	«Прибув до школи під впливом слави, яка рознеслася про неї в українській діаспорі. Побажання найкращих успіхів в подальшому зростанні школи. Нехай Бог нагородить за ваше діло!»
27 грудня 1991 року	Лазько Поліна Павлівна та 6 вчителів. Київ-121, вул. Вакулінчука, 1.	Знайомство із системою роботи
12 января 1992 року	Устьянцева Алевтина Сергеевна – учитель истории средней школы №2 города Красноуральск, Свердловской области. Россия, г.Красноуральск, ул. Каляева, 50, кв. 66.Тел. 8-343-43-2-21-39.	Знакомство с опытом работы фольклорной группы

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
12 января 1992 року	Алексеева Елена Николаевна, учитель математики вечерней школы города Красноуральска Свердловской области. Россия, г.Красноуральск, ул. Ленина, 26/6. Тел.. 8-343-43-2-68-51	Знакомство с работой школы по эстетическому воспитанию.
12 января 1992 року	Елохин Владимир Афанасьевич, председатель обласной организации «Родники России» Свердловской области. Россия, г.Красноуральск, ул.Кирова,3, Дом пионеров.	Изучение опыта работы, организация совместной деятельности.
12 января 1992 року	Лушина Людмила Васильевна – учитель «Домоводство» средней школы №2 города Красноуральска, Свердловской области. Россия, Свердловская область, город Красноуральск, ул. Республиканская, 34а, кв.5	Знакомство с творчеством народа Украины и национальными традициями.
16 січня 1992 року	Киба Микола Іванович та Холодний Олександр Іванович, батьки першокласників неповної середньої школи №14 міста Новомосковськ Дніпропетровської області. Дніпропетровська область, місто Новомосковськ, вулиця Юрченюк, неповна середня школа №14.	Придбання читанок для 2,3,4 класів.
23 січня 1992 року	Колодницька Люба Іванівна, вчитель молодших класів Тернопільська область, Бережанський район, село Сільце. Тернопільська область, Бережанський район, село Сільце.	Придбання експериментальної читанки 2 і 3 класів.
23 січня 1992 року	Федянович Віра Миколаївна, вчителька молодших класів І української гімназії м. Синельниково, Дніпропетровської області. Дніпропетровська область, місто Синельниково, І українська гімназія.	Придбання підручників для 2, 3, 4 класів.
23 січня 1992 року	Куліненко Марина Миколаївна, вчитель англійської мови І української гімназії міста Синельниково. Дніпропетровська область, місто Синельниково, І українська гімназія.	Знайомство з навчальними планами.
24 січня 1992 року	Меценко Людмила Георгіївна, Дніпропетровська область, м. Новомосковськ, нсш. №14	Придбання підручників
27 січня 1992 року	Кравець Ганна Іванівна, Плодородненська середня школа Запорізької області, вчитель української мови та літератури. 332248, Запорізька область, село Пло- дородне, вулиця Садова, 9.	Ознайомлення з досвідом роботи з питань відродження національної культури, народознавства.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
27 січня 1992 року	Онищенко Віра Олександрівна, вчителька української мови та літератури Плотородницької середньої школи Запорізької області, Михайлівського району. 332240, Запорізька область, с.м.т. Михайлівка, вулиця Леніна, 35, квар- тира 8.	Ознайомлення з досвідом роботи з питань відродження національної культури, народознавства.
27 січня 1992 року	Руденко Валентина Вікторівна, вчитель української мови та літератури і народознавств Пришибської середньої школи Запорізької області, Михайлівського району.	
28 січня 1992 року	Андрущенко Лідія Михайлівна, м.Київ, вул.. Карганівська,3, кв.88, тел..296- 66-95	Привезла на виставку шкільні роботи своїх дітей, вивчення досвіду роботи Гнідинської школи.
30 січня 1992 року	Піта Оксана Петрівна, Зюба Наталя Василівна, студентки Уманського педагогічного інституту. Черкаська область, місто Умань, вулиця Карла Маркса, 32б.	Ознайомитися з досвідом роботи школи з питань народознавства.
31 січня 1992 року	Орловський Віталій Алеїзович – директор середньої школи №10 міста Фастов, Київської області; Шорік Тетяна Казимирівна – завуч середньої школи №10 міста Фастова; Моравський Валентин Мар'янович – вчитель середньої школи №9 міста Фастова. 255530, Київська область, місто Фастів, вул. Якубовського,12.	Знайомство з системою роботи. Придбання читанок 2,3 та 4 класів. Підписка на газету – 25 примірників.
1 лютого 1992 року	Островський Андрій Богданович – заступник директора по виховній роботі Бережанської середньої школи №2 Тернопільської області. 283150, Тернопільська область, місто Бережани, середня школа №4.	Придбання читанок 3 та 4 класів. Знайомство з системою роботи школи.
18 лютого 1992 року	Люта Валентина Миколаївна, методист РМК; Іваницька Тетяна Вікторівна, заступник директора по виховній роботі. м. Запоріжжя, вул.. Комінтерна,7, Запорізький райвно.	Ознайомлення з роботою МАНМ.
20 лютого 1992 року	Кравченко Сергій Володимирович, Соболев Віктор Миколайович, учителі фізичної культури. Дніпропетровська область, місто Синельниково, І українська гімназія.	Придбання читанок 3 та 4 класів. Знайомство з системою роботи школи.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
20 лютого 1992 року	Колошин Сергій Анатолійович, заступник директора СПТУ-11 міста Суми. м. Суми, вул.. Баумана,12, СПТУ-11	Придбання програми. Знайомство з системою роботи школи.
20 лютого 1992 року	Петриченко Віктор Павлович, село Мирне, Бориспільського району, Київ- ської області.	Знайомство з системою роботи школи.
20 лютого 1992 року	Сидоренко Юрій Олександрович, учитель історії. 244000, м.Суми, вул. Туполянська, 16, СПТУ-21.	Знайомство з системою роботи школи.
24 березня 1992 року	Кононученко Світлана Василівна, м. Донецьк, середня школа №37, вчитель музики. м. Донецьк, вул. Річна, середня школа 37.	Знайомство з системою роботи Гнідинської школи.
27 березня 1992 року	Терелецька Ольга Леонідівна, м. Балта, Одеської області, заступник директора по навчально-виховній роботі Балтської середньої школи №1. м. Балта, Одеської області, вул.. Котовського, 286. Школа №1.	Придбання програми. Знайомство з системою роботи Гнідинської школи. Придбання підручників.
3 квітня 1992 року	Білошицька Валентина Іванівна, вожата Гірської середньої школи. с. Гора, Бориспільського району, Київської області.	Придбання підручників.
6 квітня 1992 року	Ткаченко Лідія Василівна, вчитель початкових класів середньої школи №54 м. Кривий Ріг. м. Кривий Ріг, 12, вул.. Казахська, 1, середня школа №54.	Придбання програми. Знайомство з системою роботи Гнідинської школи.
6 квітня 1992 року	Івашкевич Наталя Володимирівна – вчитель початкових класів середньої школи №54, м. Кривий Ріг, вул.. Казахська, 1.	Ознайомлення з досвідом роботи гуртків, викладання народознавства.
6 квітня 1992 року	Громовий Леонід Григорович – директор української школи. м. Донецьк.	Досвід роботи Гнідинської школи.
8 квітня 1992 року	Стеблина Тамара Володимирівна – дирек-тор школи №139, Романенко Ніна Миколаївна - завуч молодших класів, Гумінська Лариса Євгенівна - вчитель української мови та літератури, Чорна Любов Іванівна - вчитель української мови та літера- тури,	Досвід роботи Гнідинської школи, ознайомлення з навчальною програмою національної школи, з підручниками з народознавства, викладанням народознавства.

Дата	Прізвище, ім'я та по батькові відвідувача, домашня адреса	Пропозиції та зауваження, відгуки
15 квітня 1992 року	Левандович Микола Йосипович. 323502, Дніпропетровська область, По- кровський район, село Ромашин.	Методичні поради з питань організації національної української школи і практична допомога програмами і підручниками. Ознайомлення з системою роботи школи.
18 квітня 1992 року	Тоцька Людмила Миколаївна. 356300, Київська область, м. Бориспіль, вул.Котовського, 77. дом. телефон 5-69-23.	Методичні поради з питань організації уроків народознавства, української мови та літератури.
5 червня 1992 року	Колектив вчителів Новогребельської неповної середньої школи Бородянського району та райметодкабінету. (20 осіб) Київська область, смт. Бородянка, вул. Леніна, 226, райвно, 5-33-86.	Ознайомлення з системою роботи школи. Методичні поради з питань організації української національної школи. «Щиро вдячні за допомогу. Зичимо успіхів колективу школи. Інспектор райвно /підпис/ В.Матвійчук»
23 вересня 1992 року	Представники центру позашкільної роботи м. Ірпінь, Київської області (3 чол.): Л.І.Шевченко, О.І.Орловська, Н.М.Кочергіна. 255710, Київська область, місто Ірпінь, вулиця Пролетарська,21 Тел. 54-846 (297).	Ознайомлення з системою роботи і організації малої Академії Народних Мистецтв. «Ми в захваті від побаченого та почутого. Щиро дякуємо за теплий прийом. Запрошуємо в гості до нас.»
30 листопада 1992 року	Панасюк Юлія Василівна, директор Колодязненської середньої школи, Дворічанського району Харківської області.	Ознайомлення з системою роботи школи. «Ми вдячні вам за теплий прийом, за бажання допомагати. В захваті від почутого і побаченого. Успіхів Вам в усіх починаннях, сил і наснаги.»

*Досвід роботи Інідинської школи
був запроваджений на багато деся-
тиліт у багатьох школах України
вчителями, які відвідували Інідин-
ський Всеукраїнський науково-прак-
тичний центр «Українська націо-
нальна школа»*

Виступ гнідинського шкільного хору «Родина», 1988 рік

З УКРАЇНОЮ В СЕРЦІ

Нові навчальні предмети, програми та підручники Гнідинської школи в 1985-1992 роках

Уроки, програми та підручники в Радянському Союзі були єдиними для всіх 15 республік, інколи відрізнялись лише мовою написання. Однаковою була для всіх шкіл і система комуністично-ленінського виховання. Від усього цього наш педагогічний колектив вирішив відмовитись.

Ми ризикнули виховувати в школі українців, що знають українську історію, українську культуру і народні традиції, шанують свій рід, прагнуть створити українську державу.

Це був сміливий крок, адже відмовившись від радянських програм і підручників, колектив почав працювати за ніким не затвердженими (окрім педагогічної ради) новими програмами. Але час працював на нас, адже розпочалася оголошена Генеральним секретарем ЦК КПРС М. Горбачовим так звана перебудова.

В початкових класах ми ввели цілий ряд нових предметів: українська пісня, сопілка (вона була в кожного учня), народні ігри, шахи, дитячий театр, уроки гарної поведінки. До всіх цих предметів вчителі склали програми, написали посібники і підручники, розробили систему уроків. Для уроків гарної поведінки спільно з письменницею Галиною Кирпою був створений перший в Радянському Союзі підручник з етики для всіх

початкових класів «Андрійкова книжка». Розробки уроків до нього написала вчителька початкових класів Кривошей Елеонора Григорівна. Уроки народних ігор проводились за підручником В.Верховинця «Весняночка», а доповнювались іграми, записаними у селі Гнідин. З розкладу початкових класів зняли уроки російської мови (цей предмет починали вивчати з 5 класу), натомість ми ввели уроки англійської мови.

Але найголовніше, що було зроблено – запровадження нового українського змісту освіти. Для цього на наше прохання письменник Дмитро Чередниченко склав Буквар «Материнка», а письменниця Галина Кирпа – «Читанки» для всіх початкових класів, а також «Читанки» для позакласного читання. Кожна з них мала свою назву: «Ластівка», «Біла хата», «Зелена неділя» та інші.

Гнідинські сопілкарі, 1987 рік

Діти вчилися за саморобними підручниками, дбайливо розмальованими вчителькою малювання Пільщик Тарарою Григорівною. Через декілька років ці «Читанки» та «Буквар «Материнка» Міністерство освіти видало як експериментальні підручники для всіх шкіл України мільйонними тиражами. В кожному підручнику було записано: «Видано з ініціативи директора Гнідинської школи Валентини Стрілько».

Історію України в радянській школі майже не вивчали, було лише 15 годин у 7 класі за весь рік. Цей предмет ми запровадили з 1 класу в різній формі: через зміст освіти у нових підручниках, через вивчення

Гнідинський хор «Родина», 1986 рік

свого роду, історії Гнідина, Бориспільщини та Київщини. З 4 класу розпочинався системний курс вивчення «Історії України». Для цих уроків літературу в основному отримували з Америки, адже в Україні в той час майже нічого не було. Допомогала Українська шкільна рада США на чолі з її керівником Євгеном Федоренком. Багато надсилав потрібної літератури для Гнідинської школи великий український патріот з Америки Мар'ян Коць. Суттєвих змін зазнала програма вивчення української літератури, для обов'язкового вивчення були введені твори репресованих і заборонених владою українських письменників, так зване «розстріляне відродження».

В розкладі уроків Гнідинської школи в старших класах з'явилися також інші нові предмети: «Народознавство», «Охорона навколишнього середовища», «Мистецтвознавство», «Історія української культури», «Біблія – пам'ятка світової культури».

Особливо популярними серед вчителів України стали уроки народознавства, які вперше були запроваджені в нашій школі. Їх часто демонстрували по різних каналах телебачення, розробки цих уроків блискучо поширювались в школах України. Досвід роботи Гнідинської школи ставав педагогічним брэндом, феноменом відродження української освіти. Система навчально-виховної роботи нашої школи була як бальзам, який прикладали педагоги України до ран духовності.

Міністерство освіти офіційно затвердило всі наші нові навчальні програми як експериментальні аж в 1991 році. Більш детально змальовують картину змісту нових підручників та їх підготовки до друку деякі публікації в засобах масової інформації, програми, складені вчителями школи.

В ОСНОВІ – НАРОДОЗНАВСТВО

Перші підручники незалежної України.

Проголошення незалежності України викликало справді революційні процеси в системі народної освіти. Серед основних заходів – українізація підручників. Донині вони були надто заідеологізованими, до того ж насиченими імперським змістом. Першою ластівкою стало видання нових підручників Гнідинської школи для 1-4 класів – «Букваря» та «Читанок». При Товаристві української мови ім. Т.Г.Шевченка «Провіта» створено організаційний комітет, який очолили голова освітніх комісій Товариства та Руху професор Анатолій Погрібний та голова Товариства української мови у США Роман Воронка. До речі, наші заокеанські друзі надзвичайно активно включилися в цю справу. Фінансову допомогу надали добродійна організація «Думки про віру» (голова – пастор Ярослав Шепелявець), Український Народний Союз (президент – Уляна Дячук), Координаційний комітет допомоги Україні (голова – доктор Богдан Бурачинський), видавець Мар'ян Коць, Шкільна рада у США (голова – доктор Євген Федоренко).

**Наймолодші учасники хору
«Родина», 1987 рік**

Нині книжки підготовлені до друку. Якими ж вони будуть, ці перші українські підручники, покликані формувати людину нової генерації у вільній державі, підняти її національну свідомість?

Автори – письменники Галина Кирпа та Дмитро Чередниченко – запропонували новий, цікавий підхід до виховання дитини, в основі якого народознавство, вивчення звичаїв, обрядів; релігійні, історичні мотиви. Ми попросили письменника, відмінника народної освіти Дмитра Чередниченка, розповісти про роботу над підручниками.

- Почалася вона двадцять років тому. Недосконалість гуманітарних знань щодо України, застарілі методи педагогіки були очевидні, тож і вирішили створити новий підручник для національної школи. На мою пропозицію чиновники з Міністерства освіти колишньої УРСР відповіли коротко: «Ця книжка нікому не потрібна». Тому задум до певного часу залишився нереалізованим. Дякую Богові й долі за події, що сталися в Україні. адже тепер ці книжки, нарешті, з'являться.

- Які особливості «Букваря» та «Читанок»?

- Насамперед, вони змалку прищеплюватимуть дитині любов до рідного слова, бо «Буквар» - це не тільки буква, а й мова. За «Букварем» «Материнка» діти повинні вчитися писати й думати рідною мовою, пізнавати багатий духовний світ України. Ну, а назви читанок – «Біла хата», «Ластівка», «Писанка» говорять самі за себе. Дібрані для вивчення літературні твори досить різноманітні за жанрами. Це вірші, оповідання, фольклор (пісні, казки, лічилки, скоромовки, тощо). Широко представлені класики української літератури – Т.Шевченко, І.Франко, Леся Українка, М.Коцюбинський. Серед авторів – імена раніше заборонених письменників: В.Винниченка, Б.Грінченка, О.Олеся, В.Филиповича, призабутих

творців нашої літератури – Дніпрової Чайки, Олени Пчілки та інших. Чимало уваги приділено нашим сучасникам: О.Гончару, Л.Костенку, В.Стусу, Р. Іваничуку, О. Сенатович, І. Калинцю. Новинка – включення до «Читанок» творів письменників діаспори: І. Багряного, З. Когут, Г. Черинь, М. Щербака. Слід зазначити, що український школяр уперше матиме змогу познайомитись з авторами з-за кордону.

- А чи не надто «об'ємна» програма для дитини?

- Ні, бо у методичному плані витримано принципи доступності – від простого до складного, від найпростіших питань до завдань творчих. Продумано й принцип накопичення знань. Розміщений матеріал за порами року: осінь, зима, весна, літо, з відповідними назвами. Велике значення надається народним символам, що наскрізно проходять через весь «Буквар»: лелека, вітряк, човен, стежка, біла хата. Намагався наповнити кожне слово духовним змістом. Скажімо, - «рама». В ній подано картину «Козак Мамай» - геніальний витвір народної творчості. Прагнув, щоб діти навчилися тонкощів, нюансів слова, намагалися складати власні поетичні рядки. Хай поки що наївні, але ж свої.

Україна – скарбниця звичаїв. Цікаво буде дізнатися зі сторінок «Букваря» й про них. Він розповідатиме, приміром, які писанки на Полтавщині або в інших регіонах України, як вдягаються гуцули, звідки пішов гопак, колишній козацький військовий танець, про свято веснянки й про український борщ. Є й такі речі: як ласкаво називати близьких, як слід вітатися на Різдво та Великдень, в яких випадках кажуть «хліб і сіль». До того ж не забуто й про гумор: яка ж дитина без усмішки. Подано також молитви О.Кониського та М. Лисенка, національний гімн «Ще не вмерла Україна» П. Чубинського на музику м. Вербицького. До речі, ваша газета першою надрукувала моє дослідження щодо цієї пісні.

Шкільне подвір'я початкових класів Гнідинської школи, 1986 рік

- Уявляю, який величезний літературний багаж треба було мати, аби вмістити стільки цікавих матеріалів...

- Так, що чимало стосів було перегорнуто за двадцять років життя. Вивчав «Букварі» різних народів – від найдавніших часів до наших днів.

Чимало спостережень має він зі свого вчителювання, відвідин уроків у перших класах, спілкування з «першачками», із довголітньої дружби з цікавими школами, зокрема з Гнідинською, що на Бориспільщині. До речі, ця школа, яку очолює енергійна людина, палкий прихильник української мови Валентина Василівна Стрілько, відома сміливим впровадженням у навчання нової системи освіти. На базі Гнідинської школи створено республіканський науково-практичний центр «Українська національна школа». Гнідинці взяли якнайактивнішу участь у виробленні концепції української національної школи. Перші «зважилися» на експеримент з «Материнкою» і вже другий рік працюють за новим «Букварем». Тож він пройшов у Гнідині апробацію.

- А хто ще працює над «Букварем» та «Читанкою»?

- Моя дружина, поетеса Галина Кирпа, однодумець і товариш по роботі. Коли побачите на титульному листі підпис Оксана Верес, то це значить Галина Кирпа та Дмитро Чередниченко. Цікаве оформлення здійснили художники з різних міст України: Зінаїда Васіна, Ніна та Олександр Ковалі, Зіновія Юськів, Любов Максимчук, Ніна Денисова.

- А як позначаються на випуску видань труднощі з папером?

- Це одна з найболючіших проблем, намагаємось якось її вирішити. Принаймні, направили листа до

Прем'єр – міністра України В. Фокіна з проханням виділити папір для друку.

Інтерв'ю вела Світлана Печера.»(газета «Молодь України»)

УКРАЇНСЬКІ ЧИТАНКИ ДЛЯ ШКІЛ ВИХОДЯТЬ ЗАВДЯКИ ДОПОМОЗІ ДІАСПОРИ

Джерзі Ситі, Н.Дж. (О. Кузьмович). — Ми вже писали про незвичайно важливу акцію Координаційного Комітету Допомоги Україні із виданням українських читанок для шкіл в цілій Україні.

Тепер до редакції заходять проф. Роман Воронка і Володимир Воловодюк, щоб подати нові цікаві інформації про стан праць та потребу дальшої фінансової допомоги українців діаспори.

Саме про стан збірки розповідає нам її координатор проекту В.Воловодюк, який приносить нам також зразки листів, що їх дістає від жертводавців, що з повним признанням висловлюються про цю конечну акцію. На жаль, як він підкреслює, більшість дотеперішніх поодиноких жертводавців — це люди старші віком, які зі своєї скромної пенсії посилають датки на ту ціль. Досі не відгукнулися, однак, професіоналісти і підприємці. Чому, питаємо, але наш гість не має на це відповіді. Він з вдячністю підкреслює зрозуміння Українського Народного Союзу, що призначив на цю ціль 50,000 дол., але ККДУ зобов'язався заплатити суму 200,000 дол., щоб міністерство освіти України мало змогу забезпечити усі школи новими і добрими шкільними підручниками.

Як розповідає проф. Р.Воронка, головний «мотор» акції, який саме повернувся із довшого перебування в Києві, Міністерство освіти дістає постійно листи від батьків з південної і східної України, що будуть вчити дітей української мови, коли будуть мати для цього

Стаття в газеті
«Свобода» (США),
13.03.1992 рік. Стор. 1

Українські читанки для шкіл виходять завдяки допомозі діаспори

Джерзі Ситі, Н.Дж. (О. Кузьмович). — Ми вже писали про незвичайно важливу акцію Координаційного Комітету Допомоги Україні із виданням українських читанок для шкіл в цілій Україні.

Тепер до редакції заходять проф. Роман Воронка і Володимир Воловодюк, щоб подати нові цікаві інформації про стан праць та потребу дальшої фінансової допомоги українців діаспори.

Саме про стан збірки розповідає нам її координатор проекту В. Воловодюк, який приносить нам також зразки листів, що їх дістає від жертводавців, що з повним признанням висловлюються про цю конечну акцію. На жаль, як він підкреслює, більшість дотеперішніх поодиноких жертводавців — це люди старшого віку часто емерити, які зі своєї скромної пенсії посилають датки на ту ціль. Досі не відгукнулися, однак, професіоналісти і підприємці. Чому, питаємо, але наш лист не має на це відповіді. Він з вдячністю підкреслює розуміння Українського Народного Союзу, що призначив на цю ціль 50,000 дол., але ККДУ зобов'язався заплатити суму 200,000 дол., щоб міністерство освіти України мало змогу забезпечити усі школи новими і добрими шкільними підручниками.

Як розповідає проф. Р.

Проф. Р. Воронка і В. Воловодюк в редакції „Свободи”.

Воронка, головний „мотор” акції, який саме повернувся із довшого перебування в Києві, міністерство освіти дістає постійно листи від батьків з південної і східної України, що будуть вчити дітей української мови, коли будуть мати для цього відповідні букварі. Из-за їх браку у школах України вживають давні підручники зі статтями про Леніна та Комунистичну партію і на них ще досі виховуються українські діти.

Наразі тут йдеться про викінчення букваря та читанок для перших класів, але із підручниками до дальших також не можна чекати.

— Як далеко стоїть тепер справа цих перших книжок? — питаємо проф. Р. Воронку.

— Макети здані до ви-

давництва у Києві. Це видавництво колишньої „Радянської Школи”, що прибрало тепер назву „Освіта”. Тепер, однак, важливим є придбання паперу, а потрібно на п'ять підручників біля 800 тонн і його закуплення і здобуття це головна проблема. Друкувати буде правдоподібно друкарня у Харкові.

— Чи вважаєте, що це можливо буде придбати? Тут проф. Р. Воронка розповідає нам вичерпно про прихильність до справи міністра освіти проф. Петра Таланчука, про пильність і велику працю, що її виконали художники і літератори, які підготували ці перші підручники і про те, які відносно малі гроші в порівнянні із цінами в ЗСА ці

(Закінчення на стор. 4)

відповідні «Букварі». Із-за їх браку у школах України вживають давні підручники зі статтями про Леніна та Комуністичну партію і на них ще досі виховуються українські діти.

Наразі тут йдеться про викінчення «Буквара» та «Читанок» для перших класів, але із підручниками до дальших класів також не можна чекати.

— Як далеко стоїть тепер справа цих перших книжок?
— питаємо проф. Р. Воронку.

— Макети здані до видавництва у Києві. Це видавництво колишньої «Радянської Школи», що прибрало тепер назву «Освіта». Тепер, однак, важливим є придбання паперу, а потрібно на п'ять підручників біля 800 тонн і його закуплення і здобуття - це головна проблема. Друкувати буде правдоподібно друкарня у Харкові.

— Чи вважаєте, що це можливо буде придбати?

Тут проф. Р. Воронка розповідає нам вичерпно про прихильність до справи міністра освіти проф. Петра Таланчука, про пильність і велику працю, що її виконали художники і літератори, які підготували ці перші підручники і про те, які відносно малі гроші в порівнянні із цінами в США на це виділили.

Другим великим ентузіастом виготовлення нових підручників була Ірина Калинець, депутат Верховної Ради України і начальник управління освіти Львівської області, яка обговорила це питання із Шкільною Радою, перебуваючи у США. Складено редакційну комісію під головуванням проф. Анатолія Погрібного, а авторами манускриптів стали Галина Кирпа і Дмитро Чередниченко.

Через ККДУ підшукано також відповідних ілюстраторів, і вони працюють за винагороду вже від вересня. Тут мотором цілої цієї великої праці є енергійний проф. Роман Воронка, активний член Управи ККДУ, який саме тепер перебуває в Україні.

Однак, коли виявилось актуальне питання зібрання відповідних фондів на видання цих перших підручників, ініціативу взяв у руки голова ККДУ д-р Б. Бурачинський та його співробітники, і вони звернулися, в першу чергу, з проханням до Українського Народного Союзу, що призначив на ту ціль 50,000 дол. з Фонду Відродження України.

Другим, що відгукнувся незвичайно позитивно, був вже добре відомий українській спільноті пастор Ярослав Шепелявець з добродійної організації «Думки про віру». Він погодився дати на таку ціль дотацію до 100,000 дол. з передумовою, що українська громада дасть дорівняльні фонди.

Це, однак, щойно початок, і гості в редакції відразу вияснюють нам, що на таку ціль треба величезну кількість фондів, які вони будуть збирати серед української громади діаспори. Вже вислано листи до голів наших Церков, щоб перевели одноразову збірку, і дістали від Митрополита Стефана Сулика і Владика Василя Лостеназ УКЦ позитивний відгук та надіслали листи також до Союзу Українок Америки і Золотого Хреста як також до всіх організацій, які підтримують Рух. Йдеться бо не тільки про ці чотири підручники, але також про дальші, яких брак відчувається так боляче в Україні. Ось, наприклад, треба чимскоріше перевидати історію України, з якої українська дітвора могла б пізнати справжню, не примовчувану і не спотворену, історію України. Не можна забути, що, як інформує Є. Федоренко, в Україні на 8 мільйонів учнів понад 3 мільйони навчаються у російськомовних школах. Скільки отже ще праці та зусилля потрібно, щоб цей стан змінити і як важливе для майбутнього є перевиховання, як учнів, так учителів, і батьків. Отже перед ентузіастами шкільних підручників в Україні стоїть величезне завдання.

Нам цікаво знати як далеко зайшов друк цих перших чотирьох книжок, які дістали такі радісні назви як «Материнка» (буквар), «Ластівка» (підручник для других класів), «Біла хата» (для третіх класів) і «Писанка» (для четвертих).

Д-р Б. Бурачинський вияснює, що після того, як манускрипти цих підручників літом привіз до США проф. Роман Воронка, вони отримали дуже позитивну рецензію із Шкільної Ради в Нью-Йорку, хоча з малими заввагами і вже в грудні цього року Редакційна колегія передає їх до друку так, щоб вони були готові до вересня 1992 року і за згодою міністерства освіти розповсюджені у всіх школах України.

Підручники будуть друкуватися у двох мільйонах тиражу і на друк потрібно 29 вагонів паперу. Розуміється, мають вони відповідне мистецьке оформлення і крім тих чотирьох книжок друкується ще окремо підручник для літніх курсів з цього самого матеріалу. Д-р Б. Бурачинський підкреслює з натиском, що не перші такі видання із суто національним та релігійним змістом, що будуть обов'язувати у школах з доручення Міністерства освіти. Про це читаємо у копії протоколу про наміри співробітництва між міністерством і ККДУ в США, що його підписали І. Зязюн і д-р Б. Бурачинський.

Успіх цього найбільшого плану, який тепер здійснюється для вчителів, учнів і батьків в Україні залежить від жеретвенности всіх тих осіб та установ, які розуміють його важливість. Це підкреслюють всі три гості в редакції «Свободи» і інформують, що українці Ав-

стралії відразу прилучилися до допомоги, а наші мистці подарували свої картини на окрему виграшу, яка буде влаштована у місяцях лютий-березень. Для жертводавців буде відкрите окремеkonto у «Самопоміччя», але вже тепер можна надсилати датки на адресу скарбника В. Воловодюка66 SusanDr., Chatam, N. J.. 07928, виставляючи чеки на ЗУАДК, щоб можна датки відтягнути від податків. В. Воловодюк буде їх відтак складати до банку.»

(газета «Свобода», США, 13 березня 1992 року)

«Шкільна Рада, на прохання українців з рідного краю, почала висилати свої видання, розуміючи вагу підручників для організування національної школи. Впродовж двох з половиною років Шкільна Рада надіслала кільканадцять тисяч своїх підручників на загальну суму 120 тисяч доларів на Україну та в інші республіки, де створено недільні школи, — через Вільнюс, Мурманськ, Москву, Біробіджан до Владивостоку. Відгуки — найбільша вдячність. Наші підручники вважають «неоцінимим скарбом», «справжнім маяком, керманічом» на полі національного шкільництва. Ось цитата з листа Кривоозерської середньої школи №1, що на Миколаївщині: «...Перегортаючи сторінки книг, вчитуючись в рядки друкованого матеріалу, ми всі — і дорослі, і діти відкриваємо для себе багато нового, досі непізаного. Перед очима постають сторінки життя українського народу, справжнього життя, а не викладеного в заполітизованих підручниках, які досі видавалися в колишньому СРСР. Як нам не соромно, але тільки тепер ми стали відкривати для себе багато нового, дізнаватися про справжніх героїв нашої землі».

Найцінніші подяки авторам цих підручників надходять з України. Проф. А. Погрібний, теперішній 1-ий заступник Міністра освіти, голова освітніх комісій РУХу та Всеукраїнського Товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка, пише: «...найсердечніше подяка Вам за надіслання для нас дару — комплектів шкільних підручників, за якими навчаються діти в українських школах Америки. Уклін тим людям, котрі ті підручники так любовно написали та дбайливо видали. Увесь цей скарб зберігається у нашому Товаристві, де формується бібліотека. Резонанс від одержання Ваших книжок неабиякий, і в Товаристві вже з'явилася черга, аби з ними ознайомитися».

Голова Товариства «Просвіта», Хмельницьке обласне об'єднання «Родовід», пані Зоя Діденко пише так: «Ваша допомога таки неоціненна, бо подібної літератури ми все не маємо... Зараз із книгами, що Ви їх надіслали, в дитячих садочках працюють над укладанням програми національного виховання. Дуже ми

Вам вдячні за дозвіл передрукувати деякі матеріали і вже користуємося цим з обов'язковим посиланням на джерело... Не сидимо, склавши руки, і результати таки бачимо: вже 28 шкіл із 30-ти у м. Хмельницькому — українські!!!

Будьте певні, що й ви до цього причетні своєю допомогою...»

Зрозуміло, що наші підручники — це допоміжний матеріал для вчителів, батьків і школярів, бо потреб шкільництва вони аж ніяк задовольнити не можуть. Сьогодні на Україні діє біля 21 тисячі загальноосвітніх шкіл, у яких навчається біля семи мільйонів учнів. Більше половини учнів навчається в російськомовних школах. У 1991/92 шкільному році в Україні українською мовою навчалося 49,1 відсотка від загальної кількості учнів. До речі тут зазначити, що в 1950/51 навчальному році в україномовних школах навчалося 80.3 відсотка.

Оскільки нових підручників ще немає, і візьме багато років, щоб їх видати, то підручники з діаспори можуть відіграти велику допоміжну роль. Однак потрібна поважна фінансова допомога для видання підручників і для пересилки. Щира вдячність всім тим, що присилають свій дар Шкільній Раді на висилку підручників на Україну.

Шкільна Рада тісно спілкувалася з централею Товариства Української Мови ім. Т. Шевченка, обласними відділами. Широке листування і з окремими школами різних областей України. Здійснюємо масову висилку підручників до шкіл України.

Шкільна Рада нав'язала тісний зв'язок з Міністерством освіти. На прохання міністра освіти д-ра Петра Таланчука Шкільна Рада подала свої пропозиції щодо важливих питань шкільництва до міністерства.

Про діяльність Шкільної Ради добре знають в Україні не тільки з листовного зв'язку, а також з інтерв'ю з головою Шкільної Ради Київської телевізійної програми «Плеяда», Радіо Київ, радіо «Свобода», а особливо через «Голос Америки». Члени Управи, інж. О. Пришляк, мгр Л. Данчук, мгр Б. Ясінський, мгр А. Кобрин, майор П. Содоль мали зустріч в Україні у справах шкільництва і співпраці.

Творчий взаємообмін здійснює Шкільна Рада (від 1990 року) з панею Іриною Калинець, депутатом Верховної Ради та тодішнім керівником народної освіти на Львівщині та панею і Валентиною Стрілько, директором Гнідинської школи та керівником експериментального центру національної освіти. Приїхавши до Аме-

Стаття в газеті «Свобода»
(США), 13.03.1992 рік. Стор. 2

Другим великим ентузіазом виготовлення нових підручників була Ірина Калинець, депутат Верховної Ради і начальник управління освіти Львівської області, яка обговорила це питання із Шкільною Радою, перебуваючи у ЗСА. Складено редакційну комісію під головуванням проф. Анатолія Погрібного, а авторами манускриптів стали Галина Кирта і Дмитро Чередниченко.

Через ККДУ підшукано також відповідних ілюстраторів і вони працюють за винагородою вже від вересня. Тут мотором цілої цієї великої праці є енергійний проф. Роман Воронка, активний член Управи ККДУ, який саме тепер перебуває в Україні.

Однак, коли виявилось актуальне питання зібрання відповідних фондів на видання цих перших підручників, ініціативу взяв у руки голова ККДУ д-р Б. Бурачинський та його співробітники, і вони звернулися, в першу чергу, з проханням до Українського Народного Союзу, що призначив на цю ціль 50,000 дол. з Фонду відродження України.

Другим, що відгукнувся незвичайно позитивно, був же добре відомий українській спільноті пастор Яков Шепелявець з добродійної організації „Думки до віру”. Він погодився дати на таку ціль дотацію в 100,000 дол. з передумовою, що українська громада дасть дорівняльні фонди.

Це, однак, щойно початок і гості в редакції відразу яснують нам, що на таку величезну кількість фондів, які вони будуть збирати серед української громади діаспори. Це вислано листи до голів шкільних Церков, щоб перевели гроші на користь Фонду

ли листи також до Союзу Українок Америки і Золотого Хреста як також до всіх організацій, які підтримують Рух. Йдеться бо не тільки про ці чотири підручники, але також про дальші, яких брак відчувається так боляче в Україні. Ось, наприклад, треба чимскорше перевидати історію України, з якої українська дітворка могла б пізнати справжню, не промовчану і не спотворену, історію України. Не можна забути, що, як інформує Є. Федоренко, в Україні на 8 мільйонів учнів понад 3 мільйони навчаються у російськомовних школах. Скільки отже ще праці та зусилля потрібно, щоб цей стан змінити і як важливе для майбутнього є перевиховання, як учнів так учителів, і батьків. Отже перед ентузіястами шкільних підручників в Україні стоїть величезне завдання.

Нам цікаво знати як далеко зайшов друк цих перших чотирьох книжок, які дістали такі радісні назви як „Материнка” (буквар), „Ластівка” (підручник для другої кляси), „Біла хата” (для третьої кляси) і „Писанка” (для четвертої).

Д-р Б. Бурачинський вияснює, що після того, як манускрипти цих підручників літом привіз до ЗСА проф. Роман Воронка, вони отримали дуже позитивну рецензію із Шкільної Ради в Нью Йорку, хоча з малими заввагами і вже в грудні цього року Редакційна колегія передає їх до друку так, щоб вони були готові до вересня 1992 року і за згодою міністерства освіти

розповсюджені у всіх кінцях України.

Підручники будуть друкуватися у двох мільйонів тиражу і на друк потрібні 29 вагонів паперу. Редакція, маючи вони відмінне мистецьке оформлення крім тих чотирьох книжок, друкується ще окремо підручник для літніх курсів цього самого матеріалу. Д-р Б. Бурачинський підписує з натиском, і перші такі видання із національним та релігійним змістом, що будуть обов'язувати у школах, доручення міністерства освіти. Про це читаємо в протоколу про нараду співробітництва між Міністерством і ККДУ в ЗСА, його підписали І. Зязун і д-р Б. Бурачинський.

Успіх цього найбільш амбітного плану, який тепер здійснюється для вчителів, учнів і батьків в Україні залежить від жеретвенности всіх осіб та установ, які розуміють його важливість. Підкреслюють всі три партії в редакції „Свободи” і формують, що українці в Америці відразу прилучилися до допомоги, а наші друзі подарували свої картки на окрему виграшу, буде влаштована у місяць лютий-березень. Для жеретвенности буде відкрито окреме рахунок у „Самопоміч” але вже тепер можна надати дані на адресу сканіона В. Воловодюка 66 San Dr., Chatham, N. J. 07928, виставляючи чеки на користь ЗУАДК, щоб можна було відтягнути від податків. Воловодюк буде їх відкласти до банку.

Св. п. З. Франко

Закінчення зі стор. 3

(Іванна), доня трагічно померлого Петра, залишилась у Львові і здала матуру в 1944 році. Після закінчення війни вона переїхала до Америки.

часі моєї поїздки на рідну землю ми зустрілися у Києві і разом поїхали до Канони поклонитись Тарасові. По дорозі Зеня старалась оповістити мені про всі важливі події за останніх 40 років. Говорила, як і колись, у дні нашої юності. Була повна

Стаття в газеті «Свобода»
(США), 13.03.1992 рік. Стор. 2

Нові підручники — це правильний шлях до будови України

Джерзі Ситі, Н.Дж. (О. Кузьмович). — Здається при усій евфорії останніх місяців, не багато з нас здає собі справу, що рівночасно з політичними переворотами в Україні, виборами та визнанням України іншими державами, потрібно подбати про такі елементарні, але переважливі справи, як нові підручники для шкіл в Україні, які дали б підростаючому поколінню ясний і незабарвлений вже комунізмом погляд на історію, літературу та культуру України. Та ж саме ця дитвора, що сьогодні на шкільній лавці — це завтрашні провідники України, фахівці у всіх ділянках життя, будівничі молодої держави, про яку, як досі, дуже мало знають.

Але показується, що і ця справа знайшла ентузіастів та співпрацю цілого ряду осіб і установ, що вже приступили активно до виготовлення букваря і трьох читанок для другої, третьої і четвертої клас.

Щоби про це поінформувати український загаль в діаспорі, до редакції „Свободи” заходять голова Координаційного Комітету Допомоги Україні (ККДУ) д-р Богдан Бурачинський, Володимир Воловодюк, фі-

В редакції „Свободи” (зліва): д-р Є. Федоренко, д-р Б. Бурачинський і В. Воловодюк.

нансовий референт акції друкування підручників і д-р Євген Федоренко, голова Шкільної Ради в ЗСА.

Д-р Б. Бурачинський у жовтні побував у Києві саме для цієї справи і подає точні інформації із своїх переговорів і підписання договору з Міністерством народної освіти України під головуванням міністра Івана Зязюна. Йшлося про те, щоб ці перші нові підручники були узгіднені із усіма зацікавленими, але передусім з міністерством освіти,

яке доручить вживати їх у народних школах України. Цілковитий брак актуальних підручників у школах України і занепад від років гуманітарних предметів був причиною, що самі вчителі в Україні кинулися перші до роботи. Започаткувала її, як інформує д-р Є. Федоренко, Валентина Стрілько, директор Гнідинської середньої школи біля Києва, яка тісно співпрацює із Товариством Української Мови у Києві.

(Закінчення на стор. 4)

рики літом 1991 року, визначні діячі педагогічного світу України — І. Калинець та В. Стрілько, докладно поінформували Шкільну Раду та українське громадянство про стан українського шкільництва на Україні та труднощі, які переживають учителі, учні й батьки в боротьбі за нову національну школу. Якраз на нарадах голови Шкільної Ради з гістьми з України виник задум про друкування українсь-ких підручників на Україні, щоб задовольнити більші потреби шкільництва. З цією метою гості з України і голова Шкільної Ради відвідали УНСоюз, пані Уляну Дячук, голову, і представили справу видання підручників в Україні. Згодом відбулася нарада в Шкільній Раді з участю п. М. Коця, д-ра Р. Воронки, д-ра Гурина, пані І. Калинець і В. Стрілько та д-ра Є. Федоренка, на якій д-р Воронка передав 4-ри манускрипти підручників, які були приготовані для школи в Гнідині (дир. В. Стрілько) письменниками Д. Чередниченком та Г. Кирпою. Пізніше було домовлено з д-ром Б. Бурачинським, головою Координаційного Комітету Допомоги Україні, очолити цей задум разом зі Шкільною Радою, та перебрати опіку над цією благо-родною справою.

УНСоюз згодився дати 50 тисяч доларів, а добродійна установа «Думки про віру» (голова пастор Я. Шепелявець) — 100 тисяч дорівнювального фонду. Необхідні фонди поступили від української громади, і тепер вже можна заявити, що «Буквар» і 4-ри «Читанки», які віддзеркалюють історичні й культурні традиції українського народу, з вересня 1992 року будуть вже в руках українсь-ких школярів початкової школи.

У березні — квітні 1992 року в Америці на запрошення Шкільної Ради перебував д-р Анатолій Погрібний, і було досягнуто домовленість на видання Історії України та української літератури за участю діаспори. З цією метою створилася комісія для видання підруч-ників при ККДУ, до якого входять д-р Б. Бурачинський, голова ККДУ, д-р Є. Федоренко, голова Шкіль-ної Ради, інж. Р. Воловодюк, фінансовий керів-ник та д-р Р. Воронка. Сподіваємося, що перші підручники з іс-торії України та української літератури появляться, за частковою фінансо-вою допомогою діаспори, літом 1993 року.

Слід тут додати, що Шкільна Рада допомагала також українським школам в Бразилії, Аргентині, Польщі, Румунії та Литві.

Майбутність українського шкільництва.

Насамперед мусимо твердо усвідомити, що існування українського шкільництва — це справа не тільки сві-домих батьків, залишених на самих себе в громаді, а

що це обов'язок, відповідальність і турбота української громади. При байдужому ставленні громадськості українське шкільництво занепадатиме.

Нашою метою має бути не лише втримати рідне шкіль-ництво, але повсякчас поповнювати його учнями, пам'ятаючи тверду істину — місце української дитини в українській школі. І тут слово за організованою гро-мадою, бо вчителі не в силі і не в стані змінити байдужість значної частини батьків у справі шкільництва. Не забуваймо, що без школи ми втратимо мову, без мови втратимо молодь, а без молоді — губимося всі разом.

У питанні рідного шкільництва нас шалено обганяють роки, час. Програми й підручники, що були добрі 6-8 років тому, тепер не дуже підходять для нашого учня. Потрібно видати нові підручники, зокрема з мови, методичнодostosовані до потреб школи в теперішній ситуації. Але цей стан надзвичайно своєрідний, яко-го досі не існувало в нашому шкільництві. Раніше діти приходили до рідної школи, так би мовити з маминою мовою: розуміли й говорили нею. Тепер таких дітей все менше й менше. Переважають діти з «напівмовою» — дещо розуміють, дещо скажуть по-українськи. І тому не дивно, що за статистичними даними перепису на-селення в Америці в 1980 році, лише 17 відсотків всіх українців розмовляють українсь-кою мовою.

Майбутність українознавчого шкільництва в руках української громади. Діймо сьогодні. Діймо негайно. Та ж громада — це велика сила. Церкви, Союзи, фі-нансові інституції й кредитівки, установи, підприємці й окремі особи — всі співпрацю й спільним зусил-лям матеріальної й моральної підтримки повинні за-безпечити не тільки зміцнення, а й розвиток рідного шкіль-ництва в країнах нашого поселення. Особливо тепер — в першу річницю проголошення неза-лежної, соборної та демократичної Української держави».

Статті із журналу «Рідна школа», 26 лютого 1992 року.

«Голові координаційного комітету
допомоги Україні
панові Б.Бурачинському
Високоповажний пане Голово!

Наша школа в селі Гнідин на Київщині вже декілька років працює над впровадженням у життя нової сис-теми освіти, зокрема нового змісту навчання. На її базі створено Республіканський науково-практичний центр «Українська національна школа» від Творчої Спільки вчителів. Незважаючи на те, що центр неза-тверджений і не спонсорується Міністерством освіти України, до нього приїздить тисячі вчителів з різних областей. Вчителі школи разом із письменниками

Дмитром Чередниченком та Галиною Кирпою написали, а школа апробувала впродовж року підручники для молодших класів: «Буквар» і «Читанка», які сьогодні вкрай необхідні школам України. Однак, наші спроби видати ці підручники не увінчались успіхом. Відсутність коштів змусила нас робити на кожного учня саморобні підручники.

Тому глибоко усвідомлюючи, що оновлення змісту освіти є сьогодні найважливішим завданням для України, прошу Вашої допомоги у справі видання апробованих у роботі п'яти підручників для молодших класів. Це була б велика і реальна поміч у вихованні національно свідомих громадян України.

За дорученням вчителів України, дітей і батьків – зі щирою повагою і надією – Валентина Стрілько.
Київська область, Бориспільський район, Гнідинська середня школа. 12 липня 1991 року.

УКРАЇНЬСЬКА ПІСНЯ

АВТОРСЬКА ПРОГРАМА ОЛЕНИ ТА СТЕПАНА ЩЕРБАКІВ ДЛЯ 1-2 КЛАСІВ СЕРЕДНЬОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Свою працю автори присвячують мудрим людям, які допомагають пізнати себе і світ, — родині Островських.

«Українська пісня» — інтегрований предмет із вивчення надбань української духовної культури через пісенну спадщину нашого народу (українське народознавство, українська музична культура, історія України, українська література, українське образотворче мистецтво). Програма апробована авторами в Гнідинській середній школі Бориспільського району Київської області, а також в Київській середній школі № 101.

«ПЕРШИЙ КЛАС

1 ЧВЕРТЬ (16 годин)

Тема 1. ДИТЯЧІ НАРОДНІ ІГРИ (6 годин).

1. Подоляночка.
2. Чижик, Чижик, пташечко маленька.
3. Шевчик.
4. До нори, мишко, до нори.

Гра — вид народної дитячої творчості, що прийшов із сивої давнини Первісне значення гри — магічний вплив на довколишній світ. Але попри таке серйозне значення гра є красивим виявом дитячої безпосередності, допитливості, кмітливості та дивовижного злит-

тя з Природою. Тому слід почати вивчення предмету «Українська пісня» саме з теми «Дитячі народні ігри», враховуючи, що з ним найпростішим видом поетично-музичної творчості діти знайомляться ще з перших років свого життя (вдома чи в дитсадку). Вивчаючи ігри, діти знайомляться з їхньою символікою.

ПОДОЛЯНОЧКА. Давнє магічне обрядове дійство, яке дійшло до наших днів у вигляді весняної гри.

ХІД ГРИ: діти беруться за руки, утворюючи КОЛО — символ невмирущого життєдайного Сонця. (На стародавніх рушниках, писанках, трипільському посуді Сонце (одна з стихій, що зароджує життя) позначене «колом, восьмипроменевою розеткою або восьмилистявкою квіткою»). Хоровод рухається за Сонцем. Одна дівчина стає в центрі кола, символізуючи багатогранний образ. Вона — зернятко, яке, «припавши до Землі», чекатиме благословенної весняної роси, щоби, «вмивши своє личко», прорости новим життям. (Вода — це друга стихія, що в парі з Сонцем утворює життя, її зображували на давніх виробках рисочками, крапельками роси або значком, що нагадує згорнутого вужика). А ще ця дівчина — Земля-мати в обіймах сонячного світла. (Земля—третя складова життєдайної трійці. На виробках вона зображена ромбами, наповненими крапочками-зернятками, що символізують плодоріддя Матері-Землі). За законами вседайної Божественної мудрості Природа сповнює колобіг: життя— смерть— відродження. Не випадково перше коло дійства завершується словами: «Підскоч до Раю, бери дівку скраю», Аджє РАЙ, ВИРАЙ, ВИРІЙ — це країна незаходячого Сонця, де перебувають Духи-Душі наших предків, де перебувають узимку вісники Неба і Бога — птахи.

Отже, основна мета цього дійства — магічне заклинання приходу Весни. В такий спосіб у сиву давнину молодь в молитовному настрої закликала Весну, сприяючи воскресінню Матері-Природи.

ЧИЖИКУ, ЧИЖИКУ, ПТАШЕЧКО МАЛЕНЬКА. Магічна веснянка, покликана вплинути на природні сили, щоб скерувати їхнє життєдайне начало на поліпшення врожаю. Ця дитяча гра — залишок давнього магічного хороводу, учасники якого намагалися передати навколишній природі енергію, розбуркати її сили, розбудити її до шиття. Професор І Степан Килимник вважає, що тут основне значення має рух, гра, а слово є допоміжне.

ХІД ГРИ: діти стають у коло. (В тих іграх та хороводах, де діти йдуть по колу, необхідно звертати увагу на те, що - коло це символ Сонця і безперервності життя). Посередині — Чижик — посланець із Вірю, де перебувають

Стаття в газеті «Свобода»
(США), 20.12.1991 рік. Стор. 1

ОСНОВІ — народознавство

Перші підручники незалежної України

ПРОГОЛОШЕННЯ незалежності України викликало справді революційні процеси в системі народної освіти. Серед основних заходів — українізація підручників. Але донині вони були надто заідеологізованими, до того ж насичені імперським змістом.

Першою ластівкою стало видання нових підручників для 1–4 класів. — Букваря та читанок. При Товаристві української мови імені Тараса Шевченка «Просвіта» створено організаційний комітет, який очолює голова освітніх комісій Товариства та Руху професор Анатолій Погрібний та голова Товариства української мови у США Роман Воронка. До речі, наші заокеанські друзі надзвичайно активно включилися в цю справу. Фінансову допомогу надали добродійна організація «Думки про віру» (голова —

— ПОЧАЛАСЯ вона двадцять років тому. Недосконалість гуманітарних знань щодо України, застарілі методи педагогіки були очевидні, тож і вирішив створити новий підручник для національної школи. На мою пропозицію чиновники з Міністерства освіти колишньої УРСР відповіли коротко: «Ця книжка нікому не потрібна». Тому згудж до певного часу залишився нереалізованим. Дякую Богові й долі за події, що сталися в Україні. Адже тепер ці книжки, нарешті, з'являються.

— Як і особливості Букваря та читанок!

— Насамперед, вони змалку прищеплюватимуть дитині любов до рідного слова, бо Буквар — це не тільки буква, а й мова. За Букварем «Материнка» діти повинні вчитися писати й думати рідною мовою, пізнавати багатий духовний світ України. Ну, а назви читанок — «Біла хата», «Ластівка», «Писанка», говорять самі за себе. Дібрані для вивчення літературні твори досить різноманітні за жанрами. Це вірші, оповідання, фольклор (пісні, казки, лічилки, скоромовки, тощо). Широко представлені класики української літератури — Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, М. Коцюбинський. Серед авторів — імена раніше заборонених письменників: В. Винниченка, Б. Грінченка, О. Олесь, В. Филипо-

вича, призбутих творців нашої літератури — Дніпрової Чайки, Олени Пчілки і т. ін. Чимало уваги приділено нашим сучасникам, зокрема, О. Гончару, Л. Костенко, В. Стусу, Р. Іваничуку, О. Сенатович, І. Калинцю. Новинка — включення до читанок творів письменників діаспори: І. Багряного, З. Когут, Г. Черинь, М. Щербака. Слід зазначити, що український школяр уперше матиме змогу познайомитися з авторами з-за кордону.

— А чи не надто «об'ємна» програма для дитини!

— Ні, бо у методичному плані витримано принципи доступності — від простого до складного, від найпростіших питань до завдань творчих. Продумано й принцип накопичення знань. Розміщений матеріал за порами року: осінь, зима, весна, літо, з відповідними назвами. Велике значення надається народним символікам, що наскрізно проходять через весь Буквар: лелека, вітряк, човен, стежка, біла хата. Намагався наповнити кожне слово духовним змістом. Скажімо, — «рама». В ній подано картинку «Козак Мамай» — геніальний витвір народної творчості. Прогну, щоб діти навчалися тонкостей, нюансів слова, намагалися скласти власні поетичні рядки. Хай поки що наївні, але ж свої. Україна — скарбниця звичаїв. Цікаво буде дізнаватися зі сто-

гастор Ярослав Шепелявець), Український народний союз (президент — Уляна Дячук), Координаційний комітет допомоги Україні (голова — доктор Богдан Бурачинський), видавець Маріян Коць. Шкільна рада у США (голова — доктор Євген Федоренко).

Нині книжки підготовлені до друку. Якими ж вони будуть, ці перші українські підручники, покликані формувати людину нової генерації у вільній державі, підносити її національну свідомість?

Автори — письменники Галина Кирпа та Дмитро Череди́нченко — запропонували новий, цікавий підхід до виховання дитини, в основі якого народознавство, вивчення звичаїв, обрядів; релігійні, історичні мотиви. Ми попросили письменника, відмінника народної освіти Дмитра Череди́нченка, розповісти про роботу над підручниками.

рінок Букваря й про них. Він розповідалиме, приміром, які писанки на Полтавщині або в інших регіонах України, як вдаються гуцули, звідки пішов гопак, колишній козацький військовий танок, про свято веснянки і про український борщ. Є й такі речі: як ласкаво називати близьких, як слід вітатися на Різдво та Великдень, в яких випадках кажуть: «хліб і сіль». До того ж не забуто й про гумор: яка ж дитина без усмішки! Подано також молитву О. Кононіського та М. Лисенка, національній гімн «Ще не вмерла України» П. Чубинського на музику М. Вербицького. До речі, єша газета першою надрукувала моє дослідження щодо цієї пісні.

— Уваляю, який величезний літературний багаж треба було мати, аби вмістити стільки цікавих матеріалів...

— Так, чимало стосів було перегорнуто за двадцять років життя. Вивчав букварі різних народів — від найдавніших часів до наших днів.

Чимало спостережень маю зі свого вчителювання, відаєдин уроків у перших класах, спілкування з «першачками», із доволі глибокою дружбою з цікавими школярами, зокрема, з Гнідинською, що на Бориспільщині. До речі, ця школа, яку очолює енергійна людина, палкий прихильник української мови Валентина Стрі-

лько, відома сміливим впровадженням у навчання нові системи освіти. На базі Гнідинської школи створено республіканський науково-практичний центр «Українська національна школа». Гнідинці і взяли активнішу участь у виробленні концепції української національної школи. Перші «зважаються на експеримент з «Материнкою» і вже другий рік працюють за новим Букварем. Тож він уже пройшов свою апробацію.

— А хто іще працює над Букварем і читанками!

— Моя дружина, поетеса Галина Кирпа, однодумець і товариш по роботі. Коли побачите на титульному листі підпис Оксана Верес, то це значить Галина Кирпа та Дмитро Череди́нченко. Цікаве оформлення здійснили художники з різних міст України: Зінаїда Васіна, Ніна та Олександр Козалі, Зіновія Юськів, Любоз Максимчук, Ніна Денисова.

— А як позначаються на випуску видань труднощі з папером!

— Це одна з найбільочіших проблем, намагавсь якимось її вирішити. Прийняли, направили листа до прем'єр-міністра України В. Фокіна з проханням виділити папір для друку.

Інтерв'ю взяла
Світлана ПЕЧЕРА.

Духи предків. Звідти він приніс знання хліборобського календаря, аби передати їх навесні новому поколінню. (Чижик імітує процес вирощування певної рослини). Відомі варіанти цієї веснянки, де йдеться про різні рослини. Зокрема, МАК — це чарівна рослина, як і захищає людину від зла. Маком-видюком оберігали своє обійстя від лихих сил. Мак святити й додавали до куті. На ньому ворожили, скільки буде роїв та як багато нанесуть кури яєць. Квіти маку вишивали на сорочках дівчата тих родин, де був загиблій, бо вірили, що мак береже пам'ять роду. А на голови вони клали віночок із семи маків, присягаючи цим продовжити свій РІД.

Гра ШЕВЧИК — приклад практичної народної педагогіки, адже вона ілюструє шевську роботу, виховуючи тим любов до праці й повагу до людей праці, готує дітей до суспільно-корисної діяльності.

ДО НОРИ, МИШКО, ДО НОРИ. Гра, в якій зберігся відгомін шлюбної символіки. Вона пропонується до вивчення, враховуючи, що ця гра дуже поширена серед дітей молодшого віку. А символіку її можна буде пояснити в старших класах.

ВИКОРИСТАННЯ ЛІЧИЛОК ТА МИРИЛОК ПІД ЧАС ГРИ:

Дуже часто для гри потрібно вибрати ведучого або певні персонажі. Для цього існують різні способи: вимірювання на палиці, відгадування загадок, відгадування, в якій руці предмет та ін. Та найчастіше використовуються лічилки. Вони, як правило, римовані. Більшість із них — лічба, діє числівники по-дитячому видозмінені. Наприклад, Одинчик, Двинчик, Тринчик, Штиринчик... Є багато лічилок позбавлених змісту. Цьому сприяли запозичені іноземні слова, незрозумілі дітям. Тому їх варто уникати. Є сюжетні лічилки, серед яких найпопулярніша:

«Котилася торба з високого горба,

А в тій торбі — хліб, паляниця,

Кому доведеться — той буде жмуриться.»

Та краще вивчити з дітьми київський варіант цієї лічилки, яка має дуже символічне значення: «Кому доведеться, той буде ділитися».

Поділитися хлібом — це поділитися найдорожчим і найсвятішим. Адже хліб — символ життя. Розкриття символіки цієї лічилки має велике виховне значення.

Часто діти використовують невеликі віршики чи пісеньки як лічилки:

«Ходить квочка біля кілочка,

Діти-квіти.

Квок!»

Буває, що діти під час гри сваряться між собою. Тоді лагодить мирилками:

«Мир-миром, пироги з сиром,

Варенички в маслі,

Ми дружечки красні.

Поцілуймося!»

Оці вивчені ігри найкраще проводити на свіжому повітрі, де діти повніше відчувають єдність з Природою.

Домашнє завдання: навчити цих ігор однолітків.

Література:

Дитячий фольклор. Упорядник Довженок Г. К., Дніпро, 1986.

Знаки. 155 стародавніх українських випивок. Бібліотечка журналу «Соняшник». Упорядник Островська Т., К, 1992.

Килимник С. «Український рік у народних звичаях в історичному освітленні». Н., Обереги, 1994.

Тема 2: ЗАМОВЛЯННЯ (5 годин).

1. Вийди, вийди, Сонечко

2. Іди, іди, Дощику.

3. Ой, Вітре, Вітроньку (без мелодії).

4. Вилети, гулю, на пісок.

5. Топчу, топчу ряст, ряст (без мелодії).

6. Купалися ластів'ята. Інші ситуативні замовляння за вибором вчителя.

Замовляння — це давні молитви, що разом з календарно-обрядовими діями вводять нас у світоглядну систему наших предків. У книзі «Українські замовляння» Марина Новікова каже, що замовляння — це діалог Людини з Космосом.

Замовляння ґрунтуються на вірі людини в магічну силу думки, слова та дії. Дехто трактує замовляння як звернення до «темних сил», до «нечисті». Та зважмо, що в замовляннях наш народ найчастіше звертається до Сонця, Місяця, Води, Землі, які є для українців святими! Хоч із певних суспільних причин замовляння втратили своє первісне значення, але дитячий фольклор усе ж таки доніс їх до нас у вигляді пісенок та віршиків, які ще називають закличками. Ми схильні називати їх замовляннями.

Хочеться вірити, що діти, перейнявшись щирістю молитов-замовлянь, створених нашими предками, віднайдуть у них прадавні зерна мудрості, у ставленні людини до Світу.

Учнів варто познайомити з різновидами дитячих замовлянь:

1. ЗАМОВЛЯННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗЕМЛЕРОБСЬКОЮ ПРАЦЕЮ.

а)Замовляння до Сонечка. (ВИЙДИ, ВИЙДИ, СОНЕЧКО). Нагадати учням, що Сонце має силу, завдяки якій існує життя на Землі. Замовляння «Вийди, вийди, Сонечко» діти ще виконуватимуть весною, чекаючи благословенного впливу Сонця на оновлення Природи.

б)Замовляння до Дощу. (ІДИ, ІДИ, ДОЩИКУ). Пояснити учням, що Дощ, Роса, взагалі, Вода в поєднанні з Сонцем та Землею складають життєдайну трійцю. Замовляння «Іди, іди, дощику» діти ще виконуватимуть весною, коли так потрібна волога для проростаючого зерна.

Символіка пісні: Горщик борщу або каші — мотив жертвоприношень. Звернути увагу учнів, що наші предки, задобрюючи сили Природи, приносили їм лише рослинні пожертви.

в)Замовляння до Вітру. (Ой, ВІТРЕ, ВІТРОНЬКУ).

«Ой Вітре, Вітроньку,

Прижени хмароньку,

Полий теплим дощиком,

Встели Землю килимком».

При вивченні цієї групи замовлянь учитель має виховувати в дітей турботу про долю вкладеної в Землю праці.

2. ЗАМОВЛЯННЯ ДО ПТАШОК, ТВАРИН, КОМАХ.

Розповісти першокласникам, що замовляння до пташок пов'язані з календарно обрядовими діями зустрічі Весни. Зокрема, згадати звичай випікання весняного ритуального печива у вигляді жайворонка чи інших, з яким діти вибігають на пагорби й викликають пташок з Вірію (ВИЛЕТИ, ГУЛЮ, НА ПІСОК).

«Пташок викликаю з теплого краю!

Летіть, соловейки, на нашу Земельку,

Спішіть, ластівоньки, пасти корівоньки».

Побачивши весною вперше диких гусей, треба підкинути вгору соломку й гукнути:

«Гуси, гуси, вам на гніздо, а нам на тепло!

Гуси, гуси, вам на гніздечко, а нам на здоров'ячко!

І побачивши, що летять лелеки, діти гукають:

Лелеко-татку! Зроби у нас добру хатку!»

або

«Чорногузе дядьку, зроби мені хатку!

І ставок, і млинок ще й вишневенький садок».

Програма навчального предмета «Українська пісня», 1995 рік

Щоб журавлі закружляли на одному місці, зав'язують вузла на червоному поясі, підносять його вгору і замовляють:

«Веселик! Веселик! Колесом, колесом,

Перев'яжу тобі дорогу красним поясом».

Дітям цікаво буде взнати, що в деяких місцевостях журавлів, які повертаються із Вірію, ще називають ВЕСЕЛИКАМИ, бо вони приносять веселу звістку про прихід Весни.

Вивчення цих замовлянь спонукає дітей до спостережливості в час прильоту пташок та їх пошанування, виховує в дітей почуття єдності з навколишнім світом.

3. ЗАМОВЛЯННЯ ДО РОСЛИН («Топчу, топчу ряст, ряст»).

Звернути особливу увагу дітей на ці замовляння, що покликані сприяти збереженню здоров'я. В давнину їх виконували у такий спосіб: босими ногами топтали першу весняну траву, набираючись сили від Матері-Землі:

«Топчу, топчу ряст, ряст,

Бог здоров'я дасть, дасть,

Іще буду топтати, щоб і на той рік діждати!»

або

«Щоб на той рік діждати сону топтати».

4. СИТУАТИВНІ ЗАМОВЛЯННЯ

В додатку до програми пропонуються ситуативні замовляння, створені дитячою уявою на різні випадки життя. В них ми бачимо бажання дати собі раду, піднятися над своєю невпевненістю, побороти страх, біль. Тому в цих замовляннях первинною є тема допитливості у пізнанні й вивченні себе та Світу.

Домашнє завдання: вивчити від старших, мудрих людей давні замовляння.

Література:

«Українські замовляння». Упорядник М. Москаленко. К., Дніпро, 1993.

«Дитячі пісні та речитативи» (серія: Українська Народна творчість). Упорядники Г. Довженко, К. Луганська, К. Наукова думка, 1991.

«Дитячий фольклор». Упорядник Г. Довженко; К., «Дніпро», 1986. Знkn. 155 стародавніх українських вишивок. Бібліотечка журналу «Соняшник». Упорядник Т. Островська. К., 1992.

Грушевський М. «Історія української літератури» Том 1 К., «Либідь», 1993.

Скуратівський В. «Погостини», К., «Веселка», 1990.

Тема 3. ДИТЯЧІ НАРОДНІ ПІСНІ ТА ВІРШІ (15 годин),

1. «Два півники». Українська народна пісня.

2. «Був собі журавель». Українська народна пісня.

3. «Ой на горі жито, сидить зайчик». Українська народна пісня.

4 «А в соловейка жінка маленька». Вірші народні. Музика В. Лузана.

Оскільки пісні «ДВА ПІВНИКИ» та «А В СОЛОВЕЙКА ЖІНКА МАЛЕНЬКА» мають персоніфіковані образи, варто після розучування розподілити «ролі» та виконувати їх з відповідними рухами. Це активізує дитяче сприйняття.

Вивчаючи пісню «БУВ СОБІ ЖУРАВЕЛЬ», познайомити дітей з таким видом дитячих народних пісень як «безкінечні». За зразок можна прочитати дітям «Цікаву казочку» Олени Пчілки та народний вірш «Ми з тобою йшли»:

«—Ми з тобою йшли?

—Йшли.

—Кожух знайшли?

—Знайшли.

—Я тобі кожух дав?

—Дав.

—Ти кожух взяв?

—Взяв!

—А де ж він?

—Та що?

—Та кожух?

—Та який?

—А ми з тобою йшли? і т. д.»

При вивченні пісні «Ой на горі жито, сидить зайчик» радимо розповісти дітям, що її часто використовує молодь на святі Калити. («Калита» — одне з річних свят, 14 грудня, на честь Сонця, яке під кінець року втрачає свою силу й «зістарюється»). Пісню співають, коли вибирають предмет (кочергу чи рогача), на якому має «їхати» хтось з учасників дійства, кусати підвішену до стелі корж-Калиту. Гурт, який співає пісню, в приспіві пришвидшує темп. Стрибаючи через навхрест покладені кочергу та рогач, перечіплюється через один із предметів, що й стає «конем», якого під загальні жарти й сміх має осідлати учасник гри.

Учителеві слід наголосити, що цю пісню вони співатимуть, коли вивчатимуть тему «Свято Калити» у старших класах.

Домашнє завдання: ілюструвати вивчені пісні.

Література:

«Дитячий фольклор». Упорядник Г. Довженко. К., «Дніпро», 1986.

Читанка «Ластівка» для другого класу, видана Міністерством освіти України з ініціативи директора Гнідинської школи Валентини Стрілько, 1992 рік

В 31

Видання здійснено з ініціативи Гнідинської середньої української національної школи (директор — *ВАЛЕНТИНА СТРІЛЬКО*) та Товариства української мови у США (голова — доктор *РОМАН ВОРОНКА*) заходами Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка (голова — *ПАВЛО МОВЧАН*) завдяки фінансовій допомозі добродійної організації «Думки про віру» (голова — пастор *ЯРОСЛАВ ШЕПЕЛЯВЕЦЬ*), Українського народного союзу (президент — *УЛЯНА ДЯЧУК*), Координаційного комітету допомоги Україні (голова — доктор *БОГДАН БУРАЧИНСЬКИЙ*), видавця *МАРІЯНА КОЦЯ*, Шкільної ради у США (голова — доктор *ЄВГЕН ФЕДОРЕНКО*).

Організаційно-видавничий комітет:

проф. *А. ПОГРІВНИЙ*, проф. *Р. ВОРОНКА* (співголови), *Я. БАКАЛЕЦЬ*, *А. ДЕНИСОВ*, *В. ДОНІЙ*, *Г. КИРПА*, *А. ЛИВЕНЬ*, *В. ЛОПАРЄВ*, *З. МЕНЗАТЮК*, *М. ОВДІЄНКО*, *Є. ПОЛІЩУК*, *К. ПРИЩЕПА*, *В. СТРІЛЬКО*, *Д. ЧЕРЕДНИЧЕНКО*, *П. ЯКОВЕНКО*.

Літературний редактор *ЗІРКА МЕНЗАТЮК*
Редактор *СВІТЛАНА ЛИТВИН*
Художній редактор *АНДРІЙ ЛИВЕНЬ*
Головний художник видавництва *ВОЛОДИМИР ЛОПАРЄВ*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

До твого записника:

Запитання:

Завдання:

В 4306020300—210 Без оголошення
210—92

ISBN 5—330—02510—9

© Оксана Верес, (Д. С. Череди́ченко,
Г. М. Кирпа), 1992.
© З. Я. Юськів, художнє оформлення,
1992.

II ЧВЕРТЬ (14 годин).

Тема 4. КОЛИСКОВІ ПІСНІ (4 год.)

1. «Ой ходить сон коло вікон».
2. «Котику сіренький».
3. «Мати сина колихала».

Вступне слово вчителя до цієї теми має ввести дітей у чарівний світ першої маминої пісні — колискової, якою вона переливає свої щирі почуття, побажання здоров'я, розуму, щастя, краси в серденько найдорожчої істоти.

Вивчаючи з дітьми колискову «Ой ходить сон коло вікон», учитель має розкрити поетичні образи Сну і Дрімоти, а також запропонувати дітям передати ці образи в своїх малюнках.

Вивчаючи колисанку «Котику сіренький», розповісти діткам, що котик з його сонливістю є не лише прикладом дитині. В пісні він ще виступає оберегом дитячого СНУ, а по суті, є його символом. Дати також народні повір'я про кота: коли родина заселяється в нову оселю, то першим до неї впускають кота. Не можна ставити ліжко на те місце, яке обере собікотик для спання: воно енергетично несприятливе для людини; людям із хворим серцем та вразливою вдачею радять тримати в помешканні кота. Виховним моментом може стати розмова про людяне ставлення до цієї тваринки.

Вивчаючи колисанку «Мати сина колихала», звернути увагу на образ матері, яка і вдень, і вночі перейнята турботою про дитину. Щоб глибше розкрити образ матері, дітям пропонується прослухати на уроці вірш Лесі Українки «Місяць ясененький» (за можливості — пісню).

При вивченні теми «Коліскові пісні» добре було б використати предмети народного побуту, пов'язані з заколисуванням дитини: колиску з «мальовничими бильцями» та «шовковими вервечками», постіль, які оспівані в різних колискових:

«Люлі, люлі, люлечки, шовковії вервечки.

Мальовані бильця, заколишу чорнобривця.

Насипочка шовкова, подушечка пухова,

Колисочка новая, дитиночка малая».

Упродовж вивчення теми діти мають усвідомити значення колисанок. Адже психологи

дослідили, що колискові пісні чудодійно впливають на серця й почуття, на душевне та фізичне здоров'я не лише немовлят, але й усіх, хто з піснею їх колише.

На підсумковий урок варто запросити тих мам і бабусь першокласників, які можуть навчити учнів місцевих колисанок.

Домашнє завдання:

- 1) намалювати персонажів колискових пісень:
- 2) навчитися від мами чи бабусі колискових.

Література:

«Дитячий фольклор». Упорядник Довженок Г. П. «Наукова думка», 1984.

«Люлі, люлі, люліса». Упорядник Голентюк А. К., «Веселка», 1992.

«Фольклорна веселка». Вип. 9. Упорядник Луганська К., «Музична Україна», 1990.

«Ходить Сон по вулиці». «Українські народні колискові пісні». Упорядник О. Шевчук. К., «Музична Україна», 1988.

Тема 5: ЗАБАВЛЯНКИ (4 год.)

Забавлянки — коротенькі пісеньки або віршики, що їх співають маленьким діткам, аби викликати в них радість, допомогти їм позбутися почуття самотності або просто відволікти їх від неприємних вражень. Вони сприяють гармонійному розвитку дитини: активізують її, сприяють фізичному розвитку завдяки численним рухам, впливають на розвиток мовлення, на

вміння ототожнювати поняття, відображені в слові, з навколишнім світом. Адже світ забавлянок — село, хата, родина, пташки, тварини.

Оскільки забавлянки — один із засобів народної педагогіки, розрахований на виховання найменших дітей, а в багатьох першокласників є менші братики й сестрички — цю тему введено до програми. Наш народ створив велике розмаїття забавлянок, тож пропонуємо на вибір учителя цілу добірку їх, розміщених у послідовності з урахуванням вікових особливостей розвитку дитини (див. додаток до програми).

Читанка «Писанка» для четвертого класу, видана Міністерством освіти України з ініціативи директора Гнідинської школи Валентини Стрілько, 1992 рік

Забавлянки, до яких не збереглися мелодії, можна виконувати речитативом або запропонувати діткам створити до них свої простенькі мелодії. Можна використовувати місцевий матеріал, залучаючи до роботи членів родин першокласників.

Цікавим для учнів буде підсумковий урок, проведений у формі гри, де діти виконуватимуть ролі мам і тат і тишитимуть забавлянками своїх ляльок.

Домашнє завдання:

1) проспівати (прочитати) забавлянки меншим братикам і сестричкам і розповісти в класі про їх враження;

2) прочитати книжку «Забавлянки мами Мар'янки», упорядкування Г. Довженок, літ. запис Г. Кирпи. (К., «Веселка», 1992).

Література:

«Дитячий фольклор». Упорядник Довженок Г. К., «Наукова думка», 1984.

«Дитячий фольклор». Упорядник Довженок Г. К., «Дніпро», 1986.

Тема 6. СВЯТО РІЗДВА СОНЦЯ (6 год.).

1. «Добрий день тобі, господароньку».

2. Місцеві колядки.

Одним із найвеличніших свят річного обрядового циклу є свято Зимового Сонцевороту, яке за астрономічним календарем відбувається щороку в кінці грудня. Воно ще дістало назву Коляди або Різдва.

Учитель має під час бесіди обговорити з учнями ознаки, характерні для цього періоду: зменшення сонячної активності; як наслідок — скорочення тривалості дня; завмирання природних процесів у тваринному і особливо в рослинному світі. Але, незважаючи на перевагу Темряви над Світлом, Холоду над Теплом, у Природі настає закономірний переломний момент - Сонечко поступово набирає втрачені сили. Тут варто пригадати свято Калити (див. тему: «Дитячі народні пісні»), яке втілює згасання сонячної сили й тепла в кінці осені. Дні починають збільшуватися. (Народне прислів'я: «Сонце — на літо, а Зима — на мороз»).

Читанка «Біла хата» для третього класу, видана Міністерством освіти України з ініціативи директора Гнідинської школи Валентини Стрілько, 1992 рік

Прагнучи бути не лише спостерігачами природних процесів у цей святочний час, але й їх активними учасниками, люди творили магічний обряд на честь дателя Світла і Тепла — Божого Сонечка. Вони ходили від двору до двору зі святковими віншуваннями та носили зображення Сонця.

Музичну основу ритуалу становлять пісні, первісне значення яких — молитви. Ще ці пісні здавна називаються КОЛЯДКАМИ (походить від слова «коло» - однієї з прадавніх назв Сонця).

Вивчаючи колядку багатотисячолітньої давності «Добрий день тобі, господароньку», учитель розкриває її символіку. В ній образи Сонця й Дощу символізують гармонічні поєднання вогняної

батьківської (Сонця) і вологої материнської (Дощ), енергії, що становлять основу життя. Місяць—астральне уособлення предків, які відійшли до Вирію—Раю. Отже, він береже пам'ять роду, наше коріння. В давнину Місяць ще називали Дідух. Тому у Різдвяне надвечір'я вносить Господар величного й поважного «Гостя» - Дідуха (сніп жита або пшениці), який символізує плоди хліборобства. А ще на це свято випікали пиріг — жертвовну страву, яка є символом Місяця. Вітаючи одне одного зі святом Різдва, люди співали величальні гімни і нічному світилу — володареві води й усіх генетичних процесів рослинного й тваринного світу.

Тут слід ознайомити учнів з народними легендами про Різдво Нового Сонця — Божича (їх надруковано в №№ 5—6, 7—9 за 1993 р. журналу «Соняшник»),

Учитель заздалегідь проводить роботу по збиранню місцевих колядок, у яких відображено світогляд наших предків і розучує з учнями.

Домашнє завдання: використати вивчені колядки під час різдвяних віншувань. Після канікул розповісти про свої враження.

Література:

Знойко О. «Міфи Київської землі та події стародавні». К., «Молодь» 1989.

«Золотослов. Поетичний космос Давньої Русі». Упорядкування М. Москаленка. К., «Дніпро», 1988.

Плачинда С. «Словник давньоукраїнської міфології» К., «Український письменник», 1993.

Скуратівський В. «Місяцелік», К., «Мистецтво», 1993.

III ЧВЕРТЬ (18 год.)

Тема 7. СВЯТО ЗУСТРІЧІ НОВОГО РОКУ (8 год.)

1. «Ластівочка прилітала». Народна щедрівка.
2. «В полі, в полі плужок ходить». Народна щедрівка.
3. «А в цім домі, як у вінку». Народна щедрівка.
4. «Ой сивая та й зозуленька». Народна щедрівка.

Насамперед пояснити учням, що Новий Рік у давнину зустрічали не взимку, а з весняним оновленням Природи, що більше відповідало природному стану речей. Адже з настанням Весни, коли все довкола прокидалося від зимового сну, починалося нове життєве коло для Природи і Людини.

Із сивої давнини прийшов до нас відгомін ще одного обряду — зустрічати Новий рік піснями та привітаннями. А оскільки був звичай зустрічати новолітування весною, то в піснях цього ритуалу й переважають весняні мотиви: приліт і радісний спів пташок, які будять Господаря та його родину. Тут пташки — символ Весни, радості, тепла, урожаю, приплоду худоби, народження дітей, взагалі — життя («Ластівочка прилітала»); очікуваний приплід худоби («Там овечки покотились, а ягнички народились»); засівання ниви на новий урожай («В полі, в полі плужок ходить»).

Пісні цього обряду сповнені побажань усіляких щедрот. Звідси їхня назва — «щедрівки» та рефрен «Щедрий вечір, добрий вечір». Первісне призначення щедрівок — у молитовний спосіб накликати щастя, добробут, здоров'я на родину та всю господу. ґрунтувалося воно на вірі в магію слова.

Характерною ознакою багатьох щедрівок є величання членів родини:

«Ясен Місяць — сам Господар,

Красне Сонце — Господиня,

Дрібні Зірки — то їх дітки».

Необхідним у новорічному святі є звичай засівання. Його виконують лише хлопчики, що є запорукою

«Літня читанка для початкових класів, видана Міністерством освіти України з ініціативи директора Гнідинської школи Валентини Стрілько»

Валентина Стрілько **СТАТИ НАРОДОМ**

обов'язкового здійснення всіх побажань Господар зберігав зерно, зібране після засівання, і розкидав його під час сівби, вірячи, що воно має силу збільшити урожай. Учитель має наголосити на тому, що здійснення Новорічних побажань залежить від щирості віншувальників.

Домашнє завдання: 1) вивчити від старших людей засівальні пісні;

2) прочитати в книзі В. Скуратівського «Погостини» розділ «Сію, сію, посіваю», обговорити в класі.

Література:

Грушевський М. «Історія української літератури», Том 1 К., «Либідь», 1993.

Золотослов. Поетичний космос Давньої Русі. Упорядкування м. Москаленка, К., Дніпро, 1988.

Скуратівський В. «Місяцелік». К., «Мистецтво», 1993.

«Закувала зозуленькі. Антологія української народної творчості». Упорядник Ілумада Н. К., «Веселка», 1989.

Тема 8. ОПЕРА МИКОЛИ ЛИСЕНКА «КОЗА-ДЕРЕЗА» (10 годин).

1. «Пісня Лисички» .
2. «Пісня Кози».
3. «Пісня Вовчика».
4. «Пісня Рака».

У дитячій опері «Коза-Дереза» М. В. Лисенко використав мелодії українських народних пісень («Пісня Лисички», «Пісня Кози», «Ой під вишнею, під черешнею» для пісні Вовчика, «І шумить, і гуде» для пісні Рака). У зв'язку з цим до програми і введено вивчення уривків з цієї опери.

У вступному слові розповісти, що опера — це вистава, в якій дійові особи співають. Окремо зупинитися на творчості Миколи Віталійовича Лисенка, що ґрунтується на музичних традиціях нашого народу. Назвати його твори для дітей (опери «Коза-дереза», «Пан Коцький», «Зима і Весна», «Весна-красна», лібретто до яких написала Дніпрова Чайка). Ознайомити дітей з піснями «Ой під вишнею, під черешнею», «І шумить, і гуде». Як є можливість — прослухати оперу.

Вивчивши чотири вказані пісні, можна приступити до інсценізації української народної казки «Коза-Дерева», використовуючи також інші музичні уривки з опери Лисенка.

IV ЧВЕРТЬ (12 годин).

Тема 9. СВЯТО ЗУСТРІЧІ ВЕСНИ (12 годин).

1. «Ку-ку, ку-ку, — чути в ліску». Народна веснянка.
2. Кривий танок. Народна веснянка.
3. Травко-муравко, чом ти чорна, не зелена? Народна веснянка.
4. Посаджу я грушечку. Народна веснянка.
5. Ой ти Весно-красна, що ти нам принесла? Народна веснянка.

Вивчення цієї теми можна розпочати з бесіди про перші ознаки Весни: Сонце набуває ярої сили, яка здатна вдихнути в сплячу Землю нове життя; відчувши ласку сонячного тепла, з нори з'являється байбак, віншуючи своїм посвистом прихід Весни (народне прислів'я: «Просвистів байбак — ховай у затінок сіряк»); першою весняні співи заводять вівсянка (народна приповідка: «Як звеселиться вівсянка, то покинь сани, візьми віз, викинь шубу й з печі злізь»); своїми блакитними дзьобиками прокльовує Землю сон-трава та ін.

Акцентувати на тому, що Новий Рік наші далекі пращури зустрічали навесні. Звідси й назва обрядових пісень — Веснянки.

Поглиблене розкриття в програмі символіки веснянок допоможе вчителю пояснити учням цілісність весняного дійства.

Вивчаючи з учнями веснянку «Ку-ку, ку-ку, чути в ліску», розповісти, що птахи — символ Весни, провісники тепла та весняної радості, котрі на зиму відлітають у Вирій—Вирай-Рай (із цим поняттям діти знайомились, вивчаючи пісню-гру «Подольночка». Варто нагадати їм про поняття Раю-Виразу). Ранньою весною пташині голоси приносять нам радісну звістку; з відродженням Природи на Землю ступає Новий Рік. (Для наших предків настання Нового Року значувало перш за все початок хліборобського року). У формі бесіди розкрити образ зозулі, адже це багатозначний символ — і вісник кінця Зими та почат-

ку весняного тепла, і символ туги за життям, за минулим, і символ самотньої матері, і символ віщування.

КРИВИЙ ТАНОК. Це веснянка філософсько-космічного змісту, в якій наші мудрі предки

а) розгадали таїну безконечності руху Всесвіту — він не має початку і не матиме кінця («Ми кривого танцю йдемо, кінця йому не знайдемо»);

б) визначили та оспівали закономірність світобудови (ніч-день; Зима- Весна-Літо-Осінь);

в) відобразили плин людського життя, переплетеного з диханням Всесвіту (нарощення — полудень віку — смерть— продовження себе у нащадках...).

«Травко-муравко, чом ти чорна, не зелена?» Це веснянка, в якій розкрито смисл весняних магічних дійств — закликати животворні сили Природи до весняного оновлення. Учитель має пояснити дітям, що Ягідка (або гаївка, гагілка, ягівка) — це паралельна назва до веснянок Слово походить від назви Місця, де виконувався весняний обряд — священного гаю. Саме там, за розумінням наших предків, оселялися Духи-Душі померлих.

У зміст веснянки «Посаджу я грушечку», що відноситься до магічно- вегетаційних, закладено віру в силу слова і жести, які мають закликати життєтворні сили Природи, вплинути на кращий розвиток рослин і, зрештою, на підвищення врожаю. Виконуючи магічний хорівод, учасники дійства, перейняті радісним усвідомленням закономірності новорічного пробудження Природи, намагаються збільшити її силу для оновлення життя. Рухи та жести імітують моменти розвитку конкретної рослини від насінини до плоду, вказуючи на безперервність життя.

Саморобна читанка «Писанка», за якою вчилися гнідинські школярі з 1988 по 1992 роки

Оспівування весняних дарів Природи лежить в основі пісні «Ой ти весно-красна, що ти нам принесла?». Оскільки в I чверті учні вже вивчали весняні замовляння, їх слід повторювати протягом IV чверті, адже вони є частиною магічного весняного обрядового дійства.

Домашнє завдання: прочитати 4, 5, 6 розділи книги В. Скуратівського «Погостини».

Література:

Килимник С. «Український рік у народних звичаях в історичному освітленні». Г. 2. К., «Обереги», 1994.

Скуратівський В. «Місяцелік». К., «Мистецтво», 1993.

ДОДАТОК ДО ТЕМИ «ЗАМОВЛЯННЯ».

Коли купають дітей, то співають так:

«Купалися ластів'ята та в чару-водиці,
Щоб були ми чорноброві та ще й білолиці.
У любисточку купали, живу воду наливали.
Щоб здоров'я тіло мало, лиха-горенька не знало».

Напровесні, коли перший раз гримить грім, діти вибігають надвір і приказують:

«Гримить, гримить — голова не болить,
Нехай тоді заболить, як у воді камінь згорить».

Після купання діти замовляють:

«Вода, Вода холодная, стечи з мене кругом мене.
А з кого не стече, того Сонце спече».

або:

«Течи, течи, Водо, з мене,
А я буду рости з тебе.
А ти будеш витікати,
А я буду виростати».

Як діти почують весною зозулю, то запитують:

«Зозуле рябая, сім літ не кувала,

Закуй мені в цьому літі — скільки жити-
му на світі?»

Побачивши вперше весною ластівку,
так промовляють, а потім умиваються,
щоб позбутися веснянок:

«Ластівко, ластівко, на тобі веснянки,
Дай мені білянки!»

Лякаючи і відганяючи від курчат шулі-
ку, діти кричать:

«Гай, гай! На чужий край!

Там по четверо хватай, а у нас не за-
ймай!»

Коли у дитини випав зуб, то треба їй
полізти з ним на драбину, кинути зуб на
гору і сказати:

«Мишко, Мишко, на тобі мій зуб старий,

А мені дай свій новий!»

Шукаючи гриби, діти замовляють так:

«Гайку, гайку!

Дай гриба і бабку,

Сироїжку з добру діжку,

Красноголовця з доброго молодця!»

Як діти йдуть купатися на Мавчин Великдень, то бе-
руть із собою полин і кажуть:

«Мавко, Мавко, на тобі полин, а мене покинь.»

Щоб гикавка покинула людину, треба три рази прого-
ворити одним духом таке:

«Гикавко, Гикавко, біжи до Води,

Кого стрінеш там, того й напади:

Хоч коня, хоч кобилу, хоч дівчину чорнобриву!»

Коли в дитини заporошиться око, то вона відтягує, вію
й каже:

«Дідку, дідку, виліз на драбинку

Та вийми порошок!»

або:

«Порошко, порошок, вийди на дорожку,

Дам тобі горошку!»

**Буквар «Материнка», виданий
Міністерством освіти України з
ініціативи директора Гнідинсь-
кої школи Валентини Стрілько,
1992 рік**

**ДОДАТОК ДО ТЕМИ «ЗАБАВЛЯН-
КИ»**

Забавлянками починають розва-
жати дитину відтоді, як вона на-
вчилася сидіти. Це забавлянки на
зразок:

«Гойда, гойда, гойдаша!

Де кобила, там лоша.

Де кобила, там лоша.

Там печене поросля!»

Їх співають, гойдаючи дитину в ко-
лисці. Ці пісеньки виконують роль і
колисенок, і забавлянок.

Як магичне замовляння звучить забавлянка «Ототушки-тутушки»:

«Ототушки-тутушки! На котика потягушки!

А на... (ім'я дитини) растушки!

Ой тошки, тошки, щоб підросли трошки!»

Її виконують, погладжуючи тіло дитини і розводячи їй руки. Коли дитина потягується, примовляють, масажуючи її тільце:

«Потягусі, потягусі, на Галю ростусі,

Щоб Галочка росла, росла-виростала,

Щоб Галочка своїй мамці скоріш в поміч стала.

У допоміч стала і діток колихала,

Й хату доглядала.»

У цій забавлянці, немов у замовлянні, звучить щире побажання бачити дитину вже дорослою помічницею матері.

«Оце лящ, оце лин, оце щука з Кременчука,

Оце карась затрепетавсь,

Оце заввишки — вставай з коліски!»

Навчаючи дитину ходити, примовляють:

«Дибки, дибки,

Ходить котик по лавочці,

Водить кішку за лапочки: диб, диб, диб!»

або:

«Диби, диби, диби-би!

Пішла баба по гриби,

А дід по опеньки

В неділю раненько!»

Пестячи дитячу руку, кажуть так:

«—Ласочка, Ласочка!

Де ти була?

—У лісі.

**Частина саморобного «Букваря»,
за яким вчилися гнідинські
школярі з 1988 по 1992 роки**

—Що їла?

—Горісі.

—Чим кусала?

—Зубками.

—Куди клала?

—До мами.»

За кожною забавлянкою в народній традиції міцно закріпились певні рухи. Так забавлянка «Печу, печу хлібчик», супроводжується перекиданням дитячої голівки з руки на руку:

«Печу, печу хлібчик дітям на обідчик.

Меншому — менший, більшому — більший.

Шур в пічку, шур!»

На слова «Шур в пічку, шур!» дитячою голівкою поводять то наперед, то назад, пильнуючи, щоб дитина не впала, бо у неї може закрутитись голова.

Найпоширенішою є забавлянка «Ладки, ладки»:

«—Ладки, ладки.

—А де були?

—У бабки.

—А що їли?

—Кашку.

—А що пили?

—Бражку.

—А що на закуску?

—Хліб та капустку.

Шуги, шуги полетіли

Та й на голівоньку сіли.»

Діти ритмічно плещуть у долоні. А на слова «Шуги, шуги полетіли та й на голівоньку сіли» кладуть ручки на голівку.

Перебираючи пальчики дитини один за одним, починають від мізинного, примовляють:

«Горошок, бобошок, гусочка, курочка,

Кі-кі-рі-кі!»

На останнє слово великим пальцем дитини злегка трясуть, від чого дитина сміється.

Постукуючи пальцем (мов дзьобом) по долоні дитини, співають:

«Сорока-ворона на припічку сиділа,

Дітям кашу варила,

Ополончиком мішала,

Діточок годувала:

— Оцьому дам, оцьому дам і цьому дам.

А цьому не дам.

Цей дров не рубав, води не носив, хати не топив.»

Постукуючи по підосві дитини, приспівують:

«Кую, кую чобіток,

Подай, бабко, молоток.

Не подаси молотка, не підкую чобітка.

Треба його підкувать

Щоб дитинка вміла танцювать.

Посадивши дитину на коліна, чукикають її:

«Чуки, чуки, чуки, чуки.

Наварила баба щуки.

і діточок накормила,

І спатоньки положила.»

Коли дівчатка підрастають, то люблять гратися в «Дрібушечки». Двоє дівчат беруться за руки, зближають пальці ніг, а все тіло відхиляють назад і хутко кружляють то вправо, то вліво, дрібочучи ногами й приспівуючи:

«Дрібу, дрібу, дрібушечки,

Наївшиися петрушечки.

Наївшиися лободи.

Гала, гала до води!»

ДРУГИЙ КЛАС

І чверть (16 год.)

Тема І. РІДНА ХАТА — КОЛИСКА РОДУ (5 год.)

1. «Наша хата». Музика В. Верховинця. Вірші Я. Щоголева.

2. «Гачу, гачу гатку». Музика В. Лузана. Вірші Д. Черденченка.

3. «Се наша хата». Мелодія народна. Вірші Ф. Колесси.

З прадавніх часів у батьківській хаті навчали шанувати свій рід, любити і оберігати рідну Землю. Ось як про це говорить В. Скуратівський у «Берегині»: «Споконвіку хата виконувала своє природне призначення — родинного вогнища, де народжувались, оберігались кращі традиції, що потім переходили у спадок дітям: любов до батьків, природи, до праці, тут зростали, виховувалися поети і захисники рідної землі, хлібороби, котрі вчилися бачити, як дихає земля, росте трава, відблискує досвітковим сонцем роса на моріжку і пахне обіч стежки рута-м'ята. Від того, які традиції перейме, якими духовними навичками пройметься в батьковій хаті дитини, головною, якщо не вирішальною, мірою залежатиме позиція майбутнього громадянина».

Один із уроків цієї теми варто провести в музеї народного побуту.

«НАША ХАТА». Аналізуючи текст пісні, звернути увагу на те, що в нашого народу є гарний звичай — садити біля хати калину — дерево українського роду. Розповісти дітям, що в давнину господарі поблизу хати будували водяний млин або вітряк, щоб молоти із зібраного зерна борошно на хліб. Розповідь проілюструвати репродукцією картини С. Світославського «Вітряк».

«ГАЧУ, ГАЧУ ГАТКУ». При розучуванні пісні пояснити дітям значення виразу «гатити гатку». Для ілюстрації використати репродукцію картини П. Левченка «Водяний млин». Під час бесіди змалювати уявну картину за сюжетом пісні. Говорячи про притаманну українцям гостинність, звернути увагу на щирість взаємин господарів і гостей. Розповісти про давній звичай приносити в нову оселю хлібину і дрібок солі з побажанням щастя, здоров'я і талану на многії літа.

«СЕ НАША ХАТА». Розучуючи текст пісні, розповісти дітям про те, що важливими речами хатнього вжитку були різьблена скриня та мисники, дерев'яні лавки, піл для спання, колиска для немовляти, жердки для розвішування одягу. Майже в кожній оселі біля вікна стояв ткацький верстат. Гордістю і оберегами в кожній хаті були вишиті рушники, без яких не обходилась жодна подія родинного побуту від народження людини до її смерті. Важливою ознакою української хати були розписи на стінах і печі. Найдавнішими розписами є зображення Дерева життя та в'юнки-безкінечники - символи невмирущості роду. Кожна річ у хаті, крім свого практичного значення мала

ще й свій духовний образ. Завдяки цьому хата була для людини і храмом, і рідним краєм, і батьківщиною, і матір'ю.

Під час бесід з учнями можна використати репродукції картин українських художників: С. Васильківський «Козаче подвір'я» (1990), С. Васильківський «Хати взимку», Г. Світлицький «Хата в місячну ніч» (1919). Для ілюстрації можна скористатися віршем І. Складаного «Соняшник за тином», якого рекомендуємо вивчити учням напам'ять. Для ознайомлення на урок їх можна використати вірші В. Симоненка «Ти стоїш не багата й не бідна», І. Гнатюка «Наша хатка». Яра Славутича «Камінець із батькової хати», А. Молодченка «Хатина».

Підводячи підсумок, поговорити з учнями про священне місце, від якого людина йде у широкий світ і до якого, де б не шукала вона долі, хоч подумки, а вертається — батьківський поріг.

Творчі домашні завдання:

— з розповідей рідні описати (намалювати) хату свого роду;

— відшукати давні фото (малюнки) хати своїх родичів;

— при ілюстрації використати розповіді-спогади старших людей.

Література:

1. Верховинець В. «Весняночка». К.. «Музична Україна», 1989, с. 241.

2. Колесса Ф. «Шкільний співаник». К., «Музична Україна», 1991, с. 39.

Тема 2. «ДЕ ЗГОДА В СІМЕЙСТВІ» (6 год.)

1. «Рідне село». Мелодія народна. Вірші Ф. Колесси.

2. «Уклін батькам». Музика В. Вахнянина. Вірші В. Шкурата.

3. «Де згода в сімействі». Пісня на вірші І. Котляревського, використана в опері М. Лисенка «Наталка Полтавка».

4. «Сімейка». Українська народна пісня.

5. «Ходить гарбуз по городу». Українська народна пісня.

Частина саморобного «Букваря», за яким вчилися гнідинські школярі з 1988 по 1992 роки

Твори для слухання:

1. «Пісня про рушник». Музика П. Майбороди. Вірші А. Малишка.

2. «Ой роде наш красний». Українська народна пісня.

«Перехідним місточком» між темами «Рідна хата» і «Де згода в сімействі» стане пісня «Рідне село», в якій діти зустрінуться зі словом-поняттям «родина». Під час вступної бесіди підвести дітей до розуміння спорідненості та різноманітності смислових відтінків у словах «рід», «родина», «рідня». Вихованню любові та поваги до батьків сприятиме вивчення пісні «Уклін батькам».

Проводячи бесіду про стосунки дітей з батьками, звернути увагу на духовну цінність родинних реліквій: фото родичів, їхніх листів та нагород, рушників і сорочок, вишитих руками бабусь та матерів. Використати при цьому репродукцію картини Г. Яблонської «Життя».

Говорячи про матір — берегиню роду, назвати пестливі слова, якими наш народ здавна її вшановує: матуся, матінка, мамця, ненька, матусенька, няня та ін. Для емоційного підсилення розмови про почуття до матері можна скористатися репродукцією картини І. Іжакевича «Мати іде!». У ній з великою майстерністю передано радість дітей, котрі дочекалися повернення матері з роботи.

Послухати та проаналізувати «Пісню про рушник», де оспівана ніжність і щедрість материнського серця.

Згадати, як діти звертаються до батька: тато, татко, татусь, таточко та ін. Звернути увагу на те, що на Україні до батька й матері, дідуся й бабусі та до старших за віком шанобливо зверталися на «Ви». Слід, вивчити народні прислів'я про сімейні взаємини: «Хто батька-матері зневажає — той добра на знає», «Які батьки — такі їхні діточки», «Який кущ — така й калина, яка мати — така й дитина», «Який дуб — такий тин, який батько — такий син», «Дітки плачуть, а в матері серце болить» та ін.

Важливу сторінку родинних стосунків розкриє в дитячих душах пісня-молитва «Де згода в сімействі». На першому уроці з даної теми, розкриваючи значення слова «рід», ознайомити учнів з поняттям «родовідне дерево». Зацікавити їх пошуковою роботою з вивчення свого родоводу.

Останній урок цієї теми можна провести у вигляді родинного свята, куди запросити членів родин друго-класників. Вони своїми розповідями, спогадами проілюструють історію родоводу своєї дитини, свого внука. Кульмінацією уроку стане слухання української народної пісні «Ой роде наш красний», у виконанні Ніни Матвієнко. Присутні родичі допоможуть дітям розкрити символіку цієї пісні: калина—дерево українського роду, а на ній квіти — найближчі для кожного люди — батько й мати. На уроці виконати вище названі пісні та допоміжні «Сімейка», «Ходить гарбуз по городу».

Підсумком уроку та всієї теми має прозвучати думка, що так, як струмочки зливаються в могутню ріку, так і родини зливаються в могутній народ, завдання якого берегти родовідне коріння, вшановувати пам'ять предків свого роду. Адже за давнім українським богорозумінням Духи предків перебувають разом з нами, піклуються про нас, досвідом своїм предвічним оберігають нас. Тому український народ зберіг прадавній звичай чотири рази на рік поминати померлих: на Різдво, у поминальний тиждень після Великодня, на Русальські свята та у Дідову суботу (8 листопада). Бо «Хто не знає свого минулого — той не вартий свого майбутнього» (М. Рильський).

Радимо під час однієї з бесід обговорити картину Ф. Красицького «Гість із Запоріжжя». (1901).

Домашнє завдання: зібрати відомості про свій рід; зобразити «родовідне дерево».

Література:

1. Воропай С). «Звичаї нашого народу». К., «Оберіг», 1991.
2. Силенко Л. «Мага Віра», видання ОСІДУ РУН-Віри, 1979.
3. Скуратівський В. «Берегиня». К., «Радянський письменник», 1987.
4. Цимбалюк В., Жайворонок В. «Світлиця». Навчальний посібник для початкових класів середньої школи К., Центр педагогічних інновацій України МПД «Виток», 1992.

Нотна література:

1. Верховинець В. «Весняночка». К., «Музична Україна», 1989.

2. Колесса Ф. «Шкільний співаник». К., «Музична Україна», 1991.

8. Луганська К. «Фольклорна веселка». К., «Музична Україна». 1988.

4. «Українське довкілля. Пісні, ігри, танці, вірші, загадки». К., «Музична Україна», 1991.

Тема 3. «НАША МОВА—СОЛОВ'ІНА» (2—3 год.)

1. «Мова рідна, слово рідне». Музика М. Гайворонського. Вірші С. Воробкевича.

2. «Рідне слово». Вірш М. Тимчака.

3. «Якщо забув ти...» Вірш Й. Струцюка.

4. «Буду я навчатись мови золотої». Вірш А. Малишка.

Твір для прослуховування:

5. «Наша мова — солов'їна». Музика В. Морозова. Вірші І. Малковича.

«Джерела духовності — в народіві, а значить і в його мові», — сказав Д. Павличко. Дбати про відродження мови—дбати про духовне відродження.

Отже, вивчення з другокласниками теми «Наша мова — солов'їна» сприятиме їхньому духовному розвитку.

МОВО РІДНА, СЛОВО РІДНЕ.
ЯКЩО ЗАБУВ ТИ... У бесідах з дітьми дійти висновку, що мова —

це той скарб, який передається людині у спадок від батька й матері. Тому любов до рідної мови—це таке ж природне почуття, як і любов до найрідніших людей (народна мудрість: «Рідне слово не любити - батька й матір зганьбити»). Розповіді учням про надзвичайну музичність української мови, яку Д. Білоус назвав «дивом калиновим» і яка спричинила творення неповторного розмаїття народних пісень та мелодій. Моцарт і Бетховен, Глінка і Чайковський, Барток і Стравинський користувалися українськими мелодіями у своїй творчості, бо чули вібрацію найвищих небес нашої мови.

Прослухавши пісню «Наша мова — солов'їна», торкнутись питання, що без мови не може існувати народ і його культура, про що В. Сосюра висловився так:

«Без мови рідної, юначе,

**Частина саморобного «Букваря»,
за яким вчилися гнідинські
школярі з 1988 по 1992 роки**

Тема 4. РІДНА ШКОЛА (2 год.)

Й народу нашого нема.»

«Згине мова — згине народ» — каже давня мудрість. А І. Малкович застерігає дітей:

«...можуть настати і такі часи,
коли нашої мови не буде пам'ятати
навіть найменший соловейко.
Тому не можна покладатися
тільки на солов'їв,
дитино.»

На уроках проаналізувати й вивчити народні прислів'я про рідну мову: «Рідна мова дорога людині, як саме життя», «Слово до слова — зложиться мова», «Хто своєї мови цурається, той сам себе стидається».

Учитель має розповісти про тяжку історичну долю української мови. Пройшовши через круті випробування, вона лунає в устах народу її, мов коштовний діамант, огранили силою свого таланту наші національні генії: Іван Котляревський, Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко.

Підсумувати тему віршем А. Малишка «Буду я навчатись мови золотій» та думкою про те, що рідну мову треба шанувати і берегти, як і рідну природу, адже вона, мов життєдайне джерело, бере свої сили із глибин святої української землі. «Вона (мова) вся з гомону полів, лісів і морів отчої землі, мережана сходом і заходом сонця, гаптована сяйвом місяця, зірок, переткана калиною, барвінком і вишневим цвітом — кожна її ниточка вимочена в Дунаї, криницях і струмках людської звитяги» (Б. Харчук).

Домашнє завдання: вивчити напам'ять вірш М. Тимчака «Рідне слово». Література:

«Мово рідна, слово рідне». Вірші, поеми, статті. Редактор упорядник Ірина Бойко. К., «Веселка», 1989.

«Найдорожчий скарб». «Слово про рідну мову». Поезії, вислови. Упорядник Володимир Лучук. К., РІТ, 1990.

Дмитро Білоус. «Диво калинове». Вірші. К., «Веселка», 1988.

1. «До школи час!» Мелодія народна. Текст Ф. Колесси.
2. «Школа». Вірш Д. Павличка.
3. Твір для слухання: «Пісня про вчительку». Музика П. Майбороди. Слова А. Малишка.

Діти мають усвідомити необхідність збереженої й розвитку мовних скарбів нашого народу. Цьому й покликана навчати їх рідна школа.

Розкрити учням давні традиції шанобливого ставлення до навчання в Україні. Адже доступ до знань у нас відкрито ще з часів Київської княжої держави. Коли на Україну з вогнем і мечем приходили чужинці, то перший свій удар завдали під саме серце — нищили школу й мову, бо знали: де є рідна школа — там є народ. Донести до дітей палкий заклик Тараса Шевченка, який після тяжкої солдатчини створив для українських дітей «Буквар», —

«Учітесь, читайте,

І чужому навчайтесь,

Й свого не цурайтесь».

Частина саморобного «Букваря», за яким вчилися гнідинські школярі з 1988 по 1992 роки

Приклад спраглоного потягу до знань — надзвичайної душевної краси і сили волі постать Лесі Українки, яка, будучи тяжко хворою, оволоділа вершинами світової освіти. Джерелом знань для неї були книжки й саме життя. Леся самостійно вивчила французьку, англійську, німецьку, польську, болгарську, старогрецьку, латинську мови. У тринадцять літ вона вже була читачем Київської університетської бібліотеки. У дев'ятнадцять для своєї молодшої сестри написала підручник «Стародавня історія східних народів». Перебуваючи на лікуванні в Єгипті, Леся викладала місцевим дітям їхньою рідною мовою. Українським дітям Леся пише таке послання:

«Тішся, дитино, поки ще маленька,

Ти ж бо живеш навесні,

Ще твоя думка літає легенька,

Ще твої мрії ясні.

Мрія полине, із думкою вкупі

Геть у чарівні світа,

Крил не втинай сизокрилій голубці,

Хай вона вільно літа».

Співанка «До школи час!». Як дитина приходять у світ і своїм криком звеселяє маму, так і шкільний дзвінок веселим голосом розбуджує школярів.

Кульмінаційний момент у вивченні теми — прослуховування «Пісні про вчительку», сповненої найщиріших почуттів до людей, що засівають у дитячі душі чарівні зерна знань. Серед них відомі українські педагоги— Г. Кониський, Г. Сковорода, О. Духнович, П. Чубинський, С. Гусева, Б. Грінченко, І. Стешенко, І. Огієнко, А. Волошин, Т. Зінківський, В. Сухомлинський та багато інших. Допоміжним матеріалом можуть стати вірші про веселі випадки в шкільному житті («На уроці математики» Д. Білоуса, «Микола—першокласник» Н. Кир'ян, «Галля-невстигаля» О. Орача та інші).

Домашні завдання до цієї теми можуть бути індивідуальними, залежно від творчих уподобань учнів; вивчити вірш Д. Павличка «Школа»; створити мелодію до вивченого вірша; написати поетичні або прозові рядки про рідну школу; дослідити цікаві історичні сторінки із життя рідної школи; записати від батьків бувальщини з їхнього шкільного життя.

Література: «Дзвінок з минулого». Упорядник Лучук В. К., «Веселка», 1991.

Козуля О. «Жінки в історії України». К., 1990.

Нотна література:

Ф. Колесса «Шкільний співаник». К., «Музична Україна», 1991. С. 391

II ЧВЕРТЬ (14 год.)

Тема 5. РІДНА ПРИРОДА (5 год.)

1. «У вишневому садочку». Музика В. Верховинця. Вірші Л. Глібова.
2. «Ой весела річенька». Музика С. Щербака. Вірші Г. Бойка.
3. «Річечка». Вірш М. Вінграновського.
4. Твір для прослуховування. «Тихо над річкою». Українська народна пісня. Вірші С. Черкасенка.

Дитина дуже чутлива до природи, її краси, розмаїття, і часом помічає те, що доросле око через свою практичність не здатне побачити. Тому в бесідах про рідну природу учителям можуть розкритися найпотаємніші, найніжніші, найщиріші закутки дитячої душі.

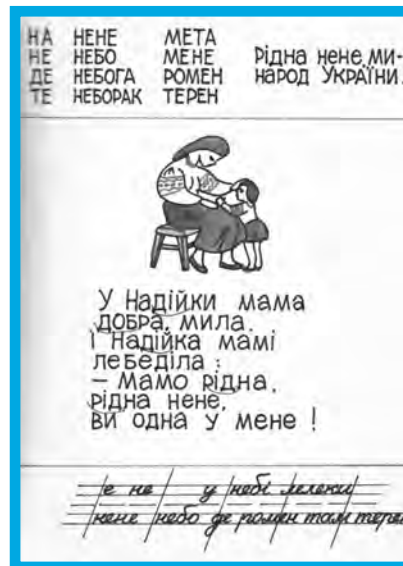
«У вишневому садочку». Ознайомити з піснею, розучити текст у дійових особах та відповідні танцювальні рухи. Мета — розвиток артистичних здібностей вихованців. Аби поставити гру, потрібно виготовити костюми. Обговорюючи костюми, вчитель з'ясовує, що діти знають про пташок, згаданих у пісні, про рослини та їхні властивості.

(За бажанням учителя можна використати інший пісенний матеріал: «Пішли діти в поле» — муз. й вірші В. Верховинця; «Чебреці» — муз. В. Лузана, вірші Д. Чередниченка).

«Метеличок». Вивчивши пісню, її можна зіграти у ролях. У бесідах заохочувати дітей до спостережень за різними явищами природи, а також за життям комах, пташок, рослин. Виховувати в дітей чуйне ставлення до всього живого.

«Ой весела річенька». Вода як джерело життя, як материнське начало в природі (в піснях, поезіях часто чуємо: «річенька-матінка», «річенька-голубонька»). Поговорити з дітьми про річки, озера, ставки, на яких їм доводилося відпочивати, ловити рибу, мандрувати, брати воду для поливання тощо. Розмову про необхідність берегти чистоту води підсумувати віршем М. Вінграновського «Річечка». Звернути увагу: поряд із гомінкою річкою оспівано вербу — символ життєвих сил рідного народу. Адже верба найпершою зустрічає весну, даруючи бджолі й людині пахучі котики. Вербова гілка, навіть випадково потрапивши в сиру землю, пускає коріння — такий сильний потяг до життя в цієї рослини, що має на Україні понад триста різновидів. Здавна шанує і оберігає наш народ вербу, яка має магичну силу (народні прислів'я: «Без верби й калини нема України», «Де вербі — там і вода»).

Завершити розмову про рідну природу слуханням пісні «Тихо над річкою» та обговоренням пейзажу А. Куїнджі «Місячна ніч».

Частина саморобного «Букваря», за яким вчилися гнідинські школярі з 1988 по 1992 роки

В позаурочний час підготувати з другокласниками та їхніми батьками захід, присвячений охороні природи, що сприятиме вихованню екологічної культури дітей. З цією метою можна використати такий матеріал: «Ми садили ліс у полі» — муз. М. Завалішиної, вірші М. Стельмаха; «Хороше дівчатко» — муз. Ю. Рожавської, вірші Л. Коломієць; «Дереву болить» — вірш В. Ткаченко; «По лікарські рослини» — вірш В. Бичка; «Вілі ясенець», «Дуб під вікном» — оповідання В. Сухомлинського.

На завершення посадити па шкільному подвір'ї (в парку, саду) дерева, кущі.

Домашнє завдання: виготовити костюми для гри за піснею «У вишневому садочку»; зробити малюнки за піснями.

Воропай О. «Звичаї нашого народу». Ч. 1. К., «Оберіг», 1991.

Нотна література:

Верховинець В. «Весняночка», К., «Музична Україна», 1989. С. 160-164. 200 202, 225-227.

«Цвіт землі». Репертуарний збірник для дітей молодшого шкільного віку. Упорядник Петішкіна Н. К., «Музична Україна», 1988.

Підтема

БАРВИ ОСЕНІ (2 год.)

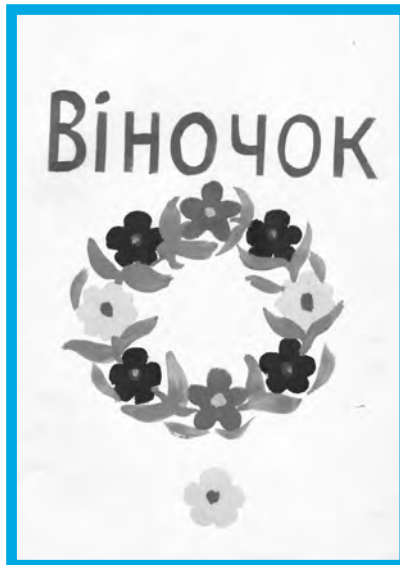
1. «Осінь». Музика М. Дремлюги. Вірші Г. Ковалю.

Логічне продовження теми «Рідна природа» — підтема «Барви осені». Учні мають розповісти про свої спостереження за природою восени.

ВЕРЕСЕНЬ. Із середини вересня починають відлітати у Вирій (згадати з вивченого в 1 кл., як наші предки уявляли Вирій) птахи (учитель має доповнити відповіді учнів розповіддю про давній звичай: наші пращури, побачивши в небі ключ журавлів, приказували: «Із чужої сторононьки повертайтеся додому!»); облітає листя з дерев (народні прикмета: якщо листя лягає горілиць — на холодну зиму, а долілиць — на теплу; пізній падолист — на суху осінь). Упродовж кількох найтепліших осінніх днів у природі спостерігається унікальне явище — у повітрі пливуть срібні ниточки павутиння. Приходить «бабине літо» (якщо павутиння прилипає до рослин на тепло; мало павутиння — до сухої осені); осіннє рівнодення — літові приходить кінець.

ЖОВТЕНЬ. Майже опало листя (пізній падолист — на тяжкий рік); ідуть часті дощі (грим у жовтні — на малосніжну, м'яку й коротку зиму); все частіше на ранок з'являється паморозь.

ЛИСТОПАД. Ночі стають набагато довші; часом випадає сніг (якщо сніг упав на мокру землю — залишиться, якщо на суху — скоро зійде).

Частина саморобного «Букваря», за яким вчилися гнідинські школярі з 1988 по 1992 роки

Ознайомити учнів з походженням назв осінніх місяців. Вересень — від слова «верес» (вічнозелений кущ, який цвіте на межі літа й осені).

ЛИСТОПАД — опадає останнє листя.

Давні назви: «напівзимник» — стан у природі наближається до зимового; «грудкотрус» — земля від холоду «береться в грудки». Варто, щоб учні самі пояснили походження назв місяців. Це сприятиме активізації їхньої уваги та мислення.

ОСІНЬ. Звернути увагу на гармонійне поєднання музики й літературного тексту. Для ілюстрації осіннього стану в природі використати репродукцію картини Й. Бокшая «Ліс над річкою» (1948) або С. Шишка «Голосітська осінь» (1967).

Один із уроків варто провести на природі, аби краще засвоїти матеріал теми.

Домашнє завдання; рекомендувати учням читати книжку В. Скуратівського «Погостини»; вести щоденник спостережень за природою.

Література:

Скуратівський В. «Місяцелік» К., Мистецтво, 1993.

Скуратівський В. «Погостини». К., Веселка, 1990.

«Львівський музей українського мистецтва». Альбом. Упорядник Якущенко Г., Нановський Я.

Тема 6. «КРАЮ МІЙ — РАЮ МІЙ» (3 год.)

1. «Рідний край». Музика В. Лузана. Вірші Л. Компанієць.

2. «Дідова колиска». Оповідання В. Сухомлинського.

Узагальненням попередніх п'яти тем стане тема «Краю мій — Раю мій». Адже РІДНИЙ КРАЙ для кожної люди-

ни починається з родинного вогнища, колісанки, співаної ненькою; з першого слова, вимовленого рідною мовою, з чарівної бабусиної казки, з розмаїття рідної природи, зі стежини, що веде до школи... Ці думки опоетизовано в пісні «РІДНИЙ КРАЙ».

Прочитати учням оповідання «ДІДОВА КОЛИСКА». Рідна сторона — це земля наших предків, які, відійшовши до Вічності, залишаються в нашій пам'яті. Пригадати з дітьми, що за давніми уявленнями Духи-Душі предків перебувають у ВИРІЇ (ВИ-РАЇ — Вищому Раї).

За давньою міфологією РАЙ — сонячна країна (зауважимо, що в давньоєгипетській міфології РА — Бог Сонця). На зиму туди відлітають пташки, адже там тепло, вдосталь їжі і води (а сонячна енергія та животворна вода — чинник життя. Це діти пам'ятають із 1-го класу). З приходом весни вісники Бога повертаються на ту землю, де пізнали життя. Отож справжній РАЙ — у рідному КРАЇ, де народилися. Дитячому сприйняттю та розумінню поняття «Земний Рай — у ріднім краї» сприятиме розгляд репродукції картини О. Кульчицької «Діти на леваді» (1908).

Зацікавити дітей пошуком серед мовних скарбів слів із коренем, який містить у собі склад «РА» як згусток життєдайної сонячної енергії: радість: райдуга — «ворота» до небесного Раю; рай-дерево — образ Дерева Життя; рай-птаха (павич) — посланець Вищого Раю і носій сонячної енергії (тому його вишивали на весільних рушниках, а пір'я павича Дівчата вплітали до весільних вінків); казкове яйце-райце, з якого постав світ; Рай (різдвяний Дідух) — символ місцеперебування Духів предків; рада, порада та інші. Від слова «РАЙ» можна вивести «КРАЙ», «КРАЇНА». «УКРАЇНА». Говорячи про рідний край, ознайомити учнів з українськими землями: Галичина, Буковина. Волинь, Полісся, Слобожанщина, Крим та ін. Заключним акордом висвітлення теми та «віночком» попередніх тем стане розмова з другокласниками за уривком із поезії Т. Шевченка;

«У нашім раї на землі

Нічого кращого немає,

Як тая мати молодая

З своїм дитяточком малим», -

та за картиною М. Івасюка «Мати» (1908).

Домашнє завдання: написати оповідання або намалювати картинку на тему: «Краю мій — Раю мій».

Література:

«Знаки. 155 стародавніх українських вишивок». Упорядник Т. Островська. К., бібліотечка журналу «Соняшник», 1992.

Знойко О. «Міфи Київської землі та події стародавні». К., «Молодь», 1989.

«Виклади давньослов'янських легенд». Укл. Я. Головацький. К., Довіра, 1991.

Іван Нечуй-Левицький. «Світогляд українського народу. Ескіз української міфології». К., Обереги, 1992.

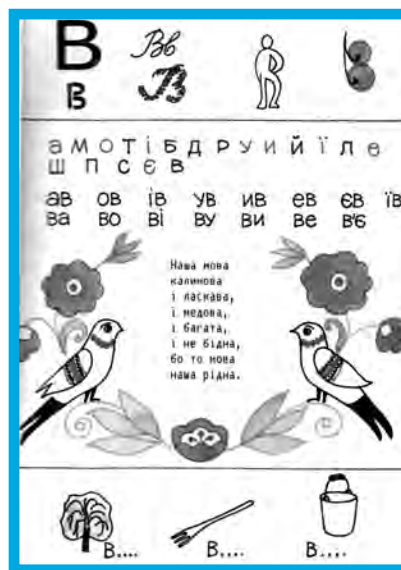
Тема 7. СВЯТО РІЗДВА СОНЦЯ (4 год.)

1. «Стояла сосна серед Дунаю». Народна колядка.

Розгляд із другокласниками теми «Свято Різдва Сонця» має стати логічним продовженням висвітлення цієї теми в першому класі. Тому спершу варто пригадати з учнями: коли в кінці грудня Сонце починає набирати нової сили (зимове сонцестояння), люди святкують народження Нового Сонця — «Божича». Повторити колядку «ДОБРИЙ ДЕНЬ ТОБІ, ГОСПОДАРОНЬКУ».

«СТОЯЛА СОСНА СЕРЕД ДУНАЮ».

Символіка колядки, в якій дожив до націй днів прадавній міф про створення Світу: сосна — Дерево Життя - символічне зображення життя на Землі, яке постало із поєднання Космічної Води (в колядці - Дунай) і Небесного Вогню (в колядці — Сокіл). В усіх видах українського народного мистецтва Дерево Життя має трисутню філософську будову, пов'язану з прадавнім розумінням Єдності минулого, сучасного й майбутнього: коріння (Світ Нав'я) світ предків, що відійшли у вічність, наша історична пам'ять: стовбур і крона (Світ Яви) — світ дійсний, світ буття, світ життя; зображені над кроною пташки, Сонце, вінок (Світ Правії) — вищий світ, Вирій, світ Правдивого Божого Закону. Ознайомити учнів із видами народного мистецтва, в яких змальовано Дерево Життя; обрядові пісні про світобудову, весільні та різдвяні рушники, писанки, декоративні розписи, казки («Дідова дочка й бабина дочка»), художня різьба по дереву, «гільце» у весільному обряді та при будівництві житла.

Частина саморобного «Букваря», за яким вчилися гнідинські школярі з 1988 по 1992 роки

Розкриваючи символічний образ Сокола, оспіваного в колядці, ознайомити другокласників із легендами «Сокол-Род», «Прадуб», «Чорнобог і Білобог», «Коляда і Мара», «Земля» із «Словника давньоруської міфології» С. Плачинди. Вивчивши колядку, діти зможуть дійти висновку, що три насінини, які Сокол посіяв у Всесвіті — основа людського життя.

Нагадати учням традиційні правила колядування: вклоняючись, вітатися з господарями, просити дозволу заколядувати, виголошувати віншування, дякувати за пригощання, чемно прощатися.

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ: зобразити Дерево Життя (намалювати, вишити, зробити витинанку, вирізьбити по дереву); привітати родичів та знайомих із різдвяними святами вивченою колядкою.

Література:

Плачинда С. «Словник давньоукраїнської міфології», К., Український письменник, 1993.

Боровський Я. «Світогляд давніх киян». К., Наукова думка, 1999.

III ЧВЕРТЬ (20 годин).

Тема 8. СВЯТО ЗУСТРІЧІ НОВОГО РОКУ.

ОБРЯД ВОДІННЯ «КОЗИ» (3 год.)

1. «Ой козо, козо...» Народна щедрівка

Згадати матеріал з даної теми, вивчений у 1 класі (походження щедрівок та назви дійства, тематика щедрівок, звичай засівання та ін.) Повторити вивчені щедрівки.

Познайомити другокласників із обрядом водіння «Кози» — складовою частиною свята зустрічі Нового Року. (В деяких місцевостях це обрядове дійство відбувається на Різдво, бо, як вважає Осип Юрій Федькович у праці «Колядки старовіські»: «На пам'ятку, що день тогди починає прибувати, коли Сонце вступає у небесний знак козорога, носять колядники з собою образ тої звірини...»). Розповісти, що звичай водити «Козу» прийшов до нас із тих часів,

Частина саморобного «Букваря», за яким вчилися гнідинські школярі з 1988 по 1992 роки

коли наші предки вважали Козу священною твариною. Адже коза була годувальницею — давала молоко, м'ясо, шкіру, вовну. Тому Коза донині — символ добробуту, достатку, врожаю. Магічна сила Кози оспівується в щедрівках, пов'язаних із її культом:

«Де Коза ходить — там жито родить,
Де Коза ногою — там жито копою».

«Ой КОЗО, КОЗО» — одна із обрядових пісень, в яких «Коза» магічними діями накликає на Господаря та його родину здоров'я, добробут. Обряд відбувається так: привітавшись із господарем, ватаг щедрівників просить дозволу завести «Козу» до хати. Отримавши його, заводять хлопця, ряженого Козою. Під спів щедрівників «Коза» виконує магічний танок, відтворюючи рухами те, про що мовиться в пісні.

В давнину вважалося, що відвідини «Кози» в Новорічний вечір сприятимуть кращому веденню господарства наступного року. На жаль, нині дійства з «Козою» зводяться лише до веселощів, сміху. «Коза» в них потворна, нею лякають дітей, її б'ють, над нею знущаються. Прадавня сутність обряду таким чином нівелюється. Учитель має застерегти від цього дітей.

Підготувати з учнями сцену водіння «Кози», виготовивши необхідні атрибути (маску, костюми та ін.).

Домашнє завдання: вивчити від родичів та з дитячої літератури новорічні віншування.

Література:

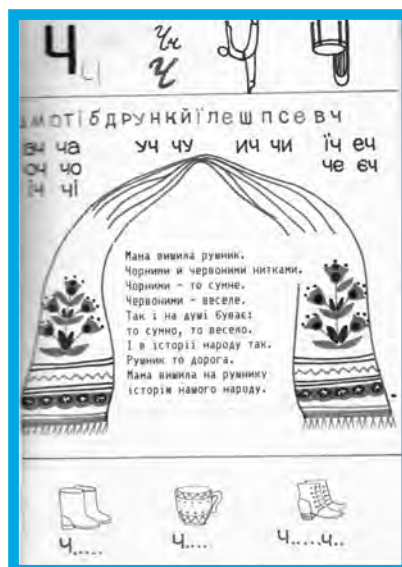
Воропай О. «Звичаї нашого народу». Ч. 1, К., Оберіг, 1991.

Килимник С. «Український рік у народних звичаях в історичному освітленні». К., Обереги, 1994.

Шаян В. «Віра предків наших». Том 1. Видавничий Комітет при Святи-ні Дажбожій в Гамільтоні, Онтаріо. Канада, 1987.

Тема 9. СВЯТО СОБОРНОСТІ РІДНОЇ ЗЕМЛІ (3 год.)

1. «Боже, послухай благання». Народна пісня-молитва.

Частина саморобного «Букваря», за яким вчилися гнідинські школярі з 1988 по 1992 роки

2. «Наш стяг». Музика і вірші Б. Пилата.
3. «Ще не вмерла Україна». Музика М. Вербицького. Вірші П. Чубинського (для прослуховування).

Вводячи тему «Свято соборності рідної землі» в програму, ставимо за мету виховання національної свідомості та патріотичних почуттів у маленьких громадян нашої держави. Підґрунтям до її вивчення стануть знання, що їх отримали учні при розгляді теми «Краю мій — Раю мій».

Враховуючи, що другокласники роблять лише перші кроки у пізнанні історії рідного краю, розповісти їм про те, що протягом віків чужоземні загарбники намагалися розшматувати Україну і привласнити її родючі землі. Так, після татаро-монгольської навали західні частини України зазнали гніту австрійських, угорських та польських поневолювачів; кримсько-татарські зазіхання сягали аж до Волині; червоніла земля у війнах з Оттоманською Портою; східна ж, а потім і вся Україна, потерпала від московського ярма; зазіхали на нашу землю і німецько-фашистські завойовники.

1918 рік став для України роком створення двох самостійних держав: Української Народної Республіки (УНР) із центром у Києві та Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР) із центром у Львові. Постала необхідність їх об'єднати в єдину незалежну державу. Що й було зроблено. 22 січня 1919 року в Києві на Софійському майдані проголошено акт злуки українських земель: «Віднині воєдино зливаються століттями відірвані одна від одної частини єдиної України: Західно-Українська Народна Республіка (Галичина, Буковина й Угорська Русь) і Наддніпрянська Велика Україна... Здійснилися віковічні мрії, якими жили і за які вмирили кращі сини України. Віднині є єдина незалежна Українська Народна Республіка. Віднині український народ, увільнений могутим поривом своїх власних сил має змогу з'єднати всі змагання своїх синів для утворення нероздільної незалежної української держави на добро і щастя робочого народу».

Цей день увійшов в історію нашого народу як день соборності українських земель. Здійснилась одвічна мрія народу — бути разом, люди вітали одне одного щирими вигуками: «Слава Україні!» — «Навіки слава!» (наголосити учням, що українці вітаються в такий спосіб з давніх часів, висловлюючи синівські почуття до рідкої землі).

Прагнення національної єдності висловлено в пісні-молитві «БОЖЕ, ПОСЛУХАЙ БЛАГАННЯ».

Розповісти про події 21 січня 1990 року з нагоди свята соборності України, коли живий ланцюг людей, що

взялися за руки, символічно об'єднав українські землі від Івано-Франківська до Києва. Ланцюг єднання пролягав по дорозі: Київ—Житомир—Рівне—Тернопіль—Львів—Івано-Франківськ. Цього дня Київ побачив стільки синьо-жовтих прапорів, скільки не бачив за всю свою історію. Розповідь можна проілюструвати фотографіями цієї святкової події, що надруковані в журналі «Україна» (№ 10, 1990 р.).

Сказати дітям, що тепер у нашому календарі є й державне свято — День Незалежності України — 24 серпня.

НАШ СТЯГ. Вивчивши пісню, познайомити учнів із українською державною символікою (прапор, герб, гімн).

Державний прапор України — прямокутне полотнище, яке складається з двох смуг: верхньої синього кольору, нижньої — жовтого, із зображенням тризуба золотієї барви у верхній частині. Є кілька пояснень символіки поєднання цих кольорів:

- а) жовтий — багатство України, хліб, золотий степ; блакитний — чисте небо;
- б) жовтий — сонячна батьківська енергія; синій, блакитний — волога материнська енергія, які були першопричиною життя на землі.

Державний герб України — тризуб золотієї барви на синьому тлі. Є різні тлумачення символіки й походження нашого герба: родовий знак князя Володимира; зображення сокола; зображення якоря; своєрідне написання слова «ВОЛЯ» та ін. Лев Силенко називає цей знак «трисуттям» і вбачає в ньому знамено трьох філософських понять основ світу, яке прийшло до нас із стародавньої Скитії: ЯВ — світ видимий, явний, дійсний; НАВ — світ невидимий, духовний, світ Царства Духа Предків; ПРАВ — світ законів Дателя Буття (Бога), світ правил, освячених звичаями, досвідом, обрядами Прародителів наших.

Державний національний гімн України — «Ще не вмерла Україна» (в першому варіанті — «Ще не вмерла України і слава, і воля...»), слова написав 1862 року поет Павло Чубинський, а композитор Михайло Вербицький 1863 року створив мелодію.

Прослухати гімн. Пояснити дітям, що державні, національні гімни всіх країн і народів слухають і співають стоячи.

Література:

1. Сергійчук В., Пастернак О. «Пояснення тризуба». — К., Веселка, 1991
2. Шевчук В. «Мислене дерево». — К., Молодь, 1989

3 Слюсаренко А., Томенко В. «Історія української конституції». — К,

4. Братко-Кутинський О.. «Нащадки Святої Трійці». — Білий птах, 1992

5. Мисан В. «Оповідання з історії України, рідного краю» (5 клас), ч. 2.— редакція газети «Зміна», 1992

6. Силенко Л. «Мага Віра». — видання ОСІДУ РУН Віри, 1979

7 Шаповалов Г.«Герб Рюриковичів — якір чи тризуб?». — Україна, Д'о 48. 1989

Тема 10. ЛЕСИНА ПІСНЯ (6 год.)

1. Музична казка «Лисичка, Котик і Півник» із записів Лесі Українки.

2. «Подольночка». Українська народна пісня-гра із записів Лесі Українки (повторити).

До святкування дня народження Лесі Українки подається тема, що поведе другокласників у чарівний світ народної музичної казки, яку донесла до нас із глибини віків поетеса-фольклорист.

Музична казка «ЛИСИЧКА, КОТИК і ПІВНИК». Розподіливши між учнями ролі, виготовивши костюми та декорації, здійснити постановку казки. Впродовж роботи над постановкою знайомити учнів із дитячими сторінками біографії Лесі Українки, що, на нашу думку, сприятиме кращому усвідомленню дітьми її поетичного і людського єства. В розповідях звернути увагу на традиції виховання в багатодітній родині Косачів, на взаємовплив їх спілкування із селянами та їхніми дітьми. Ілюстративним матеріалом для розповідей може служити альбом «Леся Українка. Життя і творчість у документах, фотографіях, ілюстраціях» (Київ, «Радянська школа», 1979). Підсумовуючи тему, акцентувати, що з дитячих років Леся була залюблена в народні пісні, знала їх безліч... Разом зі своїм чоловіком фольклористом, музикантом Климентом Квіткою зберегла їх для нас. Серед вивчених другокласниками народних пісень із записів Лесі Українки — «Подольночка».

Література:

1. Альбом «Леся Українка. Життя і творчість в документах, фотографіях, ілюстраціях». — К.. Радянська школа, 1979

2. Кочерга С. «Леся Українка і фольклор» (стаття із збірника «Дванадцять місяців», автор-упорядник В. Скуратівський. — К., «Веселка». 1УУЗ)

3. «Народні пісні в записах Лесі Українки та з її співу». — К., Музична Україна, 1971

Тема 11. ВЕЛИКИЙ КОБЗАР НАШОГО НАРОДУ (4 год.)

1. «Зацвіла в долині». Музика А. Філіпенка. Вірші Т. Шевченка.

2. «Тече вода». Мелодія народна. Вірші Т. Шевченка.

Шевченківським дням присвячена тема «Великий Кобзар нашого народу».

Працюючи над піснями, розповідати учням про те, що домашнє тепло, чуйність батьків, розповіді дідуса залишилися у душі поета, як спогади про найщасливіші роки життя, а по їх смерті йому довелося пізнати тяжку сирітську долю. Розповідь проілюструвати картиною І. Жакевича «Тарас Шевченко — пастух». Обговорити картину.

Вивчаючи пісні, звернути увагу учнів на живописність поезій Шевченка, що пов'язано з його баченням світу як художника.

Тема 12. «ОЙ МИНУЛА ВЖЕ ЗИМА!» (4—5 год.)

1. «Бурлива річка». Музика Я. Степового. Вірші Б. Грінченка.

2. «Повертайся, ластівко». Музика В. Верменича. Вірші М Сингаївського.

3. «А вже красне сонечко припекло». Музика П. Козицького. вірші О. Олеся.

Оскільки учні початкової школи в IV чверті щороку вивчатимуть народно-пісенну творчість весняного циклу, доречно в кінці III чверті познайомити їх із кращими зразками авторської пісні, створеної для дітей на весняну тематику. Упродовж вивчення цієї теми давати учням завдання вести спостереження за ознаками приходу весни, за народними прикметами весняної пори.

IV ЧВЕРТЬ (15 год.)

Тема 13. «ОЙ ВЕСНА КРАСНА!» (10 год.)

1. «Вийдемо, вийдемо зранку на веснянку». Українська народна пісня.

2. «Довга лоза». Українська народна пісня.

3. «Ой весна красна». Українська народна пісня.

4. «Огірочки». Українська народна пісня.

Познайомити учнів з народними прикметами, пов'язаними з весняним пробудженням Природи. Для цього скористатися працями Василя Скуратівського «Погостини», «Місяцелік», «Святвечір», а також іншою літературою та періодичними виданнями на цю тему. Простежити відповідність весняних народних прикмет дійсному цьогорічному стану в природі.

Урок у кабінеті математики веде
Ремінь Ольга Яківна, 1988 рік

При вивченні веснянок розглянути їхню символіку:

«ВИЙДЕМО, ВИЙДЕМО ЗРАНКУ НА ВЕСНЯНКУ». Дав-не магічне ранньовесняне дійство, пов'язане із замовлянням сил Природи на її оновлення. Дівчата босоніж виконували це дійство, що символізувало взаємозв'язок материнського начала в Природі та суспільстві.

Розповісти дітям про те, що сучасні вчені, які вивчають взаємовплив енергетики Землі, Космосу, Людини, рекомендують весняної пори ставати босоніж на Землю, набираючись від неї здоров'я.

Порівняти цей дівочий весняний звичай із козацькою традицією перед походом в чужі землі класти в чоботи як оберіг грудочку рідної землі.

Повторити замовляння «ТОПЧУ, ТОПЧУ РЯСТ», що вивчалось в 1-му класі.

Вивчаючи магічно-танцювальні рухи цієї веснянки, обговорити їхню символіку та значення:

а) сплетення рук — безкінечність, неперервність людського роду; гармонійне поєднання Людини із величним таємничим Всесвітом;

б) кривий танок (значення його діти вивчали в 1-му класі — тема № 9).

«ДОВГА ЛОЗА». Як підтвердження загартовуючого впливу весняної, пробудженої Сонцем, Землі, подається до вивчення ця веснянка. Гра-хоровод відбувається так: в землю встромляються на певній відстані одна від одної гілочка лози (пригадати символіку життєстверджуючих сил вербової лози — див. 2-ий клас, тема № 5). Між ними виводять дівчата босоніж кривий танок.

«ОГІРОЧКИ». Магією слова та рухів дівчата замовляють життєдайні сили Природи на кращий урожай — «щоби було всій родині».

Підсумувати дану тему веснянкою «ОЙ ВЕСНА КРАСНА», в якій розкрито повний образ Весни, що несе щедрі дари: «жито та пшеницю», «зелену травицю ще й холодну водицю», «чистую росоньку ще й дівочу красоньку», «червону калину — звеселити родину». Танок виконується таким чином: одна дівчина обирається Весною. Решта дівчат стають по двоє, піднявши з'єднані руки — утворюють так звані «ворітця». Після першого куплету, який співають дівчата, попід руками у «ворітця» проходить дівчина-Весна, співаючи слова-відповідь «Я вам принесла...». На кожен куплет дівчина-Весна знову з'являється попід «ворітцями».

Говорячи про символіку веснянки, звернути увагу на останній куплет, де мова йдеться про калину, як символ української родини:

«Я вам принесла червону калину — звеселити родину».

Література:

1. Скуратівський В. «Місяцелік». «Мистецтво», 1993.
2. Скуратівський В. «Погостини». К., «Веселка», 1990.
3. Скуратівський В. «Святвечір». К., «Перлина», 1994.
4. Килимник С. «Український рік у народних звичаях в історичному освітленні». К., «Обереги», 1994.

Повторення, підсумкові уроки-концерти (5 год.)

ЗМІСТ

Перший клас

1. Тема 1: Дитячі народні ігри
2. Тема 2. Замовляння
3. Тема 3. Дитячі народні пісні та вірші
4. Тема -4. Колискові пісні
5. Тема 5. Забавлянки
6. Тема в. Свято Різдва Сонця
7. Тема 7. Свято зустрічі Нового Року
8. Тема 8. Опера Миколи Лисенка «Коза-Дереза»
9. Тема 9. Свято зустрічі Весни
10. Додаток до теми «Замовляння»
11. Додаток до теми «Забавляння»

Другий клас

12. Тема 1. Рідна хата — колиска роду
13. Тема 2. «Де згода в сімействі»
14. Тема 3. «Наша мова — солов'їна»
15. Тема 4. Рідна школа
16. Тема о. Рідна природа
17. Підтема. Барви осені
18. Тема 6. «Краю мій — Раю мій»
19. Тема 7. Свято Різдва Сонця
20. Тема 8. Свято зустрічі Нового Року. Обряд водіння «Кози»
21. Тема 9. Свято соборності рідної землі
22. Тема ю. Лесина пісня
23. Тема 11. Великий кобзар нашого народу
24. Тема 12. «Ой минула вже зима!»
25. Тема 13. «Ой Весна-красна!»

Програма «Українська пісня» для III та IV класів, на жаль, втрачена.

Гнідинськими педагогами були розроблені й інші навчальні програми з українським змістом освіти, які лягли в основу становлення нової української школи в Незалежній Україні.

Виступ дитячого відділення хору «Родина» Гнідинської школи в «Палаці Україна», 1987 рік

СТАТИ НАРОДОМ

Перші в Україні уроки народознавства

Наша школа викликала особливий інтерес у багатьох освітян, діячів мистецтв, науковців. До Гнідина потоком їхали люди з усієї України. Їхали за досвідом.

А в пам'яті часи, коли у мене і моїх колег зовсім, як кажуть, опускались руки: наші діти нічого не знають ні про село, ні про ту землю, на якій зростають, ні про людей, що живуть поруч, а найстрашніше – про

свій рід, родину, рідню. Та що там про рід. Дехто не знає по батькові тих людей, котрі мешкають з ними під одним дахом. Розповіді про них обмежувалися двома-трьома скупими реченнями. Усе це важко вкладалося в голову, боляче стискалося серце. Веліся довгі, відверті розмови майже з кожним учнем і...записувалися на магнітну стрічку. Потім їх слухали батьки і теж хапалися за голови.

Насамперед намагалися поставити оці найголовніші виховні завдання на перше місце і в школі, і в кожного вчителя, й у сім'ї. Але чіткого орієнтиру не мали. Тому робота велася епізодично.

Та ось з'явилася книга Василя Скуратівського «Берегиня». Заходить до мене Тамара Сергіївна Кондратенко, вчитель математики, класний керівник 4 класу: «Прочитала «Берегиню», думаю, це те, що потрібно, чого не вистачає нині нам та й усім школам. З сьогоднішнього ж дня всю виховну роботу в класі будую на основі цієї мудрої книги».

Прозвучало просто й переконливо, її підтримали вчителі. Так у розкладі з'явилися щотижневі уроки народознавства. Їх охоче взялися проводити класні керівники. Урокам, звичайно, передувало ґрунтовне вивчення твору «Берегиня» з участю автора та багато іншої

літератури про українські народні традиції. Двадцять років знала декого з колег, але які потаємні куточки душі відкрили в них уроки народознавства, якою душевно щирою виявилась розмова з учнями! Такою ж потім стала і наша робота по відродженню давніх українських традицій та традицій нашого села.

Уроки народознавства одразу ж сподобались учням. Вони жили ними. Ось семикласники готувалися до заняття на тему «Сопілка з маминої калини». Кожен посадив біля дому чи на подвір'ї калину. Записали від батьків та дідусів чимало легенд про походження її назви. А скільки вивчили і записали народних пісень, де оспіваний цей одвічний символ України! Та й про односельців багато дізнались, і про письменників, які присвятили свої твори червоним кетягам калини. І ще багато того, що запам'яталося на все життя, як і сам урок. А шкільна садиба прикрасилася щойно посадженими кущами калини. Це

була одна з найвищих нагород для нас, вчителів...

Мимохіть ловила себе на думці, що мої учнівські роки були обкрадені. Бо таких уроків тоді не було, хоч і навчалась я в цій же Гнідинській восьмирічці. Але жодного разу її стіни не розквітали вишиваними рушниками, не чули таких відвертих і щирих розмов про найсвятіше, що оточує нас.

Раніше і не гадалося, що темою уроку може бути звичайний український рушник. Історія створення витвору талановитих жіночих рук, уміння читати мудрі візерунки – усе це глибоко захоплювало дітей. У результаті з'явилося бажання зберегти і примножити неоціненні скарби. Наші діти лише протягом кількох місяців зібрали близько трьохсот вишиваних рушників своєї місцевості. Усі вони шанобливо зберігались у шкільному етнографічному музеї «Берегиня». А дівчатка з відділення народної

вишивки Малої академії народних мистецтв відновили давні візерунки, власноручно створили нові дива.

Була окрема тема уроку – «Наш родовід».

Разом із дітьми історію свого роду вивчали і батьки, спрагло всотували інформацію з останніх родинних струмочків, учили дітей складати родовідне дерево, берегти сімейні реліквії.

Особливе місце належало заняттю на тему «Отче поле». Це була хвилююча розмова про історію рідного села, походження назв вулиць, кутків, урочищ, про іменні поля, землю, на якій народилися діти. У ході підготовки до серії таких уроків учні й учителі зробили для себе велике відкриття. Виявляється, зовсім поряд із селом, на придніпровських луках, існує близько п'ятисот великих, маленьких і зовсім малесеньких озерець та водойм. І кожне має назву, свою, давню-прадавню, яку знають нині в селі лише кілька старожилів. На превеликий жаль, лише кілька...

Терміново було створено карту водоймищ, що прилягали до села, а також схему Гнідина з позначенням давніх назв вулиць, кутків. Як стало відомо, лише на одному кутку Мельниця існувало понад 30 млинів, а урочище Пасіка налічувало близько 600 вуликів, що належали Києво-Печерській Лаврі.

Останній урок народознавства у четвертому класі тривав два дні. Разом з класним керівником Т.С.Кондратенко, старожилом села А.Г.Кошарним діти практично ознайомились з картою придніпровських луків.

Наше мальовниче село дуже люблячи лелеки. Вони знаходили місце на багатьох малюнках юних

Стаття в газеті
«Радянська освіта»,
1986 рік

ШИРОКО— ПРО НАРОДОЗНАВСТВО

Не від одного педагога сьогодні можна почути: — Відколи ми почали проводити уроки народознавства, вивчати і впроваджувати народні звичаї, створили фольклорний ансамбль, дітей ніби підмінили. Оживає інтерес до свого духовного коріння, до минулого, історії свого краю, відновлюється національна самосвідомість...

Так, останнім часом, хоча й повільно і з труднощами, а все ж повертаються у школу життєдайні ідеї народної педагогіки, вивчаються духовні скарби предків, відновлюються освячені віками традиції, звичаї, обряди народу, художні ремесла. «Українські вечорниці стали в нас традиційними, — повідомляє вчителька з Кіровоградщини. — Проводимо їх у травні». Усе в них гарно виходить — і українські пісні записують та вивчають, і вареники з пампушками готують, одне слово, свято — для цілого села. От тільки одне дивує: чому в травні? Вечорниці на Україні завжди проводилися восени та взимку, коли наставали довгі вечори і молодь збиралася в одній хаті разом прями, шили, вишивали, розважалися, зав'язували стосунки та ін. А травень — то вже пора веснянок, гаївок, писанок. У липні — свято Купала, а в серпні, ближче до осені — обжинки...

Що ж, за довгі роки впровадження так званих нових обрядів багато що могло забутись. Надто в містах.

Молодому вчителю, організатору, який, може, й не чув про ці свята, загалом, кожному, хто вболіває за духовне відродження народу, можуть неабияк прислужитися публікації журналу «Радянська школа». Поряд із матеріалами, які порушують проблеми народознавства, етнопедагогіки (приміром, статті «Українська етнопедагогіка» (№ 6), «Народознавство в школі: пошуки, проблеми, перспективи» (№ 7), розкривають досвід цієї роботи (у Гнідинській восьмирічці на Київщині, десятирічці № 200 м. Києва та ін.), журнал під рубриками «Відновлюємо народні традиції», «Джерелом чисте, життєдайне» вміщує дуже цінні для вчителя музики, вихователя матеріали: «Вечорниці» (№№ 2, 4), «Веснянки» (№ 5), «Ой на Івана, ой на Купала» (№ 6), «Колядки, шелівки, примовки» (друкуються в № 12)

Маємо намір розширювати й далі висвітлення досвіду цієї роботи. В редакції є сценарії вечорів, фрагменти народознавчих уроків, розповіді учителів-ентузістів про збирання забутих пісень, вивчення народних традицій тощо.

І ще одна новина, яка може зацікавити керівників нового факультативу «Етнографія і фольклор України».

художників. Птахи опоетизовані в дитячих віршах, у виробах з глини, дерева й тканини. Вони, мов живі, дивилися на нас із рушників. «Прилітайте, лелечиньки...» - тема одного з прекрасних уроків, створеного душею і серцем учительки Р.О. Майстренко. А вже як заспівали учні й шановні дорослі гості пісню на слова Д. Павличка «З далекого краю лелеки летіли», плакали всі. То були святі сльози...

Свято родинної пісні – також був урок. Багатий, щирий, зворушливий. Бо в ньому брали участь цілі родини, що засвідчувало справж-

ню нерозривну єдність поколінь. І свято народних ігор стало уроком не лише для школи, а й для жителів села. Йому передували цікава робота в класі, детальне вивчення й аналіз народних ігор села. А вже коли виходили на Співочу долину, місце, де будувалась нова школа, байдужих не було. Прекрасна особливість свята – вдягання народного вбрання села. А воно настільки неповторне, що привертало до себе увагу кожного. Спасибі односельцям, що зберегли цю святиню!

Більшість народних ігор було записано в Гнідині. Найпопулярніші

. Стаття в газеті «Радянська освіта», 11 липня 1989 рік

Народознавство

І НА ТІМ РУШНИЧКОВІ...

Рік тому в середній школі № 191 імені П. Г. Тичини відбулося перше заняття університету народознавства. Що ж зроблено за цей час?

— Почали ми з педагогічного всеобучу батьків. — говорить організатор позакласної і позашкільної виховної роботи Дарина Марківна Погребенник. — Навідріз відмовилися від нудних лекцій. Практикуємо диспути, дискусії, психологічні практикуми, бесіди про народну культуру, мистецтво та їхню роль у вихованні дітей. Організуємо батьківські конференції, де обмінюємося досвідом родинного виховання. Думки, поради наших слухачів враховуємо в навчально-виховному процесі.

Добрі паростки дає співдружність сім'ї та школи.

Саме завдяки батькам-ентузістам пожвавішала гурткова робота, особливо в молодших класах. Скажімо, гурток «Природа і ми» веде мати одного з учнів С. І. Гайдамака. Тонко й глибоко, справді по-народному сприймає вона оточуючий світ, його красу, знає багато народних прикмет і навчає цьому мистецтву дітей. Під впливом її поетичних розповідей учні пишуть вірші, малюють. Роботи членів гуртка прикрашають експозиції Київського державного музею Т. Г. Шевченка, меморіального музею-квартири П. Г. Тичини.

Віконцем у народознавство є літературна студія «Сонячні кларнети», що їй дали життя вчителі української словесності В. П. Гречківська та С. Ф. Іваницька. Сту-

дійці вивчають творчість П. Г. Тичини, ім'я якого носить школа. Зокрема, його маловідомі поезії 20—30-х років, де так повно і всебічно відображено народний світогляд: особливості національного характеру, погляди на життя і працю, ідеали.

Університет народознавства має старшого побратима. Це Гнідинська восьмирічка Бориспільського району на Київщині. Творчі контакти з колегами допомагають активно використовувати народну педагогіку, народознавство.

Київська десятирічка теж стала своєрідною творчою лабораторією. Нещодавно, приміром, тут відбувся семінар директорів шкіл Харківського району міста. Справжнім відкриттям для його учасників були уроки народознав-

ства, проведені вчителю В. П. Гречківською, А. Малько, І. О. Погор Л. І. Рекою. Кожний з мав свою тему, свій Наприклад, учительку Реку зацікавила історія шивок, народного одягу на тім рушничкові...» — вона назвала своє за для учнів сьомого класу став підсумком копітки боти не лише з її вихов ми, а й з батьками шко жителями мікрорайону.

...Клас, де проходили няття, нагадував світ Розбігалися очі від ба ва кольорів, їхніх тонів лівтонів. А серця сповнювалися почуття бові до всього батьківс гордістю за рідний кра

— Це — справжні життя, краси й доброті так оцінила побачене тор Київської середньо ли № 195 Г. І. Івано Досвід колег обов'язко користаємо в себе.

Р. ДМИТРЕН

м. Київ.

з них: «У короля», «Шум», «Огірочки», «Мак». Але й інші не менш захоплюючі: «Кривий танок», «У довгої лози», «Гуси». Спочатку діти вивчали й робили опис сільських розваг, потім проводили окремі заняття в класах. Згодом шкільне свято народних ігор та участь у республіканському святі народних ігор і забав у с. Пирогові, в Музеї народної архітектури та побуту України. І, нарешті, в розкладі уроків з'явився новий предмет: народні ігри. Це також урок народознавства.

Правду кажуть у народі: «Людина починається з дитинства». Саме в дитинстві засобами народної педагогіки школа повинна закласти життєдайний ґрунт на майбутнє чесне і благородне життя.

Ось таке виховання, що ґрунтувалося на принципах етнопедагогіки, педагогіки ненадокучливої,

народної, вивіреної часами, панувало в нашій школі. Лише протягом одного року, освятившись іскоркою народознавства, наші діти записали сотні народних пісень і обрядів у селі, побували в багатьох фольклорно-етнографічних експедиціях. Зібрали безліч унікальних матеріалів, створили власну фольклорну фонотеку.

Фольклорна практика входила до програми уроків народознавства. Перш ніж узятись за цю роботу, діти опрацьовували відповідну літературу, вчилися правильно записувати зразки народної творчості, паспортизувати їх, а головне — розмовляти з людьми просто і щиро. Було розроблено спеціальну пам'ятку, вона була добрим путівником у всіх експедиціях. Окремо записувались календарно-обрядові пісні, замовляння, казки, легенди, думи, необрядові ліричні твори, заспівки,

прислів'я, частівки, коломийки, дитячий фольклор, приказки.

Дуже важливим напрямком уроків народознавства було збирання матеріалів про нашого земляка, відомого етнографа і фольклориста Павла Платоновича Чубинського, про якого тоді ще майже ніде не згадувалось. На заняття з народознавства приходили люди, котрі займались вивченням його діяльності: журналіст А. Зиль, письменник Д. Чердиченко та Ю. Хорунжий. Діти провели експедицію по місцях, пов'язаних із життям славного земляка. Юні керамісти виготовили медаль до ювілею П. Чубинського, створили кімнату-музей. Малій академії народних мистецтв, що діяла при школі, було присвоєно його ім'я.

По-іншому осмислювали учні та вчителі новорічні свята. Уроки

народознавства розкрили перед ними геніальність обрядової пісні й промовки. Інакше уже намагаються проводити і весілля, бо школа разом із старожилами села записала й відродила прекрасний народний обряд, повернула його до життя. Це стало справжньою сенсацією у Гнідині.

Уроки народознавства дали учням глибокі знання про Купальське свято і свято обжинок, про давні українські ремесла. До школи в ці дні приходили народні майстри і вчили дітей своїх умінь, своєї мудрості. Найцікавішим, мабуть, був урок народознавства про бджільництво. А закінчився він ласуванням меду із шкільної пасіки.

Коли відтворюю в пам'яті усі заняття з народознавства, які доводилося бачити й готувати разом із колегами, то дуже важко виділяю найкраще. Твердо знаю лише одне: розмови про криниці села та його околиць, про дівочу косу, про вербу, народні прикмети, про те, що оточує дітей, залишало глибокий слід у юних душах, прилучало до моральних цінностей українського народу, виховувало справжніх синів та дочок рідної України.

ТЕМАТИКА УРОКІВ НОРОДОЗНАВСТВА В 4-7 КЛАСАХ (1986 РІК)

4-й клас

1. Історія кожного—це літопис нашого народу. Ти—частина свого народу. Знати його, культуру та народні традиції — твій обов'язок.

2. Уснопоетична народна творчість (загальні поняття).

Світ і людина, її мудрість і досвід, потреба спілкування і творчості. Зв'язок із природою. Жанри уснопоетичної творчості.

3. Народні прикмети.

Твори фольклору — велика мудрість і цінність. Вони губляться, забуваються. Треба їх зберегти: збирати по крупинці, занотувувати з переказів. Дати поради, як записувати фольклорні твори — пісні, казки, прислів'я.

4. Жанри фольклору.

Пісні, казки, легенди, прислів'я, приказки, ігри, загадки. Ілюстрації до них. Завдання записати народні скарби з уст старожилів свого села.

5. Народні ігри.

Гра як жанр народної творчості, її первісне значення як магічного впливу на природу. Ігри, записані на Україні. Проілюструвати, вивчити деякі з них. Завдання: записати ігри свого села.

6. Ігри нашого села.

Діти розповідають про записане ними, розучують ці ігри.

7. Давні календарі обряди і звичаї.

Зв'язок людини з природою, страх перед нею. Магія слова. Магічна дія — обряд. Календарно-обрядові звичаї, пісні.

8. Свято зустрічі весни.

Як людина зустрічала весну. Закличкн до весни, дощу, птахів. Весняні хороводи, обрядові ігри. Людина прагнула впливати на природу. Основні мотиви, форми впливу. Завдання: записати веснянки свого села.

9. Зустріч весни в нашому селі.

Весняні обряди. Місцеві звичаї, прикмети. Веснянки, хороводи, записані в селі.

10. Свято Івана Купала.

Купала — середина літа, апогей розквіту природи. Символіка Ку-

пальського обряду. Основні елементи: вбирання Купальського дерева, плетіння вінків, хороводи, стрибання через вогонь. Купальські пісні, вивчення пісень. Завдання: записати Купальські пісні та ігри села.

11. Свято Купала в нашому селі.

Як проходив обряд у даній місцевості. Пісні та ігри, записані дітьми.

12. Обжинки — свято хліборобів.

Вшанування землі. Урочисте засівання ниви. Зажинки. Жнива. Обжинки. Пісні жнивні, обжинкові. Обряди, пов'язані з цим. Вдома записати обрядові пісні.

13. Обжинки в нашому селі.

Діти розповідають, як проходив цей обряд, які пісні вони записали, виконують їх. Доцільно запросити сільських виконавців.

14—15. Колядки та щедрівки.

Людина залежала від природи. Обожнявала її: сонце, місяць, зорі. Обряд щедрювання. Пекли хліб, варили зерно. Багатий вечір — своєрідне закликання, щоб був урожай, багатство господареві. Пісні величальні, побажання. Колядки господареві, господині, дівчині, парубкові, порівняння їх з Богами. Зустріч Нового року в слов'ян — навесні. Засівання весною, нинішнє засівання як символ. Збирання дарів для сил природи. Щедрювання. Завдання: записати місцеві колядки та щедрівки.

16. Обряд щедрювання в нашому селі.

Як все відбувалось, які пісні співалися. Все ілюструють діти.

17. Народні прикмети.

Життя людини залежало від природи. Любов до неї. Пошанування природи. Спостереження за нею.

Народні прикмети про погоду, врожай. Завдання: записати народні прикмети села.

18. Лелеки —наші друзі.

Обожнювалася і пошановувалася природа. Обожнення птахів. Птахи — провісники весни. Птахи в піснях, казках, легендах. Нині птахи зникають, зокрема, лелеки. Напередодні уроку діти підраховують, скільки лелечих гнізд у селі. Пісні, легенди, вірші про цих птахів.

19. Народні легенди.

Легенда як жанр. Які є легенди: героїчні, міфологічні та інші. Міфологічні легенди. Легенди про рослини, квіти, дерева й трави України. Обожнення природи. Людина —її частинка. Взаємозв'язок людини та природи. Легенди про походження рослин. Ілюстративний матеріал. Завдання: записати легенди рідного села.

20. Пісня — душа народу.

Як і ким творилися пісні. Їхнє значення у житті народу.

21. Пісні рідного села.

22. Колисанки.

Розповісти про дитинство й материнство, про мамину пісню. Колискова як пісенний жанр. Дитячі примовки, забавлянки, пестунки. Завдання: записати вдома колискові, щось з дитячого фольклору.

23. Пам'ять родоводу.

Від маминої пісні, ньєнки перейти до поняття роду. Мати як берегиня роду. Рід, родина, рідня. Як ставилися древні до своїх родичів, до старших себе. Традиції українського народу, родинні зв'язки. Завдання: підготувати розповіді про своїх родичів і батьків, дідів і та інших.

24. Пам'ять родоводу.

Діти розповідають про своїх родичів: дідів-прадідів, приносять альбоми, речі, зроблені ними. Урок будується тільки на цьому матеріалі, на результатах дитячого пошуку.

25 — 26. Рідне село.

Від поняття «рід», «рідний» виходимо, йдемо до рідного села, рідної землі — тієї, де ти народився. Твоя вулиця, твої сусіди. Розповіді про односельців. Моя вулиця, люди, котрі тут живуть. Назви вулиць.

Моє рідне село. Ознайомлення з його історією, походженням назв: населеного пункту, вулиць, полів, долин і т. ін. Легенди про цю місцевість, про все, чим славне село.

27. Рідна пісня, рідне слово.

Продовжуємо розглядати поняття «рідний». Рідне — святе, близьке, пов'язане з матір'ю, родом. Неньчина пісня, матирина мова. Далі — про мову, її святість, любов до неї. Мова матері, мова Шевченка.

28. Світлиця Шевченкового «Заповіту».

Великий Кобзар у нашому домі. Народ про Шевченка Народні пісні на слова Шевченка. «Кобзар» у твоїй оселі.

29. Правила народного етикету. Народні вітання, гостинність.

30 — 31. Народне мистецтво України.

Духовна, матеріальна культура.

Народ — творець мистецтва. Види декоративно-прикладного мистецтва: вишивка, розпис, різьба, витинанка, писанкарство, народна скульптура. Значення цього мистецтва (народ— творень краси). Прикладне мистецтво в нашій місцевості. Сучасні традиції. Майстри села (зустрічі з ними).

32. Народні іграшки.

Дитячі іграшки з дерева, кераміки, сиру, соломи та інших природних матеріалів.

33. Писанкарство.

Писанкарство як вид мистецтва. Де розвивалось, техніка. Як розписували, чим? Практична робота: навчитися писати писанки.

34. Витинанка як вид мистецтва.

Де поширене? Види витинанок. Практична робота.

35 — 36. Фольклорна практика.

5-й клас

1. Народознавство. Вступний урок.

2. Народні перлини.

Ознайомлення з фольклорними та етнографічними матеріалами, які діти зібрали протягом літніх канікул.

3 — 4. Народні ігри.

Урок будується на матеріалах, зібраних улітку. Подача наукового матеріалу.

5 — 6. Календарні обряди та звичаї.

Урок побудований на науковому аналізі матеріалів, підготовлених протягом літа. Діти ілюструють, аналізують, яке смислове навантаження має та чи інша пісня, коли й ким виконувалася, де збереглася і т. ін.

7. Народні прикмети.

Діти зібрали матеріал, розподілили його за темами (про погоду, урожай). І знову — науковий та естетичний аналізи.

8. Пісня — душа народу

Ознайомлення з жанрами: пісні історичні, чумацькі, бурлацькі, соціально-побутові, ліричні, жартів-

Виступ дитячого відділення хору «Родина» Гнідинської школи в палаці Україна», 1987 рік

ливі, обрядові, про кохання і т. ін. Ознайомлення, ілюстрація. Вказати: хто їх творить, хто виконував, коли, де?

9. Пісня — душа народу.

Аналіз пісень, записаних улітку дітьми, виконання кращих з них, роз'яснення.

10. Мамина пісня.

Аналіз дитячого фольклору — коліскових, забавлянок тощо, зібраних улітку. Вводиться поняття «Дитячий фольклор» Процес його творення. Значення, яке він мав і має.

11-12. Пам'ять родоводу.

Учні розповідають все, що їм вдалося дізнатися протягом літа про своїх родичів. Дати поняття родовідного дерева. Завдання: скласти дерево свого роду.

13 — 14. Рідне село.

Матеріали, зібрані улітку про свій населений пункт: легенди, перекази, пісні та приказки, в яких зустрічаються назви села, вулиць, куточків, річок та інше. Легенди чи інші матеріали про походження цих назв. Розповіді про цікавих односельців, краян. Чим займалися тут, чим славне село, відмінне від інших?

15. Рідна пісня, рідне слово.

Про українську мову. Проілюструвати (на основі фольклорних творів, записів, фонограм і т. ін.) мову людей різних регіонів республіки. А тоді діти самі зроблять висновки, що жива мова відрізняється від літературної, вона краща, привабливіша. А як говорять у нашому селі? Фонограма. Знову різниця. Наголосити: жива мова — це мова твоєї мами, твого села. Мову, як і фольклорні твори, також тре-

ба фіксувати. Навчити фонетично записувати живу мову. Завдання: записати мову свого села (твір чи бесіда).

16. Мудре слово народу.

Урок про прислів'я і приказки. Використати місцеві скарби.

17—18. Легенди мого краю.

Своєрідний урок — аналіз творів, зібраних улітку. Тут же — глибший науковий матеріал про ці легенди. Орієнтуватися на місці — переглянути ці записи і, виходячи з того, що є, підводити наукову основу під кожен твір, поглиблюючи знання про той чи інший образ.

19. Народні месники. Возвеличення їх у народних піснях.

20 — 21. Героїчна легенда.

Героїчна легенда як жанр. Як і де виникли (ще за язичеських часів), про що розповідали, хто їхні герої

(князі, богатирі, козаки, татари, народні месники, сучасні герої).

22. Скоро казка мовиться...

Виникнення казок, їхня символіка, види (про тварин, чарівничі, соціально-побутові). Символіка образів. Виховне значення. Наукова цінність. Казка в твоєму домі. Записати казки.

23. Скоро казка мовиться...

Урок казок за матеріалами, зібраними дітьми. Казки, записані П.Чубинським у Гнідині.

24. Заняття населення України періоду Київської Русі.

25. Давні українські ремесла (загальне ознайомлення).

Ремесла України. Побутово-виробнича техніка. Що збереглося в давніх прізвищах: Бондар, Гончар, Шевченко, Кушніренко, Лимар та інших?

26. Ремесла мого села.

Зустріч з народними майстрами села.

27. Народна вишивка.

28. Шевченко в нашому домі.

29. Народний розпис. Майстри народного розпису.

Стаття з газети «Вісті з України», листопад, 1988 рік

30. Народні барвники.

31 — 36. Фольклорно-етнографічна практика. Оформлення матеріалів. Завдання на літо.

6-й клас

1. Народознавство як предмет.

2. Народні перлини.

Ознайомлення з матеріалами, зібраними протягом літ-ніх канікул. Далі уроки проводяться за жанрами із поглибленням наукового матеріалу. Узагальююче заняття.

3 — 4. Земля-годувальниця.

Слов'яни — землероби. Пошанування землі. Земля — мати, земля — богиня. Міфологічне уявлення землі, неба, сонця, місяця, зірок,

хмар, дощу та іншого. Вся землеробська міфологія. Пошанування дерев, лісів, гаїв, зерна, рослин. Землеробські обряди: зустріч весни, Купала, обжинки, щедрування. Викликання дощу, обряди, пов'язані з цим. Пошанування води, річок, колодязів, ставків. Земля — мати. Пошанування землі. Жертвоприношення землі, небесним і земним Божествам.

5. Обряд зустрічі весни.

Суть обряду — закликання врожаю. Магічні весняні землеробські ігри: «Мак», «Льон», «Просо» та інші, їхня древність та символіка. Що збереглося до сьогодні як забава? Проілюструвати ігри, записані дітьми. Обряд спалювання зими, зустріч птахів.

6. Зелені свята.

Пошанування природи, рослин. Зелена неділя, клечальна. Обряди, пов'язані з цим. Водіння тополі, куща, вбирання хати. Викликання дощу. Молодіжні забави на клечальній неділі. Священні дерева: дуб, береза, клен, липа. Древа в обрядах — Купальське дерево, гільце та інші. Вінок як відгомін пошанування рослин. Русальський тиждень, перекази про русалок, русалчин Великдень. Записати легенди, повір'я, обряди даної місцевості.

На шкільному святі в Гнідинській школі, 1987 рік

7. Обряди, записані в селі. З мивушини: як прикрашали хату, двір, вулицю, як святкували? Легенди й повір'я.

8. Купала — апогей розквіту природи.

Купальське дерево. Зв'язок із сонцем і урожаєм. Елементи обряду, що символізували закликання врожаю: стрибання через багаття, обряди з деревом, спалювання мари (смерті природи). Ілюстрація матеріалами, зібраними дітьми (пісні, легенди). Цвіт папороті.

9. Обжинки — обряд пошанування землі, ниви, хлібороба. Засівання ниви, зажинки. Перший і останній сніп. Береза.

Пісні на полі. Записати обряди.

10. Хліб.

Випікання хліба та пошанування його в народі. Хліб — символ сонця. Коровай. Хліб як божество, як оберег. Хліб у житті людини. Все про нього.

11 — 12. Новий рік у слов'ян.

Обряд засівання. Щедрівки — своєрідні закликання врожаю (ілюструвати матеріалами, які зібрані діти). Міфологічні образи сонця, місяця, зірок. Символи: водіння кози, Ма ланки. Пісні.

13. Пісня — душа народу.

Розповідь про символіку пісенних образів: дерев, річки, птахів, гір,

Стаття з газети «Радянська освіта» № 18 за 3 березня 1989 року

рослин. Матеріал, зібраний дітьми. Можна взяти пісні якогось жанру.

14. Народні співаки.

О. Петрусенко, Б. Гмиря, Н. Матвієнко, А. Солов'яненко та інші.

15. Народні співці.

Русь. Скоморохи. Боян. «Слово...». Сковорода, Маруся Чурай. Кобзарі. Народні думи. Кобзарство на Україні. Кобза- «Кобзар». Видатні кобзарі України (Вересай, Кравченко,

Сторінка з літопису Гнідинської школи, 1988 рік

Кушнерик). Сучасні кобзарі (Ткаченко, Супрун, Литвин). Кобзарі за кордоном.

- 16. Народні музики.
- 17. Народний театр.
- 18. Вертеп.
- 19. Пам'ять родоводу.

Продовження теми, що вивчалася в 4—5 класах

- 20. Історія села – частина історії Батьківщини.
- Матеріали про село, район, область. Спорідненість мови, звичаїв, обрядів, пісень у нашому краї. Зтаких сіл складається Батьківщина.

- 21. Крилиці мого дитинства.
- 22. Давні сільські звичаї. Толока (на місцевому матеріалі).

23. Хата моя, біла хата. Житло в слов'ян.

Давні обряди, символіка архітектури. Обожнювання хати, дому. Легенди про хатніх духів. Хатні обереги. Вікно, двері, піч, символіка частин житла. Давне і традиційне українське житло. Вдома: зібрати матеріал про оселі свого села.

24. Хата моя, біла хата.

Місцевий матеріал. Легенди, пісні, прислів'я. Хата — символ родини. Батьківська хата. Сучасна оселя, твій дім — давне і нове житло. Обряд закладання хати. Двір, тин, огорожа. Інші споруди. Екскурсія до музеїв просто неба (село Пирогів, м.

Відтворення народного обряду весілля у Гнідинській школі, 1989 рік

Учасники шкільного хору «Родина», 1989 рік

Стаття в газеті «Світло Ілліча», 20 травня 1989 року

- м. Переяслав-Хмельницький та ін.).
- 25. Легенди рідного краю. Міфологічна легенда.
- Міфологічні образи — сили природи (русалка, відьма, лісовик, мавка

- та інші).
- 20. «Ой, піду я до млина..»
- Діти збирають матеріали про млинчи вітряки даної місцевості, мельників; пісні, казки, легенди, при-

слів'я. Млини на Україні. Вітряк як вид архітектури.

27. Народна вишивка.

Походження, символіка, види, техніка. Вишивка у моєму селі. Давня і сучасна.

28. Майстри народної вишивки.

29. Експерсія до музею І. М. Гончара в Києві.

30. Майстри різьблення, плетіння та аплікація соломкою.

31—36. Фольклорно-етнографічна практика. Оформлення матеріалів. Завдання на літо.

7-й клас

1. Народознавство як предмет.

Можна дати основи етнографії.

2. Народні перлини.

3. Весняні молодіжні забави на території України: веснянки, рогульки (регіонально). Звичаї молодіжні: вулиця, каша, парування. Шлюбна символіка хороводів, колядок дівчині та парубковові Купальський обряд.

4. «Тече річенька, невеличенька».

Обожнювання води. Міфологічне уявлення, значення води в шлюбі — парування молоді біля води. Водяні божества. Легенди, пісні про місцеві ріки. Бережливе ставлення до річок, криниць, ставків. Символіка в народних піснях про воду, річки, ставки.

5. Хліб в обрядах і звичаях.

Сонячна символіка. Хліб у календарних, сімейних обрядах (весілля, похорон, родини та інших). Хліб в інших народних традиціях.

6. Пам'ять родоводу.

7. Сім'я та родинна обрядовість.

8. Символіка похоронного обряду.

Похорони в слов'ян. Все, що пов'язане з уявленням про світ. Похорони в нашому селі (матеріал, зібраний учнями).

9. Весілля на Україні. Символіка, традиції, пісні.

10. Весілля в нашому селі.

11. Рушник в обрядах та звичаях, у житті людини.

12. Сорочка-вишиванка.

Ці два уроки — від давньої символіки до сучасності. Сільські майстрині - вишивальниці.

13—14. Український одяг. Одяг мого села.

15. Народна медицина.

Від язичницьких часів до наших днів. Зв'язок людини з природою.

Від язичеських часів до наших днів. Зв'язок людини з природою. Лікарські рослини.

16. Сопілка з маминою калини.

Калина як символ України. Легенди про калину, її образ у народній творчості та літературі.

17. Без верби і калини нема України.

18. «Ой в лісі, в лісі, стоять два дубочки». Обожнювання дубів, дерев, Перуна. Видубецький монастир. Дуб на Україні. Дуб як символ.

19. Народні вироби з дерева. Народні майстри різьби по дереву.

20. Символіка рослин у давніх обрядах та піснях. Символіка вінка (колядки, веснянки, купальські, ліричні). Це хміль, барвінок, зілля, калина.

21. Мак на Україні.

Мак – давня культура. Гра «Мак», її символіка. Мак в обрядах, повір'ях, звичаях. Мак на столі. Гірке сучасне маку.

22. «Ой не різь косу...»

Трипільський горщик. Робота учня Гнідинської школи Дмитра Посоха

Символіка коси в давнину, коса в обрядах.

23. Давні сільські звичаї. Вечорниці. Звичаї твого села.

24. Нестор-літописець і літописці села.

(Ми самі літописці, бо збираємо забутий матеріал. Отже, ми теж причетні до історії).

25. Народні промисли на Україні.

26. «Ой ішли чумаченьки...»

Чумацтво на Україні.

27. Ткацтво. Полотно, серпанок (унікальний вид полотна)

28. Майстрині мого села.

29. Сонячні барви килимів.

30. Гончарство — найдавніше ремесло. Гончарські центри на Україні. Гончарство в нашому селі.

31. Відомі гончарі України.

32. Видатні збирачі фольклору, (В. Гнатюк, Л. Українка, П. Чубинський та інші.).

33 — 36. Фольклорно-етнографічна практика.

Оформлення матеріалів фольклорно-етнографічної практики. Завдання на літо.

(Щомісячний науково-методичний журнал Міністерства народної освіти УРСР «Українська мова та література в школі», №6 (388), 1989 рік»

**Стаття в газеті
«Літературна
Україна», 1988 рік**

ВІДЗНАКА ЗА ТВОРЧІСТЬ

Цього року у сузір'ї лауреатів державної премії УРСР імені Т. Г. Шевченка з'явилася шістнадцять їх імен. Високої відзнаки удостоєні письменники, літературознавці, творці книжкових ілюстрацій, сценічних образів і кінострічок, концертних програм.

У день народження великого брата в Клубі управління справами Ради Міністрів УРСР відбулося урочисте засідання Комітету по державних преміях України імені Т. Г. Шевченка в залі літератури, журналістики, мистецтва і архітектури при Раді Міністрів УРСР спільно з представниками творчих спілок і громадськості столиці.

Постанову ЦК Компартії України Ради Міністрів УРСР про присудження державних премій УРСР імені Т. Г. Шевченка зачитав учасний секретар Комітету по Шевченківських преміях Д. М. Олександренко.

Дипломи і почесні знаки лауреатам вручила голова Комітету, заступник Голови Ради Міністрів УРСР М. А. Орлик.

Щиро привітали лауреатів академік АН УРСР Л. Новиченко, голова правління Музичного товариства УРСР, народний артист УРСР Д. Гнатюк.

Зі схвильованими словами вдячності за високу оцінку творчості до ЦК Компартії України і уряду виступили звернувшись прозаїк В. Шевчук, академік АН УРСР І. Зверин, художник М. Стороженко, народна артистка УРСР Ніна Іващенко і народна артистка УРСР Марія Стеф'юк. Вони запев-

нили присутніх, що й надалі віддаватимуть свій талант народові.

На засіданні були присутні: завідувач відділом культури ЦК Компартії України Б. В. Іваненко, міністр культури УРСР Ю. О. Олександренко, голова Державного комітету УРСР по кінематографії В. Я. Стадніченко, голова Державного комітету УРСР по телебаченню і радіомовленню М. Ф. Охманевич.

перший секретар правління СФ Ю. Мушкетин, керівники інших творчих спілок України.

Кор. «ЛУ».

НА ЗНИМКАХ: учні Гнідинської середньої школи на Київщині отримують Ніну МАТВЕНКО; лауреат Шевченківської премії Марія СТЕФ'ЮК і Федір ПОГРЕБЕННИК. Фото І. Яцького.

Учасники шкільного хору «Родина», 1989 рік

На шкільному святі в Гнідинській школі, 1987 рік

Виступ сопілкарів Гнідинської школи в Київській філармонії, 1987 рік

*Хор Гнідинської школи
«Родина», 1986 рік*

ДО ЖИТТЄДАЙНИХ ДЖЕРЕЛ

З досвіду роботи першої в Україні Малої Академії Народних Мистецтв (МАНМ)

Докорінні зміни відбулись в Гнідинській школі в системі позакласної та позашкільної роботи. Педагогічний колектив уже не робив ставку у виховній роботі на піонерську та комсомольську організації як це було в усіх школах. Ми створили першу в Україні Мала Академію Народних Мистецтв (МАНМ) імені Павла Чубинського. Вона швидко здобула велику популярність серед учнів, вчителів та батьків, а згодом ця форма роботи стрімко поширилась по всім школах України.

Емблема МАНМ

Мала академія мала статут, гімн, слова і музику до якого написали її члени. Кожен член МАНМ мав посвідчення і творчу книжку, куди записувалися його кращі творчі роботи. Після закінчення школи ця книжка видавалася випускникові на руки. Вступити до шкільної Академії Народних Мистецтв міг кожен учень. Справа ця була добровільна. Але раз на рік діти повинні

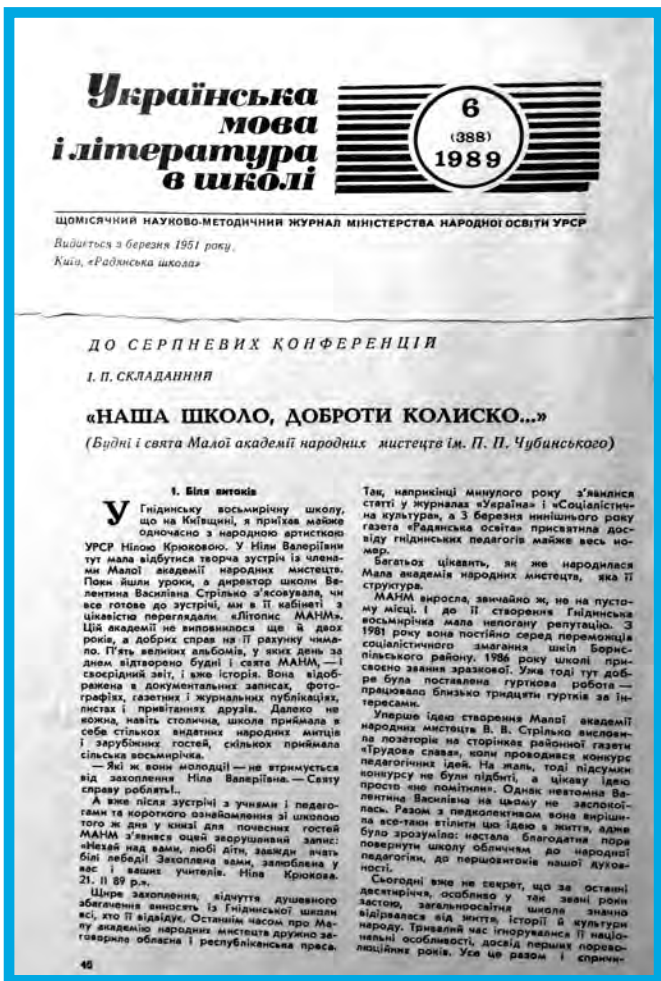

Шкільні бандуристи, 1987 рік

були відвідувати про свою роботу перед почесними членами академії – а це співаки Анатолій Солов'яненко, Ніна Матвієнко, композитор Віталій Кирейко, поет Дмитро Чередниченко, етнографи Василь Скуратівський, Лідія Орел, мистецтвознавець Леопольд Яценко, народний умілець з села Гора Микола Касьяненко.

Можливо, тоді комусь здавалося, що захопилися ми красивою формою, мовляв, солідно звучить – «академія». Проте це було робити необхідно: клубу в селі не було, тож всі функції культурного осередку взяла на себе школа.

Дітям бракувало духовного спілкування, радості творчості, можливості розкрити свої здібності, таланти. Окрім гуртків з народного мистецтва з'явилися у школі і інші гуртки: спортивні, предметні, технічні. І взяли вести їх самі вчителі та батьки. Стали приїжджати до дітей гості – письменники, художники, артисти.

Стаття Валентини Стрілько в журналі «Радянська школа» №6, 1989 рік, стор. 1

Гнідинська шкільна академія мала під собою солідне підґрунтя. Наприклад, членами академії стали наші учасники літературної студії «Соняшник», лауреати премії імені О.Копиленка, якою керувала вчителька етики та українознавства Ніна Григорівна Кудько. В студії діти вчилися образно мислити, захоплено писали про природу рідного села, про соснові бори навколо, про Дніпрові заплави. Твори юних літстудійців часто друкувалися в газетах і журналах. А в Австралії вийшла збірка віршів «Свою Україну любить», яку допоміг видати давній друг гнідинських дітей, письменник Пилип Вакуленко.

Мала академія народних мистецтв стала своєрідною формою позакласної роботи учнів, завдяки якій вдалося оживити ще не замулені джерела пісні, звичаїв, обрядів, традицій наших батьків, дідів, пробудити в учнів живий інтерес до народного мистецтва.

Був у Гнідині хор з символічною назвою «Родина». У його складі співали ентузіасти, які натхненно утверджували в житті українські народні звичаї та обряди. Щонеділі батьки, діти, бабусі і дідусі приходили до школи на репетицію і співали українські народні пісні.

А щоб зберегти отой скарб народу – пісню, кожен член академії записував почуті від односельців самобутні фольклорні твори. Старовинні українські народні пісні неповторно звучали у виконанні юних учасників хорового відділення академії народних мистецтв, одягнених у вишивані сорочки, корсетки, спідниці, стрічки й віночки, що лежали у бабусиних скринях. Тому слова Т.Г.Шевченка «Наша дума, наша пісня не вмре, не загине» і стали девізом їх роботи.

До гуртка народної кераміки записалися майже всі хлопці 6 і 7 класів. Спочатку все їх дивувало, навіть слова: шлікер, ангоб, фактура. Але Володимир Іванович Кальненко, керівник гуртка, розкрив суть «таємничих» слів, поступово залучив ентузіастів до роботи з глиною. І до дня відкриття в школі Малої Академії Народних Мистецтв гуртківці вже підготували багато цікавих виробів. В музеї народної архітектури і побуту України, на святі народної творчості учасники гуртка народної кераміки зустрілися з відомим майстром з Опішні А.С.Поливайком, який усім подарував по свистунці. Хлопці спробували самі зробити такі ж. І ніби все правильно робили, але свистунці чомусь не хотіли так дзвінко співати, як у майстра. І тоді вони зрозуміли,

Директор школи В. В. Стрілько з першопісляшкольними етнографічними музеями «Берегиня».

Фото К. Голубева.

якщо бездумність, моральне спустошення юних душ і першим тривогу забияк педагогів. Уже в шкільні роки безпосередньо прилучити дітей до металічних скарбів народної творчості, поставити їх на вартій ґрунт віками сформованих традицій і звичаїв, прищепити любов до духовно-осередів пам'яті, дати знанням не тільки певну суму знань, а й навчити рукописництво — так у загальних рисах можна було б сформулювати завдання, розв'язати які ввійшли гнідинські педагоги.

У В. В. Стрілько знайшлося багато однодумців і серед учителів, і серед письменників, артистів, місцевих умільців. Вони й зпомогли відкрити першу в республіці школу народних мистецтв.

2. Гнідинський феномен!

Тепер, коли МАНМ розгорнула свою роботу, можна вести мову про перші її успіхи. Але щоб глибше зрозуміти, в чому полягає суть експерименту гнідинських педагогів, необхідно ближче ознайомитися з дією моделі МАНМ.

Одразу ж зауважимо: Мала академія народних мистецтв — не щось вигадане, чужорідне. Вона — невід'ємна частина загальноосвітньої школи. Іншими словами — це та система естетичного, морального і фізичного виконання зобов'язань етнопедагогів на уроках і в позурочний час, чужа якої нова, вища форма позакласної роботи, МАНМ має на меті вивчення і народного мистецтва. Іншою особливістю цієї роботи є те, що у виконанні її беруть участь знаніми талантами Украї-

ни, які тісно співпрацюють з юними чакладарками.

Спочатку в МАНМ було вісім відділень, нині їх дванадцять: хороше, фольклорно-літературне, народного танцю, сопіляри, бандуристи, народної кераміки, думки, народної вишивки, в'язання і плетіння соломою, писанкарства, пасічників, нанзаування бісеру. Кожен відділення має свого директора (керівника гуртка) і його заступника (учня). Серед почесних членів відділень — майстри своєї справи: висококваліфіковані фахівці. Так, почесним членами хорошого відділення є народний артист СРСР, лауреат Ленінської премії Анатолій Солов'яненко, народні артисти України Ніна Матайсько і Анатолій Мокрицький; фольклорно-літературного — поет і перекладач Дмитро Черединоченко та етнограф Василь Скурлатівський; художнього — відомі митці Василь Перевалський та Іван Марчук; народної кераміки — визнані майстри Яків Падалка і плетіння соломою — майстер народної творчості Микола Касяненко. Усією роботою МАНМ керує президент, який — письменник Петро Осадчук і президент — семикласниця Світлана Кришчиш.

У МАНМ є свій статут, гімн, клятва, емблема. Роботу відділень координує Рада МАНМ. Обов'язково умовою роботи відділень — тісні контакти з почесними членами, періодичні звіти почесних членів перед дітьми. Кожен відділення щоразу проводить сесію, на якій усіні звітують про свою роботу. Статут чітко визначає правила прийому до МАНМ та обов'язки її членів. До речі, серед обов'язків, що покладені на юних вивадників, найперший — унітися на користь. Члени МАНМ зобов'язані збагатити історію українського народу, його багату культурну спадщину, систематично віддавати культурі свої установи, займатися самостійно з питань літератури, мистецтва, науки, бути пропагандистами передової української літератури, вести активну освітню роботу. Як членські внески їм зараховуються внісненні за завданням творчих працівників та учителів, розроблені і промітані реферати, зібрані фольклорні матеріали, малюнки, написані твори.

За перші місяці діяльності МАНМ юні академіки зуміли зробити стільки, що наваж не й самі сподівалися. Лише перелік їхніх добрих справ зайняв би чимало сторінок. Це передусім встановлення зв'язків і організація відділення літературно-меморіальних та етнографічних музеїв, творчих зустрічей у Київському університеті, консерваторії, будинку літератури, участь у добродійних концертах. Особливо гордість школи — хор народного співу «Родина», в якому співать і дошкільнята, й учні, й дорослі. Цей хоровий колектив — незамінний учасник усіх фольклорних свят, що проводяться у Гнідині. Перевалський, творчий архітектор та побуту УРСР.

За час існування МАНМ близько двадцяти фольклорних екскурсій побували в Київщині, на Чернігівщині, Івано-Франківщині і Тернопільщині. Діти під керівництвом учителів активно і паспортують народні пісні, легенди, обряди, мовки, по-

Стаття Валентини Стрілько в журналі «Радянська школа» №6, 1989 рік, стор. 2

міли, що оволодіти таємницями народного мистецтва – не така проста справа, що тут потрібні зусилля рук і душі, і мислі, і роки напруженої натхненної праці. Згодом наші діти відвідали Центр української народної кераміки

Діти зустрічалися з почесним членом президії МАНМ Миколою Олександровичем Касьяненком із сусіднього села Гора, який ділився секретами аплікації соломкою. У відомого майстра все виходило так легко і красиво. За кілька хвилин він робив листочок із звичайної житньої соломи, у сонячній промені він вигравав, наче справжній, якого торкнулася осіння позолота. Дітей це наскільки захопило, що одразу і собі взялися до роботи. Та не так просто, як виявилося, працювати із соломкою, і не відразу з-під рук виходили «шедеври».

Вихованці Малої Академії Народних Мистецтв демонстрували свою творчість на вечорі, присвяченому грузинському поетові Іллі Чавчавадзе, який відбувся в залі Київської обласної філармонії, а також урочистостях з нагоди 125 – річчя від дня народження литовського письменника Майроніса, які проходили в Київському державному університеті імені Т.Г.Шевченка. Щиро вітали діти Ніну Матвієнко – почесного члена Академії з врученням їй Шевченківської премії та багатьох інших гостей, що часто приїздили до школи.

Дитяча група хору «Родина» малої академії народних мистецтв взяла участь в концерті фольклорних колек-

Шкільне свято Малої Академії Народних Мистецтв, 1987 рік

тивів в Будинку композиторів України та Київському палаці «Україна».

Ансамбль сопілкарів, бандуристів були учасниками мистецьких вечорів у Будинку художника. В їхньому виконанні звучали пісні «Щедрик», «Тихо над

річкою», «Ой не шуми, луже». Діти брали участь у Другому Міжнародному фольклорному фестивалі, який проходив у Києві. А за участь у виставці «Юні майстри декоративно-прикладного мистецтва», що експонувалася на виставці Досягнень народного господарства, ряд учнів Гнідинської школи визнані лауреатами, їх нагородили похвальними листами і медалями. Гнідинці побували на V Республіканському дитячому фольклорному фестивалі, де відтворили і показали глядачам обряд проведів в армію, записаний в селі, також були учасниками фестивалю Української пісні «Червона Рута», який проходив в Запоріжжі.

Велику допомогу МАНМ надавала діаспора Австралії, Америки, Бразилії, Англії. Приїздили до школи Пилип Вакуленко, Дмитро Нитченко (Чуб), Леся Ткач (Богуславець), Роман Воронка, Мар'ян та Іванка Коць.

Кульмінаційним акордом в роботі академії завжди було свято рідної мови, що проходило в кінці на-

Юні академіки на шкільній сцені, 1987 рік

вчального року. Свято родинної пісні, день народних ігор, зустрічі з письменниками, творчі звіти відділень академії перед почесними членами, відкриття шкільного етнографічного музею «Берегиня» - ось далеко не повний перелік цікавих справ юних академіків. Завершувався навчальний рік у кожного відділення своєрідно. Протягом року школярі їздили в фольклорні експедиції по району, області, Україні і збирали багатющий фольклорний та етнографічний матеріал.

А навесні члени Малої Академії Народних Мистецтв і почесні члени підводили підсумки роботи МАНМ за рік, обговорювали плани на майбутнє.

Так було з року в рік.

ДО ЧИСТИХ ДЖЕРЕЛ

ПРОБЛЕМИ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАРОДНИХ МИСТЕЦТВ У ГІДНІННІ

Величезна робота, яку виконали члени Малої Академії Народних Мистецтв у Гіднінні, це не тільки творчість, а й організаційна робота. Вони створили систему, яка дає можливість дітям народних мистецтв бути в центрі уваги суспільства. Це робота, яку можна назвати «життєдайною».

Величезна робота, яку виконали члени Малої Академії Народних Мистецтв у Гіднінні, це не тільки творчість, а й організаційна робота. Вони створили систему, яка дає можливість дітям народних мистецтв бути в центрі уваги суспільства. Це робота, яку можна назвати «життєдайною».

Величезна робота, яку виконали члени Малої Академії Народних Мистецтв у Гіднінні, це не тільки творчість, а й організаційна робота. Вони створили систему, яка дає можливість дітям народних мистецтв бути в центрі уваги суспільства. Це робота, яку можна назвати «життєдайною».

МАНМ складалася з багатьох відділень: хорового, художнього, фольклорно-літературного, сопілкарів, бандуристів, народної кераміки, писанкарства, народної вишивки, аплікації та плетіння соломкою, пасічників, народного танцю, нанизування бісером. Лише сам перелік відділень показує, які були широкі можливості для розвитку творчих здібностей дітей. Багато з них одночасно опановували кілька видів народного мистецтва.

Чим жила академія? Дні Лесі Українки, Тараса Шевченка і Григорія Сковороди, Андрія Малишка, Миколи Лукаша і Олесе Гончара, Іллі Чавчавадзе і Майроніса, Павла Чубинського і Василя Симоненка. Участь у добродійному концерті в Палаці культури «Україна» та ювілейному вечорі Платона Майбороди, в радянсько-американському поході миру — ось далеко не повний перелік духовного життя МАНМ.

Були традиційними річні творчі звіти юних академіків, а закінчувало навчальний рік кожне відділення своєрідно і цікаво. Так, хористи брали участь у республіканському святі народних ігор і забав, члени відділення народної кераміки надовго запам'ятали поїздку в с. Опішню Полтавської області на республіканське свято гончарства. Юні художники зустрілися у м. Друскінін-

Стаття Дмитра Чередниченка в газеті «Літературна Україна» №26, 1988 рік

Мала Академія Народних Мистецтв відроджувала давні народні традиції та звичаї, відкривала для дітей багатий український світ, захоплювала творчих дітей. Це була цікава, нова, перспективна форма роботи або, сказати точніше, - вища форма позакласної та позашкільної роботи.

Одна з основних відмінностей МАНМ від простої гурткової роботи полягала в тому, що до занять з дітьми залучалися дорослі: люди творчої праці, письменники й артисти, художники і народні умільці свого села, що були почесними членами МАНМ. Мала місце обов'язкова звітність членів відділень перед почесними членами і, навпаки, творчі звіти почесних членів перед учнями.

У кожному відділенні був почесний член - майстер своєї справи. Це відомі співаки Ніна Матвієнко та Анатолій Мокренко, художник Василь Перевальський, поет Дмитро Чередниченко, журналіст-етнограф Василь Скуратівський, сільська майстриня-вишивальниця Параска Кудько, наш земляк майстер народної творчості Микола Касьяненко та інші талановиті люди. Почесним президентом МАНМ був поет Петро Осадчук.

БЕРЕГІНЯ, ОСТАВАЙСЯ С НАМИ!

Записки по життю легендарних українських митців. Це не тільки творчість, а й організаційна робота. Вони створили систему, яка дає можливість дітям народних мистецтв бути в центрі уваги суспільства. Це робота, яку можна назвати «життєдайною».

— Ой, сонце, сонце, що не сонце в тебе...
— Ой, сонце, сонце, що не сонце в тебе...
— Ой, сонце, сонце, що не сонце в тебе...

Стаття в газеті «Юний Ленінець», 1988 рік

кай (Литва) зі своїми давніми друзями - членами художньої студії. Бандуристи запросили до себе в гості талановитого кобзаря Павла Степановича Супруна, пасічники виїжджали в місця високого медозбору.

Багаторічна дружба зав'язалась у гнідинців з письменниками, поетами, музикознавцями, художниками, співаками. Все це благотворно впливало на формування світогляду і життєвих переконань дітей. Зріднився з Академією Дмитро Чередниченко. Те, що робили ми, стало вагомою, невід'ємною частиною його письменницького життя. Він жив школою, її болями і радощами, подавав нам неоціненну практичну допомогу. Вся сім'я художника Василя Перевальського намагалася зробити максимум можливого для розвитку творчих обдарувань наших дітей. Із сусіднього села Гора часто приїздив майстер народної творчості Микола Касьяненко. Художник Василь Вечерський організував при МАНМ нове відділення - графіки.

Та найголовніше те, що з дітьми працювали жителі села. Спасибі цим прекрасним, щирим і мудрим, талановитим бабусям і дідусям, батькам та матерям, старшим братам і сестрам, які зберегли в собі скарби тисячоліть і тепер передавали їх дітям, відкладали свої справи й приходили до своєї молоді зміни. Це так було необхідно, щоб діти перейняли досвід рукометництва, фольклорного мистецтва, народних традицій. Лише за таких умов вони ставали частиною українського народу.

Не мислили академіки роботи школи без постійно діючої художньої виставки. Твори відомих художників, які експонувалися у нас, допомагали ознайомлювати учнів з різними жанрами живопису, графіки, навчали бачити, відчувати прекрасне і, нарешті, просто читати картини серцем. На відкриття кожної виставки обов'язково приїздив автор, зустрічі з дітьми проходили тепло й щиро, закінчувалися практичними заняттями. Виставки по черзі відвідували усі класи.

Багато зусиль і знань доклали вчителі І. А. Лебідь та В. І. Кальненко, щоб уроки-екскурсії мали найвищі, найдосконаліші зміст і форму, надовго запам'ятовувалися. Такі ж екскурсії проводились і для вчителів. З часом кожен із нас відчув, як зріс духовно, змужнів і збагатився. З'явилося безліч спільних прекрасних тем для розмов з учнями.

Виставки майстрів нікого не залишали байдужими, вони обговорювалися, про них писалися дитячі твори, писала республіканська преса. Казковий дивосвіт картин народної художниці з Черкас Тамари Гордової,

графіка Василя Перевальського на теми народних пісень, кольорова ліногравюра Олександра Івахненка з Шевченкіани, картини із соломки, виконані народним майстром-земляком Миколою Касьяненком, барвисті казкові роботи народних майстрів Івана Приходька й Галини Каленченко, портрети й натюрморти молоді кийвської художниці та писанкарки Мирослави Перевальської, виставка киян, братів Андрія та Максима Заїк (одному 6, другому 9 років), світ сучасників художника-вчителя Володимира Кальненка, неповторні роботи школярів японського міста Кіото і литовського міста Друскінінкай, глибина філософської думки полотен Івана Марчука (їх експонувалося близько шістдесяти), книжкова графіка Олександра Мікловди, ліризм і трагічність картин Любові Панченко, оригінальність творів Людмили Задорожної - усі вони одна за одною відкривалися, закривалися, обговорювалися і починали нове життя у людських душах, спогадах і думках.

Намагалися не відставати від професіоналів і юні художники. Виставка їхніх робіт не менш цікава. Вона експонувалася в приміщенні і просто неба, на шкільному подвір'ї. Наші вихованці були учасниками міжнародних виставок у Франції, в Словаччині, Індії, США, де отримували грамоти та різні престижні відзнаки.

Давні дружні зв'язки єднали нас з Київським музеєм Т. Г. Шевченка. Кожен учень повинен був обов'язково його відвідати. А Шевченкові свята в школі проходили з участю працівників музею. У ці дні ми приймали гостей - лауреатів Шевченківської премії. З нетерпінням чекали діти дня, коли вручаються найвищі нагороди - Шевченківські премії. Вони щорічно каліною і барвінком вітали нових лауреатів, багато з яких були друзями, наставниками, помічниками юних гнідинців.

Творча багаторічна дружба зв'язували дитячий часопис «Барвінок» і школу. Фольклорно-літературне відділення нашої МАНМ було лауреатом республіканської премії ім. Олександра Копиленка. Як тільки в селі зацвітав барвінок, до нас завжди приїздили дитячі письменники, автори журналу. І так рік у рік. У дні святкування 60-річчя «Барвінка» до Гнідина з'їхалися дитячі письменники з багатьох сусідніх республік.

Мали члени Академії багато друзів. Це музеї просто неба у м. Переяславі-Хмельницькому і с. Пирогові, музей книги та друкарства України та багато інших цікавих закладів Києва. Спільні турботи об'єднували нас і робили дітей кращими, чистішими, щедрішими душею.

Стаття в газеті «Радянська освіта», 7 жовтня, 1988 рік

У ГОСТЯХ ЖУРНАЛ «СОЦІАЛІСТИЧНА КУЛЬТУРА»

ПЕДАГОГІКА ДУХОВНОСТІ

Щойно наші читачі отримали вересневий номер видання. Безумовно, їхню увагу приверне матеріал Галини Кирилівни «Землю в віночок зберемо...». У ньому йдеться про Малу академію мистецтв села Гнідин на Київщині. В захопливій манері журналістка розповідає про роль учителя в прищепленні юні потребі спілкування з життєдайними джерелами народної творчості, вихованні дутовості, патріотизму.

Зацікавить читача і публікація фольклористки Марії Пилипчук «Берегти душу дитини». На конкретних прикладах автор проводить думку про необхідність загальної музичної освіти, доводить, що наші діти часто співають твори з чужими ритмами й мелодіями, а існуючий матеріал пісенний дитячих садків і шкіл не можна вважати задовільним ні з точки зору національного, ні загальнолюдського виховання.

Давно і мудро сказано: співатиме школа — співатиме народ. Про шляхи залучення дітей до світу прекрасного, про буденний інтерес до національної музичної спадщини розмірковує у публікації «Сокричці скликають кобзарів» Микола Малишчук.

У номері також зміщено сценарій вєчора-дискуту для старшокласників і учнів СПТУ «Молодь і час».

Проблеми школи і культури знайдуть своє відображення і в публікаціях наступного року. Сподіваємось, що самі педагоги допоможуть нам систематично вести рубрику «Музу в дорогу» — про естетичне виховання школярів.

«Давайте побільше сценарії!» — так чи не одностайно просять наших читачів-культарміядів. Думавмо, до них придатяться чимало вчителів, класичних керівників, старших піонервожатих, методистів. Що ж, «сценарійний» стиль роботи — не кращий для людей творчих, думючих, але й така позиція викликає у нас розуміння. Отже, наступного року на сторінках видання будуть змінені сценарії до 175-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка, свята Івана Купала, вєчора української балади і пісні літературного походження, дискусійної програми про сучасну рок-музику тощо.

«Хто є хто в зарубіжній рок-музиці?» Це своєрідна добре продумана енциклопедія-довідник, в якій розповідатиметься про найскрашніших «зірок».

Як і завжди, журнал приділятиме серйозну увагу питанням культурного будівництва. Редакція готує цілий матеріал про незалежне репресованих діячів культури, мистецтва, історії, краєзнавця, про деформації у розвитку культури на Україні в 20—30-і роки, пов'язані з культом особи, застійні іща, які ї подосі гальмують справу.

І вчителів, і учнів ми знову заклинемо назвати кращу книгу року, тепер уже — 1988-го. Тут сподіваємось на заважену підтримку словесників (матеріал на цю тему педбачасно опублікувати в новорічному номері).

У нашому журналі ви зможете прочитати блискучий твір ідеміка Д. І. Яворницького «Дніпрові пороги», що вийшов року тому, але досі не переведався.

Для бажаючих співробітничати з редакцією подаємо адресу журналу: 252047, Київ-47, вул. П. Неєвара, 4.

Річна передплата на «Соціалістичну культуру» — 5 крб. коп.

Побував влітку на великому святі Купала, де була вся Стецівка (Звенигородський район на Черкащині) й сусіди. Хто відродив тут це народне театральне дійство? Школа. Так, школа.

Про Стецівку вперше я дізнався в лютому цього року, Білозерська Любов Михайлівна тоді мені писала: «Щороку в час святі (Шевченківському) бувають писемники. У школі багато дітей, котрі захоплюються поезією і прозою, самі пробують писати. Вам буде цікаво зустрітисся з учнями п'ятого класу, які майже всі щось творять... Ми будемо раді вітати Вас у Кобзаревій світлиці...».

І от травнем, село Стецівка. Шевченківське свято «В сім'ї вольній, мольбі». Літературний гурток «Пролісок» та інші, цілі класи показують широкую програму, побудовану на сольному й хорівому співі, художньому читанні творів Кобзаря, хореографічних композицій. Зі своїми віршами виступають Люда Гнатенко, Інна Коваленко, Тетяна Ткаченко... «Гіт якби ще Люда Шевченко була, — кажуть дітята. На соплічці грає Таня Лиходід. Окремими відділеннями — вєчорниці з автентичним фольклорним співом. Оксана Шинкаренко, Гая Скрипай, Таня Огнева і їхні завзяті подруги з дзвінким голосом. І такі шпирі співачки, таночки, ігри...»

Справді, тут усе готове для того, щоб створити Малу академію народних мистецтв. Діти самі почали пропонувати, які б відділення Малої академії відкрити.

— Народної вишиванки, — Оксана Шинкаренко.

— Народних танців, — Гая Скрипай.

— Сопілкарів, — Таня Лиходід.

— Щоб брилі плести, — це вже хлопці... Говорили й про фольклорно-літературне, народних розписів, про хор, народного співу «Родина», в якому б брали участь і дошкільнята, й учні, і дорослі.

Розмова тривала довго. Після відкриття Малої академії Друкується скорочено. Повністю стаття буде опублікована в наступному номері журналу.

не розходився всім хотілося негайно взятися до цього діла. А нагода була.

— Незабаром республіканське свято народних ігор та забав. Залпиць у салі перлин, розучить — і їдте на конкурс... — А можна сьогодні записаті — питали нетерплячі.

Любов Михайлівна збрала фольклорно-літературне відділення новоствореної Малої академії і прозвала заняття.

Вони зрозуміли наші поривання і прийшли на поміч. От тепер ми бачимо, що тільки поєднання мудрий досвід та духовні скербі старших і справу до краси, до діла, завзякись молодих, можна досягти певних успіхів. Діти повні знати свій народ, його мистецтво, історію, звичаї і традиції.

Стецівське свято Купала відлунням оддалося по сусідніх селах. Борозняк Михайло Ми-

хайлівка. — діяльності фольклорно-літературного відділення Малої академії народних мистецтв. Люда ще чупко тримають в душі безвісний пісенні скербі, скрашні фольклорні шедеври — дитячі ігри (народ безпам'ятним не може бути), танці, казки, доленди. Записувач досвідчені, перейняті, навчається самому й передавати іншим — ось той запотий закон, що не давав народному генію загаснути. Дорогий учителю, любий за-

хайлівч (голова колгоспу) сказав: — І в Лозоваці буде Мала академія. У нас школа гарна. Вчителі добрі. Їм би самого вітру. А це ось ідея. Колгосп підтримає.

Співаете, де ж наставників браті! Воно й справді — ніде не готують фахівців з народного мистецтва, які б могли прийти в школи і повести за собою обдарованих і спраглих до краси. Народні естетичні скербі не вичають ні в художніх школах, ні в педагогічних училищах чи вузах, ні в університетах, ні культосвітніх училищах або художніх вузах... Звичайно, далі так бути не може.

Але огляньтесь довкола, придивіться до своїх земляків, одосельців, до тих талановитих людей, яких ви досі не помічали. Так їх багато — скромних, обдарованих неповторним лиском і працелюбністю, крашних душою і чистих духом. Хай вони заклопотані і ви не без турбот. Але підійдіть до них, заговоріть так, щоб зашпори відійшли — і вони відкриються вам, і прийдуть у школу, щоб свій талант передали дітям... А місцевим Радам — цьому всіляко сприяйте, адже й вони повинні дбати про духовну здорову зміну, про справний розвиток національної культури.

відомлення й естетичну культу, їдмо у школу, допомімо дітям стати на національній гідності та культурній мужності.

Тоді й помірковано, що Україні ніде дістати українські народні інструменти. П'януку і то треба їдати лице, а на ній повинні бути кожен учень. Тоді й ти (хоча б місячні журна на соплічці буви), хто їть бандуру, хто скривлюбить, хто Мавку за...

Хоч би якої води ли ми по всім світах якими напоями галуєгу, але вічно пам'ятайте мистецтво і найцілющіше з джерел на рідній Колі! Так помірковано школи, до якої предобрими намірами, пустимо, щоб стало у Веселичці Бар району, колишньому тому центрі народних ілів, де в Семіре школа редукована буд села вийшли від світ майстри Ганні Шостаєв, Параска Влотаєв. Тут кваліфікація, яка зав, — нікому підси в селі середня ш Студентки і філі нецького педіст лентина Демисю тая Овчаренко в Сплічці письменсьа своїми болням запитували про т модель естетично виключували побі би ж інспекторсьи скреували творчій гей учителя, неували його, не рках і ногам мо культураціоніки та народні графік... Те, з ч каємось на педіт А так хочеться там відійати с душі...»

ЗАГРАЙТЕ МЕНІ НА СОПЛІЦІ...

А в Музеї народної архітектури і побуту УРСР у Пирогові юні академіки з Черкащини показали широкую програму степцівських народних ігор та забав. Журні відзначило вдало підібраний репертуар, його оригінальність, а також безпосереднє, вісне, автентичне виконання.

Високомистецькі ігри й забави своїх батьків і дідів степцівці показували в Лозоваці Шполянського району, де гостювала й представницька американська делегація.

І от телефонний дзвінок: — Приїдїть на свято Купала.

Відверто кажучи, навіть не сподівалися, що за такого короткого час можна стільки зробити. Свято було славне, барвисте, дзвінке. Людей послилось — море. Учасники — члени Малої академії, діти й дорослі. Уже здобулись на вєчорня народне. Коштиний хор-ланьк тепер — хор старій, шин «Родина». Не встоять і ще старші — такі і корити підхопити пісню, помігти. Відтали душі. Спершу думали, що діти просто бавляться, розпитуючи давні пісні, звичаї. А як почули спів — і самі поприходили, показують, вєчать.

Ой яром, яром, доріжкою Іхав Іванко теліжкою... — Нам допомогли повісити

станчик! Найдіть у собі сили, верніть до свого арсеналу чарівний інструмент, заграйте на соплічці, і ви заворожете дитяче серце, і поведете його у світ чистих душових обшорів і високих помислів, ви їдєте, що ваші вихованці стануть народом.

Гляньте на знайрені життями засади програми з музики, які відстоювали Микола Лисенко, Кирило Стеценко, Микола Леонтович, Филип Коцицький, Яків Стенюк, Дмитро Рєвуцький: фольклор і класика. Чому ж ми не даємо спраглим паросткам закоренитися? Саме баділля не дасть плоду! Модель Малої академії народних мистецтв має можливість ширше прентувати й глибше впровадувати принципи і методи навчання народних дітей, яких ви досі не помічали. Так їх багато — скромних, обдарованих неповторним лиском і працелюбністю, крашних душою і чистих духом. Хай вони заклопотані і ви не без турбот. Але підійдіть до них, заговоріть так, щоб зашпори відійшли — і вони відкриються вам, і прийдуть у школу, щоб свій талант передали дітям... А місцевим Радам — цьому всіляко сприяйте, адже й вони повинні дбати про духовну здорову зміну, про справний розвиток національної культури.

зайлівч (голова колгоспу) сказав: — І в Лозоваці буде Мала академія. У нас школа гарна. Вчителі добрі. Їм би самого вітру. А це ось ідея. Колгосп підтримає.

Співаете, де ж наставників браті! Воно й справді — ніде не готують фахівців з народного мистецтва, які б могли прийти в школи і повести за собою обдарованих і спраглих до краси. Народні естетичні скербі не вичають ні в художніх школах, ні в педагогічних училищах чи вузах, ні в університетах, ні культосвітніх училищах або художніх вузах... Звичайно, далі так бути не може.

Але огляньтесь довкола, придивіться до своїх земляків, одосельців, до тих талановитих людей, яких ви досі не помічали. Так їх багато — скромних, обдарованих неповторним лиском і працелюбністю, крашних душою і чистих духом. Хай вони заклопотані і ви не без турбот. Але підійдіть до них, заговоріть так, щоб зашпори відійшли — і вони відкриються вам, і прийдуть у школу, щоб свій талант передали дітям... А місцевим Радам — цьому всіляко сприяйте, адже й вони повинні дбати про духовну здорову зміну, про справний розвиток національної культури.

відомлення й естетичну культу, їдмо у школу, допомімо дітям стати на національній гідності та культурній мужності.

Тоді й помірковано, що Україні ніде дістати українські народні інструменти. П'януку і то треба їдати лице, а на ній повинні бути кожен учень. Тоді й ти (хоча б місячні журна на соплічці буви), хто їть бандуру, хто скривлюбить, хто Мавку за...

Хоч би якої води ли ми по всім світах якими напоями галуєгу, але вічно пам'ятайте мистецтво і найцілющіше з джерел на рідній Колі! Так помірковано школи, до якої предобрими намірами, пустимо, щоб стало у Веселичці Бар району, колишньому тому центрі народних ілів, де в Семіре школа редукована буд села вийшли від світ майстри Ганні Шостаєв, Параска Влотаєв. Тут кваліфікація, яка зав, — нікому підси в селі середня ш Студентки і філі нецького педіст лентина Демисю тая Овчаренко в Сплічці письменсьа своїми болням запитували про т модель естетично виключували побі би ж інспекторсьи скреували творчій гей учителя, неували його, не рках і ногам мо культураціоніки та народні графік... Те, з ч каємось на педіт А так хочеться там відійати с душі...»

Був у нашій школі літопис МАНМ- це її історія, дорога для всіх учнів, учителів, батьків. Творився літопис щоденно, події записувалися до найменших дрібниць. Особливе місце в ньому займали сторінки про вивчення історії і побуту рідного краю, витоків нашої духовності.

Запам'яталися надовго уроки людинознавства талановитого вчителя-новатора Олега Івановича Могучого, із Ленінграду (Росія) які він проводив у Гнідині. Вдячна пам'ять назавжди зберегла спомин про теплу

зустріч з членами Товариства шанувальників української мови у Москві, їхні радісно-заплакані обличчя під час виконання нашим хором українських колядок і щедрівок.

А скільки друзів мали юні члени МАНМ в Санкт-Петербурзі! Як щиро вони їх приймали в дні святкування ювілею Т. Г. Шевченка! І чи забудуться виступи Петра Жура і Дмитра Павличка на мітингу при закладенні в місті на Неві пам'ятника великому Кобзареві, ек-

Стаття Людмили Яновської в газеті «Зірка», 15 жовтня, 1988 рік

КОЛИ ХТОСЬ ГЛАДИТЬ ПО ГОЛІВЦІ

У яру помирав собака. Звідки він там з'явився і де був раніше, мав господарів, які вкідкали його на ім'я, чи жив безпритульним, — ніхто не знав. Світ, який він приречено і безнадійно збривався повидати, здавалося, був зовсім байдужим до нього. Собака вже й не обравився на це — надто великий він, цей світ, надто багату в ньому всіляких живих істот — хіба встигнеш кожного обдарувати прихильністю? Та існують у світі ще й добрі дива, які іноді постають перед німось у мить, коли той вже не сподівається на жоден промінець світла. Ось і перед собакою рантом з'явилось таке диво — мискою з теплим молоком. Піднявши очі, він зустрівся із зацікавлено-співчутливими дитячими поглядами... І миску з їжею, і співчутливі погляди відтоді бачив собака щодня, він почав звикати до них і оживати, нарешті, став одного разу на ноги й пішов за дітьми у їхній великий галаксийний двір.

У двір виходять вікна школи і затішних чепурних кімнат, в яких навчаються і живуть дівчатка і хлопчики віком від трьох до п'ятнадцяти років — мешканці Канівської школи-інтернату для дітей-сиріт. Зовсім немає на білому світі мами і тата у тридцяти із 239 дітей. У решті батьки або ж самі це від народження своїх донечок і синочків перестали згадувати про них, або ж їх позбавили права виховувати своїх дітей через негідний спосіб життя. Слово ж «дити» невіддільне від слова «мама». І найменшею в інтернаті називають мамом виховательку, а старші... мріють про диво. Що в один прекрасний момент мама з'явиться у дворі інтернату — така красива й ніжна, така безмежно добра — і скаже: «Збирайся, поїдемо додому...». Дива справді іноді трапляються. Трьокласниця Маринка захворіла, її поклали в лікарню. В одній палаті з нею лежала дуже хороша тьотя. У неї троє дітей, але вона захотіла, щоб її донька стала й Маринка. Тьотя поїхала вдаль, щоб зустрітися з жінкою, яка народила Маринку, але відтоді жодного разу не бачила її. І попросила, щоб жінка відмовилася від доньки це й

документально, тим самим даючи право їй стати для Маринки матюю. Так у Маринки з'явилася мама. А семикласницю Катю приїхала забирати рідна мама. Тільки Катя не могла збагнути, як же це так: мама жила не на іншій планеті, а в сусідній області, та за чотиринадцять років жодного разу не поцікавилася про доньку. Дивилася вона на маму, а перед нею стояла зовсім чужа жінка. Так і не поїхала з нею Катя, вирішила, що рідний дім її тут, в інтернаті.

Дорослі, що працюють в інтернаті, дбають, щоб він справді був для дітей рідною домівкою. Є у школи чимало шефів, які допомагають їй, чим можуть. «Нам би ще вчителя співів, — турбується директор школи Леонід Аркадійович Хижняк, — щоб не мовчали піаніно, баян, акордеон, щоб музика веселила дітей. Ми й житло могли б цьому вчителю запропонувати...».

У просторому дворі інтернату гралися діти, великий собака спочивав собі на траві. Ного звали Дик, це його годували діти в яру, рятуючи від смерті. Присів біля нього третьокласник Валера, поглядаючи по голові, Дик аж очі зажмурих від радості. Як добре, коли є кому ніжно поглядати по голові... Особливо, коли це роблять діти, які повернули Діку віру в життя. А хто повертає віру в

життя їм, дітям? В інтернаті — вихователь, вчителі, кухарі, нянечки. А коли діти стануть дорослими... О, якби зустрічалися на їхньому шляху лише чужі люди...

Л. ЯНОВСЬКА.
Черкаська область,
м. Канів.

● П'ятирічна Іра Височин та чотирирічна Люда Толкунова застеляють свої ліжечка вправно, майже як дорослі.

● Перед канівцями виступили з невеликим концертом семикласники Люда Романюк, Юра Майстренко, Юра Лазаренко, четвертокласник Юра Ярош та п'ятикласниця Наталя Мариченко з Гнідинської восьмип'ятичної школи Бориспільського району Київської області. Вони — члени шкільної Академії народних мистецтв, про яку розповідали на своїх сторінках «Зірка».

● Гостям ми завжди раді.
● «Наш рідний млиль Дик» — шепече третьокласник Рома Мишук.

● Приїжджайте же!..
Фото О. ВАЩЕНКА.

Одні із шефів Канівської школи-інтернату для дітей-сиріт — відділ пропаганди й агітації ЦК ЛКСМУ, який став ініціатором проведення в школі днів дитячих і піонерських видань ЦК ЛКСМУ. У юних канівчан побували вже гості з журналів «Малютко», «Барвінок», «Піонерія». А нещодавно дівчатка і хлопчики зустрілися із працівниками редакції газети «Зірка»

курсів шевченківськими місцями, кімната останнього проживання славного сина України і місце першого його поховання. Протягом усього життя в душах дітей озиватимуться бурхливі оплески, коли Велика академія мистецтв, стоячи, вітала Малу Гнідинську Академію, слухала в її виконанні українську народну пісню.

Збагатилися діти від спілкування з литовськими, польськими, словацькими, болгарськими, китайськими, американськими побратимами. Діти вивчали польські і литовські пісні, цікавилися мистецтвом Китаю і Словаччини, готувалися до зустрічі з своїми канадськими друзями. Близькою стала нам білоруська мова, бо читали журнал «Весёлка», який регулярно одержували з Мінська. А відомий білоруський письменник Василь Вітка, почесний член МАНМ, допомагав нам глибше вивчити її, ознайомитися з творчістю білоруських письменників.

У дні святкування ювілею Т. Г. Шевченка гнідинці міцно подружилися з казахськими дітьми. З далекого Кос-Аралу ті приїхали в Україну, щоб уклонитися праху Великого Кобзаря. Але найбільше друзів і однодумців мали діти в Україні. Це філіали Гнідинської МАНМ у Кіровській, Гірській, Любарецькій середніх школах Бориспільського району, правобережна МАНМ Стецівської СШ Звенигородського району Черкаської області, такі ж академії в селах Зібранівка, Підвисоке, Русів на Івано-Франківщині. З двадцятьма Малими Академіями Народних Мистецтв було налагоджено творчу співдружність,

Моя розповідь була б неповною без показу конкретних прикладів впливу нашої нової системи виховної роботи на особистість учня. Напевне, найкраще про це говорили самі діти. У їхніх творах простежувалась власна позиція, своє ставлення до тієї чи іншої події

Ніна Матвієнко дарує свою
платівку гнідинським школярам,
1987 рік

ДО ДЖЕРЕЛ

ТОГО ДНЯ особливо яскраво і весело припікало сонечко. Старожили Гнідина вийшли на вулицю, з цікавістю придивляючись до гомінкої великої групи дітей у красивих вишиванках. Діти в руках несли випечених з тіста птахів. «Благослови, мати, весну закликати, весну закликати, зиму проводжати», — співали всі діти від малого до великого. Усі учні й учителі Гнідинсь-

опудала, солом'яної баби, зробленої власними руками. «Зима» горіла, а діти співали:

«Ой летіло помело
через наше село,
Стовпом дим, стовпом
дим...»

Потім всі з веселим сміхом стрибали через вогонь. А після цього, мов струмочки, полились дзвінко по долині «криві» таночки, хороводи: «Ой, корито», «Кріп», «Царівна», «Шум», «Ой, ти весно красна, що ти нам принесла».

Тут прозвучали й ігри на закликання врожаю та закликання шкідливих птахів: «Соловеєчку, сва-

Свято у Співочій долині

кої школи йшли на свою улюблену Співочу долину за селом, де вже другий рік навесні проводиться Свято народних ігор.

Як і минулого року, кожен клас показував свої веснянки, заклички, лічилки, ігри, вивчені на уроках етики, народних ігор та народознавства. Але цієї весни було особливо цікаво: юні фольклористи зобразили язичницький обряд проведів зими та зустрічі весни.

Силу - силенну закличок до птахів, сонця, дощу вивчили вони за цей рік. Почули їх від своїх вчителів, батьків, дідусів та бабусь, і на святі учні з натхненням виконували кожен з них.

Особливо яскравим емоційним моментом цього дня було оплакування та спалювання «зими»

ДОЛИНІ

тка», «Чижику», «Ой ви йду я за ворітечка, свою грушку посаджу», «Огірочки» та ін. Не оцінити велику користь таких ігор у вихованні екологічної культури.

Діти ніби зливались з природою, відчуваючи її олюдною. Особливо емоційно й невимушено, безпосередньо виконували свої весняночки наймолодші учасники свята — шестирічки, з якими вже другий рік по експериментальній програмі міжпредметного зв'язку

уроків етики, музики, народних ігор працюють молоді вчителі початкових класів Б. П. М.

С. І. Разумовська, О. Г. Маринченко.

Чарівна гра об'єднує тісно всіх учасників, зближує всі віки. Як малі діти, водили зі своїми вихованцями хороводи директор школи та вчителі старшого покоління.

Привезли ігри свого села Вороньківська та Любарецька школи. Ці школи урочисто проголошені на святі філіалом Малої Академії народних мистецтв. Такі ж Академії є вже в Кіровській школі та у Стецівській середній школі Звенигородського району на Черкащині.

Ріст таких шкіл педагогіки народознавства переконує, що не висохне народне джерело пісень, рідної мови в серцях наступних поколінь. Побільше б таких свят в інших школах, і не тільки в сільських, а й у міських, а також у дитячих садках.

Такі свята дарують дітям справжню радість спілкування з рідною природою, зі своїми товаришами та вчителями.

2 травня найактивніші учасники Свята народної гри в Гнідині були запрошені на таке ж свято в Музей архітектури побуту УРСР в селі Пирогове. І там, на Співочому полі, залюбки показали шанувальникам фольклору ігри свого села, показали й обряд проведів зими, «криві» таночки.

А в липні тут мають пройти Купальські свята, в яких обов'язково візьмуть участь «малі академіки». Запрошуємо і вас до невичерпного джерела — народних традицій, народного мистецтва, — невмирущого, наймудрішого наставника.

Стаття в газеті «Трудова слава», 26 травня, 1989 рік

Свято народного звичаю

До школи, мов весняні трумочки до великої повноводої ріки, поспішали рупками школярі, одянені в український національний одяг. До того ж на голівках у дівчаток расувалися віночки з арвінку, любистку, м'якиша, калини, кульбаби.

Після закінчення уроків повновода ріка учнів Гнідинської школи потекла на поляну — Співочу долину. Пішли туди й голуби Д. С. Чередниченко, І. С. Ісменник, учні Любарської та Вороньківської шкіл.

Коли зібрались і господарі, і гості, було оголошено про початок свята народної гри.

Всі ігри проходили дуже цікаво, весело. Але найбільше сподобалось і запам'яталось прощання з зимою, спалення «зимової баби». Якою скривдженою, жалюгідною була вона, коли через неї стрибали діти. Навіть малюки — шестилітки захоплено стрибали через вогнище.

А кому ж не цікаво почувати заклички до птахів, сонця, дощу, весни, та

ще й попробувати оригінальних ласощів, так майстерно випечених із тіста.

Переможцями свята були всі класи, тож і нагородили, — смачні цукерки — дісталися кожному. Трішки стомлені, але такі багаті на враження поверталися учні додому. І як жаль, що таке свято — змагання народних талантів буває лише раз у рік.

Наташа МАРИНЧЕНКО,
учениця 5 класу
Гнідинської школи.

або явища, самостійна думка, навчитися мати яку не так легко.

«Дуже хочеться, щоб таких свят (мова йде про свято родинної пісні — В. С.) було більше в нашій школі. Бо кращали люди, які співали, які слухали. Усі вони ставали єдиною родиною українського народу» (Наталка Маринченко, V кл.).

В особливій пошані у школі була поезія. Бо той, хто її відчуває, любить або й сам відважується на пробу пера, не може вирости черствою, байдужою людиною. Що може бути прекраснішим за мелодійність дитячої думки?

«Барвінок, і ружі, і м'яту,

І маки, й калину несем.
В віночок одягнемо хати,
Землю у віночок вберем!»
(Ніна Рій, VII кл.)

«У вікно вже стукає весна.
А зима ридає із-під стріхи.
У синичок пісня голосна
І танок веселий для утіхи.

Сніг чорніє, від печалі в'яне,
Небо на хмаринках виграє.
Сніговик в дворі потроху тане,
А мітла берізкою стає.»
(Наталка Маринченко, V кл.)

«Горобці танцюють на морозі,
Холодно під стріхою сидіть.
Я зерна насиплю на порозі,
Ви, коти, тут зараз не ходіть!

Горобці розхристані, чубаті
У своїх сірених кожухах.
На сніданок дріботять до хати,
Іній весь збивають на дротах.»
(Олена Плаха, III кл.)

Переконана, що поетичність дитячих душ допомагав розкрити «Кобзар» Т. Г. Шевченка. Його в школі отримували як найвищу нагороду, як Шевченківську премію ті, хто працював, не покладаючи рук, хто примножував мистецьку славу України. Напис у кінці був

Виступ сопілкарів на шкільному святі народних ремесел, 1987 рік

простий і щирий: «Дорога Маринко! Нехай вічно кличе, оберігає і освячує душу твою Тарасове невмируще слово! Твоя рідна школа, твоя Мала Академія».

І вчитувалися діти в «Кобзаря», знали і любили поезію Тараса Шевченка.

Урок ткацтва для юних академіків, 1988 рік

Наставники гнідинських школярів, 1988 рік

Виступ юних академіків в Ленінградській Академії Мистецтв, 1989 рік

Методичні рекомендації до уроків етики в початкових класах, 1991 рік

УРОКИ ГАРНОЇ ПОВЕДІНКИ

З досвіду проведення перших в Україні уроків етики в початкових класах

В 1991 році, після виходу в світ великим тиражем підручника з етики для початкових класів «Андрійкова книжка» (автори Валентина Стрілько та Галина Кирпа), Міністерство народної освіти України видало методичні рекомендації до цих занять з етики, які апробувала та підготувала до друку талановита вчителька початкових класів Гнідинської школи, випускниця цієї школи – Кривошей Елеонора Григорівна.

Цей методичний посібник для II класу початкової школи подаємо повністю, для III та IV класів розробки уроків не збереглися.

ВІД РЕДАКЦІЇ

Пропоновані методичні розробки мають допомогти вчителям у роботі над «Андрійковою книжкою» — навчальним посібником з етики для учнів початкових класів, розробленим учителями-практиками Гнідинської середньої школи, що на Київщині.

Створений гнідинцями курс етичного виховання учнів дістав визнання й підтримку серед педагогічної громадськості республіки після опублікування «Андрійкової книжки» в журналі «Початкова школа».

Сьогодні невелика сільська школа не може прийняти величезного потоку відвідувачів, які потягнулися сюди «за наукою». Ми зробили спробу створити ефект присутності, запропонувавши методичні розробки уроків, які кілька років веде за «Андрійковою книжкою» молода вчителька Елла Григорівна Кривошей. Оскільки йдеться про конкретний досвід, редакція не втручалася в зміст, намагаючись представити його «у чистому вигляді», не пригладжуючи й не підганяючи під якісь шаблони.

Можливо, не всі читачі погодяться з побудовою того чи іншого уроку, яку пропонує автор. Що ж, пошук

справа вдячна і благородна. Головне — буде дано поштовх творчості.

ПРО «АНДРІЙКОВУ КНИЖКУ» ТА УРОКИ ЕТИКИ

Проблема етичного виховання завжди була актуальною для всіх шкіл, у всі часи. Проте практично, системно й послідовно воно не здійснюється в школі й понині. Правда, існує програма морально-етичного виховання, але, по-перше, вона переважно обмежується рекомендаціями щодо відзначення дат червоного календаря, а, по-друге, для її реалізації не виділено часу. Отже, весь розрахунок на вчителя — сам, мовляв, знайде час, сам визначить зміст занять. Оскільки ж у педагогів з часом украй сутужно, то мало хто веде етичне виховання послідовно, а більшість просто махнула на нього рукою.

Отже, назріла нагальна потреба створити програми й посібник з етики й виділити для цього предмета спеціальний час. Таку спробу й було зроблено в Гнідинській середній школі.

Створенню програми передувало ґрунтовне ознайомлення з досвідом грузинського педагога Шалви Олександровича Амонашвілі, вчителя із Санкт-Петербурга Олега Могучого — автора експериментального курсу практичного людинознавства, та інших

педагогів, які працювали й працюють над цією проблемою.

Ось таким чином у розкладі уроків початкових класів Гнідинської школи з'явився новий предмет, що його назвали «уроки гарної поведінки». Для занять з учнями створили посібник — власними силами написали, проілюстрували й видали ротопринтним способом «Андрійкову книжку».

Апробація «Андрійкової книжки» на сторінках журналу «Початкова школа» дістала підтримку вчителів. Уроки гарної поведінки полюбили діти, дістали вони визнання й у батьків. Далі робота поглиблювалася. Сьогодні працюємо за експериментальним планом, затвердженим Міністерством народної освіти України. У нього, поряд з уроками історії українського мистецтва, українознавства, народних ігор, введені й уроки етики в усіх класах.

Нині ці уроки ведуться вже в багатьох школах республіки. Гнідинська школа — базова з впровадження в практику роботи уроків етики. У нас щомісяця проводяться науково-практичні семінари з морально-етичного виховання школярів, в основу яких покладено роботу за «Андрійковою книжкою».

«Андрійкова книжка» спрямована на прищеплення учням початкових класів елементарних норм культурної поведінки вдома, у школі, на вулиці, в громадських місцях, на формування в дітей понять добра і зла, милосердя, чесності й правдивості, бачення прекрасного навколо себе, на виховання глибокої поваги до свого роду, народу, його традицій, дружби, людської гідності.

До вчителів України

Що таке «Андрійкова книжка»? — Це навчальний посібник, розрахований на учнів 1—4-х класів. Він складається з чотирьох книжок. У 1-му класі робота над «Андрійковою книжкою» починається в другому півріччі. А до того, у першому півріччі, на уроках читання, в процесі позакласної роботи першокласникам пропонують спеціально дібрані прислів'я, пісенки, скоромовки тощо. Ознайомлюючи дітей з цими чудовими зразками українського фольклору, прилучаємо їх до найчистіших джерел народної мудрості, традицій, моралі.

Пропонуючи учням скласти за прислів'ями та приказками усні оповідання, намалювати малюнки, дістаємо змогу перевірити, наскільки адекватно, правильно сприйняли діти почуте. Ось деякі зразки дитячої творчості.

У лиху годину пізнаєш вірну людину

Багато в Петрика було друзів, він не знав, хто з них найкращий. Усі хороші.

Аж трапилося лихо. Захворів Петрик. Заглянули хлопчики до нього — лежить. Більше й не показувалися, бо нецікаво з хворим. Тільки Дмитрик приходив щодня. Розповідав шкільні новини, читав цікаві казки. А коли тато і мама були на роботі, і води приніс, і ліки приготував, і обід підігрів. Навіть кроликів погодував, для кицьки рибки приніс.

Побачила це все Петрикова мама й сказала: «В лиху годину пізнаєш вірну людину».

Віта В.

Сім раз відмір, а раз відріж!

Майстрував Максимко шпаківню. Нарівав дощечок, а вони не всі підходять: дві дуже короткі. А мама питає:

- А ти ж міряв їх?

- Ні, - каже Максимко.

- Отож, - мовить мама, — сім раз відмір, а раз відріж.

Юрко С.

Учителька поставила запитання до класу, і Роман відразу почав тягнути руку, щоб його викликали. Викликала його Марія Іванівна, а він почне відповідати й зіб'ється, знову почне й знову зіб'ється, бо не продумав, що говоритиме. Вчителька й каже: «Спочатку подумай, а тоді кажи». Правильно в прислів'ї мовиться: «Сім раз відмір, а раз відріж».

Іринка К.

Оскільки першокласники ще не вміють добре читати, найбільшу увагу приділяємо розвитку їхнього мовлення: бесіди за малюнками, прислів'ями, загадками. Намагаємося якнайширше використовувати й додатковий матеріал: музику, живопис, фольклор, які органічно вплітаються в урок.

У другому півріччі працюємо за казками Василя Олександровича Сухомлинського та кращими зразками народної творчості, — все це учитель знайде в «Андрійковій книжці» для 1-го класу. Наступні три книжки дещо відрізняються за структурою від першої.

Розробки тем подано в них таким чином: спочатку іде невелике оповідання на морально-етичну

І. ЯК ПОВОДИТИСЯ ВДОМА**УРОК 1****Тема «Мово рідна, слово рідне!»****Хід уроку**

тему, що супроводжується сюжетними малюнками та описами конкретних практичних ситуацій. Обов'язково наводиться Андрійкова пам'ятка, де сконцентровано правила, що їх повинні засвоїти учні.

Вчителеві, який працюватиме з цими матеріалами, важливо пам'ятати: заняття з етики не повинні мати моралізаторського характеру, бажано брати якнайбільше конкретних практичних ситуацій, які розігруватимуть самі діти. Крім того, в обов'язкових додатках до кожного уроку вміщено твори художньої літератури і перлини народної творчості різних жанрів. Добираючи цей матеріал, намагалися відійти від усталених хрестоматійних шаблонів, ввести імена незаслужено забутих українських письменників.

Додатки розраховані на творчість учителя. Може видатися, на перший погляд, що деякі твори не стосуються безпосередньо теми уроку. Але ми вважаємо, що треба дивитися глибше. Скажімо, опрацьовуючи тему «Як гукає дхвінок», можна обмежитися лише правилами поведінки, нотацією учневі, який запізнався на урок, а ми радимо використати оповідання О. Сенатович «Крила», провівши паралель від мелодії шкільного дзвінка до дзвінка людської душі, який кличе на добрі й святі діла. Таких прикладів можна навести багато.

Розвивають мислення дітей, спонукають до вироблення власних оцінок малюнки, якими насичена «Андрійкова книжка». Уміле їх використання зробить урок ефективнішим і цікавішим.

Ці методичні розробки — спроба показати «Андрійкову книжку» в дії, в практичній роботі з дітьми. Автор їх Е. Г. Кривошей — молодий педагог. Можливо, комусь з досвідчених учителів захочеться відійти від запропонованих тут варіантів. Це можна тільки вітати, адже можливості для творчості в роботі вчителя практично невичерпні.

В.В.Стрілько, директор Гнідинської середньої школи Бориспільського району Київської області, автор «Андрійкової книжки».

І. Повторення вивченого в 1-му класі.

1. Учитель показує учням «Андрійкову книжку», за якою вони працювали в 1-му класі. Запитує, про що вони дізналися й чого навчилися з її допомогою, просить назвати, що особливо запам'яталося, ще раз пропонує погортати її сторінки й попрощатися з нею.

ІІ. Ознайомлення з правилами користування книжкою.

Продовжуючи роботу, вчитель повідомляє, що цього року на дітей чекає багато нового, цікавого, вони вдосконалюватимуть свої знання, набуті в 1-му класі, триватиме й ознайомлення з новими правилами поведінки. В усіх цих випадках ніяк не обійтися без надійного, вірного друга та помічника. Що це за помічник? «Хто мовчить, а всіх людей навчить?» — запитує педагог. (Книжка).

До цього уроку можна підготувати невеличку інсценізацію.

До класу заходить учень у костюмі «Андрійкової книжки». Він читає вірш, написаний учителем Гнідинської школи Н. Г. Кудько:

«Я — книжка! Я — товариш твій!
 Ти берегти мене умій!
 Щоб я була нова щораз,
 Оберігай мене від клякс.
 Гортаєш — пальців ти не слинь,
 Оцю погану звичку кинь.
 Листків, гляди, не загинай —
 Зроби закладки, їх вкладай.
 Мене папером обгорни,
 Де взяв, туди і поверни.
 Запам'ятай же — я твій друг,
 Та не для цих бруднючих рук.
 Я — книжка, я — товариш твій,
 Тож зберегти мене зумій!»

Цей вірш можна оформити у вигляді листа, надісланого учням.

Діти з допомогою вчителя формулюють правила користування підручниками, нагадані Книгою. Після

Стаття Андрія Зилья в газеті
«Трудова слава», 7 жовтня,
1987 рік

Ми працюємо любимо, що в творчість перейшла.
М. РИЛЬСЬКИЙ.

КНИЖКА ДЛЯ АНДРІЙКА

ТС 7 жовтня 1987р.

«Коли ж ти чогось не знатимеш, не кажи — не знаю, а кажи — зна- тимеш, не кажи — не вмію, а кажи — нав- чусь». Ці слова взяті з першого уроку «Андрій- кової книжки», уклада- ної вчителями Гнідинсь- кої восьмирічної школи Г. Ю. Дремлюгою, В. В. Стрілько, поетесою Г. М. Кирпою і художником В. І. Кальненком. Мине немало часу, коли бу- дуть подолані видавничі бар'єри і вона потрапить на стіл кожного вчите- ля початкових класів рес- публіки. Але сьогодні можна сказати, що доро- га її до учнівських сер- дець почалася. Книжку- експеримент в рукописі одержали вчителі Борис- пільського району.

На думку авторів, во- на заповнила цілу прога- лину в програмі мораль- но-етичного виховання з початковій школі. В ній

рекомендовано уроки з гарної поведінки учнів вдома, в школі, в громад- ських місцях і на вули- ці. Автори ведуть діалог з учнем, як мати з рід- ною дитиною, ведуть йо- го в своєрідну країну піз- нання культури поведін- ки, де вчать говорити чарівні слова «добрий день», «дякую», «будь- ласка», «до побачення», «на добраніч», вчать жит- тевій мудрості, відомій кожному з нас: знання за плечима не носити.

«Андрійкова книжка» вчить школяра, як догля- дати молодшу сестричку, допомагати батькам у до- машніх справах, як роз- глядати сімейні фотогра- фії, розповідати про свою родину. Уроки з уч- нівської етики супро- воджуються запитаннями, відповіді на яких приду- мує сам учень. Книга спонукає його до індиві- дуальної творчості, зба- гачує уяву, розширяє

межі власної фантазії. До сказаного вчителем учень повинен зробити самостійний запис типу: «Яке найкраще місце на землі?», «Любити Бать- ківщину — це...», «Яке прислів'я ти собі вподо- бав?», «А скільки ти зна- єш колискових пісень?» і т. д.

Книга гарно ілюстро- вана. Кожен урок наси- чений дитячими малюнка- ми, які доповнюють і по- глиблюють його зміст, посилюють інтерес, спря- мовують творчу самостій- ність учня.

Укладачі «Андрійко- вої книжки» вміло втіли- ли місцевий матеріал про рідне село Гнідин, «вписали» свій багатий досвід, знання, по-мате- ринському повели дити- ну дорогою до пізнання і сприйняття нею найпро- стіших, найбуденніших і найнеобхідніших життє- вих уроків. Книга напи- сана вчителями для вчи- телів і учнів початкових класів, вона сповита щед- рою материнською любо- в'ю до дітей, вчить їх бути чемними, добрими, чесними і працьовитими.

А. ЗИЛЬ.

цього їм роздають «Андрійкові книжки», при цьому вчитель висловлює надію, що другокласники завж- ди сумлінно виконуватимуть правила користування підручниками й узагалі книжками.

Учні з інтересом беруть у руки нову «Андрійкову книжку», гортають її, розглядають малюнки, чита- ють теми занять.

Тут доцільно зачитати звернення до читача, що міститься на початку посібника, обговорити його з учнями.

III. Робота над темою уроку.

1. Для повідомлення другокласникам теми уроку можна застосувати, наприклад, такий прийом: захо- дячи до класу, вчитель вітається з дітьми: «Салям- лейкум!» і, зустрівшись із здивованими поглядами, продовжує: «Бачу, ви не зрозуміли мене. А чому? Бо говорила незнайомою мовою.

А чи зрозуміли вам слова: «Доброго ранку!»? Чому ви мене зрозуміли? (Бо сказала їх українською мовою.)

Отже, ви розумієте українську мову, спілкуєтеся нею

із своїми друзями, батьками, вчителями, знайомими. Ви одержали українську мову у спадок від попередніх поколінь: нею говорили ваші прадід і прабаба, розмовляють бабуся й дідусь, мама й тато. Українською мовою говорить український народ. Отже, українська мова — ваша рідна.

Вам її треба старанно вивчати, щоб зберегти її чистоту і мелодійність, красу, передати її багатство своїм дітям і внукам.»

2. Вивчення вірша С. Воробкевича «Мово рідна, слово рідне». Після цієї бесіди природним буде перехід до вивчення вірша С. Воробкевича «Мово рідна, слово рідне». Учитель виразно читає твір, залучає своїх вихованців до обговорення його змісту, пропонує прочитати рядки, що показують любов поета до рідної мови, виражають осуд тих, хто нехтує нею. Потім учні читають вірш самі. Учитель при цьому стежить за виразністю читання, показує, як можна голосом, інтонацією підкреслити, передати думки автора, донести їх до читача.

Підручник з етики «Андрійкова книжка» для 1 класу, 1992 рік

3. Фізкультхвилинка. Для проведення її бажано використовувати українські народні ігри, співаночки, забавлянки своєї місцевості, а також зібрані й записані відомим фольклористом Василем Миколайовичем Верховинцем. (Верховинець В. М. «Весняночка». Музична Україна, 1989.)

4. Робота над прислів'ями. Учитель висловлює впевненість, що всі учні, як і Андрійко, люблять приказки та прислів'я, адже ці коротенькі речення ввібрали в себе мудрість українського народу. Вони радять, схвалюють, застерігають чи навчають.

Учні відповідають на запитання: Які прислів'я і приказки ви знаєте? Чого вони вчать? Від кого їх почули? Потім читають і коментують прислів'я, вміщені в додатку.

5. Гра «Збираємо слова». Вчитель тримає в руках скриньку, на партах в учнів по кілька фішок. Опускаючи в скриньку фішку, учень одночасно промовляє українське слово. У грі бере участь учитель, який стежить, щоб учні називали не тільки предмети, а й пригадували слова з абстрактним значенням, прикметники, дієслова тощо.

Підсумовуючи, вчитель звертається до дітей: «Багато слів ми назбирали. Але ж це ще далеко не всі слова української мови.

Ця скринька віднині стоятиме в класі весь час. І кожний зможе поповнити її новими фішками, якщо узнає нове слово рідної мови, яке йому сподобається й запам'ятається».

Скриньку можна й надалі використовувати на уроках української мови для вправління в доборі слів на задану тему.

6. Гра «Добери пестливе слово».

Можна запропонувати учням пограти в іншу гру (на вибір учителя).

Українська мова не тільки багата й дуже гарна. Вона надзвичайно мелодійна, пісенна. Скільки в ній ніжних, пестливих слів! Є слова «мама», а є... Допомагайте! (Ненька, матуся, матінка)

Сонце — ... (сонечко)

Діти — ... (діточки, дітоньки)

Птах — ... (пташка, пташечка)

Квітка — ... (квіточка)

V. Підсумок уроку.

Повторення першого Андрійкового правила. (Учні хором декламують вірш С. Воробкевича «Мово рідна, слово рідне».)

V. Домашнє завдання.

Познайомитися з прислів'ями та приказками про мову.

Вивчити за бажанням і вибором учнів вірш з додатка до уроку 1.

Обгорнути «Андрійкову книжку».

УРОК 2

Тема «Де найкраще місце на землі?»

Хід уроку

I. Повторення вивченого.

Учитель пропонує почати урок віршем, який став для Андрійка першим правилом поведінки.

Діти читають напам'ять першу строфу з вірша С. Воробкевича «Мово рідна, слово рідне», прислів'я, приказки, вірші про мову, які вивчили напам'ять з додатків до уроку за власним вибором.

II. Знайомство з Андрійком. Переходячи до цієї частини уроку, педагог каже:

«Настав час познайомитися з хлопчиком, який допомагатиме нам засвоювати правила гарної поведінки.

Подивіться на малюнок у підручнику. Це Андрійко. Йому сім років, він ходить у 2-й клас. А зараз нехай кожний з вас представиться Андрійкові».

Учитель призначає заздалегідь підготовленого хлопчика на роль Андрійка. Першим представляється також заздалегідь підготовлений учень. «Мене звати Сергійко Литвиненко. Я навчаюсь у 2-му класі». Хлопчики простягають один одному руки, злегка потискують їх, обмінюючись при цьому словами: «Дуже приємно». (Першим «Дуже приємно» говорить Андрійко, якому представлявся Сергійко). Потім інші учні класу за поданим зразком по черзі знайомляться з Андрійком. Учитель може підказати, що при знайомстві доречною буде доброзичлива усмішка.

III. Робота над темою уроку.

1. Оголошення теми.

2. Андрійкова пригода. Щоб зацікавити учнів, можна запропонувати їм таку розповідь. Якось, коли Андрійко був ще зовсім маленьким, з ним трапилася така пригода. Поїхав він з мамою у велике місто й загубився. Підходить до Андрійка міліціонер, запитує:

— Хлопчику, ти де живеш?

— У селі,— відповідає той, хлипаючи й витираючи сльози.

— У якому селі?

— У найкращому!

Андрійко справді вважає, що ніде в світі немає села, кращого за його рідне.

3. Бесіда про рідне село.

4. А яке для вас найкраще село? Чому? Що ви знаєте про своє село? (Вчитель доповнює відповіді учнів.)

Чи є в вашому селі річка (озерце)? Чим воно тобі подобається?

Може, це про нашу річку вірш М.Вінграновського

(див. у додатку до уроку №2) «Сама собою річка ця тече...»

Учитель виразно читає вірш, обговорює з дітьми його зміст, а потім запитує, чи згодні вони були б поміняти своє рідне село на гарне, велике місто чи на інше село. Чого не вистачатиме в іншому місті? – запитує вчителька і, вислухавши кількох дітей, підсумовує:

«Ось ви вже самі відповіли на запитання: «Де найкраще місце на землі?». А тому Андрійкові, мабуть, кожний з вас скаже так: «Немає кращого села за Гнідин. Немає кращої річечки, ніж Ужолоччя. Немає кращих лелек, ніж ті, що повертаються до наших осокорів. І барвінок ніде не квітне так синьо, як у нашому Гнідині».

4. Читання вірша Д.Павличка «Де найкраще місце на землі?»

Якщо ти так відповіси Андрійкові, то він зовсім не образиться на тебе. Чому? А давай прочитаємо вірш Д.Павличка «Де найкраще місце на землі?»

(Учні читають вірш)

Якими словами з вірша можна відповісти на запитання «Де найкраще місце на землі?» (...а земля там найкраща, де вродився ти», «Батьківщина – то найкращий край»). За бажанням, учитель може використувати до роботи вірш В.Сосюри «Любіть Україну» або О.Лупія «Рідна земля», які вміщені в додатку.

IV. Підсумок уроку.

Словесне малювання на тему «Де найкраще місце на землі». Діти розповідають, що б намалювали на своїх малюнках.

V. Домашнє завдання.

Намалювати картину на тему «Де найкраще місце на землі?», вивчити (за бажанням) вірш Д.Павличка «Де найкраще місце на землі?» або ще якийсь з уміщених у додатку до уроку.

УРОК 3

ТЕМА «По дорозі до школи»

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

Перед уроком учитель вивішує на стенді або дошці дитячі малюнки, пропонує учням прокоментувати свої роботи. Потім діти читають вивчений вірш.

II. Робота над темою уроку.

1. Бесіда з малюнком з «Андрійкової книжки». Подивіться на малюнок. Куди йде Андрійко? З чого це видно? Кому несе квіти? Зверніть увагу на зовнішній вигляд хлопчика – у такому вигляді не соромно з'явитись до школи. То який же Андрійко хлопчик? (Охайний, чепурний).

2. Практичні вправи. Щоб мати такий охайний вигляд, Андрійко ще напередодні подбав про це. Подивіться, як. Викликаний учень показує й водночас коментує, як слід правильно розвісити на стільчику або плічках сорочку, піджак, штани, нагадує про носовички, радить частіше користуватися щіткою для одягу. А викликана учениця показує, як стежити за одягом дівчинки.

Ще вчора Андрійко склав усі потрібні речі у ранець.

Підготовлений учень показує і розповідає, що треба класти в портфель, радить обов'язково користуватись щоденником, щоб нічого не забути, а сніданок пропонує класти в поліетиленовий пакет чи взагалі в окрему торбинку, показує, як зручніше розмістити речі в портфелі.

3. Продовження роботи за малюнком. Бесіду за малюнком можна продовжити за такими запитаннями. Хто проводить Андрійка до воріт? Так, бабуся. Вона йому говорить: «Будь уважний, і добре поведься. Щастя тобі!».

А що вам говорять удома, коли ви йдете до школи? Про що нагадують, чого бажають? А що ви відповідаєте?

А хто ще проводить Андрійка до школи? Не можете сказати? Відгадайте загадку:

«В зеленого юнака

Одна нога і та тонка.

День і ніч на тій нозі

Він стоїть у всій красі

Ще ознака в нього та,

Що голівка – золота.

В день ясний голівка сяє,

Вранці з ним вітається,

А ввечері – прощається.

Що це таке?

Весь в пелюстках сонячних,

Він і зветься с.....!»

(Соняшник)

А чи вас проводить хтось до школи так, як сонях Андрійка? (Деревце, кущик, квіточка, кіт, собака, лялька?)

4. Читання віршів з додатка. Попрощався Андрійко із соняшником і вирушив до школи. Ось що він бачив — чув по дорозі до школи. (Читання віршів «Я по вулиці іду» та «Кольоровий віршик».)

5. Робота з підручником. По дорозі Андрійко зустрів двох дідусів. Прочитайте, про що вони говорять. Проходячи повз них, Андрійко не забув сказати чарівне слово. Яке? (Здрастуйте.) Як ще можна привітатися?(Доброго ранку.)

6. Добери правильну відповідь.

Хто правильно привітався?

а) Іванко, проходячи повз бабуся, не повернувши до неї голови, пробурмотів: «Драсте».

б) Сергійко, побачивши знайому бабуся далеко від себе, на всю вулицю закричав: «Дра-а-а-стуйте!»

в) Миколка, порівнявшись з бабуся, повернув голову в її бік і, трохи вклонившись, чомно вимовив: «Здрастуйте».

7. Робота з підручником. Дітям пропонують роботу з текстом розповіді з уроку.

Прочитайте, з ким зустрівся Андрійко по дорозі до школи. Як він привітався до Оксанки? Чим їй допоміг? Що відповіла Оксанка?

III. Підсумок уроку.

Учитель пропонує учням ще раз пригадати, як треба готуватися до школи, як стежити за своїм одягом, складати портфель, як поводитися по дорозі до школи.

IV. Домашнє завдання.

Скласти усну розповідь «Як я іду до школи». Вивчити вірш, що сподобався, з додатка. Принести на наступний урок родинні фотографії, підготувати коротеньку розповідь про свою родину за таким планом:

Хто є членом родини, як звати.

Де працюють, чим займаються старші члени родини.

Скільки років братикам і сестричкам, в якому класі вчаться.

Як проводить родина свій вільний час та ін.

УРОК 4

Тема «Андрійкова родина»

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

II. Робота над темою уроку.

1. Розповідь можна розпочати так:

«Сьогодні на уроці на нас чекає цікаве знайомство. Андрійка ми вже знаємо. А тепер він хоче познайомити нас з найближчими своїми людьми. Розгорніть усі книжки й уважно розгляньте малюнок. Ось тут перед нами Андрійкова родина.

Скільки членів в Андрійковій родині? Назвіть їх».

Знайомство з дідусем. Хто в Андрійковій родині найстарший? Так, дідусь. Він був колись садівником. А зараз у нього сад удома, за хатою. Дідусь любить там працювати зранку до вечора. І Андрійко допомагає: разом саджають дерева, обкопують, поливають, збирають урожай. І про кожне деревце в дідуся є цікава історія.

А чи допомагаєте ви своїм дідусям? Що любите робити з ними разом?

Знайомство з бабусю. Хто на малюнку поряд з дідусем? Андрійко любить свою бабусю, часто допомагає їй по господарству. Коли він був маленький, бабуся вечорами співала йому колискових пісень. Вона їх знає силу-силенну.

Коліскові пісні. Учитель на свій розсуд вибирає кілька колискових пісень, з якими ознайомлює учнів, продовжує бесіду.

А чи співала вам бабуся колискових пісень, коли ви були маленькими, які з них ви запам'ятали?

Учні виконують колискові пісні.

Фізкультхвилинка.

Знайомство з мамою. А тепер Андрійко вам хоче розповісти про найдорожчу людину — маму. Як Андрійко називає маму? А як ви називаєте свою маму? Як звертаєтеся до неї?

Щороку на день народження мами Андрійко учить вірші про маму і дарує їй їй.

Які ви знаєте вірші про маму?

Читання вірша М. Підгірянки «Пробудження» (Додаток до уроку 4).

Знайомство з татом. А про тата Андрійко каже: прочитайте... Читання оповідання Д. Герасимчука «Жнива». (Додаток до уроку 4.)

Куди брав тато хлопчика? Як вони працювали? А чого вас навчив татко? Яка у вас з татком спільна справа?

Підручник з етики «Андрійкова книжка» для 2 класу, 1992 рік

Знайомство з Маринкою. Найменший член Андрійкової родини — сестричка Маринка. Їй три роки. Прочитайте, як Андрійко розповідає про неї.

Коли вдома нікого немає, Андрійко грає із сестричкою в цікаві ігри, розповідає веселі історії, казки.

Читання вірша Т. Коломієць «Братик і сестричка». (В додатку до уроку 6.) Що зробив братик для сестрички? Чим вона йому віддячила? А як ви граєтеся зі своїми молодшими братиками або сестричками?

Уміє Андрійко й заколисати Маринку. Як? Дуже просто. Як бабуся,— колісковою піснею. Прочитайте в «Андрійковій книжці».

Робота над малюнком. А чи вмів цей хлопчик забавляти свою меншу сестричку? Чого йому треба навчитися?

Знайомство з родинами учнів. Учні показують свої родинні фотографії, розповідають про членів своїх родин, їх заняття, уподобання, улюблені справи, показують сімейні реліквії, вироби членів родини (вишивки і т. д.), розповідають цікаві випадки з життя родини (поїздки в цирк, театр і т. д.), про дитинство, молоді роки старших членів сім'ї.

III. Підсумок уроку.

Кожний з вас живе в своїй родині, серед близьких, дорогих людей. Родина — це маленька Україна, в якій ви живете і яку повинні ніжно любити. І не забувати бути уважними до них: допомогти по господарству, забавити сестричку чи братика, просто сказати: «Мамо, я тебе так люблю!»; подарувати букетик квітів.

IV. Домашнє завдання.

Доповнити речення, вміщені в кінці розповіді «Андрійкова родина». Від старших членів родини вивчити колискові пісні.

З додатка до уроку 4 вивчити вірш, колискову, що сподобалися.

УРОК 5**Тема «Рід, родина, рідня»****Хід уроку****I. Перевірка домашнього завдання.**

II. Продовження знайомств з родинами учнів. Після того як кілька дітей розкажуть про свої родини, можна запропонувати прослухати уривок з народної пісні про родину, поставити запитання:

Як названі у народній пісні батько, мати, брат, сестричка? Які прислів'я і приказки про членів родини ви знаєте?

Багато їх знає Андрійко, прочитайте у додатку.

Яке прислів'я найбільше запам'яталося, сподобалося?

III. Робота над темою уроку.**1. Оголошення теми уроку.****2. Родовідне дерево.**

Учитель вивішує на дошці малюнок із зображенням родовідного дерева.

Перед вами дерево, не звичайне, а родовідне — всього Андрійкового роду. Ось ця гілочка з двома листочками — Андрійкова родина. Сама гілочка — мама й тато, а молоденькі листочки — Андрійко та його сестричка Маринка. А гілочка поряд — це сім'я маминого брата, Андрійкового дядька: дядько Іван, тітка Олена та їхня донька Яся. Вони Андрійкові родичі. А ось ця гілочка — сім'я сестри Андрійкового тата. Вони теж родичі Андрійкової родини. Стовбур цього дерева — Андрійкові дідусь і бабуся, а коріння — Андрійкові прабаба і прадід. І всі разом — прадіди, прабаби, дідусі і бабусі, мама й тато, дядьки і тітки, їхні діти — один великий рід, одне велике й міцне дерево.

3. Андрійкові прадід і прабаба. Ось що розповів Андрійко про своїх прадіда і прабабу. (Діти знаходять і читають 2-й, 3-й абзаци з розповіді.)

Після розповіді учитель демонструє зразки українського народного одягу свого села, розповідає про нього: з чого складався, коли і хто його носив, запитує:

А як звали Андрійкового прадіда і прабабу? Прочитайте. В якій пісні Т.Г. Шевченка згадується ім'я Андрійкової прабаби? Прочитайте. В якій українській народній пісні згадується ім'я Андрійкового прадіда? Прочитайте.

4. Словничок давніх імен. Познайомтеся з іменами, поширеними на Україні в давні часи. Які з них ви

запам'ятали? Які ще зараз живі? Які вам подобаються? Які давні українські імена знаєте ви ще?

5. Відтворення учнями свого родовідного дерева. Кожна людина повинна знати свій рід:

імена прадіда, прабаби, дідуся й бабусі, і навіть далі. Сьогодні кожний з вас на уроці спробує відтворити своє родовідне дерево. Тоді ви побачите, чого ще не знаєте і вдома запитаете про це у старших. Позмагаємося: хто більше дізнається про свій рід.

Учні роблять спробу відтворити своє дерево, розповідаючи про те, що їм відомо (як правило, це імена батьків, дідусів, бабусь, тіток, дядьків та їхніх дітей.)

Вислухавши кількох дітей, учитель робить висновок: «Вам ще багато треба дізнатися про своїх давніх родичів, отож, негайте часу. А якщо у вас вдома є давні фотографії, то принесіть їх до школи».

6. Чарівні слова. Учитель проводить бесіду за малюнками: Яке слово забув цей хлопчик? Які чарівні слова повсякчасно повинні вживати всі члени родини? Подивіться на малюнки. Що говорить Андрійко в кожному з цих випадків?

А що ми скажемо, коли

Заглядає у віконце

Ніжне і ласкаве сонце?

Вибігаю я на ганок

Підручник з етики «Андрійкова книжка» для 3 класу, 1992 рік

І кажу всім:

«Добрий ранок»

7. Рід села, рід України. Кожного ранку з цими словами ви звертаєтесь не тільки до своїх рідних, а й до людей, яких зустріли по дорозі, — жителів вашого рідного села. З ними у вас багато спільного, а головне те, що ви живете в одному селі, любите його. Ви — представники роду свого села.

Який ми народ? (Український.)

Ви діти цього народу, продовжите його рід, збережете мову, традиції, звичаї. Ви — представники свого українського народу, роду України.

IV. Підсумок уроку.

Отже, всі ми представники трьох родів:

Роду..... (своєї родини);

Роду..... (свого села);

Роду..... (України).

V. Домашнє завдання.

Скласти родовідне дерево свого роду. Дізнатися про життя своїх предків.

УРОК 6

Тема «Як глядіти Маринку»

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

Учні показують відтворене ними родовідне дерево, розповідають, що вони дізналися про своїх давніших предків вдома.

II. Робота над темою уроку.

1. Оголошення теми.

2. Розв'язу ситуацію. Учитель пропонує ситуацію: «Діти, лялька плаче, вередує. Хто з вас зуміє її заспокоїти?»

Учні намагаються заспокоїти ляльку, ласкаво привмляють до неї, пропонують цукерки, іграшки, гладять по голівці.

3. Ознайомлення із забавлянками. А Андрійко заспокоює свою сестричку Маринку дуже просто, бо він знає одну таємницю, якою поділиться з вами. Прочитайте. А от і улюблені Маринчині забавлянки.

(Учитель добирає з додатка до уроку 6 кілька забавлянок для ознайомлення з ними учнів.)

4. Фізкультхвилинка. Візьміть на руки ляльок, яких ви принесли на урок. Уявіть, що вони плачуть. Давайте заспокоїмо їх. (Учні виконують разом забавлянку з «Андрійкової книжки», яка їм найбільше сподобалася й запам'яталася.)

5. Робота з додатками. Читання вірша Вадима Пепи «Ой дубе, дубе» або В. Моруги «Лісова аварія» (додаток до уроку 7).

Коли Маринка сумує, Андрійко їй веселі вірші розповідає. І вона відразу починає сміятися. Прочитайте якийсь веселий віршик.

Знайомство з лічилками проходить у вигляді розігрування інсценівки.

Маринка. Андрійку! Давай пограємо в піжмурки!

Андрійко. Я згоден. Тільки я не жмуритимуся.

Маринка. Ні, я теж не хочу жмуритися. Ти старший — ти й жмурися!

— А ти молодша, то ти й жмурися!

Аж тут почула їх суперечку бабуся, й сказала: «Не сваріться. Я вас зараз помирю. Треба полічитися. На кого попаде, той і жмуриться».

Учитель може зачитати кілька лічилок, вміщених у додатку, запропонувати дітям пригадати улюблені лічилки.

6. Як допомогти сестричці. Маринку треба не тільки забавляти. Вона потребує і допомоги старшого братика. Подивіться на малюнок. Як допомагає Маринці Андрійко? А ви допомагаєте своїм меншим братикам і сестричкам? Як? Розкажіть.

7. Доповни речення. Учні пропонують доповнити речення, що в кінці розповіді «Як глядіти Маринку», пояснити свій вибір.

III. Підсумок уроку.

Учитель читає разом з учнями Андрійкові поради про те, як доглядати молодшу сестричку, пропонує доповнити їх.

Розв'язу ситуацію. Учні пропонуються практична вправа: Як ти вчиниш, коли Маринка плакатиме через те, що не може застібнути ґудзика?

Скажу:

Відчепися! Своїх справ багато!

Велика вже! Сама застібай!

Не плач, Маринко! Я тобі допоможу!

IV. Домашнє завдання.

Вивчити дві-три забавлянки, лічилки або вірш з додатка до уроку 6 за власним вибором.

УРОК 7

Тема «Молодець!»

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

Можна провести її у вигляді такої гри-інсценівки.

Учитель. Діти, прислухайтесь! Хтось плаче за дверима. (Відчиняє двері й заводить у клас учня в костюмі Зайчика. Той плаче.) Як нам розважити, заспокоїти бідне Зайченя? Треба заспівати йому забавляйку.

Учні по черзі виконують забавлянки, які вивчили вдома. Зайчик перестає плакати, усміхається, плеще в долоньки.

II. Робота над темою уроку.

1. Вступна бесіда. Ви добре засвоїли урок Андрійка про те, як забавляти маленьких дітей. Про вас слід сказати «Молодці!». Чи говорять вам удома це слово? Коли вас хвалить

мама? тато? бабуся? дідусь? братик чи сестричка?

2. Робота з підручником. В Андрійковій родині часто вживають це слово. Прочитайте оповідання «Молодець».

За що похвалила Андрійка мама? Чим допоміг Андрійко татові? Як потурбувався про Маринку?

3. Чарівні слова.

Учитель пропонує дітям розгорнути книжку.

Того вечора Андрійко не раз чув найкращі у світі слова. Прочитайте їх у книжці. Які ще чарівні слова ви знаєте?

Які чарівні слова говорить Андрійко, коли йде спати?

Прокидається вранці?

Сідає до столу обідати? (Смачного! Хліб — сіль!);

Просить тата допомогти йому робити шпаківню?

Бачить, що мама втомилася? (Відпочинь!)

4. Робота над прислів'ями та приказками. Слова багато важать у житті людини. Добре, ласкаве може розрадити в горі, підняти настрій, веселе — розвеселити, зле — засмутити. Прочитайте у додатку до уроку 7, як про це говорить народна

мудрість. Яке прислів'я найбільше сподобалося, запам'яталося?

5. Робота за малюнком. Учитель пропонує розгорнути книжки й проводить бесіду за малюнками, вміщеними в уроці 7.

Що зображено на малюнках? Складіть невеличку розповідь.

Як назвемо цих хлопчиків? Чому?

III. Підсумок уроку.

Складання та обговорення Андрійкових правил «Який я вдома?»

IV. Домашнє завдання.

Вивчити Андрійкові правила. Відгадати загадку, вивчити вірш з додатка до уроку 7 (за бажанням і вибором учнів).

Скласти усну розповідь «Мене похвалила(в) (мама, тато, дідусь, бабуся, сестричка, сусіди)».

УРОК 8

Тема «Андрійків вихідний»

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

II. Робота над темою уроку.

1. Оголошення теми уроку.

Сьогодні поговоримо про те, як Андрійко і ви проводите свій вихідний день. Яким, на вашу думку, він має бути? (Веселим, радісним, корисним.)

Хотілося б, щоб кожний день був таким, а особливо той день, коли вся сім'я вдома — вихідний. Як його зробити веселим, цікавим? Як його провести? Учні пропонують свої варіанти.

2. Зустріч з Неділею.

Як називається вихідний день?

Неділя хоче дізнатися, як ви її шануєте.

(До класу заходить дівчинка в костюмі Неділі.)

Н е д і л я. Розкажіть же по порядку,

Чи робили ви зарядку? Як?

(Учні показують кілька улюблених фізичних вправ.)

Коли треба робити зарядку? Для чого?

Запам'ятайте: зарядку роблять не тільки в робочі дні, а й у вихідні. Зарядка — це ваше здоров'я.

Знайдіть у додатку прислів'я та приказки про здоров'я. Як ви їх розумієте?

Неділя. А тепер скажіть мені:

Умивались ви чи ні? Як?

(Діти показують.)

Для чого умиватися у вихідний день, адже до школи йти не треба? (Учні мотивують свою думку.)

Будете вмиватися, і з вами ніколи не трапиться такого сорому, як з Петриком. Прочитайте у додатку до уроку 8 жарт «Бідний Петрик». (Можна інсценізувати.)

Що б ви порадили Петрикові?

Народна мудрість закликає нас до чистоти та охайності. Знайдіть в «Андрійковій книжці» прислів'я про це.

3. Як проводять вихідний день Андрійко, Степанко?

Андрійко і Степанко вам розкажуть, як вони проводять свій вихідний день. А ви розсудіть, у кого він цікавіший, веселіший, змістовніший. Розгорніть книжку й прочитайте «Андрійків вихідний» (до слів «...Ось який у нас Андрійко!»).

Яку роботу виконав Андрійко у вихідний день? Як про нього сказав тато?

А послухайте, як проводить вихідний Степанко (магнітофонний запис або інсценівка).

Оля. Ти що цієї неділі робитимеш?

Степанко. Спатиму.

Оля. Ну, це вранці. А потім, коли виспишся, батькам допомагатимеш чи, може, у футбол підеш грати?

Степанко. Та ти що, Олю? У неділю батькам допомагати? У футбол грати? Таке скажеш... У неділю відпочивати треба.

Оля. Певно, читатимеш? Я теж у вільний час читати люблю. Минулої неділі прочитала «Пригоди кота Мартина» Д. Павличка. А ти читав?

Степанко. Морочив би я собі голову книжкою в неділю! Я люблю в неділю полежати на канапі, по смакувати чимось солоденьким, подивитися телевізор.

Оля. Та ти що? Хіба можна цілісінський день на канапі вилежати?

Степанко. Ні, не цілісінський день. Потім піду з мамою до кафе морозиво їсти.

* * *

Чий вихідний день вам більше сподобався? Чому?

4. Читання вірша М. Підгірянки «Помічники» або оповідання І.Сенченка «Де сім господинь, там хата неметена» з додатка до уроку 8.

На кого схожі герої цих творів: на Андрійка чи на Степанка?

5. Робота за малюнками до уроку 8. Де тут Андрійко? Чому ви так вважаєте? Як назвемо другого хлопчика?

III. Підсумок уроку.

Учитель уточнює, наскільки діти засвоїли матеріал, разом з ними пригадає ситуації конкретного вихідного дня, що минув, з'ясує їхні плани на наступний. Потім викликані учні по черзі читають Андрійкові правила і роблять висновок, що й вихідний день треба планувати, а щоб він пройшов цікаво, не треба лінуватися, тоді на все вистачить часу: і на допомогу батькам, і на веселий, змістовний відпочинок.

IV. Домашнє завдання.

Скласти розповідь «Мій вихідний день».

З додатка до уроку 8 вивчити вірш (за бажанням і вибором учнів).

УРОК 9**Тема «Як бути чуйним і слухняним»****Хід уроку****I. Перевірка домашнього завдання.****II. Робота над темою уроку.****1. Оголошення теми.** Учитель звертається до учнів:

«Прочитайте тему уроку. Що означає бути чуйним, слухняним? Як ви думаєте, це легко? Чому?»

2. Робота з підручником.

«Слухняничок мій!» — так каже Андрійкова мама про сина. Мабуть, і про вас батьки говорять так само. Коли це буває?

Подивіться на малюнок до уроку 9. Кого з дітей можна назвати слухняним, а кого — неслухом? Чому? Чи подобається вам поведінка хлопчика, що грає на барабані?

Отже, він не вміє поважати старших. А що, по-вашому, означає поважати старших? Прочитайте про це в розповіді «Як бути чуйним і слухняним».

3. Читання оповідання. С. Васильченка «Неслухняний глечик». Учитель виразно читає сам або із заздалегідь підготовленим учнем «в особах» оповідання. З'ясовує, чи зрозуміли діти його зміст, чи згодні вони з героєм, який міркував так: «От тобі й маєш,— думаю,— на кого сварилися, а кому дісталось». Чи не буває і з ними такого?

4. Робота з підручником. Давайте ще раз повернемося до Андрійка. Прочитайте й зробіть висновок, чи слухняний він хлопчик.

5. Робота над віршами Л. Костенко та І. Драча.

Покидідусь з бабусею відпочивали, треба було займатися якоюсь тихою справою, щоб їм не заважати. Андрійко не марнував часу. Він прочитав два чудових вірші — Л. Костенко «Березовий листок» та Івана Драча «Мачинка» і так вони йому сподобалися, що навіть зробив до них малюнки. Давайте прочитаємо ці твори, а найближчим часом вирушимо на прогулянку до осіннього саду або лісу, а потім кожний з вас так само зробить малюнок.

6. Робота з підручником. Можна окремо спинитися на останньому абзаці розповіді «Як бути чуйним, слухняним». З допомогою запитань перевірити, наскільки діти зрозуміли його.

III. Підсумок уроку. Обговорення з дітьми питання, що означає поважати старших.

IV. Домашнє завдання.

Скласти усну розповідь «Як я поважаю старших». Вивчити вірш з додатка до уроку 9 (за бажанням і вибором учнів).

УРОК 10**Тема «Як Андрійко готує уроки»****Хід уроку****I. Перевірка домашнього завдання.**

Усні розповіді учнів на тему «Як я поважаю старших».

II. Робота над темою уроку.

1. Робота з прислів'ями. Викликані учні читають прислів'я, вміщені в додатку до уроку 10 з «Андрійкової книжки», коментують їх.

Після цього переходять до читання вірша Л. Глібова «Коник-стрибунець» і відповідають на запитання: Що ви можете сказати про Коника-Стрибунця? Що б ви конику порадили? Які прислів'я було б доречно використати?

2. Інсценівка. Чи всі діти сумлінно ставляться до виконання свого найголовнішого обов'язку — навчання? Давайте подивимося, як готує уроки Вовчик. Перед учнями розігрується сцена.

На столі розкидані зошити, книжки, іграшки, стоїть брудний посуд. Спеціально підготовлений учень у ролі Вовчика одночасно дивиться телевізор, пише в зошиті, п'є чай, грається з котиком.

Як ви гадаєте, на яку оцінку може сподіватися Вовчик завтра в школі? Що б ви йому порадили?

3. Робота з підручником.

Цікаво, а як Андрійко готує уроки? Зараз ми про це прочитаємо (перший абзац розповіді «Як Андрійко готує уроки»). Як пише Андрійко? Чи стосується до нього прислів'я «Косо, криво — аби живо»? А про кого так можна сказати? Як розв'язує Андрійко задачки? Чи любить він читати?

4. Читання. Одного разу захворіла Маринка. Мама

залишила її на Андрійка. Той виконав свої письмові завдання, а потім розгорнув книжку й почав читати уголос вірш «Роззява».

Коли він закінчив, іМаринка сказала:

— Ой, цікаво як! Прочитай ще раз!

— Та я ж тільки-но читав!

— А я ще хочу! Ти все зрозумів, а я ні!

Перечитав Андрійко ще раз Маринці цей вірш. Коли скінчив, Маринка мовила: «Прочитай ще раз. Я хочу його запам'ятати, щоб не бути такою «роззявою».

Андрійко не полінувався, ще раз прочитав. А наступного дня дістав «п'ятірку» з читання. Подякував за це Маринці. Чому?

5. Робота з підручником. Учитель звертає увагу дітей на два малюнки до уроку 10, пропонує відповісти на запитання: Де зображений Андрійко? Чому так думаєте? Що скажемо про другого хлопчика? Що зайвого у нього на столі? Чи так треба робити уроки?

Радить запам'ятати:

За робочим столом завжди має бути порядок, кожна річ повинна мати своє місце. І нічого зайвого!

6. Розв'язу ситуацію. Потім діти розв'язують практичні ситуації, відповідаючи на запитання під спільною назвою «Як ти поводишся, коли ...», що дано в кінці розповіді «Як Андрійко готує уроки».

III. Підсумок уроку.

Учитель дає учням поради, як краще організувати виконання уроків. Можна запропонувати пам'ятку «Як виконувати домашні завдання», що її можна помістити в учнівському куточку.

Чого навчив тебе Андрійко на цьому уроці?

Підсумовуючи, можна поставити таке запитання: Чи знайоме тобі прислів'я «Кінець — ділу вінець»? Як ти його розумієш?

IV. Домашнє завдання.

Прочитати додатки до уроку 10. Вивчити вірш, який

сподобався, підготувати інсценізацію жарту (за бажанням).

Дібрати прислів'я, приказки, загадки про книжки.

УРОК 11

Тема «Андрійкові книжки»

Хід уроку

1. Перевірка домашнього завдання.

Діти розповідають, як допомогли їм у приготуванні домашніх завдань Андрійкові поради, інсценізують жарт, читають вірші, які вивчили за власним вибором.

II. Робота над темою уроку. Бесіду можна розпочати таким чином:

1. Які прислів'я, приказки, загадки, вірші про книжки ви підібрали? Знайдіть такі прислів'я в «Андрійковій книжці». Чого вони вчать? А які книжки ви читали? Чи є у вас улюблені книжки? (Вчитель на власний розсуд добирає з додатка вірші або оповідання, читає, обговорює з учнями).

2. Інсценівка «Невесела зустріч з книжкою».

(До класу заходить дівчинка в костюмі Книжки. В руках у неї пошарпані, брудні книжки. Плаче.)

Учителька. Чого, Книжко, плачеш?

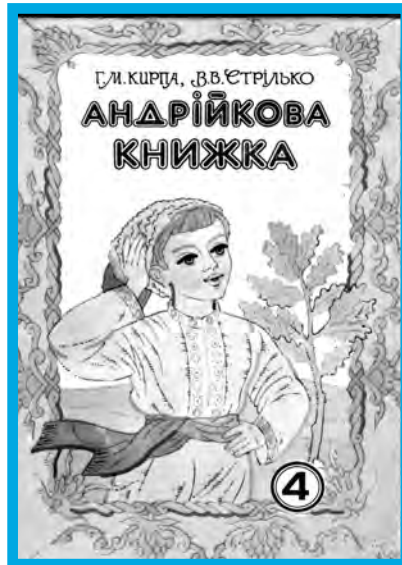
Книжка. Подивіться, що сталося з моїми друзями (показує). Що ж тепер робити?

3. Робота над малюнками до уроку 11. Подивіться на малюнок. Знайдіть на ньому Андрійка. Що він робить, коли в нього порвалася книжка?

4. Як лікують книжки? Учитель або учень демонструє прилади та матеріали, потрібні для ремонту книжки, послідовність виконання роботи.

Учитель (до книжки). Ось і полікували ми твою подругу.

Книжка. Дякую. Дуже вас прошу, діти, не ображайте свої книжки! Лікуйте їх вчасно.

Підручник з етики «Андрійкова книжка» для 4 класу, 1992 рік

5. Читання або інсценування жарту «Щоб не помилитися».

А чи будуть веселими книжки у хлопчика Степанка? Прочитайте жарт або подивіться інсценівку. Чого не знає Степанко?

6. Робота за малюнком. Що б ти зробив, побачивши, що так поведуться з книжками?

7. Робота з підручником. Книжки на Андрійка не скаржаться. А речі? Прочитайте розповідь «Андрійкові речі». То як ми назвемо Андрійка? Який він хлопчик?

III. Підсумок уроку.

Запропонувати дітям прочитати прості Андрійкові правила про те, як слід поводитися зі своїми книжками і речами й доповнити їх по можливості. Запитати в кількох учнів, як вони вміють берегти свої речі.

IV. Домашнє завдання.

Вчитель пропонує учням відібрати з домашньої бібліотеки старі книжки й відремонтувати їх. Ознайомитися з Андрійковими правилами, прочитати за власним бажанням вірші, загадки, оповідання з додатка й розповісти їх на наступному уроці.

УРОК 12

Тема «Бабуся кличе до столу»

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

Учитель влаштовує виставку «вилікуваних» книжок. Пропонує учням розповісти про свою роботу. Потім викликає кількох учнів для повторення правил з Андрійкової пам'ятки, інші діти стежать за відповідями товаришів і допомагають їм.

II. Робота над темою уроку.

1. Заздалегідь підготовлені учні розігрують діалог.

Бабуся. Степанку! Йди-но обідати!

Степанко. Зараз!

Бабуся. Степанку! Чуєш! Борщ холодне!

Степанко. Та йду вже! (Вбігає з брудними руками та обличчям. Не вмившись, сідає до столу.) -О-о-о! Знову цей борщ!.. Я такого не люблю і не їстиму! Давай мені іншу страву!

Чи правильно поведився Степанко? Що він робив не так?

2. Андрійкові правила. Учитель радить дітям, щоб не допускати помилок, прочитати Андрійкову пам'ятку про те, як слід поводитися за столом. Після ознайомлення з цими правилами запитує в учнів: Яких правил ви й самі дотримуватимете? Що б ви додали до них? Які чарівні слова треба казати за столом?

Які слова скажеш, коли

— ти закінчив обідати?

— просиш добавки?

— сідаєш обідати до столу разом з родиною?

— тобі подали страву?

3. Читання жарту «Як звати». Яке правило не треба нагадувати хлопчиків?

4. Практичні вправи. Андрійко вміє сам і хліб нарізати, і стіл сервірувати. Подивіться уважно на малюнок:

З якого боку лежать виделка, ложка, ніж? Чому саме так?

(Учні вчаться сервірувати стіл.)

5. Читання вірша О. Лупія «Невмію». Якщо ви вмітимете сервірувати стіл, то ніхто вас не назве Невміюком, як Василька з вірша О. Лупія «Невмію». Прочитайте цей вірш.

Яке прислів'я треба нагадати Василькові («Не кажи — не вмію, а кажи — навчусь!»)

6. Робота над малюнком. (Хлопчик сидить за столом і відвертається від їжі.)

Подивіться на малюнок. Цей хлопчик сів обідати і пхинькає: «Не хочу! Не буду! Це несмачно».

Андрійко за столом так ніколи не говорить. А як він каже? Прочитайте останній абзац з Андрійкової пам'ятки.

III. Підсумок уроку.

Учитель повторює з дітьми Андрійкові правила, пригадує разом з ними смішні й повчальні епізоди з життя.

IV. Домашнє завдання.

Закріпити Андрійкові правила поведінки за столом, склавши усну розповідь «Мене кличуть до столу».

З додатка до уроку 12 вивчити вірш (за бажанням і вибором учнів).

II. ЯК ПОВОДИТИСЯ В ШКОЛІ

УРОК 13

Тема «Твоя школа»

Хід уроку

I. Повторення вивченого.

Учитель, звертаючись до учнів, говорить: «Пригадайте, чого ви навчилися, вивчаючи першу частину «Андрійкової книжки». Там розповідалося, як поводитися вдома, а друга частина вчитиме, як поводитися в школі.

II. Робота над темою уроку.

1. Оголошення теми. Діти! Уявіть собі, що до нас у гості приїхав Андрійко. Що б ви йому найперше показали? (Школу!)

Але, щоб розповідати гостеві про свою школу, треба самому про неї багато знати.

2. Моя рідна школа. Учні розповідають про школу те, що знають з власного досвіду, про що довідалися від мам і тат, бабусь і дідусів. Учитель доповнює відповіді, використовуючи фотографії з історії школи. Якщо історія школи ще не вивчена й не досліджена, вчитель залучає дітей до цієї роботи. Учні зустрічаються з колишніми випускниками, збирають фотографії, оформляють альбом. Орієнтовний перелік запитань, що на них мають відповісти учні з допомогою вчителя.

Коли відкрилася школа? Які люди, що стали відомими, закінчили її? Традиції школи, давні й сучасні.

Хороший результат дає урок-екскурсія до музею історії школи.

III. Домашнє завдання.

Підготувати усну розповідь «Моя школа», зробити малюнки на цю тематику.

УРОК 14

Тема «Дні, що запам'яталися»

На цьому уроці учні розповідають про події зі свого шкільного життя, які їм найбільше запам'яталися. Це

можуть бути й великі шкільні свята, і ті, що проходили в класі, і корисні та добрі справи, і просто дні, що пройшли цікаво й змістовно. Бажано спонукати учнів до ведення особистих і класного щоденників. На цьому уроці має відбутися розмова про вихованців школи, які вславили її чи то самовідданою працею, чи військовими подвигами.

Домашнє завдання.

Скласти усну розповідь або зробити малюнок на тему: «Дні, що запам'яталися».

УРОК 15

Тема «Як дзвоник кличе»

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

II. Робота на тему уроку.

1. Вступна бесіда.

Співає дзвінко й весело,

Дзвенить на все село

Наш металевий коник.

Впізнали, хто це?

(Дзвоник.)

Куди вас кличе дзвоник щодня? Що він вам говорить? (Поспішайте до класу! Швидше, швидше, дітвора! До навчання вже пора!)

2. Робота з підручником.

Щоб не спізнитися до школи, треба добре підготуватися звечора й організовано виконати всю вранішню роботу. Яку ж роботу треба виконати вранці? Прочитайте в розповіді «Як дзвоник кличе».

А що треба підготувати звечора?

3. Читання вірша О. Орача. «Галя-Невстигалея». Бесіда за ним:

А чому Галю назвали Невстигалею? Чи не буваєте ви часом схожі на неї? Андрійко знає, що тому, хто запізнюється на уроки, від сорому хоч крізь землю провалились!

4. Фізкультхвилинка.

УРОК 16**Тема «Дорога кожна хвилина»****Хід уроку**

5. Робота з підручником. Бесіда за малюнком до уроку 15.

Подивіться на малюнок. Хто йде до школи? (Андрійкоі Оксанка.) Прочитайте їхню розмову.

Чому Оксанка хоче, щоб дзвоник задзвонив 300 разів? Що діти встигли зробити до дзвоника? Прочитайте.

А де тебе застає дзвоник?

— По дорозі до школи;

— на порозі класу;

— за партою, готовим до уроку.

Що означає бути готовим до уроку?

А хто ще зображений на малюнку? Чи встигне цей хлопчик вчасно прийти до школи й підготуватися до уроків?

6. Практичні вправи. Вчитель викликає учнів і пропонує показати, як вони вранці заходять до класу, як вітаються з дітьми, що ті відповідають.

7. Розв'яжи ситуацію. Як ти вчиниш, коли...

Першу ситуацію про інсценізувати.

8. Андрійкові правила. Діти уважно ознайомлюються з ними, вчитель запитує, чи не хотіли б вони доповнити їх.

9. Читання оповідання В. Шкляра «Гніздечко». Обговорення його можна провести, поставивши такі запитання:

За що пташка вдячно подивилася хлопчиків у вічі? Які дзвоникі кликали його на добрі справи? (Дзвоникі його душі, серця, любові.) Узагальнюючи, вчитель звертається до класу:

«У серці кожної людини є такі дзвоникі. Варто тільки уважно прислухатися до свого серця й відразу почуєш, що комусь потрібна твоя допомога».

III. Підсумок уроку.

Чого навчив вас Андрійко на цьому уроці?

IV. Домашнє завдання.

Скласти розповідь «Як мене гукає дзвоник».

З додатка до уроку 15 вивчити вірш (за бажанням і за вибором учнів).

I. Перевірка домашнього завдання.**II. Робота над темою уроку.**

1. Оголошення теми. Обговорення дітьми того, як вони розуміють слова «Дорога кожна хвилина». Чи дорога вона хлопцям з вірша?

Підводили ці хлопці цілий клас:

Дурносміх, Крутько і Точияс.

Вітько-крутько крутився на всі боки,

У Дурносміха лопалися щоки,

А Точияс міг говорить годину,

Його слова — пуста балаканина,

Не вмiли хлопці берегти хвилини,

Була в щоденниках погана в них картина.

(Н. Г. Кудько)

2. Робота з підручником. Читання 1-го абзаца розповіді «Дорога кожна хвилина». Бесіда за ним: Що дає Андрійкові кожний урок? Чиє ставлення до навчання тобі подобається?

3. Читання вірша Ю. Федьковича «Учіться!» (додаток до уроку.)

Для кого цей вірш став правилом? Доведіть свою думку. До чого закликає автор? Як ви розумієте вислів «Як та пчiлка мiдку з цвiтку, розуму збирайте»?

4. Робота з підручником. Учитель пропонує ознайомитися з Андрійковими правилами поведінки на уроці, запам'ятати їх. Що можна додати до цих правил? Якого правила вам ще не вдається дотримуватися? Що ви робите, щоб виправити свою поведінку?

5. Розв'яжи ситуацію.

6. Робота за малюнком. Подивіться на малюнок. Цей хлопчик хоче про щось запитати в дівчинки. Чи правильно він це робить? А як би зробив ти?

Андрійко пропонує в школі, де навчаються такі хлопчики, провести тиждень ввічливості.

III. Підсумок уроку.

ББК 81.2Ук—93
К 43

ДРУЖЕ!

Познайомся з Андрійком. Він, як і ти, пішов цього року до першого класу. Чемний, добрий, вихований хлопчик.

А це — улюблена Андрійкова книжка. У ній — повчальні казки видатного українського учителя й письменника Василя Олександровича Сухомлинського, а ще прислів'я та приказки, загадки та пісеньки, лічилки й скоромовки, що їх створював наш народ віками.

Прочитай і ти Андрійкову книжку. Вона допоможе тобі стати ввічливішим, привітнішим, добрішим, веселішим.

Редактор *Н. Ф. Сідаш*

Кирпа Г. М., Стрілько В. В.

К43 Андрійкова книжка: Уроки гарної поведінки: Пробний посібник для учнів 1 класу.— К.: Освіта, 1992.— 32 с.
ISBN 5-330-02485-4

К $\frac{4306022200-125}{M210(04)-92}$ Без об'яви

ББК 81.2Ук.—93

ISBN 5-330-02485-5

© Г. М. Кирпа,
В. В. Стрілько,
1992
© С. О. Позняк,
Л. П. Гніпелъ,
художнє оформлення,
1992

Як навчив себе Андрійко поводитися на уроці?

IV. Домашнє завдання.

Повторити Андрійкові правила. Ознайомитися з при-
слів'ями та приказками з додатка до уроку 16.

Скласти розповідь «Мій улюблений урок».

УРОК 17

Тема «Поговоримо на перерві»

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

II. Робота над темою уроку.

1. Перерва в лісовій школі.

Щоб привернути увагу дітей до теми уроку, вчитель пропонує послухати вірш про те, як пройшла пе-
рерва в звірят — учнів лісової школи.

Автор вірша — учитель Гнідинської школи Н. Г. Кудько.

На перерву дзвоник викликає,
З класу Заєць вилітає,
В Сови книгу вибиває,
І її не піднімає.

Ведмедик їсти взяв чимало,
І раптом булочка упала.
Її лисичка розтоптала —
У крихтах вся підлога стала.

Їжак шукав портфель і книжку
І витяг металеву мишку.
Він грався всю перерву з нею,
Так і злетів час за гульнею.

Після прослуховування цих строф можна поставити
такі запитання:

Чи правильно поводитися звірята під час перерви?

- Яких помилок допустилися
- Заєць;
- Лисичка;
- Їжак?

Вислухавши відповіді, вчитель завершує читання
вірша:

Звірята перший день у школі,

Не знають, як себе вести,

їм буде важко далі вчитись,

І треба їм допомогти!

2. Робота з підручником.

Отже, проблему поставлено. Вчитель запрошує до її розв'язання своїх вихованців: «Звернімося до «Ан-
дрійкової книжки». Вона навчить, як поводитися на перерві». Учні читають, чим займалися на перерві Андрійкові однокласники (1-й абзац).

3. Читання вірша Д. Павличка «Звернення». Потім хтось із заздалегідь підготовлених учнів читає ви-
разно вірш, а учні, прослухавши його, відповідають на запитання.

З яким проханням звертається дівчинка до своїх рідних, до всіх людей Землі? Чи сподобався вам цей твір? Можливо, і вам захочеться вивчити його на-
пам'ять?

Далі учні читають наступний після вірша абзац з розповіді «Поговоримо на перерві».

4. Робота із скоромовками, мирилками, лічилка-ми. Чимало цікавих занять може бути на перерві. Он дівчатка біля вікна змагаються, хто без помилок ско-
ромовку зуміє проказати. Спробуймо й ми. (Читають) А які скоромовки ви знаєте? (Учні розповідають.) На-
вчіть своїх товаришів на перерві.

Швидко, без помилок навчилися дівчатка промов-
ляти скоромовки. А в кого найкраще виходить — не визначать. Навіть посварилися трохи. Аж тут Ан-
дрійко пригадав мирилки й навчив дівчаток. Прочи-
таймо і ми.

Мирилку, вміщену в Андрійковій книжці, можна про
інсценізувати всім класом.

А потім хлопчики покликали Андрійка гратися в гру «Панасе, Панасе, на чому стоїш?» Андрійко і їх роз-
судив, полічивши, щоб не сварилися. А які лічилки ви знаєте?

5. Робота з підручником.

Он як цікаво й змістовно пройшла перерва в Андрій-
ка. А чим займався на перерві Точиляс? Прочитайте.

А тепер подивимося на малюнок. Що на ньому зображено? Хто з хлопчиків повівся правильно, а хто — ні?

6. Андрійкові правила.

Коллективне читання правил. Їх коментування, доповнення.

III. Підсумок уроку.

Викликаний учень підсумовує, як треба поводитися на перерві. Говорить, про які правила поведінки на перерві він дізнався з Андрійкової пам'ятки.

IV. Домашнє завдання.

Скласти розповідь «Весела перерва» або «Як зробити перерву цікавою».

З додатка до уроку 17 вивчити лічилки, скоромовку, мирилку, вірш (за бажанням і вибором учнів).

Можливо, цей урок стане поштовхом до проведення в класі конкурсу на краще читання віршів або конкурсу на звання «Кращий скоромовець».

УРОК 18

Тема «Усі гуртом до їдальні, до буфету»

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

II. Робота над темою уроку починається з перегляду інсценівки, що її розігрують заздалегідь підготовлені учні.

1. Вчитель оголошує:

«Сьогодні ми переглянемо чотирисерійний «живий» фільм «Картини з життя в обідню пору».

I серія

Черговий. Діти, до їдальні!

(Учні по черзі миють руки, раптом вбігає Сергійко, розштовхуючи дітей, пробирається до умивальника. Діти витирають руки рушниками, а Сергійко просто струшує з них воду, оббризкуючи всіх навколо. Діти стають один за одним у колону, а Сергійко втискується в середину.)

Чи правильно поводитися діти? Хто неправильно? Чому?

II серія

Діти заходять до їдальні спокійно, один за одним, а Сергійко — галасуючи, розмахуючи руками, штовхаючись; покvapливо сідає за стіл, випереджаючи інших.

Яких помилок у своїй поведінці припустився Сергійко?

III серія

Учні сидять за столом. Чергові подають обід. Діти дякують їм. Сергійко мовчки хапає ложку й починає покvapливо їсти, в той час як діти говорять один одному «Хліб-сіль», а тоді приступають до їжі.

Які слова й коли забув сказати Сергійко? Які слова ще говорять перед початком обіду? («Смачного», «Приємного апетиту».)

IV серія

Діти обідають. Сергійко крутиться, підстрибує на стільці, соває ногами. Тоді починає сміятися й розмовляти з повним ротом, голосно сьорбає, плямкає.

Чи все сподобалося у поведінці Сергійка? Що саме?

2. Робота за малюнком. На кого схожий хлопчик на малюнку? Чому трапилося так, що тарілка злетіла зі стола?

3. Робота з підручником. Але бувають і такі ситуації. Прочитайте в розповіді «Всі гуртом до їдальні», останній абзац.

А як би ви повелися в таких випадках?

4. Практичні вправи. Діти під керівництвом учителя вправляються в умінні правильно тримати ложку, виделку, правильно сидіти за столом (учні показують), сидіти прямо, не класти лікті на стіл. Окремо варто спинитися на бережному ставленні до хліба.

5. Читання оповідання І. Сенченка «Хліб святий». Обговорення його змісту за такими запитаннями:

Що ви вчините, коли побачите, що хтось з ваших товаришів грається хлібом, розкидає його? Як сказала про хліб Катруся? Як поведився з хлібом Юрчик? Чого навчила дітей бабуся? Чому хліб називають святим?

6. «Андрійкові правила».

7. Самостійна робота. Самостійно прочитати розділ уроку «До буфету». Ознайомитися з Андрійковими правилами.

III. Підсумок уроку.

IV. Домашнє завдання.

Повторити Андрійкові правила. Підготувати інсценізацію вірша О.Сенатович «Ми розбили склянку з чаєм» (за бажанням учнів) з додатка до уроку 18. Підготувати розповідь «Випадок в їдальні».

УРОК 19**Тема «Не кидай слів на вітер»****Хід уроку****I. Перевірка домашнього завдання.****II. Робота над темою уроку.**

1. Зустріч з Мудрецем. Учень у чалмі, який виконує роль Мудреця, сідає на трон.

Учитель. О наймудріший з мудрих, скажи нам, що найдорожче на землі?

(Мудрець шепоче вчителєві на вухо.)

Учитель: Діти, Мудрець хоче знати вашу думку.

(Вони відповідають. Мудрець знову шепоче вчителєві на вухо.)

— Мудрець говорить, що в нашому класі багато мудрих дітей.

Якщо діти хочуть знати його думку, нехай відгадають ребус.

2. Розгадування ребуса. На дошці вивішують малюнок- ребус, на якому зображено дерево, рибу, учня, жолудь, барабан, автобус.

З перших букв кожного слова учні складають слово «дружба».

3. Робота над прислів'ями з додатка до уроку 19. Про дружбу народ склав багато прислів'їв. Прочитайте їх. Яке найбільше сподобалося? Як ви його розумієте?

4. Робота з підручником.

Читання з учнями розповіді «Не кидай слів на вітер» (1–2-й абзаци) і проведення бесіди за таким запитанням:

Чому Михайликові можна вірити?

Щоб діти ближче познайомилися з Андрійковим другом, учитель пропонує розглянути малюнки й скласти усну розповідь за такою схемою:

Що любить робити і Михайлик? А чим захоплюється ваш друг? Чим ви любите займатися разом з ним?

Потім продовжують читати від слів «Андрійко давно...», відповідають на запитання.

5. Робота з додатками. Учитель на власний роз-

суд добирає вірші з додатка, наприклад А. Бортняка «Зламана гілка» або М. Підгірянки «Пісенька» для опрацювання в класі.

III. Підсумок уроку.

Учитель з'ясовує з учнями, як вони розуміють вислів «Не кидати слів на вітер», повторює з ними Андрійкові правила.

IV. Домашнє завдання.

Скласти розповідь «Мій друг», проілюструвати її. З додатка до уроку 19 вивчити вірш (за власним бажанням), прочитати оповідання В. Сухомлинського «Святковий обід».

УРОК 20**Тема «У такому класі я б і жив»****Хід уроку****1. Перевірка домашнього завдання.**

а) Розповіді учнів на тему «Мій друг», виставка малюнків «Мій друг».

б) Читання вірша Л. Костенко «Оце так бадилина!» (додаток до уроку 20).

Продовжуючи тему дружби і товаришування, вчитель пропонує послухати вірш і зробити висновок, як важко може бути без друзів і як добре, коли вони є.

II. Робота над темою.

1. Оголошення теми уроку. Діти разом з учителем обговорюють тему уроку, замислюються над словами Андрійка, які він сказав, коли приїздив у гості: «У такому класі я б і жив».

2. Робота з підручником.

Учні читають уривок з «Андрійкової книжки», відповідають на запитання: Що Андрійкові так сподобалось у нашому класі? А що треба робити, щоб про клас говорили так, як сказав Андрійко? Що, на вашу думку, означає «берегти свій клас»? Пояснить.

Після цього переходять до розгляду малюнків і визначають, хто з дітей береже клас, а хто ставиться до нього недбайливо, порушує Андрійкове правило.

3. Розв'язу ситуацію. Коли б тобі довелося побачити, що твій однокласник псує парту, то як би ти вчинив? (Вибери правильну відповідь).

- Проїшов би мовчки, бо псують не твою річ;
- покликав би вчительку, нехай сама розбирається;
- дав би стусана в спину;
- підійшов би й сказав: «Не смій псувати шкільне майно!»

Як назвемо хлопчика, який псував парту?

4. Робота над малюнками. Дітям пропонують скласти розповідь за другим малюнком. Ось як це зробив один з однокласників:

«Клас берегти треба,— подумав Вовчик,— ну, то піду в коридор».

У коридорі він спочатку дістав з кишені цукерку, з'їв її та кинув обгортку, а потім давайлузати насіння. Насмітив навколо себе. Може, він гадав, що в коридорі все можна? Але ж якою тоді буде наша школа?

5. Розв'яжи ситуацію.

Учні повинні показати, як би вони вчинили в конкретній життєвій ситуації, вибравши одну із запропонованих нижче відповідей.

Ось бешкетник чийсь шапку на бігу з вішалки скинув. Що ти зробиш?

- Подивлюся, чи не моя; . — якщо моя, то підніму;
- не моя — піду далі;
- якщо не моя — підфутболю, підкину до стелі;
- підніму, хоч вона й не моя і не я її скинув.

III. Підсумок уроку.

Закріплення Андрійкових правил.

IV. Домашнє завдання.

Повторити Андрійкові правила. Придумати ситуації, до яких можна було б використати прислів'я, вміщені в додатку до уроку 20. Скласти розповідь «Мій клас».

УРОК 21

Тема «Книжка — твоє обличчя»

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

II. Робота над темою уроку.

1. Оголошення теми. Про що йтиметься на уроці? На це запитання дітям допоможуть відповісти загадки, вміщені в додатку.

2. Перегляд інсценівки. Її розіграють заздалегідь підготовлені учні:

Жили-були дві книжки в школі,

Одна — Миколи, друга — Толі.

Перша книжка.

Я книжка Толі чепурненька,

Сторінки чисті, як новенькі.

Веселу вдачу маю,

В навчанні Толі помагаю!

Друга книжка.

В мені не розбереш ні слова,

Сторінки зібгані, брудні.

Миколі, ледарю й нечемі

Служить доводиться мені.

Кого з учнів класу нагадують власники цих книжок —

Толі й Микола? Чому?

3. Робота з підручником. Бесіда за текстом розповіді «Книжка — твоє обличчя». Учні виражають своє ставлення до книжки, розповідають і показують, як п треба ремонтувати.

Учитель звертається до класу: «В Андрійка є таке правило: «Книжка — твоє обличчя». Як ви його розумієте? А яке обличчя у хлопчика на малюнку?»

Подивіться на свої підручники. Що ви можете сказати про них і про себе?

4. Читання вірша І. Блажкович «Чому постаріли книжки?» (додаток до уроку 21).

5. Андрійкові правила. Щоб з Андрійковими книжками не трапилося такого, як з Іриними, він склав собі правила, як поводитися з книжками. Прочитайте. Що б ви додали до цих правил? Яке з Андрійкових правил ви ще не знали?

6. Розв'яжи ситуацію. Учні на практиці вправляються в бережному ставленні до книжки. Різних ситуацій можна придумати безліч.

7. Робота з додатками. Тим, хто береже книги, вони дарують багато цікавого й нового. (Учитель на власний розсуд вибирає матеріал для роботи на уроці з додатка до уроку 21).

III. Домашнє завдання.

Повторити Андрійкові правила.

Організувати в класі лікарню для книжок. Скласти

розповідь «Як ми (я) лікували книжки». Вивчити з додатка до уроку віршик чи скоромовку (за бажанням учнів). На наступний урок принести конверти з дорученнями.

УРОК 22

Тема «Андрійкове доручення»

Хід уроку

1. Робота над темою уроку.

На початку навчального року учням роздаються однакові голубі конверти — в них аркуші паперу, на яких записано індивідуальні доручення для кожної дитини і поради щодо їх виконання. Ці конверти зберігаються в учнів. Їх вони й повинні принести на цей урок.

Довідка для вчителя. Учитель пропонує дітям вийняти свої папірці з дорученнями і по черзі зачитувати текст на них, а потім звітувати про виконання цих доручень.

Подаємо орієнтовний зміст деяких доручень.

Книголюб

Подавай приклад зразкового ставлення до підручників. Щотижня уважно оглядай підручники своїх однокласників. Стеж, щоб у кожній книжці були закладки, щоб не було загнутих, зібганих сторінок. Допоможи організувати в класі «лікарню» для книжок і разом з товаришами ремонтуй підручники.

Санітар

Щодня проводь санітарний огляд учнів свого класу.

Читай і вибирай статті з дитячих газет і журналів про гігієну, здоров'я, фізкультуру. Зберігай вирізки й виписки у спеціальному зошиті. Ознайомлюй з ними однокласників.

Бібліотекар

З'ясуй, чи є в твоїх однокласників домашні бібліотеки, раз на місяць перевіряй, чи поповнюються вони, цікався, що читають діти вдома.

Видавай книжки з класної бібліотеки та веди їх облік у зошиті.

Допомагай учителеві готувати й проводити уроки позакласного читання, тижні книги, дитячі літературні ранки.

І сам читай побільше, будь прикладом для інших.

Квітникар

Доглядай рослини в класі та в живому куточку, залучай на допомогу своїх товаришів.

Веди календар природи і праці людей.

Організуй підгодовування птахів, спостереження за ними.

Збирай матеріал про природу, ознайомлюй з ними своїх однокласників, читай разом з ними журнал «Юний натураліст».

Розповідай однокласникам про бережливе ставлення до природи.

Господарник

Стеж, щоб ніхто не псував класного майна, ти відповідальний за те, щоб учні одержали все потрібне для уроку й позакласних занять.

Стеж за збереженням матеріалів для уроків трудового навчання, господарського приладдя, залучай, коли потрібно, інших дітей.

Контролюй прибирання класу.

Раз на тиждень організуй санітарний день.

Будь прикладом охайності, бережливого ставлення до шкільного майна.

Масовик-витівник, фізорг

Допомагай учителеві, вихователеві проводити збори, конкурси, ранки.

Стеж за поповненням і утриманням в порядку класної ігroteки.

Організуй рухливі ігри на перервах, уроках фізкультури.

Розучи й проведи з однокласниками комплекс фізкультхвилинки, підготуй собі помічників.

Таких доручень може бути більше, зміст їх може бути найрізноманітнішим.

2. Звіту учнів. Учитель звертається до дітей:

«Ваші конверти допоможуть нам здійснити подорож

по Шкільній країні. Перша зупинка «Санітарна». Хто вийде на цій станції?» (Санітари.)

(Учні показують конверти з дорученнями, розповідають про свої обов'язки та їх виконання.)

Вчитель запитує, чи є у дітей зауваження щодо роботи санітарів, що б їм можна було порадити.

Робота за іншими дорученнями проходить аналогічно. Однокласники висловлюють свої побажання, поради, зауваження.

3. Робота з підручником. Учитель говорить дітям, що й в Андрійка, як у кожного з них, теж є голубий конверт з дорученням. Яке ж в Андрійка доручення? Учні читають розповідь, 3—5-й абзаци.

Як Андрійко ставиться до свого доручення?

Далі переходять до роботи за малюнком. Хто з дітей відповідально ставиться до доручення, а хто — ні? Учні обґрунтовують свої відповіді. Розповідають про випадки із свого життя.

Продовженням цієї роботи є розв'язання дітьми ситуацій, поданих у кінці розповіді «Андрійкові доручення».

II. Домашнє завдання.

Повторити «Андрійкову пам'ятку». Намалювати малюнок «Як я виконую своє доручення». Прочитати з додатка оповідання чи вірш за власним бажанням.

УРОК 23

Тема «Група продовженого дня»

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

II. Робота над темою уроку.

1. Робота з підручником.

Майже всі другокласники відвідують групу продовженого дня. Отже, в кожного з них є свої особисті враження, думки на цю тему. В невимушеній бесіді вчитель з'ясовує, як проходять заняття в групі продовженого дня, чи вміють діти використовувати робочий час, чи не гають його марно, як проводять дозвілля. Природним продовженням такої бесіди є читання 1—3 абзацив з розповіді «Група продовженого дня».

Коментування їх дітьми.

2. Розучування ігор, загадок, жартів.

На цьому уроці ознайомлюємо учнів з різними формами проведення дозвілля, щоб зробити змістовнішим, веселішим їх життя в групі продовженого дня. З великою охотою діти розучують нові ігри, танці, інсценізують жарти тощо.

От, наприклад, учитель звертається до класу:

Нещодавно Андрійко записав від своєї бабусі українськоюнародну гру «Печу, печу хлібчик» і вирішив розучити її зі своїми товаришами. Давайте спробуємо й ми.

Усі стають у коло.

Печу, печу хлібчик.

(Діти рухами імітують місіння тіста в діжі.)

Дітям на обідчик.

(Рухи повторюються.)

Беру, беру папку,

(Учні нахиляються й «піднімають».)

Кладу на лопатку.

(Діти імітують рухи пекаря.)

Шусть у піч!

Шусть у піч!

(«Садять хліб» до печі.)

А Михайлик прочитав гру, яку записала колись Леся Українка, «В залізного ключа» називається.

Діти читають її у додатку до уроку 23. Учитель радить пограти в цю гру під час прогулянки після уроків на групі продовженого дня.

Діти читають з додатка жарт, розгадують загадки, які там є, пригадують свої.

Підсумовуючи цю частину уроку, вчитель ще раз підкреслює, як добре вміти змістовно й весело проводити час, запитує в дітей: «А чим ще можна зайнятися на перервах та під час прогулянок у групі продовженого дня?»

3. Робота з підручником. Учитель пропонує прочитати три останні абзаци з розповіді про те, як Андрійко готує урок в групі продовженого дня, як він допоміг Михайлику.

4. Хто вчинив правильно. Під час спільної діяльності дітей виникає безліч ситуацій, для розв'язання яких треба зробити певний моральний вибір. Ось, наприклад, така.

Сергійко не вміє додавати двоцифрові числа. Вчитель доручив двом подружкам — Вірі і Галі допомог-

ти йому. Вірі не хотілося довго пояснювати й вона запропонувала Сергійко-ві списати розв'язок з її зошита. Галя терпляче пояснювала, і Сергійко зрештою сам виконав завдання.

Хто з дівчаток справився з дорученням, а хто ні? Чому?

5. Робота з малюнком. Оксанка, Андрійко, Михайлик встигають швидко виконати завдання, а ось цей хлопчик, якого ви бачите на малюнку, нічого вчасно робити не встигає. Як ви думаєте, чому? Як про нього скажемо?

6. Розв'язує ситуацію. Розв'язуючи ситуацію, запропоновану в кінці розповіді, діти мають ще одну можливість замислитися над тим, що добре, а що погано.

III. Підсумок уроку.

Підсумовуючи, вчитель ознайомлює учнів з Андрійковими правилами, запитує, що б вони самі ще могли додати до них.

IV. Домашнє завдання.

Повторити Андрійкові правила.

Вивчити (на власний вибір) вірш або загадку з додатка до уроку 23 або прочитати оповідання Б. Харчука «Вовчун і Мурлинський».

УРОК 24

Тема «Твоя Мала Академія Народних Мистецтв»

Дуже важливо навчити дітей добирати заняття до душі, відповідально ставитися до свого вибору, розвивати вміння зв'язно говорити, виступати перед аудиторією, спонукати серйозно ставитися до навчання, до роботи в гуртках, виховувати сумлінність, дисциплінованість.

Виходячи з поставлених завдань, цей урок будуємо, як своєрідний звіт відділень Малої Академії Народних Мистецтв, членами якої є переважна більшість учнів класу.

До такого уроку бажано організувати виставку дитячих робіт і почати заняття з ознайомлення з нею.

Відділення МАНМ — це система гуртків, в яких учні мають можливість ознайомитися з народними промыслами і народною творчістю. Тут працюють хороше відділення, відділення сопілкарів, бандуристів,

кераміки, писанкарства, плетіння соломкою, аплікації соломкою, художньої вишивки тощо. Учні залюбки показують свої вироби, розповідають про роботу гуртків. Таким чином, кожний дізнається про захоплення своїх однокласників, діти глибше, краще пізнають один одного.

Окремо варто спинитися на виборі кожним гуртка до душі, на важливості регулярного його відвідування. Приділяється увага і вмінню виховано, культурно поводитися під час роботи гуртка.

Матеріали додатка допоможуть учням укріпитись в своєму виборі, розширять уявлення про народне мистецтво.

III. ЯК ПОВОДИТИСЯ НА ВУЛИЦІ

УРОК 25

Тема «Кличе сонечко у віконечко»

Хід уроку

I. Повторення вивченого.

Переходячи до нового кола питань, учитель проводить бесіду, підсумовуючи знання, набуті з попередніх розділів. Пояснює, що третя частина «Андрійкової книжки» присвячена ознайомленню з правилами поведінки на вулиці. Він проводить бесіду, підсумовуючи знання, набуті з попередніх розділів. Запитує, чого навчила друга частина «Андрійкової книжки». Звертає увагу на назву теми, яка вивчатиметься на цьому уроці.

II. Робота над темою уроку.

1. Оголошення теми.

Ввести дітей у нову тему допоможе віршована загадка (автор — Н. Г. Кудько, вчитель Гнідинської школи):

Добрим людям усміхнеться,

Запитає, як живеться.

Заглядає у віконечко,

Всіх дітей гукає...

(Сонечко)

Потім учитель продовжує вступну бесіду.

Отже, тема сьогоднішнього уроку «Кличе сонечко у віконечко».

Кожного літнього ранку у віконечко до Андрійка заглядає сонечко. Своїми лагідними промінцями воно торкається обличчя хлопчика, ніби кличе його. Як ви думаєте, куди кличе сонечко Андрійка? (На подвір'я, на вулицю, в садок, на луг, в ліс, до річки тощо.) Як треба вчинити?

2. Інсценізація.

Як же хочеться Андрійкові швидше вибігти на подвір'я, гайнути до річки, провідати своє улюблене деревце в садочку, погратися у футбол з друзями! Як же йому бути? Давайте зараз подивимося інсценівку, може вона допоможе знайти відповідь.

Учитель у ролі автора та спеціально підготовлені діти розігрують інсценівку (автор — учитель Н. Г. Кудько).

Автор. Три гномики в хату Андрійка влетіли,
за спиною в нього близенько сіли.

Чешуть язиками, балалайки:

Хтокало, Колиськало, Нехайко.

Хтокало (улесливо). Біжи, Андрійку, на вулицю гуляти,

Хтось зможе після тебе все прибрати!

Колиськало. Колись підлогу заметеш,

Тебе он сонечко вже жде!

Нехайко. Нехай бабуся прибере зі столу,

А то погратися в м'яча не встигнеш знову!

Автор. Діти! Що робити Андрійкові? Порадьте!

Учитель резюмує: добре знає Андрійко, знаєте й ви: ні Колиськало, ні Нехайко, ні Хтокало не прибирають і не підмітають. А якщо з'являться вони до вас, то женіть їх далі від хати.

3. Робота з підручником. Прочитаймо, як же робить Андрійко (1—4 абзаци розповідає).

Отже, зроблені всі справи. Можна й на вулицю. Але перш ніж вийти з дому, Андрійко підходить до люстерка, але не звичайного, а насмішкватого.

Що ж сказано в «Андрійковій книжці» про Насмішквате люстерко? Прочитайте 5—7-й абзаци розповіді.

4. Практичні вправи. Можна запитати в дітей: «Хто хоче подивитися на себе в люстерко й послухати, що воно скаже?»

Кілька учнів по черзі підходять до люстерка, дивляться на себе й висловлюють припущення, що, на їхню думку, скаже люстерко про їхній зовнішній вигляд. Інші учні класу теж беруть участь в обговоренні. Після чого вчитель звертається до класу:

«Подивіться на малюнок. Чи зможуть стати ці хлопчики перед Насмішкватим Люстерком? Що воно їм скаже?» Діти розглядають малюнок, складають великі усні розповіді за ним.

5. Розповідь учителя.

Ви помітили, як сказано в «Андрійковій книжці» про те, що дідусь дивився на вербичку «особливими» очима. Як ви розумієте вислів «дивитися особливими очима»? (Це означає доглядати, піклуватися тощо.) Учність дивитися «особливими» очима на все навколо себе й Андрійко. Він добре знає, що, уважно спостерігаючи за природою, можна побачити «живу казку», незвичайне в звичайному. Є в Андрійка за хатою садок. «Садок як садок»,— подумає хтось. А в Андрійка він особливий. Адже садок цей — то історія його роду. Ось цю грушку посадила ще прабаба Андрійка. Яблуньку — дідусь з бабусяю відразу після свого весілля. А вишні та черешні — мама з татом. А дубок — дідусь з Андрійком, коли хлопчик уперше до школи йшов. А білокору берізку — Андрійко з татом, як Маринка народилася. І всі дерева прижилися в садку, бо пильнували їх особливі очі Андрійкової родини і самого хлопчика.

А чи знаєте ви історію свого саду чи окремого деревця? Розкажіть. А якщо нічого не знаєте, то обов'язково розпитайте про це старших членів своєї родини.

6. Складаємо казки. Прийде Андрійко до дідусевої вербички, уважно прислухається й почує казку, яку розповідає йому деревце своїми гілочками. Як ви думаєте, яку казку може розповісти дерево?

7. Розв'язу ситуацію.

Практичні ситуації, вміщені в кінці розповіді або придумані самим вчителем, допоможуть закріпити знання учнів, здобуті на уроці.

III. Підсумок уроку.

Ознайомлення з «Андрійковою пам'яткою». Учні діляться своїми думками, висновками, зробленими ним в ході уроку.

IV. Домашнє завдання. Повторити Андрійкову пам'ятку.

Узнати історію свого саду чи окремого дерева.

Скласти казку про своє улюблене деревце, намалювати його.

Вивчити вірш з додатка. (За бажанням.)

УРОК 26

Тема «У нашім дворку, як у вінку»

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

II. Робота над темою уроку.

1. Оголошення теми. Урок можна почати так: «Сьогоднішня наша зустріч з хлопчиком Андрійком називається «У нашім дворку, як у вінку». Звідки ці слова, знаєте? Так, з пісні «У цьому дворку, як у вінку», заспіваймо її разом».

Учень або весь клас виконують пісню.

В цьому дворку, як у вінку!

Там господар, як виноград,

Там господиня, як калина,

Їхні сини, як соколи,

Їхні дочки, як квіточки.

По саду ходили, сад садили.

Сад садили, сад поливали —

Вищий мене, кращий мене.

З чим порівнюються господар, господиня, їх діти? З чим порівнюється двір? Чому? Які господарі живуть у такому дворі?

2. Читання (з додатка) вірша Д. Куровського «Ніхто не гуляє».

Учитель пропонує прослухати вірш, задуматися над його змістом, над змістом прислів'я «Без труда нема й плода», висловити свої думки з цього приводу.

3. Робота з підручником. Потім переходять до розгляду малюнків. «Чим займається Андрійко?» Відповідаючи на це запитання, діти знаходять відповідні місця в тексті розповіді. Вчитель запитує, а що можна сказати про дівчинку на малюнку, яка сидить байдуже серед розкиданих іграшок? Так і хочеться заспівати їй українську народну пісеньку:

Ой дівчинко, Марусионько,

Позасівай свої стежечки,

І стежечки, і доріжечки,

То рутою, то м'ятою,

Хрещатеньким барвіночком,

Запашненькимвасилечком.

Логічним продовженням цієї роботи буде

4. Читання оповідання В. Сухомлинського «Чому мама так хвалить?» Бесіда за ним.

5. Фізкультхвилинка. Її можна провести під українську народну співаночку:

Вийди, вийди, сонечко,

На дідове полечко,

На бабине зіллячко,

На наше подвір'ячко!

На весняні квітоньки,

На маленькі дітоньки,

Там вони граються,

Тебе дожидаються.

(Спів супроводжується імпровізованими або заздалегідь розученими рухами.)

Після цього вчитель знову повертається з дітьми до роботи над підручником, запитує в них: Які справи чекають на кожного з вас у вашому дворі? Як Андрійко грається із сестричкою? А як ви граєтеся зі своїми молодшими братиками і сестричками в дворі? Про що їм розповідаєте? В які ігри любите грати?

6. Розв'язу ситуацію. Практичне розв'язання ситуацій, поданих у підручнику, допомагають уточнити здобуті знання. Учитель запитує: що треба робити, щоб у дворі було, як у вінку? Пропонує скласти відповідні правила.

III. Домашнє завдання.

Намалювати своє подвір'я.

Вивчити вірш з додатка або прочитати якесь оповідання (за власним бажанням).

УРОК 27

Тема «Я надворі не самотній!»

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

II. Робота над темою уроку.

Мета цього уроку — виховувати в дітей товариськість, доброзичливість, уважність до друзів, до всього, що їх оточує. Опрацювання теми можна почати з розгляду малюнка.

1. Робота з підручником. Учитель звертається до дітей: «Подивіться на малюнок. Поряд з Андрійком немає ні Михайлика, ні Оксанки, ні Маринки. Але чому ж він веселий і зовсім не самотній? Про що щебечуть хлопчикові пташки, що розповідають метелики, що хоче йому сказати красень-півень?»

І вербичка, з якою дружить Андрійко, нову казку йому розповість. І коник у траві помітив Андрійка, дістав скрипочку. «Ті-лі-лі-нь, ве-се-лінь!» — зазвучала ніжна пісенька. Це для Андрійка.

За любов, увагу до себе і природа віддячує Андрійкові, відкриває свої таємниці. Прочитайте, яка прикмета допомагає хлопцеві завбачати погоду?»

Обговорюючи те місце в розповіді з «Андрійкової книжки», де розповідається про дружбу Андрійка з Михайликом, варто спонукати дітей замислитися, чи вміють вони дружити по-справжньому, чи знають добре своїх друзів. Можна запропонувати такі запитання: Андрійко про свого друга завжди говорить, що він чесний і справедливий. За це й цінує він Михайлика. А що б ви сказали про свого друга: **добрий; чуйний; багато знає; любить читати; з ним цікаво?** Знайдіть потрібне слово.

2. Робота над прислів'ями. Прислів'я про дружбу допоможуть дітям глибоко збагнути суть цього поняття, відкриють секрети справжньої дружби:

Друзі пізнаються в біді.

Нових друзів наживай, а старих не забувай!

Один за всіх, всі — за одного!

Не той друг, що медом маже, а той, що правду каже.

Яке прислів'я вам сподобалось? Як ви його розумієте?

3. Робота над малюнком. Щоб дружба була міцною, її треба берегти, поступатися один одному. Діти розглядають малюнок із зображенням трьох дівчаток, що посварилися. Учитель спрямовує їх увагу запитаннями: Подивіться на малюнок. Що трапилось? Треба дівчаток помирити. Як? Які мирилки ви вже знаєте? Познайомтеся з новими (див. у додатку).

4. Розв'язу ситуації (з «Андрійкової книжки»).

III. Підсумок уроку. Після розв'язання практичних ситуацій діти ще раз повторюють, підсумовують те, про що дізналися на уроці.

IV. Домашнє завдання. Дібрати вірші й прислів'я

про дружбу, прочитати, в додатку уривки з повісті Сент-Екзюпері «Маленький принц».

Роботі над повістю «Маленький принц» доцільно присвятити наступний урок. Це буде урок роздумів над життям, людськими взаєминами. Учні зможуть ознайомитися з відгуками грузинських школярів про цю повість. Написати свої.

УРОК 28

Тема «А я тебе, вулице, не боюся!»

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

II. Робота над темою уроку.

Мета цього уроку — продовжити ознайомлення дітей з основними правилами дорожнього руху.

1. Вступну бесіду можна почати такими словами:

«А я тебе, вулице, не боюсь!» Коли б ти почув ці Андрійкові слова, ти б сказав: «Який жартівник!» Справді, Андрійко веселий і життєрадісний хлопчик. Але те, що він вулиці не боїться, сказано серйозно, без жартів. Як ви думаєте, чому Андрійко вулиці не боїться? Що треба знати, щоб її не боятися?

І не просто знати, а й виконувати. Ось так, як Андрійко.

2. Робота з підручником. Діти читають розповідь у посібнику, переказують її за запитаннями: Прочитайте, як Андрійко поводить себе на вулиці. Де він переходить вулицю? Як? З якого боку йде вулицею? А з якого боку їде на велосипеді?

3. Відгадай загадку. Ознайомлення з темою продовжить загадка Р. Скучайте про світлофор:

Як переходиш вулицю,

На розі зупинись.

І перш за все уважно

На мене подивись.

Я шлях вкажу надійний,

Де небезпек нема.

Трикольорове око

Я маю не дарма.

4. Зустріч із світлофором. Після цього спеціально підготовлені учні розігрують інсценівку. Учитель оголошує:

«Світлофор прийшов до нас на урок, щоб нагадати правила дорожнього руху».

(До класу входять троє учнів. Кожний тримає в руках «око» світлофора.)

Жовте око. Жовте слово — підожди!

Почекай, постій, не йди!

Зелене око. І за мить обов'язково

спалахне зелене слово —
Переходь!

Червоне око. Як наказ, червоне слово.

Зблисне раптом пурпурово:

Стій! Ні з місця!

Це наказ.

Мчать машини мимо нас!

Разом. Любі діти, любі друзі,

Завжди слухайте мене —

і нещастя вас мине!

5. Практичні вправи.

Скажіть, яке «око» світлофора має світитися для пішоходів, коли:

пішоходи стоять, машини їдуть;

пішоходи готуються йти;

пішоходи йдуть, машини стоять?

Спочатку всі три «ока» світлофора повернуті зворотним боком. Після правильної відповіді відповідне «око» засвічується, тобто повертається до учнів кольоровим боком.

6. Перегляд інсценівки.

Молодці! Ви вже теж можете зовсім не боятися вулиці. Так само думав і Буратіно. Але, на відміну від вас і від Андрійка, він був просто хвальком і зовсім не знав Правил дорожнього руху. І ось що трапилось.

ПРАВИЛА ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Як Буратіно ходити вчився

(уривок з казки)

Настало перше вересня. Цього дня навіть казкові веселі чоловічки йдуть до школи...

...Буратіно весело попрямував по дорозі. І тут він побачив щось дивне.

Буратіно: Гей, триокошото! Я йду до школи! А ти стоїш на дорозі й махаєш руками!

Світлофор. Який невихований хлопчик! Чи ти хоч знаєш, де можна переходити вулицю?

Діти! Розкажіть Буратіно, де треба переходити вулицю.

(Там, де є знак «Пішохідний перехід».)

Буратіно А... Так би й сказали. Нічого простішого бути не може. Зараз гляну на ці таємничі знаки й одразу здогадаюся.

Але знаків було три, й усі різні.

— Що ж мені робити? — подумав Буратіно, але відразу ж вирішив:— Ех, що буде, те й буде!

— Стій! — всіма очима замиготів світлофор.

(Учитель показує три різних дорожніх знаки, серед яких є знак «Пішохідний перехід».)

Діти! Покажіть Буратіно дорожній знак, який установлюють біля пішохідного переходу.

Буратіно дуже зрадів, що йому допомогли. Тепер і він вже вулиці не боїтиметься.

(Н. О. Ізвєкова.)

7. Гра «Слухай — запам'ятовуй» (В. Толкачов).

Ведучий тримає в руках жезл для регулювання дорожнього руху. Він підходить до когось з учасників гри й передає тому жезл. У відповідь треба назвати правило поведінки пішоходів на вулиці. Почувши правильну відповідь, ведучий передає жезл іншому учасникові гри, і той теж називає одне з правил дорожнього руху, але не повторюючи вже названого. Замість правил можна називати й дорожні знаки.

8. Робота за малюнком. Діти дивляться на Андрійкові малюнки й складають за ними маленькі розповіді.

9. Розв'яжи ситуацію.

III. Підсумок уроку. Вчитель підсумовує матеріал уроку, ознайомлюючи дітей з Андрійковою пам'яткою.

IV. Домашнє завдання.

Ознайомитися з додатками до уроку 28. Вивчити вірш, що сподобався. Намалювати свою дорогу до школи.

УРОК 29

Тема «Що я знаю про своє село?»

Хід уроку

Урок слід побудувати на основі місцевого матеріалу: історії свого села, його назви. Учнів можна залучити до її вивчення. Розмовляючи із старожилами, вони можуть узнати нові факти. До цього уроку варто підготувати карту-схему села з назвами вулиць, з основними об'єктами. Учні разом з учителем з'ясувуть, як називалася колись кожна вулиця, розповідать легенди про виникнення назв вулиць, почуті від старожилів. Ознайомлюються з творами учнів своєї школи про рідне село, самі складають невеличкі розповіді, вірші, роблять малюнки.

УРОК 30

Тема «Лист Андрійкові»

Хід уроку

I. Робота над темою уроку.

1. Вступна бесіда. Сьогодні на уроці ми напишемо листа нашому другові Андрійкові. Дома ви вже вирішили, про що писатимете. Можливо, ви розповісте Андрійкові про минуле свого села, а, можливо, й про сьогоднішній день. А може, про людей, своїх односельців? Про свою рідну вулицю? Про дерева й будинки вашого села, про пташині гнізда. А може, познайомите Андрійка із своїми друзями, напишете про ваші спільні справи. А потім опишете ігри, яких вас навчили бабусі й дідусі з вашої вулиці. Головне, щоб Андрійко зрозумів: ви любите своє село.

2. Робота за малюнками. Вихователь пропонує розглянути малюнок й відповісти на запитання: Хто з дітей любить своє село на словах, а хто — на ділі?

3. Для зразка вчитель може прочитати кілька листів, написаних дітьми попереднього класу.

4. Написання листа. З чого слід завжди починати лист? Що не забути написати в кінці? Як його писати? (Каліграфічно, без помарок і виправлень, грамотно.) Учні самостійно працюють над написанням листів.

II. Підсумок уроку.

Учні зачитують (за бажанням) листи до Андрійка; коментують їх, показують малюнки.

III. Домашнє завдання.

Дізнатися про походження назви своєї вулиці і цікавих людей, що жили та живуть на ній.

УРОК 31

Тема «Моя вулиця — найкраща»

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

II. Робота над темою уроку.

1. Інсценізований діалог.

Одного разу між однокласниками зайшла розмова.

Юрко:

— Моя вулиця — найкраща!

Петрик:

— Та що ти! Моя вулиця краща!

Наталочка:

— Не сперечайтесь, хлопці, бо моя вулиця ще краща!

Усі разом, навперебій:

— Моя вулиця краща! -

Оленка:

— Не сперечайтесь, не сперечайтесь (співає мирилку).

2. «Моя вулиця». Бесіда.

Кожен з вас може вважати, що його вулиця найкраща. Та не варто через це сваритися. Ви любите свою рідну вулицю, а ваш товариш—свою. Кожна вуличка чимось прекрасна й у чомусь неповторна. Давайте краще розповімо один одному, чому ми любимо свою вулицю. (Бажано дати висловитися якомога більшій кількості учнів.)

Що ви знаєте про те, як раніше називалася ваша вулиця? Чому саме так? Хто вам про це розповів?

(Учні розповідають легенди, оповіді про історію назв своїх вулиць, записані від старожилів села.)

Я хочу запитати у вас, чи росте на вашій вулиці калина? А чи знаєте, хто її посадив, доглядав за нею? Якщо ні, то розпитайте в старших. А хто з вас сам посадив калину? Якщо ви ще не встигли цього зробити, то не гайте часу й зробіть це добре діло. Ягідки калини, ніби маленьке серце, звеселятимуть вас і всіх перехожих, а взимку напоять чудовим цілющим чаєм.

З давніх-давен люди на Україні садили біля своїх хат калину. Давайте ж і ми шануватимемо цей звичай українського народу.

3. Читання віршів і оповідань із щоденника літ-студії «Соняшник» (додаток до уроку 30).

4. А чию вулицю люблять лелеки? До кого вони прилітають? Знайте: лелеки селяться у добрих людей, у лихих — ніколи. Але зараз, коли в селах майже не залишилося хат із солом'яними стріхами, лелекам стало важко знайти місце для свого гнізда. І ви помітили, що вони стали селитися на електричних стовпах. Але ми можемо допомогти птахам. У себе в дворі разом із старшими ви можете підготувати місце для лелечого гнізда. На старому всохлому стовбурі дерева намостіть сухих гілок або покладіть колесо. І тоді поселяться у вашому дворі, на вашій вулиці гарні птахи лелеки, які звеселятимуть усіх веселим клекотінням. Прочитайте спостереження учнів за життям лелек.

Тепер, мені думається, цією весною в нашому селі з'явиться ще більше лелечих гнізд. І кожний з вас зможе сказати, що і його вулицю люблять лелеки.

5. Розучування гри «Пускайте нас». Андрійкова бабуся каже: «Та вулиця найкраща, де живе пісня народна». Де, в чиїх серцях і думах живе ця пісня? Візьміть ручку, блокнотик і завітайте в гості до всіх бабусь, які живуть на вашій вулиці. Одна бабуся заспіває вам одну пісню — ви її запишіть. А друга — зовсім іншу. Ви і її теж запишіть. Отак і назбираєте цілий альбом українських народних пісень, ігор, таночків. А потім зберетесь надворі й поспіваєте, потанцюєте разом.

А зараз ми з вами розучимо українську народну гру «Пускайте нас!» Я впевнена, що в неї вам сподобається грати і вдома, і в школі.

6. Розв'яжіть ситуацію.

а) А одного разу Оля

Підмела біля свого двору

І побігла до малят

На іншу вулицю гулять.

Цукерки їла півдороги,

Папір же кидала під ноги.

Чи Олю треба рятувати?

Чи їй потрібно щось казати?

б) Як ти поведешся, коли... (завдання за «Андрійковою книжкою»).

III. Підсумок уроку.

Що означає «любити свою вулицю»?

Скласти «Андрійкові правила» про те, як слід любити свою вулицю, дбати про неї. Розпитати в старожилів села про річку чи озеро в селі або поблизу, історію назви водоймищ.

УРОК 32**Тема «На річці Ужолоччя»****Хід уроку****I. Перевірка домашнього завдання.****II. Робота над темою уроку.**

На цьому уроці вчимо дітей бережно й турботливо ставитися до рідної природи, любити її.

1. Бесіда про рідну річку (озеро, водоймище). Цю частину уроку слід побудувати на місцевому матеріалі. Учні довідуються від односельців про походження назви річки, про її службу людям. Учителю доповнює дитячі розповіді.

2. Робота за малюнками.

Учитель висловлює впевненість, що всі діти люблять річку. І взимку, і влітку. А за що? Що означає «любити річку»?

«Подивіться на малюнок угорі»,— пропонує педагог. Йшов цей хлопчик берегом річки. І сонечко світило, і хвильки об берег тихенько билися. Аж ось одна хвилька викинула на берег консервну бляшанку. А друга зараз приплине і знов забере в річку. Що зробив цей хлопчик? Як він ставиться до річки?

А як ставиться до річки хлопчик, що на другому малюнку? Що б ви йому пояснили?

Річка буде гарна тоді, коли біля неї буде чисто. Але скільки в ній сміття, занесеного людьми! Не робіть цього, діти, і іншим не дозволяйте!

3. Фізкультхвилинка. Учні виконують її під віршик «Тиха плине річка» (автор Н. Г. Кудько, вчитель Гнідинської школи).

Тихо плине річка,

Річка невеличка.

На ній квіти білії,

Звуться вони лілії.

З довгими стеблинами,

З пелюстками дивними.

Пелюсточки розкривають,

Сонце ранком зустрічають.

(Читання вірша супроводжується імпровізованими рухами дітей.)

4. Читання жартівливого вірша А. Костецького «Лілія» (додаток до уроку 32)

III. Підсумок уроку.

Андрійкові правила.

IV. Домашнє завдання.

Повторити Андрійкові правила. Намалювати малюнок «Моя річка».

УРОК 33

Тема «Іду в гості»

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

II. Робота над темою уроку.

На цьому уроці ставиться мета навчити дітей правильно запрошувати гостей, вручати та приймати подарунки, поводитися за святковим столом, бути чемними й ввічливими.

1. Урок починається із створення проблемної ситуації. Оголосивши тему уроку, вчитель запитує в дітей: Як ви думаєте, чого навчимося ми на сьогоднішньому уроці? Відповіді допомагають виявити, чого ще діти не знають.

2. Зустріч з казковими героями.

Учитель. Сьогодні до нас на урок прийдуть казкові герої з веселої казки О. Толстого «Золотий ключик». Хто це? Давайте їх запросимо до себе.

(Діти хором гукають: «Буратіно! Мальвіно!»)

Учитель. Не йдуть! Дивно... Чому? Мабуть, ми з вами неправильно їх запрошуємо. Я вам відкрию один секрет. У нас на Україні з давніх-давен, коли запрошують у гості, кажуть чарівні слова «ласкаво просимо». То ж давайте правильно покличемо Мальвіну і Буратіно.

(Діти хором гукають: «Ласкаво просимо, Буратіно і Мальвіно!» До класу заходять Мальвіна та Буратіно.)

Мальвіна. Буратіно, ти чому такий сумний? Адже ти в гостях. А веселий гість — дому радість.

Буратіно. Я такий сумний, бо запросив до себе на день народження П'єро. Чекав-чекав, а він не прийшов.

Мальвіна. Здогадуюся, чому! Мабуть, ти його не ввічливо запросив.

Буратіно. Діти! Навчіть, як треба запрошувати у гості.

Діти. Так, допоможемо.

3. Вибери правильну відповідь. На дошці написано варіанти запрошення в гості. Діти повинні вибрати той з них, який вважають найбільш прийнятним.

— Чуєш, щоб до мене завтра в гості приходив!

— Приходь до мене завтра в гості.

— Ласкаво прошу тебе прийти до мене в гості на день народження!

4. Робота за малюнком. Дуже ввічливо запросив Андрійка до себе на день народження його друг Михайлик.

«А що ж йому подарувати?» — задумався Андрійко. А що б ви йому порадили? Який подарунок найдорожчий? Мабуть той, що зроблений своїми руками. Подивіться на малюнок і скажіть, що приготував Андрійко у подарунок Михайликові.

5. Практичні вправи. Але подарунок треба не тільки вміти підібрати, а й правильно вручити з теплими словами й побажаннями.

(Учні інсценізують момент вручення подарунка їм допомагають Буратіно та Мальвіна.)

Коли подарунок вручено, треба розглянути його, висловити подяку й задоволення.

6. Робота з додатками. День народження — свято. А на святі має бути весело. Як же можна розважити гостей?

Андрійко, наприклад, запропонував почитати веселі вірші. (З додатка до уроку 33 учитель добирає твори для читання). А Оксана запропонувала розповісти веселі історії та жарти. (Учні інсценізують два-три жарти, з якими вони вже знайомі.)

А в які ігри можна погратися в гостях? Діти називають різні ігри. Можна пограти в деякі з них.

7. Робота з малюнком. Звичайно, в гостях ніколи не обійдеться без частування. Ось і Михайлик запро-

сив Андрійка і Оксанку. Чи всі вміють поводитися за столом?

Увазі дітей пропонують малюнок, на якому зображено дітей, що сидять за святковим столом. Учитель пропонує подивитися на малюнки, скласти усну розповідь за ними й подумати, чи не нагадає дехто з гостей оте поросятко, про яке розповідається у вірші.

Воно в гостях кавунчик скуштувало,
Недогризки порозкидало,
Та ще й господарів питало:
— Чого це ви такі сумні?
Не раді, мабуть, ви мені?
То ж не прийду до вас я, ні!
Зустріти можна й між людей
Таких невічливих...дітей.

8. Розв'яжи ситуацію.

9. Прощання з господарями. Добре погостювали діти в Михайлика. Уже й час додому. А що ж треба мовити на прощання?

Учитель. З давніх-давен на Україні говорили в подібних випадках: «Дякуємо за гостину!» Отак і сказали Андрійко і Оксана Михайликові та його батькам.

III. Підсумок уроку.

Як учить Андрійко поводитись у гостях?

IV. Домашнє завдання.

З додатка до уроку ЗЗ вивчити вірш, прочитати і переказати оповідання, що сподобалося.

Скласти розповідь чи намалювати малюнок на тему «Я в гостях у друга».

УРОК 34

Тема «Ласкаво просимо»

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

Як Андрійко радить поводитися в гостях? Чи правильно поведилися діти в гостях у дівчинки Хариті? З вірша М. Рябчука «Гостина» (див. у додатку).

II. Робота над темою уроку.

1. Оголошення теми уроку. Вчитель спонукає дітей відповісти, коли говорять ці слова, радить ніколи не забувати їх.

2. Практичні вправи. Після цього переходимо до практичних вправ: Андрійко тиждень тому написав запрошення в гості сім'ї своєї тітки Олени. Як ви думаете, що він там написав? Складіть запрошення в гості своїм родичам і напишіть його на листівці. Як ви звернетесь до своїх близьких людей? (Дорогі, любі, шановні.) Про яке слово не забудете? (Ласкаво просимо.)

Учні самостійно підписують листівки, а потім, за бажанням, зачитують текст.

3. Робота за малюнком. Робота за малюнком допоможе конкретизувати уявлення дітей про гостинність. Можна звернутися до учнів з такими словами: «Андрійко знає, що він — перший мамин помічник. Тому він допоможе зустріти й прийняти гостей. Як? Подивіться на малюнок».

4. Читання вірш. Л. Костенко «Баба Віхола» або М. Рябчука «Гостина». Щоб Яся не сумувала, Андрійко із задоволенням прочитав своїй двоюрідній сестричці вірш. Прочитайте його й ви.

А потім Яся попросила паперу й олівців і намалювала малюнок до цього вірша. А який би ви намалювали малюнок? Спробуйте.

5. Доповни речення. Учні виконують вправу з «Андрійкової книжки».

6. Робота з підручником. Прочитайте, який лист одержала Андрійкова родина від родини Ясі. Як подякувала вона за гостину? Отож і ви, прощаючись, не забувайте ці чарівні слова — «дякуємо за гостину».

7. Андрійкові правила. Після цього логічно буде перейти до «Андрійкової пам'ятки», спонукати дітей, щоб вони уважно прочитали, а в разі потреби й доповнили її.

8. Робота за малюнком.

Діти розглядають малюнок, відповідають на запитання: Яке Андрійкове правило порушила дівчинка? А, може, вона має рацію? Доведіть свою думку.

9. Розв'яжи ситуацію. Учні розв'язують ситуації, вміщені в кінці розповіді.

III. Підсумок уроку. Як учить Андрійко приймати гостей? Діти разом пригадують правила.

IV. Домашнє завдання.

Вивчити Андрійкові правила. Скласти розповідь «До мене прийшли гості!»

У кінці уроку вчитель оголошує, що на наступному уроці діти зустрінуться з людьми, які є друзями їхньої школи: письменниками, художниками, музикантами, майстрами своєї справи. Учні пригадують, що вони знають про цих людей, діляться враженнями про зустрічі з ними.

УРОК 36

Тема «Як побачити казку?»

Хід уроку

I. Перевірка домашнього завдання.

II. Робота над темою уроку.

1. Оголошення теми уроку.

Прочитайте тему уроку. Де можна побачити казку? Куди йде Андрійко, щоб «дивитися казку»? Прочитайте. Як потрібно ходити по саду, щоб побачити казку?

2. Читання народної пісеньки. Учитель розповідає:

«Рано-раненько, коли ще на траві виблискує роса, любить Андрійко приходити до саду й слухати пісню солов'я. Прочитайте народну пісеньку-звертання до соловейка. З яким проханням звертаються люди до соловейка? Що вам нагадує пісня солов'я?»

3. Робота з підручником. А то пішли Андрійко з Михайликом на луг і побачили там кульбабу. Прочитайте, як вони її гукали.

Як багато назв однієї квіточки знають хлопчики. І кульбаба тихенько зашепотіла на вітрі. Це вона хлопчикам казку розповідає. Яку? Учні складають коротеньку казку про кульбабу.

4. Робота за малюнком.

Заслухався Андрійко казкою, замріявся і раптом побачив хлопчика, як на малюнку. Яке зло вчинив хлопчик? Чи вміє він бачити казку? Що б ви йому сказали?

А тепер подивіться на малюнок внизу. Яке добре діло зробили діти мурашкам? Яку б рису ви відмітили в цих комашок? Наведіть приклади з власних спостережень.

А звідки взялись ці чудернацькі їжачки? Прочитайте.

Яку казку склав Андрійко про звірят?

(Учні складають коротеньку казку.)

5. Розв'яжи ситуацію.

III. Підсумок уроку.

Чи зумієте ви тепер побачити казку в лісі, в лузі, в гаю? Як?

IV. Домашнє завдання.

Доповнити речення, вміщені в книжці «Андрійкова книжка».

Скласти розповідь «Як я побачив казку» (в лісі, в саду, в гаю).

* * *

Ми подали методичні розробки всіх уроків етики у 2-му класі і гадаємо, що цим можна і обмежитися, оскільки уявлення про форми і зміст роботи за «Андрійковою книжкою» читачі в цілому дістали. Далі вже ініціатива за ними. Оскільки ж «уроки гарної поведінки» потребують ґрунтовної підготовки, пропонуємо орієнтовну програму уроків етики для 2—4-х класів.

Тематика занять з етики в 2—4-х класах

2-й клас

1. Мово рідна, слово рідне! (Виховувати любов до рідної мови.)
2. Де найкраще місце на землі? (Виховувати любов до рідної землі, до свого села, Батьківщини.)
3. По дорозі до школи. (Уточнити уявлення учнів про доброзичливість, ввічливість, вчити користуватися ввічливими мовними формами.)
4. Андрійкова родина. (Виховувати повагу до членів своєї сім'ї)
5. Рід, родина, рідня. (Ознайомлення з поняттями «рід, родина, рідня»; виховання поваги до свого роду.)
6. Як глядіти Маринку. (Виховувати турботливе ставлення до менших.)
7. Молодець! (Виховання чуйного ставлення до людей, доброти, милосердя, працьовитості.)
8. Андрійків вихідний. (Вчити змістовно, активно проводити час.)
9. Як бути чуйним і слухняним. (Учити шанувати старших, виявляти турботу про них.)

10. Як Андрійко готує уроки. (Учити раціонально розподіляти свій час, сумлінно ставитися до навчання.)
11. Андрійкові книжки, Андрійкові речі. (Учити тримати у порядку свої речі, книжки.)
12. Бабуся кличе до столу. (Учити правильно поводитися за столом, сервірувати його. Виховувати ввічливість, чемність.)
13. Твоя школа. (Ознайомлення з історією рідної школи, її традиціями.)
14. Дні, що запам'яталися. (Вчити бути уважними, спостережливими, допитливими, брати активну участь у поза-класній роботі в школі.)
15. Як дзвоник кличе. (Виховувати чемність, ввічливість, дисциплінованість.)
16. Дорога кожна хвилина. (Учити раціонально використовувати час на уроці, бути точними, уважними, дисциплінованими.)
17. Поговоримо на перерві. (Учити правильно поведінки під час перерв.)
18. Всі гуртом до їдальні. (Учити правильно поводитися в їдальні, буфеті.)
19. Не кидай слів на вітер. (Привчати дітей дорожити своїм словом. Виховувати почуття дружби, відповідальності, взаємодопомоги.)
20. У такому класі я б і жив. (Учити бережливо ставитися до шкільного майна, підтримувати порядок і чистоту в класі, коридорі, на шкільному подвір'ї.)
21. Книжка — твоє обличчя. (Учити бережливого ставлення до книжок.)
22. Андрійкове доручення. (Учити відповідального ставлення до своїх доручень.)
23. Група продовженого дня. (Учити додержувати режиму дня, раціонально використовувати робочий час.)
24. Твоя Мала Академія Народних Мистецтв. (Розширювати коло інтересів учнів. Спонукаати до занять улюбленою справою.)
25. Кличе сонечко у віконечко. (Учити сумлінно виконувати свої постійні домашні обов'язки. Виховувати любов до природи.)
26. У наших дворку, як у вінку. (Учити дітей дбати про порядок на своєму подвір'ї.)
27. Я надворі не самотній. (Учити бути уважними до друзів, виявляти турботу до рослин і тварин.)
28. А я тебе, вулице, не боюсь! (Продовжити ознайомлення учнів з Правилами дорожнього руху.)
29. Що я знаю про своє село. (Ознайомлення дітей з історією свого села, виховання любові до рідного краю.)
30. Лист Андрійкові. (Виховувати любов до рідних місць, учити писати листи.)
31. Моя вулиця — найкраща. (Учити бути справжніми господарями на своїй вулиці.)
32. На річці Ужолоччя. (Учити бережливого, дбайливого ставлення до природи.)
33. Іду в гості. (Учити поводитися в гостях.)
34. Ласкаво просимо. (Учити приймати гостей.)
35. Наші гості — письменники.
36. Як побачити казку. (Учити відчувати красу природи.)

3 клас

1. Урок рідної землі. (Учити дітей розмовляти чистою українською мовою.)
2. Слово до слова — зложиться мова. (Привчати дітей до пам'ятливості, виробляти звичку виконувати свої обіцянки.)
3. Як вести розмову. (Учити вести розмову, бесіду.)
4. Ти і ви. (Учити чемно звертатися до старших, бути тактовними.)
5. Вузлик на пам'ять. (Навчати дітей прийомів запам'ятовування.)
6. Коли дивлюся телевізор чи слухаю радіо. (Учити правильного перегляду телевізійних передач та слухання радіо.)
7. Берегти дружбу як зіницю ока. (Учити товариськості, поваги до однокласників.)
8. Скажи мені, хто твій друг. (Учити дорожити дружбою.)
9. Учися так давати, щоб можна було взяти. (Учити вручати, приймати подарунки.)
10. Мандрівочка пахне. (Учити правильно організовувати підготовку до мандрівки, чемно поводитися в дорозі.)
11. У бібліотеці.

4 клас

12. Як виросту — збудую хату. (Моя мрія.) (Учити узгоджувати свої мрії з інтересами інших людей.)
13. Щоб краща була моя хатка. (Учити учнів бути справжніми господарями в своєму дворі та в хаті.)
14. Десь тут була подоляночка. (Залучати дітей до збирання і запису українських народних ігор, розчувати їх з учнями.)
15. Наша «Берегиня». (Учити бережливо, з любов'ю і шанобою ставитися до минулого свого народу, його історії.)
16. Як писати листи. (Учити писати листи; чітко, зрозуміло виражати свої думки.)
17. У магазині. (Учити робити покупки, правильно поводитися в магазині.)
18. Швидше б ранок! (Учити готуватися до екскурсії.)
19. Триочко. (Учити дітей додержувати правил додержного руху.)
20. Будь ласка, підвезіть! (Ознайомлювати з правилами поведінки в транспорті.)
21. У музеї. (Учити правил поведінки в музеї.)
22. У театрі. (Учити поводитись у театрі.)
23. Ти в кінотеатрі не сам. (Учити правил поведінки в театрі.)
24. У парку. (Учити поводження в парку, на вулиці.)
25. У басейні. (Учити учнів правил поведінки в басейні.)
26. Добридень, літо! (Учити раціонально використовувати час на канікулах.)
27. Слово честі. (Учити додержувати обіцянок, не кидати слів на вітер.)
28. Ласкаво просимо. (Учити дітей приймати гостей у себе вдома.)
29. У басейні. (Учити правил поведінки в громадських місцях.)
30. Скажи мені, люстерко. (Привчати до охайності, виховувати гарний смак.)
31. Урок пам'яті. (Учити берегти пам'ять про подвиги народу.)
1. Бджоли раді цвіту, люди — літу. (Учити цікаво, змістовно проводити вільний час.)
2. Напитися води з Дніпра. (Учити поводитися в мандрівці, виховувати бережливе ставлення до природи.)
3. Хліб — усьому голова. (Виховувати бережливе й дбайливе ставлення до хліба.)
4. Чи росте щось без кореня? (Виховувати любов до рідного села, вірність рідному краю.)
5. Квіточки мої — сестрички мої. (Вчити доглядати квіти, виховувати любов до природи.)
6. Днів твоїх колиска. (Виховувати любов та почуття вдячності до рідної школи.)
7. «Добридень» я світу сказав. (Виховувати інтерес та любов до поетичного слова, учити читати вірші.)
8. На вулиці скрипка грає. (Учити слухати музику.)
9. Танцювала риба з раком. (Учити правил поведінки під час танцю.)
10. Краще раз побачити, ніж сто разів почути. (Учити бачити й відчувати красу картин, їх зміст.)
11. День, як маків цвіт. (Учити наповнювати свої дні цікавими й корисними справами.)
12. Посієш вчинок, виросте звичка. (Учити уважно ставитися до своїх гостей, допомагати старшим по господарству.)
13. Чужа біда—моя біда. (Виховувати співчутливість, доброзичливе ставлення до людей.)
14. Добро твориться просто. (Виховувати почуття доброти, вміння приходити на допомогу.)
15. Радість людям. (Виховувати уважність, чуйність до людей, чемність і співчутливість.)
16. Сім п'ятниць на тиждень. (Виховувати постійність характеру, вчити додержувати слова.)
17. А що люди скажуть? (Виховувати повагу до своїх товаришів, порядність.)
18. Хто багатий, як земля. (Виховувати прагнення до духовного збагачення.)
19. Щоб не було й зерна неправди. (Учити чесності, правдивості.)
20. Ану, який з тебе козак? (Виховувати терплячість, стриманість, учити загартовувати своє тіло.)»

ОСВЯЧЕНІ ЖИВОЮ ВОДОЮ ШКІЛЬНА ГАЗЕТА «ЖИВА ВОДА»

Стаття Андрія Зілля в газеті
«Трудова слава», 4 жовтня, 1991 рік

Для популяризації педагогічних надбань нашого педколективу, більш ефективної співпраці в інших школах України ми почали періодично видавати шкільну газету «Жива вода». На той час, мабуть, це була перша в Україні така газета, що популяризувала українське слово, український зміст освіти та виховання. Цей часопис став досить швидко популярним серед батьків, вчителів, дітей, а також педагогів та громадських діячів України.

Заснували видання рада Гнідинської української національної школи, Бориспільський районний осередок Товариства української мови імені Тараса Шевченка, Творча спілка вчителів України та Київська організація Спілки письменників України. Таке поєднання державної освітньої установи і

трьох громадських організацій мало надзвичайно важливе значення. Столиця вирувала у передчутті незалежності України. А в регіонах, особливо півдня та сходу, посилювався опір всьому українському. На шпальтах газети педагоги, котрі побували у Гнідині, одержали можливість вільно висловлюватись про наболіле. До редакції «Живої води» писали також учні та активісти згаданих організацій як з України, а також із Австралії, Канади і Сполучених Штатів Америки.

Газета була відкрита для всіх, хто сповідував любов до України та прагнув нової української системи освіти.

Подаємо деякі статті з газети «Жива вода».

«СВОЮ УКРАЇНУ ЛЮБІТЬ...»

Ця маленька книжечка-ластівочка викликала похвальне здивування не тільки в тих, про кого в ній йдеться, а і в наших видавців: як швидко й цікаво можна подати те, на що в нас витрачаються місяці і роки.

Та найбільше задоволення – в учнів та вчителів відомої Гнідинської школи під Києвом («Україна» не раз про неї писала). Адже де це бачено, щоб у книжці друкувалися вірші четвертокласників, третьокласників чи, тим паче, другокласників? А в цій книжечці, що має назву «Свою Україну любіть...», вміщено віршик другокласниці з Гнідина Світлани Дзюби, третьокласниці Наталії Маринченко, п'ятикласника Юрка Романюка, інших дітей, а також керівника шкільної літстудії Ніни Білокриницької...

Можливо, ми б і не згадали про це видання – йдеться ж про дитячу творчість, – аби «Україна» не була причетна до народження симпатичного ластів'ятка. Сталося ж так.

Торік, коли я збирався до країнців Австралії, тамтешні краєви попросили мене привезти щось із народних строїв центральних областей України для їхнього музею. Допомогти мені взялася директор Гнідинської школи Валентина Стрілько, де давно діє Мала Академія Народних Мистецтв. Одночасно із строями, які я передав в український музей в Аделаїді, повіз маленьким австралійським українцям листи-послання від їхніх ровесників з Гнідина. На зустрічі з українською громадськістю Аделаїди я згадав про цей лист. Навіть не сподівався, що такий інтерес він викличе. Мені зробили з нього

кілька десятків копій, які я потім роздавав у Австралії, а оригінал залишили для музею. Передав листа і в українську газету «Вільна думка», де його надрукували.

І полетіли листи з Австралії в Гнідин і навпаки. Не тільки між учнями-краєви двох шкіл зав'язалося листування, а й між дорослими.

З привезеного мною послання, листів, віршів та казок школярів з Гнідина австралійський український письменник, голова Товариства української мови в Аделаїді (Південна Австралія) Пилип Вакулєнко впорядковував книжечку. Відкриває її переднім словом Валентина Стрілько. А вийшла вона завдяки жертвам відомих меценатів на українській цілі Марії та Михайла Гоянів, Музею українського мистецтва Союзу українців – в Аделаїді.

І про подружжя Гоянів, і про Пилипа Вакуленка, і про Музей Союзу українців наш журнал розповідав. Додам до цього, що влітку П.Вакуленко гостював в Україні, цілий день провів у Гнідинській середній школі, подарував дітям привезені книжечки.

А все починалось так прозаїчно – з листа...»

Анатолій Михайленко, головний редактор журналу «Україна».

(Газета «Жива вода», випуск 2-3-ій, жовтень-листопад 1991 року.)

ДАЙМО РАДУ ШКІЛЬНОМУ РАДОЮ

Прийшов новий навчальний рік у нашу Гнідинську школу. Стала вона рідною для дітей і батьків тому, що притягує до себе творчим мисленням, новизною, щедрими, чуйними і розумними людьми, які в ній працюють. Дуже б мені хотілося, щоб ці родинні відносини стали ще міцнішими, а наші слова не розходилися з ділом, щоб ми відійшли від гасел і закликів, а підійшли до справжньої допомоги школі.

Ми так багато вимагаємо від школи, а на допомогу їй приходимо рідко, а то й зовсім забуваємо про неї. А як багато вона потребує нашої батьківської доброти, розуму й поради!

В складний, а разом і щасливий час живемо ми з вами. Це нашим дітям берегти нашу суверенність і незалежність, їм орати поле щасливої і доброї долі неньки України.

Я бачу майбутнє кожної школи в роботі шкільних рад, тому що ті проблеми, які виникають в наш час перед школою, тільки їм і під

силу. Тісний контакт учителів, учнів, батьків, громадськості села, адміністрації заводу дасть можливість вирішити цілий ряд проблем нашої школи. А це і створення належних умов для навчання, виховання і відпочинку учнів, піклування про якісне харчування школярів, їх працевлаштування після школи, а також і матеріальна допомога. На ті мізерні кошти, які виділяються школі, неможливо навчити і виховати дітей так, як того вимагає сучасність. Тому і завдання шкільної ради полягає в тому, щоб дати саме раду у вирішенні цих проблем. Давайте знаходити найближчі шляхи до школи, яка виховує наших синів і дочок, ростить майбутнє рідної України.

Постараймося, щоб наша школа була такою, про яку мріяли кращі світлі голови попередніх поколінь; щоб у ній панував національний дух, щоб вона виходила на світовий рівень народної освіти.

Анатолій Калита, батько, голова шкільної ради Гнідинської школи».

(Газета «Жива вода», випуск 2-3-ій, жовтень-листопад 1991 року.)

ОДИН ІЗ СЕМИ

Щонайперше хотілось би сказати: я за те, щоб у школі було сім «Букварів». І вчитель тоді вибирає, за яким йому навчати своїх дітей. Бо інших дітей він, може б, навчав за іншим «Букварем». Один «Буквар» (хоча б який він був гарний) не може однаково задовольнити дітей степовиків і дітей гірників, сільських і міських, поліщуків чи подолян. Зміст і характер «Букваря» повинен

бути щонайбільше наближений до землі, на якій живе дитина. Найперші речі, з якими дитина знайомиться в навчанні, мусять бути їй знайомі, близькі, цікаві – із рідного краю. «Буквар» – це не тільки букви, але й мова, рідна мова, з її пахощами і красою. За «Букварем» діти повинні вчитися читати й думати рідною мовою і входити в багатий світ рідної України. До того ж не забуваймо – без усмішки нема дитини.

Над Букварем «Материнка» працював я багато літ. Зрештою, якісь принципи вироблялися упродовж усього життя. Скажімо, необхідність фігурної літери в букварі пам'ятаю з того часу, як ще батько вчив мене читати і малював мені букви із веселих чоловічків або «показував на собі», виставляючи руки то на «Ф», то на «Т»... Чимало спостережень маю зі свого вчителювання, відвідин уроків у перших класах, частого спілкування з «первачками» та їхніми наставниками, із довгорічної дружби з цікавими школами, зокрема Гнідинською, що на Бориспільщині. Якраз саме з гнідинцями ми працювали гуртом й над виробленням концепції української національної школи. Гнідинці й узяли «Материнку» на експеримент і вже другий рік працюють за новим «Букварем».

Я не претендую, щоб мій «Буквар» був єдиний, незамінний. Ні, це один із тих семи, які мають прийти сьогодні в школу. Отож необхідні ще шість «Букварів». Де вони?

Дмитро Чередниченко, письменник

(Газета «Жива вода», випуск 2-3-ій, жовтень-листопад 1991 року)

«ЛИСТИ ДО ПАВЛА ЧУБИНСЬКОГО УЧНІВ ГНІДИНСЬКОЇ ШКОЛИ.

Добрий день, Павле Платоновичу!

Про Вашу діяльність і Вашу роботу я дізнався разом із своїми товаришами на уроках народознавства. Якби не Ваша діяльність, то б легенди, пісні на Бориспільщині були забуті. Ми в нашій школі продовжуємо Вашу роботу по відродженню української мови і звичаїв народу. Мала Академія Народних Мистецтв у нашій школі носить Ваше ім'я.

Віктор.

Дорогий Павле Платоновичу, сьогодні б я дуже хотів Вас побачити і поговорити з Вами. Бо що ми про Вас знаємо? Нічого майже, ніхто ж про це не дбав. І могила Ваша зрівнялася з землею, згубилася, як і згубилась наша мова. Занівечили рідну українську мову... А в нашій школі ми робимо все, щоб зберегти і нашу мову, і культуру.

Роман.

Добрий день, Павле Платоновичу!

Напишу Вам про нашу школу. У нас є МАНМ, тут працюють різні відділення гуртків, вивчаємо кераміку, плетіння соломкою, вишивку, бандуру, сопілку. А який чудовий у нас хор! Наша рідна «Родина». Він виступає по радіо, телебаченню, нас запрошують до Києва, Львова, Івано-Франківська, до Болгарії та Польщі. Приїжджайте до нас у школу, самі все побачите й почувете.

Людмила.

Павле Платоновичу, у нас є прекрасний хор «Родина». На кожно-

му святі вони так гарно співають, душі мило. Їх запрошують у Київ на різні спілки, а на телебаченні знімали обряд щедрування. Господиня - почесний член нашої Академії, наша люба Ніна Матвієнко. До нас у школу привозять різні виставки з інших країн: з Японії, з Литви, з Білорусії, з Болгарії.

Алла

(Газета «Жива вода», випуск 2-3-ій, жовтень-листопад 1997 року.)

З ЧОГО ПОЧИНАТИ?

(до концепції української національної школи)

Країна, в якій майже все було побудоване на казарменому принципі, не могла не породити школу, побудовану на тому ж принципі. За моїм твердим переконанням, уніфікована школа стала однією з причин національної деформації. Тому найважливішим завданням сьогодення є створення національних шкіл в Україні, будова і зміст яких враховували б і національно-історичні традиції народу й навіть регіональні особливості. Тільки школа, побудована на цих принципах, може стати справді своєю школою. Національні особливості мусять бути реалізовані в школі. Ось чому, на мою думку, стала необхідною концепція саме національної школи.

Дуже добре робить Львівське обласне управління освіти, що приступило до вироблення такої концепції. Але, крім концепції, розрахованої на роки, нам негайно, з початку нового навчального року необхідно розпочати перший етап становлення української національної школи. Не можна гаяти часу! Тим більше, що ми, українці,

прогаяли майже три століття, хоча й далеко не зі своєї вини. З чого почати?

Не чекаючи нових програм і навчальних планів, маємо скласти план конкретних дій, виходячи з того, що теоретичною основою національної школи є класична й народна педагогіка та досягнення кібернетики й психології. Ідейною основою національної школи повинна бути загальнолюдська мораль і національно-патріотичне виховання.

Кожна національна школа має свій стержневий предмет. Таким предметом в українській школі повинна стати українська мова й література, історію України, інтегровані з ними народознавство, фольклор і зарубіжна література.

Необхідно докорінно переглянути зміст і методи здійснення атестаційної роботи й додати розділ про структуру, зміст і методи реалізації концепції української національної школи, в суті якої повинні лежати ідеї гуманізації, інтеграції і диференціації.

В українській школі повинен запанувати український дух, а не тільки звучати українська мова. Факультативи й курси повинні значною мірою допомогти в реалізації основної ідеї.

Всі шкільні товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка повинні мати єдину примірну структуру. Наприклад, у нашій школі є секція мови, літератури, етнографії, історії та екології. Їхня діяльність повинна бути органічно поєднана з вивченням усіх предметів.

Усі предмети шкільної програми і, зокрема, історії розглядати як засоби виховання й розвитку особистості, а історія України повинна стати, поряд з українською мовою

Сторінка з газети
«Жива вода», 1991 рік

Всім серцем любіть Україну свою, —
і вічні ми будемо з нею!

Володимир СОСЮРА.

ЖИВА ВОДА

ВИДАННЯ РАДИ ГНІДИНСЬКОЇ СЕРЕДНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ, БОРИСПІЛЬСЬКОГО РАЙОННОГО
ОСЕРЕДКУ ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА, ТВОРЧОЇ СПІЛКИ ВЧИТЕЛІВ УКРАЇНИ,
КИЇВСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СПІЛКИ ПИСЬМЕННИКІВ
УКРАЇНИ

Випуск 2—3-ій жовтень—листопад 1991

„СВОЮ УКРАЇНУ ЛЮБІТЬ...“

— Ця маленька книжечка-ластівочка викликала похвальне здивування не тільки в тих, про кого в ній йдеться, а і в наших видавців: як швидко й цілком можна подати те, на що в нас витрачаються місяці й роки.

Та найбільше задоволення — в учнів та вчителів відомої Гнідинської школи під Києвом («Україна» не раз про неї писала). Адже де це бачено, щоб у книжці друкувалися вірші четвертокласників, третьокласників чи, тим паче, другокласників! А в цій книжечці, що має назву «Свою Україну любіть...», відмічено віршки другокласниці з Гнідини Світлани Дячиби, третокласниці Наталії Аарчиненко, а також і вірші Юрія Романюка, інших дітей, а також і керівника шкільної літстудії Ніни Білокриницької...

Можливо, ми б і не задували про це видання — йдеться ж про дитячу твор-

чих областей України для їхнього музею. Допомогти мені взялася директор Гнідинської школи Валентина Стрілько, де давно діє Мала академія народних мистецтв «Соняшник». Одночасно із струмом, які в передає в український музей в Аделаїді, поїзв маленьким австралійським учнівцям і лист-посилання від їхніх ровесників з Гнідини. На зустрічі з українською громадськістю Аделаїди й загадає про цей лист. Навіть не сподівався, що такий інтерес він викличе. Мені зробили з нього кілька десятків копій, які я потім роздавав у Австралії, а оригінал залишивши для музею. Передіє листів і в українську газету «Вільна думка», де вони надрукували.

І полетіли листи з Австралії в Гнідині і навпаки. Не тільки між учнями-кравцями двох шкіл зав'язався листування, а й між вчительками.

словом Валентина Стрілько. А вийшла вона завдяки пожертвам відомих меценатів на українські цілі Марії та Михайла Гознів та Музею українського мистецтва Союзу українців в Аделаїді.

І про подружжя Гознів, і про Лилию Вакуненку, і

про Музей Союзу українців наш журнал розповідає. Додає до цього, що влітку П. Вакуненко гостював в Україні, цілий день провів у Гнідинській середній школі, подарував дітям привезені книжечки.

А все почалося так прозаїчно — з листа...

Анатолій МИХАЙЛЕНКО, головний редактор журналу «Україна».

Дорогі колеги, батьки наших учнів, земляки, співгромадяни! Народе України!

Упродовж віталою стоїть ми були поновлені, чинної відбиток нашого українського релігійного об'єднання досі ми поновимо країю. Семе Союо доміє нас до цілковитого зубоїсннн в гнідинній національній школі. У нас немає чинного шкодоу: або нас впродовж державні неважливості, або ми злинемо не впродовж в літній землі.

За роки української України перетворилася на колоно, в якій дитина смерітності набити в Європі, тут збудовано понад тисячу шкільних кімнатних підприємств, лише сім відсотків продукції яких використовують для власних потреб, тут злинемо шістдесят відсотків набраних чорноземів.

За рідше і швидше ініціативних ідей промисловості і сільськогосподарської продукції, у подвійній з країнами Західної Європи Україна на багатьма показниках займає перше місце, але за рідше убогого життя ми цього не відчуваємо.

Невже нам мало Чорнобиля в державного заподоту, щоб зрозуміти просту істину: ми бідні, обираючи тому, що невільні? Щоб бути багатими, треба бути незалежними. Тому в ім'я вільного й щасливого життя наших дітей викликаємо Вас відгукнутися Акт про незалежність, проголошений Верховною Радою України, і скавати «Тися» незалежній Україні.

Ми повинні використати свій шанс, якого може більше не дати історія, проголосувати за волю для себе, для своїх дітей і нащадків.

Колектив учителів і батьківський комітет Гнідинської середньої української національної школи.

За вільне майбутнє

В лабіринті, яким довго ми так блукали, в ім'я України веде нас один вихід — само до свільного європейського виключення України. Тільки вільна виключення європейсько-руськом добра до ми народами ми пареті волі, шветя, доброту.

Тому, незалежний на це, відведене дан нас іє, торією.

Вадим СЕРВІН, учитель англійської мови.
Михайло СОНЯЦА

та літературою, теоретичною основою патріотичного виховання.

Хоча це важко, але практика показала, що можливо, - в кожній школі негайно розпочати виготовлення дидактичного матеріалу з усіх предметів, змістом якого стала б ідея української національної школи.

На уроках, у позакласній роботі та в пресі, в тому числі і у шкільній, систематично публікувати матеріали зразка «Великі українці», «Забаті імена», «Українські вчені», «Українці за кордоном» тощо. На цій основі організувати пошукову діяльність учнів, залучивши для цього їхніх батьків та громадськість.

87 українських письменників було знищено, про більшість з них навіть учителі української мови не знають! Заповнити цю страш-

ну прогалину в нашій пам'яті - завдання всіх, але в першу чергу школи.

В кожному районі щорічно треба організувати історичні турніри, хоча б між усіма середніми школами (так, як у Старосамбірському районі), змістом яких була б історія України та фольклор. Ця ефективна форма поєднання навчальної та позакласної роботи і систематичності її проведення сприятиме національно-патріотичному й естетичному вихованню, стане одним із засобів відповідного виховання широкої громадськості.

Дирекції всіх шкіл повинні забезпечити національне навчально-естетичне оформлення класів, кабінетів, інтер'єрів.

Необхідно запровадити в школах практику оволодіння учнями, як

на уроках трудового навчання, так і в позакласній роботі, конкретними видами національних промислів. Забезпечити щорічне проведення всіма школами фольклорних свят.

На уроках фізичного виховання й у позакласній роботі організувати змагання як з національних, так і місцевих видів спорту і один - два види з них включати в районні спартакіади.

Необхідно організувати дитячі видання типу «Світ дитини», «Малі друзі», «Дзвіночок», адже «Дзвін» уже є!

Сама концепція української національної школи повинна бути чітко і конкретно сформульована на науковій основі справжнього й апробованого прогресивного досвіду та активних завдань.

Михайло Рашкевич, директор Старосамбірської середньої школи Львівської області.»

(Газета «Жива вода», випуск 2-3-ій, жовтень-листопад 1991 року.)

КОЛИ Я СЛУХАЮ УКРАЇНСЬКУ НАРОДНУ ПІСНЮ.

(Добірку підготували учні восьмого класу Гнідинської СШ)

Останнім часом я чую українську народну пісню всюди: по радію, по телевізору, але найбільше – в школі. В школі у нас є хор «Родина», який виконує українські пісні.

Коли слухаю українські народні пісні, мені здається, що земля пробуджується від сну, цвітуть дерева, співають птахи. Коли я слухаю пісню, то я радію за те, що люди все-таки зрозуміли, що без пісні неможливо жити. Я слухаю і думаю над тим, що від пісні неможливо відректися, що пісня передає повністю всі почуття, думки, настрої людини.

Народні пісні своєю мелодійністю, своїм вмінням передають почуття полонять серця, підносять настрої, надихають у праці.

Роман Крупський.

Пісні люди співали справіку. Передавалися пісні із вуст в уста, з покоління в покоління. Дійшли вони й до наших часів, але зовсім мало. Зараз відновлюють їх, записують у старожилів, збирають перлину до перлини. Але цього мало.

Я сама знаю не дуже багато пісень, приблизно пісень 30-40. Зараз люди цураються української

мови, культури, пісні. Але не потрібно боятися, що ти українець чи українка, і якщо ти заговорив своєю мовою, то тебе не сприймуть як за нормальну людину.

Україна була найспівучішою, найгучнішою, найславетнішою серед інших. А тепер вона чорна, як «земля».

Я хочу закінчити рядками видатного українського поета Тараса Григоровича Шевченка:

«Наша дума, наша пісня
Не вмре, не загине –
От де, люди, наша слава,
Слава України».
Алла Давидова.

Коли я слухаю українську народну пісню, то мені стає веселіше на душі. Як лине пісня, то неначе квіти розпускаються, земля веселішає, дерева зацвітають.

Ще в сиву давнину дівчата, як ходили на вечорниці, співали веселих пісень, від яких хотілося танцювати. Веселі пісні співали дівчата молоді, голосисті. У них голоси були дзвінкі, і пісня співалася завзято, весело. У цих піснях співалося про хлопців і дівчат, про різні веселі події. Під ці пісні хлопці витанцювували гопака, а дівчата допомагали. Як тяжко жилося тоді людям, як тяжко вони працювали вдень, але ввечері молодь все одно збиралися на вулицях і починали гуляти й веселитися, співати й танцювати.

На Україні історію можна було почути з історичних пісень. Мене бере смуток, коли чую пісні, у яких співається про скасування Січі козацької. Бере цікавість, коли лунають пісні про різних славетних гетьманів та козаків. Радію я, коли чую пісні про козацьку перемогу. Історичні пісні мені подобаються найбільше.

Валентина Стрілько СТАТИ НАРОДОМ

З мого погляду українська пісня наймиліша, найцікавіша, найвеселіша і найсумніша. Кращої пісні, ніж у нас, немає у світі.

Роман Кузіма.

Над селом накотився тихий вечір. Все навкруги завмирає, а дівочі голоси перекликаються тихою українською піснею. Вийдеш з хати, прислухаєшся, і серце завмирає від заспокійливої української пісні. Раніш люди в піснях виливали свій біль, свою радість і любов до життя.

Народна пісня – це та, яку склав народ. У піснях світиться любов до України, співається про вірне кохання, про родинні стосунки. До наших днів збереглися козацькі пісні – глибоко самобутні, епічні та ліро-епічні твори, які виконувались у супроводі кобзи, бандури та ліри. Отож завжди, коли слухаємо народні пісні, ми поринаємо в роздуми про долю людей, землі і народу.

Тетяна Галатенко.

Коли я слухаю українську народну пісню, то мені здається, що лечу, розправивши крилята, в ту давню славетну Україну. А там прекрасний куточок землі. Біла хатина стоїть біля ставка, над яким похилилися старі величезні верби. Коло хати пишно цвіте молоденька калина. А з хатини чути прекрасний, зачарований спів.

Особливо я люблю слухати народну артистку, почесного члена МАНМ ім. П.П. Чубинського Ніну Митрофанівну Матвієнко. Вона співає, як соловейко в гаї в травні.

Пісня – це найбільший скарб України, і цьому скарбу, сподіваюсь, ми

не дамо загинути. Пісня – це дзеркало народу.

За збиранням фольклору ми довідалися про найдавніші пісні календарно-обрядового циклу – веснянки й гаївки, купальські й петрівочні, обжинкові й весільні, колядки й щедрівки.

У багатьох піснях оспівуються історичні видатні особи: Богдан Хмельницький, Максим Залізник, Іван Гонга; ватажки повстань: Олекса Довбуш, Устим Кармелюк, Лук'ян Кобилиця.

За роки радянської влади українські пісні не співали, а деякі взагалі були заборонені. Але все-таки наш славний український народ проніс крізь роки гніту й зберіг найцінніший скарб України-матінки – мистецтво.

Тетяна Дубовик.

В мене серце в'яне, серце мліє, коли я слухаю українську народну пісню, хочеться злетіти високо-високо.

Коли співає народна артистка Ніна Митрофанівна Матвієнко, то завжди хочеться співати, іноді навіть плакати, сумно так стає.

Українська народна пісня – це пісня, яка висловлює душу народу, її мета – не лише розважати людей, а й захопити їх високими ідеями, зворушити описами подій, людськими образами, розбудити людські почуття, захопити красою слова.

Українська народна пісня є дзеркалом душі народу, в якому оспівується вдача народу, характерні його риси. Навіщо ж потрібно вивчати і знати українську пісню? А для того, щоб передати свої знання іншим, звеселяти всіх, розказа-

ти, якою важкою була доля українського народу. Якби не пісні, то ми б, можливо, й не знали б так добре нашу історію.

Мені дуже подобається пісня «Дивлюсь я на небо...». Цю пісню дуже любили мої рідні: дід, баба, дядько, та і я, і ми її разом співали. Коли загинув мій дядько, то на його могилі ми співали цю пісню

Оксана Кругла.

Мені здається, що народна пісня відображає долю самого народу. Всі події, які відбувалися з народом, передавалися в нашій пісні.

В залі лунає стрілецька пісня «Гей ви, стрільці січовії». І в уяві постають молоді українські хлопці-козаки. В своєму прекрасному національному одязі і з вірою, що зможуть захистити Україну-матінку. А коли лунає пісня «Червона калина», то уявляєш, який великий і сильний український народ в своїй єдності.

Слухаючи пісню «Ой у вишнево-му саду», я відчував тугу дівчини за нерозділеним коханням, за нездійсненими мріями.

Найбільше мене захоплює в українських народних піснях образ рідної української природи. Бо ні з чим не зрівняється блакить синього неба України, її широкі лани, високі кручі і темні діброви, які оспівані в українських піснях. А ще українська пісня багата на порівняння: стрункий дівочий стан порівнюється з тополею, її краса – з калиною.

Коли я слухаю українську народну пісню, я думаю, як це прекрасно, що є такий народ – український! І що його пісні невмирущі, бо вони передаються з покоління в покоління, з роду в рід.

Кажуть, що народ живе доти, доки живе його мова. А мені хочеться сказати, що народ живе доти, доки живе його пісня. Я впевнена, що українська пісня житиме в віках!

Наталія Маринченко

(Газета «Жива вода», випуск 2-3-її, жовтень-листопад 1991 року.)

ШКОЛА – ЯК УЛЮБЛЕНА ПІСНЯ

Багато ми чули всякої всячини про той, схожий на Вулканову кузню, край. Там усе не так, як на оспіваній у піснях землі. Бо хто оспівуватиме величезні відвалі породи, чад і кіптяву, хмари куряви, усе що тяжким, багатотонним шаром опадає на голови старих і малих. Ядуче дихання потвори на десятки кілометрів довкола сіє тлін усього живого – траві й дитині.

І ось, серед отого, оазис людського духу – перша українська національна школа №68 Саксаганського району Кривого Рогу. Ми, гнідинці, – четверо вчителів і вісімнадцять учнів – приїхали сюди обміняти досвідом створення національної школи. Все в господарів незвичне і таке природне, живе, хоча й на шляху пошуків, на шляху становлення. Ще зовсім недавно російськомовна школа, з цього року в ній шість перших українських класів. Решта класів поступово переходитимуть й уже переходять на українську мову навчання. Спочатку, як каже директор школи Людмила Камлик, було побоювання, чи наберуть дітей до перших українських класів. На щастя, спротиву з боку батьків майже не було. А в школу після першого вересня ще й досі надходять заяви батьків прийняти їхніх дітей до українських класів. Отже, дітей не бракує, а побоювання

Всім серцем любіть Україну свою, —
і вічні ми будемо з нею!

Володимир СОСЮРА.

ЖИВА ВОДА

ВИДАННЯ РАДИ ГНІДИНСЬКОЇ СЕРЕДНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ, БОРИСПІЛЬСЬКОГО РАЙОННОГО
ОСЕРЕДКУ ТОВАРИСТВА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА, ТВОРЧОЇ СПІЛКИ ВЧИТЕЛІВ УКРАЇНИ,
КИЇВСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СПІЛКИ ПИСЬМЕННИКІВ
УКРАЇНИ

Випуск 4-й, грудень 1991

Гнідинський прес-клуб „Відродження“ повідомляє:

Приїхав у гості видавець

До Гнідинської школи завітав гість з Австралії Михайло Голи. Пого приїжд до Гнідини першим разом. А саме Михайло Голи став першим зарубіжним видавцем української поетичної збірки «Свою Україну любіть». Разом із жовтневими гостями до школярів при-

їхали письменники Дмитро Фірецький та Ірина Азар. Річкові дотримали традиційно з жовтнем, після обіду думали з учителями та учнями писемніші читали свої твори.

Михайло Голи приніс для школи новий доробок української поезії: п'ять та більше. Він обіцяв, що поєдбає під назвою «Гриб, сонце, крап» історичну частину українського мистецтва, де йдемо з історичними

Четверті роковини

відзначили Гнідинські Мала академія народних мистецтв. Традиційно свято відзначили їм і дуже масовим. З волею взяли участь майже всі учні школи. Господарів свята привітали телеграмно

поміси членів академії письменств Петро Осадчук та народна артистка України Ніна Матвієнко. Серед вітальних листів були телеграми з Волинської, Івано-Франківської областей, від багатьох трудових колективів, а також Гнідинська школа підтримує діалог і творчі зусилля.

В. ТЮТЮН.

Японці знімають фільм

Свого телебачення працює до цього фільму сюжет, знімає на українській території, народознавство та української мови та літератури. Гості привітали народною інте-

рпретом роботи. Та дуже сподобались наші селяни, з якими вони мали можливість спілкуватись, привітали гостинність гнідинців, надомно чашка атаються кривави

зображено ційній картині з історії України, читання, різноманітну художню літературу та початковий побити. Крім того, 500 копій передані школі, підготує інте-

Дорогі діти, батьки, вчителі — усі добрі люди! Щиро вітаємо вас із нашим великим сільним святом — здобуттям незалежності. На наших жовто-синіх прапорах засвітилася воля, за яку стільки боролися наші батьки, діди і пращури. Давайте ж разом тепер плекати цю волю, розбудовувати власну школу, культуру, державу. Вбираймо нашу мирну хату квітами й добром, щоб засіяла вона повносило у дружньому колі відних світлиць, щоб зажили ми щасливо у дружньому світовому співтоваристві!

З Новим роком, дорогі колеги, діти, батьки наших учнів — усі добрі люди!

виявилися марними. З перших кроків у школі вражає доброта й щирість, якою проміняться привітні погляди. А з портретів, якими оформлена школа, дивляться проникливі очі Тараса Шевченка й Лесі Українки, Григорія Сковороди і Івана Франка, просвітителів і гетьманів. А ще школа оформлена картинами, що ілюструють події рідної історії, народно-пісенну творчість, багатство українських народних орнаментів і вишивок.

Лише перші кроки дитини в школі, а її думка вже працює в надійному напрямку, вона готова до активного сприйняття того, що почує в класі. І ось дитина заходить у клас, а там на чільному місці портрет Тараса Григоровича Шевченка й знову рушники, вишивки, калина.

У школі введено нові предмети. І перш за все — народознавство.

Нам пощастило побувати в одному з класів на двох різних уроках — музики й народознавства.

За два дні ми встигли також дати свої уроки. Господарям запам'ятовується урок української пісні, проведений учителем нашої школи Віктором Лузаном. На засіданні педагогічного клубу «Берегиня», де були представники райвно та шкіл району, зворушені вчителі щиро дякували за такий незвичний і прекрасний урок. Згадую, як я слухав зі шкільної сцени Шевченкову «Лілею» у виконанні чотирнадцятирічної Іринки. Я все чекав, коли ж вона зробить якусь помилку, ну хоч би наголос не там поставити, та так, на радість собі, й не дочекався. Та не менш схвилювало мене світобачення дівчинки, її розуміння співу Ніни Матвієнко й народного хору ім. Г.Верьовки,

її оцінка різних явищ в культурі України. От тобі школа — от тобі й виховання! І мати, як і школа, має пишатись цією дитиною.

Отак і залишилась в пам'яті перша зустріч із школою, що, як улюблена пісня, викликає в душі найщиріші слова вдячності до її творчості — директора Людмили Камлик, заступника директора з науки (є й така важлива й необхідна, на мою думку, посада) Людмили Іващенко. Людмила Андріївна закохана в ідею національної школи й докладає всіх зусиль, щоб реалізувати цю ідею. То ж, дай їм Боже, ще більших успіхів у цій благородній справі.

А завершили ми своє перебування тим, що при вході до школи посадили червону калину, привезену в дарунок учнями Гнідинської

середньої української національної школи. Бо без верби і калини – немає України.

Степан Щербак, учитель Гнідинської середньої школи.

(Газета «Жива вода», випуск 2-3-ій, жовтень-листопад 1991 року.)

НАРОДНА СТУДІЯ ПАВЛА ЧУБИНЬСЬКОГО.

Павло Чубинський... Ще зовсім недавно це ім'я ніде не згадувалось. Хіба що згадували науковці, та й то лише в переліку фольклористів і вчених – етнографів. Хіба до пуття не знав, що ж крамольного в цьому імені?

Павло Чубинський... Нині він для нас, українців, автор невмирущого (як бачимо) національного гімну «Ще не вмерла Україна...». Цей гімн уже надруковано у багатьох газетах та журналах, його виконують безліч хорів та фольклорних колективів. Власне, гімн співає цілий край – уся Україна.

Отож – сьогодні ми кажемо, що знаємо це дороге нам ім'я – Павло Чубинський. Але ой як далеко ще до повного знання! Хіба ми вже перечитали оті сім томів (у дев'яти книгах), яким віддав життя (неповних сорок п'ять років) наш видатний земляк? Ні, перечитали, мабуть, одиниці. Бо для звичайних читачів ці книги далі, ніж за сімома замками. Їх же немає ні в читальних залах наших бібліотек, ні тим паче у книгарнях. Тож почнімо вивчати Павла Чубинського з першого тому «Трудоэтнографическо – статистической экспедиции в Западно-Русский край» (цебто України), що його видано 1872 року в Санкт-Петербурзі. Думається, що

така студія нікому не докучить і ніхто не нудьгуватиме.

Оксана Верес.

(Газета «Жива вода», випуск 2-3-ій, жовтень-листопад 1991 року.)

ПРИЇХАВ У ГОСТІ ВИДАВЕЦЬ.

До Гнідинської школи завітав гість з Австралії Михайло Гоян. Його приїзд до Гнідина не випадковий. Адже Михайло Гоян став першим зарубіжним видавцем учнівської поетичної збірки «Свою Україну любіть».

Разом із заокеанським гостем до школярів приїхали письменники Дмитро Чередниченко і Євген Дудар. Гостей зустрічали традиційно з хлібом-сіллю. Після обміну думками з учителями та учнями письменники читали свої твори.

Михайло Гоян взяв для видання новий доробок учнівської творчості: казки та байки. Він обіцяв, що нова збірка під назвою «Граї, сопілко, граї!» побачить світ в австралійському місті Аделаїді, де живе і працює видавець.»

Степан Щербак

(Газета «Жива вода», випуск 2-3-ій, жовтень-листопад 1991 року.)

«ЧЕТВЕРТІ РОКОВИНИ відзначила Гнідинська Мала Академія Народних Мистецтв. Традиційне свято видалося цікавим і дуже масовим. В ньому взяли участь майже учні школи. Господарів свята привітали телеграмами почесні члени Академії письменник Петро Осадчук та народна артистка України Ніна Матвієнко. Серед вітальної пошти були телеграми з Волинської,

Івано-Франківської областей, від багатьох педагогічних колективів України, з якими Гнідинська школа підтримує ділові і творчі зв'язки.

В. Тютюн

(Газета «Жива вода», випуск 4-ий, грудень 1991 року.)

ЯПОНЦІ ЗНИМАЮТЬ ФІЛЬМ.

Творча група японської телекомпанії «Кушіро» протягом шести днів працювала в Гнідині. Документальний фільм про Україну, який знімали представники країни ранкового сонця, буде показано на 35-мільйонну глядацьку аудиторію 2 січня 1992 року. операторська група японського телебачення включила до цього фільму сюжети, зняті на уроках історії України, народознавства, української мови та літератури. Гості виявили неабиякий інтерес до духовної скарбниці нашого народу – українських традицій, обрядів. Щире зацікавлення викликали у них фрагменти весілля у виконанні учнів школи та інші обряди, які пощастило побачити гостям із далекої Японії. Потім вони знімали службу Божу, яку правив отець Олександр. За словами гостей, їм дуже сподобались наші селяни, з якими вони мали можливість спілкуватись, вразила гостинність гнідинців. Надовго запам'ятаються їм краєвиди нашого мальовничого села.»

Владимир Кальченко

(Газета «Жива вода», випуск 4-ий, грудень 1991 року.)

АБИ БАТЬКИ НЕ ПІДВЕЛИ.

Вміщуємо розмову нашого кореспондента з учителькою математики Гнідинської середньої української національної школи Тамарою Сергіївною Кондратенко.

● Чим був зумовлений перехід до нової методики на уроках математики?

● Річ у тому, що методика, за якою ми пояснюємо спочатку матеріал, потім на закріплення розв'язуємо кілька вправ, задаємо подібні вправи додому, не відходячи ні на крок від підручника, - вичерпала себе. Адже діти не працюють на тому рівні, на якому можуть працювати. Тому кожен учитель намагається знайти новий підхід. Свого часу з'явилось багато публікацій про Шаталова. Мене вони зацікавили. Поїхала до нього в Донецьк. Мої колеги їздили до педагогів Лисенкової в Москву, до Ільїна й Могучого в тодішній Ленінград, до Щукіна... На жаль, Шаталов прочитав нам лише одну лекцію. Але я застала його за перевірянням дитячих робіт. Я зрозуміла, як розширюються можливості дітей за цією методикою. Набір домашніх завдань мусить бути виконаний весь. Але в довільній послідовності, не так як задає вчитель. Спочатку зробити те, що дитина знає, потім те, що пізнала в процесі навчання, а потім те, що має зробити для виконання всього набору. Це шлях від найпростіших прикладів, рівнянь до складніших вправ. Це дає дитині не тільки право вибору, але й вільного пошуку, добору. Потім усі неправильно виконані завдання учень мусить обов'язково виконати, поки прийде до правильного результату. Ця методика побудована так, що глибоко вивчається й теоретичний матеріал. На звичайних уроках найчастіше учитель перевіряє теоретичний матеріал у сильніших учнів, слабші повторюють деякі фрагменти, а найчастіше більшість учнів взагалі не

охоплена роботою над теоретичним матеріалом. За цією ж методикою абсолютно всі діти опановують та здають і теорію, і практичний матеріал. Але, звичайно, виходячи із схильності до математики та особистих здібностей. Цей метод дає змогу досягти вищого рівня «середнім» учням, створити умови для їхньої продуктивної праці. Дітям же з добре розвиненим логічним мисленням надається можливість іти набагато попереду всього класу. Це не впливає на роботу вчителя, бо ця дитина працює самотужки, вона сама собі відкриває перспективу.

● ...тобто ця метода дає можливість здібним учням удосконалювати себе, а слабким не відчувати свої меншовартості?

● Саме так. Кожен працює відповідно до своїх здібностей.

● І все ж таки, як ви оцінюєте свої результати?

● Ми працюємо лише одну чверть, тому результати зможемо побачити в кінці року, коли пройдемо теоретичний матеріал, виконаємо практичний курс, коли будуть написані контрольні роботи.

● Дуже часто люди, маючи певний освітній ценз, нездатні розібратися в елементарній інструкції, заповнити якийсь бланк, мають труднощі з побутовою технікою, почуваються безпорадними там, де треба виявити мінімальне логічне мислення. Французькі дослідники кваліфікують такий стан як «функціональну безграмотність». Як ви співвідносите цю проблему із вивченням математики?

● Школа вчинила гріх. Я маю на увазі створення груп продов-

женого дня, де з першого дня привчали не думати, а списувати. Це була одна з причин, що призвела до тотальної безграмотності нашого населення. На уроках ми найчастіше щось пояснюємо, іде процес сприймання інформації, а цю інформацію дитина може осмислити тільки сам на сам із собою. Це вона може зробити тільки вдома але домашнє завдання відсутнє не тільки в період початкової школи, але й далі. Таким чином іде постійне зниження розумової діяльності дітей.

● В офіційних документах освітніх інституцій США та Канади постійно наголошується можливість загальної атмосфери. Кожного учня заохочують бути кращим, кожен прагне бути тільки першим. Чи можемо скористатись методом Шаталова, наслідуючи американців?

● Так. Результати перевірки домашніх завдань я висвітлюю перед класом, тоді діти прагнуть обігнати одне одного. Іноді вони виконують значно більший обсяг вправ самостійно, лише б мати кращі показники. При вивченні теоретичного матеріалу оцінку «5» я ставлю кольором, а решту оцінок – олівцем, що дає змогу підтягнутись до належного рівня. У класі панує дружня атмосфера змагань.\

● І традиційне питання. Ваші плани на майбутнє?

● Я дуже хочу побачити своїх сьогоднішніх п'яти-шестикласників у 10-11 класі. Дай, Боже, нам усім здоров'я і аби не підвели мене батьки. Зараз діти вчать-ся працювати по-справжньому й потребують підвищеної уваги батьків. Погодьтеся, нам бракує саме яскравих учнів, з якими

Сторінка з газети «Жива вода»,
1992 рік

Японці знімають фільм

Творча група японської телекомпанії та студія Куніро протягом нещодавньої роботи в Гидині. Документальний фільм про Україну, який знімали представники країни ранкового сонця, буде показано на 35-мільйонну глядацьку аудиторію з січня 1992 року. Операторська група япон-

ського телебачення включила до цього фільму сюжети з життя українських селян, історії України, народознавства, української мови та літератури. Гості знімали пейзажний інтер'єр де думкової еларбінці нашого народу — українських традицій, обрядів. Щире зацікавлення висловили у них фразми з життя виступів та інші сюжети, які подалося побачити гостям із далекої Японії. Потім вони знімали службу Божу, яку зняв отець Олександр.

За словами гостей. Їм дуже сподобались шани селянщини, з якими вони мали можливість спілкуватися, вражало гостинність гідинців, надого панам італійське православного мальовничого селян.

Добродійні добродії

Окрес української апітанії, який у цьому світі літак «Мрія» знов повернувся до Києва із США. Він доставив над-

значайно цінний вантаж — книги історії України, читання, різноманітну художню літературу та навчальні посібники. Крім того, був зняв передав медичні бібліотечні інструменти пан Маріан Коць. Ми щиро дякуємо за допомогу Злученому Українському Американському Донському Бюро, Українській школі раді суботніх шкіл США, особисто панні Євгеніві Федоренку та панні Маріанні Коць.

Н. КУДЬКО.

Щедрий каравай — вільний України!
На святині — наставниця з Гидинської МАНН
Ольга Костянтинівна ВІДОВАН.

С В Я Т І НА ЦІЛИЙ РІК БОЖИЙ

(Зібрала Віра ВОВК)

Святі України не тільки горять в небі ліпши:
Свята Катерина долю ворожила,
Святий Андрій Калиту кував,
Пророк Назар дітей збудив явив,
Свята Варвара русинів випинала,
Святий Силардон прогнав відьом,
Свята Малана вузель прала,
Пророк Ілля з святого Ісуса жито сівал,
Святий Власій стадо пас,
Свята Йодоха Іветіаня квітчала,
Святий Конон іллі поганяв,
Святий Олекса насичинкував,
Святий Юрій ватру розважован,
Святий Іван зілля збирал,
Святий Миколай у чоні снігів та сніжин довал,
Святий Семен коліям твал,
Святий Онуфрій вліт даскал,
Свята Моврина дощ гостила,
Святий Палій полексі гостил,
Святий Осип дабінці стріл,
Святий Лука ілюні прсав,
Святий Маковей мак сівал,
Святий Михайло а нечистою сплюо бібел,
Сорок Святих герох сівал,
Свята Марфа борил варил,
Святий Петро на вузлом ходил,
Святий Павло полюном водил,
Свз Господь Бог шевинцю сівал,
А елє найбільше працювала Матіана Божа:
Перша Пречиста по гріші ходила,
Друга Пречиста дощем поливала,
Третя Пречиста снігом покривала,
Свята Покрова дівчат зсмілк андавала,
А на Різду Мати Божа влічт від Сина брала
І грішні душі з пекла вишчудала.

Співаємо гуртом, співаємо родиною, співаємо цілою Україною. Родина Мальцевих на святі родинної пісні.
Фото Д. Черединаченка.

можна було б поглиблювати й долати нові висоти.»

(Газета «Жива вода», випуск 4-ий, грудень 1991 року.)

АНГЛІЙСЬКА МОВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.

Володіння іноземними мовами завжди було важливою інтелектуальною ознакою. В давнину ця ознака вигідно виділяла українців серед інших народів Європи. Не зважаючи на геополітичну відірваність від європейських розвиткових процесів, ми, українці, були і є все ж таки європейською нацією. Не забуваємо про це, долаючи магнетичну дію північно-східного сусіда. Але з огляду на те, що в європейських країнах є нормою володіння на побутовому рівні кількома мовами, для нас виникає істотна перешкода,

яку необхідно здолати. Саме тому цього навчального року ми розпочали вивчення англійської мови з першого класу. Всі покоління совіцьких людей вчили іноземні мови, але ніхто не володів нею на належному рівні. Це переконливий аргумент неприйнятності для нас старої методики, де навчально-методична база була розрахована не на вивчення, а на те, щоб зробити дітей пропагандистами здобутків того перекрученого суспільства. Не можна забирати в дітей право бути просто дітьми.

Видатний сучасний американський педагог Роберт Фалгем писав: «Все, що я вмю, я навчився в дитячому садку. Мудрість лежить не на вершині, що зветься «Диплом про освіту». А там, на ігровому майданчику початкової школи». Адже саме в дитячому віці формуються морально-етичні цінності, естетичні смаки й упо-

добання. Тому, враховуючи вікові особливості дітей 6-10 років, наше основне завдання через гру, через пісню, виховати добрих, чуйних людей, а іноземна мова є вагомим засобом, що допомагає нам у цьому процесі. Я бачу відкритість дитячих душ до прекрасного, отже, треба виховувати звичку, необхідність задоволення естетичних прагнень, тому на уроці в нас побутують казкові герої і речі. Часто лунає сміх. Але вивчення іноземної мови досить складний процес. Англійській мові притаманний високий рівень аналітичної організації, граматичної абстракції, систематичності, часової ситуативності, проходження повз ці наріжні камені загартовує аналітизм мислення наших дітей, сприяє розвиткові спостережливості, асоціативності. Тобто, вивчаючи англійську мову, вони стають кмітливішими, розумнішими, бо опанування іно-

Сторінка з газети «Жива вода»,
1992 рік

Наш семінар

СКАРБНИЦЯ

Тоді я була студенткою ледувиниці. На весіллі завітала наша група приїхала до Києва на екскурсію. Місто, про яке стільки читали й чули, асений велет над Дніпром, місто Шевченка й Лесі Українки, Софії й Тичини, постаю перед нами у всій своїй красі й загадковості. Ми були очіковані й зачаровані. Додивилися до будинків та дерев, яких ми ж на них печать років-епох? Дзвук хайми до вулиць та людей — чим живуть, що несут у свої юни? А я ще мала адресу людини, про яку мені стільки розповідали моя подруга. Бо на яке гостювала в Івана Микаровича Гончара, бачила йогі дивний музей. Наказала й мені поїхати до його музею.

От знайомимся з Іваном Микаровичем. Донда-ниш, хто ми й відки, ми виявляємося. Донда-ниш, хто ми й відки, ми виявляємося. Донда-ниш, хто ми й відки, ми виявляємося.

О, витю! — особливий люди. Від них заскати майбутні наци. Це добре, що ви завітали. Про хайте, будь ласка, запрошує до голови. — Я тек трішець казати, бо підірвали оці українців на Україну, від їх любити вдано.

Маленький діалог, переклад і о, диво! — рутиний, розмаїтий рутиний, та йон на сті-нах. Суворі знавці оці святих змушують затамувати людей.

Тут обережно, прошу вас, бо круті східці, застерігає Іван Микарович. І показує на своє багатство. — Нежно, у наших хатах теж були юниці.

Бачилися, яка краса ліній, бачили студентки ко-люри і тини, ідеальний тонкий смак. Таке все наше народне мистецтво.

Дивиний колорит! Кольори радості й волі!

Хіба було його нашому народові свідати? — запитуюко обережно. Сльозних воріток доводило йому докати на його історію.

Маєте рачити, — стверджує Іван Микарович.

Український народ прокину бурхливий історію на дні сонячної мальовничості природи. Жити йому до-велося на роздоріжжі, чезла він проходило багато різних народів і племен. Рухалися вони зі сходу на захід і з заходу на схід, з півдня на північ і з півночі на південь. Мільярд кожен із них завізав на нашу багату землю. У тихих тайниках, складаних умо-вах чужому народові доводилось відно захищати свою волю від ворожих завізав, був і поневолення. Боротьба за волю виховала в нашого народу най-активішню, найхарактернішу традиційну рису — ВІСТІЙНОСТІ. Ви знаєте, ще в XVI столітті За-карпатська Січ, козацька республіка, стала найміцні-шою державою, де закріпті та свобода не тільки в себе, а в для сусідніх народів. Отже і вно свою територію український народ пронізва незалежним духом. Не рідь вітчизною волю незалежність, він гукни за нею і до тугу та боротьбу за волю висла-нило у всіх віках свого творчості — у безмежну-зу морі закладених пісень, дум, легенд, у малю-вств, вішнів, голубарств, вадити тощо. Особливо любимо стіпати наш народ своєю національних героїв, на яких теча багата була Україна.

Іван МІКОШИЧ

ТВОРИЦЯ СІЧ

Невоники мук творчих суть.
Січма судьба відрита вартя.
При ній нішати, а не карати,
і повертати красі красу.
І Січ повертати Січ,
Не потривоживши козацько.
Прадну тисячолітні яна
І пересітні юни Січ.
Козацьким єном не жаростуть
Народ, який перемити.
Через віки до леу юни
Сочитесь неимпродна суть.
Сочитесь й веледу із юни
Зміня малювочою кровю
І розвітять в угорювях
Недільна суть — твориня Січ.

дверфують віллки
в помаранчовому квітні пта
остуджуючи тривали вітри
свої роздівалені вітри
з коріння Січ
вишумовувались дерева, істни
рознівають стібка хатни
в постальнійних очах води
розквітучою дівою горювочою
світками полону
дверфують віллки
між деревами істни.

ЗОРЯНИЙ КІНЬ

Дивитесь,
Яна випукаєт струно
Зламайте кригу
Ежен ГІЛЬБІК

Васе він віллі від дувани води.
Родилиши лет у квітній перестелі
І час кришав до зоряних аудіт.
І кришав ступити, в небесні порте,
Бже він замад кригу протиріч.
Рве задержав облоги тазиниці.
А з космозу дуві йому ашотіч
Мої пуртують зорні кришні...

ПУСТЕЛЬНА ВОДА

Іберити рудні ви олювочі
В величчя віне пустельна вода.
І на сліді зам'януто-юни
Шеніт потресених крил олюв
Нори зміни і кручі орліні
Тавоті на сонячні теренасуна
І дороча дит дуча у заліні
Суд іст зомити, як бачила учні.
Івчиноті рудні в розквітлах юноу
Небо на віничку муш руда.
Шеніт потресених крил облювочі
В величчя дивити пустельна вода.

ВІЧНІСТЬ

земною мовою є перш за все ін-телектуальний.

В четвертому класі ми вико-ристовуємо канадську програму «Нова». Цю програму написала пані Олена Білаш на замовлення Міністерства освіти Канадійської провінції Альберта. В оригіналі це була україномовна програма, яку ми адаптували для вивчення англійської мови. «Нова» - це латинська назва зірки, яка яскраво розгорається і, виблискуючи, при-мушує стежити за своїм рухом, а потім вона поступово згасає. Так само і програма «Нова» має мету подати яскраву й чітку методич-ну структуру, яка змушує учнів та вчителів на початковому етапі стежити за кожним новим кроком програми й чітко дотримуватись розробленої методики опану-вання мови. Згодом ця програма поступово послаблює обов'язко-

ві вимоги до вчителів, даючи уч-ням, у силу набутих знань, повну свободу поводитися словесним матеріалом так, як вони самі від-чують себе здібними. Тож, у даному випадку слово «Нова» - це справді вдалий термін, бо він адекватно віддзеркалює зміст програми, яка є новим досягнен-ням у методиці викладання іно-земних мов.

Діалоговий розділ цієї програми є ключовим для засвоєння учнями англійської лексики та практич-ного знання мови. Шляхом його драматизації учні стають безпо-середніми учасниками мово вжит-ку. Інакше кажучи, вони — дійові особи й виконавці, вони учасники, що повсякчасно переходять від слухання, оглядання, співання до драматизації. Такий вид навчання цінний і приємний, бо учні вчать-ся зі своїми ровесниками, запозичу-

ють багато чого одне від одного.

Зміст діалогів дуже практичний і вельми цікавий для дітей, адже кожний діалог пов'язаний з їхнім досвідом. Тому діти засвоюють мову легко й швидко, коли актив-но беруть участь у діалогах. Нау-кові дослідження показали, що при вивченні другої мови треба повторювати багато разів, поки закріпиться якась уміння або по-няття. Через діалогічні заняття учні мають нагоду повторювати слова й речення, вживані в ді-алозі в різних варіантах. Через драматизацію діалогу учень по-чинає переживати ролі. І таким чином засвоює мову. Також че-рез драматизацію діалоги дітей набувають природного ритму та інтонації мови; заохочуються до-помагати одне одному і вчитися добре використовувати допомогу ровесників. Вони не почуваються

Сторінка з газети «Жива вода»,
1992 рік

Всім серцем любіть Україну свою, —
і вічні ми будемо з нею!
Володимир СОСЮРА

ЖИВА ВОДА

ЩОМІСЯЧНИК
ДЛЯ
УКРАЇНСЬКОГО
ШКІЛЬНИЦТВА

Засновано у вересні 1991 р.

Ціна договірна

№ 16
грудень
1992

Духовне коріння

Корисність, міцність, краса

Ми володіємо величезним культурним надбанням нашої нації: пам'ятками архітектури, мистецтва, літератури, науки, історії України. Особливе місце серед культурних цінностей посідає архітектура, що разом з природним середовищем створює життєвий простір людини — повсякденний, емоційний, духовний і святковий. Твори будівництва, на відміну від інших, не можна заховати в скриню чи в шафу, они завжди оточують нас, впливають різноманітним аму почуттів: захисту, безпеки, тривоги, радості, зраження, пригноблення з архітектурною епорукою залежать від її призначення, від її якостей, а також від того, у якій ситуації ми входимо з нею. Це може бути храм божий, монастир, палац, фортеця, школа, млин, вітряк, житловий будинок, хата, кошик чи лавка — і ставлення до них буде різне.

Що відпадає від поняття історико-архітектурної традиції? — Насамперед, пам'ятки архітектури різноманітних типів. Крім того, архітектурно-будівельний досвід народу, який має живий традиційний характер продовження в сьогоденні і в майбутньому.

що високою. Пам'ятники архітектурно-будівельної діяльності поділяються на дві основні групи — пам'ятки стилізованої архітектури та пам'ятки народної архітектури. Поділ цей умовний, оскільки існують споруди проміжного типу, що поєднують риси стилізованої та народної архітектури.

До народної архітектури належить переважно традиційна забудова сіл і незначною мірою — містечок і міських околиць. Це будинки селянського двору (хата, комора, повітря, саж, клуня, льох, хлів тощо), виробничі будинки (млин, вітряк, кузня, тартан, колодязь та ін), традиційні типи культурних споруд (церква, дзвіниця, каплиця). Сюди ж можна віднести й старовинну мережу сільських вулиць, якщо вона утворилася стихійно еволюційним шляхом, тобто в процесі історичного розвитку, а не розумною акцією.

Стилізована (монументальна, професійна) архітектура переважно представлена історичною забудовою міст, а також ансамблями, комплексами чи окремими спорудами в сільській місцевості. Монументальні споруди звичайно зводилися на замовлення пильної верхівки суспільства, яка могла фінансувати великі, нерідко реакційні будови за проєктами професіоналів-архітекторів. Сюди належать палаци панами з парками, економії, будинки управителів, виробничі та службові приміщення, оборонні комплекси навколо замків феодалів, тобто перш за все класичні будівлі. Окрім того на повний чи частковий кошт панів зводилися культурні споруди (монастирі, церкви, костели, шпиталі, школи). Показові зразки шпиталів, лікарень будувалися на дер-

жність із них тепер фізично зношена, крім того, внаслідок змін соціальних та економічних умов життя селянства, потреба в деяких типах традиційних для старого села споруд відпала.

Стожю постає лишастість невирішеною проблема об'єкту, охорони й збереження історико-архітектурної спадщини. Особливо вона загострена в сільській місцевості, бо там практично немає фахівців відповідного профілю і саме там сконцентровані найважливіші для руйнування пам'яток народної архітектури та будівництва.

Частину пам'яток, насамперед стилізованої архітектури, зареєстрували і об'єкти науки, складаючи Список пам'яток архітектури й опрацьовуючи Звід пам'яток історії та культури, Пам'ятки народної архітектури та будівництва в обмеженій кількості об'єктами наукових досліджень установ (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології АН України, Київський науково-дослідний інститут теорії, історії архітектури та містобудівництва) і музеїні працівники, створюючи музеї на: одної архітектури та побуту в Переяслав-Хмельницькому, Ужгороді, Львові, Києві, Чернівцях. Проте чимало пам'яток лишається не зареєстрованими, не відомими навіть землякам своїх поселень, і часто не відомими навіть землякам за культурну цінність. Пограбовані будівельної опіки, вони поступово руйнуються і втрачаються для майбутніх поколінь.

Тому кожному свідомому громадянину України треба уважно оглянути рідне село, містечко, його околиці, зупинити погляд на старовинні будівлях, які, можливо, не приваблюють певниною красою, спорядкованістю, навіварувновою, але дишать історією. Ми повинні затримати їх на землі, знайти способи продовжити їхнє життя, як бережемо на загадку родини релігій.

Перш за все необхідно зафіксувати пам'ятку, сфотографувати її з усіх боків і на відстані, сфотографувати цілі фрагменти зовні та всередині, намалювати схему плану, обміряти його головні розміри, нанести на план візна, ліній, віх, сходів тощо, описати будівлю, відзначивши увагу на таких підказках: адреса, населеного пункту; найменування пам'ятки (хата, комора, вітряк, тощо); власник даної будівлі; матеріал; розташування на місці; і відносно сусідів; планування типу (кількість приміщень); їх планування; властивості матеріалу; наявність фундаменту; матеріал, конструкція, обробка, стін; конструкція перекриття (кількість поверхів); конструкція, форма, матеріал даху; інтер'єр (ліній, уміщювання, шпалери тощо); наявність будівлі (якщо) й джерело: який за типом (кількість, форма, конструкція); місце; назви окремих частин будівлі; приналежність до історичної епохи.

До натуральних об'єктів пам'яток належать архітектурні літературні описи і зображення, якщо відносять їх до пам'яток. Отримавши «стара» матиме певну наукову цінність і може бути використаний, таким чином для вирішення польових досліджень пам'яток: при потребі консультативної й фахівців, які експертно

заяляканими, коли хтось їм допомагає вийти із глухого кута, тому дуже важливо, щоб клас від першого дня відчував себе родиною, що працює разом, допомагаючи одне одному. Більшість учнів охоче пристають до своїх товаришів, це дає учням нагоду виявити свою творчість. Діти користуються мовою для висловлювання своїх потреб і набувають її так само відповідно до своїх особистих цілей. Оскільки, як твердять дослідники, мова й мислення розвиваються разом, живлячи одне одного, наша програма ставить наголос на розвиток критичного мислення учнів.

Вадим Сербин, учитель англійської мови Гнідинської української національної школи.

(Газета «Жива вода», випуск 4-ий, грудень 1991 року.)

НЕХАЙ УСМІХНЕТЬСЯ ВАМ ДОЛЯ!

«Всім серцем любіть Україну свою, - і вічні ми будемо з нею!» - ці рядки славетного вірша Володимира Сосюри, за якої видатного поета таврували, стали епіграфом нового щомісячника «Жива вода», що торік почав виходити у селі Гнідин на Київщині.

То неабияка подія - і тому, насамперед, що часопис видається в основному з ініціативи сільських учителів, і тому, що він надзвичайно цікавий, що всім змістом своїм стверджує: українська школа має стати тою живою водою, що виликає, оновить, воскресить наші душі, об'єднає зусилля батьків, дітей, вчителів і всіх громадян незалежної суверенної України в ім'я людини.

Гнідинську середню українську національну школу шанують у всій Україні, говориться у надрукованому в першому числі щомісячника зверненні до громадян Творчої Спільки вчителів України. Певно, не буде перебільшенням сказати, що таке саме щире почуття поваги викликає активна підня діяльність цієї школи і в учителів шкіл українознавства Америки. Гадаємо, кожен з них поділяє думку директора цієї школи, широко званої в Україні та за її межами пані Стрілько Валентини: сьогодні необхідно всім усвідомити, що майбутнє України неможливе без створення і розквітання цілком нової одухотвореної школи. У «Слові до читачів», вміщеному у щомісячнику, пані Стрілько наголошує на тому, що в основі створення української національної школи повинна бути рідна мова, культура та історія України. Нова школа має

Сторінка з газети «Жива вода»,
1992 рік

Хто ми?

Україна і українці

Зі становленням української державності чи не найширші обрії з поглядів українознавчих наук відкриває історія етнографії. І річ не лише в реабілітації та легалізації об'єктивних вислідів різних етапів історії України, що створює передумови для неупередженого висвітлення одного з основних питань української етнографії — етнігенезу, походження і становлення одного з найбільших слов'янських народів. Річ у тім, що серед усіх гуманітарних дисциплін етнографія найбільше залежить від політичних реалій. Зону її дослідницьких інтересів складають етнічна історія і територія, національна самобутність матеріальної та духовного буття народу, його місце у світовому культурно-історичному процесі, тобто питання які щодо українського народу впродовж кількох століть свідомо спотворювалися, детермінувалися науковоподібним кон'юктурним установами, а то й відверто повністичними, антиукраїнськими за своєю суттю концепціями, насамперед чим провідською політикою окупаційних урядів.

В контексті сьогоднішніх політичних проблем не бувають особливого значення питання етнічних територій. Новітні територіальні претензії до України, що стали внаслідок можливої міжнародної напруги й дестабілізації, актуалізують необхідність ґрунтовного розгляду процесів формування

риторії, що з різних причин опинилися за межами сьогоденної України.

Пильної уваги науковців — поєднана етнографія — вимагає і проблема сучасної демографічної ситуації на Україні, дослідження та протизовання наслідків (у плані соціальному, економічному та національному) гітлерівських міграцій росіян на Україну. Масове переселення росіян на українській землі розпочалося ще з часів Переяславської угоди. З тих пір, поширюючи свою експансію на українській території і відночись до різних підступних способів московський уряд намагався з кожним новою угодою обмежувати автономію України, щоб здійснити свої далекосяжні наміри: «Народ малоросійський всесвітніми і в державному і крешкоме согласіе приводить суверенитетом и иным поведением...» (Колдоманські статті 1697 р., п. 19). Нова величезна хвиля міграції росіян на Україну розпочалася у пореволюційний час і була викликана цілеспрямованими діями російського уряду — переселити російський пролетарський елемент в українських містах, через посилення якого легше було здійснювати наступ на українській національній уряд. Вже у 20-х роках академик М. Сумцов, аргументуючи уяву етнографія на цих явищах писав: «Переселення селянських мас, що відбувалися в часі революції з півночі на Україну... створили залив в українських будівлях, одягу, харчів, у виробничій, в місцевості і т. ін. І кінце потронуло в реставрації старих і нових вилітлів у пам'ятках народного побуту» («Бюлетень Музею Слобідської України, 1925, к. 2»).

Олександра СТЕЛЬМАШЕНКО

Давний-давно, десь там, в пернісних снах,
З степів пахучих та липів туманних
Славний ширі приносилася мей
В плаху від зайця тітонька Оксана.
— Дивись, який! Це зайчик полем бгт,
А я за ним, за ним і мадогнала,
Ех, тітонько!

Який то був ширі —
Якби ви знали.

Все затіяла єдині солод'їні
Попд вікнами в дивчат.
В осолі та й на старій Батисі
Вільне гуси вранці не кричати.
Солов'ї в мандринку в край відлетіли
Відлетіла викупили свій край.
А дівчата наші голосисті
Місцяті вже весільний маршав.

Від гуриоту, від згоди далі в степ —
Врости б оне на йонку буляк.
І десь твоя згубилася дівчат.
Пшениць гусиків на волотіх вітканих.
Куда ще не досаг заводи дим,
В повітрі ніпота не повила КРАЗів.
Ну, завези, мій кошо, хоч кулі,
Лип тільки б далі від цих труб та газів.
В кустиню в діс в мн в густі дуги.
Де ще зустрітиса дремено верболови,
Дратує все — і шум, і армія хуги.
Людське життя затиснув ун обшав.

Стоять інкрустовані соняхи,
Вдальються пріємо в рань,
Зелення випруженні подохом —
До сонця ледь-ледь до обігань.
Полотять зебедіями жареном
І ледь-чуть як котирись зітхне,
Во ж бува: напустись знарами
Небо їхня ясе-ясе.
І впрорве, мов загату, зліною,
Із-за шварних висот доріг.
І повітряна голоса димом
По землі, на її оберіг.
А вже тітка, як вископчик а хати.
То безбожно весь світ мліше,
Що дорожу бурено-поплату
І оне лико своє земле.
Вона руки свої здійняє
І вальдує їх на вітрах.
Та вже не кричати, і не лав,
А плаче — просто в кулак.

О ТАМ, В МЕЖИРІЧІ...

Суть в волоті лягла за левадом.
Що ви знаворили, дидино дидино?

наповнитись українським духом, українською плоттю, новим змістом освіти й виховання для розбудови вільної й щасливої України, її незалежної державності.

Нашим читачам цікаво буде дізнатись, що вже в другому числі газети опублікувала велику розгорнуту статтю директора Гнідинської школи: роздуми з приводу поїздки до Америки 1991 року. «Більшість українців Америки живуть Україною щоденно» - ця думка була лейтмотивом і у виступах пані Стрілько перед педагогами Бориспільського району, під час яких вона, повідомляє щомісячник, поділилась своїми враженнями про півторарічне перебування в США, спостереженнями й міркуваннями з приводу досвіду американського шкільництва.

Вміщено на сторінках газети й лист співголови Творчої Спільни-

чителів України Олександра Красноголовця до Української громади в Америці (передрук з травневого числа нашої «Рідної школи») - лист, що дістав розголос в Україні, спонукав українське вчительство на обох континентах до зміцнення животворних взаємостосунків.

З-поміж численних публікацій, тематика яких найрізноманітніша, хотілося б привернути увагу до статті «Урок на конкурс». У грудні минулого року в Києві проходив заключний етап конкурсу на кращого вчителя області в Україні. Організаторами виступили Товариство української мови імені Тараса Шевченка «Просвіта» спільно з приятелями Руху в США, що його представляв професор Тарас Гунчак, та Шкільною Радою. Диспути, знайомства, відкриті лекції, обговорення проблеми інтегрованого навчання, обмін досвідом, розповіді про наболіле - все це було і в

Міністерстві освіти, де збирались вчителі, і на Вишгородській, де вони жили, і в десяти школах Києва, де підбивалися підсумки. Дуже цікава відтворена у газеті лекція «Добривдень я світу скажу!», що його розробила й провела в 158 середній школі м. Києва одна з переможниць конкурсу Ніна Кудько.

На сторінках «Живої води» широко представлені матеріали з різноманітних галузей знань, з історії України, української культури, побуту, звичаїв, публікації про видатних політичних і громадських діячів України, про кращий досвід учителів, духовних наставників молоді. Постійно друкуються повідомлення Гнідинського «прес-клубу «Відродження», зокрема з педагогічного життя в Україні, області, районі, виступи вчителів, а також учнів, поезії, фотолілюстрації - серед них й ті, що пов'язані з роботою створення в

Гнідинській школі Малої Академії Народних Мистецтв «Соняшник».

Досі ми мали змогу ознайомитись лише з 8 числами цього оригінального змістовного видання. Але кожне з них переконує, як багата Україна талановитими, світлого розуму людьми, скільки корисного, потрібного можуть зробити вчителі, запалені прагненням внести свою частину в загальнонародну справу творення українського національного шкільництва.

Нехай же і далі в середовищі вчительства буяє розкута думка, нехай рясніє новими здобутками освітянська нива рідної України!

(журнал «Рідна школа», США, листопад 1992 року)»

Про шкільну газету «Жива вода» були численні схвальні відгуки в пресі. Ось одна з таких публікацій:

«ЖИВА ВОДА» - НОВА ГАЗЕТА

Народився первісток – друковане видання ради Гнідинської середньої української національної школи, Бориспільського районного осередку Товариства української мови імені Т. Г. Шевченка, творчої спілки вчителів України, Київської організації Спілки письменників України – «Жива вода». Газета присвячена Гнідинській школі, яка першою в районі і однією із перших в Україні відмовилась від радянського шаблону навчання і виховання підростаючого покоління і зробила крутий переворот до народної педагогіки із залученням широкого спектру навчально-виховних заходів, коли зацікавлене пізнання краси народного мистецтва, обрядів і звичаїв поєдналось

із практичним запровадженням їх у життя шкільного колективу.

Гаслом для газети взяті відомі слова Володимира Сосюри: «Всім серцем любіть Україну свою, - і вічні ми будемо з нею!». А назва «Жива вода» носить алегоричний зміст чарівної води, що рятувала від смерті казкових героїв, даруючи їм друге життя. Саме такою живою водою бачиться українська національна школа в хорі духовного відродження і воскресіння національної мови, культури, відродження душі народної. У зверненні до читачів директор Гнідинської школи Валентина Стрілько пише: «Хотілося б, щоб українська школа стала такою живою водою, що вилікує, оновить, воскресить наші душі, об'єднає зусилля батьків, дітей, вчителів і просто громадян незалежної суверенної України в ім'я українського патріота!». І далі тривога і надія: «Багатьом досі незрозуміла проблема української національної школи. На їхню думку, школа з українською мовою навчання вже є національною. Це хибне уявлення. В основі створення української національної школи – рідна мова, культура та історія України. Нова школа має наповнитись українським духом, українською плоттю і новим змістом освіти й виховання для розбудови вільної, щасливої України, її незалежної державності».

Привертає увагу роздум учителя англійської мови Вадима Сербина «Плакаємо нашу шляхетність», присвячений своє рідному кодексу взаємовідносин між батьками і дітьми, парубками й дівчатами, чоловіками й жінками, між сусідами, між громадою і господарем, громадянином і державою.

Пісні – як одному з найвеличніших елементів духовності присвячено виступ учителя музики й пісні

Віктора Лузана під назвою «Ще задзвенить піснями Україна». До речі сказати, що цей учитель написав музику до вірша В. Сосюри «Любіть Україну», слова і ноти якого подаються на четвертій сторінці видання.

«Рідну пісню – дітям і народові» - так назвали свій роздум вчителі музики Олена і Степан Щербачки. На їх думку, введення в програму народно-обрядових пісень, дитячих народних ігор, лічилок, колядок, забавлянок дасть змогу переконатися у правильності настанов великих педагогів К. Ушинського та В. Сухомлинського: «Заспіває школа – заспіває народ».

Своїми думками на сторінках газети ділиться вчитель початкових класів Галина Касянчук, керівник відділення народної кераміки МАНМ Володимир Кальненко, вчитель етики та народознавства Ніна Кудько, кандидат психологічних наук Олексій Губко, учитель фізики Сергій Добровольський.

У підготовці першого номеру брали участь відомі науковці, артисти, етнографи, вчителі, письменники. Редактор – Дмитро Чередниченко. Адреса редакції – село Гнідин, школа. Отже, на Бориспільщині народилась ще одна газета. Але трохи прикро, що друкувалась вона у Крижопільській друкарні Вінницької області. Тираж її – 950 примірників. Хотілось, щоб в наступному номері стояла адреса Бориспільської друкарні.

І останнє: газету не побачити в кіосках «Союздруку». Тож звертайтеся за нею в Гнідин і читайте про відродження нашої духовності.

А. Зиль

*Бориспільська районна газета
«Трудова слава», 4 жовтня
1991 року*

Публікація в журналі
«Барвінок», №5, 1989 рік

БАРВІНКОВИМ ЦВІТОМ

Творчість Гнідинських школярів на сторінках дитячого журналу «Барвінок»

Гнідинські школярі багато років дружили з Всеукраїнським дитячим журналом «Барвінок». Часто на його сторінках друкувались літературні твори школярів з Гнідина, а також малюнки юних художників, журнал розповідав про події в Гнідинській школі.

Деякі публікації тих років подаються повністю.

Коли сади співають.
Ось і настав травень. Не вперше ми зустрічаємо його, та знову хвилюють нас квітучі абрикоси і яблуні, яскраві салюти Першотравня та Дня Перемоги.

На сто, на двісті голосів співають у ці дні сади і гаї в селі Гнідин на Київщині. Ніби змагаючись із птахами, славлять прихід весни і вихованці художнього гуртка місцевого будинку піонерів. На малюнках Світлани Григоренко, Оксани Кондратенко, Наталі Тіпи, Людмили Саливон переважають радісні, мирні фарби – голуба і зелена.

А от Вікторії Коваль довелося використати і чорну фарбу, щоб передати горе матері, яке принесла війна. Вікторія любить фантазувати, але задум цього малюнка навіяний не грою творчої уяви. Під час боїв за Дніпро біля їхнього села проходила лінія фронту, а в приміщенні старої школи знаходився військовий госпіталь. Тепер там розмістився музей бойової та трудової слави. Його створювали кілька поколінь комсомольців, піонерів і жовтенят. Їхня робота не обмежується збиранням рідкісних експонатів. Школярі беруть активну участь в експедиції «Пошук», роблять свій внесок у Фонд миру, допомагають ветеранам війни, самотнім матерям. Так що юні тимурівці на малюнку Віти Коваль не вигадані.

Є у гуртківців ще одна турбота. Щовесни поновлюють вони виставку малюнків, яка міститься просто неба на підвір'ї початкової школи. Цього разу юні художники присвятили її Міжнародному рокові миру.

ВИЙДИ, ВИЙДИ, СОНЕЧКО!

На конкурс юних фольклористів «Вийди, вийди, сонечко!» надійшло багато дитячих пісень, гаївок, щедрівок, колядок. Кращі з них ви читали. Вони друкувалися в журналі.

Переможцями конкурсу стали: Інна Ахтемійчук, Михайло Орчик, Дмитро Бигар (школа села Русів, Івано-Франківської області); учні 2-б та 4-го класу Гнідинської школи (Київська область); Люда Шевченко, Тетяна Ткаченко, Алла Бевз (Стецівська школа, Черкаська область).

«Барвінок» вітає переможців конкурсу і надсилає кожному нагороди.

Дитячий журнал «Барвінок», 12/1989.

КОНКУРС ЮНИХ ФОЛЬКЛОРИСТІВ «ВИЙДИ, ВИЙДИ, СОНЕЧКО!»

Друзі, ми й далі будемо знайомити наших читачів з учасниками конкурсу. Конкурс триває, бо ж фольклорні джерела нашого народу невичерпні.

Сьогодні на цій сторінці - наші давні знайомі, юні фольклористи із Гнідинської Малої академії народних мистецтв, перші серед дитячих колективів лауреати премії ім. О.Копиленка журналу «Барвінок». Цього року за велику творчу роботу по відродженню народних традицій Малій академії присвоєно ім'я видатного етнографа, фольклориста, письменника та громадського діяча Павла

Сторінка з літопису Гнідинської
школи

Чубинського. Ігри, з якими знайомлять вас гнідинці, були показані на вшануванні 150-річчя Павла Чубинського, на фольклорному святі дитячих ігор та забав у Державному музеї народної архітектури та побуту УРСР в селі Пирогів, що під Києвом, і в Державній дитячій бібліотеці імені В.І.Леніна та палацах піонерів м. Москви, куди гнідинці їздили на запрошення Товариства шанувальників української культури «Славутич».

А ви, діти, знаєте ці ігри? Або й ще якісь знаєте? Напишіть нам, і ми гуртом навчимо гратися в цікаві прадавні ігри всіх наших читачів. Домовилися? Чекаю листів.

БАРВІНОК

У КОРОЛЯ

Грають дівчата навесні. Стають у коло, співають:

- Короле, короле, чом не йдеш? (2 рази)
- Боюсь, боюсь, боюсь.
- Кого ж ти боїшся, боїшся?
- Короля, короля.
- А короля нема дома, Королиха сама дома.
- Король іде, земля гуде.
- Одчиняй ворота,

Не суши живота!

- Стань, король, стань, король!
- Пустіть нас, пустіть нас
- На бої воювать!
- Не пустим, не пустим
- Мости повалять! (2 рази)
- А ми мости помостимо,
- Попід гряззю положимо,
- Да короля упросимо,
- Да підем гулять.

Гру записали учні 2-б класу від Зої Андріївни Білокриницької (1906 року народження)».

А МИ ПРОСО СІЯЛИ...

Дівчата діляться на дві групи по шість-сім чоловік. Групи йдуть назустріч одна одній і по черзі співають:

- А ми просо сіяли, сіяли,
- Ой, дід Ладо, сіяли, сіяли!
- А ми просо витопчим, витопчим,
- Ой, дід Ладо, витопчим, витопчим!
- А чим же ви витопчите, витопчите?
- Ой, дід Ладо, витопчите, витопчите?
- А ми коні випустим, випустим,
- Ой, дід Ладо, випустим, випустим!
- А ми коні займемо, займемо!

Сторінка з літопису Гнідинської школи

Ой, дід Ладо, займемо, займемо!
 - А ми коні викупим, викупим!
 Ой, дід Ладо, викупим, викупим!
 - А чим же ви викупите, викупите?
 Ой, дід Ладо, викупите, викупите?
 - А ми дамо сто рублів, сто рублів!
 Ой, дід Ладо, сто рублів, сто рублів!
 - А ми грошей не хочем, не хочем!
 Ой, дід Ладо, не хочем, не хочем!
 - А що ж бо ви хочете, хочете?
 Ой, дід Ладо, хочете, хочете?
 - А ми хочем дівчину, дівчину!
 Ой, дід Ладо, дівчину, дівчину!

*Гру записали учні 4 класу від Уляни Петрівни
 Гаврилук (1971 року народження).
 Дитячий журна «Барвінок» 5/1989*

КОЛИ РОЗКВІТНЕ БАРВІНОК

Відомо, що барвінок починає цвісти у травні. А от у селі Гнідин на Київщині вам скажуть, що так буває не завжди. Цього року жовтентя місцевої школи вручили мені, Барвінкові, букетик із синіми пелюстками ще в квітні. Тоді у гості до них завітали разом зі мною працівники та автори нашого журналу. В залі, прикрашеному дитя-

чими малюнками та вишивками, відбулася цікава розмова. А потім її доповнили пісні у виконанні шкільного хору, вірші, гумористичні твори, інсценівки. Я був дуже схвильований і запропонував проводити такі зустрічі щовесни, як тільки розквітне барвінок. Згодом гнідинські школярі відвідали в Києві друкарню видавництва «Молодь», звідки виходить у світ не лише «Барвінок», а й інші дитячі журнали. Після цього гості зустрілися в редакції з поетом Василем Довжиком та київськими школярами – членами літературного об'єднання «Первоцвіт». А тепер вони гостюють на сторінках журналу.

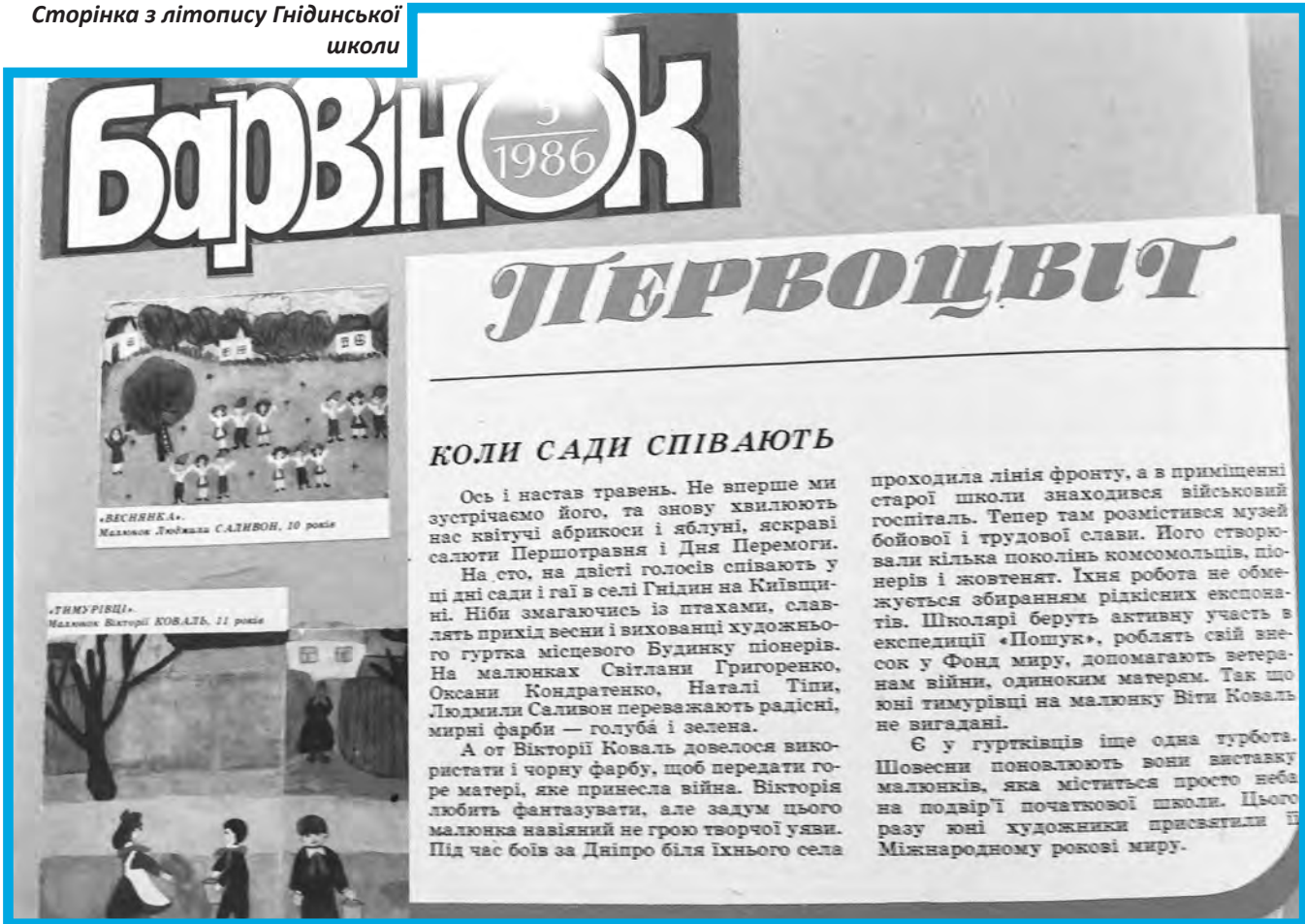
Познайомтеся з віршами, малюнками та щоденниковими записами юних авторів із села Гнідина

КОЛЕКТИВНИЙ ЩОДЕННИК

Біля нашої школи ростуть два каштани. Навесні вони майже одночасно одягають зелене вбрання, запалюють білі свічки. А от осінь дерева-сусіди зустрічають по-різному. В цю пору один каштан стає жовто-багрянцем, а другий завжди скидає з себе лише зелене листя. Я запитала подругу, чому так буває. Виявляється, вона не звертала на це уваги. Чому не всі помічають красу, що нас оточує?

Леся СТРІЛЬКО

Сторінка з літопису Гнідинської школи

«Настала осінь
Вже настала осінь,
Птахи відлетіли.
Трудівник зриває
Урожай з полів.
У саду шкільному
Яблука дозріли,
Осінь жовтокоса
Їх дарує всім.

Женя ДЕЩА

«Підкралась осінь,
Викрала тепло.
З півночі далекої
Холод принесло.

Віктор ГАЛАТЕНКО

«У нас вдома є бджоли. Одного разу з вулика вилетів рій і сів на вишню. Я побігла по тата. Тато взяв віник, умочив його у воду і почав змитати бджіл у відро. Я боялася підійти ближче, стояла подалі від вишні. Іншого разу, коли ми знову ловили рій, тато дав мені

сітку на лице, і я допомагала йому. Якось узимку згадалися мені бджоли, то я взяла фарби і намалювала вулики. Прийшов з роботи тато і похвалив мене.

Оксана КОНДРАТЕНКО

ДО НАШОГО СЕЛА ВЕСНА ПРИЛІТАЄ НА КРИЛАХ ЛЕЛЕКИ.

Повернувшись додому, цей птах сухою осокою та гілочками підремонтує гніздо і виглядає свою лельку. І ось одного ранку по веселому клекоту здогадуюсь, що вона вже тут. Біжу до верби. А в гнізді – весільний танець – веснянка. Які вони гарні в цю хвилину! Згодом з'являються довгоногі, незграбні лелеченята, і в тата з мамою більшає турбот. А потім лелеченята вперше розправляють крила і в супроводі батьків злітають з гнізда...

Цю хвилюючу мить дуже добре передала у фарбах третьокласниця Поля Пильщикова. Її малюнок можна побачити на виставці «Ми хочемо миру», яку підготували учасники гуртка образотворчого мистецтва. Роботи юних художників виставлені не в приміщенні, а просто неба – на подвір'ї школи, де навчаються учні початкових класів. Так що лелеки, пролітаючи тут, можуть впізнати себе на «портреті».

Ніна РІЙ

Сторінка з літопису Гнідинської
школи

ПЕРВОЦВІТ

Сьогодні на сторінках «Первоцвіту» - лауреати премії імені О.Копиленка журналу «Барвінок» за 1985 рік, гуртківці художньо-літературної студії «Провесін» Гнідинської восьмирічної школи Київської області.

«ДВА ПРИЯТЕЛІ»

Жили собі в лісі два приятелі Мухомор та Маслюк.

Одного разу їх запросили до себе підберезовики з березового гаю.

Побули друзі в гостях та й вертаються додому. По дорозі зустріли дітей, які збирали гриби. Маслюк одразу ж заховався під деревом, засипавшись ялиновою глицею, а Мухомор лишився при дорозі.

Діти минули Мухомора, а Маслюка не помітили.

Коли вони пройшли, Маслюк виліз зі своєї схованки. Мухомор пихато сказав йому:

- Мене всі знають!

- Через те й минають,- відповів Маслюк.

Відтоді Мухомор і Маслюк більше не приятелюють. Мухомор живе на галявині, а Маслюк - під ялинкою.

Віктор ДУБОВИК

У ЛІСКУ

Синички-лісовички
На гілках співали.

А горобчик прилетів,
Їх до танцю запросив.

Наталя РЯБА

ВЕСНА

У шибку дощ весняний стука,
В небі блискає, гримить.
Дощ - немов бешкетник - злюка,
Не вмовкає ні на мить.

Вже набрид мені дощисько!
Сонця ясного я жду.
А над садом хмари низько,
Й дуже холодно в саду.

Марина СТРІЛЬКО

Стаття в газеті «Трудова слава», 19 листопада 1985 рік

Діти дружать з «Барвінком»

Спочатку снажу такий приймний для мене, як для листоноші (та, мабуть, і не лише для мене) факт: закінчилась передплата на газети та журнали на 1986 рік. А в нашому селі не знайдеться, мабуть, такої родини, де є діти, котра б не передплатила журналу «Барвінок».

Цікавий цей дитячий журнал, навіть для дорослих інколи є що почитати, подивитися. Але не лише цим зумовлено такий дружній інтерес до видання. Справа в тому, що між журналом і Гнідинською школою давно існують дружні стосунки. Почалися вони спільною зустріччю членів редакції журналу «Барвінок» із учителями та учнями в школі.

До учнів завітали тоді В. В. Моруга, головний редактор журналу, Анатолій Качан, член редколегії, дитячий письменник, Галина Кирпа, Анатолій Костецький — теж члени редколегії.

В залі, прикрашеному дитячими вишиванками та малюнками, учні вручили гостям живі квіти — букетики ніжного барвінку, хоч це й відбувалось рано навесні, коли квіти ще не цвіли.

Тоді, на зустрічі, школярі декламували вірші, читали уривки гумористичних творів, співали пісні... А

пізніше учні побували в гостях у журналістів. Відвідали в Києві видавництво «Молодь», де друкується разом з багатьма іншими дитячими журналами і «Барвінок». Відбулася також цікава зустріч з поетом Василем Довжиком.

Дружні зв'язки між дорослими та учнями продовжуються і нині. Письменник Анатолій Качан, наприклад, дуже подружився з гнідинськими жовтенятами. Зібрав про них чималий і різноманітний матеріал. І ті матеріали знайшли своє відображення на сторінках дитячого журналу. Тепер гнідинські школярі гостюють на сторінках «Барвінка», у номері за жовтень нинішнього року. Бажаючи по всій Україні зможуть почитати вірші, щоденникові записи моїх юних односельців, подивитися їхні малюнки, зокрема, членів гуртка образотворчого мистецтва, котрий успішно діє в школі і сьогодні.

Нині учні чекають нових зустрічей з журналом та його авторами. Особливо в тих класах, де працюють Галина Юхимівна Дремлюга та Катерина Михайлівна Шевченко. І готують, образно кажучи, свої полюстки до квітки «Барвінок».

Г. КАЛЬЧЕНКО.
нештатний кореспондент.

КАРТИНА

Веселий струмочок радіє тихенько
В пахучій зеленій травиці:
Там грають в цимбали дзвіночки синенькі
Й ромашки ростуть білолиці.

Оксана КОНДРАТЕНКО

Парашутик хоче мати
І на землю полетіть.
Я б могла його зірвати,
Та поколе – заболить.

Світлана ДЗЮБА

ГНОМИК

Жив Гномик веселий
У лісі у нас.
Казки пречудові,
Мов, коників, пас.
А потім казки ті
Усім дарував
І мишкам проворним
У нірки ховав.

Люда РОМАСЬ

Добрий вечір, друзі!

Завершується травень – святковий місяць дерев і трав, а з ним – і навчальний рік. Попереду три місяці літніх канікул. За цей час цвіт на гілках дерев перетвориться в плоди, а в стовбурах відкладеться ще одне річне кільце. Багатшими станете і ви, якщо кожен день літа буде наповнений хвилюючими враженнями, захоплюючими справами. Про все найцікавіше намагайтесь розповідати в листах, малюнках, щоденникових записах. Той, хто не прагне робити цього, схожий на фотолюбителя, який тільки клацає затвором фотоапарата, а проявити плівку забуває.

Ось кілька прикладів щоденникових записів.

Посіріле шепче листя,
Ходить осінь молода,
А малий каштан – в колісці,
Нишком звідти вигляда.

«Одного зимового ранку я підсковзнувся на шкільному підвірі і впав. У мене з голови злетіла шапка. А в нашій школі живе собачка Рижик. Він схопив у зуби мою шапку і побіг вулицею. Наздогнати його не

ВИЙДИ, ВИЙДИ, СОНЕЧКО!

На конкурс юних фольклористів «Вийди, вийди, сонечко!» надійшло багато дитячих пісень, гаївок, щедрівок, колядок. Кращі з них ви читали. Вони друкувалися в журналі.

Переможцями конкурсу стали: Інна Ахтемійчук, Михайло Орчик, Дмитро Бигар (школа села Русів, Івано-Франківська область); учні 2-б та 4-го класу Гнідинської школи (Київська область); Люда Шевченко, Тетяна Ікаченко, Алла Бевз (Стецівська школа, Черкаська область).

«Барвінок» вітає переможців конкурсу і надсилає кожному нагороди.

Барвінок

12 1989

вдалося. Після уроків я зібрався йти додому. А наша вчителька Галина Юхимівна запитала: «У кого вдома є стара зимова шапка?» Вітя Залозний сказав, що в нього є. Він живе через дорогу і швидко приніс шапку.

А наступного дня учень шостого класу Віктор Кошарний прийшов у школу з моєю шапкою! Він розповів, що Рижик приніс мою шапку до його собаки в будку. А той поклав знахідку на поріг своєму хазяїну. Отака була історія з моєю шапкою.

Роман КРУПСЬКИЙ, 3 клас

«Лелеки люблять наше село. Люблю і я цих гарних птахів. Вони такі добрі, коли виклацують пісню своїм лелеченяткам. А бувають і кумедні. Ось я бачила, як у гнізді лелеки лежала пластмасова лялька. І для чого вони принесли її у свою хатку – купло? Може, дуже вередливі у них маленькі лелеченята, то вирішили їх хоч ляльками забавляти.

Які смішні і які мудрі ці птахи!

Марина СТРІЛЬКО

«Отож, де б ви не перебували – на відпочинку біля моря, в піонерському таборі чи в мандрівці – не за-

бувайте робити «вузлики на пам'ять». Як і минулого року, кращі ваші розповіді про літні пригоди і враження будуть надруковані в «Кораблику».

А поки що я прощаюсь з вами – наш «Кораблик» також відправляється на канікули.

До зустрічі в вересні.

ЮНГА СЛАВУТА

ПРИЙШЛА ВЕСНА

Прийшла весна, розтанув сніг.
Струмочки квапляться до ніг.
Летять до нас співучі пташки.
В путі втомилась бідолашка.
У лісі проліски цвітуть.
Дітей до себе в гості ждуть.

Женя ГАЛАТЕНКО,

Гнідинська 8-річна школа

Бориспільського району, 5 клас»

«Наша школа притулилася в зеленому куточку. Весною там багато вужів. Вони бувають різні, але обов'язково з жовтою короною. Ми їх уже не боїмося.

І ось одного разу в нас на уроці сиділа якась чужа жінка. Казали, що то «комісія». Раптом вона закри-

Стаття в газеті «Трудова слава», 1989 рік

НАШ ДРУГ «БАРВІНОК»

Одного квітневого дня, на традиційну літературну п'ятницю, в конференц-залі Київського міського Будинку вчителя відбувся творчий звіт лауреатів премії ім. О. І. Копиленка журналу «Барвінок».

Це було справжнє свято зустрічі юних читачів зі своїми улюбленими письменниками: Олександром

Пархоменком, Валерієм Шевчуком, Дмитром Білоусом, Галиною Малик, Василем Довжиком.

Представники журналу в урочистій обстановці вручали дипломи лауреатів премії ім. О. І. Копиленка Галині Малик за казку «Одного дощового дня», Дмитру Білоусу за поетичну збірку

«Диво калинове», Валерію Шевчуку за казку «Цвіркун і дівчинка».

З урочистою подією приїхали поздоровити лауреатів дитячі творчі колективи. Учасники літературної студії «Провесів» Гнідинської восьмирічної школи, лауреати премії ім. О. І. Копиленка 1986 року, показали на зустрічі свої нові творчі здобутки: вірші, народні ігри, веснянки, заклички, записані в рідному селі.

Давня дружба об'єднує Гнідинську школу і журнал «Барвінок». Щороку,

навесні, коли зацвітає барвінок, гнідинські школярі зустрічають у своєму селі членів редакції улюбленого журналу. Тут завжди в невимушеній атмосфері відбувається творчий звіт учнів перед «Барвінком». А гості, в свою чергу, звітуються перед своїми юними шанувальниками.

Взаємозв'язки дорослих і дітей не вичерпуються лише зустрічами звітними. На початку нинішнього року, наприклад, з 5 по 8 січня, відбулася спільна подорож до Москви членів редколегії журналу і фольклорного ан-

самблю «Родина» Гнідинської Малої академії народних мистецтв. Шкільну групу очолювали художній керівник С. І. Разумовська та директор школи В. В. Стрілько. Учні везли в Москву дитячі щедрики та колядки, які виконали там у кількох Будинках поєрів та школах перед московськими школярами.

Гнідинські щедрики «Ластівочка», «Ходить Ілля», «Вігла телечка», а також сам обряд щедрування дуже сподобався московським школярам. Дуже схвилювано і щиро зустрічали дітей члени

московського Товариства шанувальників української мови «Славутич», теж передплачують такий журнал «Барвінок».

Спілкування з «Барвінком» дарує дітям то радості, незабутні миттєвості, ніжності на все життя.

І цієї літературної зустрічі не хотілось чатися дітям зі своїми друзями. На прощання школярі подарували друзям - писемникам вирощені квітки барвінку та кетяги і

В. ІВАНЕНКО

чала і вискочила на стілець. Виявляється, під партою лазить вуж. Може, він саме знайшов щілину в підлозі і заліз у клас, а, може, хлопці занесли в кишені».

Твори учнів Гнідинської школи друкувалися і в газеті «Вечірній Київ» в рубриці «Кораблик». Ось одна із таких публікацій:

ДІТИ ДРУЖАТЬ З «БАРВІНКОМ»

Спочатку скажу такий приємний для мене, як для листоноші (та, мабуть, не лише для мене) факт: закінчилась передплата на газети та журнали на 1986 рік. А в нашому селі не знайдеться, мабуть, такої родини, де є діти, котра б не передплатила журнал «Барвінок».

Цікавий цей дитячий журнал, навіть для дорослих інколи є що почитати, подивитись. Але не лише цим зумовлено такий дружний інтерес до видання. Справа в тому, що між журналом і Гнідинською школою давно існують дружні стосунки. Почалися вони спільною зустріччю членів редакції журналу «Барвінок» із учителями та учнями в школі.

До учнів завітали тоді В.В. Моруга, головний редактор журналу, Анатолій Качан, член редколегії, дитячий письменник, Галина Кирпа, Анатолій Костецький - теж член редколегії.

В залі, прикрашеному дитячими вишиванками та малюнками, учні вручили гостям живі квіти - букетики ніжного барвінку, хоч це й відбулося рано на весні, коли квіти ще не цвіли.

Тоді, на зустрічі, школярі декламували вірші, читали уривки гумористичних творів, співали пісні... А пізніше учні побували в гостях у журналістів. Вони відвідали в Києві видавництво «Молодь», де друкується разом з багатьма іншими дитячими журналами і

«Барвінок». Відбулася також цікава зустріч з поетом Василем Довжиком.

Дружні зв'язки між дорослими та учнями продовжуються і нині. Письменник Анатолій Качан, наприклад, дуже здружився з гнідинськими жовтенятами. Зібрав про них чималий і різноманітний матеріал. І ті матеріали знайшли своє відображення на сторінках дитячого журналу. Тепер гнідинські школярі гостюють на сторінках «Барвінка», у номері за жовтень нинішнього року. Бажаючи по всій Україні зможуть почитати вірші, щоденникові записи моїх юних односельців, подивитися їхні малюнки, зокрема членів гуртка образотворчого мистецтва, котрий успішно діє в школі і сьогодні.

Нині учні чекають нових зустрічей з журналом та його авторами. Особливо в тих класах, де працюють Галина Юхимівна Дремлюга та Катерина Михайлівна Шевченко. І готують, образно кажучи, свої пелюстки до квітки «Барвінок».

Г.Кальченко.Нештатний кореспондент.

НАШ ДРУГ «БАРВІНОК»

Одного квітневого дня, на традиційну літературну п'ятницю, в конференц-залі Київського міського Будинку вчителя відбувся творчий звіт лауреатів премії ім. О.І.Копиленка журналу «Барвінок».

Це було справжнє свято зустрічі юних читачів зі своїми улюбленими письменниками: Олександром Пархоменком, Валерієм Шевчуком, Дмитром Білоусом, Галиною Малик, Василем Довжиком.

Представники журналу в урочистій обстановці вручали дипломи лауреатів премії ім. О.І.Копиленка Галині Малик за казку «Одного дощового дня», Дмитру Білоусу за поетичну збірку «Диво калинове», Валерію Шевчуку за казку «Цвіркун і дівчинка».

БАРВІНОК

10 • 1985 р.

Шумить про те, що, крім Івана Хотовича Кравченка, з війни не повернулися ще 186 наших односельчан, що в боях за визволення Гнідина загинули 102 радянські воїни... Яюсь, коли з того дерева

УРОКИ ПЕРШОЇ ВЧИТЕЛЬКИ

Наше село лежить у затишній долині лівого берега Дніпра. В ясну погоду відси видно Київ. За селом зубчатою ліною темніє сосновий ліс. Нині за вікнами школи стоїть осінь. Куди не глядиш, скрізь палають її багряні багаття — в садах, на левадах. Де-не-де чорніють порожні лелечі гнізда.

Голосистий дзвоник сповістив про закінчення останнього уроку. Збираємо портфелі і виходимо на вулицю. Моворінки таємничої книги, шурхотять але листя.

Після уроків ми часто навідуємося до «малої» школи. Біля воріт нас зустрічає розмальована квітами хатина. На кільких підвір'ях дивляться вікна класу, навчаються наші друзі-жовтенята. Вони сидять за тими ж партами, за якими зовсім недавно сиділи ми. Цей клас нам'ятає наш перший урок, що починався словами: «Доброго ранку, діти! Мене вчать Галина Юхимівна. Я навчатиму вас читати, писати, рахувати, вчитиму обов'язки до рідної землі...»

В той день ми вперше почули розповідь про дерева, що ростуть біля школи. Осняного ранку 1937 року їх посадили хлопці та дівчата випускного класу. Є там і дерево Івана Хотовича Кравченка, який у роки Великої Вітчизняної війни став Героєм Радянського Союзу. Всього сім днів не дожив він до радісного дня Перемоги — загинув при штурмі Берліна. Тепер на шкільному підвір'ї стоїть його бронзове погруддя. А поряд шумить листям посаджене ним дерево.

© «Барвінок», 1985

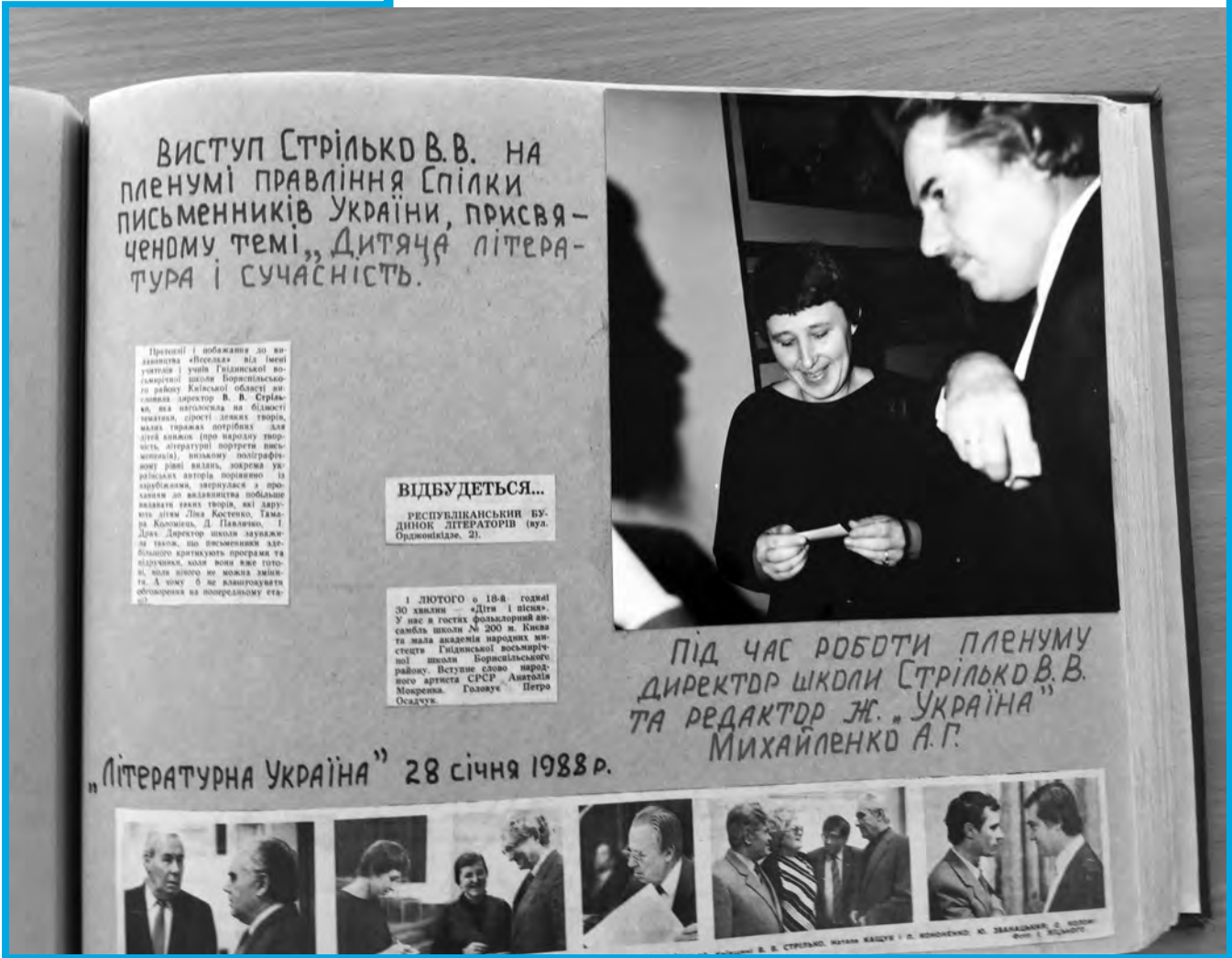
...складала списки уявних учнів, перевіряла уявні зошити. Здавалося б, це була дитяча забава. Та після закінчення школи дівчина вступила до педагогічного

училища і незабаром стала вчителькою. Вона дуже любить свою професію, любить до неї прищеплює і дітям. Промайнували літа, і ось уже кілька наших однокласників, вихованців заслуженої однокласниці УРСР, відмінника народної освіти СРСР Галини Юхимівни Дремлюги написали в своїх творах: «Хочу бути вчителем». Ким вони стануть, покаже час. Та вже сьогодні ми знаємо: шкільні роки не минають марно, якщо кожен день пов'язаний з пошуком найголовнішого в житті. Це ще один урок, яким ми збагатилися завдяки своїй першій вчительці.

Розповідь Віги КОВАЛЬ і Люди ОМЕЛЬЧЕНКО
учениць Гнідинської восьмирічної
школи Бориспільського району
Київської області
записав Анатолій КАЧ

Сторінка з літопису історії Гнідинської школи

З урочистою подією приїхали поздоровити лауреатів дитячі творчі колективи. Учасники літературної студії «Провесінь» Гнідинської восьмирічної школи, лауреати премії імені О.І. Копиленка 1986 року, показали на зустрічі свої нові творчі здобутки: вірші, народні ігри, веснянки, заклички, записані в рідному селі.

Давня дружба об'єднує Гнідинську школу і журнал «Барвінок». Щороку, навесні, коли зацвітає барвінок, гнідинські школярі зустрічають у своєму селі членів редакції улюбленого журналу. Тут завжди в невимушеній атмосфері відбувається творчий звіт учнів перед «Барвінком». А гості, в свою чергу, звітуються перед своїми юними шанувальниками.

Взаємозв'язки дорослих і дітей не вичерпуються лише зустрічами-звітами. На початку нинішнього року, наприклад, з 5 по 8 січня відбулася спільна подорож до Москви членів редколегії журналу і фольклорного ансамблю «Родина» Гнідинської Малої академії народних мистецтв. Шкільну групу очолю-

вали художній керівник С.І. Розумовська та директор школи В.В.Стрілько. Учні везли в Москву дитячі щедрівки та колядки, які виконували там у кількох Будинках піонерів та школах перед московськими школярами.

Гнідинські щедрівки «Ластівочка», «Ходить Ілля», «Бігла теличка», а також сам обряд щедрування дуже сподобався московським школярам. Дуже схвилювано і щиро зустрічали дітей члени московського Товариства шанувальників української мови «Славутич», які теж передплачують та читають журнал «Барвінок».

Спілкування з «Барвінком» дарує дітям багато радості, незабутні хвилини на все життя.

І цієї літературної п'ятниці на хотілось розлучитися дітям зі своїми друзями. На прощання школярі подарували своїм друзям – письменникам вирощені ними барвінок та кетяги калини.

**Лист В.Г. Кузя - ректора
Уманського державного
педагогічного інституту ім. П.Г.
Тичини, 1988 рік**

РОЗБУРХАНЕ ПОЛУМ'Я УКРАЇНСЬКОГО ДУХУ

Листоноша до Гнідинської школи приходив щодня. Він приносив різні підписні видання: газети, журнали, книги на замовлення через «Укрпошту» і обов'язково листи. Вони надходили дуже часто з різних куточків України, республік Радянського Союзу та з багатьох держав світу: Канади, США, Австрії, Англії, Німеччини, Франції та інших країн світу, де були осередки української діаспори.

Листи з-за кордону, як мене повідомив через декілька років після проголошення незалежності України один із національносвідомих працівників

КДБ, обов'язково перечитувались офіцерами Комітету Державної Безпеки, багато з них просто вилучали. Він назвав мені від кого і скільки листів вилучили та поклали до моєї особової справи, що вже давно вів КДБ на мене як особливо небезпечну націоналістку.

За 30 років листів збереглося лише декілька, але вони яскраво засвідчують, що Гнідинська школа була в Україні потужним центром українського національного виховання.

Листи подаються мовою оригіналу.

**Лист голови шкільної ради українських шкіл США Євгена Федоренка,
1991 рік, стор. 1**

ЛИСТИ ДО ГНІДИНСЬКОЇ ШКОЛИ.

«EDUCATIONAL COUNCIL – U.C.C.A.
ЦЕНТРАЛЯ ШКІЛ УКРАЇНОЗНАВСТВА
ШКІЛЬНА РАДА - УККА
P.O. BOX 391 – COOPER STATION – NEW YORK, N.Y. 10276-0391

Нью-Йорк, 11 вересня 1991

ВШ пані
Валентині Стрілько
Директору Гнідинської Середньої Школи
Київська обл., Україна

Вельмишановна й Дорога Пані Стрілько:

Дозвольте подякувати Вам за Ваш приїзд та цінні інформації, які Ви подали нашій громаді та колегам-учителям про сучасний стан шкільництва в Україні.

Ви були першими, разом з панею І.Калинець, які піднесли питання школи, як основного фактору при формуванні майбутніх поколінь та й взагалі долі України. Для нас була велика приємність нарешті зустріти людей, які з надзвичайною самопосвятою та відвагою розв'язують практичні питання для добра загалу України.

Залишили Ви в нас приємний та теплий спогад про себе, тож, бажаємо Вам великих успіхів і залізної витривалості, а ми завжди готові прийти з допомогою.

Щасти, Боже!

Щиро вітаємо!

За Управу Шкільної Ради

/підпис/ др. Євген Федоренко, голова

/підпис/ др. Ігор Гурин, заст. голови.

/підпис/ Наталія Канюга, секретар.

«Добрий день, шановні колеги!

Насамперед, дозвольте побажати Вам, щоб 1992 рік був для Вас суцільним святом, як і почався святами. Щиро спасибі за літературу, яку ми одержали від Вас. Вона стане ще однією краплиною у створенні національної школи, у відродженні національної духовності.

Завершилися зимові канікули. Почалась третя навчальна чверть, а наші шкільні календарі одинакові і з'явилися нові турботи. Зацікавив нас Ваш навчальний план, план національної школи. Багато цікавих предметів, розподіл годин. Жаль, що ми одержали його тільки в січні, а не в липні минулого року. На черговому засіданні педагогічної ради будемо опрацьовувати його, щоб з вересня втілити в життя. Разом з тим велике прохання до Вас. Допоможіть з навчальними програмами, підручниками, поділіться досвідом роботи за цим планом.

І ще одне велике спасибі за дарунки, які привезли нам учні та вчителі Вашої школи, що перебували у нас на Різдво. Хоч час перебування покутський був короткий, діти подружилися по-справжньому. Якщо в перший день знайомства на очах дітей були сльози (причини їх не знаю), то 8 січня на очах дітей були сльози жалю і сльози радості. Ця зустріч збагатила учнів новими колядками, звичаями, стала справжнім єднанням українців Східної та Західної України. А тому прохання: в наступному році хай діти прибувають до нас на довше, щоб могли побувати в Карпатах, відпочити та подихати чистим повітрям. І як перший відгук про перебування їх на покутській землі, висилаємо Вам газету, де зафіксовано виступ дітей на районному святі фольклору.

На закінчення листа висловлюємо своє прохання до Вас. По-перше, діліться тими надбаннями, що є в Республіканському науково-методичному центрі. З великим задоволенням прийматимемо участь у діяльності центру, втілюватимемо в життя пропозиції, рекомендації та новини. По-друге, допоможіть чи порадьте, як одержувати Вашу газету «Жива вода».

Бажаємо Вам міцного здоров'я, творчої наснаги, успіхів у роботі.

З роси та з води Вам, дорогі колеги!

З повагою та низьким доземним поклоном директор Зібранівської неповної середньої школи.

І.В.Дума.»

«ШАНОВНА ВАЛЕНТИНО ВАСИЛІВНО!

Михайлівський районний відділ народної освіти Запорізької області дуже вдячний Вам за згоду ознайомити наших вчителів-словесників, членів творчої групи з роботою педколективу Гнідинської НСШ по питанню народознавства, з діяльністю Малої Академії Народних Мистецтв.

Зичимо особисто Вам, всім членам педколективу міцного здоров'я, щастя, сімейного благополуччя, успіхів на освітянській ниві.

Хай здійсняться всі Ваші задуми, мрії, хай щастить Вам на життєвій дорозі.

Завідуючий Михайлівським райвно: /підпис/ С.В.Передерій

Директору Гнідинської СШ

Стрілько В.В.

Ректорат Уманського державного педагогічного інституту ім. П.Г.Тичини просить Вас посприяти в допомозі студентам-випускникам Поті О.П. і Зюбі Н.В. в організації досліджень проблем виховання молодших школярів на традиціях народної педагогіки з метою написання дипломних робіт («Виховання школярів на традиціях етнопедагогіки», «Виховання любові до рідного краю у молодших школярів на традиціях народної педагогіки»).

Ректор інституту /підпис/

В.Г.Кузь

«Шановна Валентино Василівно!

До Вас звертається викладач Уманського державного педагогічного інституту Кловак Галина Тихонівна, яка також в значній мірі цікавиться проблемами народознавства, зокрема, проблемою підготовки студентів до даної роботи. Я багато знаю про Вашу школу, всіляко підтримувала і підтримую Ваші ініціативи. Знаю і про Ваші особисті наукові пошуки, так як добре знаю людей, яких теж цікавлять дані проблеми (Руденка Ю.Д., нашого спільного наукового керівника Алексюка А.М.). Ви, мабуть, вже не памятаєте, я до Вас підходила на одному із

Лист від Шкільної Ради
Українського Конгресового
Комітету
Америку, 1991 рік

TEL: (212) 477-1200

EDUCATIONAL COUNCIL — U. C. C. A.
ЦЕНТРАЛЯ ШКІЛІ УКРАЇНОЗНАВСТВА
ШКІЛЬНА РАДА — УККА
P. O. BOX 391 — COOPER STATION — NEW YORK, N.Y. 10276-0391

Нью Йорк, 11 вересня 1991

Вш Пані
Валентина Стрілько
Директор Гнідинської Середньої Школи
Київська обл., Україна

Вельмишановна й Дорога Пані Стрілько:

Дозвольте подякувати Вам за Ваш приїзд та цінні інформації, які Ви подали нашій громаді та колегам-учителям про сучасний стан шкільництва на Україні.

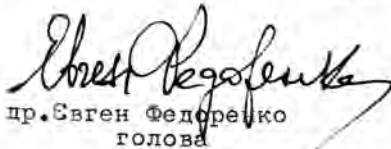
Ви були першими, разом з панем І.Калинець, які піднесли питання школи, як основного фактора при формуванні майбутніх поколінь та й взагалі долі України. Для нас була велика приємність нарешті зустріти людей, які з надзвичайною самопосвятою та відвагою розв'язують практичні питання для добра загалу.

Залишили Ви в нас приємний та теплий спогад про себе, тож, бажаємо Вам великих успіхів і залізної витривалости, а ми завжди готові прийти з допомогою.

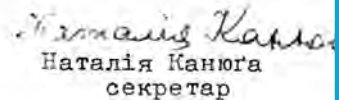
Щасти, Боже!

Щиро вітаємо!

За Управу Шкільної Ради

др.Евген Федоренко
голова

др.Ігор Турин
заст.голови

Наталія Канюга
секретар

засідань Творчої спілки вчителів України (рік тому, коли представлялась Ваша школа). Після такого великого вступу, я хочу наперед вибачитись і одночасно прохати Вас допомогти моїм дипломникам в їх дослідницькій роботі по вивченню досвіду Вашої школи.

Так вже вийшло, що в цей час соціальних різних потрясінь, ми не змогли Вас попередити про приїзд. Канікули закінчуються скоро, і ось їдемо навмання.

Вибачте нас, і якщо нам допоможете, я буду Вам вдячна.

Якщо ж потрібна Вам особисто дослідження з Вашої проблеми провести в нашій місцевості, я буду рада Вам допомогти.

З повагою, Галина Тихонівна.

/підпис/

27.1.1992 року.

«EDUCATIONAL COUNCIL – U.C.C.A.
ЦЕНТРАЛЯ ШКІЛ УКРАЇНОЗНАВСТВА
ШКІЛЬНА РАДА - УККА

P.O. BOX 391 – COOPER STATION – NEW YORK, N.Y. 10276-0391

16 вересня 1991 року.

Дорога Валю!

Глибоко вдячний за листи, особистого й організаційного характеру. Від шкільної Ради ми Вам приготували листа, який тут вкладаю, а Ваш надійшов того самого дня.

Тішуся, що доїхали благополучно, але, зрозуміло, не без пригод. Очевидно я турбувався, як Іриною, так і Вами з приводу «не вдалого» перевороту. До тої ночі я телефонував у понеділок, 19-го, але, як Ви знаєте, не успішно. Ще більші турботи викликані тим, що жодних новин з Києва тут, в Америці, не говорили, а те що робилося на вулицях Москви перед парламентом Росії, включно з українським прапором, докладно висвітлювалося на телевізійних екранах, щойно у вівторок ми почули перші вістки з Києва, ну а тоді вже подавалися вістки з України, хоч скупі. Після проголошення самостійності України – постійно подають новини в засобах масової інформації.

Я зрадів дзвінку Ірини о 2-й годині ночі, у вівторок, 20 серпня. Я, здається, тільки заснув, з просоння не дуже розібрався, але впізнав голос відразу. Дістав інформації й про Вас і про стан на Україні.

Сподіваюсь, що ви отримали листи, які я передав через п. Ольгу Таукач та професора А. Погрібного. Цікаво, чи вона подасть інтерв'ю через радіо «Київ», вона джує цікавилась українським шкільництвом в Америці. Там я говорив і про Ваші (Вас та Ірини) відвідини Америки . Також, до речі, «Голос Америки» робив інтерв'ю зі мною про вчительський семінар та українське шкільництво, в якому я також говорив про моїх двох найкращих в Україні побратимів. Щойно ми дістали листа зі Львова від п. Мастикаша, який вже слухав моє інтерв'ю через «Голос Америки».

Спішу писати цього листа, бо, може, я його передам до Києва знову через професора Погрібного, найбільш надійна особа.

Згідно з Вашими вказівками я телефонував до пані Кармелюк в суботу, неділю й сьогодні – ніхто не відповідає. Постараюсь з ними зв'язатись й вияснити справу Вашого приїзду (я думав, що вона вже цю справу полагодила).

Здається я Вам писав про справи з Вашими (чи нашими) підручниками: йдеться тепер про фінансову допомогу Українського Народного Союзу, який має своє засідання 20 вересня. Я вже розмовляв у цій справі з п. Уляною Демчук. Не знати, чи вирішиться в нашу користь, бо йдеться про 100000 доларів. Допомогу, напевно, дістанемо, тільки не знати про суму, бо подано чимало різних прохань. Бурачинський відклав свою поїздку на 28-ме, бо його, між нами говорячи, йдеться про те, щоб йому було надано «кредити» - його заслуги. А нам йдеться про головне: дати учням добрий підручник. Він їде на Україну сам, щоб, як він говорить, полагодити технічні справи в Міністерство освіти, а пізніше, мовляв, поїде делегація, до підпису контракту. Не знаю, як воно вийде, бо може знову змінитись, тобто може не треба буде делегації (і мені також). Зрозуміло, що якби я був у Києві, то треба було зустрітись зі Спілкою і ТУП – це впершу чергу, бо треба полагодити чимало різних справ. Професор Погрібний писав мені, що підручники ще не розділили, бо були канікули.

Як там із Спілкою вчителів? Вони не пишуть до нас, а нас, там мені здається, треба нав'язати з ними ближчі зв'язки, чи не так? Думаю, що ВИ, трохи згодом, нас докладніше проінформуєте про згадану Спілку.

На цьому закінчую, може вдасться передати цей лист сьогодні. Вибачаюсь за поспіх.

Обнімаю й цілую Вас.

Ваш, Євген Федоренко. /підпис/»

Лист від викладача
Уманського державного
педагогічного інституту
ім. П.Г. Тичини Клобак Галини
Тихонівни, 1992 рік

Шановна Валентина Василівно!
До Вас звертається викладач Чесневого
державного педагогічного інституту
Клобак Галина Тихонівна, яка також
в значній мірі цікавиться проблемами
народознавства, зокрема, проблемою підготовки
студентів до даної роботи. Я також
знаю про Вашу школу, велико підтриму-
вала і підтримує Ваші ініціативи. Знаю
і про Ваші особисті наукові пошуки, так
як добре знаю людей, яких тепер цікавлять
дані проблеми (Пухенко Ю.Ф., нашого
сильного нагр. керівника Алексюка А.М.).
Ви, мабуть, вже мене не пам'ятаєте,
я до Вас походила на одну з зустрічей
твердої свідки вчителів України (рік тому,
коли представлялась Ваша школа).
Тільки такого великого вступу, а хоч
наперед вибачитись і одночасно просити
Вас допомогти моїм дипломником
в їх дослідницькій роботі по вивченню
досвіду Вашої школи.

Тільки вже напружено, що в цей
час соціальних ризиків, потрясінь, ми
не змогли Вас попередити про приїзд.
Остались для нас канікули, а вони
змінюються скоро, і ось гудимо наближати.
Вибачте нас, і якщо нам допоможете
те, я буду Вам вдячна.

Якою не потрібні Вам особисте
дослідження з Вашої проблеми проведи
в нашій місцевості, я буду рада
Вам допомогти.

З повагою Галина Тихонівна,
27. I. 1992 р.

Григор

«27 вересня 1991 року.

Дорога Валю!

16-го вересня я планував передати листи для Вас, але та особа, через яку я мав передати, не з'явилася на домовленому місці. Тому я тепер передаю через пані Ліну Андрієнко-Данчук, протокольний секретар Шкільної Ради. Якщо вона не зконтактується з Вами, то передасть через професора Погрібного. До речі, в першій половині вересня я передав листи через пані Ольгу Таукач, старший редактор Київського радіо, яка робила інтерв'ю зі мною, для вас та Ірини. Вона знає Анатолія Погрібного, мала все передати йому, а він – Вам, а Ви – Ірині. Чи Ви дістали? Чи Ви передали Ірині?

Цікаво, чи було передане моє інтерв'ю?

Минулого тижня я розмовляв з пані Кармелюк. Вона сказала мені, що директор школи ще нічого їй не віддавав. Чекає на відповідь. Обговорювала зі мною можливість Вашого приїзду до української школи. Зрозуміло, що я такої можливості не виключаю, але підкреслив їй, що Вас цікавить, в першу чергу, система праці американської школи. Обіцяла зателефонувати до мене, проте ще нічого не чув від неї, правда, останні дні були переобтяжені для неї, принаймні я так думаю, - демонстрація в Вашингтоні. Можливо, вона також була зайнята якоюсь роботою, бо ж Леонід Кравчук був у Вашингтоні. Він, Зленко й Павличко мали 45 хвилинну зустріч з президентом Бушем. Він (і делегація) мали прес-конференцію, інтерв'ю й різні ділові зустрічі. Був він у Гарвардському університеті, з діловою зустріччю в Бостоні, а сьогодні він з делегацією перебуває в Чикаго. Завтра приїдуть до Нью-Йорку, ввечері прийом, а потім - зустріч, в понеділок - промова в ООН. Знову зустрічі, а, здається, 3 жовтня передбачається зустріч в Парижі з президентом Франції. Україною цікавляться. Великий успіх в Канаді, бо ж то був офіційний візит. Але досить про це.

20 вересня було засідання УНСоюзу. Днем перед засіданням я відвідав Союз, говорив з Уляною й двома її співробітниками. Вони мені сказали, що виділяють 50 тисяч на «Буквар» і три «Читанки». Кажуть, що другі 50 тисяч дають інші. Я заявив, що нічого подібного я не чув. Відразу телефонував до п. Бурачинського в цій справі, він також сказав мені, що то не відповідає правді. Хтось поширив неправдиві чутки. УНСоюз ухвалив 50 тисяч. Не думаю, що буде проблема зібрати другу половину необхідної суми. Бурачинський через 3 дні буде в Києві. Вірю, що гроші будуть, мені обіцяли повну суму в кредитівці. Все буде гаразд. Вірю, що я приїду скоро до Києва. Обнімаю й цілую.

Євген Федоренко.

P.S.

Було б добре, аби Ви подали свій телефон: службовий і домашній, якщо вже маєте. Крім того, якби Ви передали конверт з марками (які випускаються у Вас), тоді було б легше передавати листи – та особа вкинула б його в поштову скриньку. Це дуже просто.

/підпис/»

P.S.

Вкладаю заадресовані з маркою конверти. На жаль, я тепер не маю конвертів Шкільної Ради й машинка до друку чомусь відмовляється писати. Втомилася. Такі конверти легко вкинути в поштову скриньку і не треба шукати нагоди тій особі передати чи переслати.

Кріпко цілую. /підпис/

Дорога Валентино Василівно!

Думаю Ви мене ще пам'ятаєте. Кілька років тому на Конференції у Щасливому Вас не розумів зал і я в тому числі, бо те, що говорили Ви, було новим і незвичним. Я не розуміла, як можна виховувати людину без Ленінських ідеалів, до яких ми звикли. Я вже забула хто, але якийсь чоловік тоді сказав, що Ви, навіть якщо в чомусь і помиляєтесь, робите потрібне і для майбутнього. Ви не впали у розпач від того, що в тому залі залишилися, можна сказати, наодинці із своїми пропозиціями будівництва Української школи в Україні.

Ви справді талановита людина, і без таких, як Ви, у нас немає майбутнього.

Я вже не вірю нікому і нічому. Думаю вірить ще менше той, хто не зіткнувся з безправ'ям, байдужістю і несправедливістю. Розповідати довго я думаю не треба. Скажу лише, що я інвалід II групи (довічно), допомоги ніякої, лише отримую після операції послання, що як не сплачу борги (а сижу в квартирі, яка не обігривається), то справу буде передано до суду. Живи, як виживиш! Поки що живу!

Хай Вам Бог дає здоров'я і береже Вас. Успіху Вам. Тримайтесь і зробіть щось для людей, якщо відчуваєте в собі силу. А ні, то збережіть себе для своєї сім'ї, бо справа, за яку Ви боретесь, не проста і дуже важка.

З повагою, Олена Сокол.

Березень, 2002 року.

«Дорога Валентино Василівно!

Хочу поділитись з Вами, що змогла зробити за цей час. Про Малу Академію Народних Мистецтв мріяла і мрію, бо відкрити її в цьому році не змогла. Єдине, що зробили, це відкрили хорове відділення, відділення вишивки, народного танцю, крім того, що в нас вже було.

У цьому навчальному році в одному із шостих класів ввели новий предмет – народознавство за рахунок годин літератури. Ось про те, як проходять наші уроки, я хочу розповісти. На першому уроці познайомились з поняттям «народознавство», «народна культура», говорили про барви рідного слова, про культуру мовлення. Наступна тема «У Шевченківській світлиці». Зібралися всі біля щойно відкритого пам'ятника Кобзарю. Згадали той урочистий день, коли пролунали на все місто слова:

Щовесни, коли тануть сніги,
І на рясті просяє веселка,
Повні сил і живої снаги,
Ми вшановуєм пам'ять Шевченка!

Звучить українська народна пісня на слова Шевченка «Рече та стогне Дніпр широкий». А далі відбулася розмова між матір'ю, дідом і малим Тарасом. Познайомились діти з кучерявою Оксаночкою, подругою дитячих літ, та зарозумілим дяком. Звучало біля пам'ятника слово безсмертного поета та пісні на його слова.

А на уроці «Козацькі страви» ми перенеслися на Запорізьку Січ, на острів Хортицю, де жили, воювали, відпочивали наші мужні предки. Коли й чому виникла Січ? Хто там жив, чим займався, що їв? На ці та інші питання давали відповіді учні, вчителі історії та літератури.

Рецепти козацьких страв зацікавили не тільки учнів, але й їхніх батьків, бабусь та дідусів. На наступному уроці ми вже частувалися пампушками, варениками, коржиками, вареною козацькою картоплею...

Всі були задоволені й ситі після такого уроку.

Провели цікаво й змістовно уроки «Дідусева пасіка», «Музики звуки чарівні». Плануємо багато, як вийде – побачимо.

Щиро, з шаною Н.Чорна.

Середня школа №2 Тульчина Вінницької області.»

«Дорога Валентино Василівно!

Школа наша з російською мовою викладання. Добилися ми, що цього року набрали 50 відсотків дітей з російською мовою викладання, а 50 – з українською. Допоміг нам у цьому директор школи – Шевчук Володимир Прокопович, вчитель української мови та літератури. Створили чудовий кабінет народознавства, в якому є все, щоб діти побачили, який одяг носили їхні прабабусі й прадідусі, в чому вони варили їсти, які в них були звичаї, традиції, як вони співали пісень, які таночки водили. До речі, варто сказати, що все для музею-кабінету принесли діти... Всього не напишеш. Були й такі, що не вірили в наш задум. А вчителям української мови дуже хотілося обладнати музей, бо кожна річ – то спогад про рідну домівку, батьків, калину на долоні, соловейка в вишнях... Ой, аж плакати хочеться!

Взнали ми, що на вшанування пам'яті Великого Кобзаря буде велике свято. Який же ми (торік у нашому місті, знали, але гостей не було) підготували концерт! В залі плакали й співали разом з гуртківцями. А гості були з Литви, зі Львова, Тернополя, Грузії.

Виникає запитання: чому не в усіх школах народознавство ввели як предмет? Для національного відродження це мало б велике значення. Випускаємо ми й газету з гуртківцями.

А найбільше наше досягнення, що ми добилися, щоб не було звільнених від вивчення української мови та літератури. Бо то була жахлива образа по відношенню до нас, наших батьків, наших звичаїв...

З повагою Зінаїда Григорівна Мельник.

Середня школа №15, м. Вінниця.»

«ДОБРОГО ЗДОРОВ'Я,

люба Валентино Василівна!

Сьогодні свято Покрови. Тож нехай Матір Божа своїм покровом захистить Вас, Вашу сім'ю і родину від усього злого і недоброго, нехай дасть здоров'я, творчу наснагу на добрі діла.

Ваш лист і матеріали одержала 2-го жовтня. Велике, велике Вам спасибі що, попри всю зайнятість, не забуваєте мене, стару людину. Читаю, одобрюю, радію за Вас усіх, розумних і добрих людей: горюю, що так трудно приходить пробиватися всьому новому і дуже потрібному сьогодні у виховному процесі. Як знайома мені ота

«допомога» перевіряючих, коли треба скомпрометувати когось за вказівками! Не раз відчувала це й на своїй спині. Яка це сильна бюрократична машина, особливо на місцях! Але боріться! Бачте, «але» можна використати і в доброму значенні.

Добре, що почали випускати газету. Тож нехай «Жива вода» воскресить закомплексовані педагогічні душі у першу чергу у школах Бориспільщини. Щоб у наступному навчальному році учні другого класу не вчили на пам'ять «Союз нерушимый республик свободных», як цього року вчила моя внучка.

На цьому, шановна Валентино Василівно, зичу Вам добра, щастя, а головне здоров'я, щоб здійснилось усе, що задумане Вами. Відповіддю на мій лист, якщо не так складно, нехай буде другий номер «Живої води».

З глибокою повагою – Анастасія Степанівна Шульга.

14.X.1991 року. м. Бориспіль»

«Дорога Валентино Василівно!

Я працюю в Тернопільській середній школі №8, закінчила Львівський університет, українську філологію, довго добивалася місця в школі, у нас це важко. Крім мови й літератури у 4,5, 6 класах цього року ще мала образотворче мистецтво. Це дає широкі можливості донести до юних серденьток справжнє народне мистецтво. Проводила об'єднані (інтегровані) уроки із істориками, географами. Все це в серцевині задуму було націлене на народознавство. Багато уроків учні проводили в народному одязі, відчули різницю його краси невмирущої і буденності шкільної форми. Свято мови та Шевченківські уроки були апогеєм духовного злету моїх діток.

Та, як ви підмічаєте, при відсутності чіткої системи до бажаного результату ще далеко. Умови, в яких працюємо, далекі від ідеальних. Байдужість керівництва й колективу, брак матеріалу, бо живемо в місті, хоч і на околиці: частина дітей з найближчого села, а решта привезені батьками до міста в семирічному віці від бабусь. Такий основний контингент. З рідного ґрунту витягли, подекуди з корінням обірвали, ще точиться сукровиця, а це відбувається й на втраті глибинної народної моралі, на розпаді родин, призводить до пияцтва, врешті, - деградації.

Бачу й відчуваю, що те велике, що Ви почали у себе – лік єдиний і цілющий. Звичайно, за наших умов треба розробляти свої методи, але все ж таки тематика уроків Вашої школи – скраб безцінний і основа для всіх. Наш обласний центр – єдиний на Україні, де ще збережено рідну мову. З 24 шкіл 21 українська, та умови вкрай незадовільні, тут ми також «перші в республіці». Усі школи у два-три рази перевантажені, працюємо в дві зміни, це приводить не тільки до перевтоми

вчителів та учнів (бо маємо 1-2 зміни і численні «вікна»), а навіть до виснаження дітей, особливо середнього віку. Зранку гуртки й секції, потім, напівголодні, на уроках до 19.30. щоразу, коли стою перед очима (а в класах по 38 дітей) розморених після обіду в шкільній їдальні (який уже там той обід) учнів, відчуваю докори совісті, хочеться зробити для них усе можливе й неможливе.

Саме тому й поставила собі за мету, спираючись на Ваш досвід, розробити якнайширше тематику уроків, прийнятну для нашої школи. Працюватиму поки що в однині, ніхто з колег не відгукнувся, та добилася в адміністрації школи дозволу на введення цих уроків в програму наступного року (директор хоч і байдужий, але покладистий). Дуже б хотіла познайомитись з досвідом школи на місці, бодай у розмовах з педагогами. Водночас розумію Вашу перевантаженість, тому якщо не завдасть Вам клопотів, прошу коротко відповісти, чи можна було б приїхати, хоч краєм ока глянути на Ваше діло?

З повагою, Гречківська Романа Романівна.

Місто Тернопіль»

«Доброго дня, шановна Валентино Василівно!

Спочатку розкажу про нашу школу. Почали ми зі святкової лінійки, присвяченої нашій Україні, в національному одязі, був і священик: ввели в кожному класі народознавство, факультативи з етики, введемо гуртки фольклору, народних промислів, вишивки, в'язання, сопілкарів. Дуже вдячні Вам за сопілкарів, бо це Ви почали таку добру справу і навчили, як вести цей урок. У нас цього року будуть і свої бандуристи (дівчатка ходять в музичну школу міста Снятин). Зробили ми невеличкий музей «Берегиня», будемо поповнювати його експонатами.

Тепер готуємось до районного методоб'єднання заступників директорів шкіл з народознавства.

23 вересня в нашому селі відкрили пам'ятник Т.Г.Шевченку. Я Вам вишлю іншим разом газету з цього свята. Це дійсно було щось незвичайне для села та району. Мені дуже подобається саме місце, де його поставили.

Ще раз Вам щирі вітання, чистого неба, сонця золотого...

Бувайте здорові.

Наталія Ахтемійчук, Русівська середня школа Снятинського району Івано-Франківської області»

«Дорога Валентино Василівно!

Щиро дякуємо за приємну новину й запрошення. Сердечно вітаємо Вас і очолюваний Вами колектив, учителів та учнів із відкриттям на базі Вашої школи республіканського науково-практичного центру «Українська національна школа». Молодці гнідинці! Зачин чудовий! Впевнений, що розширена Рада Творчої Спільки вчителів України схвалить його однозначно.

Голосую за гнідинський центр, як кажуть, обома руками. Мої колеги – викладачі, студенти Івано-Франківського педінституту ім. В. С. Стефаника, учителі шкіл Прикарпаття теж палко підтримують таке мудре рішення. Тим більше, що Ваша школа вже давно стала таким центром, який одержав загальне визнання усієї педагогічної громадськості України. І прекрасно! Велику справу робите Ви! Саме такий координаційний науково-практичний центр нині вкрай необхідний. То й творчий задум Ваш вельми перспективний.

Щастя Вам на Вашій благородній, святій стежі створення української національної школи, буду старатися допомогти Вам.

З глибокою повагою, Мирослав
Стельмахович, професор Івано-Франківського педагогічного інституту».

«Добрий день, шановна Валентино Василівно!

Звертається до Вас заступник директора по навчально-виховній роботі школи №68 м. Кривого Рогу, що на Дніпропетровщині. У травні цього року були ми у Вашій школі, коли Ви зустрічали гостей з Австралії письменника П.Вакуленка.

Все, що ми почули та побачили, глибоко схвилювало нас. Про поїздку ми розповіли колегам, учням.

Наше місто велике, шкіл маємо 130, і лише в деяких з них протягом останніх двох-трьох років набирається один – два класи з українською мовою навчання. З цього року ми перейшли на статус національної школи. Уже всі першокласники навчаються рідною мовою.

Ми повинні усвідомлювати, яку відповідальність взяли на себе перед дітьми та батьками.

Багато зроблено, але ще більше треба зробити у справі національного

Лист від Олени Сокол,
колишнього директора
Головурівської школи
Бориспільського району, 2002 рік

Дорога Валентинно Василівно!
Думаю, Ви ще не пам'ятаєте.
Кілька років тому на конференції
у Часиньому Вас не розумів
зам і з в тому зисед, бо те, що гово-
рили Ви, було новим і незвичним.
А не розуміли, як можна виховати
людьку без ідеалів, до яких ми звикли.
А вже забув цей, але якийсь головні
тоді сказав, що Ви, даже якщо в
кошув і помилується, робите розрідне
і дач майбутнього. Ви не свали у
розрід від того, що в тому зам зам-
ишув, можна сказати, каорикну?
Ви справді талановиті людина, і без
тарих, як Ви, у нас немає майбут-
нього.

А вже не віро нікому і нікому.
Думаю вирішити це лише ти, хти
не зійтихув з безправд, бабудитостю
і несправедливістю. Розповідати довго
і здишало не треба. Скажи лише,
що я і кваліт II групи (звідня), допомоги
нізкої, лише вирішимо після повер-
нення з операції пошакки, що як
не синагу берги (а синагу в квартирі,
яка не обігрівастоя), то справу буде
перерано до суну. Живи, як вимилш!
Тожинно живи.

Хай Вам Бог дає здоров'я і береме
Вас усеїху Валю. Аримайтеся і зробіть
щас сум акцей, який відчуває в себе
силу. Ані, то збереться себе для своїх
сім'ї, бо справа, за яку Ви беретеся,
кеспроста).
З повагою Олена Сокол.

Терезини 2002 рік

відродження. Нам, як і Вам, бракує підручників, художніх текстів, хороших методик. Нам видається доцільним встановити творчі контакти з Вашим колективом.

Школа у нас велика, вчителів багато і серед них є такі, у яких було б чому повчитись. Зокрема, у нас розроблено систему роботи з розвитку техніки читання, своєрідну методику уроків письма в першому класі.

Керуючись приказкою: «Краще один раз побачити, ніж сто разів почути», запрошуємо Вас із учнями та вчителями до нашої школи 17-18-19 жовтня . на цей час до нас обіцяє приїхати письменник Д.Чередниченко з дружиною.

Ми могли б провести для Ваших вчителів уроки читання й письма в початкових класах, поспілкуватися з Вами й дітьми. Ваші діти могли б нам показати деякі свої творчі досягнення, а ми у відповідь – свої.

Ваше перебування у нашій школі ми беремо повністю на себе (проживання, харчування, екскурсії). Думається, що така зустріч була б корисною для обох сторін.

Шановна Валентино Василівно! В нашій розмові у травні цього року ми домовились , що Ви зможете виділити нам тих підручників, які підготували Ваші вчителі. Не знаю, чи не зарано я запитую Вас про це. До речі, ми дуже вдячні за Вашу увагу й пам'ять про нас. У серпні ми одержали з Австралії п'ять збірок «Свою Україну любіть». Тепер маємо можливість більш конкретно говорити з нашими учнями про творчість їхніх одноліток.

З надією на зустріч у нашому місті, за дорученням директора й педагогічного колективу школи листа підготувала Іващенко Людмила Андріївна.

Адреса школи: м. Кривий Ріг, м-н Гірницький, 68, середня школа №68»

«Дорога Валентино Василівно!

Як ми поживаємо? Народознавство вивчаємо факультативно у 7-10 класах, а в молодших – учителі часто використовують на уроках його елементи. Сподіваємось, наступного року вестимемо уже уроки народознавства – це дасть змогу залучити усіх учнів до цієї справи. Нашою роботою зацікавився районний відділ народної освіти – думаємо, що наступного року Ваших послідовників ще збільшиться.

Поки що у нас проблема з приміщенням для музею, хоч експонати ми збираємо, реєструємо, описуємо. Можливо, в той рік нам вдасться нарешті створити його.

Готуємо вечір української народної пісні, а також зустріч Нового року на народознавчій основі. У другому півріччі маємо намір організувати проводи зими й зустріч весни за народним звичаєм, свято мови, вечір «Без верби і калини нема України», свято народної казки.

Зараз основну увагу зосереджено на зборі народознавчих матеріалів: пісень, казок, прислів'їв, загадок, легенд, рецептів народної медицини, їжі, одягу, історії села, відтворюємо його вигляд у минулому. Поспішаємо, бо таки пізно взялися за цю справу, а старожили відходять, забираючи з собою цінні скарби народних перлин.

На майбутнє мріємо створити при школі гуртки юних ткачів (у нас у селі є ще кілька ткацьких верстатів, цей вид ремесла був поширений у наших місцях), писанкарів (юні вишивальниці та в'язальниці у нас не переводяться). Знайшли односельців, які вміють плести кошики, брилі із соломи – найближчим часом вони навчать своїх онуків, а згодом – і всіх інших.

На жаль, такої співдружності з односельцями, яка панує у вас, ми ще не маємо. Батьки поки що пасивні спостерігачі, ми ще не зуміли пробудити в них інтерес до цієї благородної, конче потрібної справи. Поділіться досвідом, будь-ласка, як Ви знайшли стільки однодумців серед односельців, як зуміли знайти стільки помічників. У нас люди чомусь соромляться виступати перед дітьми зі спогадами, поділитися тим, що вміють.

Проблем і труднощів вистачає, часто-густо по краплинці відшукуємо матеріал про той чи той вид ремесла, бо, на жаль, літератури в нас немає, крім книг Василя Тимофійовича Скуратівського. Але не здаємося. Якщо вже почали, назад немає дороги. Хай і по-кустарному у нас усе виходить, але відступати не будемо. Досвід з часом прийде.

З Ваших листів-порад, з матеріалів про Вашу МАНМ ми багато почерпнули, багато навчилися і якщо чогось досягнемо – запросимо у гості.

Ваші будні різноманітні, насичені зустрічами, відкриттями, пошуками, але, сподіваємось, Ви знайдете час, щоб нам відповісти.

Нас цікавить усе, чим живете, що проводите, з ким підтримуєте дружні стосунки.

Пишіть нам, не забувайте.

Вітайте всіх гнідинців – школярів, учителів, жителів села від імені друзів з Волині. Хай кожен день приносить Вам усім радість, натхнення, світлі мрії та надії.

З повагою юні бужанці і Раїса Степанівна Степанюк.

с. Бужани Горохівського району Волинської області.»

«Добрий день, шановна Валентино Василівно!

Пишуть Вам члени фольклорно – етнографічного товариства «Струмочок».

Ми багато чули й читали про Вас, Вашу Малу Академію Народних Мистецтв і Вашу школу. Кілька років тому директор нашої школи Наталія Олександрівна була у Вас у школі, і нам запам'яталась її розповідь про оформлення школи, особисто про мальви. Ми зустрічались з Вашими учнями та вчителями в Стецівській Малій Академії Мистецтв на річниці. Вони справили на нас дуже гарне враження. І, мабуть, під впливом цих зустрічей ми теж вирішили створити фольклорно-етнографічне товариство «Струмочок». Нашому товариству рік.

За цей час ми зібрали матеріали і відкрили етнографічний музей, в школі діє хор «Родина», ансамбль «Калина», хор «Дзвіночок».

Наші учні вишивають, розписують писанки, виплітають кошики.

А особливо ми полюбили уроки народознавства. Ми вже провели такі: «Пісня – душа народу», «А на тім рушникові...», «Без верби і калини немає України», «Щедрий вечір, добрий вечір», «Роде наш красний».

Зараз ми готуємось до уроку народознавства: «Доля жінки, оспівана народом і поетами». На базі нашої школи буде проведено цей урок для завідуючих райвно області.

З повагою до Вас члени фольклорно-етнографічного товариства «Струмочок», с. Кримки Шполянського району Черкаської області, директор школи Зачена Н.О., учитель української мови Рінкевич Людмила Тарасівна»

Експонати з музею «Бойової слави» Гнідинської школи, 1990 рік

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ

Гнідинська школа завжди на чільне місце у своїй роботі ставила військово-патріотичне виховання дітей.

В нашій школі був створений один з найкращих в СРСР музеїв «Бойової Слави» воїнів 136 стрілецької дивізії, що визволяла Гнідин від німецько-фашистських загарбників у вересні 1943 року. В Москві на Виставці досягнень народного господарства наш учнівський колектив за велику пошукову роботу відзначено нагородою.

9 травня на День Перемоги учні Гнідинської школи в центрі села проводили військовий парад. Кожен клас вибирав рід військ, який представляв на святі у відповідному військовому однострої. До параду готувались не менше місяця: вчилися марширувати «по дорослому», вивчали все про обраний рід військ, шили відповідну військову форму, склали сценарій свята, вивчали відповідні вірші та пісні. Парад супроводжував шкільний духовий оркестр, один з найкращих в Бориспільському районі. Його створив і виплекав випускник Гнідинської школи, народний артист України Маринченко Анатолій Самійлович. А приймав щороку учнівський парад також випускник Гнідинської школи, ветеран Другої світової війни, лауреат Державної премії СРСР, полковник Кудько Микола Каленикович. Подивитись цей захід сходилося все село. Щороку до Гнідин-

В усіх школах Радянського Союзу популяризувалась пошукова робота про подвиги воїнів в роки Другої Світової війни, учні Гнідинської школи впродовж багатьох років зібрали про цей період сотні унікальних документів. Цю роботу починала вчителька української мови та літератури Птушкіна Марія Панасівна. З часом, коли в школі почалося системне вивчення історії України, учні дізнавались і про героїчну боротьбу УПА за незалежність України, а також про політичні репресії проти борців за волю України.

ських школярів 9 травня приїздило багато ветеранів 136 стрілецької дивізії, що виступали на святі з патріотичними промовами.

На подвір'ї Гнідинської школи ми відкрили перший в Бориспільському районі пам'ятник Герою Радянського Союзу, випускнику Гнідинської школи, танкіста Кравченку Івану Хотовичу, що загинув 5 травня 1945 року у Берліні. Частим гостем у Гнідинській школі був його брат Кравченко Яків Хотович. Потім за нашим прикладом споруджено пам'ятники всім Героям Радянського Союзу з Бориспільщини.

Часто наші діти ходили в походи по місцях бойових дій 136 стрілецької дивізії в Україні. Так педагогічний колектив Гнідина формував патріотичні почуття учнів, виховував почуття необхідності захищати Україну від будь-якого ворога.

Експонати з музею «Бойової слави» Гнідинської школи, 1990 рік

*Відкриття на території
Гнідинської школи пам'ятника
Герою Радянського Союзу
Кравченку Івану Хотовичу, 1986 рік*

*Зустріч з випускниками
Гнідинської школи*

*Екскурсія у шкільній кімнаті
Бойової Слави 136 стрілецької
дивізії, що визволяла село Гнідин
від нацистів в 1943 році.*

У шкільній кімнаті Бойової Слави 136 стрілецької дивізії, що визволяла село Гнідин від нацистів в 1943 році. В центрі - вчителька Птушкіна Марія Панасівна, 1985 рік

*Зустріч школярів з ветеранами
136 стрілецької дивізії, що
визволяла село Гнідин від нацистів
в 1943 році*

*«Зустріч учнів Гнідинської школи
з ветеранами 136-ї стрілецької
дивізії, що визволяла від нацистів
село Гнідин в 1943 році, 1986 рік»*

*Біля пам'ятника загиблим
односельцям в роки Другої
Світової війни. Виступає випускник
Гнідинської школи, лауреат
Державної премії СРСР полковник
Кудько Микола Каленикович*

У шкільному музеї «Берегиня» директор школи Валентина Стрілько з учнями, 1989 рік

ХРАМ УКРАЇНСЬКОГО ДУХУ

Перший в Україні шкільний
етнографічний музей

Радянська влада в Україні впродовж всього свого правління стирала національні ознаки українського народу. Тих, хто активно пропагував українську культуру, одягав вишиванки, ходив щедрувати та колядувати на Різдво, говорив вишуканою українською мовою називали націоналістами, тобто ворожими комуністичному ладу людьми. За ними пильно наглядали органи КДБ.

Нова система навчання та виховання в Гнідинській школі, безперечно, базувалася саме на формуванні у дітей глибокої любові та поваги до всього українського, що створювалося українським народом впродовж тисячоліть. Саме тому виникла потреба створення українського етнографічного музею в школі. То був той час, коли в сім'ї майже кожного учня було ще багато витворів українського мистецтва. Але всі

вони, через тотальну радянську пропаганду, вважалися чимось геть ворожим, ознакою хуторянства та розумової відсталості.

Діти з радістю сприйняли ідею створення нового музею і почали щодня приносити туди багато етнографічних цінних експонатів: рушників, ікон, давнього сільського одягу, глиняних горщечків, виробів з лози, предметів українського побуту. Все це заграло особливою красою, дихало Україною, приваблювало дітей.

Приклад Гнідинської школи згодом запозичили сотні шкіл.

Про шкільний етнографічний музей «Берегиня» було багато публікацій в пресі, ось одна з них.

ЗОЗУЛІ НА РУШНИКАХ

У Гнідинській восьмирічній школі діє перший у районі етнографічний музей «Берегиня».

Здається, сидять дівчата навколо стола, співають пісень і вишивають рушники. Кожна мережить свою квітку на білому полотні. Хто хрестиком, хто гладдю. Стихне пісня, і дівчата заводять розмову про майбутнє заміжнє життя, розгадують сни та вгадують, звідки до якої суджений прийде.

Отак за розмовами і вишиванням проходили в сільських дівчат довгі зимові вечори. Кожна прагнула за час свого дівування вишити десяток – два рушників, щоб більше догодити свекрусі, та й люди не так обсудять. Коли парубок приводив дружину в хату, то наступного дня трохи не все село сходилось, щоб подивитись, як молода невістка прибрала свекрушину світлицю. А потім ще довго ходили по селі суди-пересуди: і те не так, і те не так.

Ця життєва картина з минулого згадалася, при огляді експонатів Гнідинського етнографічного музею. Вони розмістилися у двох невеличких залах, які нагадують селянську оселю з усім її народом. Окраса селянської хати – рушники. Розвішані на стінах над фотографіями, на жердках, вони представляють багату палітру сільських майстринь, які захоплювались вишиванням в часи далекі і близькі. Святкові і буденні, ткані і вишиті квітами, солов'ями, зозулями, лебедями, з оберегами і без них, звичайні утирачі, переважно гаптовані червоними і чорними нитками, розповідають про неабияку майстерність гнідинських вишивальниць, їх любов до цього своєрідного народного ремесла, яке не купувалось, і не продавалось, а тільки передавалось з покоління в покоління.

Хата без рушників, що родина без дітей – говорить народна мудрість. У Гнідині кожна родина була багата і рушниками, і дітьми. Мабуть, чи не всі мешканці вирощували на городі коноплі, вибирали, збирали, вимочували, сушили їх.

Експонати шкільного музею «Берегиня»

Проходив довгий процес, поки коноплі перетворювалися у білосніжне домоткане полотно, а полотно – в рушники, сорочки, утирачі. Різні стилі вишивки зібрано у музеї. Тут представлені експонати старовини і сучасності. Одному з рушників майже 100 років. Його вишила Пелагея Василівна Білокриницька, яка навчалася в Києво-Печерській Лаврі ще в 1890 році.

В експозиції багато старовинного одягу – спідниці, корсетки, фартухи, сорочки, очіпки, хромові чоботи, смушеві шапки. З часів минулих вони, наче в гості, прийшли в наш сьогоденний день, щоб показати буденне життя, побут, обряди і звичаї наших недалеких предків.

Музейну експозицію доповнюють фотографії людей в старовинному одязі. Вони – невід’ємний атрибут сільської оселі. Фотознімки близьких родичів – то давній звичай берегти корені свого роду, шанувати свою родину.

Бережуть гнідинці і пам’ять про народного поета Тараса Григоровича Шевченка. Не один десяток портретів Великого Кобзаря вишила Федора Романівна Придиба, один з них поселився в музеї. Інтер’єр житла доповнюють серпи, дж-

ки, ваги, прачі, гребені, рублі, качалки, рогачі, праски, ціп, змайстрована дитяча колиска. Одним словом, старі речі прийшли в гості до нас, щоб нагадати про життя минулих поколінь, їх традиції, працю, відпочинок, звичаї і обряди, духовну культуру і нетлінну любов до свого роду, села, краю, до колиски.

Гнідинці назвали свій етнографічний музей «Берегиня». Його назва успадкована від однойменної книги етнографа Василя Скуратівського, яка стала у вчителів та учнів підручником для вивчення такого предмету як народознавство. А музей «Берегиня» - це не тільки осередок зберігання і пропаганди скарбів народних. Він став наочним посібником, живою книгою шани і пам’яті долі людської.

*А. Зиль
(Газета «Трудова Слава»)*

Етнографічний музей «Берегиня» відвідували вчителі з усіх куточків України, а також гості з багатьох країн світу.

Про їх почуття після проведення екскурсії говорять записи в «Книзі відгуків музею «Берегиня», які подаються мовою оригіналу.

Експонати шкільного музею «Берегиня»**КНИГА ВІДГУКІВ МУЗЕЮ «БЕРЕГІНЯ»**

Нам, учням 4-го класу, сподобався музей «Берегиня» багатством рушників, вишиванок, колісками, глечиками... Вони знайомлять нас з історією нашого села та іншими куточками України. Ми відшукали в експонатах речі, що дали наші бабусі.

*13 квітня 1988 року. 30 учнів 4-го класу
Гнідинської школи.*

Нам, учням 8-го класу, дуже сподобався наш шкільний музей «Берегиня» красивим оформленням рушників, глечиків, колісок та інших цінних речей. Вони дають нам уявлення про життя наших бабусь та дідусів.

Велике спасибі організаторам музею.

*14 квітня 1988 року, 17 учнів 8-го класу
Гнідинської школи.*

Дуже цікаво побувати в музеї, у створенні якого є краплина і нашої праці. По-новому заговорили до нас зібрані речі, поглибили знання про рідне село в минулому. А за кожною з них – живі люди. Це чудові вишивальниці, вмілі майстрині.

Скільки рушників і на кожному різний візерунок! Такі ж прекрасні вишивки на сорочках!

*14 квітня 1988 року, 24 учні 5-го класу
Гнідинської школи.*

14 квітня 1988 року учні нашого загону відвідали музей «Берегиня».

Вишиті рушники, сорочки та інші етнографічні матеріали зробили кімнату затишною українською оселею. Ми дуже вдячні організаторам музею за цей чудовий подарунок, а також експонатам за їх цікаві розповіді.

14 квітня, 26 учнів 7 класу Гнідинської школи.

15 квітня 1988 року відвідала ваш музей «Берегиня» і наче побувала в куточку свого дитинства. Все в ньому рідне, близьке, промовляє до серця, зачіплює ніжно і лагідно струни душі.

Дуже потрібну і корисну справу зробили учні та вчителі, створивши етнографічний музей. Він зачепить живу струну любові до рідного краю, до його минулого в кожного відвідувача.

*Зичу великих успіхів у розпочатій справі!
Вчителька-пенсіонерка Птушкіна М.П.*

Велике спасибі всім людям, які створили цей чудовий музей. «Берегиня» познайомила нас з життям наших бабусь, дідусів, з різними куточками рідної України, її духовною красою народу.

Бажаємо успіхів у житті музею «Берегиня».

*Учні 2-А класу Гнідинської школи
14 квітня 1988 року.*

Спасибі, спасибі, спасибі! Всім, хто створив цей чудовий музей, хто подарував нам зустріч з прекрасним, з минулим нашого народу.

*Учні 3 класу Гнідинської школи.
14 квітня 1988 року.*

Мамина пісня, бабусина вишиванка, добре слово сусіда... Все це наше дорогоцінне багатство. І ми, майбутнє покоління, повинні зберегти, не дати канути в минуле скарбові народу. І ось 13 квітня відкриття музею етнографічних матеріалів «Берегиня». На стінках рясніють рушники, сорочки. Ваблять око старовинний одяг, картини. В куточку глечики, рублі і качалки, гребені і гребінки, прядки. Екскурсоводи водять нас по музею і щиро розповідають про звичаї, побут українського народу.

Музей нам дуже сподобався. Спасибі всім, хто прийняв участь у створенні музею. Раді тому, що і ми не стояли осторонь, а взяли активну участь у зборі етнографічного матеріалу.

Учні 6 класу Гнідинської школи.

Поздоровляю вчителів та учнів з прекрасним музеєм етнографії.

*19 квітня 1988 року.
/підпис/ Зайцев В.С. – один з авторів фото-
графій до книги «Берегиня»
Василя Скуратівського.*

Хай не буде зупину в прагненні пізнати народне життя, як не буде переводу славному Гнідинському роду!

*Будьмо!
20 квітня 1988 року.
/підпис/ А.Зиль, краєзнавець, журналіст.*

Експонати шкільного музею «Берегиня»

От є музей – є історія!

Пам'ять є! Є вже не якась там поселення, а українське село Гнідин, без якого не може бути нашого народу.

*Бережи, «Берегине», історію та пам'ять!
20 квітня 1988 року.*

Дуже раді, що в нашій школі є тепер своя «Берегиня». З великим захопленням і цікавістю ми роздивлялися її експонати. Хочемо і будемо старатись, щоб музей був ще кращим!

27 учнів 2-в класу Гнідинської школи.

Учителі Бориспільського району висловлюють велику вдячність учительському та учнівському колективам Гнідинської школи за копітку працю у створенні музею рідної української давнини. Велике спасибі за відновлення того, що ми вже стали забувати!

*Вчителі Ревнівської, Rogozivської, Гірської,
Вишеньківської, Любарецької, Старинської,
Воронківської, В-Олександрівської шкіл
Бориспільського району.
Методист РМК Бориспільського району
21 квітня 1988 року.*

Сторінка із книги відгуків
етнографічного музею Гнідинської
школи «Берегиня»

це рідне село Тюрин буде
завжди Вам найкращим місцем на Землі.

М. Медовицкіна

заст. редактора

газети «Зірка»

30.04.88.

民间艺术是民族文化发展的根基。

王 - 地

1988.5.3.

Народное искусство лежит в основе
развития культуры.

ВАН ИДИ (КНР)

гл. редактор журнала
«Детская литература» (Пекин)

Я с Вами
абсолютно
согласен!

Стаю на коліна і слізно молюся:

«Світлице моя рідна, ти нагадала мені і матір,
і батька, і калину під вікном... Нехай завжди
світиться рідним вогником посвіт нашого духа!»

21 квітня 1988 року.

*Василь Скуратівський, письменник, дослідник
української минувшини.*

О! Земле! Гнідинчан роди!

В. та Є. Чередниченки.

Низький уклін і подяка автору «Берегиня»
В.Скуратівському за уроки народознавства.

Вам, шановні колеги, зичимо творчої снаги у
святому ділі виховання любові до колиски ди-
тинства, маминої пісні, до червоної калини.

*Ваші послідовники з середньої школи №191
ім. П.Г.Тичини м. Києва.*

*Д. Погребеник – організатор позакласної
роботи.*

В.Ільницька - вчитель української мови.

Н. Литвиненко – вчитель молодших класів.

А.Масько – вчитель молодших класів.

21 квітня 1988 року.

Що більше таких малих академій народних мис-
тецтв буде в республіці, тим завзятішою стане
справа патріотичного і національного вихован-
ня нашої молоді.

Щастя Вам, славні друзі-вчителі, в цій благород-
ній діяльності.

22 квітня 1988 року

Дуже вражений музеєм, хотілося щоб в нашо-
му селі знайти хату під стріхою і зробити усе
це в ній.

23 квітня 1988 року

Побувавши у вашому музеї «Берегиня», від-
чули себе частиною великого українського
народу. Одержали велике задоволення і ба-
гато чому навчились, що і постараємося вико-
ристати при оформленні нашої кімнати побу-

ту найближчим часом.

*Учні та вчителі Кіровської середньої школи
Бориспільського району.
28 квітня 1988 року.*

30 квітня 1988 року.

Ми, учасники хору «Родина», дивлячись на ста-
ровинні експонати, дуже вражені музеєм, який
створили вчителі та діти нашої рідної школи.

Ми дуже вдячні, що ви відновили і не забули
нашої древньої культури і нашого рідного села
Гнідина.

*Старша група хору.
Всього 6 підписів.*

30 квітня 1988 року.

Етнографічний музей села Гнідин – це вели-
ка, славна, добра справа. Хай слугує цей му-
зей благодатній справі виховання любові до
національного духу нашого народу. Хай ко-
жен з тих, хто тут побуває, виходить з вічною
думкою Тараса: «Наша думка, наша пісня не
вмре, не загине!»

*Вклоняюсь творцям цього музею до землі!
Станіслав Тельнюк(письменник) з дітьми
Юлею і Славком.*

Хай Ваше рідне село Гнідин буде завжди Вам
найкращим місцем на Землі.

*Л.Недопитанський, заступник редактора
газети «Зірка».
30 квітня 1988 року.*

Народное искусство лежит в основе развития
культуры!

*Ван Иди (КНР)
Главный редактор журнала
«Детская литература» (Пекин)*

Я с этим абсолютно согласен!

*3 мая 1988 года.
Нагаев Игорь Германович, заместитель
главного редактора журнала «Детская
литература».*

Історія з нами, коли вона в нас. Будьмо!

*Володимир Панченко, Кіровоград.
Анатолій Качан, Київ.
11 травня 1988 року.*

Ми, батьки четвертого класу, відвідали музей «Берегиня». Дуже задоволені побаченням, побувавши в музею, ми наче перенеслися в ті часи. Ми дуже вдячні учням і вчителям за такий створений музей!

*Голова батьківського комітету 4 класу.
Волкова.*

Вражена і зачарована колекцією народних виробів. Збирайте, вивчайте, передавайте знання дітям. Тільки тоді культурна спадщина нашого народу житиме і множитиметься.

*Лобода Таня, бандуристка.
19 травня 1988 року.*

Ми, випускники школи 1978 року, відвідали музей «Берегиня». Велика вдячність учням, вчителям, жителям села за цей чудовий музей народної творчості.

Бажаємо всім організаторам і керівникам школи великих подальших успіхів.

*9 липня 1988 року.
Горбач Н.Г., Дяченко Л.А., Галатенко Л.І.,
Яременко Н.М., Кудько Л.Н., Данілевська Т.І.,
Рой, Скоробагатий*

Нам, учням 4-а класу та вчителям Вишенської середньої школи дуже сподобався музей «Берегиня». Ми довідалися про майстерні, вправні руки наших земляків. Дуже вдячні учням-екскурсоводам Салівон Л., Пилипенку Б., Середі Н., Петрухно О. за дохідливу і змістовну розповідь.

12 вересня 1988 року.

Нам, учням 5-6-их класів Гірської середньої школи, дуже сподобався музей Гнідинської восьмирічної школи «Берегиня». Дякуємо вам за вашу велику роботу!

Дякуємо В.І.Кальненку за дуже гарну екскурсію!

Всього 19 підписів. 15 вересня 1988 року

Велика духовна скарбниця у ваших маленьких кімнатах-світлицях. Хай промениться краса вашого краю і зцілює душі людські на довгі роки. З роками оці незначні (нібито) речі зроблять свою велику справу у вихованні нової, сильної, щедрої і розумної людини. Хай множаться справи ваші!

З вдячністю викладач Київської школи прикладного мистецтва №10 Козар Володимир Андрійович. 16 вересня 1988 року.

Вкрай необхідна робота по збиранню народних скарбів ведеться у цьому духовному храмі. Тож нехай ці зусилля помножаться і маленька кімната музею перетвориться у справжній музей народної культури вашого краю.

*17 вересня 1988 року.
Іван Марчук, художник.*

Повіяло теплим спогадом, неначе побували ми в країні свого дитинства, в отій бабусиній хатині, де рушники вишивані, де тихо поскрипує старенька прядка і під колискову пісню гойдається мала колисаночка.

Щиро вдячні за вашу клопітку і таку необхідну роботу по збереженню і відродженню українських традицій!

*21 вересня 1988 року.
Воєводін, вчитель Вишенської школи
Бориспільського району.
Луцька, вчитель Вишенської школи
Бориспільського району.*

Прошу Вас – бережіть все, що зібрано всім теплом маленьких сердець. Не віриться і боюсь зурочить – вклоняюсь школі – Берегині!

Народна артистка УРСР Н.Матвієнко, почесний член Малої Академії Народних Мистецтв Гнідинської школи.

27 вересня 1988 року.

Низький уклін Вам, Берегине! Зимового здоров'я, весняної краси, літньої щедрості і осіннього багатства бажає всім вам учасниця тріо «Золоті ключі»

Марія Миколайчук. 27 вересня 1988 року.

Сторінка із книги відгуків
етнографічного музею Гнідинської
школи «Берегиня»

добався музею Гнідинської восьмирічної школи, дуже
Берегиня. Дякуємо вам за вашу велику роботу.
Дякуємо В. Ч. Кальненку за дуже
гарну екскурсію.
1. Ант - Дієв - Дієв - Дієв - Дієв - Дієв
Кирин - Корн - Корн - Корн - Корн - Корн
Поль - Поль - Поль - Поль - Поль - Поль

15. IX 1988 року

Велика духовна скарбниця у ваших маленьких
кімнатах - світлицях. Най променився краса
вашого краю і зупило душі людей на довгі роки.
За 3 роками всі нежарні (нібито) регі зробили
вою велику справу в вихованні нові, емоцій, цінності
і розумної людини. Най мотатися справи ваші.

З вдячністю викладач Київської школи приклад-
ного мистецтва №10. Козар Володимир Андрійович

16. 09. 88 р.

Країні необхідна робота
по збиранню народних скарбів ведеться
у цьому духовному храмі Мати
Нехай її зусилля поленоватся
і маленька тімната музею
перетвориться у справжній музей

теплим спогадом,
кенаге годували ми вкраті
свого дитинства, в отій бабу-
сикій хатині, де гушкиски
вшиваві, де тихо поскрипує
старенька прядка і тіз
кшксову пісню годуваль-
ниці колисалока.

Щиро дякує за вашу
кратічку і таку необхідну
роботу по збереженню і
відношенню українських
традицій.

21.09.88р

Анна /Восходін/

Г

Влада /Людмила/

Прошу Вас — бережіть все, що зібрано
всім теплим маленьким серцем.

Не віритися і боюся не знають, чи як катувати
не зворочить — вклянеюся школі-Берегині!

Укр. арт. УРСР Галатійко
колекції Шк. Гнідинської
271х-88р.

Низький уклін Вам-Берегиню!
Зимового здоров'я, весняної краси,
літньої щастливості і осінньої

Як добре, що ми приїхали до Вас! Такого багатства, як у Вашому музеї важко побачити десь у другому місці. Спасибі Вам за тепло.

В.Ковальська, солістка тріо «Золоті ключі».

Директори і їх заступники шкіл Бориспільщини щиро вдячні педколективу школи та її невтомному керівникові Валентині Василівні Стрілько за чудовий музей «Берегиня». Корисну і повчальну справу ви розпочали.

Успіхів вам у вашій нелегкій, цікавій, необхідній роботі. 30 вересня 1988 року.

Велика вдячність і низький уклін Вам за такий прекрасний музей «Берегиня», який справив на нас велике враження. Ви зробили і продовжуєте робити дуже велику і корисну справу.

Вчитель-пенсіонер 30 вересня 1988 року.

Багато дечого побачив,
Багато дечого почув,
Це свята школа, наче казка,
Душею й серцем я відчув!

*30 вересня 1988 року.
Яків Падалка, народний кераміст,
м. Васильків Київської області.*

Ми, учні студії образотворчого мистецтва з міста Переяслав-Хмельницький, відвідали виставку малюнків дітей Гнідинської школи.

Дуже сподобалась нам виставка. Чудово, що є хтось, люди, які так щиро і творчо працюють із дітьми.

Успіхів Вам в творчій роботі. Любіть та шануйте наш рідний край.

*Керівник студії
Всього 11 підписів.*

Везде народный дух должен выражаться в том или ином виде. Здесь деятельность по возрождению народного творчества многообразна, которое начинается как бы само

собой лишь благодаря тяги к красивому. Т.к. красота никогда не должна умереть, дети должны ценить мастерство наших предков.

Ион Донка, гость из СРР, редактор детского журнала «Смельчаки», художник.

Щиро вдячні Вам за таку корисну і потрібну для всіх нас і нашої Батьківщини роботу. Успіхів Вам і такого ж творчого натхнення, міцного здоров'я. Впевнені, що з Ваших вихованців будуть великі люди.

*Вчителі початкових класів Переяславщини
(Київщина). 7 грудня 1988 року.*

Дякуємо учнівському та педагогічному колективам Гнідинської восьмирічної школи за велику та клопітку працю в збиранні експонатів для музею, в відродженні українських народних традицій.

*Вчителі та жителі села Гора
Бориспільського району. 16 грудня 1988 року.*

Щиро дякуємо за ту пісенну насолоду, за ту щирість, гостинність, яку ми отримали при зустрічі з вами. Низький уклін, велике вам спасибі!

*17 грудня 1988 року.
Середня школа №274 м. Києва.*

Радість дзвенить, побувавши в музеї «Берегиня». Пізнав образи душі села і його людей, побував в історичному минулому і в сьогоднішньому дні.

*Збирайте – не пропаде, оціниться.
Микола Казарлицький
24 січня 1989 року*

Члени експедиційної групи «Мистецтво належить народу» середньої школи №6 м. Борисполя відвідали музей «Берегиня» і кімнату-музей П.П.Чубинського. Ми всі в захопленні від розповідей екскурсиводів-п'ятикласників. Які молодці! Ще й віршик Валя прочитала свій. Дуже потрібні такі музеї. Саме така робота сприяє вихованню. Любові до рідного слова, культури народу.

*Ще раз дякуємо Людмилі Володимирівні і
учням вашої школи за теплу зустріч.
Віра Михайлівна Лукянець
8 лютого 1989 року.*

Ми, група вчителів Яготинського району Київської області були учасниками двох уроків народознавства: «Роде мій красний» і «Зустріч весни». Висловлюємо глибоку подяку дирекції школи за те, що надала нам можливість познайомитись з відродженням славних народних традицій по вихованню в дітей народознавства. Ми глибоко зворушені тією відданістю і подвижництвом педагогічного колективу Гнідинської школи.

Зав. відділом освіти Яготинського району, вчителі.

*Лікар Євген Товстуха.
Журналіст Леонід Осауленко.
Волошенюк Любов Федорівна – директор
школи с. Панфіли.*

Зав. методкабінетом райвно .

Дуже вражена побаченням у Вас!

І щаслива, що Ви є такі розумні, мудрі, далекоглядні.

Нехай щастить Вам у цій необхідній і добрій справі!

Науковий співробітник народного мистецтва Г.Корнієнко. 13 лютого 1989 року.

Нехай над Вами, любі Діти, завжди ячать білі лебеді! Захоплена Вами, залюблена у Вас і Ваших вчителів.

Ніла Крюкова. 21 лютого 1989 року.

Ми, група вчителів та учнів Драбово- Пристанційної середньої школи Черкаської області Драбівського району щиро вдячні учням та вчителям за титанічну роботу над створенням музею «Берегиня»!

Успіхів Вам і творчого пошуку! Низький уклін Вам, велике спасибі!

*11 березня 1989 року.
Всього 4 підписи.*

Сердечну подяку та вінок щирих захоплень Вам, гостинні гнідинці, за збереження історії і культури рідного краю нашої солов'їної землі!

*Студенти Київського державного
університету ім. Т. Г. Шевченка.
15 березня 1989 року.*

Большое спасибо педколлективу школы, что так бережете наши корни, питавшие и питающие нас.

*С уважением, Рыбаковская Г.А., учитель
русского языка и литературы школы №3
г. Борисполь.*

Нам, учням середньої школи №3 міста Бориспіль дуже сподобався Ваш музей. Бажаємо творчого натхнення у вашій роботі.

Учні 7-го класу (20 чоловік) Всього 17 підписів.

Ми дуже вам вдячні за те, що не забуваєте та відновлюєте національну українську культуру. Велике вам спасибі!

Бажаємо, щоб вашу справу підтримали усі люди нашої республіки й усієї України.

*Група туристів середньої школи №103 міста
Києва. 24 березня 1989 року.*

У Гнідин у восьмирічну школу нас привела стаття директора В.В. Стрілько в газеті «Радянська освіта». Кілька годин спілкування з дітьми, вчителями, працівниками школи сповнили нас радістю і щастям. Спасибі, що бережете добро людської душі. Запрошуємо Вас у гості до себе.

Успіхів Вам у вашому починанні на шляху до джерел народної мудрості!

*Вчителі, учні, батьки Крупецької середньої
школи Червоноармійського району
Рівненської області.*

Хай дружбою повниться наша земля, хай корінь народу в серцях ожива!

Керівник музею українського побуту середньої школи №147 м. Донецька, Поваляєва М.М.

Незабутні години перебування і розмов, розглядин і знайомств залишили найприємніше враження у серцях і душах вчителів-колег з Тростянецьчини. Хай же вічно квітне барвиста мова калинова, наші звичаї і обряди в умілих руках ентузіастів Вашої школи. Щастя Вам!

Як добре, що ми прийшли до Вас!
якого багатства, як у вашому
музеї важко побачити десь у
гору місці. Спасибі вам
тепло.

В. Ковалевська
„Заюти ілюзі“

Директорів і їх заступників
Ториспільцями щиро вдячні пед-
колективу школи та її невтомно-
му керівникові Валентині Васи-
лівні Стрілко за чудовий музей
„Берегиня“. Торисню і повзальну
справу все розпогали.

Успіхів вам у вашій нелег-
кій, цікавій, необхідній роботі.

30.09.1988 року.

Велика вдячність і низький
укінь вам за такий прекрасний
музей „Берегиня“ який створив

Metuitendeni spiritul omului
 ebuie să se exprime într-un fel
 sau altul. Aici însă lucrurile
 apără o semnificație mult amplifi-
 cată și totul pornește parcă fără
 nici un scop ci doar simpla pasiune
 pentru frumos și, mai ales pentru
 ca orice lucru frumos să nu moară
 niciodată, iar copiii să fie să
 prețuiască măiestria și priceperile
 străbunilor noștri.

J. Douca

Везде народной духе должен выразка
 в том или том виде. Здесь действительность не
 возрождению народного т-ва многообразно
 которое качается как бы само собой или
 благодаря т-ву к красеволеу. Т.к. краса
 никогда не должна умереть, дети должны
 видеть мастерство наших предков.

Сторінка із книги відгуків
етнографічного музею Гнідинської
школи «Берегиня»

Вірю що зустрінемак з Вами та Вашими
друзями, а особливо за рудовий виступ
учнів. Вірю що зустрінемак з Вами та Вашими
друзями в канадській Україні

М. Стольовий
Вінніпег, Манітоба
Канада

26.05.89

Дуже Вам дякую за посмітність! Це рудов
микола, прекрасні гіти, рідні британці! Дай
Господи, щоб усі такі матування свого гідності
і мекани свої рідні збукаї, свого мову, свої
місти, свого пощю!

Роберт Робек

Ріо-де-Жанейро, 27.V.89

WIRA SELANSKI
RUA GENERAL GLICÉRIO, 400 APT. 701
22251 RIO DE JANEIRO, RJ
BRASIL

Вражесмі побаченням у вашому
музеї "Берегиня".

Виникає бажаання зробити
і у себе такій.

Щим більше буде таких
музейів, тим швидше гіти мати
будуть змогу напитися цілющої
води з народною джерела.

Від учителів української
мови і літератури Нової
вого району Михайлівсь
області Кривопан Валентина
Михайлівна і
Людмила Іванівна.

6.VI.1989.

Вчителі-словесники, директори, заступники шкіл, Тростянецький райвно та райком партії Вінницької області.

14 квітня 1989 року.

Вражені побаченням!

Велику справу робите, колеги. Зерна, посіяні Вами в душі дітей, віримо – проростуть.

Берегиня від слова «берегти».

Бережіть, примножуйте Ваші здобутки. Творчих Вам успіхів у роботі, міцного здоров'я.

Директори шкіл Київської області, слухачі курсу при ОУУВ. 20 квітня 1989 року.

Хай світиться любов у цьому чарівному закутку нашої землі і далі, хай говорить на повну свій голос і творить міцні душі вірних захисників нашої рідної культури.

Група педагогів Вишгородського району Київської області.

Від вчителів Обухівщини, від Малишкового ромашкового краю, від краю придніпровських круч – щиро вдячні всім творцям прекрасного, безсмертного народного творіння, що зберігається любовно у Вашій школі. Хай ніколи не гасне вогник творчості, неспокою, любові до всього народного, що дісталось нам від старших поколінь. Низький уклін всім Вам, рідні, за ваш творчий неспокій!

10 травня 1989 року.

Ознайомившись з роботою колективу Гнідинської школи, ми, група працівників народної освіти Хмельницької області ніби торкнулися живого нерву нашої історії, культури, щирого і світлого світорозуміння нашим народом прекрасного і його місця в житті людини.

Сподіваємося, що в Гнідині виростуть справжні продовжувачі яскравої і героїчної минувшини.

Всього 4 підписи. 10 травня 1989 року.

Ми, вчителі Борщагівської середньої школи Києво – Святошинського району Київської області, висловлюємо щиро вдячність колективу вчителів Гнідинської школи і його директорів Вален-

тині Василівні Стрілько за ту титанічну роботу по відродженню народних традицій, духовного становлення молоді, за теплоту невичерпну душі української. За все те добре, що Ви сієте між дітей, велика Вам подяка!

Всього 5 підписів.

О, Гнідинська школо!

Серце людського лірика, повна печалі й сміху ти і духу народного, творчого, щирого.

Спасибі! Спасибі! Спасибі!

Малютянська восьмирічна школа Києво-Святошинського району Київської області. Всього 2 підписи.

Дуже вдячні колегам Гнідинської школи за велику роботу в справі виховання любові до рідного краю, свого народу.

Спасибі за зустріч, допомогу, за все побачене і почуте.

Побачивши цю роботу, залишилися впевнені, що вогник, запалений в серцях дітей, не згасне ніколи.

З повагою до Вас колеги з Слов'янського району Ворошиловоградщини. 12 травня 1989 року.

В.І.Кладченко., Н.М.Яковенко., Л.Д.Кареніна.

Очень благодарны педколлективу Гнидынской школы за прекрасную экскурсию, за всё то хорошее, что они делают на педагогической ниве!

С уважение, коллектив Жоравской 8-летней школы Яготинского района Киевской области. 16 мая 1989 года.

Всего 4 подписи.

Ми горді з того, що віднайшлися Люди, які вміють оберігати святість Духу, з якого народжується Пам'ять...

Наш обов'язок бути гідними цієї Величності...

Кафедра педагогіки Київського держпедінституту ім.О.М.Горького. 17 дня місяця травня року 1989 року.

Ми, вчителі Згурівського району Київської області, глибоко вдячні працівникам школи за їх

Не забути
ми. Спасибі за тривожені і радісні
хвилини перебування у Вашій школі.
Хай щастить Вам для усіх і усього.
Директорка с/ш.
Біловодинської р-ну
Київської області.

25.06.1989г.

Схотіли друзари,
ниче група ош България
ош сърце ви благодарим за
топлото гостоприемство, който
ни оказахте. За нас, беше
щастие да се запознаем с
особеностите на вашия фолклор и
култура. Благодарим на
директорката на училището
Валентина Василевна, който
през цялото време ни оказваше
голямо внимание и ни беше
предоставила възможността да се
запознаем с най-характерните
забележителности на столицата
на УССР - Киев. Благодарим и

на жителі на село Гнідин,
хочо ми зустрічали много
радушно в своіх домова и
вистки и чувствахми хачо у
нас в България.

Детско-юношески ансамбл
за народни песни и танци
при ОТД „Т. Димитров“ „Граовце“
гр. Перник
НР България
главен художествен ръководител:

[Handwritten signature]
[Handwritten signature]
[Handwritten signature]

29
VII - 1989 р.

Щиро дякуємо рідній школі
і нашим дорогим вчителям, що
вчили і виховували нас 8 років.
Ніколи не забудемо того, що ми тут
побачили і почули. Велике спасибі
за тривожні і радісні свідчення пере-
бування у нашій школі. Низький вам
уклін. З повагою випускники 1989 року.
[Handwritten signatures]

душевну щедрість, ширість, за ту святу справу, яку вони розпочали і стали популяризувати в усій республіці!

18 травня 1989 року.

Шановні вчителі та учні Малої Академії Народних Мистецтв!

Хай Ваша «Берегиня» зберігає народне мистецтво, довго-довго!

19 травня 1989 року.

Бажаємо великого успіху в справі, яку ви робите!

22 травня 1989 року.

Дякуємо за гостинність, а особливо за чудовий виступ учнів. Вірю, що зустрінемося з Вами та Вашими учнями в канадській Україні.

26 травня 1989 року. Канада.

Дуже Вам дякую за гостинність! Це чудова школа, прекрасні діти, рідні вчителі! Дай Боже, щоб усі так шанували свою дідизну і плекали свої рідні звичаї, свою мову, свої пісні, свою ношу!

*Віра Вовк, письменниця, Ріо-де – Женеїро,
Бразилія. 27 травня 1989 року.
(WiraSelanski.
Rua General Glicerino, 400 apt.701
22251 Rio de Janeiro, RJ
Brasil)*

Вражені побаченим у Вашому музеї «Берегиня».

Виникає бажання зробити і у себе подібний!

Чим більше буде таких музеїв, тим швидше діти матимуть змогу напитися цілющої води з родного джерела.

*Від учителів української мови та літератури
Жовтневого району Миколаївської
області Криволап Валентини Михайлівни і
Нос Юлії Іванівни.
6 червня 1989 року.*

15 червня 1989 року.

З великим задоволенням ознайомилися з Гні-

динською восьмирічною школою. Вдячні вчителям і учням, які зібрали багатющий краєзнавчий, етнографічний, фольклорний матеріали.

Бажаємо і надалі творчо працювати в цій благородній справі, яка дає вагомі результати в прищепленні підростаючому поколінню любові до свого краю, рідної мови.

*Вчителі Семенівської середньої школи
Барішівського району Київської області.*

16 червня 1989 року.

Щиро вдячні вчительському та учнівському колективам школи за велику та клопітку працю у відродженні українських народних традицій, у вихованні любові до рідного краю, до рідного українського народу, до того коріння, з якого ми вийшли.

Щастя, успіхів Вам у житті.

*Вчителі Савчинської СШ Сокальського
району Львівської області.
Всього 2 підписи.*

22 червня 1989 року.

Не забути того, що ми тут побачили. Спасибі за тривожні і радісні хвилини перебування у Вашій школі. Хай дарує вам доля успіхита удачі!

*Руднянська середня школа Броварського
району Київської області.
Всього 3 підписи.*

Другари!

Неигрумата от България от сърцеви благодарим за топло тогото приетво, костониоказахте. За нас, бешещастие да и запознанием с особеностите на вашиефолклор и култура. Благодарим на директорхата на училищего Валентина Василевна, която крез время ни оказваниеголямо внимание и не беше предоставила възможността дасезапознаем с най – характерните забележителности на столица та на УССР – Киев. Благодарим и на жителе на село Гнидин които ни посрещнаха много радушно в своите домове и всички и чувствахмеакто у нас в България.

Детско – юнешескиансамбъл за н родни песни и танци,

НР България. 25 червня 1989 року.

29 липня 1989 року.

Щиро дякуємо рідній школі і нашим дорогим вчителям, що вчили і виховували нас 8 років. Ніколи не забудемо того, що ми тут побачили і почули. Велике спасибі за тривожні і радісні хвилини перебування у нашій школі. Низький уклін Вам.

*З повагою випускники 1979 року.
Всього 18 підписів.*

5 вересня 1989 року.

Щиро дякуємо за те, що ви робите для виховання молодого покоління України.

*Вчителі Гайсинської середньої школи №6
Вінницької області. Всього 4 підписи.*

Бажаємо і надалі відроджувати культуру нашого прекрасного народу.

*Приходько Ярослава, Республіканська
художня школа імені Тараса Шевченка
(12 років). 17 вересня 1989 року.*

Вражена, здивована й захоплена великим подвижництвом учителів, педагогів, мешканців-гнідинців! Будьте й надалі завжди великими збирачами й пропагандистами народного мистецтва. Низько всім кланяюсь.

Бурлака Т.К. 17 вересня 1989 року.

Плекайте мову.

Пильно й ненастанно.

Політь бур'ян,

Чистіша від сльози

Вона хай буде...

М.Рильський.

нашу мову. Продовжувати традиції наших дідів, прадідів – це справжній патріотизм!

*Миколаївська область, Маложенівська
середня школа. Всього 3 підписи. 22 вересня
1989 року.*

Так і хочеться в цей осінній день заридати українським риданням:

Народе, спраглий і голодний!

Допоки се твою з трибунних кліток топлять честь

Бездомні холуї, безбатченки безрадіні?

І все ж після зустрічі з чудовими Гнідинцями впевнено кажемо:

Порозмулюймо став,

Понасаджуймо верб!

Без верби і калини нема України!

Україна не вмерла, Україна жива!

Спасибі вам, однодумці.

*М. Івано-Франківськ, вул. Бабушкіна, 1,
кв.2. Бойко В.В. 28 вересня 1989 року.*

Так потрібно, щоб кожна школа забезпечувалася і розвивалася на терені народного мистецтва взявши за приклад почин ентузіастів в Гнідинській школі.

Велика Вам дяка за все!

*Г. Приходько-Зубченко, художник.
30 вересня 1989 року.*

Шановні вчителі та учні Гнідинської школи!

Вражені побаченням у Вашому музеї «Берегиня», який з любов'ю увібрав у себе неоціненні народні скарби – вишивку, кераміку, різний побутовий інвентар.

Бажаємо Вам успіхів у цій нелегкій справі, яку Ви розпочали і пропагуєте прекрасно.

Творчих Вам успіхів у роботі, міцного здоров'я!

*Вчителі Русівської восьмирічної школи
Снятинського району Івано-Франківської
області. 3 жовтня 1989 року.*

17.09.1989

Ми, вчителі Тигвисоцької середньої школи,
Снятинського району Івано-Франківської обл.,
загаровані вашим одержимістю у
вивченні і пропаганді української
народної творчості.

Бажаємо творчому успіху у роботі!

І. Свободу Митч - Машин - Олж Олж
[Signature]

22.09.89р.

Да ли се нестима могу платити одесбунца
која налим и дуби мекон прозивањем
да Вамо? Зрета сам, претрета и до
небо халвалма та ме. Ђил били и јоли
олим ретем јој дуро, фиро.

А в прикінци:

"...штоб в вас и нас
все було гарозд,
штоб ва и ми
шесливи бум!"

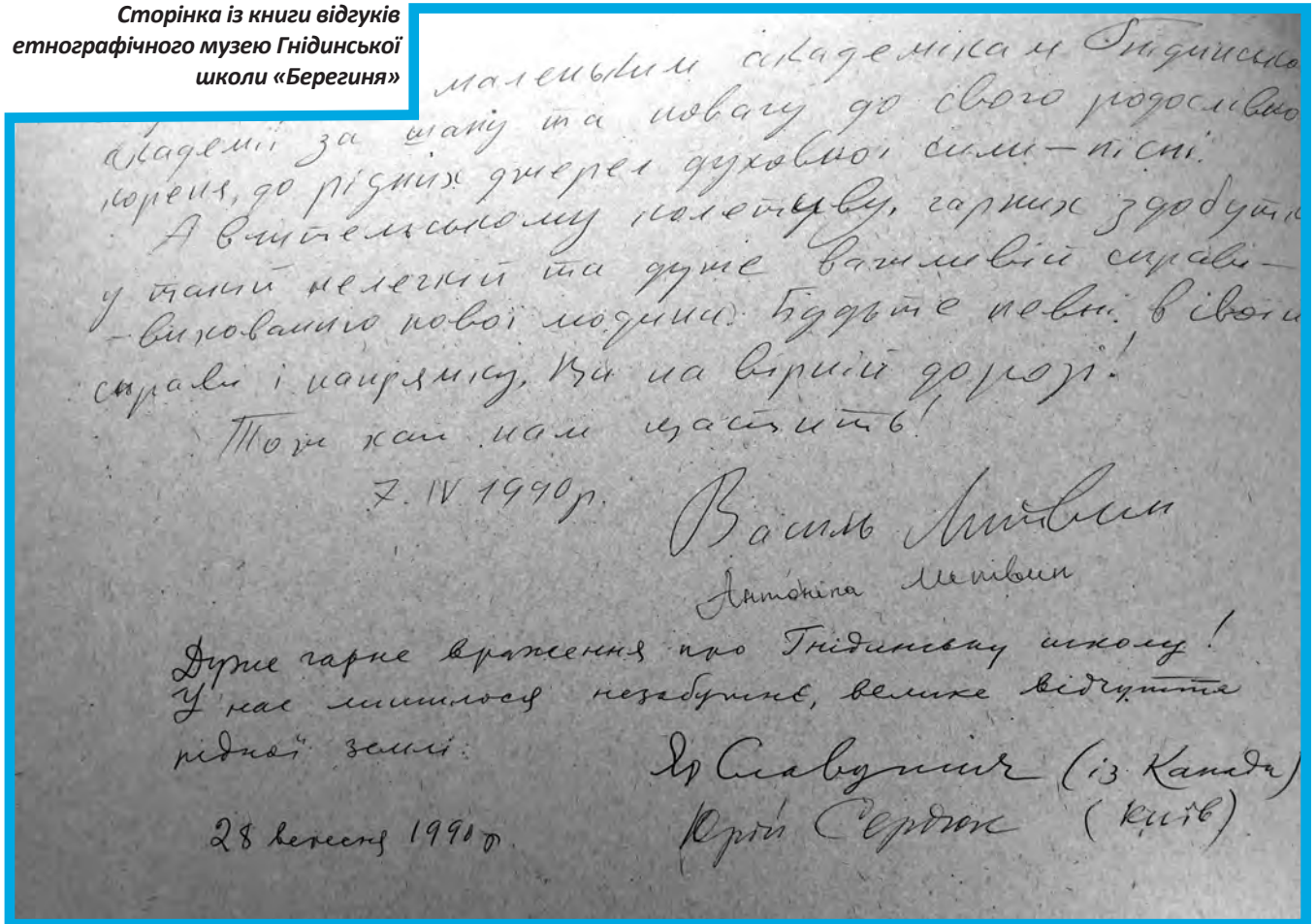
Надја Мкович
Југославија

2.09.89р.

Шекайте лову,
пильно й некаетанно,
найте бурян,
систима вид'авожи
Вона хай буде... М. Пильський.

Кои
нашу
дидів,
радидів - це справистий традици
Миколаївска ай... патріотизм.

Сторінка із книги відгуків
етнографічного музею Гнідинської
школи «Берегиня»

Дорогі колеги та учні Гнідинської восьмирічної
школи!

Низький уклін Вам за те, що ви так шануєте іс-
торію, традиції, мистецтво рідного українського
народу, за те, що свої сили, вміння, знання пе-
редаєте підростаючому поколінню. Якщо є такі
вчителі, то українському роду не буде переводу.

**Директори шкіл Макарівського району
Київської області.
10 жовтня 1989 року.**

Шановні колеги, дорогі однодумці!

Ми сердечно дякуємо Вам за істинно українську
гостинність і щирість. Схиляємося перед Вами
за велику і дуже потрібну роботу!

... Нехай ні жар, ні холод не спинить вас!

Тут ми доторкнулися до того святого і дорогого
кожному українцеві, чого нас змалку вчили наші
неньки, а ми вже й дещо втратили. Ви зачепили
нас за живі струни наших душ, що відлунням ві-
дзветься в серцях наших вихованців. З роси, з
води вам, дорогі брати по Духу!

**Вчителі Росільнянської середньої школи
Богородчанського району Івано-Франківської
області.**

4 листопада 1989 року.

Щиро вдячні Вам за таку корисну і потрібну для
всіх нас роботу. Успіхів Вам, творчої наснаги, міц-
ного здоров'я. будьте і надалі турботливими зби-
рачами і пропагандистами народного мистецтва!

**Вчителі Гальчинецької середньої школи Тео-
фіпольського району Хмельницької області.**

5 грудня 1989 року.

Щиро вдячні Вам за таку корисну і потрібну для
всіх нас і нашої Батьківщини роботу. Адже на-
родознавство – це той бальзам, який сьогодні
так необхідно прикладати до ран духовних!

Екскурсійна група середньої школи №10 міста
Сніжного Донецької області.

Керівники групи: Токарева Віра Василівна, вчи-
тель української мови та літератури, Дочинець
Семен Дмитрович.

Учні 6-11 класів. (всього 20 осіб) 6 січня 1990 року.

Дуже вдячні маленьким академікам Гнідинської академії за шану та повагу до свого родовідного кореня, до рідних джерел духовної сили- пісні.

А вчительському колективу гарних здобутків у такий нелегкій та дуже важливій справі – вихованні нової людини. Будьте певні в своїй справі і напрямку, Ви на правильній дорозі.

Тож хай нам щастить! 7 січня 1990 року.

Дуже гарне враження про Гнідинську школу! У нас лишилося незабутнє, велике відчуття рідної землі.

Яр Славутич (Канада), Юрій Сердюк (Київ).
28 січня 1990 року.

Виколисаному дитяті Гнідинської МАНМ, її рідним творцям і натхненникам слово чернігівчан з Прилуччини!

Шануємо, споглядаючи сьогодні Вашу невтомну одержимість в задуманій прекрасній справі відновлення неньки – України.

Сподвижнику МАНМ – Валентині Василівні Стрілько і її творчому колективу вдячність наша, прихильність поглядів і величезне бажання перетворити бачене і почуте в дійсність вдома.

Здоров'я, творчих злетів, незгасаючого оптимізму і віри в майбутнє!

Низький уклін від педагогів Прилуччини.

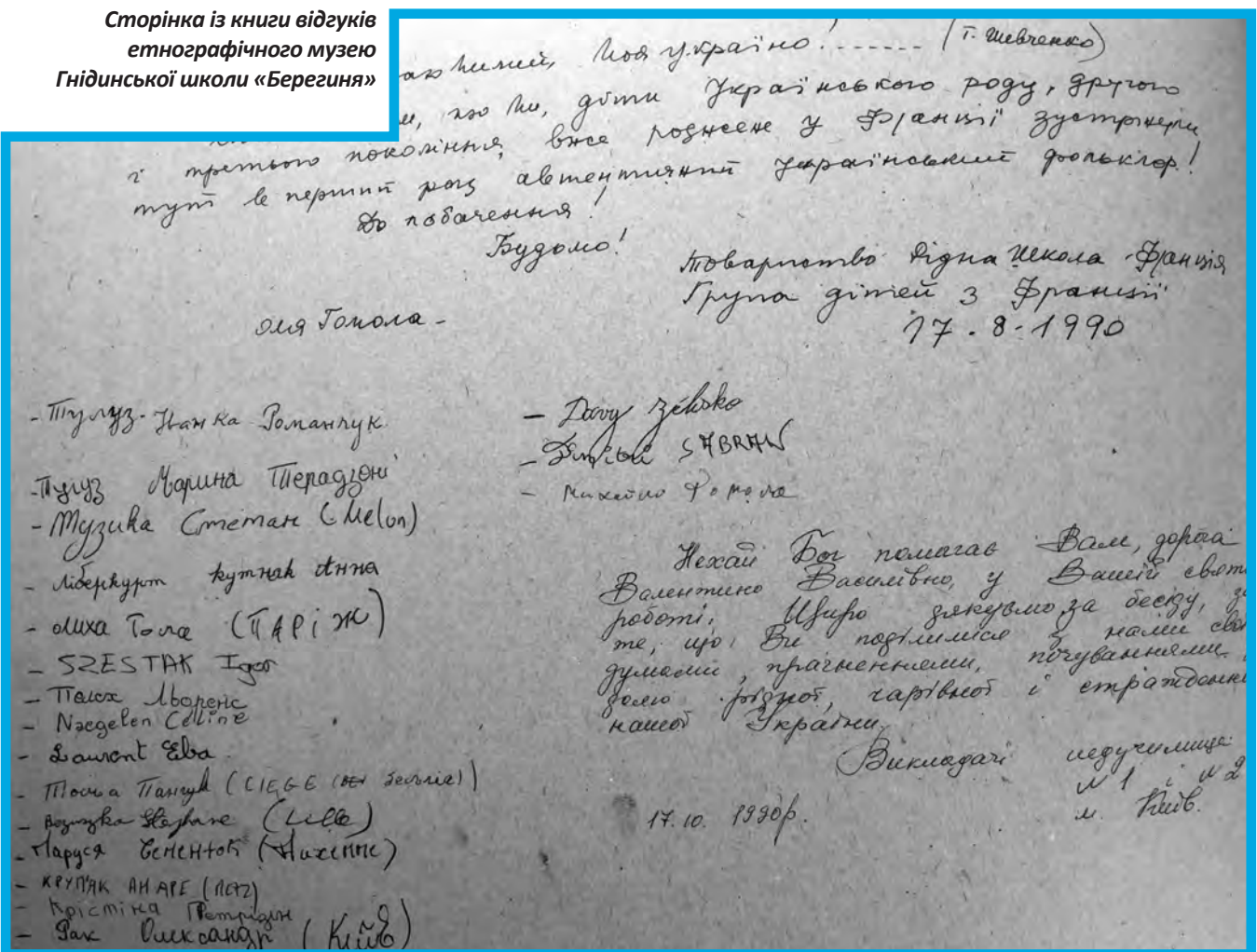
Зав Прилуцьким РВНО.
Всього 9 підписів. 27 січня 1990 року.

Дуже вдячні учителям Гнідинської 8-річної школи, і зокрема вчительці народознавства Івонні-Ковій Людмилі Володимирівні, за прекрасний урок пам'яті і екскурсію до музею «Берегиня», що зачепили найчутливіші струни нашої душі і повернули нас до сторінок славетної історії і незабутніх традицій українського народу!

Дуже зворушені! Вдячні за невтомну працю по відродженню культури України!

Виставка дитячих робіт відділу образотворчого мистецтва МАНМ свідчить про зв'язок поколінь і неабияку прихильність дітей до сучасного руху до наших народних витоків.

Сторінка із книги відгуків етнографічного музею Гнідинської школи «Берегиня»

Сторінка із книги відгуків
етнографічного музею Гнідинської
школи «Берегиня»

А ми прийді, душа бошиль словами,
І настигне морок з віг усіль,
А шой вше шом - у ших изг головами
Фодому їд - розсмає сіль!

Зіг головіго цуртц "Зумакс"!
16. тережня 1991 року.

М. Левинко - Левченко Микола
Кучми Володимир
Клименко Андрій
Володимир Мадущак
Симон Радомий
Виктор Володимир
Александр Сив
Василь Тривіс

Сторінка із книги відгуків
етнографічного музею Гнідинської
школи «Берегиня»

до Гнідинської школи - висвітлює шкільного хору,
ств маленької членів, багатьох класів школи -
ами а подяки. Вал. Васильовна Свирської та
колектив творців велике кофине фило у об-
Вам всім, разом з багатьма вбками комітетом

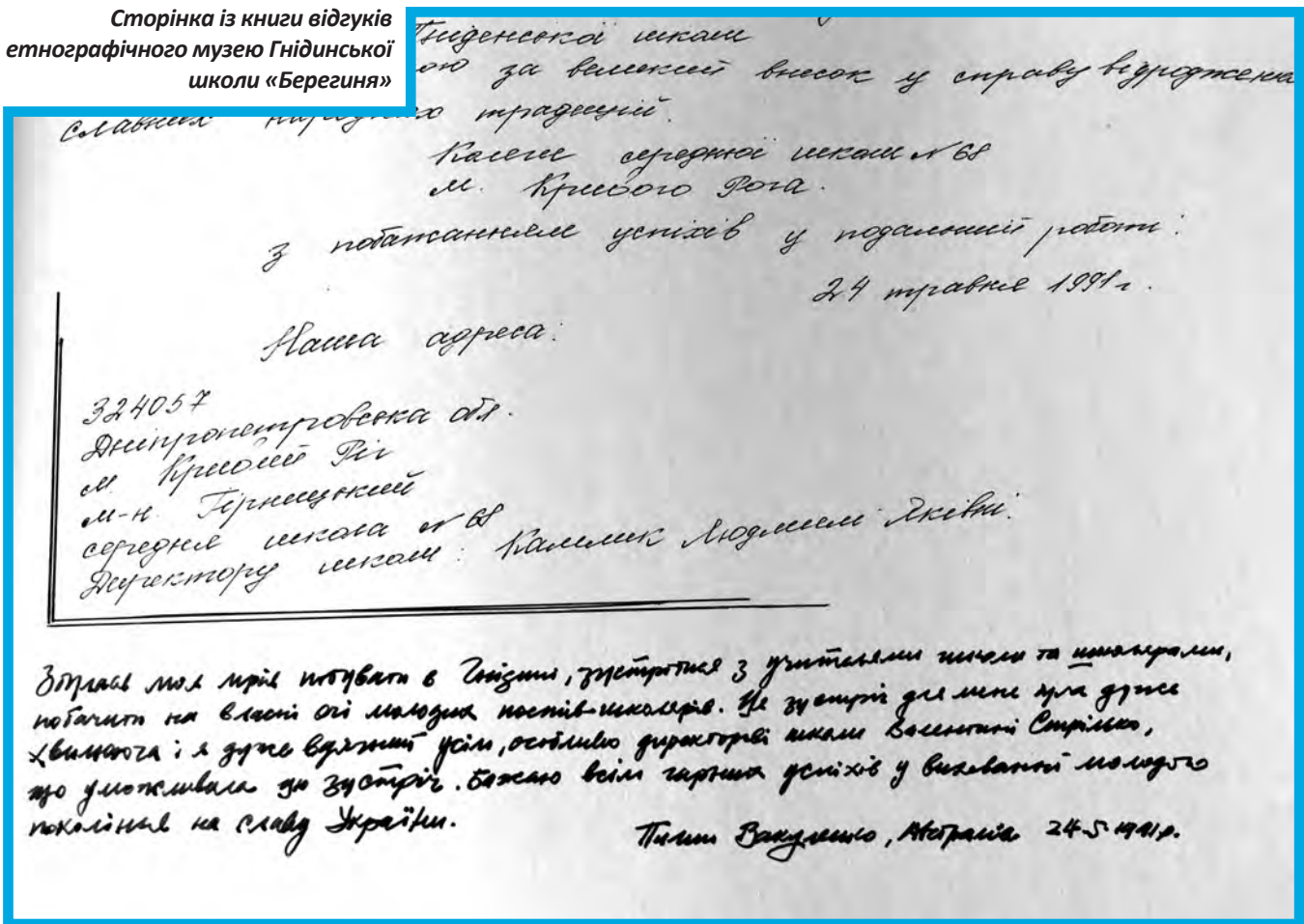
Дякуємо (Д. Свб)
Австралія, 9.5.1991

Дуже дякуємо і нашим братом Валентині Валенти, за всіма українськими національними школами.
Бачимо Вам щиро дякуємо за велике діло збереження
Етнологіка Родак, Торонто, Канада 22/05/1991

Наша мисль,
Наша душа,
Не вмере, не загине!
Божко Вал. всего найкращого і багато успіхів у праці
Валентина Родак, Торонто, Канада 22.05.1991
Літвінова Свирської з Канади 22 травня 1991р.

Ми, вчителі Школярської середньої школи Свирської ра-
йону, дуже вражені подяччям у Вашій школі, яке
свідчить про те, що колектив школи дійсно сміє на
правильному шляху національного відродження.
За це ми щиро Вам дякуємо.
Вчителі Школярської СШ!

Сторінка із книги відгуків
етнографічного музею Гнідинської
школи «Берегиня»

А Ларисі Івановій – висококваліфікованій художниці, котра живе душею наших дітей, несе радість дітям своїми творами, бажаємо творчого натхнення, орлиного злету!

7 лютого 1990 року. Всього 6 підписів.

Вельмишановні колеги з Гнідинської восьмирічки!

Вражені величезною роботою, яку проводите з питань народознавства. Те, що робите, - чисте, як джерельна вода з криниці, святе, а тому – вічне. Дуже вдячні Вам, що надали таку можливість припасти до цілющого джерела, напитись творчості педагогічної, знання глибокого звичаїв і традицій народних. Схиляємося перед талановитими вчителями Л.В.Іванніковою і В.І.Кальненком, Вашим директором і застрільником справ В.В.Стрілько.

Успіхів Вам творчих, натхнення високого, незгасимого вогнику в усіх починаннях.

Учителі, заступники директорів шкіл Чернігівської області, працівники Чернігівського ІУВ.
21 лютого 1990 року.

«Боже Великий єдиний, нищить неволя наш край.

В єдності сила народу, Боже, нам єдність подай!»

Благослови, Боже, Вашу велику працю на воскресіння душі народної. Наддніпрянщина вимучена, але жива.

Ще вернеться тая слава,

Що в степу 500 літ спала!!!

Молодіжне товариство «Вертеп»
м. Тернопіль.
21 квітня 1990 року. Всього 16 підписів.

Щиро вдячні Вам, дорогі наші колеги!

Вдячні за вашу щедрю творчість, за зоряний вінок, сплетений із сонця і роси, що заколосився в душах ваших вихованців. Добрі ваші поради із скарбниці вашої педагогічної майстерності будуть пошуковою знахідкою для нас. Стали і ми, може, на якусь хвилину добрішими, чистішими від спілкування з вашим колективом, від добрих порад Володимира Івановича, Людмили Володимирівни, Тамари Григорівни.

Прекрасний музей «Берегиня» ще раз примусив задуматись нас над питанням «Чийого ми роду-племені?», глянути по-новому на своїх людей, своє село вже звідси, з вашої Академії. Зустріч з неповторними творами художниці Надії Буряк наштовхнули нас на роздуми про світ прекрасного, що оточує нас щодня. Нових вам творчих здобутків, перемог і великого вам людського щастя! Добру справу Ви розпочали. Вічною вона буде в душах дітей.

*З повагою, вчителі
з Носівщини Чернігівської області.
Всього 13 підписів.*

Я бачив Україну – бачив її майбутність. Бачив це у славній Гнідинській національній школі. Честь вам усім і слава. Щастя Вам, Боже!

*Роман Воронка (із США)
22 червня 1990 року.*

Дякую за щирий привіт на цій землі моїх батьків.

Таких гарних людей мені ще ніде не доводилось бачити. Будьмо в контактi. Думаю, що ще не один раз приїдемо до себе в гості. А ви далі проводьте свою вартісну працю з нашими маленькими українськими дітьми. А ми теж за Вашим зразком її проводити будемо в далекій, холодній Канаді.

*Ваша Лілія Волянська. (З Едмонтону в Канаді)
23 липня 1990 року.*

Скромний музей, але зворушливий. Скільки нашого скарбу знищено, й можна тільки радіти, що знайшлися люди, що нашу пам'ять збережуть!

*Олесь Куміняк, Франція.
17 серпня 1990 року.*

Дорогі учні, шановні наставники!

Дякуємо вам за збережені скарби, дякуємо за те, що кожен подорожній може почерпнути з вашого цілющого джерела, бажаємо Вам якнайшвидшого відсвяткування новосілля школи.

З глибокою повагою учитель Стрижавської середньої школа та студенти Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка.

11 вересня 1990 року.

Відвідали Гнідинську школу і вражені працею учнівського колективу. Хорошу справу робите Ви, шановні колеги. Бажаємо творчої наснаги, плідних зерен, благодатних сходів.

Хай Ваша справа продовжиться у справах Ваших вихованців.

*Учителі середньої школи №1 міста
Коростишева Житомирської області.
25 вересня 1990 року.*

Спасибі велике школі за те, що виховує учнів своїх як Людей і Громадян України.

*М. Харків, Ордженікідзовське райвно
Скорик Н.Б.
27.10.1990 року.*

Низький уклін Вам і щира подяка від вчителів і учнів Новосілівської середньої школи за збереження народних традицій, які дорогі кожному Українцеві.

Тернопільська область, Бережанський район, село Новосілка

Всього 3 підписи. 27 жовтня 1990 року.

Сійте прекрасне, вирощуйте сердечне, продовжуйте рідне – це наше життя, це і буде щастя для нас і нашого покоління.

Спасибі Вам за щире слово, рідну пісню, за повагу між дорослими і дітьми, за спілкування з усією Україною! Високе виховання!

Дніпровський будинок піонерів та школярів, вчителі української мови та літератури 234 школи.

*Викладач фольклорно-етнографічного
гуртка.
27 жовтня 1990 року. М.Київ.*

Дорогі наші колеги з Гнідинської школи!

Велике спасибі Вам за невтомну плідотворну роботу з питань національного відродження школи, зокрема з народознавства. Ваша подвижницька діяльність надихає нас, волинян, на те, щоб відродити наші обряди і традиції, зберегти від руйнування храми душ наших дітей. Ми захоплені Вашими справами, дзвінкоголосою «Родиною», скарбницею народних витворів «Береги-

Сторінка із книги відгуків
етнографічного музею Гнідинської
школи «Берегиня»

...перекладеного району
...асти Охвалом і містичне життя наших
...Сел. Будемо прагнути в наших тілесних
...встановити українські народні традиції,
...в душі і серця дітей наших і старших з наших рідних
...люди, народу, його культури та традиції.

Великих Вам усього, натхнення на добрі роки,
здоров'я, щастя і радості.

Від імені делегації директор Канівської СШ

Ганюка Л. І. *Л. І. Ганюка*

13. 08. 1991 р.

We praise God that He loves us so much and we
from America can share that love with our friends in
the Ukraine. Thank you for the time we had to
share together.

In His name
Jim + Donna Welchly 9/6/91
Denton, Texas U.S.A

Thank you for the opportunity to visit your school, especially as Ukraine is
again independent. May God Bless you much in the future as a people individually and
as a Nation. You children and older children are the future to a strong and prosperous
Ukraine - so steady and build your nation.

John Peterson, Joshua Rockford, Illinois

нею», Вашою тісною співдружністю із стар-
шим поколінням села.

Низький уклін Вам і доземне спасибі за те, що
ви плачете нову людину незалежної України.

Від імені двадцяти горохівчан
Рая Степанюк.

С.БужаниГорохівського району Волинської
області.

7 листопада 1990 року.

Вчителям Гнідинської середньої школи – пал-
ким шанувальникам української народної твор-
чості.

Низький уклін від освітян Таврійського краю.
Зичимо творчих успіхів, багато сил і енергії. Дай
Боже, щоб наше мистецтво не було забуте, а
більше процвітало! Хай джерело буде повно-
водним, увіллється у бездонне море талантів
України. Великої дороги вашій Малій академії
народних мистецтв!

13 листопада 1990 року.326100

Херсонська область

Високопільський район СМТ. Високопілья

Райвно. Всього 13 підписів.

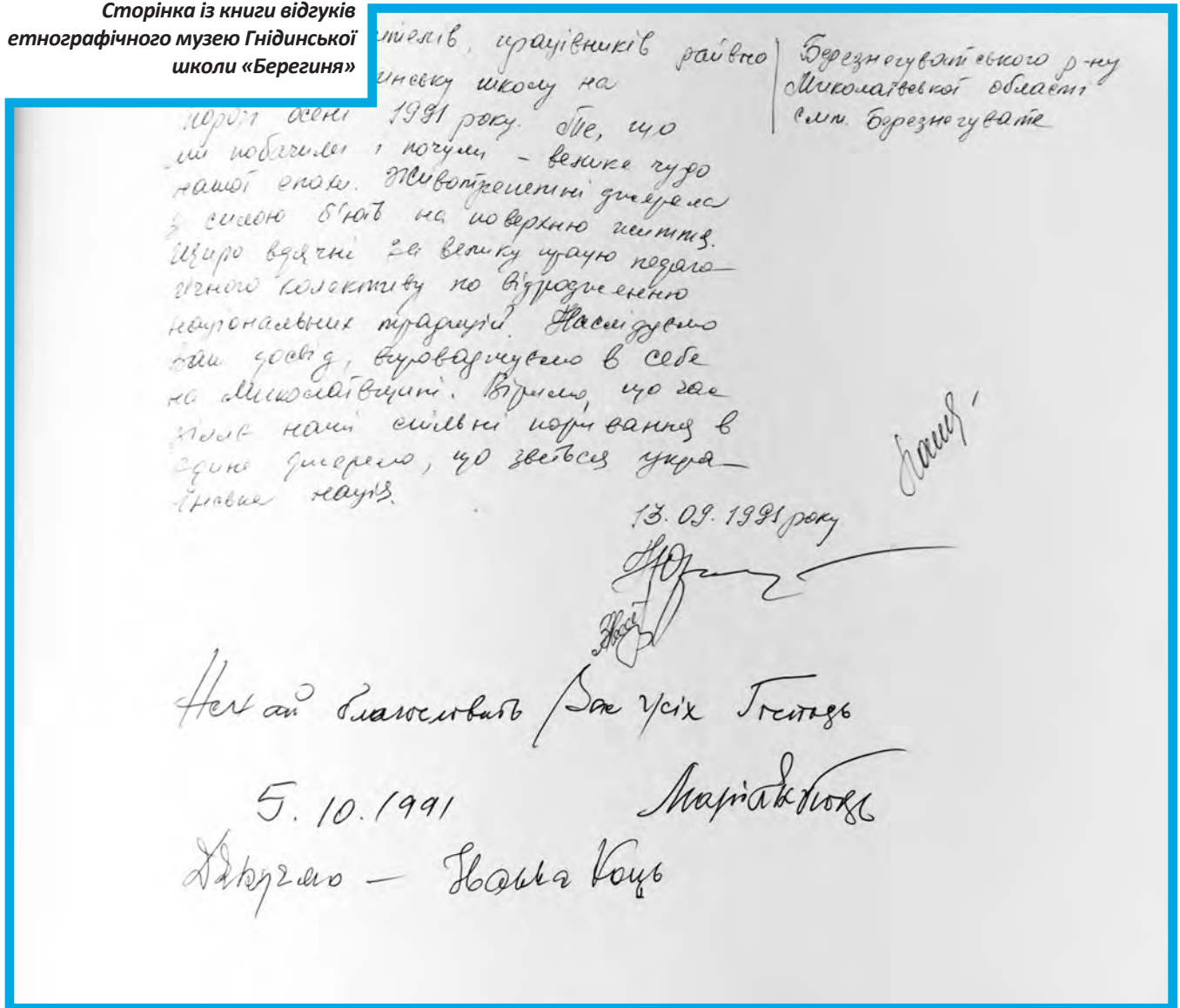
Велику священну справу робить колектив шко-
ли на чолі з її директором, вельмишановною
Валентиною Василівною Стрілько, дай їй, Боже
здоров'я та наснаги! І уроки, і позаурочна робо-
та, і музей – все, все підпорядковане одному: ви-
хованню високої духовності, совісті, душевності.
Це приклад, який треба ширити, пропагувати,
схвалювати. Всіма шляхами, на всіх рівнях!

27 листопада 1990 року.

Дорогі друзі!

Ми дуже вражені побаченням у вашій школі.
Спасибі велике Валентині Василівні Стрілько за
гостинність

Сторінка із книги відгуків
етнографічного музею Гнідинської
школи «Берегиня»

Вдячні учні Бобрицької середньої школи Бро-
варського району, Київської області.

22 грудня 1990 року.

Шановні колеги з Гнідинської восьмирічки,
щирий уклін Вам за хвилини радості, творчої
насаги, що поселились в серці після відвідин
вашої школи. Твердо впевнені, що зернята,
посіяні вами, зійдуть безмежною любов'ю,
росяною насагою сьогоднішніх і прийдешніх
поколінь.

Хай творче життя Вашого колективу ще довгі
роки несе радість жителям села і розійдеться
стоголоссям по всій республіці.

Захоплюємося, віримо, беремо за основу все
побачене і почуте. Щастя, успіхів, творчих зле-
тів всьому колективу.

З повагою вчителі середньої школи №4
м. Комсомольська Полтавської області.

«А ніч прийде, душа болить словами

І наступає морок звідусіль,

А той вже там - у них над головами

Додому їде - розсипає сіль!»

Від чоловічого гурту «Чумаки»

Левченко Микола

Купчин Володимир

Климович Андрій

Володимир Марушан

Сихула Анатолій

Мнишенко Володимир

Олександр Сич

Василь Триліс

16 березня 1991 року.

Працівники Первомайського районного Бу-
динку піонерів з Миколаївщини глибоко вдячні
вчителям Гнідинської школи за їх клопітку ро-

Сторінка із книги відгуків
етнографічного музею Гнідинської
школи «Берегиня»

... migliorare e commentare la collaborazione
tra ITALIA e UCRAINA per il bene
dei popoli.

06-04-1993

Nicola La Macchia
Paolo Amoruso

NICOLA LA MACCHIA
VIA B. ANGELICO, 10
41043 MANERBEDOMIA - (Fa)
ITALY
P. 0886/542072

боту по відродженню української національної
школи.

Так тримати!

(Всього три підписи). 28 березня 1991 року.

До українського народу ми йдемо як друзі, які
вивчили багато про вашу країну. Ми завжди бу-
демо пам'ятати вашу доброту та гостинність.

Ваші американські друзі.
З Балтимора, Меріленд. Квітень 1991 року.

Ми, вчителі початкових класів середньої школи
№101 м. Києва, вражені тією великою роботою,
яку проводить педагогічний колектив школи
села Гнідина по відродженню української куль-
тури, мови. Ваші зерна досвіду зйдуть в дум-
ках українського народу, нам допоможуть це ж
саме роботи у себе, в своїх колективах.

З повагою, колеги Шевченківського району
міста Києва. 19 квітня 1991 року.

Зворушений працею Гнідинської школи – ви-
ступи шкільного хору, шкільних бандуристів,
спів маленької учениці, вигляд класів школи –
все це заслуговує пошани й подяки.

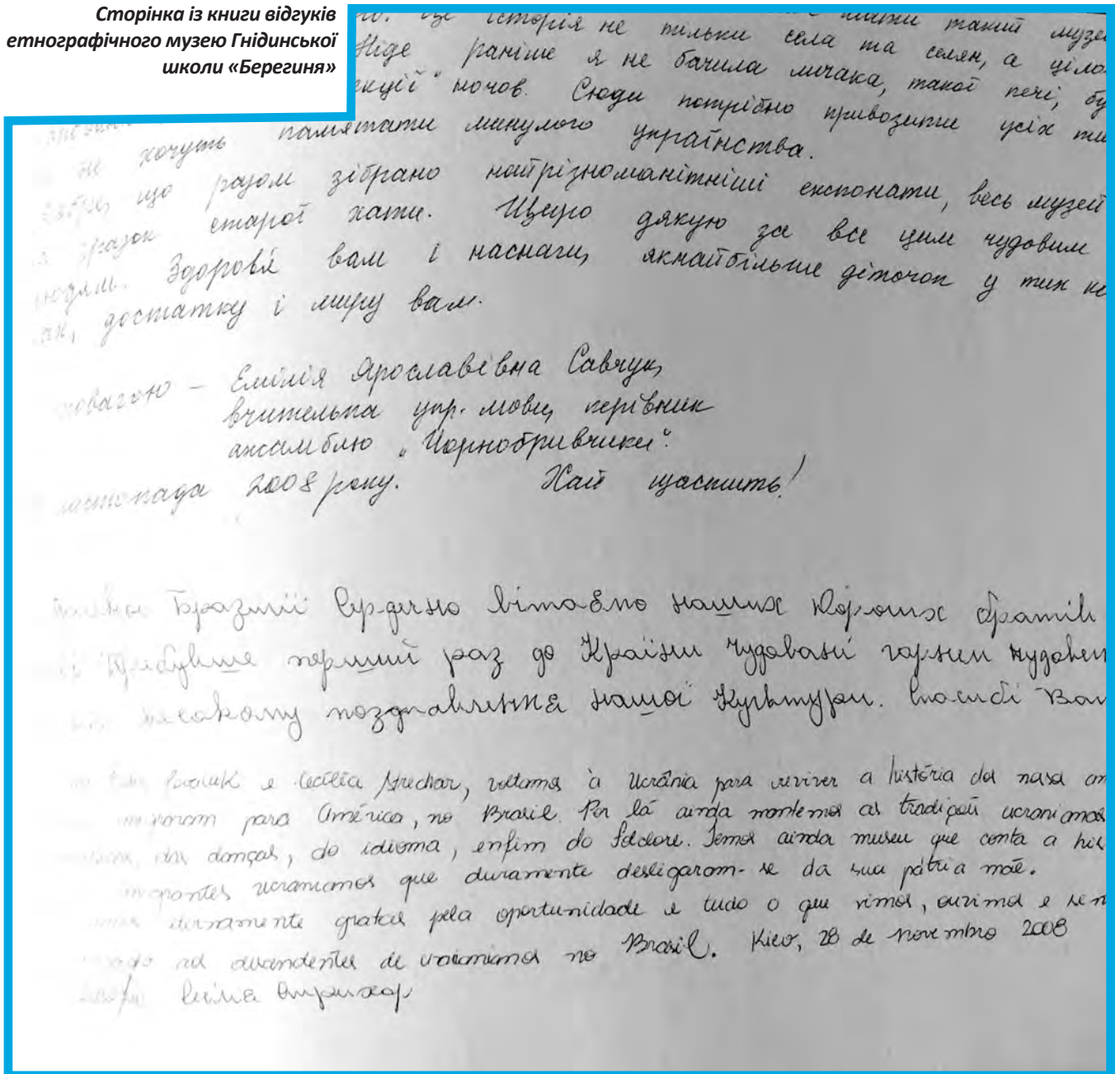
Валентина Василівна Стрілько та весь учитель-
ський колектив творять велике корисне діло у бо-
ротьбі за душу української дитини. Слава й щира
подяка Вам всім, разом з батьківським комітетом.

Дм.Нитченко (Д.Чуб), Австралія
9 травня 1991 року.

Воїни-ветерани 136 стрілецької дивізії від щиро-
го серця дякують учителям Гнідинської школи за
створення так потрібного людям для збережен-
ня своєї історії, культури етнографічного музею.

Дякуємо!
Всього 6 підписів. 9 травня 1991 року.

Сторінка із книги відгуків
етнографічного музею Гнідинської
школи «Берегиня»

Дуже захоплені і мило вражені Вашими спробами відновити українську національну школу. Бажаємо Вам успіху та довершити це велике діло якнайшвидше.

Петро Родак, Торонто, Канада
22 травня 1991 року.

«Наша пісня, наша душа,

Не вмере, не загине!»

Бажаю Вам всього найкращого і багато успіхів у праці.

Валентина Родак, Торонто, Канада
22 травня 1991 року. Литвинова Євфросинія
з Канади. 22 травня 1991 року.

Ми, вчителі Шамраївської середньої школи Сквирського району Київської області, дуже вражені побаченням у Вашій школі, яке свідчить про те, що колектив школи дійсно стоїть на правильному шляху національного відродження.

За це ми щиро Вам дякуємо!
Вчителі Шамраївської середньої школи.
23 травня 1991 року.

Педагогічному колективу Гнідинської школи!

З щирою подякою за великий внесок у справу відродження славних народних традицій.

Колеги середньої школи №68 м. Кривого Рога з

побажанням успіхів у подальшій роботі.

24 травня 1991 року.

Наша адреса: 324057

*Дніпропетровська область, місто Кривий Ріг, м-н. Гірницький, середня школа №68.
Директору школи: Камлик Людмилі Яківні*

Збулась моя мрія побувати в Гнідині, зустрітися з учителями школи та школярами, побачити на власні очі молодих поетів-школярів. Ця зустріч для мене була дуже хвилююча, і я дуже вдячний усім, особливо директору школи Валентині Василівні Стрілько, що уможливила цю зустріч. Бажаю всім гарних успіхів у вихованні молодого покоління на славу України.

*Пилип Вакуленко, Австралія
24 травня 1991 року.*

Нелегко це жити в неспокої! Думці Вашій ніколи не заснути, любові до всього прекрасного не згаснути! Дуже раді були прилучитися до творчого пошуку Вашого педагогічного колективу.

Нових успіхів Вам, творчих горінь,

Ваш неспокій на кожному кроці

Для нових зацвіте покоління.

*Педагоги Городнянського району,
що на Чернігівщині.
18 травня 1991 року.*

Делегація вчителів Чапаєвської СШ Березанського району Миколаївської області схвалює і підтримує роботу наших колег з Гнідинської середньої школи. Будемо прагнути і в нашій південній частині України відтворювати українські народні традиції, сіяти

*Стаття з газети «Трудова Слава»
про шкільний музей «Берегиня»,
1989 рік*

ЗОЗУЛІ НА РУШНИКАХ

У Гнідинській восьмирічній школі діє перший у районі етнографічний музей «Берегиня»

Фотознімки близьких родичів — то давній звичай берегти корені свого роду, шанувати свою родину.

Бережуть гнідинці і пам'ять про народного поета Т. Г. Шевченка. Не один десяток портретів Великого Кобзаря вишила Федора Романівна Придиба, один з них поселився в музеї. Інтер'єр житла доповнюють серпи, діжки, ваги, прачі, гребені, рублі, качалки, рогаці, праски, цип, змайстрована дитяча коліска. Одним словом, старі речі прийшли в гості до нас, щоб нагадати про життя минулих поколінь, їх традиції, працю, відпочинок, звичаї і обряди, духовну культуру і нетлінну любов до свого роду, села, краю, до коліски.

Гнідинці назвали свій етнографічний музей «Берегиня». Його назва успадкована від однієї з книг етнографа Василя Скуратівського, яка стала у вчителів та учнів підручником для вивчення такого предмету як народознавство. А музей «Берегиня» — це не тільки осередок зберігання і пропаганди скарби народних. Він стає наочним посібником, живою книгою шани і пам'яті долі людської.

А. ЗИЛЬ.

Здається, сидять дівчата навколо стола, співають пісень і вишивають рушники. Кожна мережить свою квітку на білому полотні. Хто хрестиком, хто гладдю. Стихне пісня, і дівчата заводять розмову про майбутнє заміжнє життя, розгадують сни та вгадують, звідки до якої суджений прийде.

Отак за розмовами і вишиванням проходили в сільських дівчат довгі зимові вечори. Кожна прагнула за час свого дівачого життя вишити десяток — два рушників, щоб більше догодити свекрусі, та й люди не так обсядуть. Коли парубок приводив дружину в хату, то наступного дня трохи не все село сходилося, щоб подивитися, як молода невістка прибрала сверкушину світлицю. А потім ще довго ходили по селу суди-пересуди: і те не так, і те не так.

Ця життєва картина з минулого згадалася, пригляді експонатів Гнідинського етнографічного му

зею. Вони розмістилися у двох невеличких залах, які нагадують селянську оселю з усім її нарядом. Окраса селянської хати — рушники. Розвішані на стінах над фотографіями, на жердках, вони представляють багату палітру сільських майстринь, які захоплювалися вишиванням в часі далекі і близькі. Святкові і буденні, ткані і вишиті квітами, солов'ями, зозулями, лебедями, а оберегами і без них, звичайні утирачі, переважно галтовані червоними і чорними нитками, розповідають про неабияку майстерність гнідинських вишивальниць, їх любов до цього своєрідного народного ремесла, яке не купувалось, і не продавалось, а тільки передавалось з покоління в покоління.

Хата без рушників, що родина без дітей, — говорить народна мудрість. У Гнідині кожна родина була багата і рушниками, і дітьми. Мабуть, чи не всі мешканці вирощува-

ли на горіщі коноплі, вибирали, збирали, вимочували, сушили їх. Проходив довгий процес, поки коноплі перетворювалися у білосніжне домашнє тканине полотно, а полотно — в рушники, сорочки, утирачі. Різні стилі вишивки зібрано у музеї. Тут представлені експонати старовинні і сучасні. Одному з рушників майже сто років. Його вишила Пелагея Василівна Білокриницька, яка навчалася в Києво-Печерській лаврі ще в 1890 році.

В експозиції багато старовинного одягу — спіднички, корсетки, фартухи, сорочки, очіпки, хрстові чоботи, смушеві шапки. З часів минулих вони, навіть в гості, прийшли в наш сьогоднішній день, щоб показати буденне життя, побут, обряди і звичаї наших недалеких предків.

Музейну експозицію доповнюють фотографії людей в старовинному одязі. Вони — невід'ємні атрибути сільської оселі.

У шкільному музеї «Берегиня»
директор школи Валентина
Стрілько з учнями, 1988 рік

в душах і серцях дітей любов і гордість до нашої рідної мови, народу, його культури та традицій.

Великих Вам успіхів, натхнення на довгі роки, здоров'я, щастя і радості.

*Від імені делегації директор Чапаєвської
середньої школи Іванова Л.Г.
13 серпня 1991 року.*

Вдячний Вам за любов до мене, з вірою в Вашу віддану працю для добра України, хай Господь дасть Вам сили та здоров'я на будуче.

Щирий привіт від українців Австралії за милу зустріч.

З любов'ю від нас. 6 листопада 1991 року

Про свої враження від баченого й чутого в музеї і школі важко сказати кількома словами.

Люди з щирим серцем, чистими помислами працюють тут. І зерна «доброго, розумного, вічного» проростуть в душах вихованців.

Дякуємо Вам: прості, гостинні, добрі люди за ту святу справу, якою займається і щедро поділяється здобутками з іншими.

*Учителя м. Кременчук, Полтавська область
Кащенко Р.І. та Кулаковська О.В.
Школа №4 і №10 м. Кременчук Полтавської
області. 27 листопада 1991 року.*

Учащиеся и руководители группы из города Красноуральска Свердловской области (Средний Урал) с искренним восхищением и удовольствием познакомились с Вашим великим трудом по возрождению истоков культуры Украины, по открытию родников народного творчества!

Низкий поклон вам за ваш великий труд, так нужный людям, детям нашим!

Здоровья, счастья, мира, тепла всем вам, светлые, добрые люди!

Просим Вас не отказать в нашей просьбе прибыть на наш областной праздник фольклора с обязательным посещением нашего города.

Очень вас просим к нам в гости.

Спасибо.

Всего 4 подписи. 11-12 января 1992 года.

Шановні колеги та учні школи!

Велике сердечне спасибі і щирий уклін Вашій праці, творчості, прагненню зберегти народні традиції – дорогі кожній людині.

Дякуємо за привітність і гостинність завуча Гнідинської середньої школи, за змістовну розповідь та екскурсію по музею «Берегиня».

Вражені титанічною працею, ентузіазмом, великою любов'ю до рідного краю.

Від усього серця бажаємо нових успіхів, творчих горінь, благодатних сходів. Гарних учнів Вам, шановні колеги, щасливого майбутнього, дорогі учні, працюйте, творіть. Успіхів та нових звершень!

*Методичний кабінет м. Макарова
Київської області.*

Чарівні діточки і вчителі!

Схиляю перед Вами свого довгого, але чесного носа! Світлої долі усім нам.

Щиро /підпис/

Шановні колеги! Дорогі учні!

Щиро дякуємо за все, що побачили в Гнідинській школі!

Дай, Боже, вам сили, здоров'я і надалі відроджувати нашу культуру, історію. Ви є – і віриться, що:

«А ми тую славу України, гей, гей, розвеселимо!»

*З любов'ю і повагою до Вас Наталя
Володимирівна Івашкевич, місто Кривий Ріг,
середня школа №54.*

Шановні колеги!

Дякуємо Вам за сердечний прийом. Український фольклор – це велике багатство. Захоплені діяльністю МАНМ. Вдячні за вашу роботу, яку Ви проводите по збиранню матеріалів до музею «Берегиня». Здоров'я Вам усім, щастя! Нехай здійсняться всі ваші бажання і прагнення!

*З повагою до Вас – Лютя
Валентина Миколаївна
М. Запоріжжя. 21 січня 1992 року.*

Вчительська кімната Гнідинської школи, 1987 рік

ШКОЛА ЯК ПИСАНКА

Матеріально – технічна база
Гнідинської школи

Коли влітку 1979 року мене призначили директором Гнідинської восьмирічної школи, приміщення школи було одним із найгірших в Бориспільському районі: у колишній колгоспній конторі – початкові класи; у дореволюційній церковно-парафіяльній школі – решта навчальних класів; у пункті прийому склотари – гуртки за вподобаннями дітей та ще фундамент п'яти класних кімнат – пам'ятник безперервності соціалістичного будівництва. (Ще з 1964 року, пригадую, директор нашої школи, де я вчилася, показував той підмурівок новому поколінню першокласників, натхненно запевняючи: наступного року всі вчителі метеся у нових класах).

Почали ми з учителями та батьками чепурити конторські наші «царські хорони». Вибілили стіни у

Новий директор радгоспу Віктор Забара виявився далекоглядним керівником. Може, поспівчував тому, як ми вбираємося в кожуха та свитку. Завдяки йому на фундаментах, господарським способом, звели приміщення на п'ять класних кімнат. Щоправда, дерево-стружкову плиту на підлогу поклали на мокрий пісок. Діти прийшли 1 вересня на уроки, а підлога вся протрухла і провалилася. Якраз через село докладали з-під гори незакінчену асфальтну дорогу. Купами лежав щебінь. Ніде гриха діти: вчителі, техперсонал, батьки відрами наносили того дрібного каміння, забетонували, а зверху настелили лінолеум.

Правда, трохи страшнувало було забирати той щебінь, адже фактично ми його вкрали. Але то була форс-мажорна ситуація, бо швидко треба було відремонтувати підлогу, щоб відновити навчання учнів.

Після дбайливого приведення всіх приміщень школи у зразковий стан почали наповнювати їх матеріальними благами, щоб уроки проходили ефективно, цікаво і по-сучасному.

класах, де підвіконня – там і квіти. Усі в цьому прислухалися до порад наших господарочок – технічних працівників Наталії Юхимівни Дзюби та Ольги Костянтинівни Білойван. Впорядкували і причепурили подвір'я. Від клунь під соломою відгородилися двома фанерними стінами: на одній намалювали радісну барвисту хату з садочком, квітниками, птаством на землі та на небі, а навпроти облаштували виставку дитячих малюнків, що постійно обновлялася. Закупили нові сучасні парти, облаштували їдальню. А з Донеччини, куди ми їздили переймати досвід педагога-новатора В.Шаталова, привезли деяке обладнання для спортивного і дитячого майданчиків. З Ленінграду машиною привезли скульптури для уроків малювання.

Ми мали в кожному шкільному кабінеті телевізор, кіноапарат, кодоскоп і магнітофон – усе «зав'язувалося» на пульті управління вчителя. Як згадаю, де ми на випрошували стільки грошей, то язик не повертається назвати наші скарби казенними словами «матеріальна-технічна база». Гнідинські діти володіли навчальними засобами, які були далеко не в кожній столичній школі. Був у нас і лінгфонний кабінет для вивчення іноземної мови.

Окрім технічних засобів навчання, закупили багато навчальних посібників та навчальних приладів. Діяв у нас шкільний радіовузол. Було обладнано кабінет занять уроками домоводства. Там були електричні плити, посуд. В окремій кімнаті дівчата вчилися шити, ми закупили десять швейних машинок. Для хлопчиків створили сучасну майстерню по дереву та металу, яку наповнили дорогими станками для обробки дерева та металу. На кожного учня придбали необхідні комплекти різних інструментів. Все це купували як за державні кошти, так і за кошти наших шефів, які за кожною школою були закріплені Бориспільським райкомом партії.

Стаття з газети «Трудова
Слава», 23 листопада, 1991 рік

Обмін
досвідом

Школа — як улюблена пісня

Оазис людського духу — національна українська школа № 68 Саксаганського району Кривого Рогу. Ми, представники Гнідинської середньої української національної школи та Малої академії народних мистецтв — четверо вчителів і вісімнадцятеро учнів — приїхали в цю школу на запрошення керівництва, з метою обміну досвідом створення національної школи. Все в 88-й школі незвичне і таке природне, живе, хоч і ще на шляху пошуків, а шляху становлення. Це зовсім недавно школа російськомовна, з цього року в ній шість перших українських класів. Всі ці класи будуть поступово переходити і вже переходять на українську мову навчання. Спочатку, як каже директор школи Людмила Камлик,

дітей у класах не бракує, а побоювання виявились марними.

Звичайно, я не можу порівнювати школу № 68 з іншими школами Кривого Рогу, але тут, з перших кроків, вражас доброта і щирість, якою променяються кожні очі, звернені на вас. А з портретів, якими оформлена школа, дивляться проникливі очі Тараса Шевченка й Лесі Українки, Григорія Сковороди й Івана Франка, просвітителів і українських гетьманів. А ще школа оформлена картинами, що ілюструють події рідної історії, народно-пісенну творчість, багатство українських народних орнаментів і вишивок.

У школі введено предмети незвичні для відживаючої системи освіти. І перш за все — народознавство. Нам пощастило

но учні давали відповіді українською мовою на запитання учителя, поставлені російською мовою. Бо ще не всі вчителі опанували ту мову, яка неодмінно, разом з історією рідного краю, народною творчістю, літературою стане основою національного виховання, хоч і є в них велике бажання вивчення і розуміння потреби в українській мові.

За оці коротенькі два дні ми не лише встигли побувати на окремих уроках, а й провести свої уроки. Учителям і учням школи надовго запам'ятується урок української пісні, проведений вчителем Гнідинської школи Віктором Лузаном. Зі сльозами на очах, на засіданні педагогічного клубу «Берегиня», де були представники району та шкіл району, зворушені

кову «Лілею» у виконанні чотирнадцятирічної дівчинки. Я все чекав, коли вона зробить якусь помилку, ну хоч би наголос там поставити. Та так радість собі і не дочекався її. Не менше мене сльозувало світлобачення якої поетеси слова, її розуміння співу Нині і вієнко і народного співака ім. Г. Верьовки. Тут ми бачили цілі явища української культури. От тобі школа, от тобі й виховання! І ти, як і школа, маєш дитися такою дитиною.

Отак і залишиться пам'яті оця перша зустріч зі школою, що улюблена пісня, викладає в душі найцирніші свідчення до її творців, директора Людмили Камлик, заступника директора по науці (є й така жє важлива і необхідна моя думка, асистента Людмили Іващенко, Людмили Андріївна щиро до глибини душі закріпила в ідею національної школи і прикладає в них зусиль до реалізації цієї ідеї. То ж, дай Боже, ще більших успіхів у цій справі.

А завершили ми перебування тим, що

Доповнювали загальну картинку школи безліч різноманітних квітів в усіх класних кімнатах та наподвір'ї, в центрі якого сяяв водограй. Власноруч пошили штори на всі вікна. Кожна класна кімната мала своє «обличчя», вона відрізнялася кольором стін, малюнками на них.

В кожному класі стояли нові сучасні меблі, так звані «стінки» вціент наповнені книгами, необхідними наочними приладами. В них привертати увагу учнів яскраво і тематично оформлені вітрини.

Шкільні парти і стільці поступово закупили для всіх дітей нові. Для вчителя в кожен клас придбали сучасні письмові столи. Прикрашали класні кімнати і нові розкладні дошки. Вся школа в буквальному розумінні сяяла, була завжди чистою і охайною. В початкових класах і в кожному приміщенні стояло фортепіано, в початковій школі їх було три.

В 1990 році Мар'ян Коць із США придбав нам за власні кошти декілька комп'ютерів, ксерокс, радіотелефон. Все це до Гнідина привіз українець з Америки Роман Воронка. Тоді в жодній школі Бориспільського району такої техніки не було. Це давало нам змогу робити свої нові підручники, множити на ксероксі сторінки. За такими са-

моробними навчальними посібниками з новим змістом освіти вчилися діти.

Значну увагу ми приділяли шкільній бібліотеці, адже вона була переповнена книжками з радянською пропагандою. Цю частину літератури вилучили та інтенсивно, щомісяця, закуповували нову, здебільшого на українську тематику; книжки про українську історію, українську культуру, народні звичаї українців. Багато літератури нам висилала Українська Шкільна рада США та її керівник Євген Федоренко. Свою бібліотеку для нашої школи заповів колишній Січовий стрілець, учасник визвольних змагань 1917-1921 років, Максим Курис, що емігрував до США. Згодом до шкільної бібліотеки передали всі книжки сільської бібліотеки. Отже, наша книгозбірня, безперечно, була одною з кращих бібліотек шкіл України!

Все це було зроблено і закуплено всього за декілька років. Але ми все-таки працювали в надзвичайно старих і непристосованих приміщеннях, а хотілось нової сучасної школи. Я почала постійно думати про те, як її спорудити.

В селі діяв Гнідинський м'ясомолочний експериментальний завод, що підпорядковувався Москві. Директор заводу пообіцяв мені, що візьметься за будівництво школи і включить її

до п'ятирічного плану, який був обов'язковим для радянської системи господарювання.

Але згодом стало відомо, що спорудження школи «випало» з проекту будівництва Гнідинського експериментального заводу дитячого і дієтичного харчування. Наче блискава у мене вдарилася – скільки надій спалено! Пішла з'ясовувати ситуацію до заступника директора заводу Сергія Костянтиновича Солодова: що можна вдіяти? І цей шанований мною інтелігентний чоловік, досвідчений управлінець і будівельник запропонував план дій: треба добитись внесення правок до Всесоюзного п'ятирічного плану.

Уявити не могла, що воно таке – кілька слів правки до Союзного п'ятирічного плану. Не буду стомлювати читача. Найлегше завдання: полічіть робочі дні від 27 листопада до 31 грудня. Ось протягом цього терміну додатковий рядок про будівництво і фінансування майбутнього освітнього закладу Гнідина таки увійшов до «героїчних» накреслень останньої п'ятирічки. І то був останній шанс для гнідинців отримати нову школу. Я його видерла, можна сказати вигризла зубами.

Допомагали в цьому багато людей, наче останньому бажанню приреченого до страти. Найбільше – наш земляк з Бориспільщини, високопосадовець Мінмясомолпрому СРСР Леонід Григорович Охота. Та його підтримки було малувато.

Будівництво школи потрібно було постійно тримати на контролі. Спочатку все йшло за планом, нам у Москві виділили необхідні кошти. Найперше про цю новину сповістила районна газета «Трудова слава» у серпні 1989 року в коротенькій замітці:

БУДУЄТЬСЯ ШКОЛА

У с. Гнідин розпочалося спорудження нової середньої школи на 648 учнівських місць. Вона виросте під горою у мальовничій місцевості поблизу села. Кошторисна вартість новобудови понад 2 мільйони карбованців. Крім просторих світлих класних кімнат, проектом передбачені спортзали, тур, теплиця, інші необхідні приміщення.

Закладання фундаменту під нову споруду почали будівельники ПМК-13 тресту «Бориспільсьльбуд». Тільки в цьому році вони повинні освоїти 500 тисяч карбованців.

Перепони на шляху будівництва школи виникали одна за одною: то на якомусь стані виключать її взагалі із річного плану, то Україна відмовляється приймати кошти Всесоюзного бюджету, бо своїх не встигає освоїти, то проектні роботи вчасно не завершують, і процес будівництва переноситься ще на один рік, то узгодження підведення газопроводу до школи чиновники не підписують. І щоб вирішити всі ці питання зверталась до різних людей, які на той час знали Гнідинську школу та її директора. До Москви їздила дуже часто впродовж двох років за власні кошти доки будівництво школи вийшло на фінішну пряму.

Нам допомагав в цьому Борис Ілліч Олійник, який був на той час народним депутатом СРСР. Він в більшості перебував у Москві. Я знайшла готель, в якому жила українська делегація, відшукала помічника Бориса Ілліча: вони мені дві доби говорили, що нібито не знають, як з ним у сесійні дні зв'язатись. Тоді я заготувала три записки однакового змісту. Зранку, перед входом у приміщення Верховної Ради СРСР передала різним депутатам свої послання: кожен говорив, що знає Бориса Ілліча і обов'язково виконає моє прохання, передасть мою записку про зустріч з ним о 13-й годині, під час обідньої перерви.

Щоб не мозолити очі Кремлівській охороні пішла московськими вулицями. Розраховувала: від Кремлівського Палацу з'їздив хвилин десять помірної ходьби. Тому й поверталася не поспішаючи, по десятій на другу прийшла й обомліла: стоїть Борис Олійник перед входом, з ноги на ногу переступає, у «демісезонному» пальто – зима на дворі. Підлетіла до нього, вибачилася. А він без докору говорить: «Чекаю Вас з 13-ї». Я ж про своє: і такий лист про будівництво школи потрібний, і такий документ нас порятує. Борис Ілліч тихенько погоджується і обіцяє. Аж не вірилося, та він згодом все зробив. Тоді Борис Ілліч дуже вчасно закликав мені на поміч властивий тільки йому гумор. Він сказав: «А ви знаєте, я всі ваші три записки одержав», – мені камінь з душі впав, і я повірила, що нова школа в Гнідині таки буде!

Сьогодні приміщення Гнідинської школи – одне з кращих в Бориспільському районі і на Київщині. Воно унікальне, адже збудоване за індивідуальним проектом.

Стаття з газети «Трудова слава»,
1 вересня 1992 рік

Наша радість ПІД РУШНИКАМИ ДО НОВОЇ ШКОЛИ

Перші дні вересня на повнюються не лише першою осінньою прохолодою, а й веселим щебетом дітвори, які поспішають до своїх затишних класів — шкільно відремонтованих шкіл.

Гнідинським школярам у цьому році пощастило — із п'яти шкіл на Київщині, які відсвяткували новосілля, була одна і їхня кам'яна споруда.

На урочистій днійці — святково. Тут поряд з учнями — вчителі, гості, «винуватці» новобудови — будівельники, жителі села. Виступаючи, говорять про молоде покоління, про турботу про них, про те, якою має бути школа в Незалежній Україні.

У свою чергу дівчатка і хлопчики завдячували тим, хто доклав свої зусилля у зведенні двоповерхової красуні.

Та найбільше раділа, напевне, заступник глави обласної держадміністрації В. В. Стрілько, яка чи не найбільше зробила для того, щоб у Гнідині була нова школа.

Саме цей педагогічний колектив зробив чимало в розбудові і становленні нової національної школи в Україні. Всі виступаючи, а це були люди, які немало часу віддали для новобудови, згадали труднощі, згадали нелегкі часи, які доводиться переборювати, але зведена школа — це вінець праці. І не дивно, що по закінченню урочистостей, окремі будівельники переодяглися і пішли до роботи, хоча діти вже сиділи в нових світлих класах, за новими партами. За дзвоником звичасм, отець Василій не тільки освятив усе приміщення, а й окропив присутніх святою водою. І першими під рушниками до свого класу вирушили 34 першачки. Хай щастить їм і всій школі! У добру путь!

На фото: ось вона двоповерхова школа; до притих звертається В. В. Стрілько; отець Василій освячує школу і присутніх; під рушниками до рідної школи.

Текст і фото
М. ШОСТАКА.

*Ігрова кімната Гнідинської школи,
1986 рік*

*В шкільній їдальні Гнідинської
школи, 1984 рік*

Директор школи Валентина
Стрілько з учнями, 1985 рік

Шкільні повари, 1984 рік

*В шкільній їдальні Гнідинської
школи, 1985 рік*

*Урок англійської мови в
лінгафонному кабінеті, 1986 рік*

Шкільне свято, 1987 рік

Урок української мови, 1985 рік

Стаття з газети «Радянська освіта», 13 жовтня, 1989 рік

ШКОЛА—В НОВИХ УМОВАХ

НАША газета обіцяє допомогти кожному своєму читачеві, щоб його уроки стали справді творчими, цікавими, оригінальними. Відділ шкільної профтехосвіти планує в наступному році постійно розповідати про пошуки й надбання кращих учителів України, їхніх колег з інших союзних республік та сусідніх соціалістичних країн.

На сторінках «Радянської освіти» знову з'явиться не-

заслужено забута рубрика «Нотатки з уроків». Редакція відновить її на прохання читачів.

Чимало роботи чекає на освітян після прийняття Закону «Про мови в Українській РСР». Про те, як виконуватиметься цей документ у дитсадках, школах, профтехучилищах, ви теж дізнаєтеся з наших публікацій.

Кожна союзна республіка має право розробити власну

модель і концепцію національної школи. В їхній основі, ясна річ, має бути духовна й матеріальна культура свого народу. «Радянська освіта» планує підготувати читачий проект концепції загальної середньої освіти в Українській РСР. Невдовзі ми надрукуємо міркування й пропозиції з цього приводу директора Гнідинської дев'ятирічки Бориспільського району на Київщині В. В.

Стрілько. Цю публікацію ми запросимо до конструктивної розмови освітянську громадськість республіки, науковців, митців, батьків учнів. Читачий проект концепції, сподіваємося, врахуватиме необхідні умови для діалектичної єдності національного і загальнолюдського, інтернаціонального у всіх сферах діяльності української національної школи.

Ми прагнимо, щоб у наступному році стала постійною рубрика «Інтерв'ю з листом у руках». Це чудова форма відповіді на запитання, що хвилюють педагогів. Зокрема, докладно розповімо про порядок переходу нашої галузі на нові умови господарювання — почнемо з обласних інститутів удосконалення вчителів. Відділ збирається також провести читачий референдум щодо вдосконалення атестації освітянських кадрів та оплати їхньої праці.

Років два тому почався процес демократизації шкільного життя, у багатьох місцях педколективи обрали директорів. Як склалася доля цих людей? Журналістське соціологічне дослідження дасть відповідь на це запитання.

Нині створюються ліцейні гімназії. Але що стоїть за модною вивіскою, що змінилося у діяльності такого типу навчальних закладів? З початку другого навчального півріччя наші спеціальні кореспонденти побувають на місцях і в своїх публікаціях розкажуть вам про побачене там.

Стаття з газети «Трудова Слава», 4 серпня, 1989 рік

Будується школа

У с. Гнідин розпочалося спорудження нової середньої школи на 648 учнівських місць. Вона виросте під горою у мальовничій місцевості поблизу села. Кошторисна вартість новобудови понад 2 мільйони карбованців. Крім просторих світлих класних кімнат, проектом передбачені два

спортзали, тир, теплиця. інші необхідні приміщення.

Закладання фундаменту під нову споруду почали будівельники ПМК-13 тресту «Бориспільсьбуд». Тільки в цьому році вони повинні освоїти 500 тисяч карбованців.

В. ВАСИЛЕНКО.

Шкільне подвір'я, 1984 рік

*Приміщення нової Гнідинської
школи, яке введено в
експлуатацію в 1992 році*

Одне з приміщень Гнідинської школи, де було пічне опалення

ЇХ ЛЮБИЛИ ВСІ

**Про технічних працівників
Гнідинської школи**

Успіх Гнідинської школи залежав не тільки від педагогічного, батьківського та учнівського колективів. Багато праці в нього вклали технічні працівники.

В період 1979–1992 років їх було всього три: Дзюба Наталія Юхимівна (технічка), Білойван Ольга Костянтинівна (технічка) та Зайченко Володимир Маркіянович (завгосп).

Кожен із них працював надзвичайно старанно, можна навіть сказати, що бездоганно. І це тоді, коли їх заробітна плата було дуже мізерною. Але не зважаючи на це, Наталія Юхимівна, яку всі ніжно називали «тьотя Наташа», зимою починала свій робочий день о 4 годині ранку. Саме тоді вона топила грубки в кожному класі старого приміщення, щоб до 8 години ранку, до початку уроків, скрізь дітям було тепло. А в новому приміщенні потрібно було вимити до блиску білу підлогу. Щоб плитка сяяла чистотою, Наталія Юхимівна терла мокрою ганчіркою її після кожної перерви. В усіх класах було багато квітів. Вона їх дбайливо поливала, доглядала, підгодовувала. Жодного разу тьотя Наташа не скаржилася на важку працю.

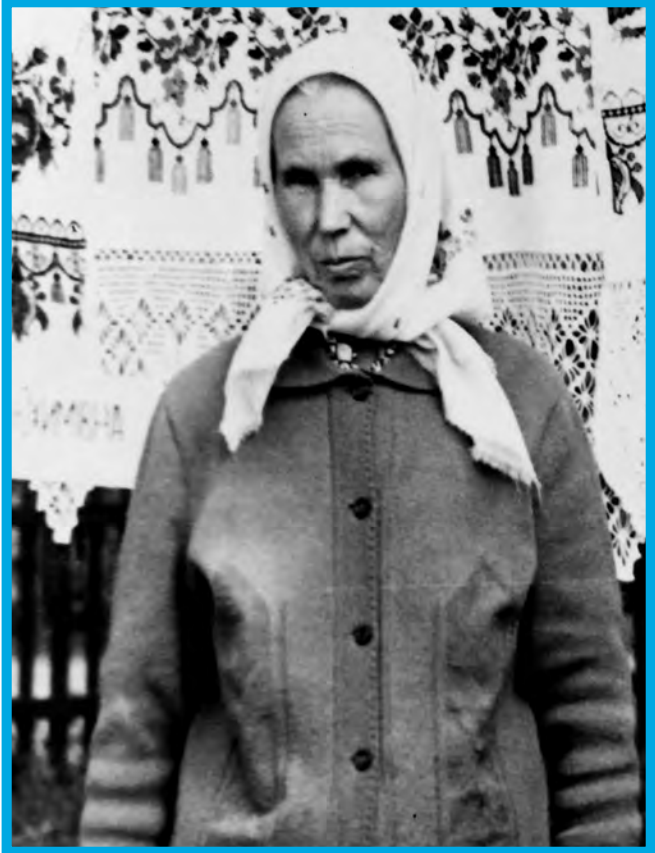
**Зайченко Володимир Маркіянович,
завгосп Гнідинської школи**

Інша технічка Білойван Ольга Костянтинівна відповідала за порядок і чистоту приміщення початкових класів. Вона також любила свою роботу, виконувала її старанно, без жодних нарікань на низьку заробітну плату. А ще Ольга Костянтинівна уміла в своїй печі робити дивовижні короваї. Щоразу, коли до школи приїздили гості, ми просили її спекти своєрідний витвір мистецтва, щоб за давньою українською традицією зустріти короваем тих, хто вперше переступав поріг нашої школи.

Наші технічки вміли робити все: вишивати, пекти, ткати, шити, в'язати. Шкільні вікна були прикрашені пошитими ними шторами, на подвір'ї вигравали різними барвами вирощені та посаджені їх роботящими руками квіти. Влітку, коли діти йшли на канікули, в усіх приміщеннях вони

*Технічний працівник Білойван Ольга Костянтинівна
на шкільному святі народних ремесел*

*Технічний працівник Дзюба Наталія Юхимівна
на шкільному святі народних ремесел*

удвох робили ремонти. І це виконувалось ними лише за заробітну плату, без жодних додаткових коштів і без жодних нарікань, що мало платять.

Сьогодні в це важко повірити, але було саме так. Більше того, коли в школі відкрилась Мала Академія Народних Мистецтв, ці дві жінки брали активну участь у її роботі. Наталія Юхимівна ділилась з учнями своїм досвідом вишивання рушників, Ольга Костянтинівна - відкривала дітям глибину українських народних обрядів, особливо сільського весілля. Саме в неї на подвір'ї відтворювалося це давнє гнідинське дійство. Також у її хаті діти вчилися щедрувати та колядувати. Цей урок, який вона давала учням, показували по республіканському телебаченню.

Наші технічки демонстрували свої витвори народного мистецтва на шкільних щорічних виставках. Все це зближало їх з педагогами та школярами.

На всі руки майстром був шкільний завгосп Зайченко Володимир Маркіянович. Про нього говорили: і швець, і жнець і на дуді грець. Він завжди вчасно до школи та кожному вчителю додому завозив вугілля. Воно було в той час дефіцитом, але наш завгосп якимось «добував» його, і ніколи ніхто не помічав, що в державі є така проблема. На його «плечах» були ремонт даху, вікон, парт, шкільних грубок, всього, що псувалося чи ламалося. Володимир Маркіянович завжди толерантно ставився до дітей, навіть до самих великих розбишак. Він умів знаходити з ними спільну мову та домовлятися про допомогу в шкільному господарстві. Все в нашого головного господарника в роботі ладилось: його поважали і коротко називали «наш Маркіянович».

Наші технічні працівники були людьми від Бога, їх всі любили, як люблять рідних і близьких людей. З того часу пройшло вже не одне десятиліття, але й до сьогодні в селі багато хто згадує про них тепло й щиро.

Учні уважно слухають виступи гостей школи, 1987 рік

НАШІ ДРУЗІ

Зв'язки Гнідинської школи із письменниками, науковцями, журналістами, співаками, артистами, композиторами, художниками, громадськими діячами та музеями України

З кожним роком прихильників педагогічного досвіду Гнідинської школи ставало все більше і більше. Ми стали досить відомими серед широких кіл української інтелігенції. У нас з'явилося багато справжніх друзів і помічників. Сьогодні, майже через тридцять літ, згадати всіх не просто.

Найпершою наші починання в царині українського змісту освіти й виховання підтримала Спілка письменників України та її члени.

Величезну допомогу надавали Дмитро Чередниченко, Галина Кирпа, Анатолій Качан, Василь Моруга, Дмитро Павличко, Петро Осадчук, Дмитро Білоус, Григорій Білоус, Юрій Хоружний, Василь Скуратівський, Іван Ющук, Олександр Підсуха, Станіслав Тельнюк, Наталка Поклад та інші письменники, а також громадський і політичний діяч зі Львова Ірина Калинець.

Гнідинські школярі виступали з концертами в приміщенні Спілки композиторів України та брали участь у різних музичних конкурсах оголошених цією організацією. Така ж тісна співпраця була із Спілкою художників України.

Міцна дружба зв'язувала педагогів та школярів Гнідина із відомими українськими співаками. В село неодноразово приїздили народна артистка України Ніна Матвієнко та народний артист України Анатолій Мокренко. Залишив школі набір своїх платівок відомий на весь світ співак Анатолій Солов'яненко, підтримувала педагогічний колектив славнозвісна оперна співачка Діана Петриненко.

Виступали в Гнідинській школі тріо «Золоті ключі», хор «Чумаки», народний хор «Гомін» під керівництвом Леопольда Ященка.

Велику допомогу гнідинцям, особливо учням художнього відділення, надавав художник-графік Василь Перевальський та художник Василь Вечерський. На постійно діючі шкільні художні виставки безвідмовно віддавали свої роботи про-

Завжди у всіх наших справах підставляв плече талановитий поет, Голова правління Українського Фонду культури, заступник голови Ради Національностей СРСР Борис Олійник.

Безвідмовним був і письменник Олесь Гончар. Особливо він допоміг у видруку нових Гнідинських підручників для всіх шкіл України, а також у роботі Малої Академії Народних Мистецтв. Гнідинські педагоги брали активну участь у багатьох заходах Спілки письменників України, в тому числі і з'їздах.

Добрі стосунки склалися у Гнідинській школи із Спілкою композиторів України. Частим гостем у нас був український композитор Віталій Кирейко, внук класика української музики Кирила Стеценка.

відні українські художники Іван Марчук, лауреат Шевченківських премій Олександр Івахненко та Марія Приймаченко, черкаська художниця Тамара Гордова, а також народна художниця Антоніна Литвин та багато інших майстрів пензля.

Популяризували досвід роботи педагогів з Гнідина багато журналістів. Найперше – головний редактор провідної педагогічної газети України «Радянська освіта» Ігор Лубченко, телевізійний журналіст Олександр Ткаченко, головний редактор журналу «Україна» Анатолій Михайленко, головний редактор журналу «Барвінок» Василь Моруга, головний редактор журналу «Початкова школа» Анна Лук'янець.

Часті публікації про школу робили журналісти Олександр Бригинець, Леся Воронина, Іван Чумак, Андрій Зиль, Дмитро Чередниченко, Людмила Яновська, Ольга Макаренко та інші журналісти й письменники.

Черпали досвід у Гнідині для своїх наукових розробок доктор педагогічних наук, професор Юрій Руденко, доктор філології, доктор педагогічних

Тріо «Золоті ключі» (Марія Миколайчук, Ніна Матвієнко, Валентина Ковальська) в Гнідинській школі, 1987 рік

наук, професор Івано-Франківського університету Мирослав Стельмахович, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка Анатолій Погрібний, А.В. Алексюк, доктор психології Олексій Губко та інші науковці різних навчальних закладів України.

Багато друзів у Гнідинських педагогів та учнів було серед працівників різних музеїв України, які гнідинці часто відвідували. Це - Національний музей Тараса Шевченка в Києві (науковий співробітник Наталія Кошарна); Національний музей народної архітектури та побуту України у с. Пирогово (старший науковий співробітник Лідія Орел). Часті запрошення до Гнідина на свої заходи надходили від Національного історико-етнографічного заповідника "Переяславського". Діти із задоволенням брали участі в їх заходах.

Слід зауважити, що в Радянському Союзі втілювати в життя нову українську навчально-виховну концепцію було непросто. З боку радянської влади надсились неодноразові перевірки, декілька разів ставилось питання про знаття із займаної посади директора школи Валентини Василівни Стрілько «за самодіяльність». Але тоді наші друзі також ставали на захист Гнідинської школи. Це були державні чиновники з Міністерства освіти України, зокрема начальник управління, легендарний розвідник Євген Степанович Березняк (Герой України, 2001 рік), Перший се-

кретар Бориспілького райкому партії Анатолій Зозуля, завідуючий Бориспільським райвно Михайло Корніяка, Голова Київської обласної профспілки працівників освіти Наталія Лазоренко, Голова Творчої спілки вчителів України Олександр Красноголовець. Саме Олександр Красноголовець приклав максимум зусиль, щоб ефективно і творчо запрацював на базі Гнідинської школи Всеукраїнський науково-практичний центр «Українська національна школа».

Постійно підтримував Гнідинську школу Голова комісії Верховної Ради України з питань освіти та науки, народний депутат України Ігор Юхновський. Він допоміг нам здобути самостійність у фінансових питаннях, відкрити для школи окремий рахунок в банку, взяти на роботу шкільного бухгалтера.

Не стояв осторонь становлення нової системи освіти в Гнідині і письменник Дмитро Павличко, який очолював Товариство української мови імені Тараса Шевченка. Наша школа була членом цієї масової патріотичної Всеукраїнської громадської організації. Гнідинці брали активну участь у багатьох її проукраїнських заходах не тільки в Києві, а і в різних містах України.

Спільно з нашими друзями вдалось зробити багато потрібних для України справ, розбудити в освітян український дух та бажання працювати по-новому.

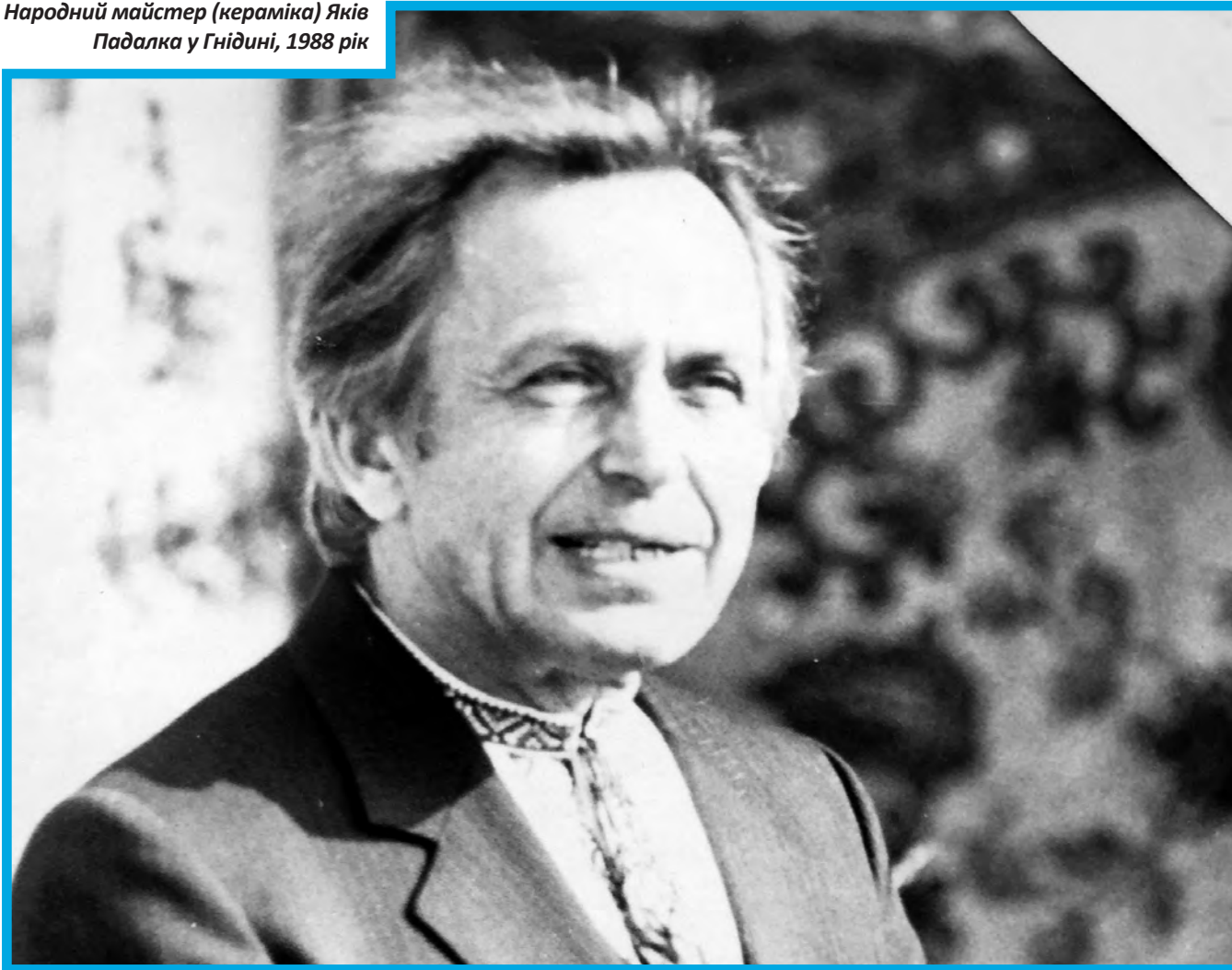
*Народний майстер Андрій
Набоченко, 1988 рік*

*Письменники, художники та
народні артисти в Гнідинській
школі*

Народний майстер (кераміка) Яків
Падалка у Гнідині, 1988 рік

Стаття в газеті «Комсомольська
правда», 19 січня, 1984 рік

Діти малюють мир. У їх юній уяві він постає розквітлим лугом, яскравим сонцем, високими світлими будинками, тракторами, машинами, кораблями — морськими й космічними, маевом червоних прапорів.

Діти пізнають світ. Його відкриваємо їм ми, дорослі. А насамперед — люди, які назавжди присвятили себе дитячим турботам, радощам і печалям, які зробили справою свого життя виховання майбутніх громадян нашого суспільства. Чесних, сміливих, красивих, окриплених. Люди ці — вчителі.

Ганна Юхимівна ДРЕМЛЮГА працює у Гнідинській восьмирічній школі Бориспільського району. Вчить хлоп'ят і дівчат читати й писати, лічити й малювати. А головне — вчить бути людьми, з юних літ відчувати себе громадянами великої Країни Рад. Вчить, що найдорожче для всіх людей — це мир.

Нехай завжди малюють діти тільки мир. Золоте сонце, блакитне небо і квітучу землю.

Фот. В. Керекеша.

*Письменники та співаки
в Гнідинській школі, 1987 рік*

*Письменники в гостях у гнідинських
школярів, 1987 рік*

Письменник Петро Осадчук
виступає

Можливо, ці дівчатка і не стануть професійними музикантами, композиторами, але є у них захоплення -- українська пісня. Вони пробують свої сили, пишучи музику на вірші відомих поетів. Мала академія мистецтв, що діє у Гнідинській середній школі, надає можливість творчим натурам розвиватися і вдосконалюватися.

На фото: члени Малої академії Наталія МАЙСТРЕНКО, Олена ВИШНЕВСЬКА та вчитель української пісні Віктор Іванович ЛУЗАН під час занять.

Фото В. Співака.

Стаття з газети «Молодь
України»,
1 березня, 1988 рік

ДОРОГА ДО СВОЄЇ БЕРЕГИНИ

Уроки народознавства в Гнідинській восьмирічці

В ОНО прийшло несподівано, як літня гроза, це запитання: «Який наш рід? Хто був мій дід, праділ?» Прийшло нерано, але коли й сім'ю мала, і аніжало й водночас окреслює своєю простотою і важливістю, своєю природністю і нерозв'язністю. Мама теж не так уже й багата, як виявилось, знала, і ми обоє журамо мовчати, дзвонить у червоно-відприжидного сонця вікно. «Хіба до кончань було, коли з одної били в другу? Та ще аби трималися роду, то щось би й нам підслось, а так розбіглися по всій землі... І, бач, не запам'ятав нікто нічого, а тепер віда дошукатися...»

Шукати. Треба шукати. Приймають така пора, коли людина забуває про хліб, про те, що було до цього дуже важливим, і віддається на пошуки своїх коренів. Бо починає боліти відраженість, свист, непричетність до цієї землі. Далі просати, вимагати акоріненості. Щоб не чужий почуватися.

Вони так само свистять, так само хвилюються, вимагають миру, рівності, волі, праці, але на порядку денній приходить інша питання, як, як доводять життя, в нерозривній єдності в першину: хто ти? звідси? що несеш люду? як передати естафету покоління? Без відповіді на ці неможливі доріжні сурішність, неможливе виконання повноважень громадян.

Любов до Радянської Вітчизни основишлюмований прищипи знання життя. А щоб полюбити, відраженість — треба дізнатися. І ще: все велике починається з малого. Значить,

вона! основи, в Гнідинській восьмирічці для себе лінійний машини й телевізори. Крім ще кілька обговорював важливі питання

перебудови, придбався, як до них підійти, а в Гнідині вже йшла конкретна робота по створенню Малої академії народних мистецтв, готувалась підручник для «Уроків з гарної поведінки» у молодших класах, вже підступали до складної й необхідної справи — народознавства...

Не хочу малювати навколо цієї школи якогось ореолу незвичайності, бо це ореол не значить суть та й набридли вони нам добріше, але напевно мусять віддати. Мобільність, згуртованість колективу, постійне відчуття часу, потреб сьогоднішнього, невтомність у пошуках нового, навіть подивляючись (на жаль, ми віддали і від цього терміну, і від того, що він означає) — чи не це маємо на увазі, коли говоримо про нашу школу в ідеалі, про школу, яка б задовольняла потреби часу й перебудови? І саме це характерне сьогодні Гнідині. А головне — збралась колектив однодумців.

Д ЕНІВ, коли до рук директора Гнідинської восьмирічці Валентина Василівна Стрілько потрапила книжка Василі Сауратівського «Берегиня», став для всіх гнідинців (саме так, але про це згодом) день відкриття і день зацікавлення. Мамі й великій гнідинці, як і всі члени цієї прекрасної мажорної і з любов'ю виданої книжки, відкрили давосвіт народного гнідині, а крім того, відкрили для себе те, що давно вже шукали, — підручник з народознавства.

Почали неспійно клопотатися, де б придбати книжку для читальні, про Гнідині, про школу й культуру взагалі, про проблеми, які треба вже вирішувати. Вони кудр створили

(Закінчення на 2 стор.)

Сторінка із літопису Гнідинської
школи, 1988 рік

ДОРОГА ДО СВОЄЇ БЕРЕГИНИ

(ЗАКІНЧЕННЯ.
Початок на 1 стор.).

ти в селі хор із дітей та дорослих — співачі тут люди, дивовижні скарби народного мелосу ще живуть, тож не да-ти загинути їм. А Василь Тимофійович став почесним членом Малої академії народних мистецтв. Уже ніби рідний...

Ні для кого не секрет, що важко зараз школі. Ідеї випереджають їхнє втілення, і від учителів, зокрема директорів, вимагаються не тільки знання, вміння орієнтуватися на потреби часу, а й певна доля ризику, сміливості, рішучості, аби йти в ногу з тим-таки часом.

У Гнідині «Берегиня» стала стержнем народознавчої роботи. Возлися за справу, не відкладаючи.

Звісно, було багато вагань, роздумів, пошуків, примірять. Як вести роботу? В якій формі найкраще? Хто має займатися цим — одна педагог чи кожен класний керівник? Де викривати час? Із ким, зрештою, порадитися?...

Експеримент тим і цікавий, що таїть багато несподіванок, дає багато відкриттів; тим він і складний, що, як сапер, довіряєш тільки своєму зна-чю, своїй совісті та інтуїції. Але чекати не можна. Хвиля бездуховності, нігілізму, жорсткості нищить душі, а відроджувати їх ой як непросто. Потрібно протидія. Вчасна.

ВЖЕ майже півроку Гнідинська школа в своєму розкладі має й уроки з народознавства. Отож вирішили і самі подивитися, чого досягнуто, і людей послухати — збоку завжди видніше.

Для методичного об'єднан-ня класних керівників готува-лися відкриті уроки з народо-знавства.

Літописний день був значай-ним робочим днем тижня. За-ключно давнєм давнєм, по-рожіли коридори, і виставка графічних робіт почесного чле-на МАНМ В. Перевальського теж мовби артикала.

Але вже незабаром піднесе-ність, святковість владно по-лонили і господарів, і гостей, бо урочистий, святковий було те, що долотало сердень.

«Отче наше» — таку тему мав урок у четвертому класі. «Кожна доба, кожне поко-ління відзначають свої іменні поля. Ці, образно кажучи, ав-

мольця, розстріляного ворога-ми, першого голови колгоспу, якого вбили куркулі, перших стахановок... І добрим напут-тям звучав голос гості уроку Марії Панасівни Птушкової (це вона разом з колишнім ди-ректором школи — Галатенком Ф. М. зробила цей чудовий альбом; і подумалося: такі б невеличкі скарбнички пам'яті та в кожну школу, в кожну родину, і не було б безбатчен-ків, перекотиполів): «Я вірю, сьогодні село стало вам рідні-шим, бо ви його краще зна-ли. Це земля наших предків. Кожен з них щось лишив на ній. Ми маємо їх пам'ятати. І береться їхні могили. І тримати в чистоті вулиці. І любити цю землю, бо вона — початок ве-ликого світу».

А мені згадалося моє Поді-ля, Південний Буг, наші сіль-ські кутки — Залужжя, Теп-личина, Садиба... Вчителі на уроках історії та літератури вранді-тоді повертали нас до нашого села, до його минулого й теперішнього, але то було безсистемно, від випадку до ви-падку, почуте зразу ж губи-лося серед іншої інформації і не давало того емоційного сплеску, як ось цим гнідинцям. І ми, учні, дивилися на свою Мамківку лиш як на старт у велике й таємниче майбутнє, не дуже додивляючись дослу-хуючись до неї самої, її бо-лей і турбот, тож лише кілька моїх однокласників і залиши-лося в селі. І я й досі не знаю, чому така, а не інша казка з Михоликої криниці, що біля лі-су, в Нестерівського яру, жми нас лякали матері, бо казали, що там живе блуд, а на Ку-пайла, хтось казав бабусі, го-рять в яру вогонь — світяться закопані скарби. Якого часу ці казки? Що доносять до нас? Про кого кагадують? Свідомі ж то губилося й губиться че-рез байдикуєть.

Я певна, всі мої одноклас-ники (та й я сама) не раз, не два і у вузі, і на роботі, і в сім'ї дітей приворили й гово-рили гарні слова про любов до Батьківщини, до народу, а я тут, у Гнідині, ралтом за-сміялася з широким та-

рідний край, і заспівали дві гості-вчительки журливу пісню «Лелеченьки» на слова Д. Пав-личка (те, що вона творилася тут, на очах, а не линула з репродуктора, теж мало зна-чення, це створило мікроклі-мат довіри й розуміння, під-силило емоційний вплив, даю-гарний взірць для насліду-вання, бо ми, на жаль, таки розучуємося співати).

І згадувалися прислів'я про-рідний край та пошанування його, і промовляв веселого вернісаж дитячих малюнків, що зображали куточки Гніди-на (а малювати гнідинці ви-ють і люблять); і викилося, що берег дитинства — ось він, поруч: батьківський поріг, ка-лина під вікном школи, па-м'ятник Герою Радянського Союзу Крайченку, лелека гніз-до на старій вербі, незрадлива мамина усмішка, рідна мова, сусідка Лазаренко Надія Анд-ріївна, яку запросили на урок розповіді про традиції тка-ни в селі. Схилювана, злі-ковіла від уваги, вона пока-зувала принесені з собою плоскі, гребіні, прядку, ве-ретенко, поставив перед кла-сом довгий і непростий шлях нитки від рослини до ткацьки, промовляла таїна робочих рук. «Те пам'ятаю, що робила з ма-мою, а потім і сама, — сказа-ла Надія Андріївна. — Дуже ж багато праці потребувало домашнє колодіння. Зараз маємо магазинне, але я торкаюся тим, що знала. І не треба зне-важати ні тих атрибутів, що вже відійшли, ні тих виробів. Бо то наше життя. А поди-міться, яке ж міцне, та які ше-увори ми вики на нього класти».

«Людина без берега дитин-ства стає забудувачом, без-примиком, вона за певних обставин може легко згубити свої і свої примикли, одре-тися від високих моральних і соціальних рис, бо за дитин-ства немає широкіх критеріїв, бо-жко можна легко переорієн-туватися, стати безбатченком», — певне в «Берегині» В. Сави-тінський. Знає свій берег, ли-

Наставники гнідинських школярів, 1988 рік

І ЗАЗВУЧАЛА ШКОЛА

Короткий огляд преси, радіо, телебачення про Гнідинську школу

В середині вісімдесятих років ХХ століття про досвід Гнідинської школи почали писати всі провідні газети та журнали України, в тому числі преса Бориспільщина та Київщини. До нас часто приїздили різні кореспонденти, публікації з'являлись дуже часто впродовж багатьох років.

Звичними для гнідинців стали різноманітні статті в республіканських газетах, зокрема захоплювались Гнідинською школою «Радянська освіта», «Вечірній Київ», «Молода гвардія», «Літературна Україна», «Культура та життя», «Зірка», «Піонерська правда», «Комсомольська правда», «Говорить і показує Україна» та багато інших. Дуже багато публікацій давала Бориспільська районна газета «Трудова слава» та газета Київщини «Київська правда».

Не так часто, але з'являлись статті про досвід Гнідинських педагогів у Всесоюзній педагогічній газеті «Учительская газета», а також у газеті Українського Конгресового Комітету США «Свободі».

Дізнавались про школу в Гнідині з радіо та телебачення. Учні, вчителі, батьки, шкільний хор «Родина» брали участь у багатьох передачах. По «Першому каналу» на телебаченні передавали повністю, без жодних скорочень, уроки народознавства, які проводили всі класні керівники по черзі, а згодом талановита молода вчителька, випускниця Київського університету ім. Тараса Шевченка Людмила Іваннікова. Таким урокам обов'язково передувала розлога анотація-реклама в дуже популярній на той час газеті «Говорить і показує Україна. Одна з них називалась «Гнідинський феномен» (автор Василь Скуратівський).

Захоплено про нові підходи у навчально-виховній роботі розповідали сторінки багатьох республіканський журналів. Серед них – «Радянська школа», «Початкова школа», «Піонерія», «Барвінок», «Україна», «Соціалістична культура», «Рідна школа» (Шкільної Ради США), «Советская педагогика», «Українська мова та література в школі» та інші часописи.

Оскільки шкільний хор «Родина» брав завжди участь у фольклорних концертах у Палаці «Україна», «Жовтневому Палаці», а ці мистецькі виступи транслювали провідні телеканали – Гнідинська школа робилась все більш популярною в Україні та серед педагогічних колективів.

Всі провідні канали радіо України також висвітлювали нові підходи навчально-виховної роботи Гнідинської школи, особливо відродження українських звичаїв та української культури.

«Перший канал» телебачення повністю зазняв зимовий обряд колядування та щедрування у Гнідині. Декілька років підряд його показували по телебаченню на зимові свята.

Приїздили знімати народні звичаї і обряди телевізійники з Японії та Китаю. Декілька днів підряд вони проводили телевізійні записи сучасною японською технікою і залишили відповідний запис японською мовою в шкільній книзі відгуків.

Все це робило педагогічний колектив Гнідинської школи знаним не тільки в Україні, а й у світі.

Деякі копії публікацій з літопису школи доповнюють картину неабиякої популярності невеликої школи в с. Гнідин на Бориспільщині.

Сторінка з літопису Гнідинської школи

Трудова слава

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

ОРГАН БОРИСПІЛЬСЬКОГО МІСЬКОГО КОМІТЕТУ КОМПАРТІ УКРАЇНИ, МІСЬКОГО І РАЙОННОГО РАД НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Виходить з жовтня 1936 р.

Руку дружби подають...

Між учнями Гнідинської восьмичірної школи і Київським музеєм пам'яті про Т. Г. Шевченка вже існують дружні зв'язки. Протягом цього часу не раз проводили у школі зустрічі Шевченківської премії, читали писемничину та листи, які своїм творчістю так чи інакше пов'язані з ім'ям великого Тараса.

Павло Громенко розповів про те, як шанували Т. Г. Шевченка в далекому Олександрії, а нещодавно знову відвідав його. Бачив і новітню боротьбу, де перебував доет. псевдонімом «Каземат». В Олександрії мешкають люди більш як 78-міліонностістю.

Виступали перед гостями й інші гості. Дітями своїми вживанням від побаченого, читали свої твори, декламували вірші, уривки з поеми Т. Г. Шевченка...

А потім в автобусі завітали піснями «Розе та слоник» і «Вірш про сонце». Це учні почли нею свій концерт. Співав хором під звуки музики розповідали цікаві епізоди з біографії великого борця за словесну чистоту, спільну народу трудивши, читали вірші, уривки з поем. У школі устали діє літературна студія, яку веде учителька Н. Г. Вікторишина. Члени цієї студії також прочитали свої вірші.

У Гнідині працює філія районного Будинку дітей. І майже всі учні його брали участь у підготовці і проведенні сесія-застігів між учнями і вчителюваннями музею Т. Г. Шевченка та проєкційними творчістю бібліотеки. Була також проведена виставка робіт дітей школи. Виставка була присвячена Шевченку, і викладав у школі поета дівчата Ім'я поета дівчатами, який та й піве місто, що вросло на території Новотарасівської фортеці в радянський час, носить ім'я волинського Кобзаря.

У ПАЛІТРИ ЩАСЛИВОГО ДИТИНСТВА

У нашому місті полюбився Гнідин. Маленький містечко придіпрієв'я. Трагедія сонце купається в дніпровських заплавах, і тремить у голубому повітрі названа тиша. Гнідин. Село, обласкане волюю й сонцем. Чи знають про його існування за межами району? Сказати, не дивно, якщо й не знають, адже сіл таких ой скільки в Бориспільському районі області. Але ж ні. Про Гнідин знають тепер навіть у Франції. І настане завдання кому? Патрістасиці Гнідинської школи Поліні Пилипівні, коїній художині.

Один з її малюнків, представлений на дитячому виставі в Київській інститут удосконалення вистави, завоювали високу оцінку авторитетної комісії, відправлено в подорож у французьке місто. Романа, де наприклад і вилученого року була організована міжнародна виставка дитячого малюнка, присвячена 40-річчю Перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні. А

незабаром коїній художині була вручена пам'ятка грамота за участь у цій виставі. Голубий дніпровської води й бездонного неба, садів, веселих і барвистих літніх квітників, біля них зимових полів убралася в себе дитячі малюнки вихованців художнього гуртка Гнідинської філіалу Бориспільського районного Будинку дітей. Майстерності художнього бачення і відтворення світу називає тут 40-річчю Тамара Григорівна Пилипівна. І видно, що мамини уроки не пройшли даремно. Поліні з першого класу захоплюється малюванням, а як наслідок — мимозерічна участь у міжнародній виставі.

Роботи Поліні і її друзів — гуртківців Віти Кошар, Наталі Рабо, Світлани Григорівни, Оксани Велюк, Оксани Кондратової моделювали, радіо, анимодельний, хор та ансамбль, інструментальний ансамбль.

Напередодні Першого травня на базі районного Будинку піонерів, ким керує Н. В. Гольєса, відбувся обласний семінар методистів і директорів Будинків піонерів. Його учасники ознайомилися й високо оцінили уміло налагоджену гурткову й виховну роботу при Гнідинській та Щасливий школах. Майбутні аватори продемонстрували навини моделювання, набуті в ході навчання в гуртку. Гости подивилися на керівників гуртківців технічного моделювання. Значну матеріальну допомогу філіалу надають шефи — Гнідинський довідно — експериментальний завод дитячого та дитячого харчування. Був би витітуть садів у Гнідині, гудуть над селом у весняній благодаті сріблясті літани, на яких прокладають борозни потужні трактори. Пильно спостерігають за цим усім дитячі очі, народжують у пам'яті, щоб по інтересах. Тут дитяча літературна і музична студія, гуртки образотворчого мистецтва, крою і шиття, в'язання, машинної і художньої вишивки, технічного моделювання, радіо, анимодельний, хор та ансамбль, інструментальний ансамбль.

П. ЄСНІК.

До 150-річчя від дня народження П. П. Чубинського

Чубинський повертається на Бориспільщину

Бориспільщина — початок життєвих і творчих витоків великого українського народознавця Павла Платоновича Чубинського. У селі Велика Стариця, що лежить на березі, колись такої чудової, а нині майже повністю зруйнованої Броварським заводом порошкової металургії, річки Красилівка, живуть мої батьки. Та от що характерно: обое вони ніколи раніше не тільки не чули про долю Чубинського, а й не знали його імені. Це й зрозуміло: виховані за вимогами сталінського часу, вони були від і назавжди відлучені від глибоких пластів історії рідного народу й краю. Не потрапило в цьому плані певною мірою й мені. Розпочавши шкільну навчання в рік смерті Сталі-

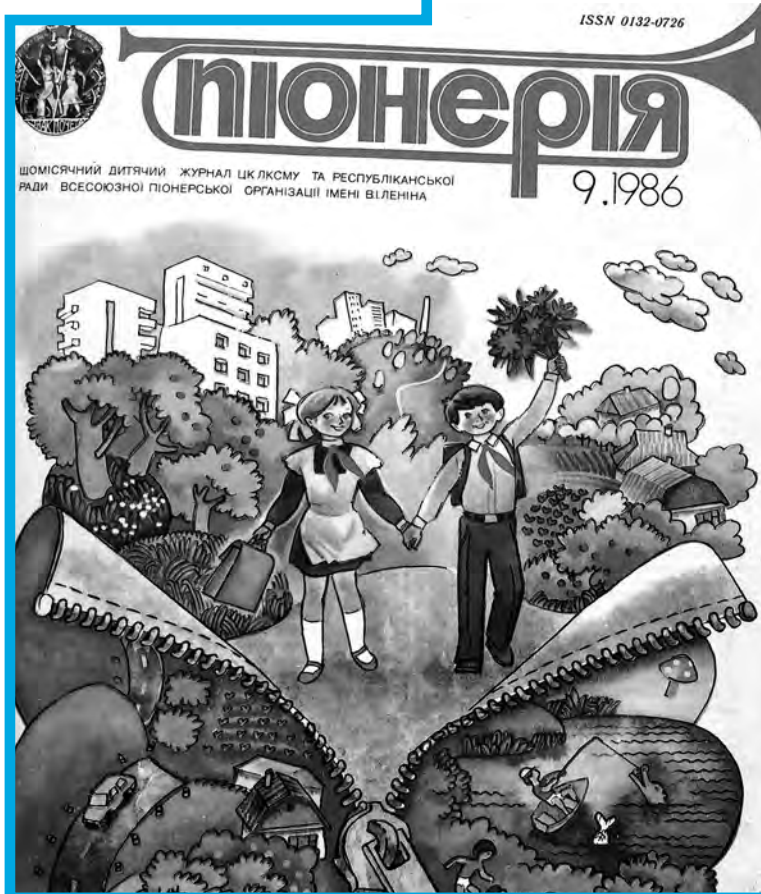
на й завершивши її в рік приходу до влади Брежнєва, а теж нічого ніколи не знав про Чубинського. Його ім'я відкрилося мені лише на початку 70-х років, коли в стінах університету вперше засів за курсову роботу з української мови. До рук тоді мені щільком випадково, потрапив петербургський журнал — «Новое время», майже столітньої давності. Там, в інформації «Вчера в Казанском соборе...» мовилося про панакхиду по Тарасу Григоровичу Шевченку і... по Павлу Платоновичу Чубинському. Відразу і з'явилось запитання: чому організатори панакхиди, серед яких був, зокрема, і видатний історик та письменник Микола Костомаров, поставили Шевченка та Чубинського поруч? Кинувся шукати від-

повідні книги й матеріали про Чубинського. Чи треба підснювати, як на мене, ще не оперовано, хоч і 24-річного студента подивилися в бібліотеці? — Хлопче, — багатозначно мовила мені сива бібліотечкаря, — у нас таких книг нема. — По-мовчала, додала ще багатозначніше: — Я тобі їх шукати не раджу... Ось так... На щастя, переляк мною не опанував і я звернувся за допомогою до університетського викладача фольклору. — Займіться чим-небудь іншим, — повадив він мене без будь-яких пояснень. До цих чимось зловісних слів, я теж не став дослухатися. Відтоді й почалося для мене поств-

пове й неухильне. Факт за фактом, рядок за рядком, відкриття біографії непересічної людини. Я все більше й більше робився земляком Павла Платоновича Чубинського. Нині ж, з відстані часу, відчуваю значний сором за свою колишню габєбну необізнаність. Не полишає мене сором навіть і тоді, коли я думаю: «Не моя в тому вина, а... скоріше біда!». Довелося жити в брежнєвсько-судловські часи, то ж чи могло бути інакше? Не лише мене, а й моїх земляків, як, зрештою, й усіх нас, тривалий час відлучали від рідної історії, старованно витравлювали пам'ять про тих, хто завжди був її символом. А Чубинського потрібно вважати саме таким!

ні відомо, тут зробило. Чия в тому луга? Не можу не згадати учителів та учнів Гнідинської середньої школи ІХ стараннями став музей П. Чубинського. Прямімо й те, що влітку рахунок № 700709 збору коштів на пам'ятник великому народові, районний архітектор Ю. І. Новохатко розробив проєкт пам'ятника. Відрадно ворити й про те, що був великий літературно-мистецький вечір, свячений 150-річчю Чубинського. Не можу порадити й з того, що ламі бориспільців відомо поховання Платоновича та час пам'ятника, що стояв його могилі... І все ж чи не найшу радість вселяє те до багатьох цих с причетний міськомті. Я зробив далеко не вний перелік того, вдалося здійснити, та ж такі наважуся на сновок: Чубинський вертається на Бориспільщину. Його земляки пер знають про н Він заново поселився ред них. У людей вдумайтесь у цей

Вірші Ніни Рій у журналі
«Піонерія», 1986 рік

ПІЗНЯ ОСІНЬ

Вже з дерев злетіло листя,
Тихо впало нам до ніг.
Горобина у намисті
Вже чека на перший сніг.

Сонним ранком розстеляє
Сиві кучері туман.
Гай замовк. Лиш вибиває
В лісі дятел в барабан.

Дош холодними нитками
Тче осінні килими.
Десь далеко за горами
Іде білий кінь зими.

Ніна РІЙ,
учениця 6-го класу,
с. Гнідин
Київської області.

Малюнок О. МАЛАКОВОЇ

Козак Мамай, робота юного
академіка Гнідинської школи
М.Білойвана

До джерел

У Жовтєвому Паладі міста Києва відбулася Республіканська установча конференція малих академічних мистецтв України. Учасники її — перший народний мистецтвознавець України, директор МАНМ імені Павла Чубинського, що народилася й виквітлася у Гнідинській восьмирічній школі на Бориспільщині, та її філіали з Любарської і Вороньківської шкіл; друга — зі Стецівської і Середньої школи Звенигородського району Черкаської області; далі — із третьої та сьомої броварських шкіл Київщини; малі академії Русівської, Підвисоцької, Зібрівської та Краснолівської шкіл Івано-Франківщини; Крушівської та Сварненської шкіл Дубровицького району Ровенщини; Київської № 200. У конференції також брали участь фольклорний ансамбль «Сонейка» школи № 3 Мінська та фольклорний ансамбль «Струмочок» Музичанської середньої школи на Київщині.

ВІДКРИВАЛИ конференцію начальник управління виховної роботи Міністерства народної освіти УРСР Л. Греков, заступник голови Українського фонду культури Д. Янко, заступник міністра освіти УРСР В. Луговий, заступник голови Говариства української мови імені Тараса Шевченка, письменник І. Юшук, директор Гнідинської восьмирічної школи В. Стрілько та учениця цієї школи Світлана Давидова. У підготовці її взяли діяльну участь відповідальні працівники культурного фонду Є. Алексєнко та Л. Щербина.

Багаті й розмаїті були твори лабораторії, в яких поруч із дітьми працювали дорослі. Скажімо, гнідинці Катерина Миколаївна Циганок разом із дівчатками плела кошники з лози, Ігор Лебідь — розписував писанки. Тамара Пильщикова витинала витинанки, Марія Придиба — пряла. Розписували писанки й учні Зібрівської школи. Разом із майстром М. Косовичем. У броварських лабораторіях разом із В. Терещенком виготовляли сопліки (сш № 7), а С. Кучів учив плести брили (сш № 3). Краснолівська майстриня Ганна Мельничук разом із доньками Галинкою й Марічкою шили вбрання.

У круглому фойє — демонстрування народних костюмів. Діти й дорослі ана вже модель МАНМ) показують унікальні мистецькі скабки свого краю — чоловічі й жіночі, літні зимові, весільні та інші вбрання.

— От який вже така мода вернулась — чути боку, — як гарно було...

— Самі вертайте мо... — відповідає хтось. Поруч на століх: до-люба-тецьки».

лосували за створення Асоціації «Мала академія народних мистецтв» (президент — Анатолій Мокренко), прийняли звернення до всіх шкіл республіки створювати й розвивати нову форму естетичного виховання дітей, дбати про відродження й збагачення народної культури.

А наступного дня фольклорні відділення Малих академії народних мистецтв взяли участь у добродійному концерті «Влагоді, мати...», коштів від якого піду на будівництво музею видатного етнографа і фольклориста Павла Чубинського. В концерті виступили також білоруський ансамбль «Сонейка» (Мінськ) та «Струмочок» із Київщини.

Сталася подія, яку важко переопініти. Прилюдно визнано експеримент, що розпочався в Гнідині й живо перекинувся на інші регіони республіки. У цьому експерименті брали участь учні вчителі,

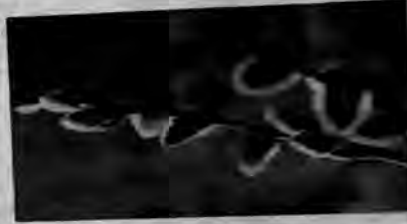
стеством тоді, коли зачався до народної творчості, — говорив Анатолій Мокренко на Круглому столі. — Людина, яка хоче бути сучасною, повинна знати минуле. Ми бачимо один шлях до відродження: треба, щоб старше покоління прийшло до дітей...

— Найголовніше це народ, це оті живочини, що зі своїми мистецтвами, своїми ремеслами прийшли в школу, осясалили наших дітей, принесли їм пісню, принесли любов до своєї землі, — стверджувала Валентина Стрілько.

— Сто тисяч читачів нашого журналу «Васілка» ознайомляться з чудовими листами гнідинських школярів і задуматься, що треба підняти й своє народне мистецтво, — сказала відповідальний секретар журналу Т. Тарасова.

Тамара Сергіївна зачитала вітальну телеграму від почесного члена Гні-

Від маминої пісні

із калиною», «Коровий хліб»... «Житий короваї, киши, шишки, перепічки, калачі... І рецепти випікання... На колір і на смак... Тут і обмін хлібом, дарування пригощання... Музика, танці, гімни, величання... Ради, поради... Враження... Чимало охочих послушати, що скаже народна улюблениця Ніна Матвієнко... Пізнають автора «Берегині» Василя Скуратівського, авторів підручника «Андрійкової книжки» Г. Кирлу та В. Стрілько, автора книги про Олександра Петрусенко — Миколу Кагарлицького, автора підручника «Українська мова» — Івана Ющука...

Конструктивний і живий був обмін думками на так званому Круглому столі. До розмови було запрошено дорослих і дітей — всіх, хто зацікавлений розвитком нової форми естетичного виховання школярів. Вели розмову член правління Товариства української мови імені Тараса Шевченка, голова ради програми «Народна пісня, народна творчість» Українського фонду культури, народний артист СРСР Анатолій Мокренко і директор Гнідинської восьмирічної школи Валентина Стрілько. Виступали діти й наставники батьки й творчі люди, представники офіційних установ.

батьки, односельці, письменники, фольклористи, етнографи, співаки, композитори, вчені... Модель вимріяно, вироблено, вибудовано... Тепер її можна переймати і впроваджувати в будь-якому куточку не тільки України... Цією моделлю зацікавилися педагоги Білорусії, Литви, Югославії, Болгарії, Польщі, Франції...

Які висновки впливають із цього експерименту?

Під одним дахом можуть прекрасно співтворити дві школи: звичайна й мистецька. Скажімо, загальноосвітня й музична чи загальноосвітня й народних мистецтв. Остання з них — модель, що заявила на практиці про свою актуальність і життєвість і дістала назву Мала академія народних мистецтв (МАНМ).

Ця нова форма естетичного (а відтак — і морального!) виховання дітей сприяє відродженню народних мистецтв — народної поетичної творчості, народної архітектури, народного образотворчого мистецтва, народної музики, народного хорового співу, народного танцю, народного театру. — відродженню ремесництва, традицій обрядів, свят народних знань, досвіду та уважень. І, в кінцевому рахунку, веде до духовного...

динської МАНМ, заслуженого діяча культури Білоруської РСР письменника Василя Вітки...

Дух народу незнищенний! Пора вже цю тисячолітню аксіому збагнути. Час і собі вже братися за розум. Народ свою місію знає, і голова правління Українського фонду культури, народний депутат СРСР, заступник голови Ради Національностей Верховної Ради Союзу РСР Борис Олійник засвідчив це приємне явище своєю вітальною телеграмою: «Учасникам Республіканської установчої конференції Малих академії народних мистецтв України нашим вічним подвижникам вчителям, батькам, юним громадянам, які в малих академіях народних мистецтв чинять велику справу, бережуть і примножують безсмертні традиції наших предків. Хай вам усім щастить у цій благородній справі на безмежній ниві духовного розвитку рідної культури».

У малих академіях народних мистецтв девіз дуже прозорий, що висловив його колись Анатолій Мокренко: щоб діти стали народом!

Іншого не дано.

Стаття з газети «Трудова Слава»,
15 січня, 1990 рік

З повагою до минулого,
з любов'ю до сучасного

Крона виростає з коріння

Сьогодні ми особливо відчуваємо втрати не лише в економіці, а й духовній сфері. Скільки знищено пам'яток за ті роки, коли не рахувалися з думкою народу. Часи збайдужіння так глибоко густали своє коріння, що значна частина населення просто перестала розуміти вагу історичних і культурних надбань і сприймає їх як питання останнього порядку. На сторожі відродження духовних скарбів минулого, забутої нашої історії стоїть Товариство охорони пам'яток історії та культури. Що зроблено цією громадською організацією за 1989 рік і що лишилося боргом на майбутнє? — з таким запитанням редакція звернулася до голови правління міськрайової організації Товариства, секретаря міськрайової партії Т. Г. Овчаренко.

Із свіжким вітром зміни у країні повернулось до нас ім'я всесвітньвідомого вченого-етнографа П. П. Чубинського. 150-річний ювілей цього широко відомого в Борисполі і Києві Добрим нашим оновлення української культури в районі ста ла Глибинська Мала академія народних мистецтв ім. П. Чубинського. Малі академіки займалися за відродження обрядів рекреаційного весілля, колясок, педрилок, весілля. Поєднані наши зерна дали добрі сходи в Пирський, Кіровський, Любарський школах, де діють Школи Малого академіка, ведені уроки народознавства, проводяться велика робота по виконанню

від громадян міста надійшло близько 2 тисяч карбованців. Участь у формуванні цього фонду взяли й жителі м. Києва: голова Українського Товариства охорони пам'яток П. Толочко, заступник голови обласної організації Товариства Н. Булаєвська, письменник Д. Чередиженко, жителька Т. Кучинська. Перекази на пам'ятник надійшли від працівників райвузла зв'язку Тернопільської області, жителів сіл області.

Відрадно й те, що ніхто не просив, не примушував, не встановлював суми внеску. Тільки хто відгукнувся на наш заклик, внесли суми від 5 до 300 карбованців. Хто скільки

майданчик під пам'ятник.

6 грудня 1988 року виконком міськради прийняв рішення № 190 «Про спорудження в Борисполі пам'ятного знака Т. Шевченку і пам'ятника П. Чубинському». В ньому записано до 1 січня 1989 року провести підготовку і благоустрій території могил П. Чубинського. Але виконавці — ПМК-53, виробниче управління комунального господарства, БМУ-12, авіапідприємство зигнорували цим рішенням.

Перші кроки допоміг зробити суботник, організований міськрайовою партією і правлінням Товариства. Тоді було впорядковано кладовище. Але цього мало. До сьогодні не підготовлені матеріали для встановлення пам'ятника.

Згадані вище організації рішенням міськвиконкому зобов'язані підготувати майданчик і під пам'ятний знак Т. Г. Шевченку. Цю роботу треба було виконати до 1. 05. 89 р., але справа не зрушила з місця. Миськрайовна організація Товариства просить міськвиконком принципово підійти до виконання свого рішення з тим, щоб підготувати майданчик під пам'ятний знак Т. Г. Шевченку, який буде споруджено повністю за кошти Товариства, зароблені на суботниках. Скульптурна композиція вже завершена, вона відливається в бронзі, але поставити її нема куди.

Як і намічалось, проведено реконструкцію пам'ятників воїнам-односельцям і першим комсомо-

латор М. М. Суходолов. Та міськвиконком і архітектор міста, члени правління Товариства В. Г. Швидун і В. І. Заприводе не виявляють наполегливості, щоб прискорити роботи по виготовленню бюстів і встановленню їх до 45-ої річниці Перемоги.

Розпочато роботу над скульптурою для братської могили воїнів в с. Велка Стариця. Проект уже затверджено художньою радою.

Це лише неповний аналіз робіт по спорудженню і реконструкції пам'ятників. Але хочеться сказати про формування фонду охорони пам'яток, без якого наша робота неможлива. Він характеризує активність членів правління і первинних організацій у пропаганді пам'яткоохоронних завдань серед населення.

Про витрати коштів вже сказано вище. Крім того, 10 тисяч карбованців виділено на створення документального фільму про П. Чубинського.

В 1989 році до фонду охорони надійшло 11252 карбованці, зароблені на суботниках. Але не взяли участі у його формуванні радгоспи «Комунар», «Іскра», «Кіровський», «Україна», «Вишеньківський», «Промінь», «Сеньківський», «Дніпровський», «Дударківський», держплемзавод «Бортничі», Іванківська і Старівська птахофабрики, Голувурівський і Кучаківський держплемптахозаводи, авіапідприємство. Цим вони продемонстрували своє ставлення до пам'ятників і пам'яті, нерозуміння того, що сьогодні говорити тільки про молоко, м'ясо, хліб не можна, хоча це дуже важливо. Історико-національна спадщина потребує не меншої уваги, ніж продовольча проблема. Отже,

Сторінка з літопису
Гнідинської школи

ЛЮБЛЯТЬ своє село кві гнідинчани. Люблять за весняну красу, за лелек, що вибирають тут собі оселі, за зростаючу росу й осінній достаток. А що найголовніше — зміють помітити в своїй домівці усе незрівнянно гарне і відтворити цю красу словом на папері, пензлем на полотні, а дехто, як скажімо, учні 4-го класу Віта Божавський та Сергієво Гребінник — у стрімких обрисах моделей літака. Вони — активні учасники авіамодельного гуртка.

А це — постійно діюча виставка дитячих малюнків на подвір'ї початкової школи. Пролітають лелеки над школою та й упізнають себе на малюнках. Літературу та художню студію цієї школи нагороджено літературною премією імені І. Кошляка редакції журналу «Барвінок». Знають творчість юних гнідинчан і за кордоном — малюнки першокласниці Людї Савон експонувалися торік на міжнародній виставці в ЧССР.

Заслугована вчителька УРСР, делегат V з'їзду учителів України, що сьогодні розпочинає свою роботу в Києві, Галина Юхимівна Дремлик часто буває з своїми третьокласниками на мальовничих околицях Гнідина, допомагає учням побачити красу рідного краю.

А цей знімок зроблено кілька днів тому в Республіканському піонерському таборі «Молода гвардія». Цілий місяць його господарями були кращі юні кореспонденти з різних областей України, а серед них і шестикласниця з Гнідина — Віта Новаць, Оксана Кондратенко та Ніна Рід.

Фото Петра ВДОВИЧА та Володимира БЕРЕНА.

Там, де живуть
лелеки

дівчаток не стане професійним художником, але на все життя у них залишиться потяг до прекрасного.

Ці знімки зроблені в Гнідинській середній школі. На знімку ви бачите керівника гуртка образотворчого мистецтва Тамару Григорівну ГАЛАТЕНКО з Світланою ГАЛАТЕНКО та юних художниць -- Іру СОЧЕНКО, Наташу МАЙСТРЕНКО, Люду КУДЬКО, Олю СУРЖИК та Юлю ЯЩЕНКО.

Фото В. Співачка.

Юні академіки Гнідинської школи, газета «Молода гвардія», 1986 рік

Стаття з газети «Трудова Слава», 24 жовтня, 1989 рік

Закоу про мови в УРСР

Все залежить від нас

Хочу зупинитися на статті 23 «Мова виховання в дитячих дошкільних установах» і статті 24 «Мова навчання і виховання в загальноосвітніх школах». Тому що саме тут насамперед ми повинні оживити оті одубілі за період застійного часу пагінци, розвинути їх внутрішні можливості на повну силу. Бо де, як не в дошкільних, шкільних навчальних закладах закладаються початки доброго, вічного, то ж звідси і починає найшвидше

перебудовчий процес по реалізації вироблених задумів.

Бо тільки в навчальних закладах можуть дати маленькій людині, майбутньому господарю землі української те, чого опісля набагато важче навчитись. Бо людям різної національності варто не тільки знати азбуку читання чи мовлення, а знати історію своїх попередників, володіти духовними знаннями своєї національності.

Хотілося б навести один приклад. Довелось моїй знайомій одного разу побувати за межами республіки, в одному великому місті. Говорить, хоч і не довго побула, та все ж скучала за рідним словом, і одного разу в магазині подякувала продавцю українським словом. Продавчиця, жінка літ 50-ти, зачувши мої слова, просто вигукнула: «Ви с України! Боже, як давно слыхала родную речь». І почала просити, щоб я сказала їй ще щось українською мовою. Я говорила рідною мовою, розповідала про свій край, а в тієї жіночки, — говорить моя знайома, — капали невольні сльози. А потім вона сказала мені: «Передайте рідній Україні, українським людям, хай не забувають рідної мови. Бо як важко жити, коли не чуєш поруч рідного з дитинства слова, тим більше, коли починаєш забувати». І це було 15 років тому, у пору, коли мову забур'янював час застою. Та були люди, які не байдуже ставились до рідної мови.

У нашій хаті багато літ зберігається картина місцевого художника - аматора, вчителя - пенсіонера школи М. Г. Іващенко «Наталка - Полтавка». Мальована картина 25 літ тому, та до цього часу збереглися колорит, яскравий сюжет.

І як прекрасно, що навіть в час катастрофічного занепаду української культури були люди, які не байдуже ставились до долі свого народу, до долі землі пращурів, а не прагнули до нових, сучасних мод, змогли зберегти майбутньому своє національне, які не збули проєктів, а конкретно творили, діяли, саджали, хоч і непомітні, паростки українського дерева, яке на сьогодні відчуло підтримку, силу і забуяло земним цвітом.

Тут вперше дихнуло нове, самонаціональне, в деяких сферах ще до цього часу відчувається гальмо. В Любарцях, наприклад, є можливість відкрити музей села, та через відсутність надрів (діло за райвідділом культурні) в цьому плані і досі без змін.

Цьому свідчення — наполеглива робота по відродженню національного багатства — у Індіянській школі, яна заслуговує вдячного слова, відкриття в Кагарлицькому районі школи кобзарів, і незабутній І фестиваль української національної пісні «Червона рута» ім. В. Івасюка. Нехай не повністю вдало пройшов фестивальний форум, але він був, даз початок найсвіжореннішому — національному слову. Довів, що нещадно за це боровся, і віддав своє життя пропагандист української сучасної пісні В. Івасюк.

Тут вперше дихнуло нове, самонаціональне, в деяких сферах ще до цього часу відчувається гальмо. В Любарцях, наприклад, є можливість відкрити музей села, та через відсутність надрів (діло за райвідділом культурні) в цьому плані і досі без змін.

Бо ж хочеться більшого у відродженні національного, неповторного, самобутнього. Побільше, по можливості, відкривати при школах хоча б куточки національного мистецтва, проводити частіше вечорняці в школах, клубах, — самим, а не чекати перебудови зверху, повернути Україні своє гідне ім'я. Бо ніхто, нізвідки, ніколи не поверне нам мови звичай. прагнення бити прекрасне. Все залежить від нас!

Лідія ЗАХАРЧЕНКО,
Любарці.

Виступ хору «Родина» в Палаці «Україна», 1988 рік

ГНІДИНСЬКІ ЗУСТРІЧІ ПЕДАГОГІВ РАЙОНУ

Вранішнє київське небо вабило кришталевою синію. Морозець гуляв у повітрі, стискав в обіймах землю. Ми, група вчителів-філологів Горохівщини, з нетерпінням чекали збтобус № 318, який мав доставити нас у Гнідин, село, відоме в республіці як центр народознавства. Сюди ми їхали на зустріч з директором—ентузіастом Валентином Василівною Стрілько, невтомними педагогами-новаторами, членами Малої академії народних мистецтв ім. Чубинсько

го... Нарешті ми в дорозі знову. З цікавістю вдивляємось у безсніжні краєвиди Київщини. Невдовзі у салоні похваллення: місцеві жителі пояснюють, де зупинка, широкі задувають, що сюди ми приїхали не перші. Скільки тут делегацій побувало заідусялі!

Затишне шкільне подвір'я. На ньому перед приміщенням школи височить пам'ятник Герою Радянського Союзу І. Кравченку, колишньому учневі Гнідинської школи, якому загинув напередодні Перемоги.

Нас гостинно запрошують до приміщення, яке не дає змоги працювати в одну зміну, бо тісно. Є ще багато інших побутових незручностей, але це не стримує ентузіазму гнідинців, ми не чули від них нарікань на те, що не закінчили вчасно третій поверх нової середньої школи, що для багатющих скарбів народного музею немає відповідного залу, що важко обходитися без нормальної їдальні. В школі панувала робоча атмосфера, не було метушні—до відвідувачів тут звикли. Поки В. В. Стрілько і її колеги вели уроки, ми милувались скромним інтер'єром вестибюля. Багато зелені, репродукції картин (тут, до речі, саме проходила виставка творів Катерини Білокур). «Заповіді школярів» замість казенних «Правил для учнів». Ось окремі з них:

— Будьте вірні Україні та її народові.

— Поважайте батька й матір...

— Не будьте фальшиві і злобні. Говоріть тільки правду. Ніколи не беріть чужого без дозволу.

— Напам'ятайте собі...

ди, з ким обмінюються досвідом, над якими проблемами працюють, що нового і цікавого з'явилось у пресі. Масивні папки з методичними матеріалами, методична література, роботи юних художників, дарунки гостей...

А ще привернула нашу увагу гофра альбомів—чудово оформлених. Це літопис школи і літопис Малої академії у листах, матеріалах періодичної преси, фотографіях. Чудова пам'ятка нащадкам, лист у майбутнє! Шелрі господарі запропонували нам сценарії уроків з народознавства, які тут стали невід'ємною часткою навчально-виховного процесу.

Програма відвідань Гнідина напружена. Нас запрошують до просторого залу, де милують око барвисті давні гнідинські рушники, що обрамлюють портрети гетьманів України. У центрі сцени — вишитий портрет Шевченка і «Кобзар» в рушнику, на кінцях якого вишито «Заповіт». Оплесками нас вітає славновісний хор «Родина». Тут бабуся з онуками, вчителі. Своєрідні національні костюми дорослих і дітей переносять нас разом з пісненим фоном у ті часи, коли народні традиції мали міцне коріння. Ми дивилися на учасників «Проводів до армії» і вірили, що у них це не вмерло, бо так природно все відбувалось на сцені. Сумні, щасливі до сліз пісні переплітались із жартовливими, загальні танці «Обра», «Полмака» не стихали і після проводів. Жінки-пенсіонерки і чоловіки такого ж віку вилітали свої сильні голоси у мелодійні дитячі — так в'язався рідовід, так міцніло коріння — роду, якому нема переводу. Все відбувалось нешумно, широко, тепло, мов у сім'ї. А коли на столах з'явилися давні страви, що їх готували на проводи: кашуста, затерта пшонком салат із свіжої кашустя, картопля, тушкована з м'ясом, каша гарбузова з молоком,—ми відчували себе зовсім по-домашньому. Приязнь, ширість гнідинців зріднали нас.

Музей «Берегиня», що міститься у двох кімнатах, не може уже вмістити усіх експонатів. Скільки тут рушників, аражів народного одягу, виробів народних майстрів,

так дорожать історією своїх пращів, своїх родоколів, що не дають ніхути вогнику народної душі!

Коли Валентина Василівна Стрілько провела з нами між-преконференцію, до нас відчувалося, що у школі панує культ книги. Бібліотека загальношкільна і кабінетні бібліотеки постійно поповнюються літературними коштовцями. Як директор показує нам унікальний збірник листів «Слово-мисля», а ще літературно-дослідницьку книгу Миколи Журавського «Історія буття — в безмергах» (історична призабуття спадщина), радимося, де можна у Києві їх придбати (на Хрещатику нам така пощастило купити ці рідкісні видання). Гнідинці багаті в чому дотримуються Львівського варіанту національної школи, працюють над створенням своїх підручників. Валентина Василівна твердить, що несабром народознавство не буде окремим предметом, з увагою вивчатимуться національні предмети: мову і літературу, історію, географію, музику, трудове навчання. Мала академія народних мистецтв теж живе і діє, не стихає колом. Тринадцять фольклорних екскурсій, зустрічі сесій, ведуться пошуки народних джерел пісні, ремесла. Про це не розмовляти одним реченням, це треба побачити, відчувати.

Педагогічний колектив працює в одному руслі — у творчому, пошуковому. Це відчувається всюди: у розмові директора, у справах школярів, у вігдуках гостей, що закінчують уже другий том.

Коли сутінки заповали у село, гнідинські педагоги зібрався на сесію до вичисленої історії України. Ніхто не нарікав на час, не поспішав додому, хоч чекали не підготовлені уроки, господарство, діти. Бо твердо засвоили учтелі: щоб знати про все правду учні, треба це раніше пізнати наставникам.

Ночували у так же гостинних гнідинських учтелів. Р. О. Майстрівко, яка прийшла мені. Тієї методкабінетом С. І. Александрович, пригостила нас запашним кашковим чаєм. А її маленька донька-школярка Наталочка ознайомила з допомогою фотографій зі своїм родоколом. Слававі, мали люди! Хай щастить Вам на ширій землі

Стаття з газети «Трудова Слава»,
19 лютого, 1988 рік

В ГОСТЯХ У ПИСЬМЕННИКІВ ГНІДИНСЬКІ ЩЕДРУВАЛЬНИКИ

З творчим звітом перед письменниками виступили члени малої академії народних мистецтв Гнідинської восьмирічної школи. У Республіканському будинку літературів з концертною програмою виступив хор народного співу «Родина». У його складі близько 50 чоловік — ентузіастів — батьків дітей, які сьогодні продовжують утверджувати українські народні звичаї та обряди. Серед учасників хору жителі села Катерина Вілоїван, Андрій Набоченко, Григорій Вілоїван з внучками школярами

Оксаною та Миколою, Андрій Дзюба, Устина Набоченко, Ольга Онисценко з сином Віктором та багато інших.

Учасники хору виконали обряд щедрування, записаний у селі Гнідин, дитячі народні пісні «Метелик», «Дудочку зроби ли». Члени літературно-фольклорного відділення прочитали власні вірші «Моє село співає», «Бабусині вишивки», «Рідна мова». Тепло, широким народному проникливо звучали зі сцени пісні, щедрівки, поетичні твори.

Восени минулого року

у Гнідинській школі була створена мала академія народних мистецтв. Вона має такі відділення як хорове, літературно-фольклорне, художнє, інкрустації соломкою, сопілкарів, вишивки, бандуристів, кераміки. Їх почесними членами є відомі співаки Анатолій Солов'яненко, Ніна Матвієнко, композитор Віталій Кирейко, поет Дмитро Чередниченко, етнографи Василь Скуратівський, Лідія Орел, мистецтвознавець Леопольд Яценко, народний умілець з с. Гора Микола Касяненко. Почесним голвою малої академії обрано поета Петра Осадчука.

Мала академія стала своєрідною формою позакласної роботи учнів, завдяки якій вдалося оживити ще не замулені джерела пісні, звичаїв, обрядів, традицій наших батьків і дідів, пробудити в учнів живий інтерес до мистецтва, виявити в них творчі здібнос-

ті, викликати інтерес до народного життя.

Мала академія має свою емблему, гімн, статут. Її членом може стати кожен учень. Справа ця добровільна. Але раз на рік члени повинні обов'язково відвідувати і наочно продемонструвати набуті навички, рівень своєї майстерності. А почесні члени академії повинні надавати їм теоретичну і практичну допомогу.

Вихованці малої академії вже демонстрували свою майстерність на вечорі, присвяченому грузинському поету Іллі Чавчавадзе, який відбувся в залі Київської обласної філармонії, в університеті, де відзначалося 125-річчя від дня народження литовського письменника Майроніса.

Виступ гнідинців у Республіканському будинку літературів став черговим екзаменом на творчу зрілість членів академії народних мистецтв.

А. ЗИЛЬ.

Стаття з газети «За вільну
Україну», 17 січня, 1991 рік

Стаття з газети «За вільну Україну», 17 січня, 1991 рік

...І коляда на згадку

Напередодні Різдвяних свят у Львові побував дитячий вертеп із села Гнідина, що на Київщині. В селі створено Малу академію народних мистецтв, засновником якої були директор місцевої школи Валентина Стрілько та її колеги-однодумці. Вихованці школи, залюблені в українську пісню та мистецтво, зодягнуті в старовинні сорочки та гоосетки, подарували львів'янам колядки та щедріаки, які споконвіку співали на Київщині.

Діти із Гнідина побували в Товаристві української мови імені Тараса Шевченка «Просвіта» зустрілися з розвесниками — бан-

дуристками ансамблю «Чарівні струни», привітали працівників часопису «За вільну Україну», виступили з колядками в організмі Руху.

В обласній філармонії діти подивилися казку «Чарівна шабля», побували у музеї етнографії та народного промислу. Здійснилося їх заповітне бажання: в музеї історії релігії вони слухали колядки у виконанні «Дударика».

Батьки наказали дітям повернутися в рідний Гнідин до Різдва Христового, і шкода, що вони не взяли участі у параді вертепів, який проходить у Львові. На залізничний вокзал діти при-

хали заздалегідь, і до відходу поїзда на пероні звучали наддніпрянські колядки.

Одна жінка, зворушена дитячим співом, сказала: «Буде жити Україна, коли в нас є такі дітки».

Діти із Гнідина подарували свято душі всім, хто їх слухав, вселили нам віру, що ростить, плакає Наддніпрянщина патріотів — майбутніх громадян незалежної Української держави.

Людмила ТОДРИНА.

Фото Володимира САКВУКА.

Стаття В. Стрілько в газеті «Радянська освіта», 3 березня, 1989 рік

ПРИКЛАДАТИ ДО РАН НАШОЇ ДУХОВНОСТІ

Тільки він та вона, та старий, та стара... І запанувала тиша, учні зосереджено підраховували, силуючи дітей мав Омеляко. А далі ще примовка на уважність, це і ще.

Яку ж магичну силу містить у собі народна мудрість! Мій лист — це заклик до всіх батьків поставити її на чільне, почесне місце в сім'ї. Хай не обділяють материнською піснею і бабусиною казкою! Правильно робить Надія Василівна з села Новосілки, яка записує пісні й казки. «Може, — пише вона, — мої внуки будуть їх співати». А таки будуть, бо в народі мудро накупили: «Чим горіточек накупилі...».

Хай батько зробить усе, щоб не згубилося коріння родоводу. А воно буде міцним, якщо житиме в дітях. Хай пам'ятать, наш найштовтніший скарб.

Тільки в одних вона, та дядько, б, а в інших — у мене і навки забрала а собою право називатися людиною. Переконана, що хата, де а почесному місці висять ризані рушниками портрети батьків і діда, пікоди а виковає червсту, байдуу, шорстоку людину. Потім ая зворушено спане, як хайло Пасичинг, своїм димай.

Збільшені фотографіями портрети пам'ять про покійних — не шара — і тих, що будуть.

Вулиця підручкова в Селетин, Галстун домальований в Петра, всі вони, як родичі, мав: Рухи чоловічі на колінах, А жіночі тхлі — в пелені».

А ті, в свою чергу, скажуть своїм дітям, і відцпаптиме, розквітатиме родовідне дерево, а з ним і наш рід, народ, наша Батьківщина. Здавалось би, все так просто: навчити дітей освячуватися красою Купальських свят, переживати неповторну величність Новорічного щедрювання, відчувати магію веснянок і обжинків. Здавалось би, так просто навчити дітей грати в ті ігри, в які грали ми й наші батьки. І відцпаптиме, розквітатиме родовідне дерево, а з ним і наш рід, народ, наша Батьківщина. Здавалось би, все так просто: навчити дітей освячуватися красою Купальських свят, переживати неповторну величність Новорічного щедрювання, відчувати магію веснянок і обжинків. Здавалось би, так просто навчити дітей грати в ті ігри, в які грали ми й наші батьки. І відцпаптиме, розквітатиме родовідне дерево, а з ним і наш рід, народ, наша Батьківщина.

Шкодою, що півно й сама зрозуміла важливість таких простих істин. Бо сьогодні, коли до школи потягнулося село, краді його люди, краді, потягнулося не а примусу, а в високого обов'язку передати найкраще дітям. Сьогодні шкодою, що не зроби ми цього з учителями двадцять років тому. Може, тоді і не дали б цього зробити. Але нині історія кличе виконати свій обов'язок. Виконати, обидвавши вуслила батьків і вчителів в ім'я наших дітей, тих, що є, і тих, що будуть.

Лист четвертий: УЧНЯМ

СНАГА З ОТЧОЇ КРИНИЦІ

Кожен з вас, любі хлопчики й дівчатка, звичайно, мріє мати найкращих учителів. А знаєте, він, учитель, завжди поруч, невідлучний і чесний, чистий і мудрий наш наставник. Максим Рильський свого часу писав, що немає мудріших, ніж народ, учителя. У його козирі, це натхнення, це — людина! Тільки його в багатьох школах не пускають і на поріг, забули, зневажили, Звертаюся до вас з проханням: зробіть так, щоб народна мудрість, народна педагогіка знайшли своє почесне місце у ваших школах. Знаю, є діти, які багато вже зробили в цьому напрямі, дехто ще тільки починає. Це учні Студийської школи Звенигородського району Черкаської області, виконанні 189-ї, 200-ї, 289-ї класів. Десятирічок та інші. Деякі з них прибували до нас поди-

житися музею «Берегиня», погуги материнське пісню і мудре народне слово. Серед них хлопчики та дівчатка з 6-А класу школи Інгериштану № 7 м. Миколаєва, учні 4 класу Куровецької восьмирічки Зборівського району Тернопільської області, а село Вужани Волинської області. Це чудно, створені за принципом народного хору «Родина», колективна школа с. Підлиски Сватівського району Івано-Франківської області і с. Гора Бориспільського району на Київщині, нещодавно народжений нещодавній фольклорний колектив Республіканської хуторської школи Івоні Т. Р. Шевченка та багато інших. Верить, діти, з них приклад, відточуйте голосочки, ведіть до школи мам і тат, бабусі і дідусів. Переймайте від них пісні, які ще не змерли, не забулися, шийте чисту джерельну воду а на-

родних криниць. Вчіться сприймати народну пісню не як сценічне мистецтво, а як комплекс культури, філософії, мистецтва слова. Не просто мидуйтеся нею, а вдумайтеся в пісню, розгадайте її як загадку свого родоводу, власної історії, мудрості.

Не закликаю вас любити тільки народне мистецтво, а жити так буває рідко. Але назавжди запам'ятайте слова великого Тараса:

«Учіться, читайте, і чудному научайтесь, й свого не цурайтесь».

Записуйте фольклор, як записували його Л. Українка та І. Франко, П. Чубинський, М. Лисенко, створюйте фонотеки тих пісень, що живуть, виворені народом, поруч з вами. Сьогодні від вас залежить, чи житиме українська пісня, чи житиме українська мова в ХХІ столітті чи наврядки стане мертвою, як латвійська. Все це глянбою хвилею багатьох людей, у тому числі й лікарів Львова Теофанія Іванівича Калитовського.

«Діти, — пише вона, — не соромтесь говорити рідною мовою, де б ви не були в місті чи селі. А в доповідні П думку Шевченком неаміршумим словом:

«Бо хто матір забуває, того бог карає, в хату не пускають, Чужі люди проганяють...».

Допоможуть глибоке усві-

тв свою матір — Батьківщину, уроки народознавства. Знаю, що вже в багатьох школах вони проводять уроки. Але ще в дуже багатьох їх немає. Попробуйте учнів разом запровадити їх. Ця найважливіша заповідь нашого часу. Може, останній шанс дає нам доля, щоб випробувати себе на вірності народу, на вірності самим собі».

Уроки народознавства відкривають сторінки історії нашого роду, його мислі, його народність і звичаї, змусили замислитися над багатьма простими, прекрасними, але забутими істинами. Скажімо чи багато з вас знає, чому в новорічних шедряках фігурує весиля обридлово поезія, яка різними між щедрівками й колядками, чому в колядках зустрічається образ моря? Чому свято Купала саме 7 липня? Що таке Березиля, обжинки, гайки, народний вертеп? І, нарешті, чи знаєте ви, хто такі Катерина Білокур, Маруся Чурай, Марія Приймаченко? Чи знаєте ви народних умільців свого краю?

На ці й багато інших запитань дадуть відповіді уроки народознавства. Нехай вони стануть передднем створення у кожній школі етнографічних музеїв, передднем створення і списку фольклорно-етнографічних музеїв, передднем відкриття національних традицій і звичаїв.

Нині багато говорять про співдружність учителя і воче-

Дмитро ЧЕРЕДНИЧЕНКО

СВІТЛИЦЕ МОЯ РІДНА...

- ЧОГО ІВАСЬ НЕ НАВЧИТЬСЯ, ТОГО ІВАН НЕ ЗНАТИМЕ.
- ЩОБ ОСЯГНУТИ МИСТЕЦТВО НАРОДУ, ТРЕБА ЗНАТИ САМ НАРОД.
- МОДЕЛЬ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ — ЯКА ВОНА?

Це вже згодом стали ми аналізувати, що у нас вийшло, порівнювати, шукати обґрунтування в класиків, а спершу — думали, пробивали, робили так, як підказувала творча інтуїція й досвід, не боялися експерименту.

Це вже згодом з'ясувалося, що майже кожен із нас тоді чи тоді захоплювався збиранням фольклору, не байдужий до народної творчості та етнографії, майже кожного вабить непогамовний дух подвижників — педагогів-експериментаторів. Амонашвілі, Шаталов, Щетинін, Захаренко, Ільїн, Могучий. Як здорово! Але ж були й Сухомлинський, Макаренко, Трублаїні, Васильченко, Ушинський, Толстой, Федькович, Сковорода, Духнович, Коменський... А ще ж були також великі наші педагоги Стеценко, Леонтович, Коцицький, Лисенко, Степовий, Ревуцький, про яких чомусь наша педагогічна наука зперто забуває... А скільки сьогодні левоміних ентузіастів силкується пробити густий тин із застарілих циркулярів та командно-адміністративних приписів!

«Думай добре, і думки визріють у добрі вчинки», — писав Лев Толстой. Саме тому, що тут, у Гнідині, добро не з приймах, а в себе вдома, виявилася можливість щирі наміри наблизити до реального життя. А що добро не в приймах, видно хоча б з того, що люди тут берегли народне вбрання (не розхви́сали, не розмінвали на модне ганчір'я), берегли пісню (не пустили її на безсоринний суржик), не зійшли з рідної землі, не стали перекотиполею.

Колись славетний французький філософ Мішель Монтень казав: «Тому, хто не опанував науки добра, інша наука тиме лише на шкоду». Отже, дітям із амого малечку потрібна наука добра, цю науку може подати тільки той, хто сам її вибрав, хто міцно стоїть на її підвалинах. Досвід століть засвідчив, що аким мудрим і чесним, незрадливим

заплаву Михайло Семенович Вилуск. Багато літ вирощує він нетелів у колгоспі «Праця». Сумлінний, шанований у колективі трудівник. А ще у Михайла Семеновича є улюблена справа — з лози плете він кошики. Односельці їх охоче йому замовляють: кошики його міцні, красиві... Видно, славний ремісник цей чоловік. А я вже бачу: приходить він до школи й каже: «Давайте створимо відділення лозоплетення при нашій Малій академії народних мистецтв». Збирає Михайло Семенович п'ятеро-семеро цікавих хлопців і навчає їх, як гнучку лозу заготовляти, як її оббілювати чи пофарбувати, як плести корзини, кошики, сапетки, скриньки, колиски, верейки...

Або, скажімо, десь у якомусь селі є майстер, що соплілки робить. Школа запрошує його до себе: «Щоб наші дітки не стругали непотрібні нікому дурпалки, вчіть їх краще чарівний музичний інструмент робити. І грати їх навчить». От вам і уроки праці, й уроки краси.

Біда в тому, що школа тепер відірвана од сім'ї, від методів родинного виховання. Приціли в неї високі, а стріли її обминають реальну доцільність, життєву необхідність, не дотикаючись до народного досвіду. Виходить, що школа готує дітей до того, чого не існує. Сім'я ж, яка раніш готувала дітей до життя, вчила всякого діла й ремесла, закладала естетичні підвалини, тепер часто стримує потяг до активної дії, готує пасивних споживачів матеріальних і культурних цінностей. Нащо цяцьку майструвати? Мати купить. Нащо співати? Ввімки магнітофона!.. А спів же навіть формує молодий організм, і не тільки інтелектуально, але й фізично. Він гармонійно вивершує людську особистість. Чого ж в етнопедагогіці пісня, спів супроводжують дитину з перших днів, ведуть її в таночок, зваблюють до ігор, забав, кличуть у світ краси і самовираження. Василь Сухомлинський слушно застерігав: «Не до-

дслідують фольклор не заради того, щоб тільки механічно виконати завдання вчителя й покласти записи у теку, до якої ніхто не загляне. Вони вчаться співати й розуміти пісню своїх батьків, озвучують її мовою соплілки, бандури, скрипки, мовою серця, примушують лунати в багатоголосому хорі, вчаться давати їй друге життя — нести в майбутнє. Вони вчаться бути такими, як їхні батьки і наставники, як народ. А це — головне.

Активному засвоєнню сприяють календарна обов'язковість, обрядова доцільність, життєва необхідність і висока мистецька вартість фольклорних творів. А ще коли діти знайдуть пісню, якої в інших краях ніхто не чув, їхній радість немає меж. Ви б тільки бачили, як тишились гнідинські ентузіасти, коли перейняли від старших «Ой на горі суха грушка гуде...» чи «Кропивушку». «Перші й найяскравіші сторінки для читання мови почуттів — це народні пісні». Знов безсмертний Сухомлинський. А ось онука славетного Миколи Віталійовича Лисенка — Рада Опанасівна: «Як треба цінувати і плекати нашу пісню в її первісному, так би мовити, вигляді! Чи не є це обов'язок всіх українців, що люблять свою Батьківщину?» Сказано вже тепер, у час перебудови, після добродійного концерту в Будинку культури «Славутич».

А ось слова самих членів Малої академії народних мистецтв Гнідинської восьмирічної школи:

«Ми всією школою зібralися на Співочій долині. Там давно-предажно, коли нас і на світі не було, наші бабусі й прабабусі вогдили танки, зустрічали весну, літо...» (Оксана Кругла).

«Дуже хочеться, щоб таких свят було якнайбільш у нашій школі. Бо кращали люди, що співали, що слухали. Всі вони ставали єдиною родиною українського народу». (Наталія Маринченко).

Це враження про Свято народних ігор, що відбувалося в квітні на Співочій долині. А це було в них дуже зворушливе Свято родинної пісні, коли співали сімейні дуети, тріо, квартети, ансамблі.

Були свята Лесі Українки й Шевченка, творчі звіти перед письменниками й композиторами, перед учнями Кіровської середньої школи, філологами Київського університету й перед односельцями...

Пригадується ще одне славне свя-

міста, то це особливо вражає... А тим паче, коли бачиш і дітей у народних вишиваних сорочках, це вже багато важить... Соплілка справді може стати масовим інструментом, який легко опанувати у кожній школі. І те, що ваші соплікарки вивчилися так швидко і навіть виступають у Києві на концертах, свідчить, що соплілка справді інструмент дуже перспективний і опанувати ним може кожен. Це дуже важливо...

Гнідинські соплікарки демонстрували своє мистецтво в Будинку літераторів і на Тарасовій горі, в музеї Максима Рильського і в філармонії, в Будинку композиторів і в Музеї літератури, на ювілеях Майроніса, Чавчавадзе, Гончара, Сковороди, на вечорі Миколи Лукаша... У них вже є й послідовники — соплікарський клас. Їхній керівник Віктор Лузан впевнений: усі діти музично обдаровані. Обдарованість їх підтвердили й творчі звіти усіх відділень Малої академії, що відбулися останнього дня Свят рідної мови (з 1 по 30 квітня). Кожен із них отримав приз — священну книгу нашого народу — «Кобзар».

Отже, звітували фольклорно-літературне відділення, соплікарів, бандуристів, хорове, народної вишивки, народної кераміки, аплікації соломкою, писанкарства, а недавно відкрилося ще одне — пасичництво. Відкрився й філіал МАНМ — у Кіровській середній школі, а з нового навчального року буде такий філіал і в Гірській середній школі (теж на Бориспільщині).

І ось є модель. Вона йде в люди. Її ще дороблятимуть і шліфуватимуть ентузіасти, змінюватимуть у деталях, залежно від конкретних обставин, але життєздатність її уже явна. Цю модель стали переймати інші школи, сусідні й далекі, приміряти до своїх поривань і можливостей. В її творчій життєспроможності легко переконатися й з того, як згуртувала вона дітвору, пожавила її діяння в Стецівській середній школі на Звенигородщині. Малу академію тут відкрито недавно, 13 травня, в дні Шевченківського свята «В сім'ї вольний, новий». Але за цей короткий час устигли тут зробити багато. Уявіть собі, стецівці вже підготували чималу програму народних дитячих ігор, з якою виступили на Республіканському конкурсі в Пирогові, тримали творчий звіт перед сусідами — лозоватями на Шполянщині.

Стаття із журналу
«Україна», 1989 рік, сторінка 2

перед, не будемо підганяти доброго да. Дамо юнім зосередитись, поміркути, добре вивчити й зрозуміти те, що ми задумали. Тим паче, збираються відкрити ще відділення сопілкарів, бандуристів, гончарів... Ось, може, й Ватинське музичне училище їм чимось допоможе.

Ще повідомляє Любов Михайлівна дісні вісті: райвно дає згоду на ввєння в розклад уроків народознавства виділенням відповідних коштів. Обіцяє кож оплатити костюми, які ми замовили. У нас був викладач Черкаського інституту Володимир Трохимович ліщук, він також сприяє роботі Малої академії.

Ось втішні новини з Кіровоградщини: Листопадівській школі на Новомиргородщині до відкриття готуються відділення народної вишивки, килимарства, гончарства і, звичайно, фольклор-літературне.

Цікаво, що модель Малої академії требає удосконалити й структуру звичайної школи. Насамперед — запровадити уроки народознавства: щоб вивчати стецтво народу, треба знати сам народ. Гнідині ці уроки (не лекції, а саме живі співтворення, коли й учні виступають як дослідники), готують за книгою Сквратівського «Берегиня» (перший рік навчання) і рукописом його ж книги «Посвіт», що виходить «Молоді» (другий рік), а також за певним фольклорно-етнографічним матеріалом. Своїми тематичними планами ми поділилися й зі стецівцями. Болшівський райвно передбачає надати їм цей предмет в деяких інших олах. Як ми бачили з повідомлення зі стецівки, не вгаває й Звенигородщина.

Так, діти мають вивчати й місцевознавство, щоб мати можливість бше зрозуміти народну творчість на вятках Малої академії; етику (в динні уроки гарної поведінки ведуть за їм підручником — «Андрійковою школою», див. «Початкова школа» № 6, 8). А музику й співи, особливо олодших класів, треба переорієнтувати на фольклорну й класичну основу. я вважаю, навіть незалежно — є школі МАНМ чи немає. За підручником взяти проект програми Кирила ценка (див. «Кирило Стеценко. вгада. Листи. Матеріали», «Музична школа», 1981) і йти далі.

зразків народної творчості треба вивчати й на уроках української мови, читання й літератури.

Звичайно, про це мусило б подбати й міністерство народної освіти. І передусім, щоб педагогічні училища й вузи готували для школи фахівців-народників, учителів, глибоко обізнаних з духовною культурою народу. Міністерству культури слід подумати про народний профіль у художніх училищах та вузах, у культосвітніх навчальних закладах, необхідна ґрунтова переорієнтація і музичних шкіл, училищ, консерваторій...

Бо ситуації часто складаються парадоксальні. Ось, скажімо, киянка Оксана Якічук закінчила клас бандури в музичній школі, спробувала поступити в училище Глієра. Там із вісімнадцяти осіб набирають четверо (!), вона не пройшла. Постукала в педучилище № 2. Там їй кажуть:

— Нащо вам та бандура? Під неї танцювать не будеш. Ідїть на фортепіано.

— Але ж я закінчила клас бандури, — відповідає дівчина.

— Ну то й що? Ми ж не будемо заради вас однієї відкривати відділення...

Не зарадило в цій справі ні міністерство освіти, ні його управління педагогічними училищами.

— Ідїте до Луцька, — сказали.

В Луцьку свої абітурієнти. Це одне. Друге — неваже столиці України не потрібні фахівці з гри на такому славному інструменті, що полонив світ?! А в школах не можуть відкрити гуртків бандуристів, бо нікому їх вести. Ми для Гнідинської Малої академії по всьому Києву шукали бандуриста, який би міг працювати з дітьми. Досвід показує, що в кожному педучилищі повинні бути відділення, де б готували фахівців з українських народних інструментів і найперше — сопілки, бандури, скрипки, цимбал та багатьох тих, про які тепер вже забули. І на ці відділення шукають й знаходять обдаровану молодь, справжніх ентузіастів, які б несли високу музичну культуру в дошкільні заклади і в школи. А дитсадкам і загальноосвітнім (та й музичним) школам таких фахівців треба й треба дуже багато! Складлась якась дивна ситуація: фахівці (зокрема, народники) потрібні, а їх ніхто не готує. Виникає враження, що ігнорують реко-

мітету народної освіти СРСР з цього питання.

Виходячи з тих важливих спонукальних документів, варто було б уже й визнати офіційний статус нової моделі естетичного виховання дітей — Малої академії народних мистецтв і подбати про забезпечення її відповідними кадрами, отже й про ставки.

Добре, коли в школі (чи дитсадку) є одержимці, ентузіасти, як у Гнідині — Валентина Стрілько (директор), Ніна Кудько, Віра Бєник, Віктор Лузан, Володимир Кальненко, Олена й Степан Шербаки, Василь Лілик, Тамара Майкович, Катерина Білоїван, Ганна Белкіна, Софія Кудько, Устина Набоченко; як у Стецівці — Любов Білозерська (організатор позакласної роботи), Ольга Пересуєнко, Олена Ничипоренко, Людмила Бєвз, Галина Шинкаренко, Василь і Микола Постояни, Борис Бруслиновський; як у Листопадівці на Кіровоградщині Микола Суржок; у Парасковії на Харківщині — Дмитро Ригайло; у Горі на Бориспільщині — Анатолій Фасоля... Це добре, коли є люди, навколо яких виникає своєрідне магнітне поле духовної дії... Але ж і державні інституції народної освіти, культури й інших сфер повинні подбати про справжню перебудову в школі (наразі!), яка б відповідала сучасним вимогам оздоровлення суспільства, відродження ленінських норм національної політики. Повернути народній народне, дати молодому поколінню, молодій зміні доступ до духовного коріння свого народу.

Гадаю, одним з дійових шляхів поживлення виховної роботи в школі є модель Малої академії народних мистецтв. З її роботою знайомилося багато вчителів, а також учні-педагоги, письменники, літературознавці, художники, журналісти, композитори, співаки, партійні і громадські діячі, працівники Республіканського фонду культури й Музичного товариства, студенти... І враження — добрі.

Вінцем роботи Гнідинської Малої академії за цей рік став етнографічний музей «Берегиня», в якому самих рушників зібрано близько двохсот. Найдавніший із них — 1890 року, що його вишила Пелагея Іванівна Білокриницька. А які роботи Федори Придиби й інших талановитих майстринь села! Вишиванки,

й качалки... Ціла скарбниця!

Коли вже статтю на очі трапило чудовим Новосибірським інституту, фахівцем фольклору й селянським хайлом Никифоров (газета «Семья», № на його думку, коли у ранньому віці мислі дають радість, р виховують; що пови година на день, к спілкувалися б одне втреті народні п А школа? Здавало розвивати все найкраще в народі в галу там!» І ось знаходиться зворушують мене: « в нашому Новосибірстечку ми запровадили народної творчості. Діти з льону російські А потім виступати ввечері. Діти САМІ фічного музею, зма шивки, під керівництв батьків вони повинні нелегка! Під час роз народного одягу, йо шиттям стали співати співом працювати лег

Але цілковитою нас було, коли діти в російських сукнях вувили. Їм дуже подо

Мало не в усіх Академістечка діти ігри, вчать танцювати співають російських п свята за народними т

От яка суголосність добрих намірів і дій! Настрий епохи — пове відродження й розвитку народу.

Все-таки віряться ром, перефразовуючи з Новосибірська, зможе не в усіх дитячих са розучують українські цювати народні (українська українських пісень свята за народними т

Стаття з газети «Сільські вісті»,
23 лютого, 1990 рік

НАЧЕБТО немало пожила і побачила, та вперше завважую таку нещадну любов до своєї справи. Дивлюсь на Валентину, дивуюсь з її енергії: встигає в школі, де вона директор, і з людьми сільськими в ладу, і в Києві її всі знають, і вдома в неї прибрано, чисто й наварено.

— Наше дитя, наша дочка, — не жаліють односельці добрих слів для своєї «голови» розумної.

Не завжди такого дождешся, не завжди таке почувеш од старших людей. А ще ж і молода, а вже понад двадцять років у школі працює, а з них одинадцять — директор.

Питаюся її однокласників-учителів Гнідинської восьмирічної школи Бориспільського району Київської області: за що поважаєте Валентину Василівну?

— За наполегливість. А це багато. Це, коли хочеш, і характер. Уявляєте суворе обличчя і зсунуті брови на перенісці? Поміляйтесь. Сором'язлива, вища середнього зросту, очі — сама блакить, усмішка — втопитись можна, і голос, і мова переконують хоч кого. Мене теж переконали: згодилась відвідати їхню школу.

Ідемо, розмовляємо. Ніби все традиційно, і раптом відчуваю: прокидаються серце, слух, очі — все ввімкнулось у ритм нових думок: Іду не на вареники, а на створення Малої академії народних мистецтв імені П. П. Чубинського.

Не стрималась: «А що, ваша школа не така, як усі, не за «єдиними вказівками» працює? Адже школи, наскільки знаю, дотримуються застарілої програми — «всіх і все на одне лице».

— Нам потрібна національна українська школа з її духовним наповненням, суттю, кров'ю і плоттю, — відповідає. — Наші діти не знають сьогодні ні історії свого народу, краю, ні фольклору, ні етнографії, ні музики. А такий урок, як «Плекання української культури» нам і не снився, це ви знайдете тільки в Югославії, де навчаються діти українців.

— А які авторитети спонукують вас так неспокійно жити?

— Шевченко й Куліш, Чубинський і Гринченко, Духнович і Руська трійця, Алчевська й Васильченко, Микола Лисенко й Кирило Стеценко, Леонтович і Козичький, невизнаний пророк образу нової школи Василь Сухомлинський.

— Ви ж у селі живете, і діти там, хіба цього мало, щоб мова розвивалася і жила?

— Я з жалем думаю, що наші діти не всі можуть грамотно написати листа. І без суржика рідко хто говорить. В основу роботи педколективу (а це двадцять шість учителів) ми поклали засоби народної педагогіки. Це був наш перший крок до національної школи, а дітей має-

дової, графіка Василя Перевальського, кольорові ліногравюри Олександра Івахненка, роботи з соломки нашого земляка, народного майстра Миколи Касьяненка...

Є в школі ще й музей, він в іншому приміщенні. А там — розкриті крила рушників. Та таких гарних!

— Проводимо уроки, тема яких «Український руш-

них ігор» участь беруть цілі родини. Важлива особливість свята: всі учні на нього одягаються в народні костюми.

— Наші діти записали сотні народних ігор, пісень, обрядів у себе в селі та в багатьох фольклорно-етнографічних експедиціях. Що головне в цій ділі? Розмовляти з людьми просто й широкі до нас із Києва приїздять

НАЗУСТРІЧ ВИБОРАМ

СОПІЛКА З МАМИНОЇ КАЛИНИ

Валентина Стрілько і майстер народної творчості Яків Падалка на відкритті Малої академії мистецтв.

ник», — каже Валентина Василівна. — На них діти вчаться «читати» мудрі візерунки.

Цікавлюся, а як створили цей музей.

— Допоміг нам створити музей письменник та етнограф Василь Скурлатівський. Наша вчителька математики Тамара Сергіївна Кондратенко якось прочитала його книжку «Берегиня», принесла її в школу, дала колегам: а що якщо на основі цієї книжки вести в нашій школі виховну роботу? Її підтримали. Так і виникли у нас музей

письменники і художники, артисти і журналісти. Почесним президентом Малої академії обрали поета Петра Осадчука. І вас, Ніно, просимо бути почесним членом гнідинської академії.

Ось основне завдання академії — відродити давні традиції і звичаї, відкрити таланти дітей. Школа-академія має такі відділення: хорове, художнє, фольклорно-літературне, сопіляків, бандуристів, народної кераміки, писанкарства, народної вишивки, аплікації та плетіння соломкою, пасічників тощо.

Стаття з газети «Молодь
України», 5 травня, 1988 рік

ПОСАДІТЬ КАЛИНУ!

Вона стоїть на краю вулиці. Приземкуваті вікна, підведені синькою, стережуть осінній сад; самотня хатина в батьковім саду. Навіки вже одійшли господарі оселі й саду, але їхня пам'ять живе тут: дерева, виплекані татовими руками, і калина, випещена маминою любов'ю. Сиджу на призьбі, гортаю в пам'яті сторінки спогадів. Дві сусідки, йдучи дорогою, зупиняються біля обійстя. «Бач, Насте, — чую голос тітки Сані, — як уродила нині Мотрина калина». — «Атож, — одгукується Настя. — Вона її пестила, мов рідну дитину...»

А мені згадалося те давнє: переїхавши з хутора у Великий Ліс, ми з мамою висадили кущ калини. Невдовзі він розрісся, закущав, і коли я приїздив у гості, ненька казала: «Дивися, яка красуня тебе зустрічає!»

Однієї весни, коли рясно зацвіла калина, я упросив маму сфотографуватися біля неї. Цей знімок — чи не найдорожча пам'ять про неньку, яка невдовзі одійшла навечно. Але залишилася мамина калина...

Калина біля хати. Наш давній і добрий звичай. Одвічно так велось: будували оселю, і біля неї неодмінно висаджували кущ цього прекрасного дерева. У кожного народу є свій символ. На Україні, крім тополі та верби, калина посідає уособне місце. Вона символізує отчий край, незрадливість рідній осе-

лі, своїм звичаям і традиціям. Не випадково в народі казали: «Без калини нема України». В одній з козацьких балад періоду Хмельниччини — «Розлилися круті бережечки» мовиться:

Гей, у лузі червона калина,
Гей, гей, похилилася,
Чогось наша славна Україна,
Гей, гей, засмутилася.
А ми ж тую червону калину,
Гей, гей, та підніmemo;
А ми ж свою славну Україну,
Гей, гей, та розвеселиmo!

Потроху забуваються не тільки словесні заклики, але й гарні традиції. Ми швидше висадимо ранній персик, скоростиглий абрикос, утішатимемось хатнім лимоном, але забуваємо озеленити околицю молодим дубком чи кущем калини. А був же у нас на Україні прекрасний звичай: народився син — висаджували два жолуді, з'явилася донька — висівали калинове зерня. У цьому мудрому обряді не тільки практична потреба, але й глибокий символ. Жодне весілля не обходилося без калини, якою прикрашали коровай і вінець молодої, а дубки символізували, що юній родині потрібні в прямому й переносному значенні підвалини для нової оселі, біля якої звив би гніздо лелека і щороку приносить у хату по дитині. Чи не звідси таке поетичне весільне побажання: «Дарую два кущі калиноньки, щоб мали дві дівчиноньки, а ще два дубочки — на синочки!»?

Щойно я повернувся з Гнідинської восьмирічної школи Бориспільського району, що на Київщині. Тут уперше в республіці проводять уроки з народознавства. Черговою темою був розділ з книги «Берегиня» — «Сопілка з маминої калини». Готуючись до уроку, кожен школяр висадив біля хати кущ калини. Вже навіть той факт, що діти озеленили свої обійстя калиною (не кажучи про фольклорне освоєння цього символу), — має неперебутню цінність. Через усе життя вони пронесуть любов до природи й краси, в їхній вдячній пам'яті світитиметься незрадливим вогником рідна батькова домівка.

Кущ калини біля матеріної хати. Це не тільки окраса, але й глибокий символ, наш духовний світ, наша спадщина. Якщо троянди й виноград, за влучним висловом Максима Рильського, символізують красиве з корисним, то кущ калини, увібравши ці дві ознаки, опредметнює й духовний потяг до своєї землі, свого берега, своїх традицій. І як було б чудово, коли б всі учні в республіці взяли приклад з гнідинських школярів — кожен удома чи обіч шляху висадив бодай один кущ калини. Скільки б дерев закущувало по всій Україні!

Мені здається, що той, хто не виростив жодного куща калини, в кого вона всохла од байдужості, а ще гірше, коли викорчувана, — ні йому, ні його дітям не почути найчистішої, найніжнішої, найбентежнішої у світі пісні. Її може подарувати, образно кажу-чи, лише сопілка з маминої калини.

Василь СКУРАТІВСЬКИЙ.

Стаття з газети «Вечірній Київ»,
2 жовтня, 1989 рік

Чому в школи заплакані очі?

У «Трудовій славі» за 21 листопада ц. р. було надруковано матеріал ветерана Великої Вітчизняної війни, учасника боїв на Малій землі М. Цвілія «Будьмо тактовними». Це був відгук на статтю В. В. Стрілько — директора віднинської неповної середньої школи «Чому школи заплакані очі?», яка була видрукувана республіканській пресі.

З цього приводу в редакції В. В. Стрілько значила, що в її матеріалі йдеться про твір Брежнєва «Мала земля», який необгрунтовано був уведений до шкільної програми. «Але йдеться не про твір, а про Малу землю, частину нашої землі і наших воїнів, які там воювали, то я з великою повагою ставлюся до їх захисників і повністю поділяю позицію В. М. Цвілія».

Отже, редакція друкує матеріал В. Стрілько згодою автора в скороченому варіанті.

ГАДУЮ установ-парафіяльні школи були зд. Творчої спілки в кожному селі. Сьогодні в Україні, коли ні 50 процентів сіл на фоні підійшла Україні не мають шкіл представилась вч. взагалі, 33 проценти в української мовної школи, а в українській мовній школі а значить і про школу про проблеми на Україні зникає село, шкільної школи а значить і про школу ручною для неї там не може бути й мови. мовою.

Змушують глибоко запалив мого серця думатись такі цифри. Це тільки за ту У 1929 — 1930 роках української на Україні російських літератури, який шкіль було 1261, німецька українська мовних — 628, польських — на нашу освітан — 381, єврейських — 786, мну дійсність. молдавських — 121, бо України згуби лгарських — 73, чеських овніше — вихо — 15, татарських (ок-ей через рідне, рім Криму) — 11, вірме-та вчителька нських — 6, по одній шве-ловий представ-дський, асирійській, та н України, які грецькій школі.

У 1990 році ми дуже жливого став-далекі від такого різно-національної барв'я національних шкіл. ьтури і тради-Одною з головних причинувались на про нинішньої безликості шко-показусі та ли були репресії проти

форму освіти, видано урядові постанови, й усе це стало лише латками на злиденному освітянському одязі. Пригадую, з яким нетерпінням ми вчителі, чекали реформи школи, жартували, що вона, нарешті, приєднає школу, або до держави, або до церкви. Але сподівання були марними. Прийняті документи про реформу загальноосвітньої школи стали черговими «галочками».

І це тоді коли за даними ЮНЕСКО наша країна на 28-му місці за рівнем освіти і на неї витрачається у 8 — 10 разів менше коштів, ніж у передових країнах світу. А журнал «Знання — сила» твердить, що за рівнем освіти СРСР посідає 42 місце, попереду такі країни, як Перу, Панама, Барбадос. Закон гласить, що в СРСР «освіта є справді всенародною справою», що «будівництво комунізму вимагає всебічного розвитку людини». Яке лицемірство!

За останні десятиріччя витрати на освіту значно зменшилися, і «всебічний розвиток людини» викликає, м'яко кажучи, жаль і співчуття. Судячи зі всього, Верховній Раді України сьогодні не до школи, не до вчителя, а значить — і не до майбутнього свого народу. Саме в цьому парадоксальність дійсності. Ми розширюємо турботу про

ський режим поступово нищив ще незміцнілі її пагінці.

Будь-яка національна школа, в тому числі і українська, базується на таких основних факторах: самостійність республіки у всіх питаннях освіти та виховання, національній культурі й рідній мові, а також справжній, не фальшивий історії свого народу. Це та першооснова, та золота нитка, із втратою якої губиться сутність школи як освітнього закладу. Школа повинна виступати не тільки носієм національних відносин, виховання високих інтернаціональних почуттів. Або, образно кажучи, якщо ти не любиш своєї рідної матері, то ніхто тобі не повірить, що ти любиш чужу.

Національна школа орієнтується на загальнолюдські цінності, на оптимальне спілкування з різними культурами і їх представниками. Культурна ізольованість веде до за-костенілості, застою, морального виродження. Вживо з першого дня навчання в школі знайомити дітей з рідною культурою, рідним краєм, землею, де вони народилися й живуть. Потім давати все більше інформації з інших культур, показати їхню самобутність і спільність із рідною культурою. І не треба боятися надавати перевагу вивченню свого рідного. Це

знання учнів (та й дорос-лих) з історії України об-межуються нині, головним чином, кількома іменами — гетьмана Богдана Хмельницького, «українського Чопаєва» — Миколи Щорса. Та ще добре усвідомили «запеклих зрадників» в особі Івана Мазепи та інших...

Чому не дати змогу дітям прочитати повністю документи Центральної Ради, її універсали, щоб

учні й вчителі самі розібрались, хто є хто? Шкільні програми мовчать про визначних українців Василя Стуса, Миколу Ігнатьєва, про геніально-го математика, члена Кирило-Мефодіївського товариства Миколу Гулака, про академіка Михайла Грушевського, про перший в Східній Європі вищий заклад — Києво-Могилянський академію? Чому замовчувалося українське походження таких вельми-тнів, як академік Вернадський, мандрівник Міклухо-Маклай, конструктор Сергій Корольов? Навіть борець Іван Піддубний в енциклопедичному словни-

ку став «русским борцом», а Тарас Бульба — уособленням кращих «русского характера». Чому в школі навчальні програми не висвітлюють го-лод 1933-го року, причини загибелі партійних діячів Скрипника, Шумського, Примакова, Юрія Коцюбинського? Дітям не говорять про те, що за

символіку України. Саме навколо неї останнім часом точаться справжні словесні бої, що призводять інколи до комічних ситуацій. Так, на першій сесії Бориспільської міськради, на злочинний «ворогам» було внесено державний прапор України. Як виявилось, то був не державний прапор УРСР, а державний прапор Азербайджанської РСР...

Підручники, на жаль не є книгами життя, і рівень можна назвати не черним. Там ще й сьогодні є вірш «Все у мене є (і це при повністю порожніх крамницях). Ще сьогодні на перших сторінках (і не тільки сторінках, а й на стінах бгатьох шкіл) красують слова: «Живи, Україно, прекрасна і сильна, в Радянським Союзі ти часнайшла», «Союзом не ламним республіки відінавік об'єднала велика Русь», «Спасибі ми парскажем за те, що нам роше жить», «Що будемо і масм, все від Жоня почалось»...

Але ж хіба тільки підручники були причиною перетворення шкіл у фабрики, що штампують ботів і манкуртів? Хіба не школа проголошувала обіцянки «назати і перегнати», «жати при комунізмі». Хіба ми проводжали випускників з оркестрами на

Стаття з газети «Радянська освіта»,
3 березня, 1989 рік

Валентина Василівна СТРІЛЬКО,
директор школи

В січня нинішнього року Українське телебачення показало передачу про уроки народознавства в нашій школі. Одразу ж після передачі ми одержали силу-силенну листів від педагогів з Донецької, Тернопільської, Харківської, Сумської, Чернігівської, Черкаської, Волинської, Полтавської, Одеської, Івано-Франківської областей, з міст Львова, Києва, Миколаєва, Кіровограда, Вінниці, Дніпропетровська — від учителів, керівників шкіл і органів народної освіти, батьків, учнів. Не маємо можливості дати відповідь на ваші листи. Тому редакція «Радянської освіти» люб'язно погодилася надати можливість відповісти вам через газету.

Лист перший: УЧИТЕЛЯМ

ЗАГОВОРИ, ДУША!

ЩИРО ВДЯЧНА за високу оцінку звичайної роботи нашого педагогічного колективу. Підкреслюю, що саме звичайної, бо ніякі ми не новатори (останнього слова страшенно не люблю), а робимо те, що мають робити всі вчителі у всіх школах. Ще раз повторюю: повинні, щоб врятувати світ від зла і байдужості, морального спустошення, від людей, які будують промислові комплекси навколо священних місць нашої землі (як сьогодні біля Тарасової гори в Канєві), які нівечать Дніпро й Дністер. Мусимо робити, аби не повторилась трагедія Чорнобиля і Чернівців. Зобов'язані робити, щоб не було сиріт при живих батьках і страшної самотності старих батьків при живих дітях.

Вірю в те, що всі ви стали нашими однодумцями (а

оте втрачене сьогодні багатьма: совість і сором, вірність і честь. Без цих почуттів не може бути відданих, вірних синів і дочок, як у батьків, так і в Батьківщини. Заперечити цьому можуть лише ті, хто по-справжньому не вболіває за майбутнє!»

Щире спасибі, Ганно Іванівно, за глибоке розуміння завдань і можливостей народної педагогіки. Але, на жаль, для всіх нас ці азбучні істини настільки нові, що ми не знаємо, з якого боку до них підійти. І виходить, що «відкриваємо Америку», а мусили б уже знати її давно.

Деякі вчителі просять просто вислати їм план проведеного уроку про калину. Хочу застерегти від епізодичності в цій роботі, бо очікуваного результату годі сподіватися. Тільки система може врятувати дитячу душу від морального опустошення, бо

в присутності автора. Двадцять років знаю декого з учителів, але які потаємні куточки душі відкрила в них «Берегиня», якою душевно щедрою була розмова про книгу! Такою ж потім стала і робота.

Уроки народознавства відразу ж дістали одностайну підтримку і схвалення в учнів. Вони щоденно жили ними. Ось семикласники готуються до заняття на тему «Сопілка з маминою калини». Кожен посадив біля двору чи на подвір'ї калину. Діти записали від бабусь та дідусів чимало легенд про походження її назви. А скільки пісень народних вивчили й записали, де оспівана калина — одвічний символ України! Та й про односельчан більше дізналися, і про письменників, які присвятили свої твори червоним кетягам калини. І ще багато такого, що запам'ятається їм на все життя. Як і сам урок. А шкільна садиба прикрасилася щойно посадженими квітами калини. Це одна з найвищих нагород нам, учителям...

Мимохіть ловлю себе на думці, що мої учнівські роки були обкраденими. Тому, що таких уроків тоді не було, хоч і навчалася я в тій же Гнідинській восьмирічці, в тих самих стінах. Але жодного разу вони не розквітали вишиваними рушниками, не чули таких відвертих і щирих розмов про найсвятіше, що оточує нас.

До недавнього часу і не думалося, що темою уроку може бути звичайний український рушник. Історія створення витвору талановитих жіночих рук, його різновиди, вміння читати мудрі візерунки — все це глибоко захоплює дітей. У результаті з'являється бажання зберегти й примножити неопіненні скарби. Наші діти лише за кілька місяців зібрали близько трьохсот рушників своєї місцевості. Всі вони шанобливо зберігаються у шкільному етнографічному музеї «Берегиня». А дівчатка з відділення народної вишивки Малої академії народних мистецтв відновлюють давні візерунки, вишивають нові дива. Лише традиційні літери, ініціали майстринь змінюються. Л. Г. — на К. О. (Оксана Кондратенко), Н. К. — на Д. О. (Ольга Дем'янишина). «Це для історії, не для слави», — жартують дівчата і віддають свої перші рушники до музею.

Та й решта 600 експонатів — то також добрий урожай уроків народознавства

живі, дивляться на рушників. «Прилічеченьки...» — те з прекрасних урокуного душею, серця тільки Р. О. Майже як заспівали шановні дорослі на слова Д. Павдалекого краю ли», плакали і дтелі. Це були свят

Після уроку в більше лелечих зробили шестикласдом там поселили ні сім'ї.

Свято родинно також урок. Багарий, зворушливий, му беруть участидини, що засвідчуну не розривну еколінь. А ось свних ігор стало у тільки для школи жителів села. Повала цікава роботдетальне вивчення народних ігор. Авийшли на співоамісце, де будешкола, байдужих Прекрасна особиста — всі учні в національне вбранвоно настільки і що привертає до кожного. Спасибідям, що зуміли з святинню!

Більшість наро записано в Гнідипулярніші з них: ля», «Шум», «Мак». Але й ін захоплюючі: «Кри «У довгої лози».

Уроки народнивали певний час вивчали й робилиських розваг, потили окремі заняттзгодом — свято ігор і участь у Рському святі нар і забав у с. Пирозей народної архпобуту УРСР. Це передднем того, щді уроків з'яви предмет: народні

Правду кажут «Людина починає тинства». Саме і засобами народни ки школа повин життєдайний гру бутне чесне й життя.

Ось таке вихо ґрунтується на етнопедагогіки, ненадокучливої, вивіреної часом, нувати сьогодні. Лише за один р шись іскрою нар наші діти записа сень і обрядів у вали в багатьох

Стаття з газети «Радянська Україна», 1988 рік

ЯК ПРОРОСТАВ ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД

Преса про Гнідинську школу

Сьогодні багато газетних та журнальних публікацій, на жаль, замовні і кимось проплачені. Зовсім на інших засадах друкувались матеріали про досвід роботи Гнідинської школи в 1986-1992 роках. Журналісти самі просили дозволу приїхати до Гнідина. Багато публікацій не збереглося, але значну частину подаємо повністю або в скороченому вигляді.

АКАДЕМІЯ НАРОДОЗНАВСТВА

Здійснювана нині реформа школи посприяла розкриттю педагогічних талантів, творчій ініціативі вчителів. У Гнідинській школі, що під Києвом, творчість педагогів і учнів б'є невпинним джерелом. Директор школи В. В. Стрілько разом із науковцями, які досліджують проблеми народної педагогіки і народознавства, виступила із Зверненням до вчителів, директорів шкіл, працівників органів народної освіти республіки «Перебудова школи і народна педагогіка» (див. «Літературна Україна» від 25 серпня 1988 р).

Редакція нашої газети звернулася до одного із співавторів Звернення доцента кафедри педагогіки Ю. Д. Руденка з проханням хоча б в основних рисах розкрити досвід Гнідинської школи. Надаємо йому слово.

Діти тоді виростають палкими патріотами, мужніми громадянами, поборниками совісті, правди і добра, коли вони з найбільш раннього віку прилучаються до природних, незамулених джерел — народного світосприймання, культурно-історичних традицій, національного буття. У цьому ми ще раз переконуємося, коли ознайомлюємося з передовим педагогічним досвідом Гнідинської школи Бориспільського району Київської області.

З вересня минулого року тут діє Мала Академія Народних Мистецтв. Вона має відділення

народного хорового співу, бандуристів, сопіляків, літературно-художнього, образотворчого мистецтва, вишивки, виробів із соломки та ін. Педагогічний колектив школи все робить для того, щоб ідеї народознавства, мистецтвознавства проймали практичне і духовне життя учнів. Директор школи Валентина Василівна Стрілько говорить:

— Ми, педагоги, стурбовані відривом частини молоді від народних основ життя, від великих скарбів народної культури. Тому ми вирішили так організувати навчання і виховання дітей, щоб наукова педагогіка ґрунтувалася на перевірених тисячолітнім досвідом деяких традиціях, засобах народної педагогіки, моралі і мистецтва. Основні напрями навчально-виховного процесу проявляються у роботі відділень академії народних мистецтв, у проведенні уроків народознавства.

Кожен учитель і учень закохані у свою академію мистецтв. Педагоги оголосили справжній бій формалізму в роботі, пасивноспоглядальній навчальній і трудовій діяльності учнів. У школі немає нічого показного, штучного, рекламно-крикливого. Важливим є те, що зміст освіти, яким оволодівають учні, поглиблюється і розширюється вагомими знаннями, уміннями з етнографії, соціальної психології, історії, фольклору, гончарства, ткацтва та інших видів народного мистецтва.

Головне в тому, що учні не лише вивчають скарби народного мистецтва, а й розгортають

Сторінка з літопису
Гнідинської школи

Добрий
вечір, друзі!

КОРАБЛИК

10
(26)

Проба пера
Прийшла
весна

Прийшла весна,
Розтанув сніг,
Стружочки влітають
До нас.
Летять до нас
Свіжучі пташки,
В пугі втомилась
Бідолашка.
У лісі пролягла
Цігуть.
Дітей до себе
В гості ждуть.

Жена ГАЛАТЕНКО,
Гнідинська Брігана школа
Бориспільського району.

Завершується травень —
святковий місяць. Дерев і
трав, а з ними — і навчальний
рік. Попереду три місяці
літніх канікул. За цей час цвіт
на гілках дерев поретворить-
ся в плоди, а в словбурах від-
кладеться ще одне річне кіль-
це. Багатшими станете і ви,
якщо кожен день літа буде
наповнений хвилюючими вра-
женнями, захоплюючими спра-
вами. Про все найцікавіше
намагайтеся розповідати в лис-
тах, малюнках, щоденникових
записках. Той, хто не прагне
робити цього, схожий на фото-
любителя, який тільки клацає
затвором фотоапарата, а про-
являти плівку забуває.
Ось кілька прикладів що-
денникових записів.

● Одного зимового ранку
я підсковзнувся на шкільно-
му подвір'ї і впав. У мене
з голови злетіла шапка. А в
нашій школі живе собачка
Рижик. Він схопив у зуби
мою шапку і побіг вулицею.
Наздогнати його не вдалося.
Ціля уроків я зібрався йти
додому. А наша вчителька
Галина Юхимівна запитала:
«У кого вдома є стара зимо-
ва шапка?» Вітя Залозний
сказав, що в нього є. Він жи-
ве через дорогу і тому швид-
ко приніс шапку.
А наступного дня учень
шостого класу Віктор Ко-
шарний прийшов у школу з
моєю шапкою! Він розпо-
вів, що Рижик приніс шап-
ку до його собаки в будку.
А той поклав знахідку на
порог свого хазяїна. Отака
була історія з моєю шап-
кою.

Роман КУПСЬКИЙ,
3-й клас.

● Лелеки люблять наше
село. Люблю цих гарних ста-
ків і я. Вони такі добрі, ко-
ли викладають дзьобами піс-
ню своїм дечеченяткам. А бу-
вають і кумедні. Ось я ба-
чила, як у гнізді лелек лежала
пастисасова дівляма. І
для чого вони принесли її в
свою хатку-куболо? Може,
дуже переділи в них малень-
кі дечеченята, то вирішили
їх хоч лямкою забавляти.
Які смішні і які мудрі ці
пташки!

Марина СТРІЛЬКО,
3-й клас.

Отим, де б як не перебу-
вали — на відпочинку біля
моря, в піонерському таборі
чи в команді — не забувай-
те робити «вузлики» на па-
м'ять. Як і минулого року,
кращі ваші розповіді про літ-
ні пригоди і враження будуть
надруковані в «Корабліку».

А поки що я прощаюсь із
вами — наш «Кораблик» та-
кож відправляється на кані-
кули.
До зустрічі у вересні!
ЮНГА СЛАВУТА.

● Наша школа притули-
лася в зеленому кущу.
Весною там багато вузів.
Вони бувають різні, але
обов'язково із жовтою ко-
ронкою. Ми їх уже не бої-
мось.

І ось одного разу в нас
на уроці сиділа якась чужа
жінка. Казали, що то «комі-
сія». Раптом вона закрича-
ла і вискочила на стілець.
Виявляється, під партою ла-
зив вузь. Може, він саме
знайшов щільну в підлозі і
заповз у клас, а може, хлоп-
ці принесли в кишені...

активну практично-творчу діяльність по збереженню і збагаченню рідної культури.

Гордістю і окрасою не лише школи, а й всього села (ще кілька років тому «безперспективно-го») є зведений хор народного співу, до складу якого входять пенсіонери, колгоспники, учні молодших і старших класів. Це знаменно, що дідусі і бабусі, батьки і матері співають народні, часто прадавні пісні, які збереглися в пам'яті старожилів села, разом із дітьми і внуками. Така єдність поколінь, скріплена безсмертним історичним даром — піснею, ніколи не допустить того, щоб порвалася «золота нитка історії» (О. Кобилянська).

Учителі спільно з батьками, майстрами народний мистецтв прилучають кожного учня до продовження культурно-історичних традицій. Найціннішим є те, що вихованці — не пасивні

споживачі народних скарбів, а ставляться в позицію активних творців культури краси, а значить, історії рідного народу, від старших людей вони записують народні лісні і легенди, разом із народними майстрами ліплять із глини, роблять із соломи різноманітні вироби, грають на національних інструментах — вічно живих бандурі, сопілці, складають власні вірші і пісні про рідне село, Дніпро - Славутич, Козачий острів на ньому, ілюструють художні твори Л. Костенко, В. Симоненка, і. Драча та ін. Учні беруть участь у фольклорних експедиціях в інші області України. Всією громадою села збирають дорогоцінні реліквії історії народу, його побуту для етнографічного музею. У рідному та сусідніх селах учні виявляють культурно-історичні речі, вироби, призначені для шкільного музею народного побуту.

Сторінка з літопису Гнідинської школи

Разом із жителями села учні готуються і проводять свята народної культури, мистецтва «Зустріч із співучим селом», «Наша дума, наша пісня не вмре, не загине» та ін. Такі свята стали традицією села, школи.

Великою творчою знахідкою педагогічного колективу є уроки народознавства. Це — нова перспективна форма навчання і виховання учнів. В основу проведення уроків народознавства беруть теми з історії і культури республіки, рідного краю. На таких уроках використовується народознавчий матеріал чудовою за змістом, серйозної і з високим естетичним смаком книги В. Скуратівського «Берегиня». На уроки запрошуються народні майстри, старожили села, які діляться з учнями творчим досвідом, навчають учнів ткацтву, вишивці тощо. Так у творчій атмосфері в учнів формується народний світогляд, самобутнє бачення світу. Цінний досвід у проведенні уроків народознавства набули класні керівники Г. Ю. Дремлюга, Т. С. Кіндратенко, Н. Г. Кудько, Р. О. Майстренко та ін.

Велику допомогу Малій Академії Народних Мистецтв надають митці з Києва: народна ар-

тистка УРСР Ніна Матвієнко, художник В.П.Пєревальський, письменники П. Осадчук, Д. Черденченко, Б. Тимошенко та ін.

У Гнідинській школі твориться цінний педагогічний досвід виховання молоді на вічно живих творчих традиціях рідної культури, ідей народознавства.

Ми, викладачі педагогічного вузу, повинні не лише надати наукову і методичну допомогу творчому працюючому колективу вчителів, а й повчитися, як треба поєднувати народну і наукову педагогіку. Кафедра педагогіки встановила творчі контакти з школою, які будуть постійно поглиблюватися.

*Ю. РУДЕНКО, доцент кафедри педагогіки, кандидат педагогічних наук.
Над випуском цього номера газети працювали фотокореспондент В.Тимошенко, лінотиписти І. Митько, Н. Грідіна, верстальниця Н. Смалко.
Редактор Д. САНЖАРЕВСЬКИЙ.
(«Педагогічні кадри», орган Парткому комітету ЛКСМ України Київського державного педагогічного інституту ім. Горького, 3 жовтня 1988 року)*

БЕРЕГИНЯ, ОСТАВАЙСЯ С НАМИ

Автобус остановился прямо у самых ворот Гнединской восьмилетки. Мы вошли во двор — и удивились. Двор оказался обитаемым, хотя до начала учебного года оставалось ещё немало времени. Несколько ребят хлопотали у ярких цветников. За окнами школьного здания мелькали чьи-то руки, прилаживая шторы.

Школа жила своими предсентябрьскими заботами. Принялись за свою работу и мы: стали везде ходить, всех выспрашивать. Ну, и фотоаппарат не дремал, щёлкал в нужный момент.

В одной из комнат подсмотрел, как пятиклассницы Таня Дубовик, Таня Галатенко и Лена Саливон оформляли пионерский уголок своего отряда.

Наведался на пасеку, где Витя Галатенко и Серёжа Нечипоренко вместе с учителем Степаном Петровичем Грабовым трудились. Весь мёд из их ульев пойдёт в школьную столовую.

И снова мы то и дело удивлялись. Да вы бы тоже диву дались, доведись вам побывать в Гнедине...

А хотите с нами? Хотите! Тогда вперёд!

Что ж такого особенного и удивительного в этом Гнедине? А вот что. В здешней школе год как создана и действует Малая Академия Народных Искусств. Кого ни возьми — тот и «академик». 270 учеников, да учителя, да родители, да бабуся с дедусями. Подойдем к директору школы В.В.Стрилько и спросим: откуда взялась академия в маленькой сельской восьмилетке и зачем она тут?

— Времена-то нынче какие, — отвечает Валентина Васильевна — Идёт переоценка многих понятий, взглядов. От чего-то решительно отказываемся. Что-то стремимся вспомнить, возродить. С болью говорим о нравственных потерях общества, о скудости духовных запросов части молодёжи, об утрате ёё связи с культурным наследием своего народа. Надо ведь всё это выправлять!

Подсказку нашли в чудесной книге писателя-этнографа В. Т. Скуратовского «Берегиня». Это раздумья о мудрости и духовном богатстве народа, рассказы об украинских национальных обычаях и традициях. Загорелись: а в нашем селе нет разве тех сокровищ? Пусть ребята их откроют, ощутят свои корни на этой земле!

Сторінка з літопису Гнединської школи

УЧИТЕЛЬСКАЯ ГАЗЕТА

ОРГАН МИНИСТЕРСТВА ПРОСВЕЩЕНИЯ СССР И ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА ПРОФСОЮЗА РАБОТНИКОВ ПРОСВЕЩЕНИЯ, ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ И НАУЧНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

Выходит с 3 октября 1924 года • № 106 (8887) • СУББОТА, 5 СЕНТЯБРЯ 1987 ГОДА • Цена 3 коп.

НОВЫЕ ХЛОПОТЫ

НАКАНУНЕ, первое сентября директоров районной и школы Бориспольского района собрали в горном городе. Руководитель районного управления, прилично закурил бороду и плечи. Но записывать ничего не поспевало. Начертил свертка, попросил Владимира Николаевича Быстрового почитать все в автобусе. Маршрут поездки — школа, село — посмотреть, как базовые предприятия работают, о своем учебном подразделении.

Директору госпитализовала «братинича» Владимира Ивановича. Историю было приятно услышать, потому за то, что известно только Советскому Союзу, сданный оборотом министерский класс построить школьную верофону, да и другие предложения предпринять имели чью поддержку перед чиновниками.

Но не все. Избранию пришлось позвонить директору завода — советца «Беневоскиса» Д. Руденко, сказать о планах на будущее, чтобы в него-то пошла Бориспольская школа. Работает здесь промышленная индустрия — оборудована прекраснейший спортзал, который за деньги можно превратить на игровую в гимнастический. А здание и спортивные инвентари и здания их логичные возможности, руководители хвалятся сразу же по окончании учебного года, директор школы Виктор Ивановичу Синявскому писали на конвертах.

Разговор после посещения состоялся встать, а в автобусе, из поездки для возможности, не участникам увидеть и обсудить, что есть у них, что — у других. Бедняк надеяться, резу-

На фото: Пётр Кудачук. Фото В. Едвина.

Делегат восьмого Всесоюзного лесоуправления пионеров

Именно пионерская служба за альпийско-горными флагами Пётра Кудачука. На республиканском конкурсе пионерской молодёжи коммунист школы издалека извещивать у Гнединскую восьмилетку школу. Багато цікавих спрах проводять Пётр з школярами. Особливо завдячуються розповідям про славну Всесоюзну залу піонерів в Арктиці, делегація якого був їх товаришом юнаком.

Кстати, ведь ещё издавно об этих горных не только учителя, потому что с них на стараниях. Не зная детей, не слышав родичей. Топить, мовля, щось... Найдясь в горы, чужим и чужим каждо четверть.

Заскрипели по хатам потемневшие от долгого безделья ключи в старинных замках. Поднялись, охая, тяжёлые крышки над сундуками-скрынями. А в сундуках-то клады несметные. Зазвучали слабые старческие голоса, выводя мелодии давно не пetyх песен. Берите, внуки, всё это ваше. Но не забудьте дальше передать, тем, кто за вами придёт...

— Летом мы отправились в экспедицию по сёлам своего Бориспольского района — рассказывает семиклассница Света Кривошей — Собирали вышивки, старинные вещи, записывали народные песни, игры. Везде нас хорошо принимали, охотно делились тем, что сохранилось от прошлого. Одна бабуся из Воронькова даже всплакнула: «Никто давно не вспоминает о старине нашей украинской. Я уж думала, так всё и пропадёт. Спасибо вам, деточки, что решили сберечь дедовское наследие». Ну, и мы её поблагодарили и пошли.

Фольклорные экспедиции гнединцев побывали также в Полтавской, Черниговской, Ивано-Франковской областях. Ах, какие рушники, сорочки, корсетки, завески, добытые ребятами, можно увидеть в школьном музее «Берегиня»! А ещё тут собрана глиняная посуда, веретёна, гребни для льна — много всякой утвари. Говорят, иным вещам по сто лет, а то и больше.

И вот что непривычно. Костюмы в музее висят не только напоказ. В них выступает хор взрослых и детей «Родына» («Семья»). В старинных гнединских нарядах и эти бандуристки из фольклорного ансамбля — сёстры Пильщиковы, Полина и Света. И для солистки Светочки Давыдовой мама перешла прабабкину сорочку. У сопилкарей Олега Дзюбы и Юры Майстренко рубашки хотя и новые, однако украшены старинными узорами.

Цветущий подсолнух под окном белой хаты, рядом дивчина с вышианьем. Картина из каких времён? Из наших. Оксана Кондратенко — не нарисованная, реальная восьмиклассница, член совета дружины, «академик» литературного отделения МАНИ, которое называется «Провесінь».

Оксана вышивает на рушнике «Заповіт» Тараса Шевченко. Руководиель отделения вышивки Тамара Ярославовна Майкович помогла ей подобрать узоры, какими, может, любовался сам великий Кобзарь. Ложится на полотно стежок за стежком — чёрный, красный... А в душе рож-

даются стихи, всё о нём, о Тарасе.

«На крутій горі та на високій,

Мов орел на скелі віковій,

Височить могила та.

Неспокій

Знов озветься у душі моїй.

Це ж сюди усі стежки злилися,

Й килим золотий всі схили вкрив,

Це ж сюди усі серця зійшлися,

Де Кобзар із думами ходив.

На горі Чернечій осінь багряниться,

Листям міднодзвонним осипає світ,

Спить Тарас. А може

Й там йому не спиться.

Скільки літ у думах,

Скільки літ...»

— Ой, соседи, гляньте, что за свитка у деда Панаса! И где только взял такую пестроту? Небось у сороки одолжил...

А может, и не так оно было, и деда звали не Панасом, кто ж теперь скажет. Но название улица Сороковка получила именно из-за пёстрой одёжки того поселянина. И из века в век дошло оно до наших дней. Так же, как Казачий остров, Витовец, Озеряны...

Гнедин старше Москвы, Харькова. Древнее название села — Гнидуги. Путешественники на выезде из Киева ковали здесь коней, запасались сбруей на дальнюю дорогу.

Это к многое другое ребята узнают на уроках народоведения. Есть здесь такой предмет. У каждого урока — своё название?! «Отчее поле», «Берег деттва», «Мамина песня...» Готовятся к ним и учителя, и ребята. Тут и поют, и танцуют, и рисуют, и шьют. А то придёт в класс местная жительница Надежда Андреевна Лазаренко. Возьмёт в руки веретено и на глазах у зачарованных учеников вытянет из клочка кудели тонкую, ровную и прочную нить.

И свяжет та нитка прошлое и настоящее. И в будущее протянется.

Татьяна Байсарова,

Борис Ткаченко, наши спец. корр.

(газета «Юний лєнінець», липень 1988 року)

ДО ЧИСТИХ ДЖЕРЕЛ

ПРОБЛЕМИ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАРОДНИХ МИСТЕЦТВ У ГНІДИНІ

Колись його називали Божим чоловіком, чарівником, жоден великий похід не обходився без нього. Він був душею Запорозької Січі, підноси́в дух скривджених і підупалих, вселяв віру в справедливу грядущину, вивідав історію непокірного народу, утверджував людей на рідній землі.

Кобзар, бандурист, співець, кобзар-лірник, перебендя... Як його тільки не називали. Та одне з його імен стало символом народного генія, назвою священної книги народу, народним іменем великого Тераса — Кобзар.

Споконвіку славилась Україна кобзарським неповторним мистецтвом. Та в марнотратні часи воно стало занепадати, не надовго вистачило тих добрих намірів, що їх мало Музично-хорове товариство. Старі майстри відійшли, декотрі й трагічно. Молоді стали вимагати від людей підписку, що вони беруть усю провину на себе, коли щось із ними станеться по дорозі на концерт чи з концерту. А ще молодших ніхто не готує... Навіть з підозрою стали поглядати на цей, не такий, як усі, музичний інструмент. Не доведи господи, хтось щось подумає... Отак і дійшли до того, що в школах нікому навчати дітей цьому великому народному мистецтву.

Такі думки охопили мене, коли я слухав талановитого майстра, справжнього кобзаря Павла Степановича Супруна. З невимовним зачаруванням слухала його і вся Мала Академія Народних Мистецтв Гнідинської восьмирічної школи Бориспільського району.

Мала Академія... В трудах, у творчих муках народжувалася ця модель своєрідної школи народних мистецтв. Найважче було створити таку структуру, в яку б повірили діти і ми самі. Життєздатність кожної ланки треба було довести в роботі. Окремі деталі, мотиви, доцільність тієї чи тієї теми, того чи того методу, прийому виражувались у процесі становлення. Ми й тепер свідомі: чимало ще треба часу, щоб ця форма естетичного виховання дітей стала чіткою, стрункою, в усьому виваженою (хоча і не певні, що надмірна регламентованість потрібна). Одне ми знаємо твердо: саме Мала Академія Народних Мистецтв спроможна спонукати до відродження ремесництва, народної музики, народного співу, зокрема хорового, допомог-

ти людям відчувати духовний діалог зі своєю історією, мовою, зі своєю многотраждальною землею.

Малу Академію Народних Мистецтв ми відкрили не на голому місці... В Гнідинській школі працювало близько тридцять різних гуртків за інтересами... Літературно-образотворча студія стала лауреатом премії імені О. Копиленка журналу «Барвінок». Малюнки декотрих учнів уже побували на міжнародних виставках. Діти мали немалий потяг до співу. Торік цілий вересень тривала напружена підготовка до свята.

І от — відкриття... Перші несміливі звуки сопілки...

«Звідки взялася у нас дудочка? — промовляла-запитувала дітей народна артистка УРСР Ніна Матвієнко. — Чому людина почала грати на ній? Мабуть, щоб висловити свою душу ніжним сопілчаним голосом.

Колись дівчина могла змагатися із соловейком, співаючи біля річки, в лісі чи в саду. А нині солов'їв менше слухають, більше чути ревіння мотоциклів... І частіше співайте, діти, хай чистими будуть ваші голоси!» — благословила на добре діло улюблена народна співачка.

В Малій Академії - відділення: фольклорно-літературне, хорове, сопілкарів, бандуристів, народної кераміки, народної вишивки, аплікації соломкою...

І — почалися трудові, творчі будні. І свята... Або ще їх називаємо творчими звітами (слова «концерт» у нас немає): перед школою, перед односельцями, перед почесними членами академії, перед письменниками, композиторами і т. д.

9 листопада. Беру магнітофон і, як почесний член фольклорно-літературного відділення, їду до Гнідина. Сьогодні записуємо пісні. П'ятеро бабусь прийшли до її школи. Поволі-поволі та й розспівалися. І так, наче цілий вік оцим гуртом співали. П'ять годин чарівного співу! Онук Ганни Белкіної трохи капризував, то бабуся і заспівала колискову — він і заснув. Це також навело на добру думку — перейняти й колискові, і щедрівки, й інші пісні...

— Валентино Василівно - звертаюся до директора школи В. Стрілько. — гарно нам слухати ... Так ось запишемо, розшифруємо, хай навіть вивчимо. Але ж дітям потрібен приклад. А що як навіть дорогі бабусі-матусі прийдуть до школи

Стаття в газеті «Зірка»,
1989 рік

Недільна мозаїка

Мала академія

У ВИСОКИХ столичних кабінетах не вщухають гострі суперечки — створювати чи ні гімназії та ліцеї. Затверджуються списки нових, незвичних для шкільної програми предметів, за конкурсом запрошуються на роботу вчителі, які одержуватимуть більшу, ніж у школі, зарплату.

А ось у невеликій Гнідинській восьмирічній школі Бориспільського району на Київщині вже третій рік працює так звана Мала академія народних мистецтв імені П. Чубинського — фактично навчальний заклад нового типу. Сільські школярі вчать ліпити, вишивати, писати вірші, малювати, грати на сопілці та бандурі, майструвати аплікації з соломки. І про манери хорошого тону тут не забули. А історію народну, культуру починають вивчати з перших днів перебування в школі.

«Необдарованих дітей не буває», — ось головне кредо вчителів. Свої погляди на питання педагогіки вони виклали в так званій «Андрійковій книжці», яка заповнила цілу прогалину в морально-етичному та естетичному вихованні в початкових класах. У книжці рекомендовано уроки із зразкової поведінки учнів вдома, в школі, у громадських місцях.

НА ЗНІМКАХ:

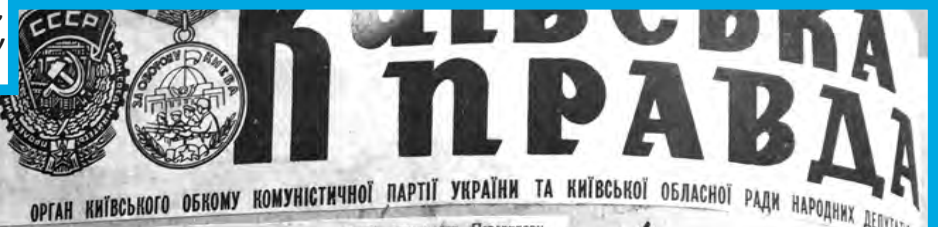
Юрій Галатенко в майбутньому, безсумнівно, стане хорошим майстром;

малюнки Люди Савон та Світлани Пильщиковой;

шкільна виставка оновлюється щомісяця.

Фото В. СОЛОВЬОВА.

Стаття в газеті «Київська правда», 4 жовтня, 1987 року

ТВІР НА ВІЛЬНУ ТЕМУ

4 жовтня 1987 р.

(Закінчення. Початок на 1-й стор.)
 ну? Ну то, може, ти була «зауважувати»?
 Б так не говорите дівчатам! Історія: критичний — про мову, про мову — виконав, у ролі поведінки його діти. Звичайно, дивно було, але жакса. Неважко й директору стала.

Про це почерпне особистою спробу: і не їдед зміни твору, а дов так, хто й знав, важко, що не лише жодні дитини з'являлись, як, не допрацюванню вбачають за справу. Вони були жодні. Були завжди.

Валентина Василівна вважала мисли дитини. Три мій мамі. Мати ще й збу не вважала — склади, і склади півтора довелось скласти. А тут знаю, як і роза перед тим, подруги збу знав. Вало, що хопили з на ерактів у нас був величистітуту... Завуваля, і йому гарно характеризувати звичайно, але куче востеректор до нас у школі. Корівка лю-

беть молодих висувати — це добре, але ж наш студентик — ні роба, ні жосо. Хіба ж такосму в директору? І нікто крім нас щого не мав про нього, і нікто крім тебе щого не довела. Із у райво, — Са-ме, скороти критичнонак.
 Спробува, маме, школярка у тиасі... Вислухав П Михайло Йовану:
 — Добре, — каже, — не буду прислухати його. Є в мене лича кандалатура, — і почав шось шукати в своїх записках, перегорнув кілька шпек, а сам на непрошеному гостю поглядів. А той й каже: — Та будеш директором.
 — Та що ж це ви зауваче-тесь, — обривалась, — У ме не ж каля.
 — Тобі нікому знайти легше, ніж мені директора, — сказала, як міряться.
 Не працює новий директор, та й добре. А Валентина Василівна взяла собі чотири години та й бігла на уроки між годуванням — ще там директорство. Пожартувала Михайло Йовану. А каля за здарлатом зривалась, таля — директор-сьма. І знову поспішав у рай-

во: не приховала ж я, заборити прося. Відповів: відпрацювати. От і мусила відпрацювати. І доскогони відпрацював оті незароблені карбованці.
 Чи хотіла бути директором? Ні! Чи задоволено, що стала? Ні! Але вляччи долі, що в мене є змога зробити в дній школі все, щоб діти йшли щодня, як додому. З часомлю поспішлю.

Вінюта.
 Іхотіла так хочеться йому повірити в те, що усі його учні стають справжніми людьми. І так хочеться виступити йому за реалістича хочби сьогодні, у вчительській день.
 Ні, не всі. Можна вести нескіченні суперечки про те, хто виступити цей сподівак — виступити, батьки. Але чи легше від того виступити?
 Болюча історія сталася кілька років тому з Валентиною Василівною. Бівав, як заступник голови сільської Ради народних депутатів, як голова адміністративної комісії виставляла собі величезну однинажко директору школи, як дитя-

вати, дотувувати. Переанхувати.
 І, наперстї, про будівництво нової школи. Нинішня ще теж нічого, десятки років простоять. Охайний будинок, двір турні, і мисів усім вистачає, непереповнена, як деякі інші. Але раптом підняла Валентина питання про нову школу — десятиліття, Нинішня ж бо восьмилітня.
 Багато хто злизувався, дехто обурився, а інші — просто усмихувались. Теж, мовляв, аргументація: через три роки, доки збудують, учнів якраз і буде на нову школу. «Демонстраційний вибух» у Гвідні, чи що? Будуть учні, тоді й побачимо — побалаяємо.
 Вибух — не вибух, але дивиться директор вперед. Рухує. А порухавшись, й переконати змогла. Навіть у Москві, Ту-ді Ізляла. І от незапланована школа будеється.
 Турботи... Турботи... Може в новій школі їх не буде? Ну хоч би на День учителя.
 Будуть. Така вже вчительська доля.
 І учнівські твори поки що ще не про них.

О. БРИГІНЕЦЬ.
 Бориспільський район.

ТВІР НА ВІЛЬНУ ТЕМУ

ДАВНІЙ СПОГІД не давляв ажкою. Ранив. Мати ще й злизила не повільничала, а жак б і хочуть з свого алжа і вкучувати в райкову прохолоду. Та ще жовка позичитись, коли вінона лутувати. Але чомусь довго не йде будити її маме. Тригого голкою вальмує серце.
 Мати поспішала.
 — Вало, доки не назвала я тебе скарбіа. Вінона був, знаю, голди. Егаче, що злизило — похитав жак, за менте не і за себе. Похитав зазвенте во собі, добрі серпан. Я ж бо не вистига.
 І воя вінона поспішає. І слова ті мамі кожному своєму вихованню середка.
 Битись.
 Що злизило на обривочу від шкрябів. І скарби доброго, розумного, вінона і другу матір, і спробу, як справляється судити. Та жак

той, коли тхось обирає педагогічний шлях, коли згадуємо свого улюбленого вчителя, а в буденному житті, то горі комплекта та несправданих дожиття, мелосні мочи, не дойти слухачі учні. Звичайна морозна робота.
 Проглядайте, чи часто ви йшли до школи з поспішкою з дитерями? Мелла вчительського слова, ловили його, як життявний аркавину у пус-теці?
 Ох, не часто.
 Школярка Вала, в тепер — Валентина Василівна Стрельбо, добре бачила цей буденний бик педагогічної роботи. Тому й не мріяла бути вчителькою. Хотіла бути економісткою. Хтось президентом, а хтось писменником. Надовкілі дитині мрії, жак виступати в будувачі?
 Може б і стати

пав, бо, як відомо, мавити дівчинку, пішо не пропадає безладно. Може б і стала, та з вчительма «ме понастало». До-дла Петрівна Косолапова та Марія Панасівна Птушкіна вчитель літератури. Своїми вражачими, по-справжньому талановитими уроками жаксь непомітно повчались на вистир-люній учнівці Валі літературу з уроками літератури у школі. Значить, і самі йшли шляхом цих людей — викла-дала.
 Мета — філфак КДУ. Перша спроба — невдала. Друга — теж невдала. Але мрія не зраджує, мико мрія — свої мрії з долина — вартя пододала оир економічної комісії Вітись, учні. І не рюм-сайте після першого «спро-ва...

Про її творчість вступі до... вертуть вале говорять. А да-сте, як вона стала вчителю? Це було 10 років тому, і про яку перебудову тоді ще не йшлося. Самі діти виставляла 1977. Тоді жак виставляла з головною спробою виставити нової школи, як жак воя арка — але що це жодом. А жакуч. Поставити бі в розкладі перш за уроки, алячак, і — допра-Валіа вчитель спроба, і як безкорисливості, але жакуч-ро аргументи, що обрива-дого тривати не може.
 Півлітня допра-до Валі-тви, вчуванням літератури, жак за сонцем у вінона і голди, не промислять і жак і жак проривати та й жакч-вожес, побалаяти в парті-ном, жак жак проривати в обалада. І воя споба.
 Уважно подивити на цю дній директор проривати біто, алячак жакч-вожес, побалаяти в парті-ном, жак жак проривати в обалада. І воя споба.

вчитимуть дітей співати?
 - Так, дорогі бабусі-матусі - метка на розум, жвава до діла Валентина Василівна одразу звернулася до шановних односельців — Складаємо список співочих людей.
 Склали. Домовились, коли збір на репетицію.
 А 21 листопада в Гнідині знову було велике свято — зустріч зі Співучим селом. Усі, хто мав щастя потрапити на це свято, були зворушені до сліз. І діти, й дорослі. Так виник у нас хор наставників. І діти вивчили кілька пісень, що перейняли від старших. А найповніше сформувалась концепція Малої Академії в моделі хору народного співу «Родина», де співають люди усіх поколінь — від дошкільнят до дідусів і бабусь. От вам та духовність, яка об'єднує всіх членів суспільства. От вам той шлях, який веде до відродження священної творчості, який порятує світ од «масової культури», од бездуховності.

Уперше «Родина» звітувала в Республіканському будинку літераторів. Це не гастрольна група, ні, це велика школа народного співу, школа естетичного виховання, школа людських стосунків і зацікавлень, школа народної духовності, ціла академія життя, що має ґрунтовні й міцні засади етнопедагогіки. На їхньому благородному прикладі ми переконалися — тепер найактуальніший, мабуть, клич: «Фольклорні ансамблі, йдїть у школу! Це ж так необхідно, щоб діти стали народом!».
 Першого квітня в Гнідині розпочалися Свята рідної мови. Наказом президента Малої академії Світлани Кривошей передбачено провести в цьому місяці відкриті уроки народознавства. Олімпіади, конкурси на краший твір, переказ, запис народних скарбів, оформити й відкрити етнографічний музей, зібрати матеріали про нашого видатного земляка — українського етнографа й фольклориста Павла Чубинського, записати народні назви рослин, назви урочищ,

річок, озер, річищ, зустрінитися з письменниками, композиторами, кобзарями, співаками, краєзнавцями, підготувати й провести свято родинної пісні, свято народних ігор, творчі зустрічі з односельцями, конференцію «Історія села — історія твоєї Батьківщини», а також творчі звіти усіх відділень Малої Академії.

На відкритті свята був відомий український поет, автор книжки про мову — «Диво калинове» — Дмитро Білоус. Він розповів, як видатні люди світу шанують і високо цінують українську мову, мову Котляревського й Шевченка, Франка й Лесі Українки, прочитав цікаві вірші, що захопили учнів і вчителів.

- Дайте нам ці вірші, вони нам дуже потрібні. — просили поета, — їх ми вчитимемо на уроках з української мови.

А наступного ж дня Мала Академія разом із «Родиною» зустрілася з учнями Кіровської середньої школи Бориспільщини. Господарів зворушила багата й розмаїта мистецька програма гостей, і вони взяли й собі підхопити добре діло. Згодом приїдуть у Гнідин із творчим звітом - хочуть стати відділенням Малої Академії.

Хоч і незначний, наш досвід підказує, що під одним дахом прекрасно жити й творити двом школам: загальноосвітній та мистецькій. У Мар'янівці Васильківського району на Київщині — загальноосвітня й музична. У нас не музична, а народних мистецтв. Школа чи студія, чи як там хто назове. Нашим дітям прилюбилося назва — Мала Академія. Гадаємо, профіль «народних мистецтв» дуже важливий сьогодні, в час перебудови. Звернення до чистих джерел народу завжди було актуальне, а нині - особливо. Підтвердження того знаходимо й у найсвіжіших повідомленнях преси про Всесоюзну нараду з розвитку народної творчості. Народну художню творчість, було сказано на ній, правомірно порівняти з генофондом усього духовного життя, що оберігає її від потворних мутацій, від виродження. Цій творчості треба допомагати, на неї треба спиратися. Цебто — допомогти суспільству духовно відродитися. Отже, негайно треба створити курси, школи, училища, вузи (так - і вузи!), які б займалися підготовкою фахівців практичного мистецтва за всіма його профілями.

І вже час думати про створення у нас на Україні справжньої Академії Народних Мистецтв. Рано чи пізно, а доведеться її створювати. Так краще зараз, поки не все втрачено.

Ми вже зіткнулися з великою проблемою — немає кадрів з народного мистецтва. От, скажімо, де навчають народного співу, народної хореографії, гри на українських народних інструментах, народної вишивки, всякого там рукометництва, щоб ці фахівці могли вчити інших, зокрема в школах? Усе це повинні вивчати діти в загальноосвітніх школах. Неодмінно. А для нашої Малої Академії потрібен вокаліст (народного співу), хореограф (теж народного танцю), скрипаль (теж народної гри), режисер (теж народного дійства). Де їх узяти?

Отут підходимо ще до одного дуже важливого питання: мабуть, є сенс офіційно визнати статус такої форми естетичного виховання, як Мала Академія Народних Мистецтв. Потрібні ставки на вчителів (керівників), залежно від конкретного профілю, кожної такої школи (де, в якій місцевості, які види більш розвинуті). Скажімо, для нашої моделі потрібно хоча б десять ставок (зважмо ж і на індивідуальну роботу з дітьми). А вже нині доводиться дуже скрутно і дирекції школи, і тим невгамовним ентузіастам, котрі, маючи мізерну платню, витрачають її на дальню дорогу. Для співтворчості цих двох систем (загальноосвітньої і мистецької школи) потрібні певні корективи й у загальноосвітній школі. Скажімо, ввести уроки народознавства, етики, мистецтвознавства, як у нас і зроблено, перевести на фольклорну та класичну основу програму з музики та хорового співу. Отже, також потрібні кадри і ставки.

Гадаємо, тут наше рідне Міністерство освіти могло б виявити дуже добру перебудовчу поворотність і цим зробити гідний внесок у духовне відродження.

Нам іноді пропонували свої послуги «фахівці», котрі хотіли під ширмою народного мистецтва завести осередок масового розважальництва. Але це йде врозріз із структурою нашої Малої Академії Народних Мистецтв. Наші діти не тільки вчать співати, грати, рукометити, а й ведуть значну дослідницьку роботу. З самого початку руйнувати цю, таким трудом здобуту модель ми не маємо права. В різних школах, гадаємо, шукатимуть різних оптимальних форм естетичного виховання школярів, знаходитимуть кращі-гірші структури, але знайдуться (уже знайшлися) й такі школи, які підхоплять нашу модель. Тільки треба їй надати офіційного статусу. Отже, слово за Міністерством освіти.

Дехто каже: існування такої Малої академії в Гнідині можливе тому, що їй допомагають письменники. Я, сказав би інакше: письменники допомогли виробити модель, структуру такої форми естетичного виховання дітей. І не тільки письменники. У почесних членах президії МАНМ — співачка Ніна Матвієнко і художник Василь Перевальський, етнограф, письменник Василь Скуратівський і художник Іван Марчук, відомий білоруський письменник і педагог Василь Вітка і український співак Анатолій Мокренко, музикознавець Леопольд Яценко і кобзар Павло Супрун, народна вишивальниця Федора Придиба і письменник Петро Осадчук (почесний президент МАНМ), народний майстер Микола Касяненко і композитор Віталій Кирейко, співак Анатолій Солов'яненко і етнограф Лідія Орел... З давніх часів любить сюди приїздити й автор цих рядків.

Додам, що й керівники відділень МАНМ цікаві люди: фольклорно-літературне веде одержима вчителька, випускниця цієї ж школи Ніна Григорівна Кудько (відкриємо таємницю – і молодий літератор). Завдяки її старанням студія стала відомою за межами області; народної кераміки й аплікації веде невгамовний ентузіаст, художник Володимир Іванович Кальненко; сопілкарським мистецтвом захопив дітей Віктор Іванович Лузай (автор пісні на слова Володимира Сосюри «Любіть Україну»); хорове та відділення бандуристів — у вмілих руках Олени та Степана Щербаків; народної вишивки навчає Т. Я. Майкович. А ще хор старійшин — у кожного мудра голова. І — головний радник та розпорядник усієї цієї перебудовчої роботи - директор школи Стрілько Валентина Василівна, яка дуже чутлива до свіжої думки, до новаторства, до сучасних вимог педагогічних перемін. Вона побувала в Амонашвілі й Ільїна, Шаталова й Могучого, останнього з них запросила до школи провести кілька відкритих уроків. Вона згуртувала авторський колектив для створення підручника з етики для молодших класів, залучивши до того письменницю Галину Кирпу і вчительку Галину Дремлюгу (про «Андрійкову книжку» уже чимало хто знає). Не зайвим буде додати: ще студенткою вона зробила чимало фольклорних записів усвоєму селі (тобто ж у Гнідині). Нині вчиться грати на сопілці.

Отже, тепер бачимо. Чого саме тут могла народитися така прогресивна форма естетичного

виховання дітей. Бо тут не замикаються в своїй шкаралупі, акумулюють усе нове, свіже, що з'являється у педагогіці. Їм не чужі ні принципи К. Орфа й З. Кодаї, ні багатющий досвід Омеляна Грабця з Коломиї, ні пошукові здобутки колег із Мар'янівки.

Шкода, коли закралася в когось думка: якдесь у глибинці, то й не можна такого підняти. Навпаки — там ще цікавішою, багатшою може бути робота такої МАНМ. Адже там більше збереглося скарбів народної творчості. Там ще є народні майстри, які можуть бути і навчителями, й порадиниками (почесними членами), там живіший і дужчий дух мистецького утвердження й самовідновлення. Та й письменники, журналісти, вчені чи краєзнавці не відмовляться прийти на порадку. Тож, дорогі друзі, давайте спільно дбати, щоб ожила народна музика, залунала народна пісня, відродились віковічні ремесла й народні мистецтва. А це можна зробити тільки тоді, як усе це почнемо зі школи, як захопимо й заповнимо юні спрагли душі тією високою і неповторною духовністю, яку виробив наш народ упродовж тисячоліть. Педагоги й митці, культпрацівники й народні майстри, наші дорогі діди, батьки й побратими, всі, хто зберіг у душі святість народного духу та естетичну чистоту, йдімо у школу, допомагаймо дітям ставати на ноги національної гідності та громадянської мужності.

Тепер важко перелічити всіх, хто побував у Гнідині. Той приїхав щось виповісти, заспівати, пограти, той — надихнутися, почерпнути сил для творчості або й переконатися, чи все те насправді. Так, насправді. Але хто був учора, уже не знає, що там з'явилося сьогодні. Щодень приносить нові радісні вісті. Учора завершили споряджати етнографічний музей (самих рушників більше ста!), сьогодні оформили виставку народних майстрів із Дударкова - Галини Каленченко та Івана Приходька (цікаво, що родом вони з Гнідина й сусідніх Вишеньок!), після завтра - відкриття музею, а там - зустріч з Анатолієм Мокренком, Дмитром Павличком, Левком Колодубом. Щодень приносить нові скарби. Їх збирають не втомні бджоли, збирають до вулика - школи. На превеликий тільки жаль - приміщення школи дуже тісне, а приміщення нової (середньої) стримують усілякі бюрократичні рамки.

*Дмитро Чередниченко,
(газета «Літературна Україна»,
№26, 1988 рік)*

Роде наш красний...

У Києві відбувся мистецький добродійний вечір Українського фонду культури

Того суботнього вечора мовою веселкою розквітну на цені столичного Палацу культури «Україна» мистецький талант нашого співучого народу. Алант, подерований примхливою долею, яка дalebі не завжди так милостиво обходить з ним на складних розоріжжях історії, і вироблений продавж століть негасимим рагненням народу до споконічної пісенної краси. То, мауть, не буде перебільшенням, оли скажемо, що на мистецькому добродійному вечорі Українського фонду культури Роде наш красний... засвітилася якравною, самобутньою орею багата і щедра душа ішого народу, яка знайшла яке глибоке втілення в народній пісні, в народному танці. Іка струмє своїми болями і надіями в творчості сучасних українських майстрів слова. Адже виступи письменників Бориса Олійника, Івана Драча, Миколи Вінграновського, Ростислава Братуня й Олександра Богачука стали окрасою цього вечора.

А що привело самих киян і гостей міста цього вечора у Палац культури «Україна»? — Розумієте, на таких вечорах особливо відчуваш свою причетність до свого народу, до його історії, до його культури, — сказала викладач Київського технікуму радіоелектроніки А. Кравчук. — А потім

цікаві люди, самобутні творчі колективи — цікаво їх побачити. Та й сама мета вечора приваблює. Тож хочеться зробити бодай маленький внесок у дальший розвиток української народної пісні.

— Такі вечори, — продовжує полковник запасу В. Лящук, — підносять свідомість нашого народу, вони роблять те, що ми почали втрачати у застійні часи. Тобто, повертають до багатих мистецьких традицій нашого народу, до його невимрущої пісні.

А щоб не міліло джерело мистецьких традицій, щоб не почувала себе згнєбленою мова в оточенні власних безбатченків, треба плекати ці традиції, передавати їх від покоління до покоління.

Чи не тому ми бачили того вечора цілі сім'ї не тільки на сцені, у концертній програмі, як, скажімо, сімейний ансамбль Ковальовських і Науменків з села Монастирище, що на Чернігівщині, а й у самому залі. Так з донькою Оксанкою і сином Андрієм прийшла на вечір киянка Л. Івахненко, яких ви бачите на знімку зверху.

Зрештою, вечір почався ще задовго до того, як на сцену вийшов голова правління Українського фонду культури поет Борис Олійник (на фото зліва). Адже багатьох цікавили вироби Народних умільців, що експонувалися у вестибюлі Палацу. Та, мабуть, найбільше людей зібралось біля книжкових прилавків, де

йшла торгівля книжками, які побачили світ останнім часом у видавництвах нашої республіки. І було приємно спостерігати, як шанувальники красної письменства відходили, тримаючи в руках «Третю роту» Володимира Сосюри, «Сім» Бориса Олійника, «Берегиню» Василя Скуратівського...

Привернувши увагу учасників вечора і художній промисел гаварецької чорної-димленої кераміки, який відроджений «Товариством Лева» на Львівщині. Молодий львів'янин М. Тихан разом зі своїми симпатичними помічницями (їх ви бачите на знімку знизу справа) давав пояснення про особливості цього напівзабутого промислу, закликав усіх присутніх взяти участь в аукціоні, який, до речі, відбувся під час перерви між відділеннями концерту. А виручені гроші молоді львів'яни передали у фонд спорудження меморіалу жертвам голоду на Україні в 1933 році.

Того вечора сцена Палацу культури «Україна» нагадувала розквітлу гілку в травневому саду. Разом з такими відомими колективами, як вокальний чоловічий квартет «Явір», державний оркестр народних інструментів УРСР, вокально-інструментальний ансамбль «Світязя», разом з народними артистами УРСР Раїсою Кириченко, Василем Зінкевичем і Лідією Забілястою виступили самобутні самодіяль-

ні фольклорні колективи. Глядачі тепло сприйняли мистецтво народного фольклорно-етнографічного ансамблю «Веснянка» з Київського держуніверситету імені Т. Г. Шевченка (його виступ бачите на знімку зверху) і «Бара Карпати» радгоспу «Косівський» Івано-Франківської області, народного фольклорного ансамблю «Ватрівчанка» Тернопільського виробничого об'єднання «Ватра» і фольклорної групи вже згаданого «Товариства Лева» зі Львова, ансамблю пісні і танцю агрофірми «Зоря» з Ровенської області і кобзаря В. Литвина з Київщини, виконавці народних пісень Н. Дудар з Хмельницької області і хору «Родина» Малої академії Народних мистецтв села Гнідин, що на Київщині... А завершився концерт невимрущою піснею «Рева та стоїче Дніпр широкий», яку разом з аматорами сцени співав стоячи увесь зал.

— Ми не збираємо внесків і не видаємо членських квитків, — сказав на вечорі Борис Олійник. — Бо вважаємо, що активістами Фонду культури є увесь народ.

І мистецький добродійний вечір у Палаці культури «Україна» виразно підтвердив цю думку. Кошти від вечора переказані на розвиток довгострокової програми Українського фонду культури «Народна пісня, народна творчість».

В. КРАСНОДІМСЬКИЙ.
Фото Б. ВОРОНИНА.

Стаття в журналі «Соціалістична культура», 1988 рік, сторінка 1

Дмитро ЧЕРЕДНИЧЕНКО

ЗАГРАЙТЕ, ВЧИТЕЛЮ, НА СОПІЛЦІ.

В

и вже читали в минулому номері журналу про Малу академію народних мистецтв. Уже рік діє вона в Гнідинській восьмирічній школі у Бориспільському районі на Київщині. За цей час ми переконалися, що саме така форма естетичного виховання дітей може сприяти відродженню рукометництва, народної музики, співу, зокрема хорового, допомогти відчувати духовний діалог зі своєю історією, мовою, рідною землею.

Ми тепер знаємо, що під одним дахом можуть прекрасно співтворити дві школи: звичайна і мистецька. Скажімо, як у Мар'янівці Васильківського району — загальноосвітня й музична. Не музична, а — народних мистецтв. Із відділеннями: фольклорно-літературним, хоровим, сопілкарів, бандуристів, народної кераміки, аплікації соломкою, а останнім часом — і писанкарства та пасічництва. Відродження народних традицій дуже важливе сьогодні, в час перебудови й суспільного оновлення, повернення до справжніх неминущих цінностей.

Коли в школі виникає Мала академія народних мистецтв, постає необхідність скоригувати й предметну мережу в загальноосвітній ланці. Так з'являються в розкладі уроки народознавства, етики, мистецтвознавства, хорового співу...

Члени Малої академії ведуть і дослідницьку роботу: збирають фольклор, вивчають народні топоніми, одяг, будівництво, досліджують близьку і давню історію рідного краю; створили етнографічний музей «Берегиня».

І от... пішла луна гасм. Гнідинський досвід привернув увагу багатьох учителів республіки, викладачів педінститутів. Почали приїжджати сюди на уроки й свята відділень Малої академії, знайомитися з її літописом, надивлятися й наслухатися.

На одному з обговорень уроків народознавства учитель Гірської середньої школи Бориспільського району Анатолій Миколайович Фасола сказав:

— Дати оцінку цим урокам ми не в змозі: ще не вироблено інструментарію, яким можна було б послуговуватися при їх оцінюванні. Вони настільки вражають, що їх просто треба переймати і проводити у себе.

Слова не були кинуті на вітер. З цього навчального року в школі ідуть уроки народознавства.

Директор Парасковіївської восьмирічної школи Новоодеського району на Харківщині Дмитро Володимирович Ригайло побував у Гнідині на святі народних ігор, що відбувалося на Співочій долині. А потім довго роздивлявся школу, розмовляв із директором — Валентиною Василівною Стрілько, цікавився структурою Малої академії:

— Добірне зерно впало у благодатний ґрунт, — сказав мені, від'їжджаючи.

Ось рядки листа письменника Володимира Панченка з Кіровограда (він — викладач Кіровоградського педінституту): «Був... у Ірпені... їздив до Гнідини... Школа справила на мене прекрасне враження. Хочемо зробити щось подібне в себе. Початок уже покладено».

Ще один лист, уже з Черкас, від викладача педінституту Володимира Трохимовича Поліщука: «Мав розмову з відомою

Вам Світланою Андріївною Китовою про можливість організації і проведення роботи, подібної «гнідинській», в одній із шкіл Черкас. Світлана Андріївна має бажання взятися... Хочемо підключити ОНМЦ, письменницьку Спілку, інші потрібні організації... Тоді, напевне, доведеться звертатися до Вас за порадою і досвідом».

Я влєвнений: Світлана Андріївна зі своїми вихованцями зможе створити МАНМ у Черкасах. Коли вона працювала в Рівному, багато зробила там для відродження народних обрядів і свят, тепер зі студентами записує, досліджує фольклор Черкащини, піднімає людей на відновлення багатих традицій, на воскресіння національної пам'яті. Ви, мабуть, пам'ятаєте її статтю про свято Івана Купала в селі Межирич Канівського району на Черкащині («Соціалістична культура» № 6 ц. р.). «Рось величають у піснях, біля неї відзначають свято Природи — Купала. Воно звучить як поетичний гімн відродженню красивого традиційного звичаю», — писала вона.

Я був на тих урочистостях у рідному селі. Вони мене сколихнули до глибини душі. Давно не чула й не бачила такого старенька Рось. Жаль тільки, що не школа була ініціатором і організатором свята, а доцент Китова зі своїми студентами. А скільки перлин народної творчості можна віднайти в Межиричці, вивчити й дати їм друге життя, скільки видів рукометництва відродити! Ще люди пам'ятають славних майстрів: Віктора і Федя Білявських та Герасима Коваленка, мірошника Якова Олійника човнярів Пурфила, Івана й Омеляка Горьових, коваля Пантьому Олійника, теслярів Олександра Бойка й Терешка Височина, кравців Пилипа Стельмашенка й Христину Дудченко (Гуцаленко), швеців Павла Стельмашенка, Охтанаса Швеця й Семена Чередниченка (даруйте, що називаю і свого батька), лозаря Кухаря, скрипаля Якова Сісьомку, талановитих стельмахів, бондарів, кравців, ткачів, вишивальниць, лимарів, олійників, столярів... (Пам'ятаю з дитинства відчуття: кожна людина — майстер якогось особливого діла). Ще можна розшукати творіння їхніх умілих рук. А ті, що співали на вулиці, аж луна до неба, живуть і тепер у селі. Жива і славна кравчиня, добра оповідачка, людина енциклопедичного складу Палажка Попович. Скільки ці люди знають і зміють! Скільки високого духовного багатства ще можуть перелити в дитячі душі. Не прогавити б тільки. Не упустити... Знайти умільців, запросити до школи й попросити: «Навчіть нас творити ту велику красу, яку самі умієте».

Роботи майстрів колись мали прилюдну виставку-продаж — базар. Тепер і він здрібнів. То хоча б створити кооператив народних промислів зі своєю крамничкою в селі і Каневі.

...Ось щойно (ця стаття пишеться у липні — Д. Ч.) повернувся я з великого свята Купала, на якому була вся Стецівка (Звенигородський район на Черкащині) й сусіди. Хто відродив тут це народне театральне дійство? Ш к о л а. Так, школа.

Про Стецівку вперше я дізнався в лютому цього року. Білозерська Любов Михайлівна тоді мені писала: «Щороку в нас на святі (Шевченківському) бувають письменники. У школі багато дітей, котрі захоплюються поезією і прозою, самі пробують писати. Вам буде цікаво зустрітися з учнями п'ятого класу, які майже всі творять... Ми будемо раді вітати Вас у Кобзаревій світлиці...»

І от — 13 травня, село Стецівка. Шевченківське свято «В сім'ї вольній, новій». Літературний гурток «Пролісок» та інші, цілі класи показують широку програму, побудовану на сольному й хоровому співі, художньому читанні творів Кобзаря, хореографічних композиціях. Зі своїми віршами виступають Люда Гнатенко, Інна Коваленко, Тетяна Ткаченко... «От якби ще Люда Шевченко

ЖИВЕ СЛОВО – ЖИВА ЛЮДИНА

Одразу ж по першій публікації дискусії «Діалектика національного та інтернаціонального в житті та літературі» почали надходити читацькі листи. До цього часу всі — прихильні, опонентів поки що не чути, хоча ми знаємо, що вони є. Хотілося б почути і їх думки. Пишіть нам, шановні товариші, з нетерпінням і хвилюванням продовжуємо чекати ваших неупереджених відгуків, пропозицій, критичних зауважень. Всі ваші слушні поради будуть враховані — або видрукувані на сторінках часопису в ході дискусії, або зацитовані й прокоментовані в майбутньому огляді читацьких листів. Поки що ж пропонуємо увазі тих, хто стежить за обговоренням, кілька розгорнутих відгуків — учительки-філолога, робітника, видавничого працівника.

Школа, по-моєму - ключова ланка в тій системі патріотичного та інтернаціонального виховання, якою так ревно опікуються в своєму діалозі «Інтернаціональний пафос національного» Валерій Дяченко та Микола Жулинський. Ганебно виховувати на згубних для духовного й культурного розвитку школяра процесах денационалізації, таких, як відмова від вивчення рідної мови, - наголошує кандидат педагогічних наук В'ячеслав Брюховецький. Але слід розглянути ситуацію в школах України пильніше, «зсередины».

...До мене часто підходять батько чи мати і просять: «Ви не обижайтеся, але моя дитина не може вивчити той вірш, що в читанці. Він не учиться. Можна, щоб вона вивчила ось цей? Він також патріотичний...»

І я дозволяю вивчити вірш, який знайшли батьки замість вірша в читанці. Бо сама бачу: той, програмний, зазубрити можна, а досягнути дитячою чутливою душею — ні. Справжній учитель завжди відчує різницю між поезією і кон'юнктурою. Але що робити цьому вчителю, коли в нього до мінімуму скорочено години мови й літератури?! Двадцять років тому, наприклад, у восьмому класі було шість годин мови й літератури на тиждень, згодом стало 5, 4. А цього року — 3: дві години літератури й одна година мови. У восьмому вивчають Сквороду, Котляревського, Квітку-Основ'яненка, Шевченка й Марка Вовчка. Все. Можете собі уявити, на скільки все це скорочено! Порівняймо ще й таке: у восьмому класі англійська і рідна мова зрівняні в правах — виділено по одній годині. А чим пояснити нерівноправне становище української літератури в порівнянні з братньою російською літерату-

рою? 8-й клас: 3 години проти двох на тиждень; 9-й клас: те саме. До того ж вивчення російської мови та літератури проводиться із поділом на групи (у зв'язку з цим ставка вчителю російської підвищена). Якщо взяти ставку вчителя української за 100%, то оплата за уроки російської в тому ж класі становитиме 230% (дві групи: 100% плюс 15% надбавки плюс 100% плюс 15%). От і видно: чи рівні ці умови?

Я знаю, як легко діти вчать і декламують справжню поезію. У нашій школі чи не кожна дитина знає вірші Ліни Костенко для дітей. Наша літстудія підготувала літературно-музичну композицію за цими творами.

Сьогодні ми і ви, товариші письменники, не можемо цуратися проблем школи. А вони гострі й невідкладні. Вчителі республіки чекають появи в літературі нових «Бригантин» та «Малинових дзвонів». Ми вітаємо виступи Б. Олійника на з'їзді вчителів України, його ж та Ю. Мушкетика на пленумі СП СРСР, Ліни Костенко в Музеї літератури, Д. Павличка по українському телебаченню, О. Гончара по Центральному радію, О. Підсухи, Л. Новиченка, М. Жулинського, В. Брюховецького в «Радянській освіті». Принципові, такі потрібні огляди підручників зробили М. Косів у «Вітчизні» та Д. Чередниченко в «ЛУ». Гадаємо, пора вже так само принципово й правдиво оглянути дитячу літературу — хай несе вона дітям лише щирю правду й живу мову, а не псевдослово. О. Адамович на пленумі СП СРСР казав, що в ході перебудови нам потрібно насамперед відмовитись від псевдоспеціалістів, псевдолюдей, псевдовчених, псевдописьменників, псевдокомуністів. Тож подбаймо про наших дітей по-справжньому. На вечорі Д. Павличка його запитали: чому так багато сірих творів для дітей? Що робити, щоб їх було менше? Дмитро Васильович відповів, що про це треба говорити всім — батькам і вчителям, навіть кричати, тоді чогось досягнемо у спільній боротьбі. У нашій школі люблять письменників, діти просто живуть зустрічами з ними. У нас часто бували гості з Києва й Ленінграда, які проводили уроки, заняття літстудії, мистецьких гуртків. Ми обговорюємо нові книжки, закупаємо їх, юні художники влаштовують виставки малюнків за улюбленими творами. Хоч бувають і сумні зустрічі з сірістю.

Мала намір закупити для школи книжку оповідань А. Бондарчука, анотовану так: «На республіканському конкурсі на кращий твір для дітей дошкільного віку оповідання «Птахи бу-

дять землю» відзначено премією». А прочитала книжку, ознайомила з нею вчителів, і... дітям показати її ми не наважилися. Але свої думки ми записали й надіслали до Держкомвидаву УРСР. Наберіться терпіння, шановні товариші, і спробуйте прочитати отаке: «Тато сидів край столу на лаві, пильно вдивлявся в розгорнуту газету, яку приніс з заводу, водив пальцем по вусах, ніби розштовхуючи (?) їх урізнобич, щоб не заважали (!?) читати». Або ще таке: «З портрета усміхається худорлявий дідусь у кашкеті з гострою коротенькою борідкою». Кашкет з борідкою виходить, так? А про кого це, вгадали? Про дорогу всім людину, про Леніна. І ще таке: «Батько каже:

— Лихо, сину, велике трапилося. Помер наш вождь... Двадцять першого січня. А сьогодні поховали.

— Ленін помер? Назовсім?..

— Так. Ні, ні, не назовсім він помер. Він буде жити... З нами...

— А вам шкода Леніна? І мені теж. А чому він помер?

— Вороги підстрілили».

Отож кого й за що й чого на республіканських конкурсах відзначають преміями? І в чому вина вона, Література?

Держкомвидав республіки відповів: «Поділяємо Ваше занепокоєння щодо антипедагогічності цієї і подібної «сіратини».

Чому досі наші читанки не освячені живим художнім словом Ліни Костенко, М. Вінграновського, Д. Павличка, Гр. Тютюнника, В. Близнеця, Є. Гуцала та інших майстрів слова? Чому в підручники потрапляють найгірші речі? Чому в них нема ні живого слова, ні душі? Чому самим учителям доводиться творити свій, практичний підручник, щоб можна було нормально працювати?

Ми шукаємо нових шляхів у вихованні дітей. Наші учні займаються художнім ліпленням (глину привезли з Опішні), художньою вишивкою, мережкою, в школі діють художня студія, фольклорний ансамбль «Веснянка», літстудія «Провесінь» (лауреат премії ім. О. Копиленка журналу «Барвінок» за 1985 рік). Так ми вприду підійшли до створення у нашій школі Малої Академії Народних Мистецтв (з наступного року школа буде середньою). На перших порах нам

допоміг письменник з Ленінграда П. Жур. Нашу пропозицію підтримали київські письменники. Наші вчителі їздили до новаторів Волкова та Лисенкової в Москву, до Захаренка в Сахнівку, до Шаталова в Донецьк, до Амонашвілі в Тбілісі. Я сама була на уроках Шалви Олександровича, відчула ту атмосферу, без якої не можна виховати патріота-інтернаціоналіста.

Мене зацікавив підручник з етики для молодших класів, який створив Амонашвілі разом з Інститутом педагогіки. Нам також необхідний такий підручник. І ми створимо для своїх першокласників його самі. Наш художник його проілюструє. А скільки ще треба підручників — справжніх, чесних, прекрасних. Допоможіть, товариші письменники!

Чудово, що сьогодні відверто говориться про викладання української мови та літератури в школі, про стан наших підручників. Це додає віри, що зрештою ми таки зрушимо з місця. Максим Рильський свого часу наводив слова Сидора Воробкевича про любов до рідної мови, що стали хрестоматійними. З цим благословенням дитина має приходити в школу і виходити з неї у життя:

«Мово рідна, слово рідне,

Хто вас забуває,

Той у грудях не серденько,

Тільки камінь має.»

ВАЛЕНТИНА СТРІЛЬКО,
директор Гнідинської 8-річної школи
Бориспільського району Київської області.

ЗЕМЛЮ В ВІНОЧОК ВБЕРЕМ

Хотілося почати цю розповідь з того, що, мабуть, немає більше ніде куточка, де так багато росте барвінку, де він цвіте так синьо і так неповторно, як тут, у Гнідині. І калини наче таке море ніде більше не побачиш — у кожному дворі, кожному городі і, звісно ж, у кожного в руках. Так-так, у кожного, хто відвідує Гнідинську школу, — в руках. На згадку, на незабудь.

І лелек у селі — не злічити: то в гніздах (а їх діти налічили понад двадцять), то на луках, рушниках, кераміці, то на малюнках юних художників, які містяться простонеба на підвір'ї школи. І верб ніби хто насадив зумисне до відкриття Малої Академії Народних Мистецтв (чи, може, воно раніше просто не впадало в очі). Дивишся і пе-

Сторінка з літопису Гнідинської школи

реконуєшся: без верби й калини важко уявити Україну.

Коли ж хто заперечить, що є багато-пребагато куточків і рідніших, і чарівніших, з барвінком, калиною, з лелеками і вербами, то буде ще краще. Нехай їх ніколи- ніколи не меншає на нашій землі! Але є ще одна обставина, яка знов і знов приводить саме сюди...

Те, що перша Мала Академія Народних Мистецтв в Україні відкрилася у вересні минулого року саме в Гнідині, наче й не було несподіванкою. Просто до того йшлося. У школі працювало багато гуртків. Дитячі малюнки виставлялися на міжнародних виставках у Парижі й Празі. Літературно-художня студія «Провесінь», якою керує Ніна Григорівна Кудько, на той час уже була лауреатом премії журналу «Барвінок» імені Олександра Копиленка. За давньою традицією в Гнідині щороку проводяться дні «Барвінка» — зустрічі з письменниками, художниками. До школи прийшли працювати люди творчі, енер-

гійні. Серед них — художник Володимир Кальненко, бандурист Степан Щербак, спілкар Віктор Лузай, музичний педагог Олена Щербак, мистецтвознавець Василь Лілік. Нині до роботи приступає випускниця Київського університету, здібна фольклористка Людмила Іванникова, що оволоділа кількома народними інструментами і записала силу-силенну пісень та казок.

Власне, зібралися люди небайдужі до народного мистецтва і здатні навчати когось і водночас учитися самі. А вчитися, виявилось, є в кого. Тепер самі згадують, як уперше пішли збирати пісні по хатах. Не відразу люди й відкривалися. І співати відвикли, а ще більше — від відчуття того, що пісня та їхня комусь потрібна. Воно ж як — живуть під Києвом. Що-що, а пісню втратити легко. Пригадують бабусі, дідусі. А самим трохи ніяково: у селі навіть клубу немає, а тут ходять пісні записують! Жартують, може... Аж ні, побачили ентузіасти: що записувать, не стерлося, не пішло в небуття. Як їм сподобалася щедрівочка:

Лист завідувачу Бориспільським
районом від декана філологічного
факультету КДУ імені Тараса
Шевченка, 9 квітня, 1988 рік

ЗАВІДУЮЧОМУ БОРИСПІЛЬСЬКИМ
РАЙОННИМ ВІДДІЛОМ НАРОДНОЇ ОСВІТИ

У системі професійної підготовки вчителів-філологів філологічний факультет Київського ордена Леніна і ордена Жовтневої Революції державного університету ім. Т.Г.Шевченка приділяє велику увагу зв'язку із школами. Тісний зв'язок встановився між колективом факультету і колективом Гнідинської восьмирічної школи Бориспільського району, де директор – випускниця нашого факультету Валентина Василівна Стрілько. Ось і нещодавно учні цієї школи взяли участь у підготовці і проведенні традиційного Дня факультету – Дня філолога. Просимо Вас в разі Вашої згоди оголосити наказом по району подяку директорові школи В.В.Стрілько за багатогранну роботу по навчальній підготовці і естетичному вихованню учнів.

Декан філологічного
факультету

проф. П. П. Кононенко

9. 04. 1988р.

«Ластовочка прилітала.

До оконця припадала:

— Ой устань, устань,

Пане господар,

Засвіти свічку воскову.

Побуди челядь молодую.

Хай походить по дворочку.

Як та пчїлка по медочку.

Вечор добрий!»

Скликали старожилів до школи, до Академії. І не просто так, а на зустріч з дітьми. І стала та сходка днем народження хору всіх поколінь, що дістав назву «Родина». Сьогодні вже важко уявити собі, як вони могли раніше не помічати одне в одному пісні. Де вона, ота сумна чи весела, була схована? І навіщо? Усміхається Ганна Михайлівна Белкіна, теплішає на виду — Катерина Оврамівна Білойван, утирає хустинкою кутики очей Векла Іванівна Кудько, задумується Домна Іванівна Попенко. Наспівалися, нагомонілися — прощатись не хочеться.

— Ми дуже вдячні вам, що зазвали нас до школи... Тепер хай і вони вчаться, — кажуть бабусі та й на діток показують.

А діти до пісні потяглися, як спраглий до джерельця. Недарма вже на наступній зустрічі зі співочим селом (прояку є запис у «Літописі Малої академії») Ніна Матвіємко зворушено мовила:

— Діти мої золоті, так ви вирости за цей місяць на цілу голову. То тримали сороку за хвоста, а тепер — солов'я в руці. Дівчата, не випускати! Хлопці, так тримати дудочку!.. Кажуть, немає пісень? Неправда! Оці діти готові, вони ждуть тих пісень, ждуть, чого ми їх навчимо. Ми кажемо: а-а-а, тепер юнь не співає. Не співає, бо мисамі не співаємо... Зараз уже народні голоси пропадають, тому що наші діти не співають на вулиці. Ні, десь-таки помаленьку ми самі й вичавили цю пісню з хати — в хлів, на поле, кудись туди, де не чують люди. Співайте, діти, і вечорами вичищайте свої голоси! Не ждїть, поки Ніна вам заспіває... Я собі думаю, що для нашого хору буде зміна така прекрасна, я сьогодні почула. Дитячих пісень у нас все менше й менше. Але є. Є веснянки дитячі, веснянки дорослі... У вас повинні бути магнітофони, хапайте в цих жінок веснянки. Заберїть те, що вже ось-ось десь піде. Залишіть його. Це ж можна книжку цілу зробити у селі. Велику книжку... От «Щедрик» Леонтовича — запи-

сана десь щедрівочка, може, з чиїхось уст, стала світовим надбанням, її співають народи...

Ніна говорила ще і ще, її про щось запитували, вона відповідала і питала сама, роздумувала. Бо їй ніколи не переставала болїти доля пісні. Потім співала разом з бабусями, дїдусями, дітьми. І тим уже була створена одна із сторїнок великої книги, про яку мовилося...

На наступну зустріч запросимо відомого музикознавця й композитора Я. І. Яценка, людину, яка в скарбниці своєї широкої душі зберігає тисячі й тисячі пісень-намистинок.

— Подяка усім вам, і особливо літнім людям за те, що зберегли в недоторканності наш прекрасний одяг народний — сказав Леопольд Іванович. — Такі вигаптовані сорочки і юпки сьогодні на вас. А коли це за кілька кілометрів від великого міста, то особливо вражає. А тим більше, коли бачиш і дітей у народних костюмах. Це вже багато про що говорить, і я вірю: у нашої Академії, хоч вона й Мала, великі перспективи.

Ці великі перспективи дуже добре усвідомиш, коли побуваєш якщо не на святах, то бодай на уроках Академії. Що це таке? Години етики або просто уроки з «Андрїйкової книжки» та народознавства (за твором В. Скуратівського).

Скажімо, ти не знаєш жодної колискової пісні — навчить на уроці етики вчителька Галина Юхимівна Дремлюга чи Ніна Григорівна Кудько, Устина Федорівна Набоченко, Галина Купрїянівна Галатенко, або ще хтось із «бабусь» хору «Родина». Тільки на заняття неодмінно приходь з лялькою. Найкраще — не магазинною, не купованою. Її дуже просто змайструвати самому із старої ганчірки. Не зумїєш — на уроках допоможуть. Побачиш, лялька вийде не гірше за фабричну. Ще дорожча, бо єдина. Ні в кого такої не буде. Та ще й коли ім'я їй даси не магазинне, а зі словничка давніх імен свого села (такий є в кожного школяра).

І ось уже ти кладеш свою ляльку Мар'янку — в лозову колисочку, прив'язану посеред класу:

«Ой люлі-спатоньки,

Нема дома матоньки,

Поїхала в лїс по дрова ,

Покинула Ганю дома,»-

співає Юрась Романюк колискову, яку записав од своєї бабусі.

І так — увесь клас, баритися не можна, бо всі

хочуть встигнути. Але й поспішати не треба; коліскова — не скоромовка, її співають ніжно і лагідно, Недарма ж учителька кожного питає, які пестливі слова він помітив у своїй пісні. А що, як вони усі пестливі? Он Тетянка Семенко так і сказала: «У мой колісковій пестливі слова — «а-а-а». Ще й вивела їх...

Відповідальна це справа — уроки народознавства, нелегко їх проводити, надто ж тому, що спеціалістів як таких у школі немає, «читають» класний керівник Віра Іванівна Беник, Тамара Ярославівна Майкович, Тамара Сергіївна Кондратенко, Раїса Олексіївна Майстренко, Ольга Яківна Ремінь. І знову ж — односельці, старожили, люди, які є носіями народних традицій, звичаїв, етики, естетики, моралі. На цих уроках і готувалися до проведення свят народних ігор.

Одне з них проходило в Гнідині на Співочій долині: було то на повесні, тільки зазеленіла трава; друге — у Київському музеї просто неба. Мала Академія виступила там з програмою народних ігор та забав свого села. Опісля в «Літописі» з'явилися дитячі записи:

«Ми всією школою зібралися на Співочій долині. Там давним-давно, коли нас і на світі не було,

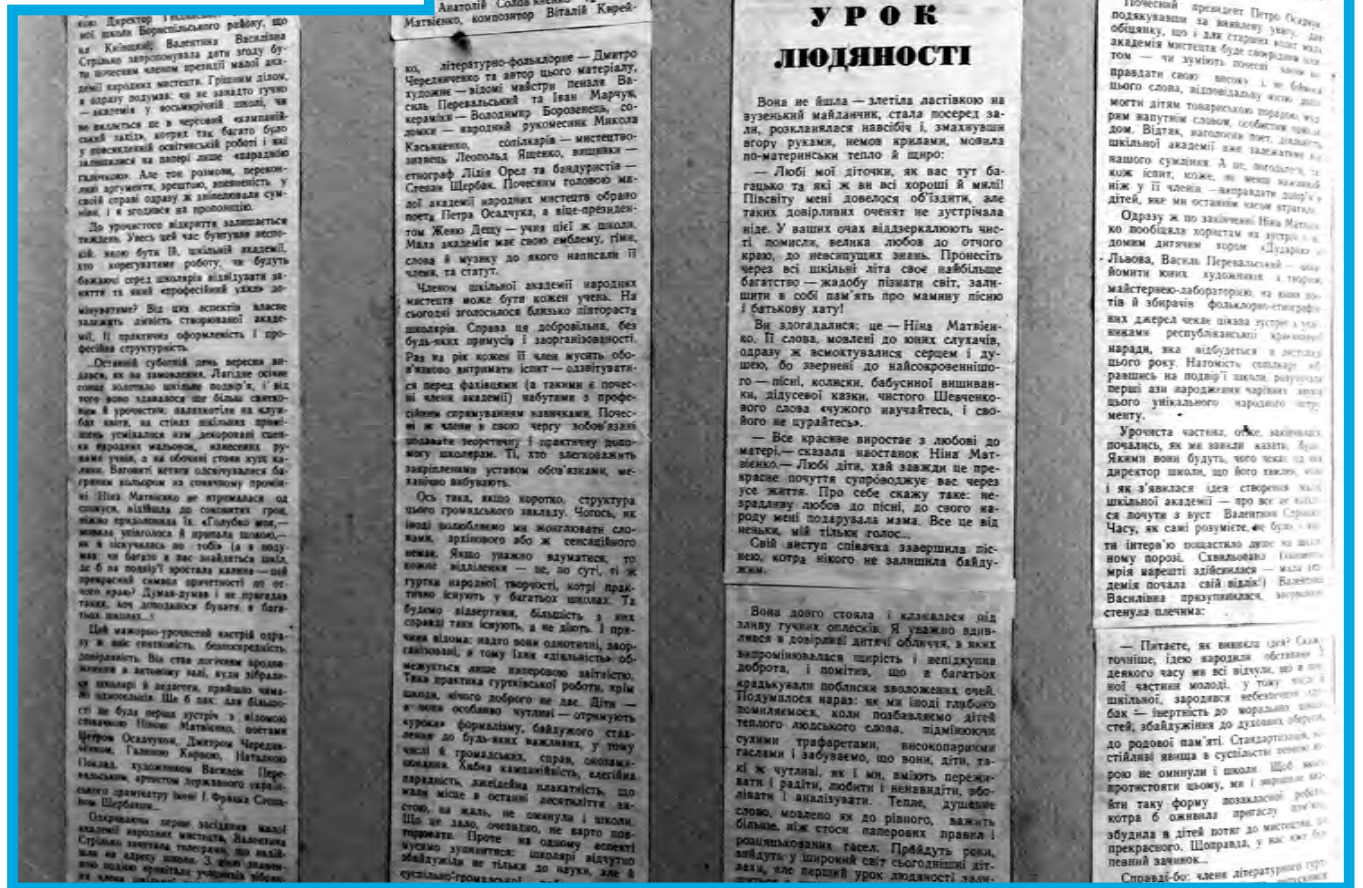
наші бабусі й прабабусі вилили танки, зустрічали весну, літо. У які гарні ігри вони гралися!.. Оксана Кругла»;

«Це свято було цікаве. Ми всі веселилися, а погода чомусь сумувала. Діти і вчителі хотіли погоду розвеселити, а вона все сумувала... Олена Саливон»;

«Дуже хочеться, щоб таких свят було якомога більше в нашій школі. Бо краща людина, що співала, що слухала. Всі вони ставали єдиною родиною українського народу. Наталя Маринченко».

Після таких записів не опустяться руки ні перед якими труднощами. А хіба легко було створити етнографічний музей? Звичайно, ні. Але не пересташ дивуватись, які багатющі експонати є нині в ньому, як гарно, мов справжні гіді, розповідають діти про рушники, сорочки, плхати, корсетки, коліски, прядки, скрині, горщики, ночви, рогачі і всяку всячину, котру поцятало добути для музею. Бо ж такі щастя, що серед розмаїття рушників є і виріб 1890 року, авторка якого — Пелагея Іванівна Білокриницька, вчилася майстерності вишивання у Лаврі. А Федора Романівна Придиба радо передає своє уміння

Стаття з газети «Молодь України, 1988 рік, сторінка 1

Стаття з газети «Молодь України, 1988 рік, сторінка 2

дітям. Передавати їй є що: за своє життя вишила п'ятдесят портретів Тараса Шевченка, які пішли по людях, по хатах, по селах...

Етнографічний музей не міг мати іншої назви. І все ж коли Василь Скуратівський переступив поріг цих двох кімнатчин, таких тісних і таких багатих, і побачив на дверях: «Етнографічний музей «Берегиня», він записав у книзі відгуків:

«Стаю на коліна і слізно молюся: «Світлице моя рідна, ти нагадала мені і матір, і батька, і калину під вікном... Нехай завжди світиться рідним вогником посвіт нашого духу».

На окрему увагу заслуговує інший музей — художніх виставок. Власне, назва ця умовна, бо поки його просто ніде розмістити — приміщення школи не дає змоги. Але, гортаючи «Літопис академії», переконалися, що виставки майстрів нікого не залишають байдужими: про них говорять, пишуть твори, їх згадує республіканська преса.

По-новому розкрився для дітей і колег учитель Володимир Іванович Кальненко після своєї персональної виставки. Витончені празькі замальовки й пейзажі, галерея портретів кобзарів, яких художник знав і які zostалися для нас, для історії в такій довершеній неповторній інтерпретації,—

все це важливе й значуще, западає в душу.

Відбулася в школі й виставка творів народної майстрині з Черкас Тамари Гордової. На її відкриття прибула авторка. Її художній світ озивався тут на кожну сопілчину мелодію, кожен звук бандури, кожну пісню, яка народжувалася у хорі всіх поколінь «Родини».

Графіка Василя Перевальського на теми народних пісень, кольорова ліногравюра Олександра Івахненка з Шевченкіани, картини з соломки, виконані народним майстром земляком Миколою Касьяненком, барвисті й казкові роботи народних майстрів Івана Приходька та Галини Каленченко, портрети й натюрморти молоді художниці та писанкарки Мирослави Перевальської, твори школярів братиків Андрія і Максима Заїк (одному шість, другому — дев'ять років), — усі ці виставки одна за одною відкривалися, закривалися, обговорювалися і починали своє нове життя — у людських спогадах і думках. Нещодавно гнідинці обмінялися виставками юних художників: свої малюнки показували в Палаці піонерів литовського міста Друскінінкай, а роботи студії під керівництвом Робертаса Жукаускаса експонувалися в селі. Ця сторінка в книзі про школу особлива, бо ж немає нічого святішого за дружбу побратимство.

Мабуть, досить перелічити ті літературні зустрічі, якими цілий рік жила академія: дні Лесі Українки і Тараса Шевченка, Андрія Малишка, Григорія Сковороди, Миколи Лукаша й Олеса Гончара, Іллі Чавчавадзе і Майроніса... Після одного з цих свят Станіслав Тельнюк записав у «Літописі академії»: «Чудо-школа, чудо-учні, чудо-вчителі. Якби ж отак було по всій Україні! Бережіть мову, бережіть національний дух, пишайте славою минулого й сучасного, творіть майбутнє. Ми — народ, а не населення. Саме про це думаєш тут, у Гнідині».

А ще думаєш: те, що роблять у Гнідині, могла б робити кожна школа — і сільська, і міська. Могла б, якби повернулася до народного джерела — чистого, дзвінкого й цілющого.

У народних іграх одні співають:

«— А ми просо, сіяли, сіяли, сіяли,

Ой див, ладо, сіяли, сіяли».

А другі відповідають:

«— А ми просо витопчем, витопчем,

Ой див, ладо, витопчем, витопчем...»

Так, думається, знов їм — сіяти, сіяти, сіяти... Гурточком, і ладочком. Тоді ніяка вража личина не витопче, не витолочить. Добре зерно проростає попри недосвіти. Глядіти сходи є кому — академія набирає сил.

А глибокої осені, як то й годиться за народною традицією, прихорошені молода і дружка уклоняться доземно й прокажуть усім гостям Малої Академії, що зібралися на фольклорне свято:

«Просили батько й мати, і я прошу —

На хліб, на сіль, на весілля!»

А далі... Далі все буде так, як у часи давні, призабуті. Багатий поетичний обряд українського весілля не поросте травною забуття, коли за його реставрацію взялисяюніакадеміки.

Гортаю студентські фольклорні записи теперішнього директора школи Валентини Василівни Стрілько — і хочеться впевнитися у відродженні народного мистецтва села. Повіримо? Так, повіримо. Не можна бути глухим до дитячих слів:

«...Барвінок, і ружі, і м'яту,

І маки, й калину несем.

В віночки одягнемо хати,

Землю в віночок вберем.»

(Із віршів семикласниці Ніни Рій)».

Матеріал уже готувався до друку, як стало відомо, що створено другу Малу Академію Народних Мистецтв — у Стецівській середній школі Звенигородського району на Черкащині. «Нині,— повідомила вчителька Любов Михайлівна Білозерська, записуємо в селі і вивчасмо купальські пісні, щоб відродити цей цікавий обряд. Працюємо також над тим, щоб виявити більше народних умільців і залучити їх до роботи з учнями».

Коли і де відкривються третя, десята, двадцята!..

Галина Курпа

НАША ШКОЛО, ДОБРОТИ КОЛИСКО...

(Будні і свята Малої Академії Народних Мистецтв ім. Павла Чубинського)

1. Біля витоків

У Гнідинську восьмирічну школу, що на Київщині, я приїхав майже одночасно з народною артисткою УРСР Нілою Крюковою. У Ніли Валеріївни тут мала відбутися творча зустріч із членами Малої академії народних мистецтв. Поки йшли уроки, а директор школи Валентина Василівна Стрілько з'ясовувала, чи все готове до зустрічі, ми в її кабінеті з цікавістю переглядали «Літопис МАНМ». Цій академії не виповнилося ще й двох років, а добрих справ на її рахунку чимало. П'ять великих альбомів, у яких день за днем відтворено будні і свята МАНМ, — і своєрідний звіт, і вже історія. Вона відображена в документальних записах, фотографіях, газетних і журнальних публікаціях, листах і привітаннях друзів. Далеко не кожна, навіть столична, школа приймала в себе стільки видатних народних митців і зарубіжних гостей, скільки приймала сільська восьмирічка.

— Які ж вони молодці! — не втримується від захоплення Ніла Валеріївна. — Святу справу роблять!..

А вже після зустрічі з учнями і педагогами та короткого ознайомлення зі школою того ж дня у книзі для почесних гостей МАНМ з'явився оцей зворушливий запис: «Нехай над вами, любі діти, завжди ячать білі лебеді! Захоплена вами, залюблена у вас і ваших учителів. Ніла Крюкова. 21. ІІ. 1989 р.».

Сторінка з літопису
Гнідинської школи

Щире захоплення, відчуття душевного збагачення виносять із Гнідинської школи всі, хто її відвідує. Останнім часом про Малу Академію Народних Мистецтв дружно заговорила обласна і республіканська преса.

Так, наприкінці минулого року з'явилися статті у журналах «Україна» і «Соціалістична культура», а 3 березня нинішнього року газета «Радянська освіта» присвятила досвіду гнідинських педагогів майже весь номер.

Багатьох цікавить, як же народилася Мала Академія Народних Мистецтв, яка її структура.

МАНМ виросла, звичайно ж, не на пустому місці. І до її створення Гнідинська восьмирічка мала непогану репутацію. З 1981 року вона постійно серед переможців соціалістичного змагання шкіл Бориспільського району. 1986 року школі присвоєно звання зразкової. Уже тоді тут добре була поставлена гурткова робота працювало близько тридцяти гуртків за інтересами.

Уперше ідею створення Малої Академії Народних Мистецтв В. В. Стрілько висловила позаторік на сторінках районної газети «Трудова слава», коли проводився конкурс педагогічних ідей. На жаль, тоді підсумки конкурсу не були підбиті, а цікаву ідею просто «не помітили». Однак невтомна Валентина Василівна на цьому не заспокоїлась. Разом з педколективом вона вирішила все-таки втілити цю ідею в життя, адже було зрозуміло: настала благодатна пора повернути школу обличчям до народної педагогіки, до першовитоків нашої духовності.

Сьогодні вже не секрет, що за останні десятиріччя, особливо у так звані роки застою, загальноосвітня школа значно відірвалася від життя, історії й культури народу. Тривалий час ігнорувалися її національні особливості, досвід перших пореволюційних років. Усе це разом і спричинювало бездуховність, моральна спустошення юних душ. І першими тривогу забили педагоги. Уже в шкільні роки безпосередньо прилучити дітей до нетлінних секретів народної творчості, поставити їх на твердий ґрунт віками

сформованих традицій і звичаїв, прищепити любов до духовних оберегів пам'яті, дати вихованцям не льки певну суму знань, а й навчити ремесла — так у загальних рисах можливо було б сформулювати завдання, розв'язати які взялися гнідинські педагоги. У В.В.Стрілько знайшлося багато однодумців і серед учителів, і серед письменників, артистів, місцевих умільців. Вони й допомогли відкрити першу в республіці Малу Академію Народних Мистецтв.

2. Гнідинський феномен!

Тепер, коли МАНМ розгорнула свою роботу, можна вести мову про перші її кроки. Але щоб глибше зрозуміти, в чому полягає суть експерименту гнідинських педагогів, необхідно ближче ознайомитись, як діє модель МАНМ.

Одразу ж зауважимо: Мала Академія Народних Мистецтв — не щось вигадане, чужорідне. Вона — невід'ємна частина загальноосвітньої школи. Іншими словами - це чітка система естетичного, морального і патріотичного виховання засобами етнопедагогіки на уроках і в позаурочний час. Продумана як нова, вища форма позакласної роботи, МАНМ має на меті виховання підрастаючих поколінь на кращих традиціях народного мистецтва. Типовою особливістю цієї роботи є те, що у вихованні дітей беруть участь визначні таланти України, які тісно співпрацюють з юними «академіками».

Спочатку в МАНМ було вісім відділень, нині їх дванадцять: хорове, фольклорно-літературне, народного танцю, сопілкарів, бандуристів, народної кераміки, художні, народної вишивки, аплікації і плетіння соломкою, писенкарства, пасічників, нанизування бісеру. Кожне відділення має свого декана (керівник гуртка) і його заступника (учень). Серед почесних членів відділень — майстри своєї справи, висококваліфіковані фахівці. Так, почесними членами хорового відділення є народний артист СРСР, лауреат Ленінської премії Анатолій Солов'яненко, народні артисти України Ніна Матвієнко і Анатолій Мокренко; фольклорно-літературного — поет і перекладач Дмитро Чередниченко та етнограф Василь Скуратівський; художнього — відомі митці Василь Перевальський та Іван Марчук; народної кераміки — визнаний майстер Яків Падалка; плетіння соломкою — майстер народної творчості Микола Касяненко. Усією роботою МАНМ керують почесний президент — письменник Петро Осадчук і президент — семикласниця Світлана Кривошей.

У МАНМ є свій статут, гімн, клятва, емблема. Роботу відділень координує Рада МАНМ. Обов'язкова умова роботи відділень — тісні контакти з почесними членами, періодичні звіти почесних членів перед дітьми. Кожне відділення щороку проводить сесії, на яких учні звітують про свою роботу. Статут чітко визначає правила прийому до МАНМ та обов'язки її членів. До речі, серед обов'язків, що покладаються на юних «академіків», найперший — учитися на совість. Члени МАНМ зобов'язуються вивчати історію українського народу, його багату культурну спадщину, систематично відвідувати культосвітні установи, займатися самоосвітою з питань літератури, мистецтва, науки, бути пропагандистами передової української літератури, вести активну освітню роботу. Як членські внески їм зараховуються виконані за завданням творчих працівників та учителів, розроблені і прочитані реферати, зібраний фольклорний матеріал, малюнки, написані твори.

За перші місяці діяльності МАНМ юні «академіки» зуміли зробити стільки, що навряд чи й самі сподівалися. Лише перелік їхніх добрих справ зайняв би чимало місця. Це передусім встановлення зв'язків і організовані відвідання літературно-меморіальних та етнографічних музеїв, творчі виступи у Київському університеті, консерваторії, Будинку літераторів, участь у добродійних концертах. Особлива гордість школи — хор народного співу «Родина», в якому співають і дошкільнята, й учні, й дорослі. Цей хоролий колектив — незмінний учасник усіх фольклорних свят, що проводяться у Гнідині, Переяславі-Хмельницькому та с. Пироговому (Музей народної архітектури та побуту УРСР).

За час існування МАНМ близько двадцяти фольклорних експедицій побували в селах Бориспільського та інших районів Київщини, на Чернігівщині, Івано-Франківщині і Тернопільщині. Діти під керівництвом учителів записують і паспортизують народні пісні, легенди, обряди, казки, приказки і прислів'я. Уже зібрано більше тисячі фольклорних записів, які належним чином оформляються і вивчаються учнями.

Учні відновили народні обряди, які побутували колись у селі, вивчили багато щедрівок, веснянок, народних ігор. Надовго запам'яталися дітям і односельцям свята родинної пісні, народний обряд весілля, в якому взяло участь відоме тріо «Золоті ключі» у складі Ніни Матвієнко, Марії Миколайчук і Валентини Ковальської. Традиційними стали в МАНМ зустрічі з письменниками, артистами, художниками. У школі діють постійні виставки

художників-професіоналів і шкільних аматорів. Відколи діє МАНМ, тут експонувалися персональні виставки багатьох митців, зокрема В. Перевальського (Київ), Т. Гордової (Черкаси), М. Касяненка (с. Гора, Київської області), О. Івахненка (Київ), В. Кальненка (с. Гнідин), І. Приходько та Галини Каленченко (с. Дударків, Київська область), Мирослави Перевальської, Г. Марчука, Любові Панченко та О. Мікловди (Київ), юних київських художників Максима та Андрія Заїк, юних художників з м. Друскінінка Литовської РСР, художників з японського міста Кіото. Такі виставки мають широкі виховні можливості. Уроки-екскурсії, підготовлені вчителями І. А. Лебедем і В. І. Кальненком, завжди викликають жваве зацікавлення в учнів.

У школі щороку проводяться Шевченкове свято і дні Лесі Українки, свята рідної мови і свято журналу «Барвінок», виставки дитячих малюнків під відкритим небом.

З 1 січня цього року Гнідинська восьмирічна школа працює за експериментальною програмою, затвердженою Міністерством народної освіти УРСР. У шкільному розкладі чи не вперше на Україні з'явилися уроки народознавства, мистецтвознавства, гарної поведінки (етики), народних ігор та охорони природи. Отже, гнідин-

ський експеримент знайшов матеріальне підкріплення. А на перших порах доводилося нелегко. Працювали на ентузіазмі, але з великою вірою у перспективність розпочатої справи.

Досвід МАНМ першими підхопили у селах Горі, Кіровому і Любарцях, що теж на Бориспільщині (нині там відкриті відділення МАНМ), у школах № 189 та 159 м. Києва. А нещодавно малі академії народних мистецтв почали діяти в Кіровоградській, Харківській, Черкаській, Волинській областях. У Гнідин поспішають за досвідом, порадою. Проте готових рецептів гнідинці не видають. Вони самі працюють над удосконаленням моделі МАНМ. А використовувати її слід творчо, виходячи з місцевих умов і творчих можливостей педколективу. Необхідно пам'ятати, що у досвіді гнідинців головне — система, комплексний підхід у розв'язанні виховних і освітніх завдань. Власне, в цьому й полягає феноменальність досвіду гнідинських педагогів. Саме завдяки добре продуманій системі роботи МАНМ удалося досягти справді значних успіхів. Помітні зрушення відчувають і самі учні. Вони працюють зацікавлено, з повною віддачею, підтвержуючи відому тезу: всі діти талановиті по-своєму. МАНМ не тільки пробудила у своїх вихованців інтерес до навчання і творчості, а

Сторінка з літопису Гнідинської школи

й значно зміцнила дуже важливу ланку у вихованні дітей: школа — сім'я. А це чи не основна передумова майбутніх успіхів.

Звичайно ж, близькість столиці гнідинці використовують сповна. Але загадка гнідинського феномена залишилася б не розгаданою до кінця, якщо не зважити на ще одну важливу деталь: експеримент очолила енергійна, вольова, мудра людина — педагог, відмінник народної освіти УРСР і СРСР В. В. Стрілько. Уродженка Гнідина, вона пройшла в рідній школі шлях від піонервожатої до директора, зуміла згуртувати навколо себе такий колектив, якому під силу розв'язати найскладніші проблеми. Серед ентузіастів перебудови виховного процесу передусім слід назвати В. І. Беник і Р. О. Майстренко, Л. В. Іванникову і В. І. Кальненка, Е. Г. Кривошей і Н. Г. Кудько, І. А. Лебеда і В. С. Лілика, Т. Я. Майкович і О. Я. Ремінь.

Кандидат педагогічних наук, професор Івано-Франківського педінституту М. Г. Стельмахович, який гаряче підтримує гнідинців і уважно стежить за їхнім експериментом, дуже високо оцінює його: «Педагогіку творить народ, і справжній учитель-вихователь той, хто вміє її організувати. Ви, Валентино Василівно, і Ваші колеги-одномудці, саме й належите до таких педагогів. Отже, й наука Ваша унікальна, та, якій належить не тільки сучасне, а й велике майбутнє. Ви робите грандіозну, унікальну, феноменальну педагогічну справу, яку можна назвати революцією в педагогіці».

3. «Андрійкова книжка»

Як часто ми шукаємо (і знаходимо!) новаторів, учителів, які працюють творчо, десь за межами району, області, навіть і республіки і нібито навмисно не помічаємо своїх. Парадокс, звичайно. Але, на жаль, і так буває. Ось як із досвідом, що народився під боком у столиці. Це сьогодні вже і ніхто не посміє заперечувати чи применшувати досвід гнідинських педагогів, а спочатку на нього дивилися недовіливо, скося, аж поки гнідинці не заявили про себе на повний голос. Гнідин зі своєю Малою Академією справді видався буйно розквітлим оазисом навіть на тлі столиці. Бо те, що епізодично в міських і сільських школах проводяться уроки народознавства, хіба може означати повернення наших боргів етнопедагогіці?

Перед тим, як у розкладі Гнідинської школи офіційно з'явилися нові предмети, в тому числі й уроки гарної поведінки (етики), тут була

проведена велика підготовча робота, складені програми з цих предметів. А перш ніж узятися, скажімо, за створення підручника з етики для молодших класів, гнідинці вивчили досвід Ш. О. Амонашвілі (Тбілісі) та О. І. Могучого (Ленінград), ознайомилися з виховним процесом у прибалтійських республіках. У створенні першого, пробного підручника (його назвали просто — «Андрійкова книжка») взяли участь учителька Г. Ю. Дремлюга, директор школи В.В.Стрілько і письменниця Галина Кирпа. Проліюструвала книжку вчителька малювання Т. Г. Пільщикова та учні школи. «Андрійкова книжка» вийшла зовсім не схожа на підручник грузинських педагогів і за формою, і за змістом. Вона розрахована на учнів 1-6 класів і складається з чотирьох частин: «Як поводитися вдома», «Як поводитися у школі», «Як поводитися у громадському місці» та «Як поводитися на вулиці». Перші випуски саморобної книжки удосконалюються. Нині проводиться робота над книжкою для четвертокласників. Кожна частина «Андрійкової книжки» подана у вигляді уроків з ілюстраціями та додатками художніх творів. І тут широко використані можливості народної педагогіки — ретельно підібрані народні пісні, прислів'я, приказки, використані також твори класиків і сучасних письменників, чітко сформульовані Андрійкові правила гарної поведінки. Цікаво, що до перших випусків книжки включений, так би мовити, суто місцевий матеріал — кращі твори самих учнів, членів шкільної літстудії «Провесінь», які друкуються в журналі «Барвінок». Це надало «Андрійковій книжці» особливого колориту.

Важко було з виданням книжки. Видрукували її на громадських засадах, фотоспособом, у чорно-білому варіанті. Та й тираж «Андрійкової книжки» — всього кілька десятків примірників. Їх ледве вистачає для власних потреб, не кажучи вже про гостей, які приїждять за досвідом. Щоправда, минулого року журнал «Початкова школа» (№6-9) видрукував «Андрійкову книжку» в скороченому варіанті, і вчителі республіки таки мають змогу ближче ознайомитись з нею. Сподіваємося, що через рік «Андрійкова книжка» вийде друком у видавництві «Радянська школа».

Уроки гарної поведінки за розкладом проводяться двічі на тиждень. Але їх можна проводити і в групах продовженого дня. Спрямовані вони на виховання в учнів любові до рідної мови, свого народу, Батьківщини, формування високих громадянських почуттів.

4. Академія народознавства.

Про народознавство як шкільний предмет преса всерйоз заговорила нещодавно, у зв'язку з очевидною необхідністю гуманізації сучасної школи. ця проблема, яку раніше за проблему не вважали, нині вимагає найпильнішої уваги до себе з боку всього суспільства. Адже йдеться про виховання юної зміни, про моральне здоров'я майбутніх поколінь.

Можливо, тому досвід гнідинських учителів і набрав останнім часом такого розголосу, що в Гнідині першими знайшли одну із оптимальних форм нашого духовного відродження, тісного життя школи з життям минулим. Виходячи із сучасного стану В.В.Стрілько слушно зауважила: « Народна педагогіка – це той бальзам, який сьогодні так необхідно прикладати до ран духовних».

У Гнідині теж починали з виховних годин та уроків, побудованих на краєзнавчому, етнографічному та фольклорних матеріалах. Але ці уроки не мали ще системи, тому до кінця, так би мовити, не спрацьовували. І тільки з виходом унікальних книжок В Скуратівського - «Берегиня» і «Посвіта» - з'явилася можливість підняти викладання народознавства на вищий рівень.

Спочатку ці уроки в Гнідинській школі вели ентузіасти, вчителі-словесники і класні керівники. Нині їх веде відмінний фахівець – недавня випускниця Київського університету Л.В.Іванникова.

Тематику уроків з народознавства гнідинці вивірили практикою і надрукували в «Радянській освіті» (3.03.1989 р.) для обговорення. Цією тематикою можуть скористатися всі бажаючі, певна річ, відповідно скорегувати її з урахуванням місцевих умов та власних можливостей.

Чим же найбільше приваблюють уроки народознавства учнів? Насамперед тим, що діти виступають не байдужими споживачами готової інформації, а дослідниками, безпосередніми співтворцями цих уроків. Уроки народознавства відкривають перед дітьми дивовижний своєю красою і духовною насиченістю світ народної пісні, казки, легенди. Такі уроки знайомлять з давніми і сучасними обрядами, традиціями, звичаями нашого народу, навчають збирати та шанувати перлини усної народної творчості. А головне – вони збагачують душу та серце високими думками і глибокими почуттями – вірності батьківській

хаті, маминій пісні, рідній землі, Батьківщині. Чи це не найвища мета школи?

Та щоб переконатися в правдивості сказаного, завітаємо на урок з народознавства до Людмили Володимирівни Іванникової.

6-й клас. Тема уроку: «Ой весна, весна, днем красна». Урок починається вступним словом учительки. Учні уважно слухають веснянку (її в супроводі сопілки виконує наймолодша жвінкоголоса учасниця хору «Родина» Наталя Майстренко). Цікаво, захоплююче розповідає Людмила Володимирівна про історію створення веснянок, про давні язичеські обряди, закликання і заклички. І як ілюстрація до розповіді – в класі щиро, невимушено звучать веснянки – то у виконанні шестикласників, то у виконанні вчительки. Далі – розповідь про хороводи, їх природу та особливості. Звучать хороводні пісні, записані в Гнідині, «Огірочки», «Кривий талець», «Грушка», «Король».

Учителька володіє багатим фольклорним матеріалом, зібраним у різних областях України, і сама демонструє відмінності у виконанні веснянок та хороводних пісень. Вона розповідає про давні народні звичаї, пов'язані з весною, в тому числі й місцеві. А на закінчення уроку пропонує учням послухати давні, маловідомі веснянки, записані в Гнідині від М.В.Борисенко, – «На нашу, хлопці, на нашу...» та «Ой простоти, кропе».

Домашнє завдання: записати від старожилів по кілька веснянок чи хороводних пісень, запам'ятати їх мелодію.

Це був звичайний урок, але, густо насичений співом, він нагадував свято. Та ще й за вікном давно господарювала весна і щедро сіяло сонце...

Гнідинський експеримент триває, але вже сьогодні можна з упевненістю сказати, що користь від уроків народознавства безсумнівна. Практика показує, що вони конче потрібні і мають повне право зайняти відповідне місце у розкладі кожної сільської і міської школи.

5. Свято родинної пісні

У Гнідинській школі воно стало традиційним. Ось це, на якому пощастило мені побувати, проходило за програмою Шевченківських днів, напередодні 175-ї річниці від дня народження великого Кобзаря.

4 березня. Субота. Скінчилися уроки. Учні поспішають у головну світлицю школи — зал, де вже чекають на них батьки, дідуся й бабусі, члени хору народного співу «Родина».

Зал прибраний рушниками. У центрі, над сценою, — портрет Т.Г.Шевченка, а під ним слова поета, що дали назву святу, — «Наша дума, наша пісня не вмре, не загине». Усе тут просто, нічого зайвого. Біля сцени з обох боків на стільцях сидять самодіяльні артисти — батьки і діти, вже літні, шановані в селі люди, а біля них — внуки, школярі і дошкільнята. Всі в українському національному одязі, світлі і якимось по-особливому піднесені.

Відкриває свято директор школи В. В. Стрілько. Вона говорить про те, як ретельно готувалися до нього учні і батьки.

Свято розпочалося виступом родини Мальцевих. Задушевно звучить їхня улюблена пісня «Ой у полі вітер віє». За нею друга, третя. Потім співають квартет другокласниць, учасниця хору «Родина» Г.К.Галатенко з онуком. Одна за одною виступають інші родини: Калити, Майстренки, Романюки, Ковбаси, Кошарні, ансамбль шестикласників «Дніпряночка», тріо, квартети і квінтели учнів третіх і четвертих кла-

сів. На свято завітала й вісімдесятирічна Софія Костівна Кудько з дочкою та маленькими правнуками — вони вправно заспівали «І шумить, і гуде...». Зал дружно підспівує виконавцям. Линуть і линуть схвильовані дзвінки голоси, і розступаються стіни тісного, але такого затишного шкільного залу. Пісня летить у світ — то квилить чайкою над чумацькою долею, то ридає, то сміється. На святі багато імпровізацій, бо кожна родина готувала свою програму. Зал викликає улюблених співаків, і вони охоче відгукуються на прохання.

Оця невимушеність, природність співу допомагають розкритися юним талантам, прилучитися до невмирущої скарбниці українського народу, бо перед дітьми — живі взірці майстерного виконання народних пісень — найрідніші люди, які пронесли пісню крізь усе своє життя.

У піонервожатої Г. О.Єсіпок естафету переймає вчителька Л. В. Іванникова, і їй вторить весь зал:

«Ой роде наш красний,

Роде наш прекрасний,

Не цураймося, признаваймося —

Бо багацько нас є...»

І знову слово — директорів школи. В. В. Стрілько підсумовує цей незвичний конкурс родинної пісні, вручає виконавцям почесні дипломи — «за сприяння відродженню традицій українського народу», дякує всім учасникам свята за пісню. І діти, і дорослі зворушені, схвильовані - вони відчували, що означає для них мить духовного єднання.

До цього додамо, що за програмою Шевченківських днів у школі було відкрито виставку — Шевченкіану художника Івана Марчука. 6 березня звітувалися фольклорні експедиції (фольклорно-літературне відділення МАНМ), які побували влітку в селах Бориспільщини. Свято провели у формі українських вечорниць. У березневі дні група учнів і вчителів виїздила до Ленінграда, де взяла участь у церемонії закладання пам'ятника великому Кобзареві.

Майже всі учні школи вступили до Товариства української мови ім. Т.Г.Шевченка. А на весняних канікулах юні академіки побували в гостях у відомого майстра народного декоративного розпису, заслуженого діяча мистецтв УРСР Марії Приймаченко у с. Болотній Іванківського району Київської області та в народній художниці Марії Буряк, що проживає на Переяславщині. Це тільки побіжний перелік того, що вдалося зробити гнідинцям останнім часом. І за всім цим — щоденна кропітка праця учнівського і вчительського колективів, будні, позначені пошуком і натхненням, освітлені високою метою: прилучитися до народних надбань, перейняти досвід у мастрів і самим стати майстрами.

6. Тут живе Берегиня

Перший в Бориспільському районі шкільний етнографічний музей «Берегиня» - гордість гнідинців — можна сказати ровесник Малої Академії. Власне, він з'явився в результаті активної співпраці юних «академіків» з односельцями. За перші чотири місяці діяльності МАНМ до музею надійшло стільки старожитностей, що довелося звільнити підсобні приміщення. Є в музеї речі й зовсім нові — це рушники, вишиті дівчатками з відділення народної вишивки, майстерно розфарбовані писанки, інші вироби, виготовлені шкільними умільцями. Чимало речей юні «академіки» привезли з фольклорних експедицій.

Тепер, коли збір в основному завершено, учні під керівництвом своїх наставників приступають до опису та наукового опрацювання експонатів. Адже важливо, щоб кожна річ з далекого і недавнього минулого була не просто німою

прикрасою музею, а розповідала про себе. Так, як, скажімо, оцей рушник. Старожили засвідчують, що вишила його ще наприкінці минулого століття майстриня Пелагея Іванівна Білокриницька, яка навчалася мистецтва вишивання в Києво-Могилянській лаврі.

Коли оглядаєш цей музей, що тулиться в двох кімнатах приміщення старої школи, тебе огортає тепла хвиля спогадів, бо потрапляєш у минуле. Музей вражає розмаїттям експонатів. Тут є все — від дрібних речей домашнього вжитку до ткацького верстата. Дивуєшся, як усе це вціліло, збереглося до наших днів. Відомий етнограф і журналіст Василь Скуратівський, який чудово розуміється на старожитності і якого важко чимось здивувати, оглянувши експозицію музею вперше, так відписав про неї: «Стаю на коліна і слізно молюся: «Світлице моя рідна, ти нагадала мені і матір, і батька, і калину під вікном... Нехайзавжди світиться рідним вогником Берегиня нашого духа!»

«Берегиня» живе, «Берегиня» діє. Експонати музею не припадають пилом. Рушники і національний одяг використовуються під час великих урочистостей, що проходять у Гнідині. За матеріалами етнографічного музею діти вивчають історію і культуру рідного краю.

Багато можна було б розповідати і про кімнату-музей бойової слави, що діє понад 20 років. Тут зібрано хвилюючі реліквії і матеріали з історії 136-ї стрілецької дивізії, що визволяла Гнідин, свідчення бойового побратимства і дружби народів Країни Рад.

Гнідинці вміють шанувати пам'ять про славних своїх земляків. Тривалий час школярі вивчали життя і діяльність відомого етнографа і фольклориста П.П.Чубинського, а напередодні 150-річчя від дня його народження відкрили в школі кімнату-музей. У січні цього року Малої Академії Народних Мистецтв присвоєно ім'я П.П.Чубинського. До ювілею видатного земляка члени відділення народної кераміки МАНМ виготовили пам'ятну медаль, яка вручається найдорожчим гостям.

З любов'ю доглядають школярі за пам'ятником Герою Радянського Союзу І.Х.Кравченку, колишньому учневі Гнідинської школи, танкістові, який загинув напередодні Дня Перемоги у боях за Берлін. На чепурному шкільному подвір'ї, де встановлено бюст героя — рясні кущі калини і квіти — як символ безсмертя, як обереги пам'яті. У школі часто буває брат І.Х.Кравченка Яків

Сторінка з літопису
Гнідинської школи

Хотович. Він тепло, з повагою відгукується про юних гнідинців та їх учителів. «У нашому селі, - говорить Яків Хотович, - і досі немає клубу, тому школу односельці по праву вважають осередком ідеологічної роботи, справжнім центром патріотичного та інтернаціонального виховання». І з цією авторитетною думкою важко не погодитись.

7. З погляду завтрашнього дня.

У тому, що Гнідинська школа досягла значних успіхів у перебудові виховного процесу, без сумнівів, заслуга всього вчительського колективу. А працюють тут люди творчі, одержимі, об'єднані великою гуманістичною ідеєю - допомогти суспільству відродитись духовно. Похвальне слово ми сьогодні повинні сказати, перед усім, про справжніх ентузіастів, безкорисливих і благородних людей, як В.С. Лілік, В.І.Кальненко, І.А.Лебідь.

Василь Сергійович Лілік має великий досвід педагогічної роботи. Ерудований фахівець, він

склав програму з мистецтвознавства для 1-8 класів і сам веде ці уроки на високому професійному рівні. На уроках Василя Сергійовича завжди цікаво, бо він допомагає дітям відкриватися і освоювати дивосвіт прекрасного, уміє повести своїх вихованців за собою через століття й епохи в пошуках мистецької істини, навчає їх не тільки розуміти витвори людського генія, а й мислити образно, нестандартно. Сам Василь Сергійович киянин, але Гнідин, Мала Академія для нього щось більше, ніж рідна школа. Це його мрія. Він переконаний, що Мала Академія Народних Мистецтв має велике майбутнє й разом з колегами докладає всіх зусиль, щоб це майбутнє наблизити якомога швидше.

Цікава творча і вчительська доля у Володимира Івановича Кальненка. Він за фахом художник. Жив і працював у Ленінграді, викладав у знаменитій художній школі ім. Мухіної, перед ним відкривались великі перспективи. Коли дізнався, що створюватиметься Мала Академія Народних Мистецтв, не задумавшись приїхав сюди.

Сторінка з літопису
Гнідинської школи

Володимир Іванович вважає, що художник має творити на рідній землі. Тепер він не уявляє себе без школи, у якій працює. В.І.Кальненко сам швидко опанував мистецтво кераміки та техніку аплікації соломкою, і тепер навчає дітей рукописництву, орієнтуючи їх на зразки народного мистецтва, високо цінує він розкутість дитячої фантазії. Минулого року їздив зі своїми вихованцями у Опішню – переймати секрети гончарного мистецтва. «Глина – це прекрасний, теплий матеріал, – говорить Володимир Іванович, – можливості його дуже великі».

Багато дає дітям спілкування з народними умільцями Я.І.Падалкою і М.О.Касьяненком. коли у другій половині квітня я знову побував у Гнідинській школі, Володимир Іванович з відділенням кераміки готувався до творчого звіту. З цієї нагоди прибув у школу М.О.Касьяненко. У шкільному залі художнє відділення МАНМ розгортало виставку учнівських малюнків.

Велику цікаву роботу готують члени відділення кераміки – макет давніх урочищ Гнідина. В.І.Кальненко більше цікавить історичний аспект, і своїх вихованців він орієнтує на точне відтворення історичних реалій. Гурток працює в руслі народної кераміки і це дуже подобається

дітям. Володимир Іванович веде навчання у формі гри. Цікавий оповідач і фантазер він сам складає дивовижні казки про майстра Пошивайла, про його ставлення до рукописництва, і розповідає під час ліплення. Володимир Іванович щасливий з того, що має змогу передати свої знання і щедрість серця дітям. А учні в нього старанні. Послухаєш, як він захопливо, з любов'ю, розповідає про кожного з них, і мимоволі спадає на думку: ось які вчителі потрібні сучасній й школі – професіонали, душевно щедрі в повному розумінні слова «інтелігент». Таким є І.А.Лебідь. недавній випускник Київського художнього інституту, він успішно веде відділення писанкарства та плетіння соломкою. Завдяки вмінню спілкуватися з людьми та організаторським здібностям Ігор Анатолійович користується авторитетом і пошаною серед гнідинців.

На думку В.І.Кальненка Мала Академія Народних Мистецтв переживає нині труднощі росту. В соєму розвитку вона має неодмінно піднятися на вищий рівень.

У МАНМ є не мало проблем. Про них не раз писав у своїх публікаціях постійний радник і невтомний помічник гнідинських педагогів Дми-

тро Чередниченко. (Див. журнали «Україна», 1988, №41, «Соціалістична культура», 1988, №11, газету «Літературна Україна» від 30 червня 1988 року). деякі з цих проблем, так би мовити, місцевого характеру, і стосуються поки що тільки Малих Академій Народних Мистецтв, що нині діють на Україні.

Але на ці проблеми треба дивитись з позиції завтрашнього дня. Адже сьогодні практично ніде не готують для школи фахівців – народознавців. Отже, необхідно терміново переорієнтувати художні училища, вузи та культосвітні навчальні заклади, музичні школи, училища, консерваторії на підготовку таких фахівців. Уже сьогодні треба дбати і про підготовку посібників та підручників з народознавства, мистецтвознавства, фольклору та етнографії, якщо справді хочемо поставити школу на надійні опори народної моралі, принципи етнопедагогіки.

Непокоїть гнідинських педагогів і зволікання з будівництвом нової школи. воно розпочате восени минулого року, а здати нове приміщення школи будівельники планують лише в 1991 році, хоч за першим варіантом договору мали здати його в 1990 році. Це створить нові труднощі, бо доведеться переводити на другу зміну і середні класи. Це означає, що згоратиметься гурткова робота, діяльність Малої Академії, а цього ніяк не можна допустити. Бюрократична тяганина, пов'язана з будівництвом, не припиняється. Мені розповіли в школі: для того, щоб здати документацію на будівництво довелося зібрати 72 печатки, а директор школи для з'ясування окремих питань змушена була кілька разів їздити в Москву. Разючий контраст у порівнянні з цією благородною справою, що роблять гнідинські педагоги! І все ж, повертаючись зі школи з вірою, що таки настане час великої відради, і Гнідинська восьмирічка незабаром перебереться в нове гарне приміщення. І будуть лунати над співочою долиною, де закладено фундамент нової школи, дзвінки дитячі голоси і не замовкатиме пісня. А малиновий дзвоник щоранку кликатиме до навчання, до праці. Бо як співається у «Гімні МАНМ» школа для юних гнідинців – «доброти колиска», «талантів барвінковий цвіт».

В дорожніх роздумах не зчувся, як прийшли на пам'ять слова відомого вірша Д.Чередниченка «Ми – струмки», в якому він закликає всіх і кожного:

«Не дай же згинуть слову,
Не дай же пісні згинуть,
В якій ти – мов струмочок
У невмирущому зелі...
Такий Дніпро великий,
Така славетна Україна,
І найменша річка знає,
По чийй тече землі».

*Василь Скуратівський
(журнал «Українська мова та література в школі», 1989, №6 (388))*

ОДИН ДЕНЬ У ГНІДИНІ СТАВ СПРАВЖНІМ УРОКОМ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Слухаючи цю жінку — ніби гортаєш потаємне своєї душі на сонячному вітрі у саду, яке ось-ось завітне. Потаємне, вимріяне, яке ніяк не можеш реалізувати у своїй учительській роботі через якісь там обставини... Щоб утвердити цю мрію, ми 29 учителів та керівників шкіл району, за ініціативою Товариства української мови імені Тараса Шевченка та райвно прибули до Гнідинської восьмирічної школи імені Павла Чубинського, що на Бориспільщині.

Зовні школа, як більшість шкіл. Кілька стареньких приміщень. Може, тільки чистіше її подвір'я. А ще — фонтан «Гном» у дворі, статечні обличчя дітей, що, либонь, звикли до численних відвідувачів з усієї республіки.

Тільки переступаємо поріг—нас обдає тихий шквал вражень: кольорова гама портрету Тараса Шевченка, веселкові малюнки — виставки столичного художника, а поруч — соковиті мистецькі вироби учнів. Із бесіди директора школи, головної ентузіастки народознавства, Валентини Василівни Стрілько, швидко збагнемо виховний ефект цього заходу: хай діти пізнають найхуткіше, що не святі глечики ліплять!

З виставки та інших деталей розповіді нам поступово вимальовується стратегія і тактика роботи школи. Суть їх - максимальне використання культурних скарбів українського народу для виховання дітей.

—Школярі наші, — каже Валентина Василівна— не залишаються сторонніми спостерігачами процесу творення, мистецтва і науки, а стають активними його учасниками.

Академія Народних Мистецтв зі своїм статусом (з вересня 1987 р.), емблемою, гімном, почесним головою поетом Петром Осадчуком... Декотрі із читачів іронічно усміхнуться... Не поспішайте...

Почесним членом МАНМ є народний артист Союзу РСР Анатолій Солов'яненко. А ще слава співачка Ніна Матвієнко, композитор Віталій Кирейко, поет Дмитро Чередниченко, мистецтвознавець Леопольд Яценко... І кожен малий «академік» звітує перед почесними академіками раз на рік — веде нас у свою улюблену царину Валентина Василівна, розповідає про структуру МАНМ. Є в ній відділення хорове, літературно-фольклорне, художнє, інкрустації соломкою, сопілкарів, вишивки, бандуристів, кераміки... Згодьтеся, читачу, унікальна школа, де працюють величезні скарби нашого народу. І не причетність до цього культурного багатства немалої кількості шкіл — драма української педагогіки.

Бесіда продовжується у кабінеті української літератури. Хтось із учителів запитав: «Як все у вас почалося, Валентино Василівно?»

«Бачила я, що дітям бракує духовного спілкування в радості і творчості... Мене мучило, що діюча система освіти не дає дітям розкритись, розкрити свої здібності і таланти. Порадилась із однокумцями. І закипіло, зашуміло. На початках неофіційно, напівлегально...

Побували на уроках учителів-новаторів Могучого та Ільїна в Ленінграді, у Лисенкової в Москві, у Шаталова в Донецьку. Поступово з'явилися сердечні, активні помічники (я їм дуже вдячна!) письменники, художники, співаки. Спонукою була і книжка письменника Василя Скуратівського «Берегиня», де сконденсовано, у дохідливій формі, розповідається про багатства нашого фольклору та як їх освоювати.

Тепер у нас уроки народознавства раз на тиждень. За рахунок яких годин? Скоротили трохи кількість уроків праці, математики, хімії... З 1988 року двічі на тиждень у молодших класах є уроки гарної поведінки. Читали ми, гортали розробки уроків народознавства — і диво — уроки відтворюють статус фольклорних насебе. Отже, МАНМ — це не тільки позакласні заходи, але й класні-урочні. Так ми оживляємо загачені в застійні роки потужні джерела виховання: життя великих героїв нашої історії, славних борців за волю, джерела невмирущої пісні, звичаїв, обрядів.

І далі — особливо звертаємо увагу на фольклорний хор «Родина». В хорі 70 учасників, які з великим ентузіазмом відтворюють нашу славу пісню. Таких хорів, що мають статус «фольклорних» на республіку зовсім небагато...

А ми шукаємо, яким чином передавати естафету поколінь?! Та щонеділі збиратись дідусям, бабусям, батькам з дітьми у клубі, у школі - це теж уроки. З почутого видно, які активні педагоги школи, такі ж активні їхні вихованці. Діти беруть участь у найрізноманітніших художніх виставках, дебютували на сторінках часопису «Барвінок». Малюнки деяких відзначені на міжнародних виставках. Школярі обладнали кімнату відпочинку, кімнату казок, подвір'я. Окремо можна говорити про шкільний музей «Берегиня», де нас обдає барвіста хвиля рушників, кераміки та інших виробів ремісництва багатьох поколінь.

Вершиною роботи МАНМ є свята: рідної мови (з 1 по 30 квітня щороку), рідної пісні, дні народних ігор, зустрічі з письменниками. А ось як завершується навчальний рік у кожного відділення. Своєрідно. Хор «Родина» взяв участь у святі Зеленої краси, яке допоміг організувати Переяслав-Хмельницький музей просто неба, члени літстудії побували у своїх литовських друзів, а юні гончарі — в Опішні на Полтавщині.

*Валентина Тимошенко,
старший вихователь дитячого садка «Золотий ключик», м. Вишгород.
(газета «Світло Ілліча», 20 травня 1989 року)*

ПЕДАГОГІКА НАРОДОЗНАВСТВА

Незабаром розпочне роботу Всесоюзний з'їзд працівників народної освіти. Він виконає історичну місію — чітко накреслить головні шляхи перебудови школи і педагогіки, затвердить нові документи про розвиток освіти в нашій країні.

Делегати з'їзду республіки виступили в пресі з платформою, якої вони будуть дотримуватися на з'їзді. Вона включає такі головні позиції: виховну роботу в дитсадках здійснювати рідною мовою, таємним голосуванням вибирати директорів навчальних закладів, значно розширити мережу шкіл з навчанням українською мовою; здійснювати навчальний процес вузів мовою республіки, на якій вони знаходяться, та ін. (див. статтю «Перебудова школи і народна педагогіка» з газети «Літературна Україна» від 25 серпня 1988р.).

Сторінка з літопису
Гнідинської школи

Молода ГВАРДІЯ

1988 РІК
СІЧЕНЬ 23 СУБОТА
№ 16 (8206)
Ціна 3 коп.

А я пропоную директору Гнідинського експериментально-технологічного заводу В. О. Турбіна обрати почесним школярем місцевої восьмикласки кучок, де б зберігалися особисті речі такої дорогої і важкої для всієї учнівської бра-ті та педагогічної людини. Заміняю, можна було б створити навіть цілий музей з екскурсоводом — директором школи Б. В. Стрілько. Валентина Василівна хоч зараз го-

това взяти указку в руки і годним розповідати, водити екскурсії від керівного крила до прес-пан'є почесного школяра, але...

Підає царя і церковнопарафіальна навчальна система, що панувала в 1907 році. Тоді, закладаючи школу, ніхто не врахував не лише можливого демографічного вливу в Гнідині, але й такої неминулої речі, як музей. Та що там 1907 рік, он навіть у 1964 році, коли почали добудовувати школу (п'ять класних кімнат), пророзувалися 16 років міра-лисі! А в 1980 році кинулися, а п'ять кімнат вже готові, як дакін, в шості! — під музей — нема! Як і п'ять школи взагалі. Достойної! В. О. Турбіна.

Знаю, напевне, Володимир Олександрович битиме себе в груди, що йому і ці церковнопарафіальні приміщення, як почесному школяреві, підсо-дять.

Але ж не школяр красть шко-ляра, а школяр школу. Тим паче такий — почесний! І а б не місці (почесному) В. О. Турбіна — директора ЕТЗ Укр-НДІ в'єсколпрому — відрезу взявся будувати нову школу. На 640 місць! І не з власної ки-шені! Володимир! Юлієвійсь-кучу доведеться платити за неї два мільйони, навіть не з за-водської. Кошти централізова-но направлятиме у Гнідин Держжарпрому СРСР. А роль заводу при цьому майже та-ка, як і його директора В. О. Турбіна в школі — формаль-на до почесності — стати за-мовником.

Турбін не Козьма Прутков, і він не говорить: хочеш бу-ти замовником — будь ним! Але він ХОТІВ, коли дирек-тор школи В. В. Стрілько по-мился в усі відчинені двері з папером і пачатка за пач-чю, пачатка за пачаткою, аж до останньої! — 54-й ви-

бавляе право включити об'єкт у п'ятирічний план, він дасть тоді ХОТІВ, коли готувалася проектно-кошторисна доку-ментація, а затім серед од-ного білого жовтязового дні-раз, і перехотів!

З тих пір, мене школярів учень на уроці, і слухати про школу нічого не хоче. Самі відмовки.
То ніби проектно-кошторис-на документація «сирва»...
То ніби підрадне організація

— трест Бориспільсьбуд — П (документацію), не вгрізе, бо беззубий, і взагалі відмов-ляється від об'єкту...
То ніби ЕТЗ, а особі Турбі-на отримав обліки від Держ-жарпрому в коштах на шко-лю...

То ніби в Москві надійшла якась стаття стіносу, але не стави замовником — не укля-дати договір з підрадинком.
А П (вказівку) вказало без-посереднє начальство В. О. Турбіна — з науково-техно-логічного центру при Держ-жарпрому СРСР, якому ніби-то дали по шалці за неоско-сна відлучення у 1987 році 200 тисяч у газом, карбован-ця на будівництво у Гнідині магізину і колектора. І воно (начальство) тепер нібито бо-ється подібної до минулоріч-ної жвавуші. За школу!

І воно — металом у голосі, достоїнством у своїй оклад, негазало директору ні за які гроші навіть палцем, не тар-

кетися до тих 300 тисяч кар-бованців, які вже надійшли для початку будівництва.
По-подоби і розумно В. О. Турбіна. Брати на себе зайві клопоту, сваритися через мусь школу з начальством — справа різникова. Але якби мене вибирати почесним шко-лярем, та що в оформленню кучок, чи навіть музеї імені МЕНЕ, покляли авторучку, якою підписував договір на будівництво школи з підра-динком, — а б не встоял! По-годимся!

Тим паче, що проектно-кошторисна документація не тема вже й «сирва»...
Тим паче, що підрадин — трест Бориспільсьбуд — не тека вже й беззуба органі-зація, а готова хоч зараз ви-конувати замовлення...
Тим паче, що 300 тисяч на 1988 рік не такі вже й малі гроші...

Тим паче, що начальство, мабуть, не тека вже й «стра-

не, як його намалював сам собі Турбін...

А жби я опинився ще й директором ЕТЗ, то подумав, що буде своя школа з гар-ною ідеєю — буде і гар-вантія, що робітники споній-но працюватимуть, а не вигя-тять думками біля своїх голодин чед — другозінич-ки. Нарешті буде своя шко-ля — будуть і свої кадри! Для заводу! І не лише саме це подумав, а й начальство із собою запросив. У почесні школярі! Аби не ставати Турбіна по шалці. А току (начальство) не заводило б і своє начальство у почесні школярі пропнути! Аби ж знову те, вчиде начальство, не вдерно по шалці нічко-го. Того самого, якого те-м боїться В. О. Турбіна.

Спеціальний кореспондент «Молодої гвардії»
Віталій СУДІЯ.
Май. Вікторії Галзової.
Бориспільський район

У ці передз'їздівські дні вчителі України виступають із творчими починами. Редакція газети звернулася до одного із авторів звернення до-цента Київського педагогічного інституту імені О. М. Горького Юрія Дмитровича Руденка з про-ханням поділитися думками щодо найважли-віших явищ, які виникли в педагогічному житті в перебудовний період. На його думку, на на-ступному педагогічному форумі має йти мова про реалізацію в навчальному процесі скарбів народної педагогіки, ідей народознавства. В передовому педагогічному досвіді шкіл народ-жується нова науково-методична концепція — педагогіка народознавства.

КОР. Скажіть, будь ласка, чим пояснити, що ви разом із групою педагогів у цьому році виступи-ли із зверненням до вчителів?

Ю. Р. Відомо, що перебудова школи і педагогіки здійснюється дуже повільно. Причин цього до болю прикрого явища багато. Та, на нашу дум-

ку, чи не найголовніша з них — це недостатнє знання і застосування вчителями, керівниками шкіл багатств народної педагогіки, засобів та ідей народознавства. Перевірені віками скар-би народної мудрості застосовуються в школах зрідка, від випадку до випадку.

КОР. Виходить, народній педагогіці, наро-дознавству належить вагома, можна сказа-ти, історична роль у функціонуванні школи, в виведенні її із застою. Виникає питання: що саме, який ідейно-моральний зміст, форми і методи роботи відносяться до народної педа-гогіки?

Ю. Р. Народна педагогіка — це педагогічна му-дрість народу, перевірена тисячолітнім досві-дом життя, навчання і виховання дітей. Кожен народ, нація мають свою етнопедагогіку. Укра-їнська етнопедагогіка — це невичерпна скарб-ниця народного виховного досвіду. До народної педагогіки відносяться: усна народна творчість

(фольклор); різні види народного мистецтва (пісенне, музичне, танцювальне, образотворче, сімейно-побутове та ін.), національні традиції, звичаї, обряди і символіка; народні ігри та ін. Скажемо прямо: без народної педагогіки, як без коріння чи фундаменту, не може повноцінно розвиватися ні педагогічна наука, ні сімейна і шкільна практика виховання дітей.

КОР. Останнє ваше положення — цікаве і навіть інтригуюче. Наші читачі — вчителі, батьки, усі причетні до справи виховання дітей хотіли б детальніше дізнатися, чому народна педагогіка є фундаментом багатогранного процесу навчання і виховання? Чи немає в такому твердженні певного перебільшення?

Ю. Р. Ані найменшого. Річ у тому, що народна педагогіка втілює в собі в концентрованому вигляді основні культурно-історичні здобутки даного народу, серцевину його духовності. Народна педагогіка успішно формує коріння духовності кожної дитини. А хіба цей факт не є головним у вихованні?

В. О. Сухомлинський неодноразово підкреслював, що «школа — це колиска народу». Історичне покликання школи — виховувати народ, з роду в рід продовжувати і розвивати культурно-історичні традиції, забезпечувати його вічність, безсмертя у віках. Народна педагогіка, її різноманітні засоби (рідна мова, народна мораль, національні традиції та ін.) втілюють у собі народне освітосприймання, народний світогляд, народну психологію, характер. Фундаментальні, культурно-історичні поняття, які становлять коріння духовності людини, формуються народною педагогікою, засобами узагальнюючої науки — народознавства.

КОР. На вашу думку, сутність навчання і виховання не в тому, щоб діти оволодівали абстрактними науковими знаннями, відірваними від життя народу, його історії, а в тому, щоб вони пізнавали культурно-історичний шлях народу, вироблену ним духовність, культуру?

Ю. Р. Так. І щоб пізнавали не лише з книг, а із інших джерел (середовища, громадської і трудової діяльності, спілкування), конкретних справ, реального продовження творчих традицій народу.

Якщо діти завчають матеріал, який відірваний від життя та історичних традицій народу, вони виростають, як правило, якимось чужим, іноземним тілом — як щодо свого, так і щодо інших на-

родів. Зміст освіти в період культу особи і застою був штучно збіднений на народознавчий матеріал. У нині діючих навчальних програмах значною мірою вихолощений матеріал, з якого учні пізнавали б історію, культуру, мистецтво, традиції і звичаї, тобто духовність рідного народу.

У систематизованому вигляді не вивчаються також ні культура, ні мистецтво інших народів СРСР.

Перебудова вимагає кардинально міняти становище, яке склалося на сьогодні. Потрібно вносити корінні зміни в зміст освіти...

До речі, після Великого Жовтня подібні нововведення успішно реалізовувалися. Наприклад, у всіх навчально-виховних закладах вивчалось народознавство. На його вивчення відводилося 134 години. Але з посиленням культу особи все це гальмувалося, забувалося і вихолощувалося із життя школи. Серед молоді, а згодом і серед дорослих поступово стало поширюватись історичне безпам'ятство, бездуховність.

КОР. Значить, якщо в свідомості молоді виникають «білі плями», «пустки», що свідчать про незнання (чи поверхове знання) історії культури рідного краю, свого народу, то це духе загрозове становище?

Ю. Р. Так, ви маєте рацію. І в такому разі не врятують становище ні політехнізація, ні комп'ютеризація, ні, здавалося б, значно краще, ніж раніше, організована продуктивна праця учнів. Адже ще А. С. Макаренко підкреслював, що сама по собі праця, трудова діяльність є «нейтральний процес» щодо виховання. Школа застійного періоду принизила, занедбала культурно-історичні традиції народу, духовність учнів. Це одна знайважливіших причин того, що в нас виникло чимало соціальних хвороб: наркоманія, акоголізм, національний нігілізм, манкурство, забуття революційних заповітів батьків і дідів, захоплення «масовою культурою» тощо.

Вийти з такого тупикового становища, в якому опинилася наша школа, якраз і допомагають народна педагогіка, ідеї народознавства.

КОР. Чи були в розвитку вітчизняної школи такі етапи, коли народна педагогіка, народознавство широко застосовувалися в навчанні і вихованні підростаючих поколінь?

Ю. Р. Безумовно, були. В XVI—XVII століттях, в епоху братських і козацьких шкіл, перших на території східних слов'ян вузів (Острозької, Киє-

во-Могиланської академії) вагомий вклад у національно-патріотичне, громадянське виховання учнів вносили педагоги, які всебічно застосовували багатства народної педагогіки, народознавства. Окрім цього, весь лад життя, сімейно-побутова культура виховували молодь у душі вірності заповітам батьків і дідів. І які ж суспільні результати були такого всеохоплюючого народного виховання? Таке виховання обумовило високе героїчне піднесення українського народу. XVI—XVII ст. були періодом культурно-національного відродження нації, українським Ренесансом. Повторюємо, у такому небувалому злеті народного духу величезна заслуга правильно організованого виховання підрастаючих поколінь.

Після перемоги Великого Жовтня, відомо, також почали широко застосовуватися засоби народної педагогіки, народознавства. Але, образно кажучи, перші пагони такої роботи були прибиті лютим морозом в умовах культу особи.

КОР. Скажіть, будь ласка, то є різниця між поняттями народна педагогіка і педагогіка народознавства?

Ю. Р. Поняття народна педагогіка вживалося давно, поняття ж педагогіка народознавства — нове. Воно виникло в роки перебудови школи і педагогіки. Обсяг поняття педагогіка народознавства значно ширший за поняття народна педагогіка. В педагогіку народознавства, крім знань з народної педагогіки, входять також всі народні знання про різні сфери життя (народне землезнавство, медицина, метеорологія та ін.). Таким чином, педагогіка народознавства як науково-методична концепція відображає не лише певний зміст освіти (тобто те, що треба закласти в навчальні програми насамперед), а й способи дій, методи і прийоми роботи вчителів, обґрунтовані народною педагогікою.

КОР. Виходить, педагогіка народознавства нині народжується в гущі життя, практиці роботи передових шкіл?

Ю. Р. Так. Педагогіку народознавства покликано до життя перебудова сучасної школи. Школою-піонером, яка першою почала цілеспрямовано і систематично застосовувати ідеї і засоби народознавства в щоденній роботі, стала Гнідинська школа Бориспільського району Київської області. Ось уже більше року в школі працює Мала Академія Народних Мистецтв (МАНМ), учні в системі вивчають народознавство і мистецтвознавство. МАНМ має відділення народного хорового співу, бандуристів, сопіл-

карства, літературно-художнє, образотворчого мистецтва, вишивки, виробів із соломки та ін. Досвід роботи Гнідинської школи творчо використовують вчителі Білогігородської школи № 1 Київської області, середніх шкіл № 140, 174, 200, 277, 191, ім. П. Г. Тичини м. Києва та ін.

КОР. І останнє. Що, на вашу думку, потрібно робити вчителям, педколективам шкіл, щоб педагогіка народознавства владно входила в щоденну практику навчання і виховання?

Ю. Р. Перебудова школи, відомо, починається з перебудови кожного вчителя, і керівника школи. Кожен педагог має оволодівати багатствами народної педагогіки, ідеями народознавства. Високим взірцем у цьому відношенні є вчителі Гнідинської школи (директор Валентина Василівна Стрілько). Шляхи і форми народознавчої роботи в школах різноманітні. Так, одні школи відкривають Малі Академії Народних Мистецтв, другі — університети народознавства, треті — фольклорні ансамблі, четверті — товариства народних умільців та ін. У деяких районах започатковані вже школи кобзарства, сопілкарства та ін.

Ми глибоко переконані, що педагогіка народознавства стане однією з науково методичних концепцій періоду перебудови школи і педагогічної школи.

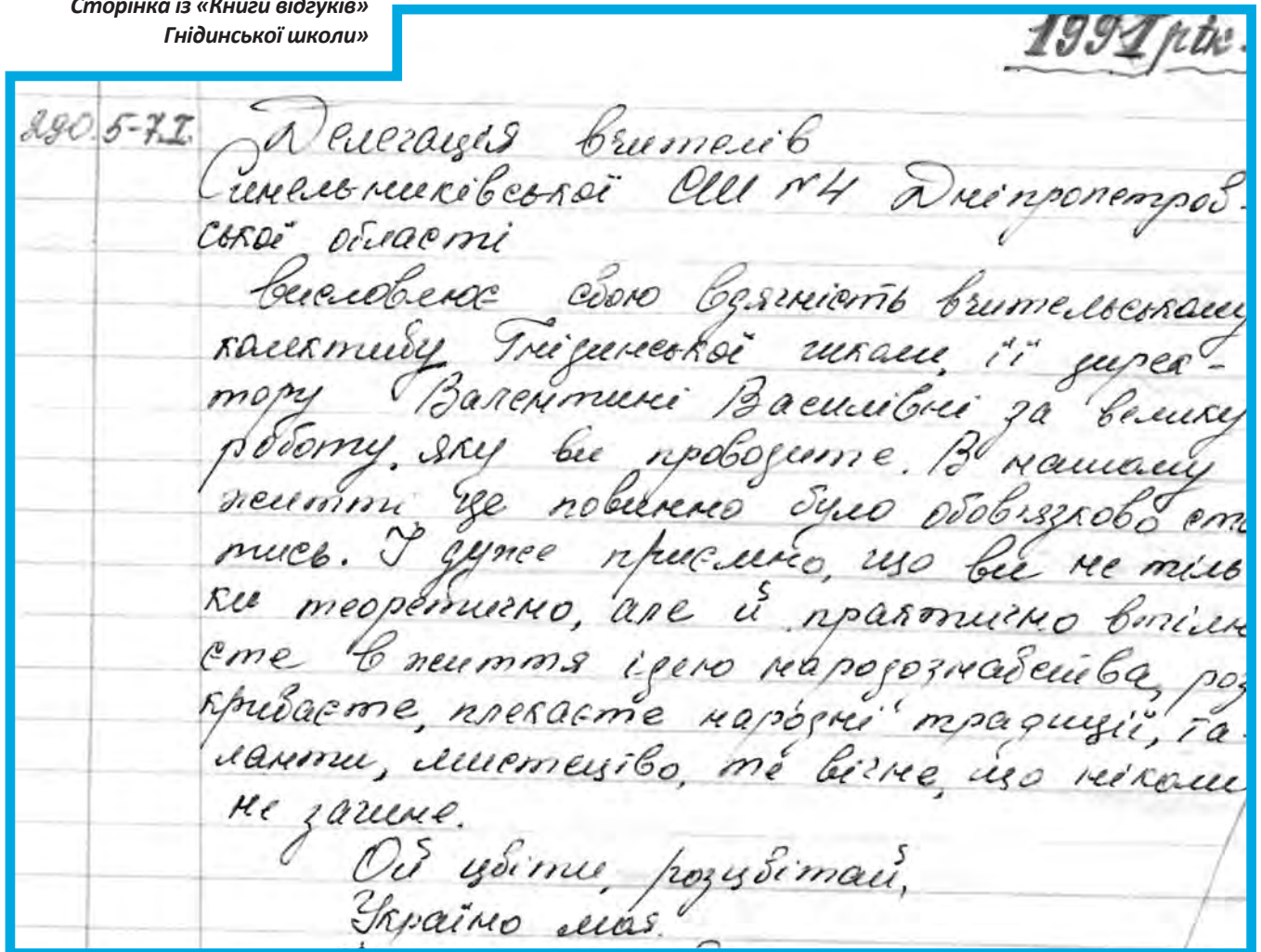
*Інтерв'ю вів М. Маричевський.
(журнал «Школа і життя»,
17 грудня 1988 року)*

ЗВЕРНЕННЯ ДО ВЧИТЕЛІВ, КЕРІВНИКІВ ШКІЛ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ НАРОДНОЇ ОСВІТИ УРСР

«Школа — це колиска народу».
В. О. Сухомлинський.

Ми, педагоги України, глибоко переконані в тому, що найважливіше завдання у справі перебудови школи — оновлення змісту освіти, внесення в нього докорінних змін. Щоб успішно це зробити, насамперед потрібно повернути до життя такі фундаментальні поняття, як «народна школа», «народність виховання», «національна система виховання», що сприятиме подальшій розробці концепції школи в нашій багатонаціональній країні.

Безперечно, тепер посилилася увага до витоків народного життя, завдяки цьому заповню-

ються ті «пустки» в свідомості значної частини людей, зокрема молоді, які виникли в часи застою. Почалася боротьба з історичним безпам'ятством, очищаються «корені» духовності. Навчально-виховний процес поступово збагачується народознавчим матеріалом, перевіреними століттями здобутками народної педагогіки. Ми глибоко переконані в тому, що реалізація в родинному і шкільному вихованні ідей народознавства, випробуваних принципів народної педагогіки є тим шляхом, який здатний вивести нашу школу із «зачарованого кола» заформалізованого навчання, бюрократичної заорганізованості шкільного життя, зокрема виховного процесу. Впровадження у вивчення основ наук, у позакласну і позашкільну роботу обґрунтованої системи знань про історію, культуру, мистецтво як рідного, так і братніх народів СРСР, пізнання і практичне творче використання народних культурно-історичних традицій, звичаїв і обрядів, реалізація принципів народної педагогіки значною мірою звільняє процес виховання від примусовості, штучності й надуманості, малоефективних, а то й шкідливих «виховних заходів».

У роки культу особи і застою частина вчителів забула здобутки світової і вітчизняної пе-

дагогіки щодо фундаментального принципу природовідповідності виховання, який розробляли видатні філософи, педагоги, починаючи від Арістотеля і Демокріта, Г.С.Сковорода, Т.Г.Шевченка, К.Д.Ушинський, Л.М.Толстой, багато інших видатних педагогів, поділяючи основні ідеї природовідповідності, стверджували, що дитина якнайкраще розвивається тоді, коли виростає в атмосфері культури рідного народу, навчається і виховується рідною мовою, практично продовжуючи народні традиції, звичаї і обряди. Принцип природовідповідності виховання вимагав враховувати не лише вікові, анатомічні, фізіологічні, психологічні особливості дітей, а й регіональні, національні.

Багатющий і справді невичерпний арсенал засобів народної педагогіки. До найважливіших належать: рідна мова (К. Д. Ушинський називав її «природним вихователем», «найбільшим природним педагогом», «цвітом духовного життя»), усна народна творчість, всі види народного мистецтва (пісенне, музичне, танцювальне та ін.), національні традиції, звичаї, обряди і символи, народні ігри та родинно-побутова культура. Як бачимо, народна педагогіка вибирає себе досвід історичного буття народу, його мудрість.

Без неї, як без коріння чи фундаменту, не може повноцінно розвиватися ні педагогічна наука, ні сімейна та шкільна практика виховання дітей.

Тож самокритично запитаймо себе: а що кожен із нас знає про принципи, зміст, форми і методи народної педагогіки? Чи володіємо тим розмаїттям, багатством, які розкриваються в основних її розділах: дитинознавстві, виховній практиці, дидактиці й моралі? Тож надолужимо прогаяне! Ефективність навчально-виховного процесу підвищиться тоді, коли кожен із нас оволодіватиме майстерністю виховання дітей на народній основі.

Зважмо й на таке. Шляхи реалізації цих ідей прості, доступні і привабливі для дорослих, близькі до потреб і зацікавлень дітей, рідні їм за духом, насичені ідейно-моральним, емоційно-естетичним змістом. Дуже важливо й те, що народна педагогіка забезпечує комплексний підхід до дитини, цілісний вплив на всі грані її особистості. При цьому нема примусу і натиску на психіку дітей, вони здебільшого не відчують, що дорослі їх виховують. Водночас кожна дитина відчуває себе невід'ємною часткою матеріального і духовного буття рідного народу, його кров'ю і плоттю. Тому народні цінності, святині стають її цінностями, святинями. Так твориться дух гуманізму, патріотизму, колективізму, високої громадянськості.

Один із головних принципів народної педагогіки — віра в сили і можливості кожного. Треба вчитися мудрої віри народу в природні задатки, можливості дітей. Кожен учень може і повинен бути в чомусь першим: один — у навчанні, другий — у трудовій діяльності, третій — в оволодінні певним видом мистецтва, четвертий — у краєзнавчій роботі, п'ятий — у спорті і т. д. Це надихає на подолання труднощів, зрештою, приносить радість. Першочергове завдання працівників народної освіти — якомога раніше виявляти задатки кожної дитини, створювати психолого-педагогічні і практичні умови для розвитку їх у здібності.

Важливо, що все це формує основи моралі: совість, доброту, правдивість, справедливість, гідність, честь, працьовитість. А доброти, чуйності, любові до найсвятішого — мами, тата, бабусі, інших людей навчає вже змалечку безсмертний витвір — колискова пісня. Без будь-якого перебільшення скажемо: саме вона починає формувати корінь духовності людини.

А що ми маємо сьогодні? Прикро і боляче від того, що значна частина молодих мам (не кажемо вже про батьків) не знає перлин народної педагогіки. У цьому вбачаємо значну вину і школи, вчителів. Тож просимо Міністерство народної освіти УРСР, видавництва «Веселка», «Радянська школа» негайно подбати про те, щоб були підготовлені й видані (або перевидані) для масового читача збірники колискових та інших пісень, книги, брошури для молодих батьків з народної педагогіки.

Доцільно подбати й про таке: батькам при народженні дитини дарувати книжку про народну педагогіку. І нам, і відділам культури, усій громадськості треба чимало попрацювати, аби відновити трудові, моральні, мистецькі, сімейно-побутові та інші традиції родинної педагогіки.

На нашу думку, народну педагогіку необхідно перетворити на ту могутню ланку, яка об'єднає зусилля родини і школи. Практично це означатиме, що все розмаїття життя сім'ї і школи (стосунки між батьками, усіма членами родини, праця і дозвілля, вивчення основ наук на уроках, позакласна і позашкільна робота та ін.) має бути пройняте «народним духом» (К.Д.Ушинський, Л. М Толстой). Наші предки були мудрими: вони дбали про красиве в житті, про масове поширення народного мистецтва, національної культури. Навчаючись на гірких уроках недалекого минулого, нам треба домогтися, щоб і в родині, і в школі діти не лише систематично вивчали, а й розвивали, продовжували творчі традиції народу. Досвід цієї роботи є у ряді шкіл нашої республіки.

Справді творчою, самобутньою і глибоко народною є система навчання і виховання в Гнідинській школі, що під Києвом. Педколектив школи виховує дітей на основі глибокого вивчення народного мистецтва. У Сахнівській школі (на Черкащині) навчально-виховний процес найтісніше переплітається із розв'язанням соціальних, економічних і духовних проблем рідного села, з глибоким і всебічним вивченням багатогранного народного життя (історії, культури, етнографії, народного мистецтва та ін.).

Без оновленого змісту освіти, який має бути передбачений новими навчальними програмами і який відображає духовні досягнення, культурно-історичні традиції рідного та інших народів, не може йти мова про справжнє новаторство в педагогіці.

Перебудові школи потрібна творча енергія кожного з нас. Берімо приклад з тих педколективів, які відкривають у своїх школах Малі Академії Народних Мистецтв, університети народознавства, товариства народних умільців, відроджують народні ремесла і промисли.

Просимо Міністерство народної освіти УРСР допомогти в підготовці і виданні масовим тиражом книг, брошур, методичних розробок з проблем застосування ідей народознавства, засобів народної педагогіки в родинному і шкільному вихованні. У педагогічних вузах, на курсах перепідготовки вчителів вважаємо за доцільне ввести спецкурси, семінари «Українська народна педагогіка», «Етнопедагогіка народів СРСР», «Взаємозв'язок народної і наукової педагогіки».

Ми впевнені, що вчителі відгукнуться на висловлені в цьому зверненні турботи, тривоги і болі. Переконані, що неспокійні серця педагогів запаляться вогником творчості в ім'я радості і щастя дітей. Працю своїх рук, зусилля мозку, багатство душі присвятимо найблагороднішій справі — докорінному поліпшенню виховання дітей!

В. СТРИЛЬКО - директор Гнідинської школи Бориспільського району Київської області.
Д. ПОГРЕБЕННИК - організатор позакласної і позашкільної роботи сш. №191 ім. П. Г. Тичини м. Києва
Ю. РУДЕНКО. - доцент Київського педагогічного інституту ім. О.М.Горького.
Є. СЯВАВКО. - доцент Львівського державного університету ім. І.Я.Франка.
М. СТЕЛЬМАХОВИЧ - доцент Івано-Франківського педагогічного інституту ім. Стефаніка.
(Звернення було надруковано в багатьох газетах)

РУКУ ДРУЖБИ ПОДАЮТЬ

Між учнями Гнідинської восьмирічної школи і Київським музеєм ім. Т.Г. Шевченка чотири роки вже існують дружні зв'язки. Протягом цього часу не раз приїздили у школу лауреати Шевченківської премії, дитячі письменники та поети, які свою творчість так чи інакше пов'язують з ім'ям великого Тараса.

Ось і цього разу наприкінці березня тут відбувся урочистий вечір, присвячений пам'яті Кобзаря. До школярів завітали в гості працівники музею ім. Т. Г. Шевченка, серед яких була і колишня учениця Гнідинської школи Н.А.Кошарна, а також лауреат Шевченківської премії та премії ім.

Островського поет Володимир Забаштанський, художник-графік В.Е.Перевальський, заслужений артист УРСР Павло Громовенко.

Актовий зал прикрашений вишиваними рушниками; в центрі — портрет великого Кобзаря.

З нетерпінням чекали цієї зустрічі діти. Дружними оплесками вони зустріли гостей.

Павло Громовенко розповів про те, як шанують пам'ять про Т. Г. Шевченка в далекому Орську. Він жив у цьому місті понад чверть століття. А нещодавно знову відвідав його. Бачив відновлену фортецю, де перебував поет, реставрований каземат. В Орську мешкають люди більш як 78-и національностей. Багато з них не розуміють української мови, але як захоплено приймали вони виставу «Назар Стодоля», яка звучала на мові Кобзаря!

В.Е.Перевальський розповів про те, як він здійснив подорож по місцях, де перебував у засланні поет-демократ. На Мангишлаку, в пустелі, в Новопетровській фортеці дуже мало прісної води. Але й досі там росте верба, яку посадив Шевченко і виплекав у таких суворих умовах. Ім'ям поета названо школи, вулиці та й ціле місто, що виросло на території Новопетрівської фортеці.

Виступали перед школярами й інші гості, ділилися своїми враженнями від побаченого, читали свої твори, декламували вірші, уривки з поем Т. Г. Шевченка.

А потім в актовому залі зазвучала пісня «Рече та стогне Дніпр широкий». Це учні почали нею свій концерт. Співали хором під звуки музики, розповідали цікаві епізоди з біографії великого борця за справедливість, співця народу, трудівника, читали вірші, уривки з поем. У школі успішно діє літературна студія, яку веде учителька Н. Г. Білокриницька. Члени цієї студії також прочитали свої вірші.

У Гнідині працює філія районного Будинку піонерів. І майже всі гуртки його брали участь у підготовці і проведенні свята-зустрічі між учнями працівниками музею Т. Г. Шевченка та представниками творчої інтелігенції. Була також проведена виставка робіт гуртківців: вишивки, різьблення по дереву, в'язання, дитячі малюнки, авімоделі тощо.

Дуже цікаво і змістовно пройшла ця зустріч. І господарі, і гості залишились задоволені.

Г. КАЛЬЧЕНКО, нештатний кореспондент.
(газета «Трудова слава», 12 квітня 1986 року)

У ПАЛІТРИ ЩАСЛИВОГО ДИТИНСТВА

У вишневому цвіті потопає Гнідин. Мальовничий куточок Придніпров'я. Травневе сонце купається в дніпровських заплавах, тремтить у голубому повітрі казкова тиша.

Гнідин. Село, обласкане водою й сонцем. Чи знають про його існування за межами району? Скажете, не диво, якщо й не знають, адже сіл таких он скільки в області. Але ж ні. Про Гнідин знають тепер навіть у Франції. І знаєте завдяки кому? П'ятикласниці Гнідинської школи Поліні Пильшиковій, юній художниці.

Один з її малюнків, представлений на дитячу виставку в Київський інститут удосконалення вчителів, завоювавши високу оцінку у авторитетної комісії, відправився в подорож у французьке місто Роменвілі, де наприкінці минулого року була організована міжнародна виставка дитячого малюнка, присвячена 40 річчю Перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні. А незабаром юній художниці була вручена пам'ятна грамота за участь у цій виставці.

Голубінь дніпровської води й бездонного неба, соковиту зелень сільських садів, веселковий барвограй літніх квітників, білизну зимових полів увібрали в себе дитячі малюнки вихованців художнього гуртка гнідинського філіалу Бориспільського районного будинку піонерів. Майстерності художнього бачення і відтворення світу навчає тут 40 школярів Тамара Григорівна Пильшикова. І видно, що мамині уроки не пройшли дарма. Полінка з першого класу захоплюється малюванням. А як наслідок — минулорічна участь у міжнародній виставці.

Роботи Поліни і її друзів — гуртківців Віти Коваль, Наталки Рябої, Світлани Григоренко, Оксанки Веклич, Оксанки Кондратенко, Люди Ромась, Люди Салівон, Оленки Залозної не раз відзначалися як кращі. Деякі з них дебютували у дитячому журналі «Барвінок», з яким у гнідинських школярів зав'язалася міцна дружба.

Малюють юні художники не тільки на аркушах паперу, а й (як справжні художники) на великих полотнах, які пізніше вивішують у шкільному дворі на суд громадськості.

У кімнаті — творчій лабораторії малих художників — створена колекція різних предметів для малювання з натури, постійно діє виставка дитячих малюнків, оформляються стенди.

Досвід гурткової роботи у Гнідині один з найбагатших в області. Практично всі учні восьмирічної школи мають змогу займатися у вільний час роботою за інтересами. Тут діють літературна і музична студії, гуртки образотворчого мистецтва, крою і шиття, в'язання, машинної і художньої вишивки, технічного моделювання, радіо, авіамодельний, хор та ансамбль, інструментальний ансамбль.

Напередодні Першого травня на базі районного Будинку піонерів, яким керує Н. В. Гольоса, відбувся обласний семінар методистів і директорів Будинків піонерів, його учасники ознайомилися й високо оцінили уміло налагоджену гурткову й виховну роботу при Гнідинській та Щасливській школах.

Майбутні авіатори продемонстрували навички моделювання, набуті в ході навчання в гуртку. Гості подивилися вироби гуртківців технічного моделювання.

Значну матеріальну допомогу філіалові надають шефи — Гнідинський дослідно-експериментальний завод дитячого та дієтичного харчування.

... Буйно квітнуть сади у Гнідині, гудуть над селом у весняній блакиті сріблясті літаки, на ланах прокладають борозни потужні трактори. Пильно спостерігають за цим усім і допитливі дитячі очі, карбують у пам'яті, щоб потім дбайливо передати все те вдалим мазком пензля, влучним художнім словом, замислуватим вишиваним візерунком, продуманою конструкцією деталей.

*Н. Єсик (газета «Трудова слава»,
3 травня 1986 року)*

СВЯТО У СПІВОЧІЙ ДОЛИНІ

Того дня особливо яскраво і весело припікало сонечко. Старожили Гнідина вийшли на вулицю, з цікавістю придивляючись до гомінкої великої групи дітей у красивих вишиванках. Діти в руках несли випечених з тіста птахів. «Благослови, мати, весну закликати, весну закликати, зиму проводити», — співали всі діти від малого до великого. Усі учні й учителі Гнідинської школи йшли на свою улюблену Співочу долину за селом, де вже другий рік навесні проводиться свято народних ігор.

Як і минулого року, кожен клас показував свої веснянки, заклички, лічилки, ігри, вивчені на

уроках етики, народних ігор та народознавства. Але цієї весни було особливо цікаво: юні фольклористи зобразили язичницький обряд проводів зими та зустрічі весни.

Силу - силенну закличок до птахів, сонця, дощу вивчили вони за цей рік. Почули їх від своїх вчителів, батьків, дідусів та бабусь, і на святі учні з натхненням виконували кожну з них.

Особливо яскравим емоційним моментом цього дня було оплакування та спалювання «зими» — опудала, солом'яної баби, зробленої власними руками. «Зима» горіла, а діти співали:

«Ой летіло помело

через наше село,

Стовпом дим, стовпом дим...»

Потім всі з веселим сміхом стрибали через вогонь. А після цього, мов струмочки, полились дзвінки по долині «криві» таночки, хороводи: «Ой, корито», «Кріп», «Царівна», «Шум», «Ой, ти весно красна, що ти нам принесла».

Тут прозвучали й ігри на закликання врожаю та закликання весняних птахів: «Соловечку, сватка», «Чижику», «Ой вийду я за ворітчка, свою грушку посаджу», «Огірочки» та ін. Не оцінити велику користь таких ігор у вихованні екологічної культури.

Діти ніби зливались з природою, відчуваючи її олюдною. Особливо емоційно й невимушено, безпосередньо виконували свої весняночки наймолодші учасники свята шестирічки, з якими вже другий рік по експериментальній програмі уроків етики, музики, народних ігор працюють молоді вчителі початкових класів Е. Г. Кривошей, С. І. Розумовська, О. Г. Маринченко.

Чарівна гра об'єднує тісно всіх учасників, зближує всі віки. Як малі діти, водили зі своїми вихованцями хороводи директор школи та вчителі старшого покоління.

Привезли ігри свого села Вороньківська та Любарецька школи. Ці школи урочисто проголошені на святі філіями Малої Академії Народних Мистецтв. Такі ж Академії є вже в Кіровській школі та у Стецівській середній школі Звенигородського району на Черкащині.

Ріст таких шкіл педагогіки народознавства переконує, що не висохне народне джерело пісень, рідної мови в серцях наступних поколінь. Побільше б таких свят в інших школах, і не тільки в

сільських, а й у міських, а також дитячих садках.

Такі свята дарують дітям справжню радість спілкування з рідною природою, зі своїми товаришами та вчителями!

2 травня найактивніші учасники Свята народної гри в Гнідині були запрошені на таке ж свято в Музей архітектури і побуту УРСР в селі Пирогове. І там, на Співочому полі, залюбки показали шанувальникам фольклору ігри свого села, показали й обряд проводів зими, «криві» таночки.

А в липні тут мають пройти Купальські свята, в яких обов'язково візьмуть участь «малі академіки». Запрошуємо і вас до невичерпного джерела — народних традицій, народного мистецтва, — невмирущого, наймудрішого наставника.

В. ІВАНЕНКОВА.

*(Газета «Трудова слава»,
17 травня 1989 року)*

ГНІДИН

На подвір'ї школи відбувся багатолюдний мітинг, присвячений Дню Перемоги і відкриттю пам'ятника земляку, Герою Радянського Союзу Івану Хотовичу Кравченку. Його відкрила директор школи Валентина Василівна Стрілько. Рідний брат Героя Яків Хотович Кравченко та відмінниця навчання Вікторія Шморгунова розрізають полотнище. Перед присутніми постає бронзове погруддя воїна-такніста на гранітному постаменті. Воно встановлене проти осокорів, які він посадив з однокласниками.

Про вікопомний подвиг радянського народу і про подвиг І.Х.Кравченка говорили голова райвиконкому Григорій Олександрович Кириленко, голова виконкому Гнідинської сільської ради Микола Іванович Онищенко, рідний брат Героя Яків Хотович Кравченко і колишній однокласник, лауреат Державної премії СРСР Микола Каленикович Кудько.

Мітинг відбувся у всіх селах району.

(газета «Трудова слава», 11 травня 1984 року.

НОВЫЕ ХЛОПОТЫ

Накануне первого сентября директоров предприятий и школ Бориспольского района собрали в горкоме партии. На собрании сообщили хорошую новость – у малышей появился новый

учебник – «Андрейкина книжка». Это своеобразная книга о хорошем поведении. Состоит она из четырех частей – как вести себя в семье, школе, на улице, в общественном месте. Каждая часть рассчитана на двенадцать уроков. К каждому уроку – приложены игры, загадки, рисунки.

Родился учебник так. Послали двоих энтузиастов из Гнединской восьмилетки – заслуженную учительницу УССР Анну Ефимовну Дремлюгу и директора школы Валентину Васильевну Стрелько к Шалве Александровичу Амонашвили. Многие взяли они у известного педагога и ученого. Это и помогло составить учебник. Размножили пока небольшим тиражом. Теперь в ряде школ на часах классного руководителя, в группах продленного дня он будет проходить апробацию.

(«Учительская газета», 5 сентября 1987 года, №106 (8887))

Делегат восьмого Всесоюзного зльоту піонерів.

Нещодавно повернувся із служби на військово-морському флоті Петро Кудько. По рекомендації міськкому комсомолу молодий комуніст пішов працювати піонервожатим у Гнідинську восьмирічну школу. Багато цікавих справ проводить Петро з школярами. Особливо запам'яталась розповідь про сьомий Всесоюзний зліт піонерів в Артеці, делегатом якого був їх теперешній вожатий.

(газета «Трудова слава», 10 листопада 1983 року)

...І КОЛЯДКА НА ЗГАДКУ

Напередодні Різдвяних свят у Львові побував дитячий вертеп із села Гнідина, що на Київщині. В селі створено Малу Академію Народних Мистецтв, засновником якої були директор школи Валентина Василівна Стрілько та її колеги – однопідприємці. Вихованці школи, залюблені в українську пісню та мистецтво, зодягнуті в старовинні сорочки та корсетки, подарували львів'янам колядки та щедрівки, які споконвіку співали на Київщині.

Діти із Гнідина побували в Товаристві української мови імені Тараса Шевченка «Просвіта», зустрілись з ровесниками – бандуристами ансамблю «Чарівні струни», привітали працівників часопису «За вільну Україну», виступили з колядками в оргцентрі руху.

В обласній філармонії діти подивилися казку «Чарівна шабля», побували у музеї етнографії та народного промислу. Здійснилося й заповітне бажання: в музеї історії релігії вони слухали колядки у виконанні «Дударика».

Батьки наказали дітям повернутися в рідий Гнідин до Різдва Христового, і шкода, що вони не взяли участь у параді вертепів, який проходив у Львові. На залізничний вокзал діти приїхали заздалегідь, і до відходу поїзду на пероні звучали наддніпрянські колядки.

Одна жінка, зворушена дитячим співом, сказала: «Буде жити Україна, коли в нас є такі дітки!»

Діти із Гнідина подарували свято всім, хто їх слухав, вселили нам віру, що ростить, плекає Наддніпрянщина патріотів – майбутніх громадян незалежної Української держави.

*Людмила Тодріна.
(газета «За вільну Україну»,
17 січня 1991 року)*

МАЛЮНОК ПЕРШОКЛАСНИЦІ

Люда Савон з першого класу Гнідинської восьмирічної школи дуже любить малювати. І фарбами. І олівцями. Бажання малювати і майстерність, зображувати все побачене помітно почали зростати як вона стала відвідувати гурток образотворчого мистецтва, яким керує вчителька Тамара Григорівна Пильщикова.

А кілька днів тому школу облетіла приємна звістка: малюнок Люди Савон посилають у Чехословаччину.

*Т.Зарудня.
(газета «Трудова слава»,
7 березня 1987 року.)*

«РОДЕ НАШ КРАСНИЙ»

Добродійний вечір українського фонду культури.

Нелегко писати про подію, що схвилювала. Палац культури «Україна» знав не один аншлаґ. Але того осіннього, майже по-зимовому холодного вечора, було приємною несподіванкою побачити натовп біля кас, почути, як перепитують у перехожих «зайвого» квитку, до речі, дорогого, відчути неабияке бажання багатьох людей потрапити до найголовнішого концертного залу республіки. Реклама не обіцяла ні виступу зірки зарубіжної чи вітчизняної естради, ні зустрічі з новоявленою рок-групою. Адже до

З ДНЕМ НАРОДЖЕННЯ, АКАДЕМІЄ!

бумів, викликаних саме такимим подіями, ми звикли останнім часом.

«Роде наш красний...» - читали кияни та гості міста на афішах. – Мистецький добродійний вечір Українського фонду культури. І далі: кошти від вечора будуть перераховані на розвиток програми «Українська народна пісня».

У величезному концертному залі представляли республіку майже всі її регіони. Від Київщини – кобзар Василь Литвин і хор «Родина» з ушлявленого села Гнідин на Київщині.

Т.Батрак, (газета «Вісті з України», №48, листопад 1988 року)

РОДЕ НАШ КРАСНИЙ

У Києві відбувся мистецький добродійний вечір Українського фонду культури.

Того суботнього вечора майовою веселкою розквітнув на сцені столичного Палацу культури «Україна» мистецький талант нашого співочого народу.

Того вечора сцена Палацу культури «Україна» нагадувала розквітлу гілку в травневому саду. Разом з такими відомими колективами, як вокальний чоловічий квартет «Явір», державний оркестр народних інструментів УРСР, вокально-інструментальний ансамбль «Світязь», разом з народними артистами УРСР Раїсою Кириченко, Василем Зінкевичем і Лідією Забіястою виступили самобутні самодіяльні фольклорні колективи. Глядачі тепло сприйняли мистецтво народного фольклорно-етнографічного ансамблю «Веснянка» з Київського держуніверситету імені Т.Г.Шевченка і «Барв Карпат» радгоспу «Косівський» Івано-Франківської області, народного фольклорного ансамблю «Ватрівчанка» Тернопільського виробничого об'єднання «Ватра» і фольклорної групи вже згаданого «Товариства Лева» зі Львова, ансамблю пісні і танцю агрофірми «Зоря» з Рівенської області і кобзаря В. Литвина з Київщини, виконавиці народних пісень Н.Дудар з Хмельницької області і хору «Родина» Малої Академії Народних Мистецтв села Гнідин, що на Київщині.

*В.Краснодемський.
(газета «Радянська освіта»,
16 листопада 1988 року)*

Одразу зізнаюсь: телефонний дзвінок був для мене неабиякою несподіванкою. Директор Гнідинської восьмирічної школи Бориспільського району Київської області Валентина Василівна Стрілько запропонувала дати згоду бути почесним членом президії Малої Академії Народних Мистецтв. Грішним ділом, я одразу подумав, чи не занадто гучно – Академія у восьмирічній школі, чи не вилетіть це в черговий «кампанійський захід», котрих так багато було у повсякденній освітянській роботі і які залишилися на папері лише «парадною галочкою». Але тон розмови, переконливі аргументи, зрештою, впевненість у своїй справі одразу ж знівелювали сумніви, і я згодився на пропозицію.

До урочистого відкриття залишається тиждень. Увесь цей час бунтував неспокій, якою бути їй, шкільній академії, хто корегуватиме роботу, чи будуть бажані серед школярів відвідувати заняття та який «професійний ухил» домінуватиме? Від цих аспектів власне залежить дієвість створюваної академії, її практична оформленість і професійна структурність.

Останній суботній день видався, як на замовлення. Лагідне осіннє сонце золотило шкільне подвір'я і від того воно здавалося ще більш святковим і урочистим: палахкотіли на клумбах квіти, на стінах шкільних приміщень усміхалися нам декоровані сценки народних мальовок, нанесених руками учнів, ана обочині стояв кущ Калини. Ваговиті кетяги одсвічувались багряним кольором на сонячному промінні. Ніна Матвієнко не втрималася од спокуси, підійшла до соковитих грон, ніжно придолонила їх. «Голубко моя, - мовила у пів голоса і припала щокую, - як я зіскупилась по тобі» (а я подумав, чи багато унас знайдеться шкіл, де б на території зростала калина – цей прекрасний символ причетності до отчого краю? Думав, думав і не пригадав таких, хоч доводилося бувати в багатьох школах...)

Цей мажорно-урочистий настрій одразу вніс святковість, безпосередність, довірливість. Він став логічним продовженням в актовому залі, де зібрались школярі і педагоги, прийшло чимало односельців. Ще б пак: для більшості це була перша зустріч з відомою співачкою Ніною Матвієнко, поетами Петром Осадчуком, Дмитром Чередниченком, Галиною Кирпою, Наталкою Поклад, художником Василем Перевальським, артистом державного українського драмтеатру

Стаття з газети «Трудова Слава»,
1987 рік

ЩОБ НЕ БУЛО ПЕРЕВОДУ НАШОМУ РОДУ

З повагою до минулого, з любов'ю до сучасного

Цього року наша країна відзначає 70-річчя німського плану монументальної пропаганди. 18 квітня 1918 року В. І. Ленін підписав перший декрет молоді республіки, який поклав початок монументальному увічненню слави імен та історичних дат, під назвою «Про знесення пам'ятників, споруджених на честь царів та їх слуг, вироблення проектів пам'ятників російської соціалістичної революції».

Глибоко символічно, що у квітні прийнято ще одне рішення, спрямоване на охорону культурних і духовних скарбів нашого народу. Так, в 1983 році прийнято рішення УНЕСКО: 18 квітня вважати міжнародним Днем охорони пам'яток. З 1984 року цей день відзначається у багатьох країнах світу, в тому числі і в Радянському Со-

юзі. Діючи за пресою, радіо і телепередачами, ми відчуваємо новий попит на час у питаннях охорони духовності народу, його історії, культури, пам'яток. Нового звучання набирають ці питання у рішеннях парламенту і уряду, у пропозиціях громадськості. Висипи на сторінках газет, журналів діячів науки, культури, літератури, ветеранів війни та праці, активістів товариства охорони пам'яток: про збереження пам'яток, з якими пов'язане наше минуле: народної пісні, рідної мови з молоком матері, сивого кургана,

етнографій і фронтових трикутників, уцілілих жовнів, що годували хлібом у роки війни народних месників і осиротілих дітей, нашої родовідної пам'яті.

Все нові й нові пропозиції вносять жителі міста і району щодо збереження історичних пам'яток. Згадаймо публікації газети «Трудова слава» з проблем збереження пам'ятки архітектури республіканського значення — Покровської церкви в с. Сулімівка, парку та школи, де вчився кавалер ордена Леніна Яків Приходько, рятуючи яку від пожежі, загинув учень П. Т. Зеленський. Надійшли пропозиції з приводу збереження курганів, зокрема, могили, Бемберихи на землях радгоспу «Кіровський». Питання висадження охоронних поясів навколо курганів, які добре збереглися, вивчалася міськ районною організацією товариства охорони пам'яток. За порадою спеціалістів з археології перша така спроба здійснена під час місячника охорони і пропаганди пам'яток.

Первинна організація товариства Іванківської середньої школи спільно з радгоспом «Победа» висадила захисні пояси з горобини навколо курганів Сивої та Воронової могил, які розташовані ліворуч від дороги Іванків — Любарці.

Думаю, що добрий почин Іванківців підтримують школярі Кіровської середньої школи, трудової

колективи міста і району. На землі бориспільській виявлено понад 100 курганів. З них добре збереглися 19. Вони розташовані на ланах поблизу сіл Горобівка, Андріївка, Артемівка, Лебедівка, Іванків, Рогозів, Любарці, Тарасівка, Мирне і занесені до списків для взяття під охорону держави. Для цього необхідно вже сьогодні припинити їх розорення, а навколо них найближчим часом висадити захисні смуги з чагарників та дерев.

Благородна участь кожного в прагненні увічнити земляків, Героїв Радянського Союзу. Першопрохідцями у цій справі в нашому районі стали колективи вчителів і учнів Гидинської 8-річної школи, які при допомозі експериментально-технологічного заводу, в 1984 році спорудили бюст І. Х. Кравченку. Добру ініціативу підтримали первинні організації шкіл і радгоспів сіл Дударків, Рогозів, Рівне, Старе, Сеньківка, де встановлено пам'ятники і бюсти М. П. Прудкому, І. І. Братусю, І. Д. Кудрі, зв'язовий партизанського загону ім. Щорса Ф. Вороні. За кошти товариства охорони пам'яток споруджено бюст герою-земляку М. І. Стасюку в с. Сеньківка.

У нашому краю жили і працювали учасник декабристського руху на Україні В. Л. Лукашевич, учений - етнограф і фольклорист П. П. Чубинський, ідеї ленінської

народ бориспільціал - демократ Калита, Б. Ф. революційні про поширювали землікар С. А. Бахнийого дружина Охницька, у Борисводив революційцію Г. М.

який пізніше бутом VII Всеукраїнського Рад і Всесоюзного Рад, на якому проголошено створення Союзу Радянських Соціалістичних Республік.

Через Бориспіль лягли дороги сина України - Шевченка. Все це історія. Нам потрібно примножувати історію. Як сказав Бєльський: «Нехтуймо, однаковий перехід часу, руйнувати місто».

Громадські організації висловлюють про впорядкування території Книшорівщини, де свого часу жили і працювали вчителі В. Л. Калита та інші. Це ді нашого краю, серед яких Герої Радянського Союзу і Герої України.

Зберегти цю частину міста, зберегти її історію, зберегти її центр, отже, вберегти її частку у справі охорони монументальної спадщини. Думаю, що всі ми візьмуть участь у цій справі. Товариство охорони пам'яток, трудові колективи міста, рідні школи і громадські організації.

З. В. Відповідає за редакцією ретар міськ організації товариства охорони пам'яток історії та

імені І.Франка Степаном Щербаком.

Відкриваючи перше засідання Малої Академії Народних Мистецтв, Валентина Василівна Стрілько зачитала телеграми, що надійшли на адресу школи. З цією знаменною подією привітали учасників зібрання члени шкільної художньої студії з Литви, відомий білоруський педагог Василь Вітка. З особливою гордістю зустріли слова щирої подяки за обрання почесним членом народного артиста СРСР Анатолія Солов'яненка. Перебуваючі на гастролях у далеких заокеанських країнах, славетний співак знайшов можливість одгукнутись й пообіцяти, що обов'язки, покладені на нього, він неодмінно виокнає.

Шкільна академія має вісім відділень: хорове, почесні члени якого відомі співаки Анатолій Солов'яненко та Ніна Матвієнко, композитор Віталій Кирейко, літературно-фольклорне – Дмитро Чередниченко та автор цього матеріалу, художнє – відомі майстри пензля Василь Перевальський та Іван Марчук, кераміки – народний рукомесник Микола Касьяненко, сопілкарів – мистецтвознавець Леопольд Яценко, вишивки – етнограф Лідія Орел та бандуристів – Степан Щербак. Почесним головою Малої Академії Народних Мистецтв обрано поета Петра Осадчука, а віце-президентом Женю Дещу – учня цієї ж школи. Мала Академія має свою емблему, гімн, слова й музику до якого написали її члени, є статут.

Членом шкільної академії народних мистецтв може бути кожен учень. На сьогодні зголосилося близько півтора ста школярів. Справа ця добровільна, без будь-яких примусів і заорганізованості. Раз на рік кожен її член мусить витримати іспит – одзвітувати перед фахівцями (а такими є почесні члени академії) набути ми з професійним спрямуванням напрямками. Почесні ж члени в свою чергу мають надавати теоретичну і практичну допомогу школярам. Ті, хто злегковажить закріпленими уставам обов'язками, механічно вибувають.

Ось така, якщо коротко, структура цього громадського закладу. Чогось, як іноді полюблюємо ми жонглювати словами, архівного або ж сенсаційного немає. Якщо уважно вдуматись, то кожне відділення – це, по суті, ті ж гуртки народної творчості, котрі практично існують в багатьох школах. Та будемо відвертими, більшість з них справді такі існують, але не діють. І причина відома: надто вони однотипні. Така практика

гурткової роботи, крім шкоди, нічого доброго не дає. Діти – а вони особливо чутливі – отримують «уроки» формалізму, байдужого ставлення до будь-яких важливих, у тому числі й громадських, справ. Хибна компанійність, елегантна парадність, лжеїдейна плакатність, що мали місце в останні десятиліття застою, на жаль, не минули і школи. що це дало, очевидно, не варто повторювати. Проте на одному аспекті мусимо зупинитись: школярі відчутно збайдужіли не тільки до науки, але й суспільно-громадської роботи, наших моральних цінностей і духовних начал. Доки ще не пізно, ми маємо – даєбі, мусимо! – самоочистити догматичні стереотипи, котрі псують живий струмінь юних душ!

*Василь Скуратіський
(газета «Трудова слава»,
19 лютого 1988 року)*

ПЕРШИЙ УРОК ЛЮДЯНОСТІ

Вона не йшла – злетіла ластівкою на вузенький майданчик, стала посеред зали, розкланялася навсібіч і, змахнувши вгору руками, немов крилами, мовила по-материнськи тепло й щиро:

- Любі мої діточки, як вас тут багацько та які ж ви всі хороші й милі! Півсвіту мені довелося проїхати, але таких довірливих оченят не зустрічала ніде. Уваших очах віддзеркалюють чисті помисли, велика любов до отчого краю, до невсипущих знань. Пронесіть через всі шкільні літа своє найбільше багатство – жадобу пізнати світ, залишити в собі пам'ять про мамину піню і батькову хату.

Ви здогадалися: це – Ніна Матвієнко. Її слова, мовлені до юних слухачів, одразу ж всмоктувалися серцем і душею, бо звернені до найсокровеннішого – пісні, колиски, бабусиної вишиванки, дідусевої казки, чистого Шевченкового слова «чужого научайтесь і свого не цурайтесь».

- Все красиве виростає з любові до матері, - сказала наостанок Ніна Матвієнко. – Любі діти, хай завжди це прекрасне почуття супроводжує вас через усе життя. Про себе скажу таке: незрадливо любов до пісні, до свого народу мені подарувала мама. Все це від неньки, мій тільки голос...

Свій виступ співачка закінчила піснею, котра нікого не залишила байдужою.

Вона довго стояла і кланялася під зливу гучних оплесків. Я уважно вдивлявся в довірливі дитячі обличчя, з яких випромінювалась щирість і не-

підкупна доброта, і помітно, що в багатьох були зволожені очі. Подумалося нараз: як ми іноді глибоко помиляємося, коли позбавляємо дітей теплового людського слова, підмінюючи сухими трафаретами, високопарними аслами і забуваємо, що вони, діти, такі ж чутливі, як і ми, вміють переживати і радити, любити і ненавидіти, вболівати і аналізувати. Тепле, душевне слово, мовлено як до рівного, важить більше, ніж стоси паперових правил і гасел. Пройдуть роки, вийдуть у широкий світ сьогоднішні дітлахи, але перший укроклюдності залишиться з ними на все життя.

*А.Зиль. (газета «Трудова слава»,
19 лютого 1988 року)*

В ГОСТЯХ У ПИСЬМЕННИКІВ ГНІДИНСЬКІ ЩЕДРУВАЛЬНИКИ

З творчим звітом перед письменниками виступили члени Малої Академії Народних Мистецтв Гнідинської восьмирічної школи. у Республіканському будинку літераторів з концертною програмою виступив хор народного співу «Родина». У його складі близько 50 чоловік – ентузіастів – батьків дітей, які сьогодні продовжують утверджувати українські народні звичаї та обряди.

Учасники хору виконали обряд щедрування, записаний у селі Гнідин, дитячі народні пісні «Метелик», «Дудочку зробили». Члени літературно-фольклорного відділення прочитали власні вірші. Тепло, щиро, по-народному проникливо звучали зі сцени пісні, щедрівки, поетичні твори.

Ви знаєте, минулого року у Гнідинській школі була створена Мала Академія Народних Мистецтв. Вона має такі відділення, як хорова, літературно-фольклорна, художня, інкрустації соломкою, сопілкарів, вишивки, бандуристів, кераміки.

Мала Академія стала своєрідною формою позакласної роботи учнів, завдяки якій вдалось оживити ще не замулені джерела пісні, звичаїв, обрядів, традицій наших батьків і дідів, пробудити в учнів живий інтерес до мистецтва, виявити в них творчі здібності, викликати інтерес до народного життя.

Мала Академія має свою емблему, гімн, статут. Її членом може стати кожен учень. Справа ця добровільна.

Вихованці Малої Академії вже демонстрували свою майстерність на вечорі, присвяченому грузинському поетові Іллі Чавчавадзе, який відбувся в залі Київської обласної філармонії, в університеті, де відзначалося 125-річчя від дня народження литовського письменника Майроніса.

Виступ гнідинців у Республіканському будинку літераторів став черговим екзаменом на творчу зрілість членів малої Академії Народних Мистецтв.

*А.Зиль. (газета «Трудова слава»,
19 лютого 1988 року)*

АКАДЕМІЯ КРАСИ Й ЛЮБОВІ

Вже котрий рік на Київщині у Гнідинській восьмирічній школі Бориспільського району працюють 32 гуртки за інтересами — найрізноманітніші: хоровий, літературно-фольклорний, художній, вишивки та кераміки тощо. Працює літературна студія — лауреат премії імені О.Копиленка (журналу «Барвінок»). Роботи двох дівчаток із художньої студії побували на міжнародних виставках. Часті гості тут письменники, артисти, художники.

Нині у школі відкрилася Мала Академія Народних Мистецтв. Кожне відділення її обрали собі одного чи й кількох почесних членів, попередньо, звісно, заручившись згодою. Серед обраних — Ніна Матвієнко, А. Солов'яненко, В. Кирейко, В. Скуратівський, Д. Чередниченко та інші. Віце-президентом МАНМ став шестикласник Євген Деца, а почесним президентом одностайно обрали поета Петра Осадчука. Він у школі вже гостював, знає її і, як згодом сам зізнався на відкритті, «після перших же відвідин назавжди закохався у Гнідин». І діти в Гнідині особливі. Особливі тим, що їм — вірять. Вони не просто ті, яких навчають грамоти і виховують у певних рамках, вони — рівноправні учасники експерименту з кардинальної перебудови школи. Це не примус, що породжує байдужість і відразу, а діалог чутливих душ, які мають за ідеал — красу. Красу звуків, фарб, форм, почуттів. Ініціатива дітей — насамперед. Педколектив підтримує тісні контакти з учителями-новаторами країни: Шаталовим, Амонашвілі, Волковим, Ільїним, творчо переймає їхні здобутки.

З цього року, скажімо, в молодших класах школи запроваджено новий предмет — етику, або, як говорять діти — уроки з гарної поведінки. Незвичайні й дуже цікаві уроки. Пробний підручник створили поетеса Галина Кирпа й учителі Галина Дремлюга та Валентина Стрілько. Поряд із творами професійних поетів, письменників, фольклором використано й доробок літстудійців школи. Оформляли «Андрійкову книжку» (так названо підручник) учитель малювання В. Кальненко та юні художники. Школа хоче жити за принципом: між учителем і учнем — жодного бар'єра, щирість і чесність насамперед, а кожен урок — це урок радості. І результати — ось вони: в палаючих дитячих очах, де стільки пристрасті, інтересу, гідності.

— Я зворушений, — сказав на святі з нагоди відкриття академії П.Осадчук, — тим, що відбувається зараз у вашій школі. Зворушений не тільки тому, як ви робите все це красиво: є віночки й бандури, а тому, що робите все серйозно, і наміри у вас серйозні. Ви задумали зануритися у народне життя, його культуру, вивчати їх і примножувати.

Ваше село здавна, ще з XI століття орало, вишивало, співало, і сьогодні Мала Академія Народних Мистецтв — як відголосок тої краси. Успіхів вам!

...Коли ми вирушали з Гнідина, мій син, який навчається в Києві, в одній з так званих ней-респектабельніших шкіл, сказав захоплено, зболено: «От якби таке в нашій, школі!...». А я одразу пригадала афішу, що після всіх зауважень, крикливо, червоною плямою так і висить на їхній шкільній дошці оголошень: «Запрошуємо в студію брейк-данса». І пригадала нечасті, піснуваті вечори, де звучать загальні, обридлі слова... «Малим гнідинцям пощастило», — кажу синові.

Так, любов і добро виховуються любов'ю і добром. І вони потребують не лише знань, а й серця. Починання Гнідина варте наслідування.

*Наталка Поклад,
(газета «Літературна Україна»,
12 листопада 1987 року).*

«Звучить голос бандури – журливий, як доля української мови, і світло-чистий, як віра у кра-ще майбутнє її.

Виступають члени відділення бандуристів Малої Академії Народних Мистецтв Гнідинської восьмирічної школи Бориспільського району Київської області».

(газета «Зірка», 15 грудня 1989 року).

НА ВСЕ ЖИТТЯ ЗАПАМ'ЯТАЛИ

У Ленінграді, на Василівському острові, у день народження великого Кобзаря відбувся великий мітинг, присвячений закладенню пам'ятника Тарасу Григоровичу Шевченку. На ньому були присутні ленінградці – шанувальники української культури і делегація з України. В делегацію літераторів, представників державних організацій та партійних органів входила і молодша група хору «Родина» з Гнідинської школи.

З великим хвилюванням і гордістю діти взяли участь у цій історичній події. З піднесенням співали українських пісень, а особливо – на слова Т.Г.Шевченка: «Тополя», «Думи мої...», «Садок вишневий коло хати» та інші. Ленінградці, що стояли поруч, теж не могли без душевного трепету слухати ці твори. Спочатку тихенько, несміливо, а потім все впевненіше, голосніше підтягували дітям. Приємно було усвідомлювати, що співали сотні не просто мешканців російського, далекого від України міста, а переважно членів Ленінградського українського товариства імені Т.Г.Шевченка.

На все життя запам'ятали ми цю поїздку. І як співали на місці закладання пам'ятника в Ленінграді, і як відвідували того ж дня меморіальну кімнату – колишня майстерню Шевченка-художника в Академії мистецтв.

Тут відбувся урочистий вечір, присвячений 175-річному ювілею від дня народження Кобзаря. Він організований ленінградським шевченкознавцем Петром Журом. На вечорі виступили українські лірники, кобзарі і бандуристи спільно з ленінградськими музикантами та співаками.

Великим успіхом у присутніх користувались учасники хору «Родина» Гнідинської школи, які виконали фольклорно – хорову композицію «Весняночка». «Наша дума, наша пісня не вмре, не загине», – такими словами закінчили свій виступ юні фольклористи. Діти подарували Академії Мистецтв від своєї Малої Академії Народних Мистецтв український коровай і рушник зі свого села, вручили також керамічну медаль із зображенням етнографа П.П.Чубинського, іменем якого названа Мала Академія Народних Мистецтв.

На вечорі був присутній онук П.П.Чубинського - лєніградець Вадим Васильович Чубинський, який гаряче привітав малих «академіків».

Корисними були зустрічі в Ленінграді. По традиції в Гнідинській школі кожного року в березні проходить Шевченківське свято, на якому завжди присутні працівники Київського музею Т.Г.Шевченка. Цього року в березні також відбулося це свято. На ньому учасники хору «Родина» охоче розказали гостям і своїм школярам про ті хвилюючі шевченківські дні в Ленінграді.

Любов до рідного поета влилась в дитячі серця разом з піснями українського народу. Вірю, що любов вони пронесуть через все своє життя і передадуть наступним поколінням.

*Світлана Розумовська,
вчителька Гнідинської школи.
(газета «Трудова слава», квітень 1989 року)*

ПРИСВЯЧЕНО СКОВОРОДІ

265-річчю від дня народження Григорія Сковороди був присвячений вечір, що проходив у Республіканському будинку літераторів під головуванням Д.Чередниченка. Свої пісні на слова Сковороди виконав шанувальник його творчості Петро Приступов.

Довго працював Григорій Білоус над поемою «Вогонь у камені». І ось цього вечора перед присутніми ожив образ філософа, добротворця, мандрівного учителя життя - Сковороди. Таким він постає з поеми, яку читав автор.

Виступили на святі члени сопілкарського відділення Малої Академії Народних Мистецтв при Гнідинській школі Бориспільського району (музичний керівник - В.Лузан).

*А. Зиль
(газета «Трудова слава», №18 (8421),
2 лютого 1988 року)*

СВЯТО НАРОДНОГО ЗВИЧАЮ

До школи, мов весняні струмочки до великої повноводної ріки, поспішали групками школярі, одягнені в український національний одяг. До того ж на голівках у дівчаток красувалися віночки з барвінку, любистку, калини, кульбаби.

Після закінчення уроків повновода ріка учнів Гнідинської школи потекла на поляну - Співочу долину.

Пішли туди й гості Д.С.Чередниченко, письменник, учні Любарецької та Вороньківської шкіл.

Коли зібрались і господарі, і гості було оголошено про початок свята народної гри.

Всі ігри проходили дуже цікаво, весело. Але найбільше сподобалось прощання із зимою, спалення «зимової баби». Якою скривдженою, жалюгідною була вона, коли через неї стрибають діти. Навіть малюки - шестелітки захоплено стрибають через вогнище.

А кому ж не цікаво почути заклички до птахів, сонця, дощу, весни та ще й поспробувати оригінальних ласощів, так майстерно випечених із тіста.

Переможцями свята були всі класи, тож і нагороди - смачні цукерки - дісталися кожному. Трішки стомлені, але такі багаті на враження повертались учні додому. І як жаль, що таке свято - змагання народних талантів буває лише раз на рік.

*Наташа Маринченко, учениця 5 класу
Гнідинської школи. (газета «Трудова слава»,
26 травня 1989 року).*

РІД НАШ, ГОРДИСТЬ НАША

Тетяна Лобода взяла бандуру - і зазвучала тужна мелодія: «Море чорніє, проходять хмари».

Так розпочався незвичайний урок у Білгородській середній школі №1 Києво-Святошинського району. Проводили його слухачі шкільного університету народознавства.

Обговорювалися нові документи про перебудову школи: концепція загальної середньої освіти, положення про середню школу, профтехучилище і середній спеціальний заклад. Вони передбачають докорінні зміни в навчанні й вихованні.

Та в нових проектах ще недостатньо відображений зміст таких фундаментальних понять, як народна школа, народність виховання, народна педагогіка, національна система виховання. Практика ж роботи, яка почала бурхливо розвиватись вже дає підстави твердити: у творчих колективах педагогів нагромаджується цінний досвід у цьому напрямку. Він розкриває нові ефективні шляхи реалізації призабутого принципу народності виховання, який розвивали ще К.Д.Ушинський, видатні революціонери - демократи

Сторінка з літопису
Гнідинської школи

ЮВІЛЕЙ «БАРВІНКА»

Особливе піднесення панувало цими днями у молодших класах багатьох київських шкіл. Ще 6 пак, адже учні проводили зустрічі з працівниками та авторським активом свого улюбленого журналу «Барвінок». Дити зустрілися з письменниками В. Довженком, П. Засенком, А. Качаном, Галиною Кириною, В. Морозом, О. Пархоменком, з художниками, героями журнальних публікацій, а також зі своїми ровесниками — юними авторами «Барвінка». Разом з учнями 117-ї ЗСШ, 200-ї школи Державний музей літератури УРСР організував усний випуск журналу.

Урочисте свято «Барвінка» відбулося в Київському міському Палаці піонерів та школярів, на яке прийшло багато читачів журналу — і діти, і дорослі: адже «Барвінок» — 60.

На урочистому зібранні перед очима глядачів пройшла інспекційна історія журналу, який після свого літописання з виходу 1928 року в Харкові мав назву «Новостя». У роки війни випуск журналу припинився. Та ще гриміли бої на заході, країна жила очікуванням близької перемоги, а діти вже одержали під його нинішню назвою...

Про злочини журналу, його

проблеми і перспективи говорила секретар ЦК ЛКСМУ Ольга Яцива. Журналісти з братніх республік, дитячі самодіяльні колективи, художники та літературні студії. Піснюк повітав присутніх народний артист СРСР Анатолій Мокренко.

Він свято головний редактор «Барвінка» В. Мороз.

Гості з Москви і братніх республік, вчителі та вихователі з України відвідали школу

Гнідин — Бориспільського району Київської області, взяли участь у проведенню

редакційно-круглого столу «Піонерська і школа. Роль дитячих видань у патріотичному та

інтернаціональному вихованні».

Багато слухачів зауважень цінних пропозицій з цього питання висловили, зокрема, письменники Д. Чередищенко, М. Слабошпицький, О. Пархоменко, Галина Малін, А. Качан, літературознавець В. Неделько, заступник головного редактора журналу «Мурзилка» Ірина Заркович та заступник головного редактора журналу «Детская литература» І. Нагаєв, а також начальники управління позашкільної та позашкільної роботи Міністерства освіти УРСР: Л. Греков, вчитель В. Стрілько (Київська обл.), Л. Чайка (м. Львів), Г. Юнш (Запорізька обл.). Зірка МЕНЗАТЮК

27 / II
В ТЕЛЕВІЗІЙНІЙ ПЕРЕДАЧІ «ДИТЯЧА КНИГА І СУЧАСНІСТЬ» БРАЛА УЧАСТЬ ДИРЕКТОР ШКОЛИ СТРІЛЬКО В.В.

ЛІТЕРАТУРНА УКРАЇНА
3. III. 19.88р.

Слово і пісня — у вінок шани

Серед славної моторти письменників борців докравно зорев сяє ім'я Лесі Українки. Іван Франко говорив про неї, посилаючи Шевченковому: «поховайте та аставайте» Українка не чула такого славного революційного слова, як з уст цієї слаbosлової жінки.

Український народ глибоко шанує поетесу - борця, яка в роки темної реакції дарувала народу

своєх друзів, дітей і вчителів.

Присутні радо вітали гостей з Києва: поета Дмитра Чередищенка, поета і прозаїка Олександра Дудя, доктора філологічних наук Анатолія Григорюка, Погребного, дипломанта конкурсу самодіяльних композиторів Петра Приступова, редактора журналу «Соціалістична культура» Володимира Вурманя, воєначальника Микола Литвина. До Гнідиня прибули також учні Вишньовської, Греської шкіл та школи № 259 м. Києва.

На сцені члени Малої академії народних мистецтв: хор «Родина» — статичні чоловіки і літні жінки, учнівський хор, солісти, бандуристи,

які виступили під керівництвом Олени Миколаївни Шеремі, Віктора Івановича Лузіана.

Доктор філологічних наук А. П. Погребний похвалив учнів про маю відомої сторінки з життя і творчої діяльності Лесі Українки, О. Луцій прочитав власні твори, присвячені співачці «Досвітні вогні». Петро Приступов і Микола Литвин виконали пісні на слова Г. Сковороди і Т. Шевченка.

Учні розповіли про окремі сторінки життя і творчості Лесі Українки, прочитали твори інших письменників, присягнувши славі дочки українського народу.

У розповіді влітають мелодії народних пісень, хору «Родина», солов'я, дуєти, trio у супроводі юних солістів та бандуристів. Танцювальна група майстерно виконала «Подоліночку» і «Кривий танець».

Потім Ніна Ріа прочитала власні вірші «Лесі Українці», Юрій Романюк — «Весна». Звездний хор виконав пісню на слова В. Сосюри «Любіть Україну».

На заглядку про вечір учні вручили гостям букети каліни, а гості подарували книги з авторграфами.

М. ПТУШІНА,
вчителька Гнідинської восьмирічної школи.

Урочисте засідання

У районному Будинку культури відбулося урочисте засідання, присвячене Дню вчителів. З доповіддю про досягнення педагогів у навчанні та вихованні дітей виступила голова райкому профспілки вчителів Л. Г. Вистра. Подорожні освітані перший секретар міського Компартії України А. П. Зозуля.

Були вручені нагороди переможцям соціалістичної за історію підготовки шкіл і дошкільних закладів до нового навчального року. Переможцями Червоної прапора міського району були вчителі школи № 5 та дитячого садка № 1. В ознаменування вибори першого місце. Друге місце зайняли колектив школи № 7 та дитсадка № 4, третє — школи № 8 та дитсадка № 2. Ім вручили Подвійні грамоти і премії.

Відзначено колектив школи № 3, який поводить велику природоохоронну роботу. Ведуча група вчителів міста удостоєна знака «Відмінник народної освіти УРСР».

Визначено колектив школи № 3, який поводить велику природоохоронну роботу. Ведуча група вчителів міста удостоєна знака «Відмінник народної освіти УРСР».

Визначення переможців серед шкіл району проходило окремо — по середніх і по восьмирічних. Колектив школи Во-

М.Г.Чернишевський, Т.Г.Шевченко, М.О.Добролюбов, І.Я.Франко.

Учителі Гнідинської школи, що під Києвом, приміром, організували Малу Академію Народних Мистецтв (МАНМ). На її відділеннях учні не лише вивчають, а й практично продовжують (саме останнє — найважливіше у вихованні) культурно-історичні традиції рідного народу. Разом з батьками, дідусями і бабусями співають у хорі народної пісні, грають на національних інструментах — бандурі, сопілці, ліплять із глини, вишивають, оволодівають мистецтвом народних танців, ігор... у школі проводяться уроки народознавства, працює етнографічний музей. Учителі цілеспрямовано оволодівають скарбами народної педагогіки. З першого дня перебування в школі в дітей формуються найважливіші компоненти народної культури — народне світосприймання, спосіб мислення, мораль, світогляд.

Урок «Пам'ять родоводу» у п'ятому класі... Вчителька Віра Іванівна Бенік разом з хлопцями й дівчатами вияснюють, що таке родина, рід, родове дерево. Жваво обговорюють перлини народної мудрості «Козацькому роду не буває переводу», «Тому роду не буде переводу, у якому браття милують згоду», «Добре тому, хто в рідному домі», аналізують слова Великого Кобзаря України Т.Г.Шевченка: «Історія мого життя є часткою історії моєї багатостраждальної Вітчизни». Розповіді супроводжує задушевна пісня на слова Д.Павличка «Лелеченьки», сповнена туги за рідним краєм, своїм родом.

Запрошена на урок жителька села Н.А.Лазаренко розповідала про діда і прадіда, про їхні професії, добрі справи. Вона показала учням зразки полотна, що ткала разом з матою, розповіла про ткацьке ремесло. Йшлося про споконвічні роди бандурів, ковалів, теслярів, шевців, лікарів, учителів, які живуть у селі.

- Пам'ять про рід у народі пов'язана з образом – символом «берега дитинства», - розповіла Н.А.Лазаренко. - Для кожної людини береги дитинства – це рідна мова, колискова пісня, батьківський поріг, калина під вікном, струнка тополя, лелече гніздо, незрадлива мамина усмішка, тепла настанова дідуся, добрий бабусин погляд... без них не можна уявити нашого повноцінного, сповненого довірою до людей, до природи життя. Без берегів дитинства, без відображення їх у пам'яті людина стає забудькуватою, ниціє душею, перероджується, забуває своє коріння, цурається рідної мови і культури, зраджує пам'ять і справу роду-народу.

Побував на уроці народознавства у четвертому класі. Вчителька Тамара Сергіївна Кіндратенко запропонувала тему «Отче поле». Учні захоплено розповідали про працелюбних хліборобів – тітку Саню, тракториста Петра, які доглядали землю, залишали на ній свої добрі сліди. Тому вдячні люди увічнили їхні імена і назвали «Саньчине поле», «Петрове поле». Учні заглиблюються в історію рідного краю, пояснюють назви полів, урочищ, кутків і вулиць рідного села. Ведуть мову про літописну річку Золочі, Козачий острів на Дніпрі. Дізнаються, що їхні діди і прадіди займалися рільництвом, тваринництвом, рибальством, ткацтвом, бортництвом. У селі колись було 20 вітряків і 12 водяних млинів. Жителька села М.П.Птушкіна емоційно розповіла про назви кутків села – Ковалівка, Кудьківка, Борисівка, Бугаївка, Голопузівка, про значення в житті кожної людини рідної вулиці. Діти розуміють, що й справді, все найдорожче і найсвятіше в житті пов'язане з рідною домівкою. І їхні батьки та діди були часткою історії, творцями краси, яку треба берегти, як зіницю ока. Тут зароджувалися і розвивалися трудові, ідейно-моральні, мистецькі традиції села, звичаї та обряди сімейно-побутової культури народу.

Юрій Руденко,

кандидат педагогічних наук.

(газета «Молодь України», грудень 1988 року)

СВЯТО МАЙСТРІВ СЕЛА

В Гнідинській восьмирічній школі проводилися дні школи. Ця традиція народилася минулого навчального року. Перший своєрідний звіт перед громадськістю тримала Щасливська школа.

А нинішнього року такі Дні в Гнідинській школі пройшли. Відзначався ювілей Малої Академії

Народних Мистецтв, відродився народний звичай – весілля.

Особливо запам'яталася зустріч з майстрами народної творчості.

Справжнім святом була виставка творів народних майстрів нашого села. Тут і рушники, й килими, вишиті Г.Я.Півторацькою та Г.І.Штепою, Ф.Р. Придатко та Н.Ю. Дзюбою. І виставка кераміки (свої твори привіз майстер народної творчості Яків Падалка). І кошики та корзини, виплетені П.І.Кудько та К.І.Циганок.

Народні умільці розповідали дітям про свої ремесла, обіцяли навчити їх своєму мистецтву і тут же демонстрували його для всіх. Наприклад, Марія Остапівна Придиба сіла за прядку і пряла, а Катерина Іванівна Циганок в присутності усіх сплела кошик з лози.

Були тут і вишиті портрети Т.Г.Шевченка Г.Я.Півторацькою, В.П.Колот, і квіти, виготовлені П.Ф.Донченко. Не тільки учні, але й батьки, зокрема Л.В.Ярошенко, також майстри на всі руки, захоплені були побаченням і почутим. Всіх гостей вітали піснею сопілкарі й бандуристи, дарували калину, букети квітів – на згадку, на добро.

В школі постійно діє виставка картин художників-професіоналів. Із учнями кожного класу проводяться детальні екскурсії. Та й не тільки зі своїми школярами. В гостях побували діти з Гірської та Вишеньківської шкіл, з художньої студії Переяслав-Хмельницького та інші.

Під час Днів школи експонувалися твори талановитого українського художника Івана Степановича Марчука, вражаючи своєю трагедійністю та глибиною філософського переосмислення світу. Схвилювала учнів зустріч з самим художником, його спогади про дитинство. З захопленням діти подивилися слайди тих картин, які не були представлені на виставці.

Великий інтерес у школярів викликали твори їхніх ровесників – юних художників з японського міста Кіото – побратима Києва. Діти навіть приносили свої малюнки, нав'язані побаченням на виставці японських дітей. Вони, здається, були нітрохи не гірші! Це ще раз підтверджує: діти всього світу мислять і бачать світ однаково чисто, в радісних барвах.

В.Беник, учителька. (газета «Трудова слава», 17 листопада 1988 року)

УРОКИ НАРОДОЗНАВСТВА

Ще з минулого навчального року в Гнідинській школі проводяться уроки народознавства. Цей почин підхопили й учителі інших шкіл району. Тепер вони приїхали сюди за досвідом і відвідали два уроки: Віри Іванівни Бенник «З семи криниць водиця» та Раїси Олексіївни Майстренко «Бджільництво – давнє українське ремесло».

На уроці в 6 класі вчителі слухали пісні про криниці, розповідали легенди, вчителька ознайомила з давніми обрядами – поклоніння криницям та викликання дощу, про мистецтво копати криницю, про символіку криниці в народній творчості і т.д.

Учні розповіли про те, які в селі є криниці, хто доглядає їх, а також розглянули фотографії колодязів майже з усіх сіл Бориспільського району.

Про історію бджільництва на Україні, зокрема тут, у Гнідині, розповіла Р.О.Майстренко. учні відшукали пісні, легенди, вірші про бджіл. А ще на уроці побували Микола Свиридович Білоїван, сільський пасічник. Він дуже цікаво розповідав про бджільництво.

Семикласники – активні пасічники. Вони ціле літо працювали на шкільній пасіці, і ось сьогодні учні та гості урочитсо покуштували їхнього меду.

*Т.Дмитренко. (газета «Трудова слава»,
20 грудня 1988 року)*

РАЙОННА ДОШКА ПОШАНИ

Рішенням бюро Бориспільського міськкому партії, виконкомів міської і районної Рад народних депутатів визнані переможцями переджовтневого соціалістичного змагання і занесані на районну Дошку пошани:

*Колектив Гнідинської восьмирічної школи.
Директор В.В.Стрілько, секретар парторганізації Г.М.Бондаренко, голова профкому Т.С.Кондратенко, секретар учительської комсомольської організації О.О.Галєн.
(газета «Трудова слава», 11 листопада 1988 року)*

ПЕДАГОГІКА ДУХОВНОСТІ

Щойно наші читачі отримали вересневий номер видання.

Безумовно, їхню увагу приверне матеріал Галини Кирпи «Землю в віночок вберем...» У ньому йдеться про Малу Академію Народних Мистецтв села Гнідина на Київщині. В захоплюючій

манері вчителька розповіла про роль учителя в прищепленні юні потреб спілкування з життєдайними джерелами народної творчості, вихованні духовності, патріотизму.

*В.Бурбан, головний редактор журналу
(журнал «Соціалістична культура»)*

У Гнідинській восьмирічній школі Бориспільського району Київської області створено Малу Академію Народних Мистецтв. Знайдено цікаву форму естетичного виховання школярів. Визначальна її риса та, що діти не пасивні спостерігачі творчого процесу, а його учасники. Діють гуртки образотворчого мистецтва, народної кераміки, є великий хор, де разом співають діти й дорослі. Влаштовуються в школі свята «родинної» пісні – кожна родина співає своїх улюблених пісень.

*(газета «Сільські вісті»,
№198, 28 серпня 1988 року)*

І НА ТІМ РУШНИЧКОВІ...

Рік тому в середній школі №191 імені П.Г.Тичини відбулося перше заняття університету народознавства.

Університет народознавства має старшого побратима. Це Гнідинська восьмирічка Бориспільського району на Київщині. Творчі контакти з колегами допомагають активно використовувати народну педагогіку, народознавство.

*Р.Дмитренко, педагог, м. Київ
(газета «Радянська освіта»,
11 липня 1989 року)*

МАЛЮНКИ НАРОДНОГО ВБРАННЯ

У Гнідинській школі відкрилася виставка народного художника України, лауреата Державної премії імені Т.Г.Шевченка І.М.Гончара. він широко відомий у мистецькому світі як художник, скульптор, етнограф, збирач народних скарбів. Його творчість названа духовним Космосом українців. На шкільній виставці найбільш представлені етнографічні роботи, що розкривають цілу мистецьку палітру, характерну для народного вбрання, що було поширене на Київщині в недалекому минулому.

*(газета «Радянська освіта»,
11 липня 1989 року)*

УРОК ПРО УКРАЇНУ

Як добрих гостей вітали гнідинці домашнім короваєм школярів і вчителів із США. Ця англомова делегація забажала якомога більше дізнатися про Україну, про життя і діяльність української школи. Тому для гостей був проведений урок, на якому звучали історичні розповіді, пісні і вірші про долю України. Гостей із-за океану дуже цікавила виставка учнівських робіт. А ще несподіванкою для них була пісня, яку господарі співали англійською мовою, а для нас те, що деякі їхні учні виявили бажання навчатись у нашій школі.

*(газета «Радянська освіта»,
21 травня 1992 року)*

ШКОЛА - В НОВИХ УМОВАХ

Кожна союзна республіка має право розробити власну модель і концепцію національної школи. В їхній основі, ясна річ, має бути духовна й матеріальна культура свого народу. «Радянська освіта» планує підготувати читацький проєкт концепції загальної середньої освіти в Українській РСР. Невдовзі ми надрукуємо міркування й пропозиції з цього приводу директора Гнідинської школи Бориспільського району на Київщині В.В.Стрілько. цією публікацією ми запросимо до конструктивної розмови освітянську громадськість республіки, науковців, митців, батьків учнів.

*(газета «Радянська освіта»,
26 серпня 1992 року)*

ВСЕ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД НАС

Тільки в навчальних закладах можуть дати маленькій людині, майбутньому господарю землі української те, чого опісля набагато важче навчитися. Бо людям різної національності варто не тільки знати азбуку читання чи мовлення, а знати історію своїх попередників, володіти духовними знаннями своєї національності.

І як прекрасно, що навіть у час катастрофічного занепаду української культури були люди, які не байдуже ставились до долі свого народу, до долі землі пращурів, а не прагнули до нових, сучасних мод, змогли зберегти майбутньому своє національне, які не з проєктів, а конкретно творили, діяли, садили, хоч і непомітні, паростки українського дерева, яке на сьогодні відчуло підтримку, силу і забувало земним цвітом.

Цьому свідчення – наполеглива робота по відродженню національного багатства у Гнідинській школі, яка заслуговує вдячного слова.

*Лідія Захарченко, Село Любарці.
(газета «Трудова слава»,
24 жовтня 1989 року)*

МАЛА АКАДЕМІЯ

У високих столичних кабінетах не вщухають гострі суперечки – створювати чи ні гімназії та ліцеї. Затверджуються списки нових, незвичних для шкільної програми предметів, за конкурсом запрошуються на роботу вчителі, які одержуватимуть більшу, ніж у школі, зарплату.

А ось у невеликій Гнідинській школі Бориспільського району на Київщині вже третій рік працює так звана Мала Академія Народних Мистецтв імені П.Чубинського – фактично навчальний заклад нового типу. Сільські школярі вчать ліпити, писати вірші, малювати, грати на сопілці та бандурі, майструвати аплікації з соломки. І про манери хорошого тону тут не забули. А історію народну, культуру починають вивчати з перших днів перебування в школі.

«Необдарованих дітей не буває» - ось головне кредо вчителів. Свої погляди на питання педагогіки вони виклали в так званій «Андрійковій книжці», яка заповнила цілу прогалину в морально-естетичному та етичному вихованні в початкових класах. У книжці рекомендовано уроки із зразкової поведінки учнів вдома, в школі, у громадських місцях.

ВІСТІ З МАЛОЇ АКАДЕМІЇ

Члени відділу народної кераміки Малої Академії Народних Мистецтв Гнідинської школи зустрілися з народним художником України Галиною Севрук у Києві, в її робочій майстерні. Зістріч з визначним майстром стала добрим уроком по удосконаленню творчої майстерності школярів.

Фольклорний колектив «Вертеп» з Тернопільського педінституту взяв участь у святі народних ігор, яке традиційно проводять гнідинські школярі. Почалося воно у школі, а закінчилось на березі річки. Господарі і гості виконували багато народних пісень та ігор. Але кожен колектив представляв багатство народного мистецтва свого краю: Бориспільщини і Тернопільщини.

У школі проведено день пам'яті поета Василя Моруги, колишнього головного редактора журналу «Барвінок», активного члена Малої Академії Народних Мистецтв. Весь день горіла свічка. Співробітники дитячого часопису, письменники Галина Кирпа, Валентина Камінчук розповідали про його творчість, читали казки і вірші. У кабінеті української літератури оформлено куточок пам'яті Василя Моруги.

Бажаною гостею школярів була мати поета Лідія Василівна Моруга.

Традиційний творчий звіт відділень МАНМ злився з святом рідної мови та культури. В ньому взяли участь не тільки школярі, а й сільські жителі. На святі були представлені вироби, вікторини, ігри. А закінчилося воно творчим звітом фольклорного колективу школи.

Республіканське Товариство української мови імені Т.Г.Шевченка виділило для первинного осередку Гнідинської школи путівку для поїздки в Канаду. Шість учнів виявили бажання взяти участь у конкурсі-екзамені. Його переможець і здобуде право на путівку.

В.Василенко
(газета «Трудова слава», 30 травня 1990 року)

В ОСНОВІ – НАРОДОЗНАВСТВО.

Перші підручники незалежної України.

Проголошення незалежності України викликало справді революційні процеси в системі народної освіти. Серед основних заходів – українізація підручників. Але донині вони були надто заідеологізованими, до того ж насиченими імперським змістом.

Ми попросили письменника, відмінника народної освіти Дмитра Чередниченка, розповісти про роботу над підручниками.

Він відначив, що чимало стосів було перегорнуто за двадцять років життя. Вивчав букварі різних народів – від найдавніших часів до наших днів.

Чимало спостережень має він зі свого вчителювання, відвідин уроків у перших класах, спілкування з «першачками», із довголітньої дружби з цікавими школами, зокрема з Гнідинською, що на Бориспільщині. До речі, ця школа, яку очолює енергійна людина, палкий прихильник української мови Валентина Василівна Стрілько, відома сміливим впровадженням у навчання нової системи освіти. На базі Гнідинської школи створено республіканський науково-практичний центр «Українська національна школа». Гнідинці взяли якнайактивнішу участь у виробленні концепції української національної школи. Вони «зважилися» на експеримент з «Материнкою» і вже другий рік працюють за новим «Букварем». Тож він пройшов у Гнідині апробацію.

Світлана Печера.
(газета *Молодь України*)

«ПЕДАГОГІКУ ТВОРИТЬ НАРОД, І СПРАВЖНІЙ УЧИТЕЛЬ-ВИХОВАТЕЛЬ ТОЙ, ХТО ВМІЄ ЇЇ ОРГАНІЗУВАТИ. ВИ, ВАЛЕНТИНО ВАСИЛІВНО, І ВАШІ КОЛЕГИ-ОДНОДУМЦІ САМЕ Й НАЛЕЖИТЕ ДО ТАКИХ ПЕДАГОГІВ. ОТЖЕ, Й НАУКА ВАША УНІКАЛЬНА, ТА, ЯКІЙ НАЛЕЖИТЬ НЕ ТІЛЬКИ СУЧАСНЕ, А Й ВЕЛИКЕ МАЙБУТНЄ. ВИ РОБИТЕ ГРАНДІОЗНУ, УНІКАЛЬНУ, ФЕНОМЕНАЛЬНУ ПЕДАГОГІЧНУ СПРАВУ, ЯКУ МОЖНА НАЗВАТИ РЕВОЛЮЦІЄЮ В ПЕДАГОГІЦІ»

359	19.II.91	Телекомпанія "ННК" (Японія) головний продюсер Накага Кіроюки оператор Касегава Кудзюки професор-україновід Накаї Кадзо представник "ННК" Володимир Кладов
360	25.II.91	Чумаченко, Катерина Михайлівна Представник, Злучення Українських Американських Допомогових Комітет, США.
361	26.II.91	Кудашина Лариса Володимирівна, зав. методичними справами обласного
362	30.XI.91	Турток вишивки "Вретино" дитячого театру- студії "Родина" (15 осіб)
363	3.XI.1991	Олександр Валерій Шкафуровський
364	2.XI.1991	Меріан Кетт (США)
365	7.XII.1991	Губалук Віталій Федорович Завуєцько Олександр Іванович (директор школи та голова педагогич. Знінцінської обш. с. Новоселівка)
366	19.XII.1991	Іванківська Наталія Володимирівна вчитель початкових класів шк. №54 м. Кривий Ріг
367	23.XII.1991	Мірюк Тар (Петрови) виступав історію на виставці у Філадельфії

Вчителі Гнідинської школи на спортивних змаганнях, 1987 рік

ЯК ОДНА СІМ'Я

Про Гнідинський педагогічний колектив і не тільки

Педагогічний колектив, який мені в житті поталанило очолювати майже тринадцять років з 1979 року по 1992 роки, в різні часи був різний. Спочатку це були радянські вчителі, що нічим не відрізнялись від мільйонів інших педагогів СРСР. Вони дотримувались єдиної системи навчання й виховання: Ленін, Комуністична партія, жовтєнята, піонери, комсомольці, Велика Жовтнева соціалістична революція,

ідеї з'їздів Комуністичної партії. Всім цим ледь не щодня задурманювали голови дітей, виховуючи з них радянське інтернаціональне покоління новітніх покірних рабів московсько-більшовицької влади в Україні. Але це тривало не довго. Буквально через пару років педагогічний колектив прийняв рішення про відмову від радянської системи освіти.

Весь навчальний процес пронизувався українським змістом освіти, пішла в небуття жовтєнятська, піонерська та комсомольська організації. Разом із дітьми, батьками та знайомими митцями України було створено Малу Академію Народних Мистецтв (МАНМ), в розкладі уроків з'явилися цілком нові предмети: народні ігри, театр, українська пісня, уроки гарної поведінки, історія України, народознавство, мистецтвознавство. Не було вже і класних керівників. Їх за прикладом білоруських педагогів замінили соціальні педагоги, які системно працювали з дітьми та батьками. Вони часто відвідували учнів вдома, знали проблеми кожної родини. Це суттєво покращувало навчально-виховний процес. Нова система роботи потребувала глибоких знань про історію України, українську культуру, звичаї та традиції нашого народу. В той час райком партії зобов'язував вчителів щотижня проводити політзаняття, вивчати комуністичні постулати і обов'язково вести протоколи цих занять. Ми домовилися, що потрібні протоколи будемо писати, а заняття проводити на теми українознавства, історії та культури України. Це згуртувало колектив.

Якраз всесоюзна «Учительская газета» опублікувала велику статтю під назвою «Педагогіка сотруди́нства». Її автори – грузинський педагог Амонашвілі, московська вчителька початкових класів Лисенкова, донецький викладач математики Шаталов, вчитель літератури з Ленінграда Олег Могучий – писали про гостру проблему оновлення

навчальних і виховних процесів у радянській школі. Більшість їхніх думок здавалося почутими від мене, від моїх шкільних колег. Може, тому й зародилася часточка недовіри: а чи справді вам таланить робити все так, як ви пишете?

Краще один раз побачити... і помандрували ми союзними стежками. До Грузії поїхала я з учителькою початкових класів Галиною Юхимівною Дремлюгою. Там побачили ми диво-дивнеє. Виявилось, що Амонашвілі не працює за радянськими підручниками: педагогічний інститут їхньої академії наук готує для школярів літературу національну. Мали вони, наприклад, підручник з етики для першого класу, який вчив гарної поведінки грузинських хлопчиків чи дівчаток.

Ми вирішили створити кращий підручник з етики і не лише для першого класу, як у грузинів, а для всіх початкових. Ми його створили і запровадили в навчальному процесі.

Згодом ми звернулися до всіх вчителів України з пропозицією використовувати наші педагогічні надбання, що ґрунтувались на етнопедагогіці, історії та культурі України. «Листи з Гнідинської школи» опублікувала газета «Радянська освіта», а також інші республіканські педагогічні видання. Про наш педагогічний колектив раптом заговорила вся Україна, а до школи за досвідом роботи почали їхати сотні вчителів. Все це мобілізувало наш колектив, примушувало працювати все краще й краще.

Вчителі Гнідинської школи на екскурсії в м. Києві, 1987 рік

Чимало вчителів приїжджали на уроки зі столиці. На таке були здатні, переважно, люди з Божою іскрою в душі, обдаровані щедрими талантами. Серед іншого пригадую свою першу зустріч з Михайлом Ратушним – відомим нині громадським діячем, народним депутатом Верховної Ради України багатьох скликань. Він хотів працювати в нашій школі за своєю фаховою освітою – вчитель англійської мови. Після тривалої бесіди з ним пересвідчилася – Ратушний не просто викладач – він мав широкий світогляд, знання вітчизняної історії, котрі відповідали моєму баченню завдань національної освіти і практичних кроків до цієї мети.

Власне, я ще на зупинці метро «Дарниця» звернула увагу на молодого чоловіка, який уважно читав газету «Літературна Україна». Виявляється, Михайло Ратушний їхав до Гнідина влаштовуватись на роботу. Я не дуже вірю у випадковість. Їх частенько ретельно готують. Однак, гадаю, що цей чоловік давав не тільки знання дітям, а розбурхував цілий район у час народження і становлення свідомого відкритого руху до Незалежності. Згодом він став народним депутатом Верховної Ради України кількох скликань.

Коли пана Михайла арештували внаслідок глупої провокації у підземному переході на Майдані Незалежності, наші вчителі й селяни підтримували його

як могли. До Гнідина, як до рідних, приїжджала його мати. І на прикладі цієї особистості я хочу засвідчити: суспільство набувало нових ознак, що, наче приліт жайворонків навесні, віщували пробудження й відродження самостійної України.

У Гнідині деякий час жив і викладав українську мову та літературу поет Іван Малкович – дотепний у спілкуванні, майбутній засновник видавництва «А-ба-ба-га-ла-ма-га», лауреат Шевченківської премії.

Зворушливо познайомилась з художником Володимиром Кальненком. Уявіть людину, зшити на живу нитку із селянина-простака, вродженого естета і чужого всьому буденному представника хемінгуейвської богеми і розповідає цей дивак, що він – художник, викладає у Ленінградській академії, але сам родом із України, тому й проситься на роботу до нашої школи. Вакансії не було. Та ми хотіли створити гурток кераміки. Я йому запропонувала цим зайнятись. Пан Володимир сумирно поясняв, що цей вид мистецтва ним не опанований. Відповідаю: «Навчіться – приходьте». Тільки справжні митці й диваки здатні на те, що згодом створив у Гнідинській школі керівник відділення народної кераміки і плетіння соломкою МАНМ Володимир Кальненко. Незліченні скарби доброти, любові – всього чисто-

Матеріали про Гнідинську школу в газеті «Трудова Слава» за 7 та 11 листопада 1988 року

РАЙОННА ДОШКА ПОШАНИ

Рішенням бюро Бориспільського міського партії, виконкомів міської і районної Рад народних депутатів визнані переможцями переджовтневого соціалістичного змагання і занесені на районну Дошку пошани:

Колектив Гнідинського експериментально - технологічного заводу.

Директор В. О. Турбін, секретар парторганізації Л. В. Бугера, голова профкому Н. П. Гребенюк, секретар комітету комсомолу О. О. Набоченко.

Колектив заводу ЗБВ тресту «Бориспільсьльбуд».

Директор П. М. Кирик, секретар парторганізації І. Ф. Артеменко, голова профкому М. Ю. Кожанець, секретар комітету комсомолу В. А. Березанець.

Колектив ордена Жовтневої Революції об'єднаного авіазагону.

Командир В. К. Назаренко, секретар парторганізації О. М. Придатко, голова профкому О. С. Свиридюк, секретар комітету комсомолу О. П. Юрченко.

Колектив автобазис № 2 тресту «Укргрубопробуд».

Директор А. А. Розсоха, секретар парторганізації Г. В. Топал, голова профкому Г. З. Федоренко, секретар комітету комсомолу О. Г. Романьков.

Колектив СПМК-530 тресту «Бориспільсьльбуд».

Начальник А. В. Сулига, секретар парторганізації Ю. П. Швець, голова профкому П. М. Корнієнко, секретар комітету комсомолу Т. М. Акуленко.

Колектив радгоспу-заводу «Дніпровський».

Директор В. П. Руденко, секретар парторганізації Л. У. Павлюкович, голова профкому З. Д. Таджибов, секретар комітету комсомолу В. І. Брега.

Колектив ДПЗ «Олександрівка».

Директор П. І. Рябчук, секретар парторганізації О. А. Карпенко, голова профкому В. Ф. Скидан, секретар комітету комсомолу С. Г. Чапля.

Колектив Бориспільської середньої школи № 8.

Директор В. М. Ніжинський, секретар парторганізації В. М. Некрасов, голова профкому Н. К. Луценко, секретар учительської комсомольської організації Т. А. Репчанська.

Колектив Гнідинської восьмирічної школи.

Директор В. В. Стрілько, секретар парторганізації Г. М. Бондаренко, голова профкому Т. С. Кондратенко, секретар учительської комсомольської організації О. О. Галян.

(Закінчення на 2 стор.)

ДОБРОДІЙНЕ СВЯТО

У Палаці культури «Україна» відбулося мистецьке добродійне свято Українського фонду культури «Роде наш красний», кошти від якого переказано на розвиток програми «Народна пісня, народна творчість». У ньому взяли участь голова Українського фонду культури, лауреат Дер-

жавної премії СРСР поет Борис Олійник, кобзар Василь Литвин, сімейний ансамбль із Чернігівщина, народна артистка республіки Лідія Забіляста. Великим успіхом користувався виступ хору «Родина» Малої академії народних мистецтв Гнідинської школи, який виконав дві пісні «Ой на горі суха груша гуде», «Летить галка через балку». Школярі показали народну гру, яку записали від старожилів у своєму селі.

го й святого – передав дітям цей надзвичайний і талановитий чоловік.

Кальненко – художник першим запримітив хист до малювання в учня школи Василя Бондаренка, часто працював з ним після уроків. Удвох вони, за всіма геральдичними правилами, створили герб Гнідина, що його нині бачить кожний, в'їжджаючи до села.

Або ж згадаю про киянина Віктора Івановича Лузана. Він подарував дітям своє чарівне сопілкарське мистецтво. кожне дитя з першого по третій клас, мов свята, чекало уроку Лузана і кожен мав свою сопілку. Віктор Іванович поклав на музику вірш Володимира Сосюри «Любіть Україну», і сільський хор «Родина» поніс її у великі зали Києва, зворушуючи слухачів. Він розробив серед іншого і навчальну програму «Українська пісня», що вивчалась як у молодших, так і в старших класах.

Ще дивовижніший вчинок сім'ї Лебедів – випускників Київського художнього інституту. Подружжя переїхало з Києва, найняло помешкання в селі, аби лишень навчати школярів писанкарству і вишиванню бісером. Чи не таких людей слід називати подвижниками?

Так самісінько вчинили Степан і Олена Щербачки. Мешканці столиці не злякалися складнішого сільського побуту, здобули у Гнідині безліч вдячних учнів. Чоловік був талановитим педагогом, бандуристом, а його дружина керувала шкільним та сільським хорами.

Вчителі вчили дітей шити, плести, грати на різних народних інструментах, особливо бандурі. Всі педагоги були надзвичайно обдаровані. Їхня громадська сміливість вражала, надихаючи інших. Після відвідин нашої школи народна артистка, лауреат Державної премії ім. Т.Г.Шевченка Ніна Матвієнко написала статтю «Сопілка з маминої калини», ось деякі цитати з неї:

«Нарешті приїхали, лице моє пашить, відкриваємо хвіртку, і раптом – «туш» шкільного духовного оркестру, мелодія «Ой на горі та й женці жнуть». Дітей висипало, як пір'я, і чистенькі всі, й у віночках усі...

Отут я трошки потанцюю, бо ще такого не бачила. Костюми на дітях із надбань скрині матері та бабусі. Це ще не все. В дверях школи – з хлібом і сіллю – окраса села, сільські жінки.

І ось я увійшла до світлиці-школи. Дивуйтеся разом зі мною, бо я опинилася враз в дивному-дивному світі».

Як дорогоцінний скарб зберігаю маленький шедевр «Свою Україну любіть. Збірник творчості Гнідин-

ської школи». На четвертій сторінці зауважено: «Ця збірка виходить завдяки пожертвам відомих меценатів на українські цілі Марії та Михайлові Гоянам та Музею Українського Мистецтва Союзу Українок в Аделаїді, Південна Австралія». Її впорядкував голова ТУМ в Аделаїді Пилип Вакуленко. Хочу нагадати одну з поезій вчительки Ніни Білокриницької (Кудько), що сповна відтворює у слові тогочасні настрої багатьох:

«Я бачу все і розумію,

Хоч важко визначить, де суть.

Коли вже нашу ціль і мрію

На інших лозунгах несуть.

Крізь призму мітингів, полемік

Я вперше усвідомлю мить,

Що я не звинтик в соцсистемі

Й мене не можна замінить.

Всіх жде Голгофа й хрест чималий,

І в терені Христова путь,

Бо ще новітні яничари

Гріхи в собор наш не несуть.

То ліві, праві, то ніякі,

А правду хтось один держить.

І я не хочу жодної ознаки,

Мені і так за все болить.»

Кудько Ніна Григорівна років з двадцять керувала шкільною літературною студією, натхненно вигранювала свій поетичний хист. Як пішла вона у перший клас Гнідинської восьмирічки, так і не розлучається донині з рідною школою.

Кожен вчитель Гнідинської школи мав свій власний неповторний педагогічний почерк.

Золотою скарбницею творчості були уроки вчительки початкових класів Дремлюги Ганни Юхимівни. Її самотутня праця була відзначена багатьма урядовими нагородами, вона отримала високе звання «Заслужений вчитель СРСР».

Вчителі Гнідинської школи на районних спортивних змаганнях, 1987 рік

Викладав у Гнідинській школі англійську мову керівник славнозвісного хору «Чумаки». Василь Триліс вчив народного співу учнів та вчителів відомий в Україні керівник українського народного хору «Гомін» Леопольд Яценко, а його дружина Ліда Григорівна Орел давала в Гнідині уроки етнології та народних звичаїв та обрядів.

Від кожного з таких навчителів у Гнідинській школі залишався глибокий слід у душах дітей, вчителів та батьків. Окрасою школи була педагогічна праця всіх вчителів, зокрема, невтомно підтримували нові починання Любов Василівна Прядно, Ольга Гнатівна та Василь Гнатович Митяї, Ольга Яківна Ремінь, Галина Федорівна Черниш, Катерина Михайлівна Шевченко, Раїса Олексіївна Майстренко, Геннадій Миколайович Бондаренко, Віра Іванівна Бенік, Олена Олександрівна Білокриницька та Олександр В'ячеславович і Тамара В'ячеславівна Пильщикова, Елла Григорівна Кривошей, Ірина Іванівна Яременко, Олександра Олександрівна Стрілько, Тамара Сергіївна Кондратенко, Людмила В'ячеславівна Барановська, Ліда Григорівна Залозна, Тамара Ярославівна Майкович, Алла Володимирівна Золотарьова, Зінаїда Іванівна Нерушко, Галина Іванівна Касянчук, Леонід Дмитрович Безруков, Катерина Петрівна Рій.

Кожен вчитель Гнідинської школи мав хорошу вищу освіту. І це була не обов'язково педагогічна спеціальність. Вчитель малювання Володимир Кальненко закінчив Ленінградську (Санкт-Петербурзьку) художню академію, вчителька музики Алла Золотарьова – Київську консерваторію, керівник ансамблю бандуристів Степан Щербак – Київський театральний інститут, подружжя Лебедів – Київську академію образотворчого мистецтва. Така різнопланова освіта членів нашого педагогічного колективу підносила рівень навчання й виховання в Гнідинській школі на вищий щабель, педагогічна творчість розквітала різнобарв'ям форм і методів.

З часом ми зрозуміли, що робота вчителів на канікулах зовсім не ефективна, дізналися, що в Америці у педагогів більше тижневе навантаження, але всі канікули – вихідні. Детально обговорили цю ситуацію на засіданні педагогічної ради та прийняли рішення: кожен вчитель протягом навчального року безкоштовно веде якийсь гурток (предметний чи за інтересами учнів), а всі канікули (осінні, зимові, весняні, літні) має додаткову відпустку.

Цікавих нововведень на засіданнях педагогічної ради було прийнято чимало. В зв'язку з введенням у початкових класах декількох нових навчальних предметів (шахи, народні ігри, українська пісня, сопілка, театр)

Стаття з газети «Молодь України» про вчительку початкових класів Дремлюю Г.Ю., 1989 рік

Сьогодні—День учителя

УЧИТЕЛЬ... Яка складна і водночас прекрасна професія. Людина, котрій доручено виховувати наше майбутнє, формувати особистості.

Всі ми родом зі школи. І у кожного в пам'яті залишилися його вчителі. Та з особливою теплотою ми згадуємо ту, яка перша навчила нас читати, перша відкрила перед нами чарівні двері у прекрасну Країну Знань. І скільки б не минуло років, не зітреється в нашому серці вдячна пам'ять про педагогію.

Сьогодні, у день традиційного свята вчителів, всі найтепліші слова — їм; наставникам, друзям. Ім, людям, котрі терпляче навчали нас математиці і фізиці, історії і географії... А головне — вчили нас бути людьми, громадянами. У матеріалах червоного (1983 р.) Пленуму ЦК КПРС підкреслена та важлива роль, яку відіграє у житті радянського суспільства шкільний учитель. «Він — довірена особа суспільства у вихованні наших дітей, надійна опора партії в агітації і пропаганді, в усій ідеологічній діяльності. Джерела багатьох громадянських якостей, тих знань, які довгі роки служать людині, нероздільно зв'язані з роботою шкільних учителів...»

П'ятнадцять років — такий педагогічний стаж засушеної вчительки — УРСР, відмінника народної освіти, старшого вчителя Ганни Юхимівни Дремлюги — викладача молодших класів Гнідницької

КЛЮЧ ВІД ТРИДЦЯТИ СЕРДЕЦЬ

восьмирічної школи Бориспільського району.

Ганні Юхимівні було сімнадцять, коли здійснилася її мрія, і вона вперше переступила поріг школи вже як педагог. Навчаючи дітей, вона вчилася і сама — була студенткою Київського державного педагогічного інституту імені М. Горького.

Нині колишні вихованці Ганни Юхимівни давно вже стали дорослими людьми, трудяться у різних галузях народного господарства, у різних містах і селах нашої країни. І в дні свят леглять звідусіль вітальні листівки улюблених вчительці. А в школі на неї чекають нові учні з своїми нескінченними «чому?» і «як?».

— Учитель може бути педагогом тільки тоді, коли він постійно перебуває у творчому пошуку, і ніколи не зраджує цьому своєму життєвому кредо, — каже Г. Ю. Дремлюга.

Пі клас, обладнаний найсучаснішими засобами навчання, за своїм оформленням нагадує лісовий будиночок. Та й уроки проходять у формі гри, каз-

ки. Так діти краще засвоюють матеріал, вважає педагог.

А після уроків малеча разом з учителькою переглядає фільми. І Ганна Юхимівна, не шкодуючи часу, обговорює побачене із своїми вихованцями. Майже щодня хлопчики й дівчатка відправляються зі своєю вчителькою у захоплюючі екскурсії, мандрівки. Вона вчить юних бачити прекрасне, любити природу, берігти її.

30 вихованців у класі Г. Ю. Дремлюги. 30 різних за своїм характером, уподобаннями дітей. Важка то справа — підібрати до серця кожного той єдиний, заповітний ключик. Але без цього неможливо. І немає рецептів, і безсміс будь-які методологічні розробки, щоб допомогти у цьому вчителю. Тільки серце підкаже. Шцедре на добро, на любов, мудре серце педагога.

НА ФОТО: Г. Ю. ДРЕМЛЮГА — вчителька молодших класів Гнідницької восьмирічної школи. Фото В. Червешка.

Стаття з газети «Трудова Слава» за 27 січня 1984 року

Свято учительських талантів

Дійсно, районний огляд учительської художньої самодіяльності, який відбувся в районному Будинку піонерів, став великим святом. У ньому взяли участь художні учительські колективи 16 шкіл району.

І вперше, що впало в очі до зазвичайного огляду — це те, що підвищився рівень майже всіх колективів і окремо виконавців.

Якщо в учнівській художній самодіяльності тільки окремі культурні митці показували масову театралізаційну програму, то на огляді вчителів режисура, театралізація концертних програм була на значно вищому рівні. Цьому привідав виступ художньо-агітаційної бригади учителів Гнідницької школи був присвячений 40-річчю присвоєння комсомолу імені В. І. Леніна. Програма

До масової театралізаційної програми можна віднести і виступ учительського колективу з Любарець. Культарміяцями була підготовлена літературно-музична композиція «Пам'ять». Вдало сюди вписалися підібрані вірші та музичні твори.

Новостворений учительський колектив Шаслиської школи виніс на суд журі літературно-музичну композицію, присвячену 40-річчю перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні. Програма учителів була наповнена майже всіма жанрами самодіяльного мистецтва. І загальнодумна про виступ самодіяльних митців була доброю.

Велику концертну програму на огляд підготували головоувільські освітяни. Глядачі, які

Ці рядки зі сцени лунали у виконанні учительки С. Бажан, яка написала їх до ленінських квітневих днів.

Вдалою була побудована програма виступів учителів Дударкова, Ревне, Рогозова, Старе, Вишеньок, Бортич, Сошнякова. Але окремі школи були представлені невеликою кількістю художніх номерів, що було дуже помітно.

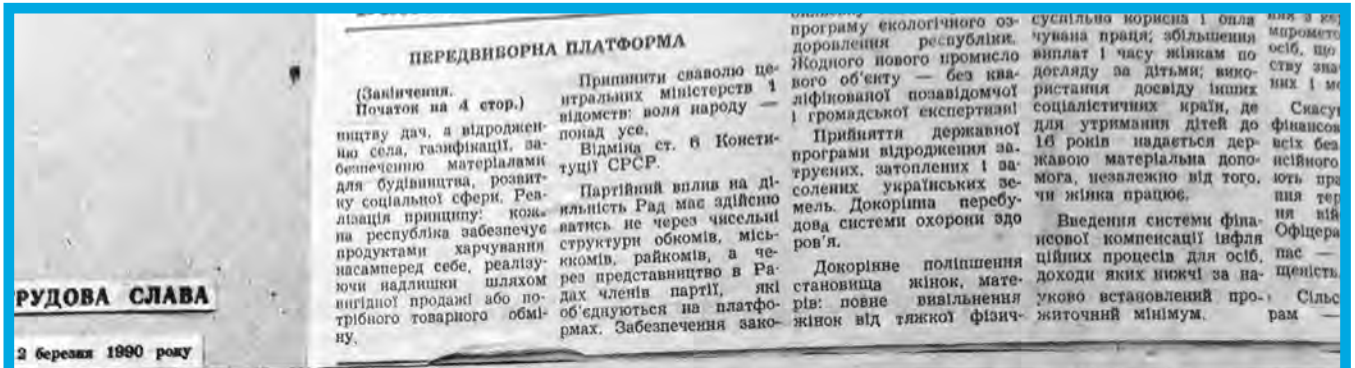
...У Вороньківській школі ось уже протягом кількох років постійно діє самодіяльний учительський хор, чоловічий вокальний ансамбль, напева бандуристів тощо. А в сілському Будинку культури, який поряд зі школою, похвалитися цим не можуть. Послабився зв'язок зі школою — і зникла художня самодіяльність у закладі культури.

про вчителів) повинна відігравати першочергову роль.

Є в нашому районі хороший приклад освіти Мирненської середньої школи, які роблять значний внесок у загальний розвиток культури села. Вчительський колектив основним ядром самодіяльного сільського хору, якому, як відомо, недавно присвоєно почесне звання «народний».

Свій виступ самодіяльні митці Мирно присвятили 40-річчю перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні. Як гімн життю, праці, святині-хлібу прозвучал пісня В. Кудрина «Хліб — всему голова», ревіве по загиблих воїнах був виконано твір П. Проценка «Приснилось матері хвала нашому шасливому сьогодніню, дружбі з братніх народів — твою А. Аверина «Моя країна».

Підсумовуючи смак, треба відзначити, у

Слово про вчительку

Дорогі виборці нашої славної Бориспільщини!

Ми звертаємось до вашого розуму й серця: ще і ще раз подумайте над тим, кого ви будете обирати 4 березня цього року. Звісно, це ваша особиста справа — справа вашого громадянського сумління, вашого державного розуму. Але, якщо можна, послухайте нашої ради, людей не сторонніх вам, зацікавлених у тому, щоб зміни в житті на краще стали відчутними для кожного.

Ми б голосували за вашу славу землячку директора Гнідинської школи Валентину Василівну Стрілько. Ми впевнені: цю воістину народну вчительку знають, шанують і люблять на Україні і навіть за її межами.

За що ж така слава й шана цій школі, а, отже, її педагогічному колективу та її керівникові? А річ у тім, що з її ініціативи ця школа першою в республіці та й в усій країні розпочала виховання дітей в душі народної педагогіки, в душі народних традицій, свят та обрядів. Вони за-

початкували зовсім новий шкільний предмет, про який мріяв ще великий Ушинський, — народознавство!

Адже школа років сталінщини й брежнєвщини робила все, аби наші діти виростили безбаченками, духовними байстрюками, перекотиполями, що не мають ніякого коріння у рідній землі, що не знають ні материнської мови, ні власної історії, культури. І от гнідинські педагоги вирішили повернути своїм дітям їхню материзму, їхню батьківщину, рідну мову й рідну пісню. І за це їм — наш доземний уклін.

Ми впевнені, що Валентина Василівна Стрілько, ставши членом народного парламенту України, робитиме все, щоб цей благодійний почин поширився по всій Україні. Ми впевнені, що ця мужня, чесна, енергійна жінка з громадянською позицією побитиме все, щоб наш стіл став багатим, наша хата і наші душі — красивими. Вона не допустить нових Чорнобиль і нових Чернівців, не допустить, щоб наші ліси і душі німували. Хай наша мальовнича со-

лов'їна Україна знову стане окрасою планети, хай ми знову питимемо воду із пречистого Дніпра!

Голосуючи за Валентину Стрілько, ви благословите своїх дітей на щасливе, чесне, замоне життя, та спокій і згоду в їх сім'ях.

Наперед вдячні вам за ваше мудре рішення і чекаємо радісного благовісту з Бориспільщини!

Олесь ГОНЧАР, письменник, Герой Соціалістичної Праці, кандидат у члени ЦК КПРС, лауреат Ленінської премії, лауреат Державних премій СРСР, лауреат Державної премії Української РСР ім. Т. Г. Шевченка, академік АН УРСР; **П. І. КУДЬКО**, пенсіонерка, жителька села Гнідин; **Дмитро ПАВЛИЧКО**, поет, народний депутат СРСР, лауреат Шевченківської премії, голова Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка, секретар правління Спілки письменників СРСР; **І. В. ПРИХОДЬКО**, майстер народної творчості, житель с. Дударків; **Анатолій МОКРЕНКО**, співак, народний артист СРСР.

сусільно корисна і оплачувана праця; збільшення виплат і часу жінкам по догляду за дітьми; використання досвіду інших соціалістичних країн, де для утримання дітей до 16 років надається державою матеріальна допомога, незалежно від того, чи жінка працює.

Введення системи фінансової компенсації інфляційних процесів для осіб, доходи яких нижчі за національно встановлений прожиточний мінімум.

Івського державного академічного театру опери і балету ім. Т. Г. Шевченка; **О. І. ГРИБОК**, вчителька Любарської середньої школи; **Ніна МАТВІЄНКО**, співачка, народна артистка УРСР, лауреат Шевченківської премії, солістка Українського народного хору ім. Г. Верьовки; **Ф. П. КОШАРНИЙ**, ветеран Великої Вітчизняної війни, житель села Гнідин; **Віталій КИРЕЙКО**, композитор, народний артист України, професор, лауреат Державної премії ім. М. Лисенка; **М. К. БОСНИК**, кавалер орденів Леніна, Жовтневої Революції, робітник заводу «Арсенал», житель села Гнідин; **Т. В. БЕЛОВА**, адвокат, житель м. Бориспіль; **Володимир ЯВОРІВСЬКИЙ**, письменник, народний депутат СРСР; **Л. КОЛОТ**, доярка радгоспу «Вшеньківський», житель с. Гнідин; **П. С. КИСЛИЙ**, член-кореспондент АН УРСР; **Іван ДРАПОШ**, поет, голова Народного руху України за перебудову; **Г. БЛОКРИНИЦЬКИЙ**, житель

Стаття в газеті «Трудова Слава» про директора Гнідинської школи Валентину Стрілько, 2 березня, 1990 рік

Колектив вчителів Гнідинської школи з батьками учнів біля пам'ятника Герою Радянського Союзу Кравченку Івану Хотовичу на шкільному подвір'ї, 1986 рік

На порозі Гнідинської школи,
1988 рік

тривалість кожного уроку була скорочена із 45 хвилин до 35 хвилин. Через двадцять п'ять років це нововведення введе Міністерство освіти та науки України. В усіх школах України на фахових зібраннях вчителів нашої школи обговорювались та затверджувались зразки нових підручників з новим змістом освіти, що згодом вчителі виготовляли самі на кожного учня.

Така творча і копітка праця нашого педагогічного колективу швидко давала результати.

Наші діти знали всі колядки: «Бог предвічний народився», «Нова радість стала», - не ті убогі, що нині по телевізору показують. До Різдвяних свят ми школярів готували майже рік, вивчали історію вбрання, вертепних дійств, сільських традицій. Уявіть собі: вбрались я та вчителі, наші вихованці - так і пішли по хатах колядувати. А це - середина вісімдесятих, колядувати й щедрувати заборонялось. За це могли органи КДБ притягнути до відповідальності за націоналізм.

Голова сільської ради Мельник, гадаю, вже наступного ранку думав про свій сумний кінець кар'єри. Надвечір він зібрав виконком, не повідомивши мене, що на порядку «денному» одне питання - негідна поведінка директора Гнідинської школи. Я жила поруч із сільрадою. Однак рішення викон-

кому вислали поштою. Як зараз пам'ятаю, у ньому писалося: «Валентині Стрілько оголосити догану за необґрунтовані побори з населення». І сміх, і гріх. Влада ніби підказувала: свої «побори» вона обґрунтовує ретельно, а народні традиції та християнські обряди заслуговують осуду. «Де ви тепер, кати мого народу?» - запитував Василь Симоненко. Навіть шукати не треба, хоча, звісно, не в самих маленьких була справа.

В часи тотальної антирелігійної пропаганди ми жодного разу не відгнали від церкви дітей у святі дні, хоча таке завдання педагоги отримували з району згідно ...з церковним календарем. А на Пасху, наприклад, у школах неодмінно влаштовували так звані недільники. Щоб не ганьбитися самим і перед людьми, я домовлялася з керівниками радгоспу чи лісництва і ми відробляли «наряд» в інший час, який вони оформляли «недільником».

Розповіла яось, мов жарт, про ухвалу сільського виконкому поетові Олександру Підсусі, який часто бував у школі. Олександр Іванович несподівано для мене пішов до сільради. Повернувся спантеличений, бо ніяк не сподівався почути «залізни» аргументи від сільського голови, що розказував про «побори» колядників. Однак, мабуть, подувавши, що його пе-

День Учителя в київському гідропарку, 1985 рік

реконтання, вмовляння, докази були занадто складними для сприйняття, Підсуха ще раз спеціально приїхав до Мельника, але знову залишився ні з сим, ні з тим. Шкода мені було відомого в Україні поета, бо свого розуму в чужу голову не вкладеш.

У поминальний день, через тиждень після Пасхи, ми в школі влаштовували свято вшанування пам'яті померлих родичів. Учні приносили їхні фотографії, розповідали про близьких людей. Ми встановлювали стенд пам'яті, запалювали свічки.

Походження породистого пса досліджують до шостого коліна. А от родовід людей нібито й не має значення. Тільки спецслужби за необхідності навіть могили пращурів обнюхували. Ми в Гнідині зацікавили діток життям їхніх предків, навчили будувати родовідне дерево. І цей приклад розповсюдився українськими школами.

Ми відродили весільний обряд, властивий споконвіку нашому селу. На одному з таких весіль у ролі нареченої була учениця нашої школи Ковбаса Алла. Мали вже чим її вдягнути, народне весільне вбрання збереглося у сільських скринях.

У своїй школі ми виділили залу для художніх виставок. Тривалий час тут знаходились майже 30 робіт всес-

вітньо відомого художника Івана Марчука, кожне полотно якого нині коштує десятки тисяч доларів. У нас не тільки нічого не пропало, а навіть якоїсь подряпини чи «творчої» замальовки пустунів не з'явилося на художніх полотнах. Те ж саме можу сказати і про картини Тамари Гордової, Марії Буряк. Наші учні зворушливо листувалися з народною художницею Марією Приймаченко і також виставляли її роботи в школі.

Так тривало, доки я працювала директором школи. Я хотіла, щоб діти бачили справжнє мистецтво. Безцінні творіння зовсім ніяк не охоронялися. Але жодну роботу, яка експонувалася просто в коридорі, ніхто ніколи не пошкодив і не вкрав.

Багато зусиль до організації щомісячних виставок доклали вчителі Ігор Лебідь, Володимир Кальненко, Тамара Пільщикова та інші вчителі. Дітей захоплювали полотна відомого художника України Олександра Івахненка, графіка Василя Перевальського, народного майстра Миколи Касьяненка та багатьох інших митців.

Наша школа за моїми настирними наполяганнями першою в районі і Київській області отримала фінансову самостійність: у нас була своя бухгалтерія, свій рахунок. Всіма коштами, що надходили від

Випускники Гнідинської школи 1937 року з випускниками 1967 року, світлина 1985 року

держави, ми розпоряджались самі. З'явилось багато зекономлених фінансових ресурсів. Це дало можливість запровадити щомісячні премії тим вчителям, що працювали творчо і натхненно в ім'я майбутнього України, виховували справжній український народ. Багатьох вчителів стимулювало до роботи періодичне преміювання.

Система заохочення педагогів до творчої праці постійно вдосконалювалася і набувала різних форм. Значна частина отримала безкоштовно нові квартири у новозбудованих багатоповерхівках біля молокозаводу, іншим - Гнідинською сільською радою було виділено земельні ділянки під забудову. До різних свят вчителям давали дефіцитні так звані «пайки», адже з харчовими продуктами в Радянському Союзі було дуже складно, навіть ковбаси купити не вдавалось. Часто я «вибивала» для гнідинських освітян профспілкові путівки до різних санаторіїв, за які вони сплачували лише 10 відсотків вартості. Практикувались також за рахунок школи колективні туристичні путівки. Зокрема, особливо запам'яталась така поїздка літаком до Новгороду, де колись був князем Ярослав Мудрий. Щомісячно разом із дітьми вчителі відвідували в Києві музеї, театри, кіно, цирк, оперу, оперету, різноманітні концерти. Їздили на екскурсії і по Україні:

до Умані в Софіївський парк, в Канів на Чернечу гору до могили Тараса Григоровича Шевченка та інші історичні місця. Це тоді робити було не так просто, адже в жодній школі в Україні шкільних автобусів не було, а замовити їх коштувало багато грошей. Одним словом жили за поезією М.Рильського:

«Ми працю любимо, що в творчість перейшла,

І музику палку, що ніжне серце тисне.

У щастя людського два рівних є крила:

Троянди й виноград – красиве і корисне.»

В березні 1992 року мене запросили працювати заступником Голови Київської обласної державної адміністрації. У спадок від мого керівництва селу залишилась нова прекрасна школа на 640 місць та 10 га землі біля неї, відповідно оформленої у власність; сучасний стрілецький тир, один з найбільших на Київщині; працюючий та згуртований педагогічний колектив; нові підручники для початкових класів з новим змістом освіти, видрукувані Міністрством освіти для всіх шкіл республіки. Гнідинська школа було однією з найкращих на Україні, про неї знали далеко за її межами, досвід її роботи увійшов в історію української педагогіки.

У гостях у гнідинців – болгарські школярі, 1987 рік

ДРУЖБА БЕЗ КОРДОНІВ

Міжнародні зв'язки Гнідинської школи

Міжнародні зв'язки Гнідинської школи виникли в період впровадження педагогічним колективом нової навчально-виховної системи з українським змістом освіти. Видатний грузинський педагог і науковець Ш.Амонашвілі допоміг гнідинцям з тематикою уроків з етики для початкових класів. Поїздка

директора школи В.В.Стрілько та вчительки початкових класів г. Дремлюги на його запрошення до Тбілісі була цікавою й ефективною. В подальшому Ш.Амонашвілі схвально відгукувався на запровадження в нашій школі уроків гарної поведінки за підручником «Андрійкова книжка».

Взаємний обмін педагогічним досвідом тривав не один рік. Тісна дружба наших учнів із дитячим журналом «Барвінок» стала основою для встановлення таких же дружних стосунків із білоруським дитячим журналом «Весёлка», а також з класиком білоруської літератури Василем Віткою. Твори Гнідинських дітей часто друкувались на сторінках білоруського журналу, який передплачувала школа.

Листувалися діти з учнями Мінської школи №3, фольклорний колектив якої брав участь у Першому Всеукраїнському з'їзді Академій Народних Мистецтв, що проходив у Києві з ініціативи Гнідинської школи.

Міцні багаторічні стосунки поєднували художнє відділення нашої Малої Академії Народних Мистецтв з дитячою художньою студією палацу піонерів м. Друскінінкай (Литва). Делегація Гнідинських юних художників разом із вчителями їздили до цього прибалтійського міста. Між гнідинськими та литовськими дітьми велось інтенсивне листування. Художні роботи школярів із м. Друскінінкай експонувались в Гнідинській школі, а наших учнів – у Литві.

Слід відзначити, що в Латвії та Естонії у нас теж було багато друзів, адже ми підтримували тісні зв'язки з українськими школами цих республік.

Фольклорне відділення МАНМ мало багато друзів в різних країнах світу. Найтісніша дружба склалась з фольклорним колективом Болгарії із її столиці Софії. Гнідинці в своїх оселях гостинно приймали великі делегації болгарських дітей. А вже коли виступав

колектив зі своїм фольклором, зійшлося майже все село. Згодом, велика делегація із Гнідинської школи їздила до Болгарії і дивували болгар своїми перлинами українських пісень. Про цю міцну дружбу багато писали як в українській, так і в болгарській пресі.

Постать Тараса Шевченка, якого завжди високо цінували в нашій школі, поріднила гнідинців із школярами Казахстану. З далекого Кас-Аралу, де довгі роки відбував покарання наш Кобзар, до Гнідина приїздили школярі на Шевченкове шкільне свято.

Делегація учнів Гнідинської школи їздила до художньої академії м. Санкт-Петербург, де навчався Тарас Шевченко. Члени фольклорного відділення МАНМ виступили з українськими піснями перед студентами та викладацьким колективом Санкт-Петербурзької художньої академії, побували в кімнаті, де жив і помер Великий Кобзар, побували на місці першого захоронення нашого українського генія.

Великим другом юних академіків став Петро Жур – письменник, дослідник творчості Тараса Шевченка, лауреат Шевченківської премії, що прожив в Санкт-Петербурзі. Він провів по цьому місту цікаву екскурсію Шевченківськими місцями.

Нову систему навчально-виховної роботи всіляко підтримували українська діаспора з різних країн світу. З багатьма їх яскравими представниками гнідинці мали тісні зв'язки в Австралії. Так, голова українців в Австралії Пилип Вакуленко допоміг видати збірку поезії членів шкільної літературної студії «Провесінь» під назвою «Свою Україну любіть...», письменник Дмитро Нитчен-

ко (Чуб) писав до школи зворушливі листи, надсилав багато своїх творів, особливо про Тараса Шевченка, інші українці надсилали для гуртківців необхідний матеріал: нитки для вишивання, бісер, фарби, книжки про історію України та інше. Багато австралійських українців побували у Гнідинській школі, зокрема і Дмитро Нитченко разом із донькою та Пилип Вакуленко.

Письменниця і громадська активістка із Бразилії Віра Вовк також надсилала до шкільної бібліотеки свої книжки, особливо цікавими вони були для відділення витинанок МАНМ, адже українка з Бразилії була неабиякою майстринею цього народного мистецтва.

Найбільшу допомогу школі надавала українська діаспора США. Шкільна рада Українського Конгресового Комітету на чолі з Євгеном Федоренком надсилала та передавала різними шляхами нашій школі багато різноманітної літератури з українсько історії, культури, а також підручники для українських шкіл діаспори. Мар'ян та Іванка Коць на власні кошти закупили сучасну техніку та комп'ютери для наших учнів. Голова Всесвітньої ради вчителів Українських шкіл діаспори Ярослав Квіт всіляко сприяв популяризації досвіду Гнідинської школи в Україні та світі. Громадянин США, українець Роман Воронка від імені Українського Конгресового Комітету вів багаторазові переговори з Міністерством освіти України про видання на кошти

діаспори апробованих у Гнідині підручників для початкових класів з новим змістом освіти, а також «Букваря» та підручників з етики для 1-4 класів. Він очолював організаційний комітет у цій важливій справі.

Десятки українців США в різний спосіб прагнули допомогти Гнідинській школі розвиватись та вистояти у непростих стосунках із представниками радянської влади різного рівня, які не хотіли незалежної України та становлення нової української школи.

Вони приймали учнів з Гнідина в Америці, писали статті про нашу школу, в яких захоплювалися титанічною роботою на благо майбутньої незалежної Української держави, надсилали патріотичну літературу для учнів.

Колишній Січовий стрілець Максим Курис, що після поразки визвольних змагань 1917-1921 років був змушений емігрувати до США, передав до бібліотеки Гнідинської школи всі книжки своєї власної бібліотеки, а також всі свої художні картини.

Багато українців з різних країн світу: Англії, Франції, Німеччини, Угорщини, Канади, Данії – щиро підтримували Гнідинській учнівський та педагогічний колективи, приїздили з дружніми візитами до нашого села. Все це давало творчої насаги в роботі на благо України!

У гостях у гнідинців – болгарські школярі, 1987 рік

АДРЕСИ ДРУЗІВ ГНІДИНСЬКОЇ ШКОЛИ З РІЗНИХ КРАЇН СВІТУ

1.	234690, Литва, г. Друскининкай, ул. Мяркінес 7-31, РобертасЖукаускас	2.	Школа імені Цьопа Паліїв, п. Мірка Онух. Mrs. Mirka Onuch Tsiopa Palijiv School 32 Montgomery Rd. Toronto. ON M8X 1Z4 Canada Tel. (416) 436-2955, (416) 251-3103
3.	234690, Литва, г. Друскининкай, ул. В.Кудиркос, 9, Дом школьників	4.	Канадське Товариство Приятелів України – відділ Торонто П. Леся Шимко Ms. Lesia Shymko, Canadian friends of Ukraine – Toronto Branch, 620 Spadina Ave. Toronto, ON M5S 2H4, Canada Tel. (416) 964-6644, (416) 964-6085
5.	Г. Ленинград, 5-я Красно-армейская, д.17, кв. 60. Могучий Олег Иванович.	6.	Шкільна Рада Конгресу українців Канади – відділ Торонто Mrs. Tanya Onyschuk, Ukrainian Canadian School Board – Toronto Branch, 200-4180 Dundas St. W. Toronto, ON M8X 1X8, Canada Tel. (416)236-0844, (416) 236-0925
7.	624330, Свердловская область, город Красноуральск, улица Кирова, 3. Дом школьників, музей «Дружба народов».	8.	Корпорація «Міст Медіа», редакція газети «Міст». Інна Кручек – відповідальний секретар (до неї найкраще подавати статті), Ігор Гулик – головний редактор, Роман Лунь – президент «Meest Media Cor.» (часто перебуває в Україні) Ms. Inna Kruchek, Mr. Ihor Hulyk, Mr/ roman Lun Meest Media 99 Six Point Rd. Toronto, ON M8Z 2X3, Canada. Tel. (416) 236-2007, (416) 236-0321 Радіо «Міст» Юрій Кусь. (мобільний телефон – (416) 587-1143
9.	Город Минск, улица Кол-лекторная, 40, редакція часоп. «Весёлка», Тарасова Тамара Сергеевна	10.	Газета «Новий шлях». Лариса Гринда – асоц. Редактор (моб. Телефон (416) 999-1878. Ms. Larisa Hrynda, The New Pathway Publishers, Ltd, 145 Evans Ave., Toronto, ON M8Z 5X8, Canada Tel. (416) 960-34-24, (416) 960-1442
11.	220051, город Минск, з-ци Чыгуначны завулок, дом 16, сярэдняя школа №3, дыр. Кизеева Рэгына Митрофанайна	12.	Газета «Гомін України». Др. Олег Романишин – головний редактор. Dr. Oleh Romanishyn, Ukrainian Echo, 83 Christie Street, Toronto, ON M6G 3B1, Canada Tel. (416) 516-2443, (416)516-4033
13.	220030, город Минск, вул. Карла Маркса, д.36, кв.20. Вітка Василь Тимофійович	14.	Телевізійна програма «Світогляд», Стан Березовський – керівник, Ірина Корпан – ведуча (також веде радіопрограму «Рідна мова») дом. Тел.. (905) 276-9540. моб. Тел.. (416) 882-3544 Mr. Iryna Korpan, Mr. Stefan Berezowsky, Svitohliad- CFMT International, 545 Lakeshore Blvd. W, Toronto, ON M5V 1A3. Tel (416) 260-0047, (416) 260-3638

15.	Телевізійна програма «Контакт», Юрій Ключас – керівник, Любомира Матвіяс – ведуча. Mr. Jurij Klufas, Kontakt TV, 145 Evans Ave, Toronto, ON M8Z 5X8, Canada. Tel. (705) 487-6416, (416) 410-1155, (416)762-4880	16.	Радіопрограма «Пісня України», Прокіп Наумчук – керівник, Зоряна Онищук – ведуча. Song of Ukraine. P.O. Box 2, Station D, Toronto, ON M6P 3J5, Canada. Tel. (416) 536 – 4262 Руслана Вжесневська тел.. (416) 767-9337
17.	Marian Kots, P.O. Box 33, Jexington, N.Y. 12452, USA Мар'ян та Іванна Коць	18.	Ярослав Шепелевець John Shep, P.O. Box 37, Stoughton Wi 53589, USA
19.	Фонд допомоги дітям Чорнобиля 272, Old Short Hills RD, short Hills NY 07078, USA	20.	1951 N.W. 98 Ave Sunrise, Fla 33322, USA
21.	Dale Mallek, 338 Bannock, Denver, CO 80223, USA Дейл Молек	22.	Roman Voronka, 30 Clinton Ave, Maplewood NY 07040, USA Роман Воронка
23.	Educational Council-UCCA P.O. Box 391- Cooper Station, Ney York, N.Y. 10276-0391 USA Євген Федоренко, Ігор Гурин	24.	Educational Council-UCCA 203 Second Avenue New York, N.Y. 10003, USA Шкільна Рада УККА
25.	Український музей The Ukrainian Museum, 203 Second Ave, New York, N.Y. 10003, USA Український музей	26.	«Свобода» Svoboda, Ukrainian Daily, Newspaper, 30 Montgomery Street, P.O. Box 346, Jessey City, N.Y. 07302, USA.
27.	Ася Гулицька, Київ-62, вул.. Гончарова, 8. кв. 2. Кардиналовська Роксолана, тел.. 442-39-23 Prof. Assia Humesky, 2427 Buckingham road ANN ARBOR, Michigan, USA 48109	28.	«Життя і школа» Zhyttia I Shkola, 8 DR. W.O. Luciw 418 W Nittany Avenya, State College P.A. 16801, USA
29.	4340, Bernice Street, Warner, Michigan 48091 USA	30.	Ukrainian teachers association inc. Chicago, ill. Українська учительська громада ІНК в Чікаго, Ілл.
31.	Ukrainian teachers association inc. Chicago, ill. Українська учительська громада ІНК в Чікаго, Іллінойс.	32.	Sonya Radywyl 2 Colonial Drive, Vermont South Nic. 3133, Australia Соня Радивил
33.	United Ukrainian American relief Committed, Inc 1319 West Lidley Avenue Philadelphia Pennsylvania, 19141 USA Злучений українсько-американський допомогивий комітет	34.	Rev. Fr. S. Onishko P.O. Box 140 Kippax, A.C.T. 2615, Australia Прот. Сергій і матушка Людмила Онішки

35.	The Providence association 817 North Franklin street Philadelphia Penna, 19123, USA Українська спілка профе- сійних вчителів	36.	Marica Czyhikyh – 29 Elebana Street, St. Marys, N.S.W. 2760 Australia – Galabukda Маріца
37.	Educational Council UCCA P.O. Box 391 Cooper Sta New York, N.Y. 10276-0391, USA Шкільна Рада	38.	Alexandr Lysenko, 8 Kerry Street, Athelstohe, S.A. 5076 Australia Олександр Лисенко
39.	Ivan Serant, Zele Reliance (N.Y.) Federal Credit Union 108 Second Ave, New York, N.Y. 10003, USA Іван Серант	40.	Luba Ciurak, M. Ciurak 3 Welkin St. Windsor Garden S.A. 5087 Australia Люба Цюрак, Микола Цюрак
41.	Ukrainian American Coordinating Council 142 Second Avenue, New York, N.Y. 10003, USA Українсько – американська координаційна рада	42.	Rostyslav Becker 55 Ranelach St. Woodville Park 5011, South Australia Ростислав Бекер
43.	Northbrook School 8545 North Alpine Ro Machesney Park, Il, 61111, tel. 815 6543555, Linoa Krue Johann Школа Носабрук Лінда Джохан	44.	Nina Butska 18 Mattice Rd Islingtjn, Ont MSA IE2, Canada Ніна Буцька
45.	Mrs. Myroslava Stachiv 316 Raphael Ave Middelsex, N.Y. Middelsex, N.Y. 08846, USA Мирослава Стахів	46.	Kobza 3253 Lakeshore Blvd, Toronto, Ont Canada
47.	Nadija – Ludmyla Chojnaska M.J. M.T. (AJCP) 6504 Cedar Road Oak Forest, JL 60452 Надія-Людмила Хойнацька	48.	Humber College, Rexdale, Ont, Canada
49.	Mykola Turetsky, 120 East 7th Street New York, NY 10009, USA Володимир Пушкан	50.	Myron J. Spolsky P.O. Box 2519 Winnipeg R3C4A7, Canada Мирон Спольський
51.	Z. Kwit, 804 N Woodstock Philadelphia, PA 19130, USA Зіновій Квіт	52.	Manitoba Parents For Ukrainian Education 1355 Main Street, Winnipeg, Manitoba, R.V. 317 Canada Батьківський комітет сприяння українській шко- лі в Манітобі
53.	D. Nitchenko, 36 Percy St, Newport, Nic 3015, Australia Дмитро Нитченко (Чуб)	54.	Lev Kurlylyk, Ukrainian Consultant Manitoba Consuctant, Manitoba Consucation, 409-1181 Portage Avenue, Winnipeg, Manitoba, R 36 OT-8, Canada Лев Курлилик
55.	Pylyp Vaculenko, Ukrainian Australiana Publishers, P.O. box 309, Magill 5072, South Australia Пилип Вакуленко	56.	Ms. Lilea Wolovska, 11319 46 Avenue Edmonton, AB T6 40A4, Canada St. Martin School 11310 51 Avenue, Edmonton, AB T6 J0L1, Canada Лілея Волянська

57.	Myron Lapka, 31 Dunks Street, Parkside, S.A. 5063 Australia Мирон Лапка	58.	Iraida Wynnyskyi, B.L.M.M. 711 Westmount Rd. W. Kitchener, Ont. N2M1S1, Canada Іроїда та Оксана Винницькі
60.	Yar Slavytuch, 72 Westbrook Drive, Edmonton, T6J2E1, Canada Яр Славутич	59.	L. Schur, 776 Sunninghill Avenue, London, Ont, N6H 3L8, Canada Леся Храплива- Щур
61.	2118, Blook Street West, Toronto, Ontario, Canada, M6S1M8 Світова Координаційна Виховно-Освітня Рада	62.	Поліщук Євген Іванович (посольство Канади, Оттава), 8-101-(613) – 230-2961, 230-24-10, факс 230-24-00
63.	Nasze Slovo, Central Kolportazu, Praw I Wydawnich 00-958 Warszawa Ul. Towarowa 28, Polska – Pologne «Наше Слово»	64.	CIIR, Jiaci 3 rocnika, JL zarabina, 06531
65.	ПНР, м. Білий Бір, школа ім. Т.Шевченка	66.	Nada Lzanovic, Zugoslaviza, Bebrina KOD 55000 Slavonski Brod Osnovna Skola, «Franzo Marining» Надія Люхович
67.	БНР, м. Пернік, Будинок піонерів ім. Дімітрова	68.	Liisa Sholi, Myllarintic 3, SF-33480, YLOJARVI, Finland Ліза Шолі
69.	БНР, Софія, 1154, вул. Ле-ніна, 125, Студентський гуртожиток, бл.5, Пенчо Чернаєв	70.	Andrij Kutsak, JIARRI 46\11, 8000 Munchen 40, Chairman of Ukrainian association «Ridna Shkola@, BDR Українське товариство «Рідна школа», голова товариства Андрій Куцак, тел.. 361-54-73
71.	БНР, Софія, б-р Сливница, № 273, Красимир Петров Ікономов, Снежинка Живкова Спасова – Ікономова, тел.. 31-06-06	72.	Роксана Саяк (Мюнхен) Тел.. 8-10-498102774727, батько домашній 8-1049812311269
73.	Wira Selanski, Rva General Glide Rio, 400, Art, 701 22251 Rio de Geneiro, Ku, Brasil Віра Вовк	74.	Mr. B. Martschenko 27, Westfield road, Leicester, LE 36H, England Ніна і Богдан Марченко
75.	The Providence Association, 817 North Franklin Street, Philadelphia, Penna 19123, USA «Провидіння»	76.	1319, West Lindley Avenue, Philadelphia, PA 19141, USA Злучений Українсько-Американський допомоговий комітет, Степан Гавриш
77.	Ukrainian Congress Comitlee of America, 203 Second Avenue New York, N.Y. 10003, USA Український Конгресовий Комітет Америки, ІНК, Ярослав Гайвас	78.	Roman Danyluk, Financial reporting, manager, The Research Institute of America, Inc, 111 Radio Circle, Mr. Kisco, N.Y. 10549, USA Роман Данилюк

Стаття в газеті «Трудова слава», 1989 рік

Біля витоків духовності

З районної конференції охоронців пам'яток

Зберегти в людях свідоме розуміння пам'яті минулих поколінь, виховувати в них осмислений погляд на минулу і сучасну історію, примножити культурні надбання народу — в цьому Товариство охоронці пам'яток вбачає одне з головних своїх завдань. Виступаючи із звітною доповіддю, голова правління міськрайонної організації Товариства Т. Г. Оященко проаналізувала його роботу за два з половиною роки.

Вона сказала, що предметом неослабної уваги первинних організацій були питання монументальної пропаганди. Розроблені перспективні плани пізнання наших земель, тих, хто загинув на республіській землі в ки війни. Довопненням плану була підготовка опозицій щодо створення поюсу Слави. Пам'ятники, що споруджуються у селах Вишень-

ки, Гнідин, в районі острова Козачий — складові поясу Слави навколо Києва.

Не можна миритися з тим фактом, що з 2 тисяч похованих воїнів в Артемівці відомі прізвища лише 27, з 1600 похованих в Іванкові відомі 21 воїн. А стоять на їх могилах пам'ятники, споруджені ще в 50-ті роки без будь-яких інформаційних повідомлень про те, хто похований в братській могилі. Головна проблема — повернути імена тим, про кого сьогодні говоримо «невідомий».

Вже завершено відлику пам'ятника льотчику-штурмовику Герою Радянського Союзу В. Кочневу. Створюється він за кошти держплемзаводу «Олександрівка» з допомогою участю міськрайонної організації Товариства. Скульптор М. Суходолов завершив роботу над образом першого ка-

валера ордена Леніна, члена комуні ім. Леніна, депутата Верховної Ради УРСР ланкової Г. Біденко. Але до відкриття його ще не готові, бо не підготовлено майданчик, не благоустроєно територію, де буде встановлено погруддя. Ні радгосп «Комунар», ні завод оргдобрив, ні виконком Ревнівської сільської Ради не сприяли прискоренню підготовчих робіт.

Торік ми були свідками того, як на сторінках газети, на засіданнях президії Товариства гостро порушувалося питання про збереження Книшового кладовища в Борисполі. Тут поховані визначні люди: вчений етнограф П. П. Чубинський, учасник декабристського руху на Україні В. Л. Лукашевич, два льотні екіпажі, серед яких Герой Радянського Союзу М. М. Бабкін. За спогадами старожилів, на кладовищі є братська могила воїнів

та ряд поодиноких поховань. Завдяки клопотанню громадськості, активу Товариства прийнято рішення про впорядкування кладовища, його реконструкцію, встановлення пам'ятника П. Чубинському. Розроблено і надруковано в «Трудовій славі» проект. Але ця робота не знайшла свого продовження. Хоча згідно з рішенням міськвиконкому організації ПМК-53, комбінат комунальних підприємств, ВМУ-12, авіапідприємство на шефських засадах повинні благоустроїти територію кладовища. Але, як бачимо, до цього ніхто й не приступав.

Викликає тривогу стан братських могил воїнів і древніх курганів. Недоглянутими стоять могили в Артемівці, Сулімівці, Малій Стариці. Первинні організації радгоспу «Кіровський» і Кіровської середньої школи агадують про них лише 9 тра-

вня, коли проголошують слова, в які поет вклав біль і страждання, як черговий лозунг: «Ніхто не забутий, ніщо не забуте».

З кожним роком ми все більше втрачаємо давніх свідків історії — курганів і городищ. Розорюються вони біля сіл Іванків, на землях радгоспів «Сеньківський», «Любарський», «Дударівський», «Рогозівський» і в цьому вина всього активу Товариства, в тому числі члена президії М. І. Тригуба. Во ї дості не прийнято рішення про вилучення 19 курганів, які найбільше збереглися, із площ землекористування.

Доповідач проаналізувала стан науково-дослідницької та пошукової роботи. Слід віддати належне, сказала вона, голові секції воєнно-історичних пам'яток, ветерану війни Г. Г. Польовому, який знайшов в архіві Міністерства оборони 183 прізвища воїнів, похованих на території Київщини.

У міськрайонній організації Товариства увійшло в практику проведення суботників по впоряд-

Сторінка із «Книги відгуків» Гнідинської школи

201	4.11	Педагогічний колектив Російсько-української середньої школи Богороджанського р-ну Ямало-Ненецького округу
202	22.11	Добівецький обласний історико-краєзнавчий музей м. Кривий Ріг - Виїмені
203	23.11 - 29.11	Мисенко Сергія Миколайович, Чистулін А. Ки
204	2.11	Хмистикова Софія Іванівна. Сиди

Стаття в Чехословацькому дитячому журналі про Гнідинську школу, 1988 рік

Skolu nám stavbári postavili, slávnostne odovzdajú — a je to! A predsa s tebou nesúhlasím. A hneď ti aj dám tip, ako na to.

SPRAV SI SVOJU ŠKOLU SÁM!

1. Jedáleň, v ktorej sa cítiš ako doma
2. Takto vzniká galéria výtvarných umení na školskom dvore

3. Dvanásťročná VITA KOVALOVÁ najradšej maľuje bociany (vpravo sa črtá kúsok fontány)

Bola som totiž v Kyjeve. Neďaleko od tohto krásneho mesta Ukrajiny je dedinka, ktorá sa volá Hnidina. Tam... Áno, tam je škola, z ktorej vybiehajú decká ako lastného domu. Napríklad: prideš na návštevu a hneď sa olo teba vytvorí hlúček detí, ktoré Ťa milo zdraví, no

Na nádvorí tejto školy je fontána! Pravá, skutočná, striekajúca! A do jej perlivých kvapiek sa pozerá ako živý sám Neptún a rybky od vymyslu sveta a morí! Je tam toho, fontána! No neviem. Tú fungujúcu fontánu aj nádrž so sochami totiž spravili deti samy za pomoci učiteľa výtvarníka

opracované samorasty! Nie, nija brodiniec! Iba žiaci školy! A teraz v školy. Steny sú vložené bielymi — trocha ho zvýšilo, keď sa stavali učiteľmi zmysleli, že kameň využijú plastické ornamente a obklad stier inej škole. Skôr to tam vyzera ako Kto? Deti! Medzi kachličkami ten Len tak! Na ozdobu. Kto ich tepal Deti.

A teraz? Nech sa páči do tried. takú triedu, na stene ktorej je nar veľkosti, ten slon vezie na chrbte le a v pozadí objaví žirafu, zebra, v rozprávke. Ibaže v tejto škole sa v Konkrétne, je to trieda prvkov. Kto triedu? Deti! Samozrejme, spolu so výchovy, no na námet, želanie a ná Od vrchu steny až po zem — kvety. zaveseň na jemnom kovovom pletive okná, medzi nimi podobne rozmi v zimnej záhrade. Vo večne zelen trieda? Matematická. A na každej šk me počítač. Chceš vojsť ešte do jedn sa učia dejiny, je stena pomalovaná z ruskej a sovietskej histórie: od poves súčasnosť. Nijaký akademický maliar! v triede, kde sa chodia po vyučovaní decká nacvičujú kultúrne programy. Ta ružova. Ružové motýle, ružové puky s modré jamé konáry. Ako na čínskon

A teraz poďme na obed. Vieš, tam by No! Čo nemáš rád? Stopercentne aj to! teba usmieva typická ukrajinská ch z kreslených rozprávok. Okienko sa o tvorí drevené okienko — a teta ku náhodou práve mračila, vyzera ako t (pardón, ukrajinská) bábuška. Navyše, v íba na ruky, ktoré Ťi podávajú taniere. Ako inak! Predsa záhrada. Stromy, ovoc záhradné plody, slnečnice... V tejto šk maľovať po stenách. A keď sa deťom ma Ber štetec, oboznám nás s návrhom, ste

Tak teda vyzera táto škola. No to je podoba. Čo je vnútri? Nebudem hovori ako všade inde. No možno, že predsa len pováž! Ja som tam bola v apríli. A prá humor! Čo to znamenalo? Každý deň ni vyučovaní sa v tom smiešnom sťažilo. V učiteľia s deťmi v rozprávaní vtipov a ves deň v spievaní smiešnych pesničiek, v hran boli dve: žiaci a učiteľia. A všetko to vznik sa rozhodli osláviť sviatok humoru. A ďal plot. Ten je všade však? No na tejto šk galériu. Detí, ktoré chodia do výtvarného k spravia výstavu. Otvorenie, program — a v týždne. A potom pride iná. Ale aby si si všetci len maľujú, sochárčia a ryjú do drev, dychový orchester, majú literárny krúžok, družbu s detským časopisom Barvinok (to j Zornička). Dievčatá majú krúžok umeleckej ky, chlapci vlastnú dielňu, modelársky krúž sky, na dvore majú do zeme vbité stolíky, n šachovnice... Divadelný krúžok, tanečný kr ky... Aha, a ešte aj múzeum školy, v kt všetko, čo sa týka dejin ich dediny.

A viete, čo ešte vymysleli? Malú akademi sa v nej na vysokú školu umeleckých sme divadelnú fakultu, hudobnú aj výtvarnú. Stáv mi, absolventmi i „akademikmi“. Načo to v záujmovo-umelecká činnosť mala zmysel. Ať súfaž. Aby ich bavilo robíť výstavy, programy hovoriť o svojich pocitoch, o svojich názoroch mať nejaký názor, vkus a cit pre umenie. V odchode mali napríklad prednášku o slávnom našal ich učiteľ, akademický maliar.

Dušu a srdcom toho všetkého je mladá Valentína Vasilievna Strilková. V dedine ju p pioniersku vedúcu, potom skupinovú, p a teraz... veľkú kamarátku detí!

Tak čo? Už mi veríte, že sa to dá? Spravíť s ťi páči. A veríte aj tomu, že v takej škole nič steny kanadou ani trampkou? Ani nevybije jed ku?

Čo povieť? Nechceli by ste si spolu s vašim spravíť takúto školu? A možno, že už taká u nás aj je! Ak áno, ozvite sa nám! Prideme sa k A keby ste si chceli vymeniť názory s mladými napíšte nám! Pošleme vám adresu. Ale len

Стаття з газети «Трудова слава»,
5 жовтня, 1985 рік

ВІТАЄМО З НАГОРОДАМИ

Відзначити урочисто своє професійне свято зібралися в Гологурівському будинку культури вчителі міста і району. На засіданні були присутні перший секретар Бориспільського міськкому партії А. П. Зозуля, голова міськвиконкому Л. Ю. Мазур, голова райвиконкому Г. О. Кириленко, секретар міськкому партії Т. Г. Онищенко, інші почесні гості.

Торжество почалося покладанням квітів до братської могили села.

На урочистому засіданні були визначені педагогічні колективи — переможці соціалістичного змагання по підготовці до навчального 1985 — 1986 року. Ними стали колективи міських середніх шкіл № 5, № 6, № 7; сільських середніх шкіл — Старівської, Щасливської, Бортницької, Любарецької; серед сільських восьмирічних — школи сіл Гиїдина, Головурова і Сошнікова. Звання «Зразкової школи області» присвоєно Гнідинській восьмирічці.

Групи вчителів міста і району вручено значні відмінники народної освіти УРСР. Серед нагороджених союзними значками інспектор шкіл райвно Л. В. Лозян, завідувачий райметодкабінетом Л. Г. Гриценко, організатор Ревнівської середньої школи С. Т. Бєлінська, вчителька іноземної мови Бориспільської школи № 6 Л. Ф. Тютюн.

Медаль А. С. Макаренка вручена К. Н. Шумило, інспектору шкіл райвно.

Звання «учитель-методист» удостоєні вчителі Л. Г. Івахно, (школа № 1), М. Г. Бумбар (школа № 7), С. В. Кравчук (№ 3), М. М. Костюк, (№ 6); звання «Старшого вчителя» — Т. О. Кошель (школа № 6), С. А. Марино (школа № 5).

Групи вчителів вручено ряд інших високих нагород за професійну майстерність, відданість роботі.

Н. ВОЛОДИНА.

Стаття в газеті
«Трудова слава», 1989 рік

НА ВСЕ ЖИТТЯ ЗАПАМ'ЯТАЛИ

В Ленінграді, на Васильовському острові, у день народження великого Кобзаря відбувся великий мітинг, присвячений закладенню пам'ятника Гарасу Григоровичу. На ньому були присутні ленінградці — шанувальники української культури, і делегація з України. В делегацію літераторів, представників державних організацій та партійних органів входила і молодша група хору «Родина» з Гнідинської школи.

З великим хвилюванням і гордістю діти взяли участь у цій історичній події. З піднесенням співали українських пісень, а особливо — на слова Т. Г. Шевченка: «Тополя», «Думи мої...», «Садок вишневий коло хати» та інші. Ленінградці, що стояли поруч, теж не могли без душевного трепету слухати ці твори. Спочатку тихенько, несміливо, а потім все впевненіше, голосніше підтягували дітям. Приємно було усвідомлювати, що співали сотні не просто мешканців російського, далекого від України міста, а переважно членів Ленінградського українського товариства імені Т. Г. Шевченка.

На все життя запам'ятали ми цю поїздку. І як співали на місці закладання пам'ятника в Ленінграді, і як відвідували того ж дня Меморіальну кімнату — колишню майстерню Шевченка-художника в Академії мистецтв.

Тут відбувся урочистий вечір, присвячений 175-річному ювілею від дня народження українського Кобзаря. Він організований ленінградським шевченкознавцем Петром Журом. На вечорі виступали українські лірники, коб-

зарі і бандуристи спільно з ленінградськими музикантами і співаками.

Великим успіхом у присутніх користувались учасники хору «Родина» Гнідинської школи, які виконали фольклорну вокально-хорову композицію «Весняночка». «Наша дума, наша пісня не вмре, не загине», — такими словами закінчили свій виступ юні фольклористи. Діти подарували Академії мистецтв від своєї Малої Академії народних мистецтв український коровай і рушник зі свого села, вручили також пам'ятну керамічну медаль із зображенням етнографа П. П. Чубинського, ім'я якого носить Мала Академія народних мистецтв. На вечорі був присутній онук П. П. Чубинського — ленінградець Вадим Васильович Чубинський, який гаряче привітав малих «академіків».

Корисними пам'ятниками були зустрічі в Ленінграді. По традиції в Гнідинській школі кожного року в березні проходить Шевченківське свято, на якому завжди присутні працівники Київського музею Т. Г. Шевченка. Цього разу в березні також відбулося це свято. На ньому учасники хору «Родина» охоче розказали гостям і своїм школярам про ті хвилюючі шевченківські дні в Ленінграді.

Любов до рідного поета влилась в дитячі серця разом з піснями українського народу. Вірю, що цю любов вони пронесуть через все своє життя і передадуть наступним поколінням.

Світлана
РАЗУМОВСЬКА,
вчителька Гнідинської школи.

Стаття в газеті «Трудова слава»,
1 вересня, 1990 рік

Учні Бориспільщини
за кордоном

НЕЛЯ ВІЛОУС, учениця 9-го класу Гнідинської школи, справляла дуже приємне враження. І не лише своїми фізичними даними, розумовим розвитком, а й тою безпосередністю, щирістю емоцій, якими так доповнювала свою розповідь.

Жила Неля за кордоном майже місяць — з 10 липня до 5 серпня. У Канаді, в невеликому місті Едмонтон, що за півтори тисячі кілометрів від Торонто. Серед своїх однолітків (там їх називали студентами) з Інституту святого Івана, котрого утримує канадське Товариство української мови, і де нащадки українців, вихідці з наших земель, вивчають і удосконалюють свою українську мову.

Передувала цій поїздки досить ретельна підготовка. Дізнавшись, що Київське Товариство української мови має кілька путівок для поїздки учнів у Канаду, у Гнідинській школі провели своєрідний конкурс. Розробили питання, критерії з тим, щоб поїхала до Канади дійсно та дитина, котра і знаннями, і розвитком заробила це право. Право представляти свою школу, українських учнів, і не осоромити їх. Брали участь в конкурсі десять учениць, але право виборола Неля.

В Києві з Нелею та іншими претендентами провели співбесіду. І п'ятым учнем 8—11 класів Товариство вручило путівки. Разом з Нелею до Едмонтона полетіли ще Галія Колозюк та Олесь Сидорук з київських шкіл.

А зупинка в Брюсселі переслідувала...

бус до Едмонтона і ми поїхали. Через два дні були вже на місці.

— А що собою являє Інститут святого Івана, як вас там зустріли і чим там займалися?

— Зустріли нас дуже привітно, як рідних. Розмістили в окремій кімнаті, на другому поверсі. Взагалі, Інститут, — це велике чотириповхове приміщення, в якому протягом літніх місяців живуть і харчуються, розважаються студенти, тобто учні з різних міст Канади, котрі хочуть удосконалити чи вивчити українську мову. А заняття проходили в іншому приміщенні, неподалік

нах — вишивна хрестиком, розпис «писанок», лінорізання, вишлювання по дереву. До речі, вишивають там трохи інакше, ніж у нас. А в ті рамки дерев'яні, на яких випаювали візерунки, потім вставляли ікони і в кінці місяця їх освячували в Інститутській каплиці.

— А не відчували якогось обмеження чи складностей у спілкуванні з канадськими дітьми?

— Ніякісеньких. Там більшість дітей було таких, що вже досить добре знали українську.

Якщо не знали якогось слова — доповнювали англійським, а ми перекладали і виходило так, що

ада, з нами не весь день була, бо після уроків вона йшла в Банк на роботу. Вона влітку вирішила заробити собі грошей, щоб заплатити за майбутнє навчання в університеті. Але однієї неділі вона приїхала на свій автомобіль і весь день возила нас по місту.

— Що найбільше тобі там сподобалося?

— Найбільше вразили люди. Привітно, просто, доброзичливо. І це — багато фруктів різноманітних.

Ми ніде не чули якись голосних перегуків, на вулиці не бачили безцільно блукаючих людей, молодих чи старших. Та

Українця у тому місті, де ми були, дуже багато. Містечко Вегривел, поблизу Едмонтона, наприклад, процентів на 80 — українці. Здавна тут живуть. Причому українську мову знають не тільки ті, що приїхали сюди років 50—60 і більше тому, а й молодь.

— А як ви відпочивали у вихідні дні?

— Разом з усіма. Іздили автомобоом до Кітінського озера, біля невеликого озера. Спали в спальних мішках. Зустрічались з «бараїнаками», тобто учнями 8—12 років з табору відпочинку «Барвінок» для дітей канадських українців. Смажили на вогнищі сосиски, каталися на катамаранах, грали в волейбол. Там взагалі всі дуже люблять спорт. І ніде на березі чи в лісі не бачила жодної консервної баночки чи розбитої пляшки.

Ми перші, кого Канадське Товариство української мови запросило через наше Товариство української мови. Перша спроба вдалася. Тепер такі поїздки стануть регулярними. Можливо, й у нашу школу колись приїдуть канадські діти. З радістю їх зустрінемо.

Веселу вела Т. ЗАРУДНЯ.

На фото: 1. Неля Вілоус уже вдома. 2. Студенти 28-х літніх курсів українськознавства «Освіта» (трирічних), що при Інституті святого Івана в Едмонтоні. Серед них — Неля Вілоус, Олесь Сидорук, Галія Колозюк — учні з України. 3. Військовий монумент «Писанка» в місті Вегривел. Ного встановили до 70-річчя еміграції мешканців містечка з українських країв.

Найбільше сподобались люди

тан, який летів до Торонто.

— І які ваші перші враження на канадській землі? — запитую Нелю.

— Почалося з не дуже приємного факту. Наш літак прибув невчасно, нас ніхто не зустрів. І сидіти ми в аеропорту самі, без копійки грошей, бо ніхто нам їх не поміняв на дорогу, майже всім година. Працівники аеропорту, правда, бачачи самих дітей, та ще й іноземців, котрі й говорять добре по-англійськи не вміють, нагодували нас. А потім викликали отця диякона Мирослава, який володів українською мовою, і він забрав нас додому ночувати. Вранці купив нам квитки на авто-

— І що саме ви робили на заняттях? Яка роль відводилася вам, учням з України?

— Читали уривки з художніх творів, тексти писали. Нас теж викликали читати, щоб канадські учні вчилися по-сучасному вимовляти звуки, деякі слова, ставити правильно наголос. Тобто, ми були на уроках як консультанти. Тексти читали, наприклад, такі: «Про перших емігрантів», «Хто є канадець» і т. д.

Заняття тривали з 9 до 12 години, потім обід в Інституті, після обіду самі прибирали приміщення, готували домашні завдання в бібліотеці або на траві в дворі. А потім займався в різних гурт-

ми удосконалювали англійську, а вони — українську. Це були своєрідні курси удосконалення мови. Але для канадських учнів — платні, а для нас — ні.

Спілкувалися вільно, говорили про все. Вони люблять співати українських народних пісень. Я грала на баяндрі. От тільки сучасних пісень наші вони майже не знають. То ми їх учили... І літературу більше колишню читають. Але дуже цікавляться нашим сучасним життям, звичаями, навчанням.

— А ти там подружилася з ким-небудь?

— Так. Мені дуже сподобалися дівчатка Діана і Крістіна. Крістіна, пра-

170	16.09	Зубенко Тамара М.
171	20.09	Тришадко Ярослав Ж Таммівська Віра Василівна
172	20	Євстрашнюк Зоя Петрівна
173		Білий Євдокія Миколаївна
174	22.09	Петушков Віктор Анатолійович
175	22.09	Центральний інститут виховання вчителів (35 осіб)
176	23.09	Редактор 1-ми «Радянська освіта» Головний редактор Видавництва Кришинева. Гнідинське село Заст. головного редактора, Народна освіта
177	25.09. - 29.09	Табачук Ольга Іванівна Гадлер Оксана Володимирівна Волощина Ірина Василівна Тригорцев Тамара Миколаївна Тройко Віра Василівна Завірюха Тамара Володимирівна Маркута Марія Миколаївна Савчук Євдокія Трохимівна
178	30.09	Ніколаєвська Олена Володимирівна
179		Березівська Світлана Юхимівна Мазур Надія Іванівна
180	30.09	Зубенко Тамара Олександрівна
181	4.10	Захвеська Катерина Леонтівна
182	1-4.10	Антонічук Лотаря Іванівна
183		Дідух Євдокія Іванівна
184	4.10	Монченко Ніжана Миколаївна
185	10.10	Директор школи Миколаєвська Ірина
186	10.10	
187		Бурда Ніна Олександрівна
188		Цибуха Ірина Миколаївна

Стаття в газеті «Трудова слава»,
13 листопада, 1991 рік

ЗАПРОШЕННЯ з Америки на Другий Світовий з'їзд Українських професійних вчителів пришло несподівано. А вже в кінці червня я приїхала до Філадельфії. До Америки приїхала велика група вчителів-українців з різних країн з метою об'єднання зусиль на розвиток українського шкільництва в світі.

Україні, утвердження її як держави він вкрай необхідний.

Разом з Іриною Калинець ми провели багато зустрічей з українськими громадами в Нью-Йорку, Філадельфії, Валвуді, Вашингтоні, Чикаго, Гарвардському університеті, Ютиці, Гантері та інших містах.

Головна їх мета була в тому, щоб привернути увагу українців Америки до одної з найголовніших

проблем.

Розповідаючи про нелегкі проблеми освіти на Україні, одночасно цікавилися проблемами шкільництва Америки. З цією метою зустрічалися із працівниками Міністерства освіти у Вашингтоні, мали змогу отримати щойно видану Програму президента Джорджа Буша з питань освіти до 2000 року. Це стратегічний план перебудови школи, в якому передбачено за-

яни ще в інших країнах професійних сферах. Це один із видів прилучення учнів до мистецтва. При школі професійно випускається газета і журнал учнівської творчості. Дя цього є необхідна техніка. Окрім англійської, діти вивчають чотири мови: французьку, латинську, німецьку і іспанську; математика — 4—5 разів на тиждень; музика — 2 рази. Обов'язкових навчальних предметів лише п'ять.

Вчитель отримує щомісячно близько п'яти тисяч доларів, директор школи — більше семи тисяч (він має чотири штатні секретарки і двох заступників. Одна із секретарок веде фінансові справи). Педагогічне навантаження не 18 год, як у нас, а 25 год. Робочий день восьмигодинний, нормований. На мого запитання, скільки вчитель перебуває у школі, мій колега відповів, що «8 год до 14 год, 48 хвилин. Оді, 48 хвилин мені також багато про що сказали. Перерви між уроками тривають чотири хвилини. Навколо школи під відпочинкову і спортивну зони зайнято 16 гектарів землі, яка засіяна травою і ретельно доглядається. До вузів після закінчення цієї школи йдуть близько 95 відсотків учнів.

Вчителів та роботу школи з директором приймає шкільна рада на конкурсній контрактній основі. Минулого року в цьому штаті було 20 вакантних місць, вчителів на які подали заявки 4 тисячі бажаючих. Всі вони проходили відбірковий конкурс і давали пробні уроки. Участь у конкурсі всім оплачувалась.

Валентина СТРІЛКО,
директор Гнідинської середньої української національної школи.

НА ЗНІМКАХ: 1. Вхід до Українського національного дому в Нью-Йорку. Зліва направо: Євген Федоренко, голова шкільної ради суботніх українських шкіл Америки Ірина Калинець, Марта і Роман Данилюк та Валентина Стрілько.

2. Українська американська координаційна рада подарувала Гнідинській школі ксерокс. Зліва направо: вчитель історії Гнідинської середньої школи Василь Галатенко, представник координаційної ради в Києві п. Роман Данилюк та письменник депутат Верховної Ради України Павло Мовчан при передачі подарунка.

(Далі буде)

У нас і у них

Роздуми з приводу поїздки до США

української освіти в світі. Магдаліна Лозова, наприклад, підготувала доповідь на тему «Українське шкільництво в Бразилії та його будучність», професор з Канади Іван Соколовський ділився досвідом роботи за українсько-англійськими програмами розробленими Міністерством освіти Альберти в Канаді. Професор Ярослав Грицьков'ян говорив про проблеми українських шкіл в Польщі та інших країнах Східної Європи. Цікавими були виступи з досвіду роботи директора школи Святої Софії (Канада) Надії Луцької та координаторки програм шістьох шкіл Оксани Винницької, яка тривалий час працювала в школах України. Її погляд на стан шкільництва в республіці викликав особливий інтерес у присутніх. Сестра Емілія розповідала про становлення і розвиток українських шкіл при українських католицьких церквах. В таких школах зараз в Америці навчається 2.500 українських дітей від садочка до VIII класу. Разом з монахинями тут працюють світські вчителі.

Про проблеми освіти на Україні говорили депутат Верховної Ради, завідувач Львівським обласним Ірина Калинець і автор цієї статті. Наші виступи сходились у головному порятунку України — в розвитку української національної школи.

З'їзд затвердив Статут Світової Спільноти Українських Професійних вчителів, обрав керівні органи. Це був перший майже повний крок до консолідації сил українських педагогів світу. В час проголошення незалежності

проблем України — становлення українського шкільництва. З цією метою ми виступили на сторінках преси: газети «Свобода» та «Америка», а також дали інтерв'ю для «Голосу Америки».

Треба сказати, що зусиль не були марними. Незабаром, як відгук на наш виступ, в газеті «Свобода» з'явилося декілька матеріалів, присвячених тяжкому стану освіти на Україні. Зокрема, привернула увагу стаття Мар'яна Коця «Неймовірна дійсність». Автор торкається найбільш важливого питання для школи — видання нових підручників, які розроблені і апробовані в Гнідинській школі.

Знайомилися люди, які відгукнулись на ці проблеми і взяли участь активно допомагати. Це п. професор Роман Воронка, голова українського допоміжного комітету Америки п. Богдан Бурачинський, Голова шкільної Ради суботніх українських шкіл України п. Євген Федоренко. Український народний Союз та ряд інших зацікавлених осіб і організацій. Вже зібрана певна сума грошей, створений організаційний комітет, є домовленість з Міністерством освіти України та республіканським Товариством української мови імені Тараса Шевченка «Просвіта» видати «Буквар» Д. Чередниченка та «Читанка», упорядковані Г. Кирпою, 500-тисячним тиражем для українських шкіл до 1.09.1992 року.

Виявили бажання допомагати становленню українського шкільництва в республіці і активно прилучились до цієї справи різні українські зарубіж-

безпечення дошкільної підготовки кожної дитини, об'єднання зусиль, щоб у видних навчальних закладах навчалось до 90 відсотків випускників.

Я мала змогу переконатися, що всі основні установи вже активно працювали на президентську програму Правда, познайомилися з роботою американських шкіл не було можливості, бо діти і вчителі були на вакаціях. Але в декількох освітніх закладах я все-таки побувала. Це була, як мені пояснили, звичайна школа, яка не відзначається багатоматеріальною базою і високою зарплатою платою вчителів. Є багатші і набагато кращі школи. Тут вчать 500 дітей 6, 7, 8 класів. Кожен кабінет має необхідну техніку, а школа — декілька ксерокопійних систем, комп'ютерний клас, в якому до послуг учителя і учнів близько восьмисот різних програм. У більшості класів килимове покриття, парти для одного учня. На стінах немає ніяких гасел і малюнків, окрім дитячих робіт. Дві стіни в класах зайняті під учнівські дошки, а вгорі на передній стіні, над дошкою — годинник. Парти стоять в довільному порядку. Я не бачила класу, де було б «потилічне» їх розміщення.

Кожна школа в Америці має свою учнівську форму. Дуже багата шкільна бібліотека. Щороку замовляються найновіші видання, а старі віддаються вчителям. У школі є свій театр, який щороку ставить п'єсу-прем'єру. При цьому автобус письменнику платять грошар, бо учнівський колектив бере нові твори.

Приємно повідомити

ГНІДИНЦІВ ПОКАЖУТЬ В ЯПОНІ

Японська телекомпанія ви, народознавства, во розпочала зйомки доку- ни охоче брали інтерв'ю ментального фільму про у вчителів і жителів села, народ України. У січні на знімали недільну службу ступного року він буде в церкві, сільське весілля, хор «Родина». За демонструватися на 35-мі ля, хор «Родина». За льйонну аудиторію краї- фіксували вонні і сільсь- ни ранкового сонця. Час ку виборчу дільницю, ко тину документальної стрі- ли проходив всеукраїнсь- чки буде присвячено і кий референдум і выбо- життю Гнідинської школи ри президента України. та народним звичаям і Після завершення зйо- обрядям. Оператори і мок гості пообіцяли по тележурналісти, далекосхі- дарувати документальну дної країни цікавилися кінострічку Гнідинській уроками української мо- школі.

ЛІТЕРАТУРА ПРИЛЕТІЛА «МРІЄЮ».

Як стало відомо, літак «Мрія», який приземлився цими днями на аеродромі в Гостомелі, поблизу Києва, доставив з Нью-Йорка близько 150 тонн цінного вантажу для дітей, які потерпіли в результаті чорнобильської катастрофи. Разом з вантажем прибув і подарунок для Гнідинської се- редньої школи — ціла бібліотека підручників та художньої літератури. Автори книг — представники української діаспори, які проживають у США. Книжки зібрав і передав для гнідинців один із засновників фонду Америки «Рідна школа в Україні» меценат Мар'ян Коць.

В. ТЮТЮН.

Стаття в газеті «Трудова слава»,
1990 рік

Тут є чому повчитися

(Продовження. Початок у номері за 20, 25 червня н.р.)

3. Вашингтон. Садов-школа Монтессорі

Невелика двоповерхова будівля в якійсь припітній вулиці в районі Нью-Йорк. Тут працює дитячий садок для 72 малюків, які приїждять з США віком від 2,5 до 7 років. Цей садок приваблює дітей і батьків не тільки домашнім затишком, а в першу чергу організованою роботою за системою Монтессорі. Головна перевага цієї системи в тому, що дитячі групи формуються не за одним віком, як це традиційно робиться у нас, а в кожній кімнаті є діти від 2,5 до 7 років. Це дає можливість дітям турбуватися одне за одного і вчитись одне в одного. Навчання почуття турботи і відповідальності за майбутнє є дуже важливим.

Здавалось би ця система з'явилась і прийнята кожним. Для цього працює ціла промисловість. Тому тут без особливих складностей виписують географію, карту на спеціальних картах, вивчають математику і писемність. Як відомо, в системі Монтессорі в кожній кімнаті діти одночасно мають можливість займатись різними справами: читати, писати, рахувати, грати з ляльками та речами дитячого господарства, слухати музику, вивчати географію, ліпiti, малювати, одним словом все, що забажають.

Все це контролюється двома виконавцями, кожна з яких дотримується більше 10 дітей. Вони слідкують за тим, щоб виконавці брали різні завдання, які максимально і різноманітно розвивають їх творчість. Вже в 4 роки діти легко вивчають таблицю множення, а з двох років починають вчити французьку мову. Спів і читання книжок проводяться щоденно п'ятима виконавцями. Спеціально людей з музичною освітою немає.

Велику увагу в дитячому садку приділяють виробничо-практичним навчанням: умінню вдягатись і роздягатись, чистити одяг, доглядати за своїм здоров'ям і так само. Для цього також існує ціла система навчання, з якою кожна дитина працює індивідуально.

Дуже люблять діти одне кімнату, куди вони потрапляють по черзі, де чи трієць від групи. Тут приділяється більша увага кожному вихованцю.

Будинок дітям Сміливо, а куточки, де виконуються діти різного віку і де тут їм порозуміються і маленьким кімнату. Найбільше мамі цікаво, до чого діти сядуть, бо, бачила жодного ліжка, по окремим спальним кімнатах. Маленькі ліжка сховані за ширмою і займають дуже мало місця, а простирадла і ковдри висунути, як в загальному вигляді не перевищують розміри звичайного ліжка.

На час спання все це розставляється по кімнаті. Подушки завжди завідані, як пояснила завідуюча, це не дозволено медичною. Площа будинку використовується надзвичайно ретельно. Маленький ігровий майданчик на вулиці завжди заповнений дитячою іграшкою на вулиці спланований детально для кожної групи. Діти одні по гуляють — інші діти їдять або сядуть. Все тут продумано до дрібниць. Залишила це приміщення з думкою, що таке можна було впровадити у нас. Навіть приватно. Тут треба працювати дуже багато і нам, і державі.

Вже після від'їзду до Нью-Йорку мені повідомили з Вашингтону, що садок Монтессорі підготував і провів виставку про Україну. Діти вирішили підтримувати з нами зв'язок. Україну пізнає світ.

Вашингтон. Реймонд-школа

Це державна школа, де вчать діти від 4 років до 6 класу, здебільшого негри, тобто школа і садок об'єднані. Всього 720 дітей. Директор школи, негритянка за походженням, Дібора Нісінг, очолює школу вже п'ять років. Коли прийшла, то не було ні заступника, ні секретарки. По штату в державних школах вводиться заступник, якщо є більше 600 учнів у школі. Тепер вона має заступника і ту

школу, і отримувати зарплату плати, як викладач. Живучи в умовах бідності, ліквідувати установи, які були встановлені, як Батьки віддали в школу, як змовою курсу в школі, лі отримувати відшкодування і можуть працювати секретаркою. Це потім з'являється зарплата. У цій установі працює в одній школі 11 викладачів до 2 класу, від 3 до 6 класу. Навчальні в університеті всі працюють

лише з одним класом. Тобто система навчання максимальних умов для набуття якнайвищої майстерності на певній ділянці роботи тут, як і в усіх інших школах, займає головне місце.

Кожного вчителя протягом року має в тиждень «вікно». Одноступенчово «вікно» у вчителів 1, 2, 3, 4, 5, 6 класів. Це дає змогу їм збиратись разом вчителів і обговорювати свої проблеми, відкодувати інші уроки, збагачувати педагогічну майстерність.

Фізкультура — раз на тиждень. Ці уроки проводить вчитель спеціаліст, трудового навчання немає. Воно здійснюється через гурткову роботу. За зошити, за класне керівництво ніякої оплати не отримують. Це є обов'язком у прямих обов'язках вчителів.

Школа випрацювала спеціальну програму, яка дає їй додатковий прибуток. Вчителі разом з дітьми розробили проект кросів, уклали контракт з підприємством, яке за їх ескізом зі свого матеріалу виробляє кросівки, а школа їх продає по 25 доларів, 13 доларів віддає підприємству — решту залишає собі. На кросівках — реклама і назва школи.

Валентина СТІЛЬКО,
заступник представниці Президента до Ілліноїської області.

На фото: трійка читання в 1 класі Реймонд-школи.

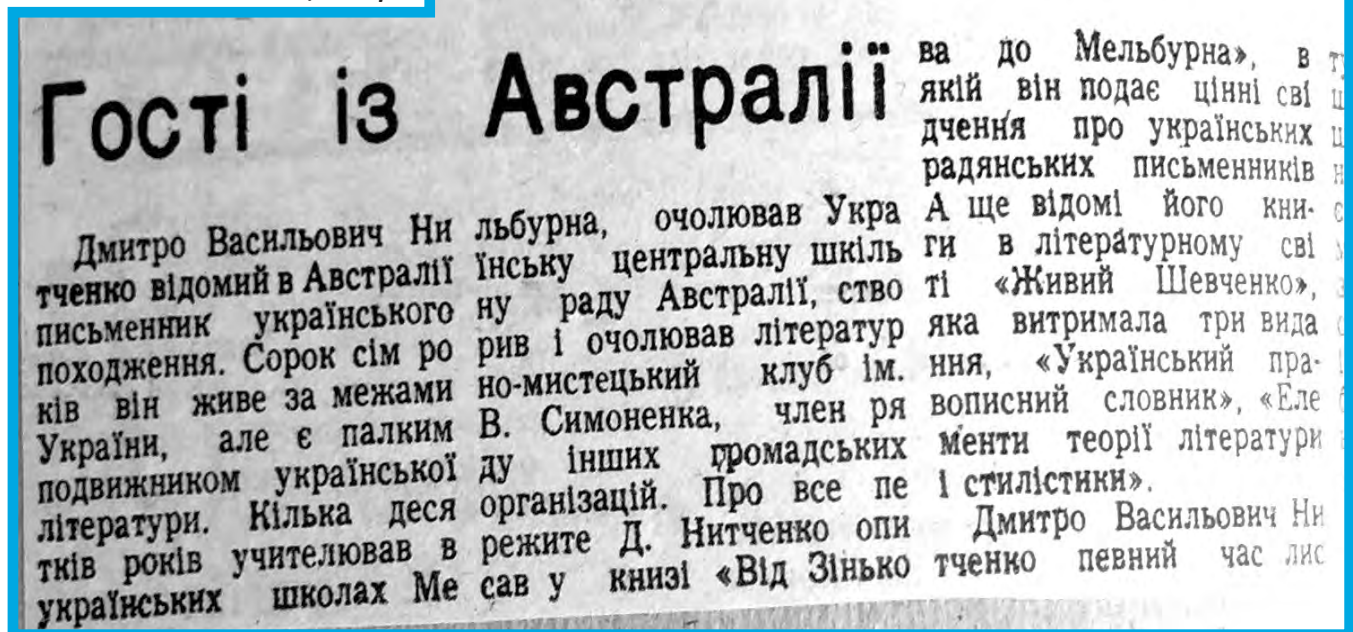
В. Стілько з директором та заступником Реймонд-школи, в руках

Стаття в газеті «Трудова слава», 1990 рік

Стаття в газеті «Трудова слава», 1990 рік

Тут є чому повчитися

(Продовження. Початок у номерах за 20, 25, 27, 30 червня та 2 липня)

6. Філадельфія. Велш Велі школа

Тут навчаються діти 6, 7, 8 класів. Навколо школи величезна територія в 18 га, на якій ростуть лише трава та ардіка дерева. Безліч спортивних майданчиків. Тут є де відпочити і зайнятися спортом. В навчальному плані поруч з традиційними уроками є театр, комп'ютерна грамотність, бібліотечна справа, чотири іноземні мови по вибору.

Для організації ефектної роботи школи вчителі щодня збираються на 30-40 хвилин обговорити деякі проблеми.

Понеділок — зустріч з адміністрацією.

Вівторок — обговорюють плани підходу до навчання деяких дітей (2-3 учні).

Середа — конференція з психологом, що дає певні інформації про дітей.

Четвер — конференції з батьками чи учнями або зустріч з психіатром чи медиком.

П'ятниця — зустріч з учителями, що вчать дітей, які не відвідують школу.

У розпорядженні вчителів та учнів цієї школи 700-800 різних комп'ютерних програм. Висока

організація навчальної діяльності приваблює багатьох учителів, батьків. До вусів ідуть після закінчення цієї школи близько 95 відсотків Район, в якому знаходиться школа, вважається престижним, і в цьому верстатшовані в ньому. Тому в минулому навчальному році на 20 вакантних місць до цієї місцевості було подано 4 тисячі заяв. Кожен із претендентів дав пробні уроки, за які всі отримали трохи, заповнивши обов'язкові анкети дані та представив рекомендації. На роботу прийняли найбільш талановитих.

У цій школі вчителі отримують непогану зарплатну плату: 50-60 тисяч за рік отримує вчитель, більше 70 тисяч доларів — директор. В Америці в державних школах можуть вчителі отримувати і більшу зарплатну плату. Далеко менші зарплатки у вчителів приватних шкіл, а також у тих педагогів, що працюють у школах при церквах. Це може бути і 25 тисяч, і менше доларів на рік. Плата залежить від освіти, стажу роботи, педа-

гогічного навантаження, а також штату, на території якого знаходиться навчальний заклад. Викривлення Америки спільно з адміністрацією намагаються мудро використовувати щільний бюджет. Скажімо, в цій школі, щоб переорієнтувати фінансову кризу, всі вчителі вирішили деякі дні без оплати не працювати і в такий спосіб зберегти колектив, частину якого за браком коштів треба було скорочувати.

Контроль за роботою вчителів здійснюється директором або його заступником, якщо такі є. Проводяться контрольні зрізи, відвідуються уроки в кожного вчителя, а в кінці року всі працівники школи за підписом директора видаються характеристиками, де об'єктивно фіксується робота вчителя, висловлюються зауваження та пропозиції щодо її покращення.

Існує затверджена державними установами система перевірки шил та роботи вчителів, якою користуються інспектори. Контроль і дисципліна в Америці стоїть на одному із найважливіших місць.

Українські суботні школи

Найбільше диво для мене було побачити велику мережу українських суботніх шкіл, дбайливо вибачивши для них книжки. Для дітей є такий посібник як «Історія української культури», «Історія України», «Географія України» та багато інших, про створення яких сьогодні ми лише починаємо говорити і робити перші кроки. Неоціненна заслуга в тому, що суботні школи успішно функціонують, Євгена Федоренка, голова шкільної Ради суботніх шкіл Америки. Де кілька десяти років він займає цю посаду, завдяки чому українські школи там, мабуть, більше, ніж наше Міністерство освіти за всі роки радянської влади.

До послуг вчителів розгалужена мережа навчальних програм та підручників, журнал «Рідна школа», посібники. Щороку на Союзі, в мальовничому курортному містечку для вчителів, що викладають в суботніх школах, організують

ся курси підвищення кваліфікації, які поєднуються з відпочинком. По закінченні курсів кожний учасник складає іспит і отримує відповідну посвідку. Курси проводяться безкоштовно, а всі витрати бере на себе згідно з домовленістю, Український Народний Союз — найбільш масова організація українців Америки та Канади. Я була учасником цих курсів і мушу сказати, що вони організовані розумно і ефективно.

А всі українські діти відлітку проводять свій час в СУМ'янських таборах, які організовує Спілка Української Молоді (СУМ). Тут вони отримують хороші курси вивчення, табори формують у дітей національну свідомість і відність українця. Пласт, СУМ — організації, що мають в Америці авторитет, вони виховали багато свідомих українців.

Диспорна Україна за всі роки свого поселення в Америці завжди бережно ставилася до осві-

ти, вбачала в ній основу збереження кореня нації. Українська освіта була тим життєдайним джерелом, яке давало сили для утвердження себе як людини в чужій стороні. Тому поруч із широкою мережею суботніх українських шкіл в Америці заснована і діє Українська Спілка Професійних Учителів, членами якої є вчителі, що працюють в українських школах різних країн світу. Другий з'їзд цієї спілки відбувся в червні 1991 року.

Українська Спілка Професійних Учителів (УСПУ) — це незалежна організація українських учителів, що служать усім дітям України. Метою УСПУ є агітування українських учителів у справі становлення і розвитку українського шкільництва, сприяння національному й духовному відродженню нації.

УСПУ керується гаслом: «Вчитися, вчити, виховувати!» Має свою емблему, яка затверджується з'їздом. Вона прагне об'єднувати українських учителів діаспори в Україні на ґрунті національної гідності і культури, сприяти в створенні освітніх центрів для підвищення методичних знань учителів, обміну досвідом, проводити науково-методичні дослідження, розробляти наукові плани, програми, методичні посібники, підручники та розвивати видавничу діяльність.

Одним із завдань Спілки є обмін дітей і молоді, організація курсів для вчителів.

Валентина СТРІЛЬКО,
заступник представниці
Президента по Київській
області.

Філадельфія. Школа вчителів Св. Василія. Про-
владі в мексикі — країні Україна

(Далі буде)

Стаття в газеті «Трудова слава»,
1990 рік

Тут є чому повчитися

(Продовження. Початок у номерах за 20, 25, 27 червня д.р.)

4. Вашингтон. Школа при церкві Св. Юди

Чепуренька, простора школа, де вчаться 420 дітей від садочка до 8 класу. Тут працює 18 вчителів на повну ставку і 4 вчителі на півставки. Навчання платне. Школу люблять і вчителі, які працюють тут за порівняно дуже низьку заробітну плату, і батьки, яких влаштовує високий рівень навчання, дисципліна і вивчення релігії як основи виховання загальнолюдських моральних цінностей.

Директор Чарлз Достергаф, 48-річний пенсіонер, веде нас по школі.

Ідуть уроки, і ми заходимо до класів. На нас майже ніхто не звертає уваги. Урок комп'ютерної грамотності в 5 класі. Минулого разу діти склали вітальні вірші своїм батькам, цього разу вже вносять їх до комп'ютерів. Поряд з учителем в класі працюють батьки, допомагаючи дітям освоїти нову техніку. Всі 20 комп'ютерних систем придбані безкоштовно через магазини, де батьки купляють їхні промислові товари. Пізніше я бачила батьків у багатьох місцях: одні чергували в шкільному медичному

центрі, інші робили з дітьми прикраси до наступного свята чи говорили з учителями про проблеми навчання.

Деякі уроки запам'ятовались, особливо математика в 1 класі. Всі діти сиділи на килимках на підлозі і мали перед собою кольорові цукерки, друквані папірці, куди треба вписати кількість цукерок кожного кольору. Вчителька в цей час сиділа на столі і уважно спостерігала за роботою. Інколи декому допомагала.

Урок про планети в 6

класі не був схожий на наше природознавство чи біологію. Парти поставлені так, як кому зручно. На перший погляд в класі повний хаос. Вчителька сидить за своїм робочим столом позад учнів, а вони по черзі групами демонструють, як я зрозуміла, витворені власною уявою п'єси, які повинні відповідати різним теоріям походження світу. Решта мусять відгадати, яку теорію походження світу продемонстровано. Один хлопець для цього приніс у клас ще й ковдру, якою накривався під час демонстрування. Хаос, що ніби то панував у класі, насправді був контрольований учителькою, бо наступний етап — перегляд кінофільму — відзначався тишею і напруженою працею.

Затишна і багата на книжки бібліотека приваблює багатьох учнів. Тишею, святістю, таємничістю завжди зустрічає учнів церква, де проходять урочисті свята школярів і вручення посвідчень про закінчення школи.

Філадельфія. Школа-академія Св. Василя

При жіночому монастирі святого Василя Філадельфії 1931 року монахинями з України була заснована українська школа для українських дітей. Нині в ній навчаються діти вчата 9—12 класів не тільки українського походження. Майже всі випускниці продовжують навчання в коледжі, який діє при монастирі.

В школі навчається 350 учнів і працює 33 вчителі. Їх з

на, що читає курс мистецтва при школі. Надзвичайно розумна жінка, ве села, дотепна, життєрадісна. У монастирі провела 37 років. «У всіх класах вивчають українську мову, — з гордістю говорить вона, — ніхто з дівчат не відмовляється це робити, хоч більшість учнів — американці. Окрім англійської та української мов вивчається ще п'ять мов, з одночасно і

кож бухгалтерську справу і їзду на автомашинах. Школа затишна, чиста і впорядкована, має чудові кабінети. Особливо багатим є кабінет фонотеки, де діти можуть працювати з літературою, записаною на мікрофільми. До їх послуг тисячі фільмів, магнітних записів, відеокасет. Не менш багата шкільна бібліотека, тут поруч із малечкою су

.Стаття в газеті «Трудова слава», 1990 рік.. 1990

Тут є чому повчитися

(Закінчення. Початок у номерах за 20, 25, 27, 30 червня та 2 і 4 липня).

7. Українські церкви Америки

Українці на поселеннях зберегли не тільки свою мову і культуру, а й міру. Майже в кожному місті, де вони компактно проживають, є українські церкви і автокефальні, і греко-католицькі. Це чудова архітектура споруд, справинні високою доми, історичні пам'ятки. Будівництво кожної церкви починається з нуля і буквально розуміні цього слова. Грошадя бере в держави по зину, а потім поступово повертає борг. Працюють всі прихожани, прагнуть внести бодай маленький вклад чи то безпосередньо внесенням молитв,

На фото: Вашингтон. Автокефальна українська церква Святого Андрія. Протестанська кафедра 1905 року.

Що ж робити?

Багато хто з учителів задає собі це запитання. Одні безпорадно розводять руками, інші чекають, що їм скажуть робити, деякі йдуть із школи, не витримавши жестершого перебування за межами бідності, зневірившись у моральних цінностях та ідеалах, деякі просто бездіяльно байдужі.

А роботи негачотий край. Усвідомлення того, що освіта — то є основа незалежної держави, мусять стати протверезі, вивести із стану дезорієнтації чи сплячки і докласти зорати цілковитосвітської мислі в ім'я української національної школи.

Побливе з Америки наш покус на цілий ряд думок щодо вдосконалення на системі освіти на Україні. Найперше, треба стати концент за проблемою викладання і підготовки думкованого, творчого вчителя, особливо керівника.

Варто на увагу систематифікації знань, створення класів за рівнем розвитку дітей, та індивідуальних, якнайшвидше здійсненні цього роду індивідуальних досліджень, а також виконати в предметі за вибором, починаючи з 5 класу. А в тому класі можна формувати класи — групи класів 5-6 класів, 6-7 класів, 8-10-11 класів, тобто, а це дозволить у

класах обов'язково висчасться лише 1 або 2 роки. Ними можуть бути географія, біологія, фізика, хімія, астрономія, іноземна мова та інші. Поглиблене вивчення того чи іншого курсу — то вже справа кожного учня.

Фізичну культуру в старших класах краще вивести за межі розкладу в другу половину дня і вести її по секціях. Якщо немає умов для трудово го навчання, можна спробувати поступово приривати дітей до двохтижневих спостережень та роботи на підприємствах так, як це роблять у Фінляндії. Це дасть більше користі, ніж те, струдило виконанням. — як в більшості шкіл ведеться просто формально.

Народну вишивку, кераміку, дошоводство, виробство із соломики, дозвільте їм та інші народні промисли можуть бути також запропоновані як предмети за вибором.

Закріплення за вчителем предметниками по стійких класах сконцентрує думки вчителя на суцільній діяльності роботи і сприятиме підвищенню фактичного рівня вчителя. По стійким запровадити методичні класи за вчителем саме з ними складати міркування. Це сприятиме не тільки висхідну кваліфікацію вчителів, а й якісний розвиток школи, а в разі необхідності вчителів до передових методів викладання.

система оцінювання, тому перехід до рейтингу виконаний. Про це повинні подумати не тільки школи, а в першу чергу відповідні Міністерства та відомства, щоб провести серед учительства та громадськості відповідну роботу, а також щоб новому виду оцінювання відповідали документи про освіту.

Рейтингову систему оцінювання органічно доповнять інформаційні картки батькам про успішність кожного учня, які надсилаються вчителями предметниками на основі даних їх журналі (класний журнал, як такий, ліквідується, замість нього журнал отримує кожен вчитель). Найбільшу увагу потребує індивідуальна робота з учнями.

Напевно слід відмовитися від занять після уроків. Обов'язково треба вивести посаду вчителя чи кількох вчителів, які будуть проводити уроки з 1-2 учнями одночасно із тою темою, яка визначена в класі. Тобто на окремих уроках учні будуть відсутні в класі, бо з ними працюватиме інша вчителька. Такі ставки можна ввести за рахунок груп продовженого дня. Але для цього є ще широкі можливості, мова йде про викладання всієї частини вільного часу.

Тоді резерв часу, який треба буде відпрацювати в четверть за рахунок тих самих додаткових годин

години тижневого навантаження і його можна буде спрямувати на інші важливі роботи з дітьми. І не тільки в молодших, а й у старших класах ці години можна відвести також для занять із здібними учнями, що особливо на часі. Тільки це не повинно бути додатковим навантаженням для учня. Все треба продумати до деталей. Не менш важливо залишатися проблемою самостійної, творчої праці учнів. Цьому сприятиме система контрольних робіт, екзаменів, яка чітко відпрацьована в більшості американських шкіл, а також завдання академічної правдивості, що підписують учні і тим самим зобов'язуються працювати чесно і самостійно.

Негачитого перекладу потребують американські навчальні програми, посібники, підручники, література, яку я привезла, і яку нині так потребують вчителі.

Багато чого з того можна вже зараз використувати в школах, навіть підручники. Досі ми користувались підручниками, де було зазначено: переклад з російської. А чому не може бути зазначено переклад з англійської? Всі ці питання педагогичний колектив Гіндинської школи вже почав вирішувати. Запрошуємо і бойдутих працювати тільки спільними діями, не жина вириватися із рутини і болота, в якому нині перебуваємо, тільки єдиність збудує нам доріжку.

Валентина СТРІЛЬКО, заступник голови адміністрації Каткарської

Україна

Стаття в газеті «Трудова слава»,
21 травня, 1992 рік

Малюнки народного вбрання

У Гнідинській школі відкрилася виставка народного художника України, лауреата Державної премії імені Т. Г. Шевченка І. М. Гончара. Він широко відомий у мистецькому світі як художник, скульптор, етнограф, збирач народних скарбів. Його творчість названа духовним Космосом українців. На шкільній виставці найбільш представлені етнографічні роботи, що розкривають цілу мистецьку палітру, характерну для народного вбрання, що було поширене на Київщині в недалекому минулому.

Урок про Україну

Як добрих гостей вітали гнідинці домашнім ковчаєм школярів і вчителів із США. Ця англомова делегація забажала якомога більше дізнатися про Україну, про життя і діяльність української школи. Тому для гостей був проведений урок, на якому звучали історичні розповіді, пісні і вірші про долю України. Гостей із-за океану дуже цікавила виставка учнівських робіт. А ще несподіванкою для них була пісня, яку господарі співали англійською мовою, а для нас те, що деякі їхні учні виявили бажання навчатись у нашій школі.

Запрошення Валентині Стрілько
у Львів, 1990 рік

Шановна п. В. Стрілько!

Управління народної освіти Львівського облвиконкому,
Товариство "Рідка школа" у презентації
підручника "Українська література", 7 клас-
першого підручника національної школи,
яка(ий) відбудеться 21 червня 1990 год.
(дата)

за адресою м. Львів, площа А. Микевича, № 8,
магазин "Політична книга".
Начальник управління освіти Жилинський

Китайські письменники в гостях у
гнідинських школярів, 1987 рік

Стаття в газеті «Трудова слава»,
1991 рік

У нас і у них

Роздуми з приводу поїздки до США

(Закінчення. Початок у попередньому номері).

Кажуть, нашого цвіту по всьому світу. В Америці я бачила багато прекрасних, мудрих, працьовитих і талановитих українців. За різних, здебільшого трагічних обставин, вони залишили рідну землю і стали громадянами США, але вірність Україні в серці зберегли навк. Зберегли рідну віру й мову, створили в далекій Америці українські школи, збудували українські церкви. І сьогодні, незважаючи на те, що Україна довгий час була для них мачухою, українці Америки подають руку допомоги. П. Мар'ян та п. Іванка Коцї продали свій будинок, аби чверть мільйона подарувати Україні у вигляді комп'ютерних систем для українських шкіл. Євген Федоренко, голова шкільної ради суботніх українських шкіл Америки, спільно з колегами надсилають сотні підручників та іншу дефіцитну літературу нашим школам. Максим Курис склав заповіт передати все своє майно на фонд Рідної школи в Україні, пастир Ярослав Шепелявець переказує кошти для придбання шестисот комп'ютерних систем для українських шкіл.

А чи багато себед нас таких, що ладні все віддати, аби Україна піднялася з руїн, встала з колін?

Ті, хто мав змогу зустрічатись, говорити з українцями діаспори, в за-

сторію України, її культуру, намагаються внести посильний вклад в її збереження і розвиток. Я зустріла дивовижно прекрасну людину — Мирославу Стахів. Вона збрала багатий матеріал про українську вишивку, глибоко знає історію народної вишивки на Україні. Я мала щастя бачити її чудові власні роботи: герб Київської Русі, близько сотні рушників із найдревнішими народними узорами, безліч хустинок, які кожна дівчина колись вишивала для різних обрядів. Нею поповнені найдавніші зразки узорів підризників для одягу священників. Ця жінка воістину має золоті руки. Окрім того: нею складена карта «Україна у вишивці», куди занесені типові зразки вишивок різних регіонів України.

Не менш цікавою статтю є майстер народної кераміки Наталка Кармелюк. Її вироби відзначаються легкістю стилю і неповторними орнаментами.

Щороку в мальовничому містечку США, яке зветься Верховиною, проходять фестивалі української народної пісні і народної творчості. Побувала і я на чегговому такому святі. Хочу сказати, що там високохудожніх зразків народного мистецтва я побачила більше, ніж на деяких ярмарках-виставках у нас.

Більшість українців Америки живуть Украй-

питаннях всі ці об'єднання не знаходять спільної мови, але відчуття України, вболівання за її долю досить сильне і не фальшиве.

Про один з центрів української культури в Гантері хотіла б сказати детальніше. Гантер — це невелике село в горах. Вражає дивовижною красою як зовні, так і всередині українська дерев'яна церква, що збудована, кажуть, без жодного цвяха. Поруч — капличка, великий будинок, де проходять концерти, зустрічі, виставки. Щосуботи тут можна цікаво провести час. Вдень бажуючі мають змогу займатись різними видами народного мистецтва, увечері приємно відпочити. Я мала змогу побувати тут на концерті талановитого сімнадцятирічного піаніста з України А. Слободяника, послухати виступ співака Стефана Шкафаровського, слухати музику Д. Верді, Л. Бетховена, Ф. Шопена, Ш. Гуно, В. Барвінського, Г. Майбороди. І це все у селі.

Прискіпливий читач, мабуть, чекає розповіді про американський спосіб життя, їх добробут і побут. На жаль, контрасти дуже сильні. В Москві, наприклад, я проходила митний контроль близько шести годин, а в Нью-Йорку це тривало не більше 10 хв. Великим вибором вражають магазини, одяг порівняно з нашими цінами і з урахуванням заробітної

лів. Боляче було дивитися на величезні відділи консервів для собак та котів і думати, що нашого м'яса і комісійних консервів їхні коті й собаки не їдуть. В Америці є цвинтари для любимої котів і собак.

Конкурентність і ринку змушує бізнесменів глибоко вивчати думку і бажання покупців. Невтомно працювати, а інколи навіть /робити сенсаційні винаходи. Я, скажімо, їла білий хліб, якому протягом року, але по смаку вих якостях він нагадує щойно спечений запашний м'який коровай.

На моїх очах майже місяць у Нью-Йорку, коли хмаросяг, а я з гірстою думала, що Гнідську школу будують уже 6 років. Все це дуже прикро констатувати, бо мого прекрасні землі, гідні кліматичні умови маємо Богом даний край, в якому повинні бути жити набагато краще, американці. Але мій час нищили господарів землі, зневажали мову, культуру себе самих. Тому всі лежить тільки від Від того, як швидко все це усвідомимо і почнемо будувати незалежну державу Україну, яку б, нарешті, почали б визнав весь світ.

Валентина СТРІЛКО
директор Гнідинської середньої української національної школи

НА ЗНІМКАХ:

Гантер — це лише село в горах, дивовижної краси і кої художньої цінності опора — українська дерев'яна церква, збудована, кажуть, без жодного цвяха.

Гантер, приміщення української тури. Валентина Стрілько, Ірина Калинець

Афіша про зустріч з директором
Гнідинської школи Валентиною
Стрілько у Нью-Йорку (США)

Запрошуємо
Українську Громаду

на
Зустріч із

пані ВАЛЕНТИНОЮ СТРІЛЬКО

Тема Доповіді :
Розбудова Української Національної
Школи - Фундамент Української
Держави

в неділю 23 лютого 1992 року, 1:30 по обіді
в церкві:

Св. Андрія Первозванного
New Hampshire Ave
Silver Spring ,Md.

Валентина Стрілько
Директор Гнідинської Української Національної Школи
в Київській Області
керівник Республіканського Наукового -Практичного Центру
"Українська Національна Школа"
Творчої Спільки Учителів України;
член Правління Республіканського Товариства Української
Мови ім. Тараса Шевченка
"Тросвіта"
Голова Бориспільської Районної Організації
Народного РУХУ України

При зустрічі можна буде ознайомитись із проробленою працею
Гнідинської Школи, експонатами Малої Академії Народних
Мистецтв і виданням "Жива Вода".

влаштовує місцевий Відділ УККА і Парафія св. Андрія
Вступ: добровільні датки на розбудову Української Національної Школи;
за довідками звертатись до Наталки Кормелюк
(301 - 770-7237)

Українець Максим Курис

ПИСАВ ЦІ КАРТИНИ В АМЕРИЦІ. І
ВСЕ ЖИТТЯ ЖИВ НАДІЄЮ, ЩО
ВОНИ БУДУТЬ НА РІДНІЙ ЗЕМЛІ.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ І НАША
ПОДЯКА ЗА ПОДАРУНОК–ЗАПОВІТ.

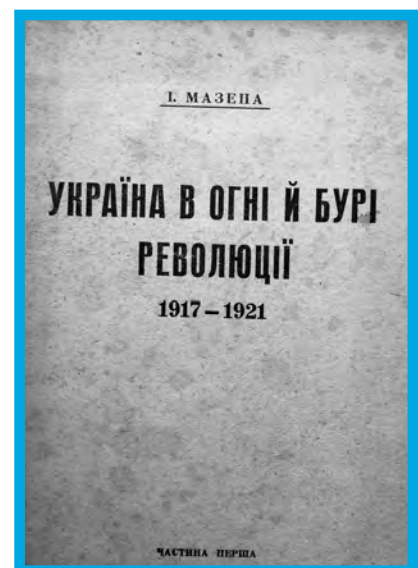
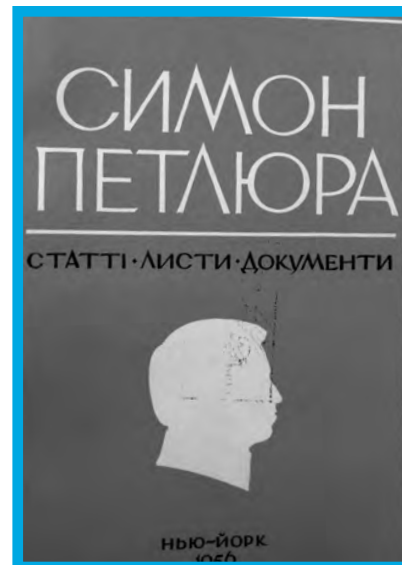
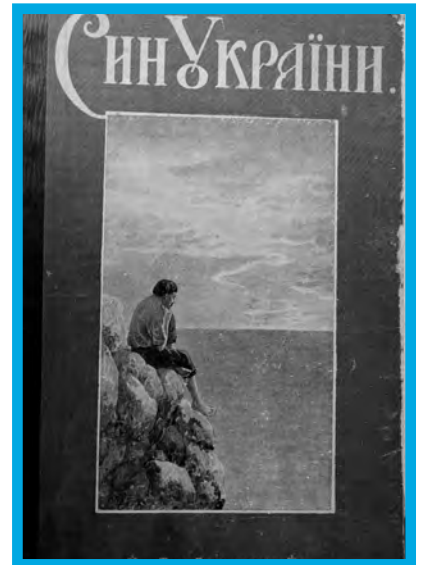
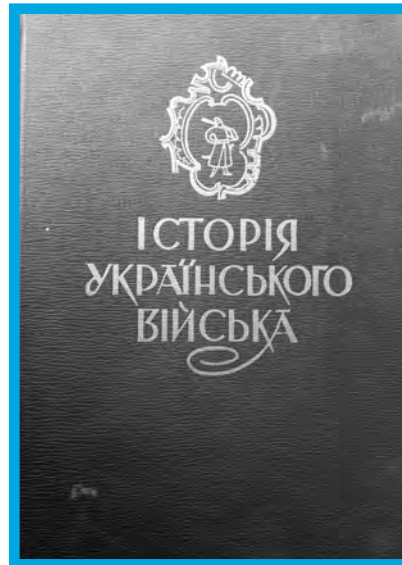
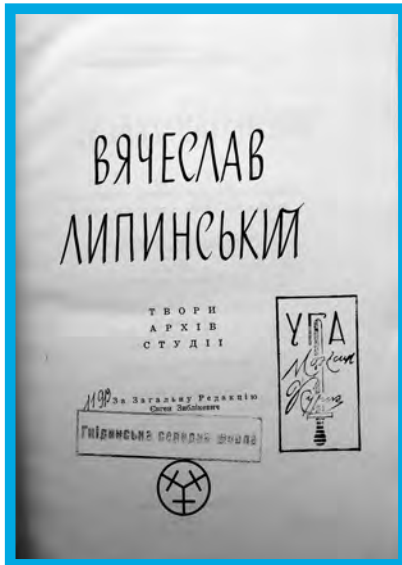
Книги із бібліотеки Максима Куриса (США), подаровані школі

Одна з багатьох картин Максима Куриса (США), подарована Гнідинській школі, 1990 рік

КНИГИ З БІБЛІОТЕКИ МАКСИМА КУРИСА

*Директор Гнідинської школи
Валентина Стрілько біля
резиденції Президента США,
1990 рік*

Юна бандуристка Стрілько Марина

*Валентина Стрілько, директор
Гнідинської школи, в парламенті
Канади*

**ПОЕЗІЯ УЧНІВ
ГНІДИНСЬКОЇ ШКОЛИ
У ЗБІРЦІ «СВОЮ
УКРАЇНУ ЛЮБІТЬ»
(Уривки з книги)**

Свою Україну любіть

ЗБІРНИК ТВОРЧОСТІ ГНІДИНСЬКОЇ ШКОЛИ

ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ІМ. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
В АДЕЛАЇДІ, ПІВДЕННА АВСТРАЛІЯ

— 1991 —

Ця збірка виходить завдяки пожертвам відомих меценатів на українські цілі Марії і Михайлові Гоянам та Музею Українського Мистецтва Союзу Українок в Аделаїді, Південна Австралія.

ПЕРЕДНЕ СЛОВО ДО ЧИТАЧІВ

«Свою Україну любіть, в лихую, тяжкую годину за неї Господа моліть» — саме такі прості і вічні Шевченкові істини наша школа кладе в основу виховання дітей. А вони, щирі й безпосередні, по-своєму говорять про свою любов до України-Неньки. То любов до свого села, до рідної святої землі, до навколишнього загадкового і прекрасного світу. А подуч з тою любов'ю — біль за долю України, сум за трагічну її історію, який особливо у віршах керівника студії Ніни Григорівни Білокриницької.

Читаєш ці вірші і хочеться тихенько заспівати:

*«Два кольори мої, два кольори,
Червоний — то любов, а чорний — то журба».*

Червоними і чорними нитками витканий килимок літературних творів наших учнів, які різні за віком і вподобаннями (8 - 14 років). Та їх єднає любов до рідного слова, до поетичного мислення.

Літературна студія діє при Гнідинській середній школі Бориспільського району, Київської області вже більше трьох років. Вона є частиною шкільної Малої академії народних мистецтв і має гарну назву «Соняшник». І як соняшники до сонця, її члени тягнуться до українського слова, до України, до краси і мудрості народу.

Валентина Стрілько

*Директор Гнідинської середньої школи,
Бориспільського району, Київської області*

ВІД УПОРЯДНИКА

Ідея виоати цю маленьку збірку поезії виникла поступово, коли ми почали знайомитися з творчістю Гнідинської школи у виді надісланих віршів, малюнків, витинанок і різьби, в процесі нав'язування контактів з українцями Австралії.

Нас здивував і приємно заскочив високий рівень учнівської творчості та досконале знання рідної мови і версифікації. Тут помітний вплив учителів та керівника літературної студії. І ми рішили, що було б непоправною шкодою, коли б ці здобутки учнів Гнідинської школи збирали порох по шухлядах та полицях. В цей час, коли кожне українське слово є на вагу золота, ці їхні здобутки треба винести «на денне світло», щоб багато більше людей могло познайомитися з ними, прочитавши ці ширі і непідроблені вірші, а школярі українських шкіл в Австралії могли б брати з них приклад.

Художнє слово завжди було виявом святого діла, ким би воно не було писане: початківцями чи майстрами слова, письменниками чи поетами. В цьому випадку це художнє слово написано молодими талантами, школярами різного віку та на різні теми. Але вроджений талант і майстерність віршування бачимо в кожному рядку, в кожному куплеті. Епітети, порівняння, метафори — свіжі і відмінні у кожного молодого поета, і це робить їх захоплю-

ючими, цікавими. І дивуєшся, не написані вони, часом, вправними дорослими поетами, а не лише юними початківцями?

Багатство української мови виступає у цих віршах молодих талантів у своїй багатогранній красі і милозвучності.

У своїх багатьох листах, з яких наводимо тут два, учні Гнідинської школи розповідають нам про свою школу, вчителів, своє широке коло зацікавлень та про свої мандрівки і зв'язки з іншими школами, в інших країнах. І як бачимо з листів, усьому цьому вони завдячують своїм учителям та невтомному директоріві школи пані Валентині Стрілько.

Пилип Вакуленко

Голова ТУМ в Аделаїді

Південна Австралія

Давидова Світлана, 5 кл.

Морозко ходить
З білим пензлем.
Під хатою
Калина мерзне.

Весни їй сняться
Теплі дні,
Кульбабки кульки
Чарівні.

Ми зиму просимо
Гуртом:
«Зігрій калину під вікном!»

* * *

Я розмалюю писанку чудово,
Хай допоможе пензлик — чарівник.
В писаночці сонце кольорове,
Зорі й місяць — молодик.

Колоски спітаються в віночок,
Стежечка побігла у поля.
Писаночка — горобців таночок,
Щоб раділи мама, тато, я.

Плаха Олена, 5 кл.

Ви чули, як співає соловейко
 В зеленому калиновім гаю?
 Вплітає голос і серденько
 В весняну пісеньку свою.

А потім заспівають солов'ята,
 Їх буде слухать небо і земля,
 Їх буде слухать наша біла хата,
 Бабуся, сонечко і я.

* * *

Горобці танцюють на морозі,
 Холодно під стріхою сидіть.
 Я зерна насиплю на порозі,
 Ви, коти, мені тут не ходіть!
 Горобці розхристані, дзюбаті,
 У своїх сіреньких кожущках.
 На сніданок дріботять до хати,
 Іній весь збивають на дротах.

* * *

Вишиваю рушника
 Різними нитками.
 Там калина молода
 Й рожі з солов'ями,
 І барвінку синій квіт,
 Кущ рясного глоду,
 Український рушничок —
 Символ мого роду.

Давидова Алла, 3 кл.

В повітрі веселіше стало,
В весни всі синьоокі дні.
Вона букет подарувала
З пухнастих котиків мені.
А там проміння сонця сяє,
Й тепло зеленої верби.
І сніг зими, що вже минає,
І жовтий цвіт її журби.

* * *

Маринченко Наталія, 3 кл.

ПРОЛІСОК

Під берізкою на провесні
Розцвітає ніжний пролісок.
Сонечку всміхається,
Талим снігом грається.

У біленькій сорочині
Все танцює по долині,
Звеселяє цілий світ,
Небесам вклоняється.
І шпаку він шле привіт,
До шпака вітається.

Романюк Юрій, 5 кл.

СНІГОВИК

Я зробив із снігу кулі,
Наче глобус голубий.
Я зробив великі кулі
І поставив на горбі.

З дому взяв відро і моркву,
Мені вітер помагав,
Поки я шукав вуглину,
Він по черзі кулі клав.
Сніговик в нас вийшов гарний,
Став, як сторож під вікном.
Підросте мій братик Павлик —
Кращий зробимо гуртом.

* * *

Останнім сонцем вересня зігріте,
Із срібла виткане маленьким навучком,
Тихо танцює бабине літо,
Бігає наввипередки з паперовим літачком.

Семенко Тетяна, 5 кл.

Осінь зустрічає під двором калина,
Одягла намисто й білу сорочину.
Соловейко лобо розглядав калину,
Сумував, що скоро він її покине.

* * *

Старий каштан
Вартує нашу школу,
Навесні свічками
Він горів,
Восени нам шле
Листи додому
І дарує всім
Зелених їжачків.

Чепурна Людмила, 8 років

Сніг летить як пух
На дерева і віти.
Зробить яблунці кожух
Щоб її зігріти.

Я кажу йому: «Вдягни
Абрикози й вишні,
Щоб весною всі вони
Розцвітали пишно».

• • •

Дзюба Світлана, 2 кл.

Сьогодні не захотіло вийти сонечко із
своєї хатинки. Мабуть воно міцно заснуло,
а може покотилося в інші країни. Тому небо
ось — ось заплаче.

Болить душа на палях буднів.
 У морок злоби котися зоря.
 Когось донік хвилинний сүмнів,
 А хтось ще й досі прославля.

Ці черги, мітинги, талони...
 Чорнобиль стогне: там живі.
 Хтось гудить дядька закордоном,
 А в когось рүки у крові.

Новим знаменом гомонить Україна,
 Богдан ще при коні і булаві.
 Щось буде, кажуть люди, неодмінно,
 Ідуть важкі часи. Важкі й нові.

* * *

Ми всі освятимось, я знаю.
 Любов'ю, честю і хрестом.
 Чумацький шлях над нашим краєм
 Новим наповниться теплом.

А як знайти граничний вимір?
 Де совість, людяність, добро?
 Десь є хреститель Володимир,
 Чи підемо самі в Дніпро?

Прощу: не зви мене весною.
Я літом з хмелем молодим,
Я кущ калини над тобою
Із смутком вересня легким.

Холодна, як вода з криниці,
Як вранішній туман — кришталь.
Дивись, дивись в мої зіниці,
В мені вже осені печаль.

* * *

Чи бути нам? Чи правильна дорога?
Тривожать вкотре Гамлета питання.
Де помолитися? Якому Богу?
Не всі ж собори ще у ристуванні.

Гнідинська школа, збудована з ініціативи та активного сприяння директора школи Валентини Стрілько, світлина 2018 року

ШІСТНАДЦЯТЬ ВАЖЛИВИХ СПРАВ,

ЗРОБЛЕНИХ ПЕДАГОГІЧНИМ КОЛЕКТИВОМ ГНІДИНСЬКОЇ ВОСЬМИРІЧНОЇ ШКОЛИ В 1985-1992 РОКАХ, ЩО ВВІЙШЛИ ДО ІСТОРІЇ СЕЛА ГНІДИНА, ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ УКРАЇНИ ТА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

- Збудовано господарським способом школу на 5 класних кімнат з учительською та кабінетом директора (нинішнє приміщення медичної амбулаторії та продуктового магазину);
- Збудовано нове сучасне приміщення школи на 650 місць за індивідуальним проектом з двома спортивними залами та стрілецьким тиром;
- Гнідинська восьмирічна школа отримала статус середньої, внаслідок чого суттєво збільшилось державне фінансування навчального закладу;
- Створена перша в Україні Мала Академія Народних Мистецтв (МАНМ) – нова форма позакласної виховної роботи, підтримана багатьма школами України;
- Запроваджено в початкових класах новий навчальний предмет «Уроки гарної поведінки» за підручниками з етики для 1-4 класів «Андрійкова книжка», які написані директором Гнідинської школи Валентиною Стрілько та письменницею Галиною Кирпою. Підручники у 1992 році видані з ініціативи В. Стрілько Міністерством освіти України мільйонним накладом для всіх шкіл України;
- Організовано написання нових підручників для початкових класів з новим змістом освіти («Буквар «Материнка», «Читанка» для 2-4 класів, автори Дмитро Чередниченко та Галина Кирпа). Ці підручники апробовані в Гнідинській школі та з ініціативи директора Гнідинської школи Валентини Стрілько видані мільйонним накладом для всіх шкіл України в 1992 році;
- Вперше в Україні запроваджено в 4-8 класах уроки народознавства (українознавства), складені навчальні програми, розроблені уроки по всіх темах. Після проголошення незалежності України Міністерством освіти України факультативно запроваджено такі уроки в усіх школах України;
- Запроваджено в навчальному процесі урок «Біблія – пам'ятка світової християнської культури», розроблено навчальну програму цього курсу;
- Створено перший в школах України етнографічний музей «Берегиня», проведено фольклорно-етнографічні експедиції в різні області України. Цей досвід підхопили багато педагогічних колективів України;
- Запроваджено в початкових класах уроки тривалістю 35 хвилин. Через 20 років Міністерство освіти та науки України офіційно закріплено цю практику в усіх школах України. Введено для початкових класів нові навчальні предмети: сопілка, українська пісня, шахи, народні ігри, дитячий театр. Розроблено навчальні програми цих уроків;
- Створено перший в Україні музей Павла Чубинського, автора пісні «Ще не вмерла Україна». Спільно із членами Спілки письменників України віднайдено місце поховання Павла Чубинського, його надгробний пам'ятник, встановлено дубовий хрест та могилі Павла Чубинського разом із активістами «Народного Руху за перебудову» на Бориспільщині;

- Споруджено пам'ятник уродженцю села Гнідина, Герою Радянського Союзу Кравченку Івану Хотовичу, що загинув 5 травня 1945 року в Берліні. Спочатку він стояв на подвір'ї старої школи, згодом перенесений і поставлений на території нового приміщення Гнідинської школи;
- Споруджено два водограї: один на території старої школи, другий - перед входом до нового приміщення школи на 640 місць;
- Започатковано регулярний випуск офіційного першого в Україні видання шкільної газети «Жива вода»;
- На базі Гнідинської школи в 1989 році створено Всеукраїнський науково-практичний центр «Українська національна школа» при Творчій спільці вчителів України, що діяв до 1992 року;
- Створено шкільний хор «Родина», в якому співали разом з учнями жителі села Гнідин. Співочий колектив був популярним в Україні, виступав на провідних сценах Києва, був активним учасником багатьох Всеукраїнських фольклорно-етнографічних заходів, виступав в багатьох областях України, відродив давні народні обряди села Гнідина.

Гнідинська школа, збудована з ініціативи та активного сприяння директора школи Валентини Стрілько, світлина 2018 року. В центрі — водограй

Розділ II

ЗОЛОТОЇ НИТКИ НЕ ГУБІТЬ

Перша збірка статей та виступів директора Гнідинської школи Валентини Стрілько, 1991 рік

ЗОЛОТОЇ НИТКИ НЕ ГУБІТЬ

або національна школа, суть проблеми

(Статті та виступи директора
Гнідинської школи Стрілько Валентини
Василівни)

Так у чому ж суть національної школи? Що це таке? І чи взагалі потрібна національна школа?

Ці та інші питання турбують сьогодні багатьох освітян і не тільки їх. Треба одразу сказати, що в деяких союзних республіках уже обговорено й затверджено концепцію національної школи, яка втілюється в практику роботи шкіл, а на Україні ще тільки боязко прислухаються та приглядаються до назви «україн-

ська національна школа». До того ж позиція багатьох сучасників досить примітивна: якщо школа з українською мовою навчання, значить, школа ця — українська національна, якщо з російською мовою — російська національна. Проте річ не в назві — насамперед у змісті. А от зміст навчання, на жаль, майже нічим не різниться — в Україні, в Росії, інших союзних республіках.

Єдині підручники, єдині методичні посібники. А за «єдиними» вказівками важко закласти в молодій людині основи громадянськості й реальної духовності нації. Задумайтесь над словами відомого грузинського педагога Ш. Амонашвілі, що їх сказано на з'їзді вчителів: «Національна й не національна школа. Чомусь так виходить, що російська школа — не національна, а грузинська та інші — національні. Створена централізована система інструкцій для національних шкіл. Типові програми, типові плани, типова підготовка вчителів — усе типове. А результат? Національна школа втрачає національну культуру.

Школа, де вчать грузинською мовою, — ще не національна школа. Тільки тоді, коли там буде жити дух грузина, вона стане такою. Так повинно бути й у російській, вірменській, зрештою, кожній школі. Не потрібно диктувати, як нам будувати національну школу. Невже в центрі гадають, що хтось там у них більше любить наших дітей — грузинів, ніж ми самі — вчителі, батьки, любимо їх?».

Потрібно створити таку нову національну школу, де українською мовою не тільки викладали б, наповнити її духовно, аби вона мала українську суть, кров і плоть. Такої школи в Україні, на жаль, ще немає, а без неї не можна сподіватися на якісь реальні успіхи.

Однією з головних причин морального виродження суспільства є те, що донині школа не має свого на-

ціонального обличчя. А кожна школа повинна бути національною: і українська, й грузинська, й російська, загалом — школа будь-якого народу. Про неї мріяли видатні педагоги від Я. А. Коменського до Софії Русової. Палкими борцями за народну національну школу на Україні були Г. Сковорода й І. Котляревський, Т. Шевченко, О. Духнович, І. Франко. Піклувався про таку школу ще 1917 року великий син українського народу Кирило Стеценко. Він твердив: «Тільки той народ сильний духом, у якого є національна рідна школа». Це було сказано ним на I з'їзді вчителів народних шкіл Ямпільського повіту Київської губернії в 1917 році, а національної школи, по суті, й досі нема.

Кожна союзна республіка має право розробити власну концепцію національної школи, беручи за основу національну, духовну й матеріальну культуру свого народу. Й потрібно погодитися з філософськими твердженнями, що абстрактної істини нема. Є істина конкретна. Те, що оптимальне за одних умов, може бути не оптимальним за інших, бо писати такий рецепт, чи таке загальне правило, яке б годилося на всі випадки життя, є думка абсурдна. Треба мати власну голову на плечах, щоб у кожному окремому випадкові розумно оцінити ситуацію, розібратись. Тобто в кожного народу має бути своя національна школа, створити її повинен сам народ.

До недавня тема національної школи належала до заборонених. Ідея «злиття націй» знищила душу

школи, стерла її обличчя, породила національний нігілізм. Тож і не дивно, що мало хто з учителів має елементарне уявлення про суть цієї проблеми, про історію становлення національної школи, яка активно творилася в перші роки радянської влади, а сталінський режим поступово нищив ще не окріплі її пагінці. Українська національна школа базується на таких основних факторах: самостійності республіки в усіх питаннях освіти та виховання, національній культурі й рідній мові, а також на справжній, не фальшивій, історії свого народу. Це та першооснова, та золота нитка, з утратою якої губиться сутність школи як освітнього закладу. Школа повинна виступати не тільки носієм національно-етнічної культури, але й могутнім фактором регулювання міжнародних відносин, виховання високих інтернаціональних почуттів. Бо коли ти не любиш своєї рідної матері, то ніхто тобі не повірить, що ти любиш чужу.

Національна школа орієнтується на загальнолюдські цінності, на оптимальне спілкування з різними культурами і її представниками. Культурна ізольованість веде до закостенілості, застою, морального виродження. Важливо з першого дня навчання в школі знайомити дітей з рідною культурою, рідним краєм, землею, де вони народилися і живуть, подавати дедалі більше інформації про інші культури, показати їхню самобутність і спільність із культурою рідною. І не треба боятись надавати перевагу своєму, рідному. Тільки озлоблена чи спотворена психічно людина здатна не любити те, що породило і зростило її — свою країну, свій народ. Надавати перевагу рідному перед чужим (а в нас до сьогодні було навпаки)—нормальне явище, яке не може бути приводом ні для похвали, ні для осуду. Саме за таких умов у дитини сформується справжня національна гідність, це дасть їй змогу почувати себе впевненіше у складному сучасному світі, осмислити стан свого народу й узгодити з інтересами інших, це буде ґрунтом, аби виплекати справжню людяність і доброту.

Отже, школа повинна випускати у світ свідомих українських громадян, які знають свою мову, історію, географію, культуру.

Про мову нині вже багато говориться, дещо правда, й робиться. Але, мабуть, у всій республіці важко знайти вчительські колективи, де говорять чистою українською мовою. Мовний суржик заповнив школи, став нормою спілкування, і просвітку в цій справі не видно.

Українські діти з Бразилії пишуть нашим учням, що вони володіють українською мовою так, як і іспан-

ською, а я з гіркотою думаю, що мало хто з наших школярів зможе написати грамотно листа українською мовою. І не володіють вони по-справжньому ні українською, ні російською, ні англійською мовами.

І тисячі «чому» закрадаються сьогодні в мою душу: Чому по-справжньому не вивчаємо історію свого народу, боїмося її? Чому знання учнів (та й дорослих) з історії України обмежуються нині, головним чином, декількома іменами — славного гетьмана Богдана Хмельницького й так званого «українського Чапаєва» — Миколи Щорса? Натомість добре усвідомлено двох запеклих «зрадників» в особі Івана Мазепи та Симона Петлюри. Чому не дати змогу дітям прочитати повністю документи Центральної Ради, її Універсали, щоб учні й учителі самі з'ясували, хто є хто? Самі дійшли висновку, що прийняти, а що відкинути?

Чому в школі немає уроків про визначних українців Юрія Дрогобича, Юрія Кондратюка, Миколу Кибальчича, про геніального математика, члена Кирило-Мефодіївського братства Миколу Гулака, про академіка Михайла Грушевського, про перший у Східній Європі вищий освітній заклад — Києво-Могилянську Академію? Чому замовчувалося та й замовчується українське походження таких інтелектуальних велетнів, як академік Вернадський, мандрівник Миклухо-Маклай, конструктор Сергій Корольов? Навіть борець Іван Піддубний в енциклопедичному словнику став «русским борцом», а Тарас Бульба — уособленням кращих рис «русского характера». Чому в школі навчальні програми не висвітлюють голод 1933-го року, причини загибелі партійних діячів Скрипника, Шумського, Примакова, Юрія Коцюбинського? Чому дітям не говорять про те, що за Сталіна було знищено 500 українських письменників, загалом — загублено 40 мільйонів людських доль?

Чому наших дітей позбавлено можливості прочитати повністю історичні документи Переяславської Ради 1654 року, що їх підписано Богданом Хмельницьким, і проаналізувати їх?

Чому після Жовтневої революції Східна Україна стала практично русифікованою? І чому, нарешті, з такими почестями провели на пенсію Щербицького? Адже саме він реалізував брежнєвсько-сусловський план русифікації України.

З пропонованої нашим дітям історії вони нічого не дізнаються про славнозвісну конституцію Пилипа Орлика, яка на цілі десятиліття випередила ідеї Ве-

ликої Французької революції, про національну символіку України.

Цілком згодна з твердженням доктора філософії Олега Гриніва, який не погоджується з тим, що історія України поділяється на дві половини, межею між якими є 1917 рік. Подумати тільки: сім десятиріч прирівнюється майже до двох тисяч років. Така арифметика нічим не виправдана: поза програмою залишились цілі періоди історії. Не можна в зв'язку з цим не згадати В. Винниченка, який говорив: «Ні української історії, ні українських газет читати без брому, валеріани або без доброї дози філософського застереження не можна».

Такі «чому» можна повторювати і з приводу незнання нашими дітьми та й максимальною більшістю вчителів історії українського мистецтва, його культури, традицій.

Навіть у програмах української літератури (а їх кілька), історичні твори не вивчаються, за винятком «Захара Беркута» Івана Франка та «Гайдамаків» Тараса Шевченка. І це, мабуть, також не випадково. Сьогодні вчать «Поему про море» Олександра Довженка. І це тоді, коли скрізь пишуть про абсурдність, шкідливість Київського моря. А в одній із кращих шкіл Київщини я зовсім недавно бачила майже анекдотичний вислів (звичайно, як на нинішній час): «Спасибі ми партії скажем за те, що нам хороше жити!»

Ці та інші думки обсїдають душу та серце, не дають спокійно жити й працювати, наворачують до конкретних дій. Наш педагогічний колектив одноставно поділяє думку, що майбутнє освіти в Україні — за національними школами: українськими, російськими, єврейськими, грузинськими, болгарськими та іншими. Майбутнє за багатоваріантністю навчальних програм і підручників. Та щоб усе те стало реальністю, треба не сидіти без діла. Наш педагогічний колектив намагається жити саме за таким принципом. Уже маємо невеликий доробок: експериментальні програми з народознавства, етики, мистецтвознавства. У видавництві «Радянська школа» 1990 році повинен вийти друком експериментальний підручник з етики для 1—4 класів із методичними розробками, методичний посібник з народознавства для вчителів. Усе це — робота наших учителів, конкретний внесок у становлення нової одухотвореної національної школи. Можна було б іще багато говорити про добрі справи наших дітей та вчителів, але варто сьогодні повести розмову про ті проблеми, що перед нами постали.

Ще восени 1989 року педагогічним колективом школи спільно з професором Київського державного університету А. Г. Погрібним, професором того ж університету А.В.Алексюком, доцентом столичного педагогічного інституту Ю.Д. Руденком, доцентом Київського педагогічного інституту іноземних мов І. П. Ющуком, письменником Д. Чередниченком, Галиною Кирпою, також письменницею, складено проект концепції української національної школи. Звичайно, запропонована модель — один із можливих кроків до багатоваріантності освіти, - в основу яких мусять бути закладені принципи національної школи. Проект цей схвалено педагогічною радою школи, батьківськими зборами, затверджено шкільною радою з питань народної освіти, кафедрою педагогіки КДУ, правлінням Товариства української мови імені Тараса Шевченка.

Здавалось би, немає нічого простішого, ніж за часів перебудови, коли бюрократичні перепони вже не повинні ставати на перешкоді творчій праці вчителів, приступити до того, аби апробувати цей проект. Та ще до того, в липні 1989 року, було видано наказ №503 Державного комітету народної освіти СРСР про експериментальні майданчики, згідно з яким чітко встановлено термін, коли їх буде відкрито: три місяці від дня подачі заяви. Але недарма в народі говориться: швидко казка мовиться, та не швидко діло робиться.

Спочатку ми звернулися до Бориспільського районного відділу народної освіти з проханням допомоги з експериментом: «Ми в принципі «за», але доведіть нам, що в інших школах району, та й у вашій, школи не національні», — почули у відповідь. Коли я цитую цю фразу, то одразу ж згадую дуже розумну сусідку, яка, характеризуючи місцевого попа, досить влучно сказала про нього: «Та що ж то за піп, який у церкві говорить «але»...».

Нині я з особливою глибиною розумію значення цього магічного слова «але».

В обласному відділі народної освіти, здавалось б, поставились до нашого проекту з розумінням. Одначе було зауважено, що до його реалізації можна приступити не раніше, як через рік, позаяк треба ґрунтовно підготуватись.

Ця розмова відбулась у завідуючого обласно в грудні 1989 року, і я подумала, що обласний інститут удосконалення, відповідні фахівці справді активно допомагатимуть нашій школі (23 роки в школі, а так наївно мислила). Хоча, власне, усвідомлювала, чому не можна офіційно відкривати експериментальний

майданчик, адже експеримент у школі вже йде три роки. Щоправда, на голому ентузіазмі. Нині йому потрібно було б дати друге дихання, підкріпивши відповідним статусом, фінансовими правами чи хоч якою-небудь фінансовою допомогою (не буду зараз входити в подробиці й перераховувати, скільки і хто з учителів потратив власних грошей, аби цей експеримент жив).

Дізнавшись, що в Москві при Державному комітеті з питань народної освіти СРСР відкрився центр соціально-педагогічних ініціатив, поїхала туди по допомогу. Директор центру Леонід Олексійович Перлов дуже чемно прийняв мене, запевнив, що ніяких проблем не буде, й на відповідну допомогу — і юридичну, й матеріальну, можна буде розраховувати, тільки треба подати науково обгрунтовану концепцію експерименту. Обгрунтували, надіслали. Вже півроку минуло. А з Москви, як говорять, — «ни ответа, ни привета».

На початку грудня 1989 року голова Українського фонду культури, народний депутат СРСР Б. І. Олійник звернувся з відповідним проханням до МО УРСР підтримати експеримент нашої школи, проте офіційної відповіді й досі не отримано.

В січні 1990 року звертаємось офіційно до Бориспільського відділу народної освіти з проханням відкрити на базі нашої школи експериментальний майданчик, бо, зрештою, саме районний відділ народної освіти спільно з районним виконавчим комітетом і повинен цим перейматися. На жаль, наша заява залишилась поза увагою райвно та інших офіційних установ. Щоправда, проведено засідання колегії Міністерства освіти, де обговорювався вже опублікований у газеті «Радянська освіта» від 27.02.1990 року наш проект. Поговорили, посперечались, але конкретної постанови не ухвалили, а порада-заклик до присутніх — усіляко сприяти Гнідинській школі в її експериментальній роботі нікого ні до чого, зрозуміла річ, не зобов'язала. Пасивність, а в багатьох питаннях агресивність представників науки додавала розпачу.

Ми розуміємо: навчальний рік закінчився, і щоб повноцінно проводити експеримент у новому навчальному році, вже сьогодні треба ставити крапки над «і». Бо інакше ми згубимо рік. Найголовніше ж — можемо загубити потрібну й важливу роботу й навіть те, що вже зробили.

Хто ж винен? Мабуть, оте злощасне «але»... бо хто ж іще, коли всі з «розумінням» ставляться до наших проблем, усі хочуть допомогти...

А я гадаю: що ж мені говорити вчителям, як дивитися в очі людям, що живуть у найманих квартирах (близько 10 років не отримували квартири вчителі Гнідина), за мізерні кошти роблять велику справу, які знаходять форми й методи, щоб людська одержимість не затухла, не згинуло велике діло, яке практично вже підтримали сотні шкіл на Україні?

Пригадую, як ми, директори, з надією чекали реформи за-гальноосвітньої школи, як жартома визначали основне її завдання: приєднати школу або до держави, або до церкви. Нині, констатуєчи власний досвід, можна з боєм сказати: її не приєднано ще ні до держави, ані до церкви. Живе вона сиротою, стоїть із простягнутою рукою, і в маленькі дитячі долоньки дуже зрідка сиплються мідяки.

Чи довго ще так буде? Чи довго ще не розумітимемо, що національна школа — то золота нитка відродження освіти, яку втратити не маємо права?

Чи довго не розумітимемо, що її, нову школу, можуть створити лише вчителі-практики, яким слід надавати бодай би елементарні умови для праці? Чи довго такими актуальними будуть слова віщого Тараса:

«Схаменіться, будьте люди,

бо лихо вам буде?..»

*Валентина Стрілько,
Газета «Слово», 1990, червень, № 11.*

НАРОДНА ПЕДАГОГІКА — БАЛЬЗАМ, ЯКИЙ ТРЕБА ПРИКЛАДАТИ ДО РАН НАШОЇ ДУХОВНОСТІ

8 січня нинішнього року Українське телебачення показало передачу про уроки народознавства в нашій школі. Одразу ж після передачі ми одержали силу-силенну листів від педагогів з Донецької, Тернопільської, Харківської, Сумської, Чернігівської, Черкаської, Волинської, Полтавської, Одеської, Івано-Франківської областей, з міст Львова, Києва, Миколаєва, Кіровограда, Вінниці, Дніпропетровська — від учителів, керівників шкіл і органів народної освіти, батьків, учнів. Не маємо можливості дати відповідь на ваші листи. Тому редакція «Радянської освіти» люб'язно погодилася надати можливість відповісти вам через газету.

Лист перший: УЧИТЕЛЯМ

ЗАГОВОРИ, ДУША!

Широ вдячна за високу оцінку звичайної роботи нашого педагогічного колективу. Підкреслюю, що саме звичайної, бо ніякі ми не новатори (останнього слова страшенно не люблю), а робимо те, що мають робити всі вчителі у всіх школах. Ще раз повторюю: повинні, щоб врятувати світ від зла і байдужості, морального спустошення, від людей, які будують промислові комплекси навколо священних місць нашої землі (як сьогодні біля Тарасової гори в Каневі), які нівечать Дніпро й Дністер. Мусимо робити, аби не повторилась трагедія Чорнобиля і Чернівців. Зобов'язані робити, щоб не було сиріт при живих батьках і страшної самотності старих батьків при живих дітях. Вірю в те, що всі ви стали нашими одностудентами (а на сьогодні їх уже не так і мало). Тепер разом будемо боротися за те, щоб уроки народознавства ввійшли в навчальний план усіх шкіл республіки. Бо як повітря, як вода нам сьогодні потрібен такий предмет. Цього висновку дійшли ми два роки тому. Подібною думки дотримувався, до речі, академік Вернадський, який закликав до введення спеціальних дисциплін з українознавства у вищій школі та відповідних предметів у середній. Неоціненні виховні можливості вбачали в етнопедagogіці великі педагоги Коменський, Песталоцці, Ушинський, Софія Русова. Все своє життя присвятив цій важливій справі професор Івано-Франківського педагогічного інституту М. Г. Стельмахович.

«Ви, дорогі вчителі, в єдності з сім'ями, з народом, — пише вчителька початкових класів середньої школи № 21 м. Полтави Ганна Іванівна Федорчук. — Вірю в цілющі властивості таких уроків, бо вони виховують повагу і відповідальність, мурують оте втрачене сьогодні багатьма: совість і сором, вірність і честь. Без цих почуттів не може бути відданих, вірних синів і дочок, як у батьків, так і в Батьківщини. Заперечити цьому можуть лише ті, хто по-справжньому не вболіває за майбутнє!».

Щире спасибі, Ганно Іванівно, за глибоке розуміння завдань і можливостей народної педагогіки. Але, на жаль, для всіх нас ці азбучні істини настільки нові, що ми не знаємо, з якого боку до них підійти. І виходить, що «відкриваємо Америку», а мусили б уже знати її давно.

Деякі вчителі просять просто вислати їм план проведеного уроку про калину. Хочу застерегти від епізодичності в цій роботі, бо очікуваного результату годі

сподіватися. Тільки система може врятувати дитячу душу від морального спустошення, бо народна педагогіка — це той бальзам, який сьогодні так необхідно прикладати до ран духовних.

Таку систему в роботі вже мають деякі середні школи нашого району, зокрема Гірська (вчитель М. І. Фасоля) Любарецька (О. І. Грибок), Вишенська (А. А. Воєводіна). Є вони і в Бужанській десятирічці на Волині, Стецівській на Черкащині, Броварській № 3 на Київщині та багатьох інших.

Лист другий: ДИРЕКТОРАМ ШКІЛ.

СТВОРІТЬ УМОВИ

До нас звертаються вчителі біології, української мови та літератури, музики, початкових класів, вихователі груп продовженого дня, лікарі, пенсіонери, шофери, інженери, учні різних класів, студенти, викладачі вузів. Директор Парасковіївської школи Нововодолазького району Харківської області Дмитро Володимирович Ригайло вже двічі приїздив до Гнідина. Ні, я не закликаю директорів писати листи чи приїздити до нас. Прошу вас, дорогі колеги, допомогти всім учителям, які виявляють бодай маленьке бажання використовувати в роботі етнопедagogіку. Думаю, що ніхто не заперечуватиме важливості цього напрямку в діяльності сучасної школи, і всі ви прекрасно розумієте, що успіх будь-якої справи, в основному, залежить від керівника, його вміння й мудрого керівництва. Саме тому маю до вас велике прохання, бо за допомогою до нашої школи звертається багато вчителів, а ми не маємо практичної змоги дати відповідь на всі листи.

Аналіз пошти показує, що частина педагогів просить вислати або сценарій уроку, або пісню, або просто обмежується словами подяки. Тобто у них сьогодні є і бажання, і захоплення, але нема лише цілісного уявлення про методи народної педагогіки і про народознавство загалом. І лише там, де до цього розуміння підніметься керівник, де він зуміє організувати колектив на святу справу, обов'язково прийде успіх, оживе і відкриє свої прекрасні очі школа.

Знаю, відразу запитаєте, де на все це брати години? Гадаю, кожен керівник, враховуючи місцеві умови, знайде можливість вести таку роботу, як знайшли такі варіанти директори шкіл Бориспільського району. Нашій восьмирічці Міністерство народної освіти УРСР затвердило новий навчальний план, до якого входять народознавство, мистецтвознавство, етика, охорона природи, народні ігри, додаткові години

Лист третій: БАТЬКАМ.

НАШ РІД

малювання. Треба сказати, що працівники міністерства охоче пішли нам назустріч. Та, зрештою, не в цьому суть. У народі кажуть: «Хто хоче зробити справу — шукає засоби, а хто ні — шукає причину». Насамперед, слід пам'ятати: без періодичних теоретично-практичних семінарів учителям буде важко працювати. У себе в школі, наприклад, ми проводимо такий семінар раз на чверть. Кожен з них складається з кількох відкритих уроків і теоретичного питання на одну з народознавчих тем. Звичайно, потрібна справжня підтримка в цій роботі з боку районних відділів народної освіти. Без неї також важко розраховувати на успіх, бо не завжди в школі знайдеться багато сильних учителів. А ось коли вже вестиметься робота в інших навчальних закладах району, де є талановиті педагоги, то обмін досвідом буде ефективнішим. І якщо ми чогось досягли, то завдячуємо цим наполегливій праці вчителів, батьків, жителів села, вчасній підтримці районного відділу народної освіти.

До чого зводиться сьогодні виховна робота? Ювілей Великого Жовтня, День Конституції, День Радянської Армії, День Перемоги, інші дати червоного календаря. Гадаю, гіркий досвід святкування тільки перемог і пам'ятних дат призвів до того, що школа і суспільство опинилися в критичному становищі. Тому їй потрібні, як ніколи, нашим підопічним уроки народознавства. Вони зближать школу з життям, громадськістю, батьками і просто з людьми, які живуть поруч, зроблять їх чистішими і щирішими, зроблять справжніми людьми.

Наводжу деякі адреси, де, мені здається, вчителі хочуть працювати по-новому. Створіть їм, будь ласка, умови, допоможіть і підтримайте! А ми, в свою чергу, готові поділитися власними набутками..

Донецька область, Мар'їнський район, с. Олександрівка, школа, С. І. Зуєва.

Тернопільська область, Зборівський район, с. Курівці, школа, М. В. Махно.

Сумська область, Роменський район, с. Малі Бубни, школа, Л. О. Панченко.

Волинська область, Горохівський район, с. Бужани, школа, Р. С. Степашок.

Чернігівська область, Сосницький район, с. Хлоп'яники, школа, О. Ф. Пискун.

м. Полтава, вул. Музейна, 16, Г. І. Федорчук.

Полтавська область, Диканський район, с. Балясне вул. Шкільна, 13, Н. М. Кальник.

Б агаторічний педагогічний досвід допоміг мені зробити однозначний висновок: основний рушійний фактор у вихованні дитини — сім'я. І як би школа ефективно не будувала свою роботу, необхідних результатів вона не отримає, коли не буде справжнього виховання в родині. Пригадую хлопчика, який гарно вчився, майже бездоганно виконував доручення, але душа його була брудною і нещирою, глухою до чужого горя. Такою цю дитину зробила мати. Вона дозволяла собі в присутності сина похизуватися вкраденим, зневажливо ставитися до школи і вчителів, давала уроки лицемірства й жорстокості. І виріс з нього егоїст та лицедій, насамперед у ставленні до своєї ж матері. Педколектив його перевиховати не зміг.

Думаю, що народна педагогіка — оптимальний варіант співдружності школи й сім'ї. Цю думку знаходжу і в листах: «Пише вам незнайома баба Надя... Я проста собі жінка, не дуже грамотна, але страшенно не люблю людей, які нехтують своїм рідним. Живуть вони в добрі, а духовно дуже й дуже вбогі. І якщо не докласти спільних зусиль, то надто важко буде розбурхати цю байдужість», — журиться Надія Василівна Ферко з села Новосілки Березанського району Тернопільської області. Читаю і одночасно згадую: якимось пізно ввечері повертали ми з дітьми і дорослими жителями села, учасниками шкільного хору «Родина», з благодійного концерту. Дітвора є дітвора. Здійняла галас, хоч як не втихомирювали вчителі—нічого не виходило. І ось Параска Іванівна Кудько раптом почала: «У нашого Омелечка невеличка сімечка. Тільки він та вона, та старий, та стара...» І запанувала тиша, учні зосереджено підраховували, скільки ж дітей мав Омелько. А далі ще примовки на уважність, ще і ще.

Яку ж магічну силу містить у собі народна мудрість! Мій лист —це заклик до всіх батьків поставити її на чільне, почесне місце в сім'ї. Хай не збідніє хата материнською піснею і бабусиною казкою! Правильно робить Надія Василівна з села Новосілки, яка записує пісні й казки. «Може — пише вона, — мої внуки будуть їх співати». А таки будуть, бо в народі мудро кажуть: «Чим горщечок накупів...». «

Хай батько зробить усе, аби не згубити коріння родоводу. А воно буде міцним, якщо житиме в дітях родовідна пам'ять, наш найкоштовніший скарб.

Тільки в одних вона, та пам'ять, є, а в інших — умерла і навіки забрала з собою право називатися людьми. Переконана, та хата, де на почесному місці висять прикрашені рушниками портрети батьків і дідів, ніколи не виховає черству, байдужу, жорстоку людину. Потім вона зворушливо скаже, як Михайло Пасічник, своїм дітям:

«Збільшені фотографом портрети —

Пам'ять про покійних не вмира —

Блузка підрожевлена в Секлети,

Галстук домальований в Петра.

Бачу їх живими — не на стінах,

Всі вони, як родичі, мені:

Руки чоловічі на колінах,

А жіночі тихі — в пелені».

А ті, в свою чергу, скажуть своїм дітям. І міцнішатиме, розквітатиме родовідне дерево, а з ним і наш рід, народ, наша Україна. Здавалось би, все так просто- навчити дітей освячуватись красою Купальських свят, переживати неповторну величність Новорічного щедрування, відчувати магію веснянок і обжинків. Здавалось би, так просто навчити дітей грати в ті ігри, в які гралися ми й наші батьки. І відпали б тоді уніфіковані та безликі розваги на зразок: «Вожатий, вожатий, подай пионера Костю!» І, врешті, виховати любов та повагу до рідної мови, невичерпної криниці народної мудрості.

Шкодную, що пізно й сама зрозуміла важливість таких простих істин. Бо сьогодні, коли до школи потягнулося село, кращі його люди, кращі майстри, народні співаки, потягнулося не з примусу, а з високого обов'язку передати найсвятіше дітям, сьогодні шкодную, що не зробили ми цього з учителями двадцять років тому. Може, тоді і не дали б цього зробити. Але нині історія кличе нас виконати свій обов'язок. Виконати, об'єднавши зусилля батьків і вчителів в ім'я наших дітей, тих, що є, і тих, що будуть.

Лист четвертий: УЧНЯМ.

СНАГА З ОТЧОЇ КРИНИЦІ

Кожен з вас, любі хлопчики й дівчатка, звичайно, мріє мати найкращих учителів. А знаєте, він, учитель, завжди поруч, ненадокучливий і чесний,

чистий і мудрий ваш наставник. Максим Рильський свого часу писав:

«Немає мудріших, ніж народ, учителів.

У нього кожне слово — це перлина,

Це праця, це натхнення, це —людина!»

Тільки його, народ, в багатьох школах не пускають і на поріг, забули, зневажили. Звертаюся до вас з проханням: зробіть так, щоб народна мудрість, народна педагогіка знайшла своє почесне місце у ваших школах. Знаю, є діти, які багато вже зробили в цьому напрямі, дехто ще тільки починає. Серед кращих можна назвати учнів Стецівської школи Звенигородського району Черкаської області, вихованців 189-ї, 200-ї, 289-ї Київських десятирічок та інших. Деякі з них приїздили до нас подивитися музей «Берегиня», почути материнську пісню і мудре народне слово. Серед них хлопчики та дівчатка з 6-А класу школи-інтернату № 7 м. Миколаєва, учні 4 класу Куровенької восьмирічної школи Зборівського району Тернопільської області. Це чудові, створені за принципом нашого хору «Родина», колективи шкіл с. Підвисоке Снятинського району Івано-Франківської області і с. Гора Бориспільського району на Київщині, нещодавно народжений неповторний фольклорний колектив Республіканської художньої школи імені Т. Г. Шевченка та багато інших.

Беріть, діти, з них приклад, відточуйте голосочки, ведіть до школи мам і тат, бабусь і дідусів. Переймайте від них пісні, які ще не вмерли, не забулись, пийте чисту джерельну воду з народних криниць. Вчіться сприймати народну пісню не як сценічне мистецтво, а як комплекс української культури, філософії, мистецтва слова. Не просто милуйтеся нею, а вдумайтеся в пісню, розгадайте її як загадку свого родоводу, власної історії, української мудрості.

Не закликаю вас любити тільки народне мистецтво, в житті так буває рідко. Але назавжди запам'ятайте слова великого Тараса:

«Учіться, читайте,

І чужому научайтесь,

Й свого не цурайтесь!»

Записуйте фольклор, як записували його Л. Українка та І. Франко, П. Чубинський, М. Лисенко, створюйте фонотеки тих пісень, що живуть, витворені народом, поруч з вами. Сьогодні від вас залежить, чи житиме українська пісня, чи житиме українська мова в ХХІ

СЛОВО ДО КОЛЕГ

столітті, чи назавжди стане мертвою, як латинська. Все це глибоко хвилює багатьох людей, у тому числі й лікаря зі Львова Теофанію Іванівну Калиновську.

«Діти, — пише вона, — не соромтесь говорити рідною мовою, де б ви не були — в місті, чи селі». А я доповню її думку Шевченковим невмирущими словом:

«Бо хто матір забуває,

Того бог карає,

Того діти цураються,

В хату не пускають,

Чужі люди проганяють...»

Вони допоможуть глибше усвідомити, «чий ви діти», пізнати свою матір-Україну, уроки народознавства, які в багатьох школах вже проводяться. Але ще в дуже багатьох їх немає. Попросіть учителів і разом запровадьте їх. Це найважливіше завдання нинішнього часу. Може, останній шанс дає нам доля, щоб випробувати себе на вірність українському народу, на вірність самим собі. Уроки народознавства відкриють сторінки історії вашого роду, того місця, де народились і живете, змусять замислитися над багатьма простими, прекрасними, але забутими істинами. Скажімо, чи багато з вас знає, чому в новорічних щедрівках фігурує весняна обрядова поезія, яка різниця між щедрівками й колядками, чому в колядках зустрічається образ моря? Чому свято Купала 7 липня? Що таке Берегиня, обжинки, гаївки, народний вертеп? І, нарешті, чи знаєте ви, хто такі Катерина Білокур, Маруся Чурай, Марія Приймаченко? Чи знаєте ви народних умільців свого краю?

На ці й багато інших запитань дадуть відповідь уроки народознавства. Нехай вони стануть передднем створення у кожній школі етнографічних музеїв, передднем сотень і тисяч фольклорно-етнографічних експедицій, передднем відродження національних традицій і звичаїв.

Нині багато говорять про співдружність учнів і вчителів, самоврядування, про єдність школи, сім'ї і громадськості, про перебудову освіти. Все це синтезують ті форми роботи, до яких я вас закликаю.

Беріться за роботу! Не дайте замулитися і пересохнути національним джерелам! Надія тільки на Вас, іншої надії сьогодні просто не існує.»

Валентина Стрілько,

Газета «Радянська освіта», 3 березня, 1989 рік

Вельмишановні добродії!

Якщо говорити про роботу нашого районного учительства від конференції до конференції, то, безперечно, зроблено багато. Цей рік запам'ятається радістю творчості і гіркотою розчарувань, успішною роботою Всесоюзного педагогічного експерименту в районі, добрими порадами інспекторів і завідувачого райвно. Тому мені здається не зовсім доречним у проекті положення про районну Раду по народній освіті пункт про ліквідацію інспектури і на її місці утворення інституту радників. Думаю, нам сьогодні не радники потрібні, а люди, які разом з учителями в одній упряжці конкретну справу роблять.

Цей рік запам'ятається нам і новою сивиною, і новими порожніми коробочками з-під ліків. Для гнідинців він буде незабутнім двома особливими подіями: створенням Малої Академії Народних Мистецтв (МАНМ) і початком будівництва нової середньої школи.

Поява МАНМ не була несподіваною, просто до того йшлося. У школі було багато гуртків. Дитячі малюнки брали участь у Міжнародних дитячих виставках в Парижі і Празі (до речі, в цьому році ми будемо учасниками виставки в Індії, в м. Шонкара). Літературно-художня студія «Провесінь» на той час була уже лауреатом премії О. Копиленка журналу «Барвінок». За давньою традицією щороку проводились Дні «Барвінка» — зустрічі з поетами, письменниками, художниками, давня дружба була з музеєм Т. Г. Шевченка. До школи прийшли працювати люди з творчим запалом не байдужі до народного мистецтва, здатні вчити когось, і водночас вчитися самі. Нас об'єднала єдина мета: народна педагогіка. Я не стану розповідати про роботу Академії, бо це зробити дуже важко: все треба побачити і відчутти розумом і серцем. Той, кого цікавить така форма роботи, приїде і познайомиться сам (не за горами живемо ж) так, як це зробили вчителі Кіровської, Гірської школи та Ольга Інокентіївна Грибок з Любарець.

І якщо говорити чесно, то ми нічого такого особливого не робимо, подібне має бути у кожній школі, всі повинні повернутись обличчям до народного джерела: чистого, дзвінкого й цілющого. Інакше не виживе наша українська нація, не виховаємо справжніх українців, що збережуть любов до свого роду і народу, до батьківських традицій і звичаїв, до всього того, що дбалось віками, бережно передавалося

з покоління в покоління, а сьогодні гине на наших байдужих очах.

Оці так звані застійні роки завдали суспільству величезної шкоди, вони підірвали основи нашої моральності, завдали удару по національних, народних традиціях. Особливо підірвали, затоптали, зневажили нашу українську мову, привчили бюрократа іронічно, цинічно дивитись на пам'ятники культури та й на українську культуру взагалі.

Пригадую, як протягом квітня місяця у нас проходило свято рідної мови. У декого з районних керівників воно викликали іронічну посмішку, навколо цього питання виникла ціла полеміка. Хіба, мовляв, у вас на селі чи в школі стоїть питання мови, у містах — то вже інша справа. А на селі все добре... Стоїть, шановні колеги, гостро питання рідної української мови і на селі, і в місті, а тим паче в школах. Я навіть сказала б, питання стоїть так: «Бути чи не бути в майбутньому взагалі живій українській мові, чи стати їй мертвою, як латинська?» Сьогодні важко знайти вчителя, що говорить добірною літературною мовою. Російсько-український суржик панує скрізь, хоч володіти українською мовою в однаковій мірі має і вчитель, і учень. А вслухайтесь, якою мовою проводять в районі керівники свої наради й заходи! Українське слово тут рідко почуєш.

Ці ж проблеми болять не тільки в районному, а й в республіканському масштабі. Ось, що з приводу цього сказав письменник Іван Драч: «Коли посол США, їдучи в Київ відкривати виставку інформатики, вчить українську мову, чи коли сучасний папа Римський на святкуванні тисячоліття Русі виголошує промову по-українськи, то як же важливо нашому керівництву розуміти гостроту мовних проблем в Україні».

Будемо сподіватися на справжню, мудру підтримку наших керівників, їх особистий приклад, мовну порядність, вірити, що свята рідної української мови, які пройдуть в усіх школах району в цьому навчальному році, допоможуть українській мові знайти належне почесне місце. Аби тільки їх готували і проводили люди не з байдужим серцем і не з порожньою душею.

Після одного із свят рідної мови в нашій школі письменник Станіслав Тельнюк записав у «Літопис»: «Якби ж отак було по всій Україні! Бережіть мову, бережіть національний дух, пишайтеся славою минулого й сучасного, творіть майбутнє. Ми — народ, а не населення».

Сьогодні на зразок нашої створено МАНМ в с. Стецівка Звенигородського району Черкаської області, подібна робота проводиться вчителями, що побували у нас, в школах Києва, Кіровограда, сіл Харківської та Вінницької областей.

Вчора отримали лист з Волині. Вчителі с. Бужани прочитали про уроки народознавства в «Молоді України». «Ваш приклад ніби сколихнув нас — пишуть вони. — З 1 вересня такі уроки запроваджуємо у своїй школі». А мені хотілося б, якби увесь Бориспільський район, той, що веде Всесоюзний експеримент, а не одна лише Гнідинська школа, виступив ініціатором мудрого запровадження в практику народної педагогіки, цього цілющого бальзаму, який треба прикладати до ран духовних. Початок вже є: Кіровська, Гірська, Любарецька школи активно включились в цю роботу і мають прекрасні результати. Тому актуально звучить в проекті рішення пункт про запровадження в ряді шкіл району уроків народознавства. А я пропоную в порядку експерименту запровадити в усіх школах уроки народознавства, доручивши вести їх кращим вчителям.

Вчитайтесь в газети, журнали, послухайте радіо, шановні друзі. Майже щодня порушуються ці проблеми. Ми хоч і пізно, але забили тривогу. 1988 рік оголошено Міжнародним роком фольклору, весною в Москві пройшла нарада по народній творчості, яку готували представники ЦК КПРС, тільки-но закінчився Міжнародний фестиваль народної творчості в Москві (наступний в 1990 р. буде в Києві), в грудні минулого року відбулась республіканська нарада збирачів фольклору (попередня була 15 років тому), в травні пройшло Республіканське свято народних ігор, в червні — Республіканське свято гончарів в с. Опішпя Полтавської області, і цей список можна продовжувати ще і ще. В трьох останніх заходах брали участь учні нашої школи. Як кажуть, збагатились і освятились. Бо коли освячуєшся творчим горінням, то не згорнуть руки ні перед якими труднощами. Але не перестаєш дивуватися, які багатющі експонати є зараз у музеї, як гарно, мов справжні гіді, розповідають діти про всі ці скарби, що їх пощастило знайти для музею.

Є в нас і інший музей — музей художніх виставок, який також можна і треба робити в кожній школі. Це один з ефективних засобів естетичного виховання. Власне, назва ця умовна, бо поки що такого музею просто ніде розмістити — приміщення школи не дозволяє. Але, коли перегорнемо сто-рінки літопису, то переконуємося, що виставки майстрів нікого не залишають байдужим. Виставки обговорюються,

про них пишуть дитячі твори, їх згадує республіканська преса. На відкриття кожної неодмінно прибуває сам автор.

Прекрасні художні полотна черкаської художниці Тамари Гордової, графіка В. Перевальського на теми народних пісень, кольорова ліногравюра Олександра Івахненка із Шевченкіани, картини із соломки, виконані народним майстром-земляком Миколою Касьяненком, барвисті й казкові роботи народних майстрів з Дударкова Івана Приходька та Галини Каленченко, портрети й натюрморти київської художниці та писанкарки М.Перевальської, виставка київських школярів Андрія та Максима Заїк (одному б, другому — 9 років) — усі вони одна за одною відкривалися й закривалися, обговорювались і починали своє нове життя у людських спогадах і думках. На черзі - виставка робіт геніальної Катерини Білокур, талановитих художників Івана Марчука, Антоніни Литвин, майстра народної кераміки Якова Падалки, юних художників — друзів із міста Друскінінкой Литовської РСР. Ця сторінка в літопису особлива, бо немає ж нічого святішого за дружбу й побратимство народів.

Мабуть, годі перелічити ті літературні зустрічі, якими жила цілий рік академія. Дні Лесі Українки і Тараса Шевченка, Андрія Малишка і Григорія Сковороди, Миколи Лукаша і Олеса Гончара, Іллі Чавчавадзе й Майроніста свідчать про ту духовну наповненість, без якої сьогодні не обійтись жодній школі. Оце все ми називаємо в себе перебудовою. Бо зовсім недавно ми ще великі надії покладали на реформу школи, великі і благородні надії, а вона, реформа, луснула, як мильна бульбашка, і сьогодні ми чітко бачимо, що надіятись, окрім себе, ні на кого, бо ця надбудова лише завалила сволок старенької освітянської хати на ніжні жіночі плечі. Завалила і залишила нам украй закостенілу систему. А щоб її обновили, звичайних педагогічних інекцій мало, потрібна гаряча донорська кров. Переливання не разове, а доти, поки відкривається на світ затуманені бюрократичним туманом прекрасні очі шкіл. Безперечно, великі надії ми покладаємо на ради по народній освіті. Бути їм справжніми дійовими чи стати ще одним сотворінням «для галочки», залежить тільки від нас з вами, і в першу чергу від офіційних органів. З перших днів ради повинні відчувати щоденну громадську турботу. Саме ради по народній освіті допоможуть згуртувати навколо себе громадськість. Бо ще часто буває навпаки: місцева влада стоїть осторонь важливих питань роботи школи або просто не розуміє їх важливості. Трапляється, доходить до смішного. Захотіли, наприклад, наші

юні академіки відтворити давній український звичай щедрування. Тепло й радо вітали нас люди, наперебій запрошували до своїх осель, як здавна водиться на Україні, давали гостинці. Давній звичай відродився в селі. Але в рішенні сільської Ради було записано (цитую дослівно) «за необгрунтовані побори з населення директору школи оголосити догану». Для довідки скажу, що «необгрунтовані побори» — то обряд щедрування. І ще додамо, що копійки, які потрапили до рук дітей, пішли на школу. Треба було бачити, з якою радістю і гордістю ними розпоряджались школярі. Я шкодую лише за одним: що не пішли ми щедрувати до голови сільської Ради тов. Мельника Ю. Р. Цікаво, чи дав би він дітям гостинці, чи став би переконувати, що це «необгрунтовані побори з населення». Думаю, що в нинішньому році наші діти будуть і колядувати і щедрувати.

А якщо говорити серйозно, то національні питання зараз треба вирішувати першочергово, щоб не повторився гіркий досвід Нагорного Карабаху.

Я бачу, колеги, ви трохи стомились, то розкажу ще один анекдот для розрядки. Прибрали наші діти весною територію Гнідинського ЕТЗ, нашого базового підприємства від металобрухту, здали його на Чермет, прибутку отримали 100 крб. Старались від душі. Їм би, нашим шефам, від душі подякувати дітям, може, й премію б видати, а вони відрахували від загальної суми матеріальної допомоги аж 729 крб., це, мовляв, і є наша допомога, вам потрібен металолом, от ви і взяли те, що потрібно. В результаті за свою працю діти отримали 629 крб. збитку, і питається, де ж у наших шефів якщо не державна, то хоч би батьківська совість! Ну, хіба таким має бути сьогодні ставлення до школи?

А скільки анекдотів можна розказати з приводу будівництва нової школи! Тут уже дійовими особами виступатиме і районна Рада народних депутатів. Жаль, часу обмаль.

Наведені факти свідчать, що громадськість ще стоїть далеко від школи, здебільшого винні в цьому ми самі. Ось завідуючий райвно Михайло Якович Корніяка критикував сьогодні нашу школу за те, що екзамени проводили одноосібно, без батьків, і думаю, що правильно. На самоплив пускати цю справу не можна. Треба, щоб і учитель, і учень серйозно готувались до звіту перед державою за якість своєї праці. А звітувати перед державою — значить звітувати перед громадськістю і в єдності вирішувати всі наболілі проблеми. Бо роз'єдна-

ність наша — то велике зло, коли в роботі переважають не творчість, не горіння, а розрахований на благополучний показник формалізм. Зло підступне ще й тим, що одразу ніби непомітно, шкідливі плоди його зріють повільно, зате потім отруюють життя цілих поколінь. Нам, щоб відчути його, вистачить кількох десятиліть. Чинownika, який у сліпому прислужництві владі забороняв народні обряди, бульдозером пройшовся по українських пам'ятниках української історії, насильно гнав до колгоспу, знищував пасіки, відрізав у селянина город по самий поріг — його вже нема (окремі, правда, доживають віку). Посіяне ж ним лихо росте, множиться, розпросторюється до розмірів небувалих. Зупинити цей розтлінний процес - наше з вами завдання і святий обов'язок!»

Виступ Валентини Стрілько на серпневій конференції вчителів Бориспільського району, 1988 рік.

«ЗАСМІЯЛИСЬ ЗА МОРЯМИ...» АБО ЩО ЧИТАЮТЬ НАШІ ДІТИ В «БУКВАРІ» ТА «ЧИТАНКАХ»

«Засміялись за морями

ненависні буржуї,

де вже їм тягаться з нами,

де вже їм ходять в бої»

Такий «шедевр» поезії з «глибоким» ідейним змістом пропонує «Читанка» для III класу з українською мовою навчання. За морями, без сумніву, засміялись би, якби прочитали такі перли, а нам і нашим дітям не до сміху. На чому вчимо маленьких школярів, які зерна сіємо в дитячі душі?

Починаючи з «Букваря», а далі щороку пропонується дітям запам'ятати, що «партія Леніна — сила народна, до комунізму нам вказує шлях!». Знати, що «Ленін радіє за ваше щасливе дитинство», що «нам дорогу осяває світ Кремлівської зорі», що «Жовтень Великий приніс нам свободу» і таке інше. Гортаю «Буквар». На початку є все, що завгодно: малюнки — казки, овочі, фрукти, телята, коні, літаки, машини, телевізори, ведмеді, лисиці і т. д. Немає найголовнішого: мама, тато, рідна хата, рідна мова, Україна. Затє на сторінці перед вивченням першої букви «А» (ст. 18) (зверніть увагу: діти ще не знають жодної букви) великий малюнок, де написано: «КОНСТИТУЦІЯ (Основний закон) Союзу Радянських Соціалістичних республік», а поруч Герб Радянського Союзу (про герб України навіть ніде й не

згадується). Чомусь ілюстрацією до вивчення букви «А» служать якісь заморські звірі: акули, крокодили, мавпи, страуси... а не ті, що живуть в Україні.

А чому б не дати дітям з перших днів те, що тут поруч з ними, на їх рідній українській землі. Саме це є основою формування людини з усвідомленням, якого вона роду-племені, чийх батьків. Пригадую, як один із наших учнів з гордістю сказав: «Я син своїх батьків». То був хороший хлопець, якого й справді виховали батьки. Ті, хто вчився за такими печерного рівня підручниками, не скажуть так, бо навіть на сторінці 20, де написано «мама, мами, мамі», вгорі намальовано, щоб ви думали? літаки й ракети. На всю сторінку. І більш нічого.

Ось так. І це ще нічого. Чомусь майже на кожній сторінці намальований клоун — це найголовніший герой «Букваря», а на багатьох малюнках прапори, плакати, де «Слава КПРС» (стор. 50) «Слава Жовтню» (стор. 51), «Ми вірні справам Леніна» (стор. 51). А далі в «Читанках» вже безцеремонно «Съезду КПСС — достойную встречу» (стор. 256, 3 клас). Навіть на прогулянці в лісі діти із червоними прапорцями. Нарешті, знаходжу текст «Київ» (стор. 89) «Понад сорок років тому воїни Радянської Армії звільнили від ворогів головне місто України — Київ. Воно загоїло рани війни». Оце і все. Автори, правда, ще поспішили додати: «Славне місто України, брат великої Москви» (стор. 91) «Це вже інтернаціональне виховання» — думаю я. Але знаю, що його ніколи не буде на голому місці, там, де навіть не згадується Україна, не може бути братнього почуття до когось іншого. А дітям пропонується усвідомити, що «Наша Батьківщина — Радянський Союз». Так зразу це твердження асоціюється з словами безликої пісні: «Мой адрес не дом и не улица, мой адрес — Советский Союз».

На оптимістичній ноті закінчується перша, найголовніша дитяча книжка: «Розквітай, Вітчизно, щедро зацвітай, ми живем щасливо, любим рідний край». Читаючи ще більш заполітизовані «Читанки», зустрічаєш безліч просто абсурдних речень та думок, які нині звучать навіть іронічно: «Ми переможемо! В нашій-бо землі і правда, й сила, й влада у Кремлі» (стор. 203, 4-й клас), «Славимо велич Вітчизни могутньої, дружби народів опори в віках» (стор. 3, 3-й клас), (як це зрозуміти «дружби народів опори в віках?») і як це пояснити дітям 1-го класу). «Наше ім'я — жовтенята, юний наш зоряний світ» (?) (стор. 78, 3-й клас), «Співаймо нині гарно й радо! Виходьмо дружно на парад» (стор. 82, 4-й клас).

«На обрії хмаринка,

І дощик накрапає,

Та серце винозоре, (?)

І видно далину» (стор. 218, 3-й клас)

«Що будуєм і що маєм,

Все від Жовтня почалось» (стор. 76, 3-й клас)

«За мир у всьому світі —

Це за пісні й поля,

Що правдою повіті,

Як голос із Кремля» (стор. 306, 3-й клас).

В той час, як країна переживає дуже важку кризу, коли існує талонна система, наші діти прочитають в підручнику: «Все в тебе є — для будня, і для свята» (стор. 31, 4-й клас). Правда, для нинішньої ситуації дня більш актуально звучить інший шедевр:

«Як піду я межі люди,

Та й що треба роздобуду,

Та й що треба розшукаю» (стор. 154, 3-й клас).

Саме в такий спосіб діти будуть допомагати своєму народові «будувати найкраще, найщасливіше комуністичне життя», «а називається це нове, по-справжньому щасливе життя — комунізм!», а «Комунізм — це справедливість і правда, це спільна праця для спільного добра. Це безстрашні дороги вперед, у пошуках нового. Це наша мрія про щастя і життя красиве й благородне» (стор. 262, 3-й клас).

Далі діти читають, що:

«На шляху до комунізму

«В труді й боях зросла держава Рад,

і слави й щастя світла Батьківщина,

і розквітла, як зоряний той сад,

її дочка — Радянська Україна»

(стор. 32, 4-й клас).

А вже про капіталістичний лад, про безробіття та ненаситних мільйонерів начитаються наші діти страхів! І ніяк не можуть второпати гнідинські наші діти, чому

такий «ненажерливий» капіталіст, як Роман Воронка, привіз із США сотні комп'ютерних систем і безкоштовно подарував школам і нашій в тому числі, і чому саме українська діаспора надсилає до Гнідина матеріали (в нас їх і при бажанні не купиш) для гурткової роботи: нитки, фарби, бісер, книги, все необхідне. І спробуй все пояснити дітям, коли за підручником там, за морями — «ненаситні вороги», «ні на мить не забувай, що вороги є зовні» (стор. 282, 3-й клас). А ось ще виявляється, «що весь світ тримається на зварних швах, а якщо уявити на хвилину, що всі зварні шви лопнули, то від нашого світу нічого не залишиться». Та це не так страшно, бо «попереду Ленін, а за ним одностумці, що в партію комуністів згуртувались, за собою трудовий люд ведуть, із дороги все, що заважає, скидають...» (стор. 84, 4-й клас), «радянські люди під керівництвом партії комуністів добре трудяться, будують нове щасливе життя», а поруч ідуть діти. «Вони батьків продовжують путь, бо шляхом партії ідуть» (стор. 110, 4-й клас). При цьому «Читанка» для третього класу вже наперед запрограмує те, що з часом діти обов'язково десь поїдуть, можливо, на новий БАМ, який так невтомно пропагує декілька текстів. Та й хто захоче залишатися в селі, де немає ні школи, ні клубу, де немає вже й людей.

(Щотижня в Україні зникає одне село).

«А як вивчитесь з літами,

вдячні мамі за турботу,

і поїдете від мамі

в інший край десь на роботу» (стор. 222, 3-й клас).

І там, звичайно буде чути, як

«в радісну годину

дзвенить народу спів

про партію єдину,

що Ленін утворив» (стор. 248, 3-й клас).

А, можливо, хтось із них потрапив би на площу біля Верховної Ради, і побачив на фоні синьо-жовтих прапорів зовсім інші тексти. Скажімо «Хай живе КПРС на Чорнобильській АЕС», і почув інший народу спів. Але то вже життя, яке поза межами «Читанки», а поки що вона виголошує лозунги, закликає, прославляє: «Палають весело костри, звучать фанфари урочисті» (стор. 109, 4-й клас). «Славимо труд!» (стор. 28, 4-й клас), «Ленін скрізь в житті перемага» (стор. 286, 4-й клас), «Те, що ви не докували, я з синами докую!» (стор. 140, 4-й клас).

Вірш «Країна — будова одна» особливо важко буде зрозуміти нашим дітям. В ньому йдеться про швидке будівництво школи, наша ж будується вже 7 років, а одне приміщення будували взагалі толокою аж 17 років. Та ще варто сказати дітям, що на Україні нині 50% сіл не мають шкіл, а 30% шкіл в жалюгідному стані. А підручник стверджує: «Закінчимо достроково!— читають плакат гуртом. Здається, й повітря навколо насичене тут трудом» (стор. 141, 4-й клас).

Помітне місце займає дружба українського й російського народів.

«В святім чутті єдиної родини,

під вічною зорею Ілліча,

довіку будуть Русь і Україна,

покуль плече торкається плеча» (стор. 82, 4-й клас).

Правда, я не второпаю, чому саме Русь, а не Росія. Але, як завжди, чомусь Русь попереду. «Попереду росіяни. За ними українці свій голос подають...» (стор. 85, 4-й клас). Та й «Яків Петрович — капітан теплоходу «Росія» (стор. 80, Буквар). Або «Ніс він (боєць) сонце у Карпати із Росії» (стор. 295, 4-й клас). Здавалось би дрібничка, але такими «дрібничками» вщент наповнені тексти. Безглузді думки, безглузді речення, на малюнках в основному люди кудись біжать з прапорами, їдуть на танках, скачуть на конях, розмахують лопатами.

«Бам-бара-бам,

Бам-бара-бам!

Доброго ранку, бам-бара-бам!» (стор. 71, 3-й клас).

«Лунають сурми, б'ють барабани, б'ють барабани, веселі люди, весела путь».

Вражають своєю жорстокістю примітивні тексти про війну: «Танкіст Соколов вів свій танк в атаку. Перший удар був страшний. В повітря полетіли тріски, зброя і трупи німецьких солдатів». «Один німець висунувся, веде спостереження, інші метушаться біля гусениць. Влучним пострілом Руднев зняв спостерігача. Той, як мішок, сповз у люк. Наші пожвавішали. Хтось, зрадивши, вигукнув «ура!»; «Раптом недалеко в лісі, десь там, куди помчав важкий танк, гримнув сильний вибух. Здогадуюсь: танк підірвався на нашій міні. Радість невимовна. В повітря полетіли шапки. «Ура-а!»— розляглося навкруги» (стор. 216 — 217, 2-й клас).

«Читанка» для другокласників хоче переконати в тому, то гігантські птахофабрики — то найбільші досягнення радянської держави: «Всі працюють добре на фабриці, навіть перехідний Червоний прапор одержали. Але найкраще — моя мама. Вона обслуговує дванадцять тисяч курей і одержує за рік два мільйони яєць. Кореспондент навіть не повірив — «два мільйони? Не може цього бути». А мама йому й каже: «А що тут дивного? Я зараз думаю про те, щоб ще й більше одержати. У нас же механізація, автомати». Кореспондент до всього допитався: «А скільки ж у рік одна курка знесе?» «В середньому двісті п'ятдесят», — відповіла йому мама. «А яка у вас порода курей?» «Звичайна, свійська, — каже йому мама... «Та я ж сам на селі виріс! — не вгавав кореспондент. — У нас теж були кури на подвір'ї, але жодна курка більш, як сто двадцять яєць на рік не давала». Тоді вже мама засміялась. — Що ж ви рівняєте? У вас у хазяйстві було одна курка. А в нас — велика фабрика. І догляд, і умови, і годівля — все по-науковому» (стор. 235—236, 2-й клас).

Так і хочеться сказати: «І куди тому нещасному індивідуальному сектору. Все прекрасно може бути тільки в колгоспі».

«Ми живемо в країні Леніна, — прочитає дитина згодом, вже наступного року, — трудимось, як заповідав Ленін. Ходімо на Всесоюзну виставку досягнень народного господарства в Москві. Як сонце в краплі води, так у ній відбиваються великі справи радянського народу» (стор. 284, 4-й клас). При цьому вчительці доречно було б сказати, що японці, відвідавши цю виставку, в книзі відгуків залишили текст такого змісту: «Ми думали, що ви відстали від нас на десятиліття, а ви відстали навіки».

З-поміж всього «дива» літератури в «Читанках» інколи, як світлі промінці з'являються то «Мрія» Д. Павличка, то вірш А Бортняка чи М. Вінграновського, то декілька віршів Шевченка чи Л. Українки, трохи фольклорних текстів. Правда Т. Г. Шевченко поданий в 4-му класі на 7 сторінках, а Наталя Забіла у 3-му класі на 12 сторінках. І автори, мабуть, вважають «Хатинку над озером» (вірш про Леніна) чи не найгеніальнішим витвором мистецтва, бо відвели йому найбільше місця. Від констатації таких фактів стає дуже сумно.

Я мала змогу познайомитись з підручниками для українських шкіл за кордоном. По-перше, кожен з них має назву, що вже багато про що говорить: «Віночок», «Мостик», «Зоря», «Золоті ворота».

ЗА ЗЛУКУ ОСВІТЯН І ЛИЦАРІВ КРАСНОГО ПИСЬМЕНСТВА

Тексти не політизовані, прекрасна мелодійна мова, все пройнято вихованням глибокої любові до України, до її славної важкої історії. Максимум перлин фольклору, творів Шевченка, Лесі Українки, значна частина історичних текстів за «Повістю минулих літ», одним словом, все для того, аби виховати справжніх українців, а не штампувати населення.

А наші діти 1-го вересня розгорнуть підручники і будуть вчить напам'ять.

«У світ комунізму — величне майбутнє

Нас ленінська партія мудро веде» (стор. 4, 4-й клас).

«У звершенні славних ідей комунізму

Ми бачим, країно, майбутнє твоє» (стор. 3, 3-й клас).

А яке воно буде те майбутнє, коли вчитимемо знову лицемірству, псевдолюбові та лозунгового крику...

З полегшенням, нарешті, закриваю останню сторінку «мудрих» книг для дітей. Думаю, не тільки «за морями», а й у всьому світі ще довго з нас будуть сміятись... Тому терміново потрібні нові підручники. Великий злочин сьогодні вчити дітей за подібними текстами. Думаю, що кожен вчитель повинен це усвідомлювати і вчити дітей за ретельно дібраною літературою, максимально використовувати словесні методи.

Треба, щоб за створення нових підручників взялись вчителі-практики, письменники і науковці. Міністерство народної освіти мусить подбати про створення для таких колективів належних умов, потурбуватись, аби без зайвих і бюрократичних перепон потрапили нові підручники до школи. Це найважливіше, найпершочерговіше завдання. Але поки що спостерігається класична пасивність тих, хто повинен цим займатись, а в підручниках навіть твори таких талановитих письменників, як Я. Щоголів, сприймаються зовсім в протилежному змісті. Бо хіба можна сказати дітям про існуючі «Читанки»: «Вчіться діти! Мудра книжка скаже вам чогось багато» (стор 10, 3-й клас). Тож будемо мудрими, і нарешті, дбатимемо про наших дітей по-батьківськи, щоб слова Шевченка: «А онуки, їм байдуже, панам жито сіють», - не стосувались нас, вчителів.

Валентина Стрілько,

*Журнал Шкільної Ради при УККА «Рідна школа»
(США), 1989 рік, частина 2.*

Ми - вчителі і письменники — сьогодні як ніколи повинні міцно взятися за руки. Саме від цього залежить успіх навчання, успіх виховання. Бо хто такий справжній дитячий письменник? Це людина, яка глибоко знає душу дитини, її радість і смуток, одне слово, живе поруч із нею. Глибоко переконана я і вся наша школа, що справжнім письменником-вихователем є Дмитро Чередниченко. Не перестаю дивуватися, де знаходить він час, щоб щодня, наголошую і не перебільшую — щодня! — цікавитися тим, що робиться в нашій школі. І його знають і люблять не тільки всі учні нашої школи, а й усі жителі села. Це з його щедрої поради створено в школі Малу Академію Народних Мистецтв, з його благословення створився в школі хор трьох поколінь і відроджується народна пісня й народні традиції. 1 лютого запрошуємо всіх вас до Спілки письменників на творчий звіт нашої пісні. Відроджуються в селі і в нашій Малій Академії давні українські ремесла: ткацтво, плетіння з соломки, лози, вишивка, кераміка. Наші добрі порадики й навчителі — Микола Касьяненко і Тамара Гордова, що вже експонували в нашій школі виставки чудових своїх робіт і ділилися з дітьми творчими секретами, Василь Перевальський і Петро Осадчук, Ніна Матвієнко й Анатолій Солов'яненко, Степан та Олена Щербакі, Віктор Лузан і Володимир Кальненко. Почесний президент нашої Малої Академії — письменник Петро Осадчук.

Тут — у нашій школі — прозвучали нові твори багатьох письменників, що їх захоплено сприйняли діти. Тільки не зрозуміло, чому таких творів не друкують у такій кількості, щоб задовольнити багатьох українських читачів. Коли їхала па пленум, діти і вчителі наказували: «Запитайте, чому немає такої книжки Дмитра Чередниченка про рідну землю, з його фотографіями, що він показував у нашій школі? У тих фотографіях — прекрасний, мудрий, погляд на світ, на людей, на природу. Ця книжка б так пригодилася нам на уроках у школі!»

Може, я забагато говорю про Дмитра Чередниченка, але передаю загальну думку колективу: «Якби кожен письменник отак міцно підтримував зв'язки зі школою (а не випадково наїжджав задля уроку миру, як заведено), то не було в у нас проблем із «важкими» учнями й навіть не було б такої гострої проблеми з вивченням української мови та літератури. А вона існує і так боляче вражає всіх. На пленарному засіданні січневої конференції вчителів Бориспільського району були науковці з Київського універси-

тету. Але виступи їхні російською мовою звучали. А може б, і письменникам варто брати участь в роботі конференцій та нарад вчителів?!

В нашій школі і в усіх школах Бориспільського району навчання ведеться українською мовою. Але як і всюди, існує проблема, що вчити, на яких прикладах. Досі шкільна програма української літератури далеко не досконала. Якось дивно буває: скажімо, створили нову програму, усі її перечитують, підписують, затверджують, і коли вже за нею йде навчання, тоді починають її завзято критикувати.

Так, у нинішній програмі і в проекті нової програми відсутній ЦІЛІСНИЙ ЄДИНИЙ ПОГЛЯД НА УКРАЇНСЬКУ ЛІТЕРАТУРУ. Шановні товариші письменники, вчені, методисти, загодя вирішуйте, кого внести до програми! Тільки ж хай це буде не боротьба за місце в підручнику, а гаряче вболівання за спільну справу!

Так, шкільна програма не досконала. Сьогодні, якщо взяти в загальному, то годин на вивчення української мови та літератури більше, ніж на вивчення російської мови та літератури. Але турбує стан справ у 8 і 9 класах. У восьмому класі української літератури 2 год. на тиждень, а російської — 3, в 9 кл. української літератури — 3, російської — 4 год. на тиждень. Української мови — у 8-му класі — 1 год. на тиждень, іноземної також — 1 година. А 20 років тому, коли я починала працювати в школі, у 8-му класі було 6 годин української мови та літератури на тиждень. Коментарі зайві. У проекті нової програми знов скоротили Шевченка: тепер буде всього 18 годин. На давньоруську літературу відведемо всього 2 уроки. Після давньоруської відразу йде Вишенський, а 463 роки випадає геть. Після Вишенського йде Скворода, і знов 100 років випадає. Отож, 563 роки — жодним словом не згадані, немовби їх і не було і ніхто нічого тоді не писав у нас.

Ввели в програму 11-го класу Ліну Костенко та Григора Тютюнника. Це добре. А чому немає Івана Драча? Ввели Олександра Підсуху. Я нічого не маю проти Підсухи, але замість того, що пропонує програма, на думку вчителів (я з багатьма радилася) треба ввести його памфлет «Кирильцьо»! Він друкувався в нашій, учительській «Радянській освіті», тож ми його знаємо і підтримуємо. А ще слід би подумати, як і коли давати дітям знання про Києво-Могилянську Академію. Це ж наша пам'ять, наша історія, наше майбутнє. Тоді, я певна, не виростатимуть із дітей байдужі люди, яким однаково — знівечити Академію чи врятувати, як ото пише Володимир Петрук в «Літературній Україні». Тоді її врятування буде не проблемою,

а обов'язком людини. Так, не працювали серйозно вчителі з письменниками над програмою. Коли б ми мали з такою прекрасною сьогодишньою аудиторією тісні зв'язки, то не було б у нас і горе-підручників: пісних, безбарвних, часто безграмотних. Колись на село посилали армію «двадцятитисячників». Нині треба спорядити ще більшу армію письменників до школи. В жодній школі Бориспільського району, окрім нашої, письменники не бувають без нагоди. А ось недавно я була в київській школі № 189 і мені сказали, що з радістю зустрічалися б діти з письменниками, але ці зустрічі дорого коштують, а без грошей ідуть тільки знайомі. Оце такі будні спілкування школи і письменників.

Школа потребує постійної вашої допомоги. І ми не просто чекаємо письменника на пораду. Нехай би письменник був разом із учителем співавтором підручника. Коли б це для кожного письменника було обов'язком, як для Галини Кирпи. У співавторстві з нашими учителями вона написала підручник з етики для молодших класів «Андрійкова книжка, або уроки з гарної поведінки». Зараз ця книжка проходить успішний експеримент у Гнідинській школі та в школах Бориспільського району. Двічі на тиждень згідно з розкладом діти вчать культури поведінки, любові до рідної землі, рідної мови свого роду її народу. А коли б письменниця не відгукнулася на наше прохання, хто зна, чи говорили б ми сьогодні про такий підручник.

Висловлю також думку свого педагогічного колективу про прекрасну книгу Василя Скуратівського «Берегиня». Це ж справжній підручник з народознавства! Уже з третьої чверті цього навчального року в Гнідинській школі в 4 — 8 кл. ми вводимо такий урок: народознавство за підручником Василя Скуратівського. Двадцять років я знаю своїх учителів, але, коли проходила в школі конференція за цією книгою в присутності автора, як несподівано розкрилися для мене душі колег, яке це свято було для серця. Тільки ж така проблема: в нас усього тридцять примірників цієї чудової книги, тобто — в усіх учителів, а для дітей — купити ніде, хоч і з'явилася вона на прилавках місяць тому. Звернулися ми з колективним проханням до Держкомвидаву переглянути цю книжку.

Люблять і відчують справжню літературу наші діти. Спитайте про це в тих письменників, що в нас бувають. Зайдіть до школи і самі переконаєтеся, що всі діти знають напам'ять безліч віршів Ліни Костенко, Дмитра Павличка, Василя Швеця, Дмитра Чередиценка, Анатолія Качана, Валентини Каменчук, Тамари Коломієць. Прекрасні книжки, прекрасні поезії. Але таких творів мало.

Окремо хочу зупинитись на тому, що видає видавництво «Веселка». Я проаналізувала план випуску літератури цього видавництва на 1989 рік. Цікавило мене: що ж вийде тут із фольклору для дітей? Уявляєте, аж дві антології української народної творчості і збірка пісень «Подоряночка». Але ж ці книги в нашу школу не попадуть. Їхній тираж — 50 тисяч. До нас хіба що дійдуть «Сказки» Г. Почепцова — бо тираж їхній 200 тисяч примірників, «Путешествие в страну коллекционеров» Сагалова—115 тис, навіть «Земля Светлячков» Віктора Близнеця — 300 тисяч. Але ж, на превеликий жаль, не мовою оригіналу. Отак, діти, свого письменника читайте не своєю мовою. Видали розкішно російську азбуку. Ну, хай. А де ж книжка Дмитра Білоуса «Диво калинове» про українську мову? Уже всі знають, що така книжка написана, що вона мусить вийти, а в жодному видавничому плані її немає.

Для молодших класів українською мовою буде видано всього 21 книжка. З них 2 — дожовтневі письменники, 1 — Остап Вишня. З решти—19-ти — 7: «про дітей, які (цитую) утверджують норми життя, до яких закликає партія»

Вийде також літературний портрет Гайдара, а де ж літературні портрети інших письменників, зокрема українських? Ми, вчителі, з вдячністю згадуємо літературний портрет Ю. Яновського, що його написав Олесь Гончар. Але ж де він, як його тепер знайти? Чого не перевидати масовим тиражем для школи? І, нарешті, знаючи запити дітей нашої школи, скажу: з усього того списку, вони читатимуть книжок 5 чи 6.

Всі ми з вами багато говоримо про мову й літературу. А як ми її пропагуємо? Зарубіжних авторів «Веселка» видає прекрасними виданнями, а своїх — абияк, щоб тільки значилося: випустили. Ось вам зразок: Це — Свіфт, а це — наша Леся Українка! Це — «Турецькі казки», а це — Леонід Глібов! Тобто: це —людям, а це —собі.

Хто ж тоді купуватиме й читатиме нашу українську літературу, як ми її так видаватимемо? Хто ж тоді поважатиме нас, як ми своїх духовних скарбів не цінуємо?

А подивіться самі на решту плану! Що то за «товар»? А таким «товаром» комплектуються бібліотеки в школі, ніби повно всього, а читати нічого. Отак перечитаєш якусь книжку, адресовану дітям, і відчуєш себе одуреним, зневаженим і ошуканим.

Скажімо, закупили для школи книжку оповідань Андрія Бондарчука «Птахи будять землю» («Веселка»,

1986). Адже з самого початку читаю: «На республіканському конкурсі на кращий твір для дітей дошкільного віку оповідання «Птахи землю будять» відзначено премією. Повідомлення серйозне, ніякого натяку на жарт.

А коли прочитала книжечку, мені стало сумно: хто ж це так невдало й так жорстко пожартував? Невже її ніхто не читав з письменників, редакторів? Шановні товариші, наберіться терпіння, і спробуйте вчитати ось таке:

«Тато сидів край столу на лаві, пильно вдивлявся в розгорнуту газету, яку приніс з заводу, водив пальцями по вусах, ніби розштовхуючи їх урознобіч, щоб не заважали читати» (?)

Або ще ось такий діалог:

«- Лихо, сину, велике трапилося. Помер наш вождь... Двадцять першого січня. А сьогодні поховали.

— Ленін помер? Назовсім?..

- Так. Ні, ні, не назовсім він помер. Він буде жити... З нами...

- Нам з Настусею Кіндратик читав про нього.

— Молодець Кіндратик. Спасибі Леніну, тепер всі будете вчитися.

- А вам шкода Леніна? І мені теж. А чому він помер?

- Вороги ПІДСТРЕЛИЛИ».

Це так наче якісь мисливці напідпитку теревенять про свої пригоди на полюванні, чи що? Нема нічого страшнішого, як бездарна сірятина. Вона небезпечна для юних читачів, бо привчає нехтувати словом, честю, совістю, нівечить їхні ще не зміцнілі душі, породжує бездуховність!

Невже це не хвилює письменників, критиків? Чи бояться зачепити видавців, щоб ті не позбавили їх можливості видаватися (як у власній вотчині?). Але ж погодьтеся, що не завжди мовчання — золото. Тому я звертаюся до всіх, особливо до письменників: читайте, будь ласка, книжки, які видаються для дітей, читайте і дивуйтеся, кого, за що і чого на республіканських конкурсах відзначають преміями? Бо це ж випадки не поодинокі. А в чому ж винна вона — література, любити яку ми учимо дітей?

Це хочу подякувати творчому колективу журналу «Барвінок» за те, що вони відкрили для наших ді-

тей справжню поезію, справжню літературу. Тепер наші діти дружать з багатьма письменниками і письменницькі творчі звіти перед дітьми і дітей перед письменниками стали доброю традицією. Літературно-художня студія нашої школи була удостоєна премії журналу імені Олександра Копиленка. Тепер школа готується до 60-річчя «Барвінку». А це означає, що до нас на творчу зустріч прийдуть українські письменники, а також гості з братніх республік. Ласкаво просимо, дорогі друзі! Двері нашої школи, нашої Малої Академії Народних Мистецтв відчинені для всіх, хто прибуває до нас із творчим звітом, добрим словом і порадою!

Виступ Валентини Стрілько на Пленумі Спілки письменників України 12 січня 1988 року

ЯК НАМ «ДОПОМАГАЛИ»

Повідомлення було приголомшливим: завтра до школи приїжджає бригада з Київського обласного та обласного інституту вдосконалення вчителів. Мету перевірки з'ясувати було нелегко: завідуючий районним методкабінетом казав, що їдуть допомогти нам, а я в свою чергу відповіла, що в даний час і в такий спосіб допомога просто не потрібна. Заступник начальника обласного тов. Зайчук В. О. пояснив, що така перевірка планова в зв'язку з реорганізацією школи з восьмирічної в середню. Заступник міністра народної освіти УРСР тов. Тараненко сказав, що нічого про перевірку не знає. Наш дільничний інспектор Пономарьова Н. К., яка наступного дня приїхала з бригадою перевіряючих, повідомила, що вони приїхали допомогти й одночасно перевірити, як виконуються вказівки Міністерства народної освіти, за наслідками перевірки квітня 1990 року, бо саме тоді школа перевірялась фронтально. Правда, ми просили в той час цього не робити, мотивуючи поважними причинами: шість місяців у лікарні лежала заступник директора, три місяці в школі не було директора. Але прохання було рішуче відхилено.

І ось знову перевірка. І як би її не маскували за словом «допомога», всі ми розуміли: ця перевірка не для допомоги. І нервові напруження взяло в залізні лещата кожного вчителя. Мушу сказати, що даремно. Школа наша намагається працювати по-новому, силу й здоров'я своє кладуть педагоги на вітар становлення української національної школи, розробили немало експериментальних програм з українським змістом, вже написані й готуються до друку десять підручників та посібників, ми першими виступили з концепцією української національної школи, членами колективу розро-

бляється концепція національної системи виховання. До нас їдуть тисячі людей по досвід не лише з України й Радянського Союзу, з усього світу: Австралії, Англії, Канади, Бразилії, Китаю, Югославії, Польщі, Болгарії. У нас у пошані народна мудрість, народні ремесла, рідне село, національні символи України. Національний гімн «Ще не вмерла Україна», створений нашим славнозвісним земляком Павлом Чубинським (нашій Академії присвоєно звання імені Павла Чубинського), співають вже давно всі учні. Творча спілка вчителів України затвердила школу як експериментальну, а Велика Рада вчителів України затвердила при Гнідинській школі республіканський науково-практичний центр «Українська національна школа». Тож прагнемо бути максимально суверенними у вирішенні всіх освітніх проблем, повіривши в те, що перебудову школи потрібно робити не балачками, а добрими справами на відродження України. Та лише завдяки втручанню депутата Верховної Ради, Голови комісії з науки та освіти шановного І. Р. Юхновського, вдалося зовсім недавно відкрити власний рахунок. Бо вже давно школа відчуває насторожене ставлення до нас з боку окремих керівників району й області, ігнорування наших проблем, небажання бачити те, що ми робимо, або й просто відверте чи приховане ставлення палиць у колеса. Настирливо поширюється думка, що у нашій школі найгірший рівень знань, нездоровий клімат і що ми «збилися з правильної дороги».

Напередодні приїзду «гостей-інспекторів», що їхали буцім-то з місією допомоги, вчителі були шоковані, не могли збагнути, чому через півроку знову фронтальна перевірка.

Як стало відомо пізніше, бригада складалася із 14 перевірників. Першого ж дня вони переступили поріг школи як господарі. На моє запитання, чому не попередили колектив завчасно, чому не зустрілися з ним, щоб пояснити мету перевірки, з'ясувати та обговорити план роботи, відповіли: «Ми самі не знали, що будемо їхати до вас, нас викликав Скрипченко (начальник обласного управління народної освіти. — В. С.) і сказав їхати в Гнідин». Ми намагалися пояснити, що школу зараз не можна перевіряти, бо колектив фізично виснажений, шість із 25 вчителів хворі, два з них на лікарняному більше двох місяців. Школу раптово охопив нервовий стрес, бо ніхто не знав, що будуть перевіряти і скільки триватиме так звана допомога. Я в свою чергу висловила категоричний протест заступникові начальника Київського ОБЛВНО тов. Федьку В. Т. та всій бригаді з приводу такої перевірки. Але мого голосу ніхто не почув. На

жаль, вони приїхали не слухати і не допомагати, а знищувати непокірних гнідинців.

Характерний і такий епізод: приїхали «надавати допомогу», в той день, коли мене не було в школі. Заступник директора спробувала не дозволити перевірку, мотивуючи це моєю відсутністю, але гості поскаржилися завідувачу райвно, і Корніяка М. Я. наказав розпочинати роботу. До речі, це був єдиний фрагмент участі райвно в системі «перевірки-допомоги». Більше жодного разу навіть по телефону ніхто не поцікавився, що ж робиться в Гнідинській школі. А нервово напруження в школі не спадало, половину вчителів було доведено до сліз. Навіть найбільш урівноважених. Завуч школи Майстренко Р. О. розплакалася тоді, коли марними були її спроби не пустити на урок англійської мови до вчителя, який лише два тижні працює в школі (англійська ж не читалася тривалий час), і прийшов до нас на велике наше прохання після перенесеної тяжкої недуги.

Вчителька початкових класів Митяй О.Г. була шокована тим, що контрольну з математики почали проводити серед уроку читання, без узгодження з нею тексту роботи, а чашу терпіння переповнило те, що відразу ж після контрольної стали перевіряти техніку читання. Вона намагалася довести інспекторові, що так робити не можна, але спроби були марні. Потім мені охарактеризували вчительку як нервову, чим я була дуже здивована: такі урівноважені й працьовиті вчителі, як Митяй О.Г., трапляються не часто. Та й результати контрольних робіт (навіть таким чином) у її дітей блискучі: жодної двійки, майже все «4» і «5».

За тим нервовий шок почався у вчительки математики Кондратенко Т.С., яка щойно після двомісячної хвороби вийшла на роботу і в класі якої намагалися провести контрольну роботу. Ввечері, коли ми обговорювали цю ситуацію, у неї тремтіли руки й вона просто заходилася сьозами. Контрольні в неї пообіцяли провести, але не зрозуміло, чому так ніхто не приїхав і до сьогодні, нервово напруження не покидає вчителів, бо не відомо, чи все-таки приїдуть їх перевіряти, чи ні (мабуть, так вони розуміють слово «допомога»).

Уже перші відвідані уроки показали, що інспектори приїхали зі старими мірками, аналіз уроку проводився за давніми трафаретами: ідейність уроку, міжпредметні зв'язки, технічні засоби навчання. Про це мені відразу сказали вчителі, але я лише безпорадно розводила руками. Нам радили багато що: застосувати в школі на уроках музики систему Кабалевського (її вже давно засудила значна части-

на вчителів-фахівців, тим паче, для української національної школи вона аж ніяк не підходить), вчителі українознавства зробили зауваження, що не використовувала на уроці твір Чайковського «Пори року» (урок був про народне свято Стрітення). Нас категорично критикували за те, що відмовились від старих «Читанок» і проводимо уроки читання інакше, нам погрожували зняти з навчального плану уроки етики в молодших класах (їх проводимо вже декілька років за власним підручником «Андрійкова кишка», сила-силенна вчителів України приїздила й переписувала цей підручник), уроки рідного краю та народних дитячих ігор. Приїжджим не сподобалася виставка політичного плакату, що саме демонструвалася в школі (ви подумайте, зауважили нам, ці плакати можна трактувати двояко), деякого шокували куточки української національної символіки із синьо-жовтими прапорами й занадто багато літератури українського спрямування.

Перевірка виховної роботи в школі проводилася здебільшого через співбесіди та анкетування, але найбільше приголомшували учнів питання на зразок: «А хто в школі познімав Леніна? Учні чи вчителі? А хто б із вас наважився зняти Леніна?» Діти ніяк не могли второпати, про якого знятого Леніна йшла мова, і ніяково стинали плечима.

Найбільше перевіряли мене: і як директора, і як вчителя. Обов'язковим було проведення в моїх класах контрольних робіт. Я намагалася пояснити, що так витрачати час не раціонально, лише півроку тому в мене проводилися контрольні роботи, можна підняти матеріали перевірки й переконатися, що там досить добрі результати. У мене не раз були присутні на уроках кваліфіковані спеціалісти з Міністерства народної освіти, я давала відкриті уроки для вчителів району. Але де там: переконати нікого не вдалося. Складалося враження, що все спрямовувалося на одне — на виснаження нервової системи. І хоч мої учні написали добре контрольні, наступного дня у мене на тілі виступили алергійні плями, і лікарі порекомендували пройти інтенсивний курс лікування...

Правда, від одного з інспекторів я почула співчутливе «А чому Ви так погано виглядаєте?».

До розмови зі мною як із директором школи можна було б епіграфом взяти слова Крилова «Ты виноват уж тем, что хочется мне кушать». Інспектор Поцілуйкова буквально засипала мене запитаннями, навіть у формулюванні яких було закладено одне: довести бездіяльність директора школи...

«Ви не виконуєте вказівок Міністерства освіти... Якби хотіли, то давно б уже збудували нове приміщення школи... У Вас відсутня гласність внутрішнього навчального контролю... До школи не ходять батьки... Ви не подумали, що зняли вивчення російської мови з початкових класів і ввели вивчення російської мови з четвертого класу...». Хіба не в найкращих тонах перебудови народної освіти?

Чого ж, батьки до нас ходять, ходять і дуже часто. Навіть разом із дітьми співають на найавторитетніших сценах України. Навіть після того, як під'їжджали з ревізорами до села, наші батьки прийшли і обурено переповідали слова ревізорів: «Чего они с ней чикаються? Сказали бы снять, то мы бы её в три счета сняли...». «Що то за ворони такі прилетіли?» — питали батьки.

А де ж обіцяна допомога? Дуже сумніваюся, що ці помічники здатні допомагати. Вони здатні лише заважати. Хтось (а хто?) їх насилає в ті школи, де загорається вогник українського національного відродження, як в тридцять роки кидали трійки судити чесних і невинних людей, насилає в школи, щоб залякати, створити громадську думку, бо ж пам'ятаєте Грибосєдова: «Ах, злые языки страшнее пистолета»? І найголовніше їх завдання — заважати. Бо коли в шкільний процес раз по раз отак грубо вриватися з таким перевірянням і «допомаганням», то про які умови для роботи — спокійної, урівноваженої, творчої — можна говорити?! А говорити є про що — про нестачу кадрів, про забезпечення вчителів житлом, про матеріальне заохочення тих же вчителів, про кошти на розмноження підручників, про поповнення шкільних бібліотек та читалень, про роботу над вдосконаленням навчальних програм, про спільні заходи на спільне наше відродження — відродження української національної школи і дитини, що стала б справжнім громадянином, чесним патріотом... Говорити є про що... Але — з ким? До кого стукатися? В кого просити порятунку від «таких допомагачів»? Вдячна за «допомогу».

*Валентина Стрілько
зі своїм педагогічним колективом.*

P.S.

Через три місяці після перевірки вчителів з іншого району привезли нам довідку про її результати (нам її не показали і з колективом ніхто не зустрівся).. В ній говориться:

«Перед наданням бувшій Гнідинській НСШ статусу середньої Бориспільському райвно не вдалося зміцнити її учительський склад і підібрати відповідно ситуації заступника директора по навчально-виховній роботі.

Працюючи в експериментальному режимі, ця школа суттєво відхилилась від багатьох усталених позицій, поспішно формуючи втілення в життя українську національну ідею перебудови педагогічного процесу. При цьому педколектив, керований т. Стрілько В. В., допустив немало організаційно-методичних помилок. Довільне коригування навчального плану призвело до невиправданого скорочення кількості годин на вивчення російської мови, історії СРСР, математики, хімії. Ні з ким не узгоджено питання припинення вивчення російської мови у початкових класах. У школі не створено умов для якісного виконання практичної частини навчальних програм з хімії, біології, географії. На організації навчальних занять негативно позначається відсутність стабільного розкладу уроків.

Без глибокого попереднього вивчення думки учнів, врахування інших важливих аспектів школа поспішила з усуненням традиційних піонерських організацій, докорінним переоформленням приміщення, відмовившись від офіційної державної атрибутики СРСР та ін.

Директор школи тов. Стрілько В. В. випустила з поля зору важливі ділянки навчальної діяльності педколективу, не забезпечила системного цілеспрямованого контролю за станом викладання основ наук, не організувала разом зі своїм заступником заміни значної частини не проведених з різних причин уроків, залишила поза увагою питання методичного удосконалення уроку та ін.

Все це стало можливим тому, що Бориспільський райвно втратив вплив на школу і її директора. Протягом останніх п'яти років стан справ у школі Бориспільським відділом народної освіти не вивчався, методична допомога педколективу не надавалася».

Дивно, звідки такі висновки? Адже, експериментальний навчальний план нам щороку затверджує Міністерство народної освіти України.

Загальні фрази, які можна адресувати будь-якій школі. Що ж, товариші перевіряючі, Бог вам суддя, як говорять у народі.

*Валентина Стрілько,
Газета «Вечірній Київ», 1988 рік.*

«ЩОБ ЖИТЬ, НІ В КОГО ПРАВДИ НЕ ПИТАЮСЬ...»

Прочитавши ці рядки, вельмишановний читач, мабуть, подумки продовжить: «Щоб жить, я всі кайдани розірву...»

Асоціативно відношу ці слова до сучасного становища школи, краще, мабуть, сказати до її животіння чи сякого-такого існування. Нині складаються благодатні умови порвати всі кайдани, якими так рясно обвішані освітні заклади. Порвати, дихнути на повні груди, і, заколовши рукава, братися до діла — рости Україні справжній народ, який би гордився своєю землею, любив і беріг її, як зіницю ока, який би усвідомлював, що рабом ніколи не буде, і не боявся за свою свободу і незалежність, народ, який би рівнем знань не поступався нікому в світі, народ, який збудує, нарешті, правову, цивілізовану українську державу...

Звичайно, завдання прості, як світ, і у всі віки школа саме й була покликана виконувати ці святі істини, бути вівтарем правди, добра і справедливості. Але, на жаль, десятиліттями вона була першою опорою тоталітарної, кривавої радянської системи — мачухи, що забирала в дітей рідну українську мову, культуру, звичаї, була її слухняною рабинею. І все це під майже щоденний барабанний дріб, під ейфорію закликів: «До боротьби за справу Комуністичної партії Радянського Союзу будь наготові!» і обов'язкову однозначну відповідь: «Завжди наготові!»...

Але не будемо занурюватися в минуле, цього уже доволі. Поговоримо про сьогоднішнє. Нині й справді є добрі можливості зробити школу храмом радості, чесності, храмом науки, порвати і викинути на сміття кайдани бюрократизму, рабства, бездуховності. Цьому допоможе новий Закон про освіту, концепція української національної школи, новий господарський механізм, до цього зобов'язує багатостраждальна Україна, це підказує нам, зрештою, наша совість. Сотні учительських колективів у республіці прагнуть створити нову, одухотворену, рідну українську школу. Вони як рослини паростки, що крізь асфальт пробиваються до сонця. Але на асфальті врожаю не буде, бо для цього потрібен ґрунт і живлення. І найперше — економічний ґрунт. Скажімо, вчитель нашої школи, враховуючи валютний курс карбованця, за місяць отримує сім доларів. А в США менше 40 доларів за день ніхто не отримує, інакше це розцінювалося б як антинародні дії. А чи не антинародною є реформа цін, яка викинула за межу бідності мільйони людей і по суті ліквідувала підвищення заробітної плати вчителям?

Вже сьогодні до школи із сумними підрахунками йдуть батьки, просять допомоги, бо не в спроможності вдягнути дітей. За попередніми розрахунками ось такі витрати на десятилітнього хлопчика:

шкільна форма — 105 крб.

додаткові штани до форми — 53 крб.

пальто зимове — 120 крб.

куртка осіння — 75 крб.

шарф зимовий — 24 крб.

чоботи утеплені — 65 крб.

шапка зимова — 34 крб.

три сорочки по 12 крб. — 36 крб.

спортивна форма літня — 100 крб.

спортивна форма зимова — 200 крб.

рукавички — 7 крб.

кеди — 8 крб.

тапочки спортивні — 5 крб.

комплект натільної білизни і шкарпетки на зиму і літо — 55 крб.

Всього 887 крб.

Це далеко не повний перелік того, що необхідно дитині. Близько 100 крб. треба витратити на зошити, книги, портфель і таке інше. Разом тисяча! А що робити тим, у кого двоє, троє, п'ятеро, восьмеро дітей? Або сім'я, яка має двох дівчат — старшокласниць? Тут уже треба говорити про декілька тисяч, щоб спорядити їх до школи. Звичайні зимові чоботи коштують більше двохсот карбованців, зимове пальто — близько тисячі, не говорячи вже про інші найнеобхідніші речі. Можливості допомоги у школи вкрай обмежені або практично ніякі. Наприклад, нашу школу, яка має власний рахунок, фінансують не повністю. Заробітну плату вчителям за перший квартал перерахували в березні місяці, а на другий квартал грошей сільська Рада ще взагалі не дала, мотивуючи це тим, що вони бідні. Правда, в Законі не написано, що школи фінансуються при умові, якщо сільська Рада багата або там є гроші. В квітні місяці нам на зарплату не дали знову грошей, не говорячи вже про інші бюджетні кошти, які повинні були дати. Дотації в зв'язку з підвищенням цін також вважають необов'язковими. Звичайно, вчителі не залишились без заробітної плати, але то вже були біди директора школи. І ніякі прохання, і навіть погроза провести страйк на радянську владу не діють: викручуєтеся із ситуації - то і не виступайте, буває, мовляв, і гірше.

Отака проза життя. І, здається, не скоро вона зазнає якихось змін, бо в «Законі про освіту» розумна економічна основа відсутня. Отже, загроза чергової де-

кларативності досить реальна. А поки що більшість вчителів має злиденну зарплату і такі ж злиденні умови (гнідинські освітяни, наприклад, більше 10 років не отримували житла). І вже німий протест освітян такий реальний, загрозливий. У багатьох школах катастрофічно не вистачає кадрів. А ми з вами узаконюємо ринкові, контрактні умови для роботи вчителів. Це, звичайно, дуже прогресивно, і при потрібній кількості кадрів ефективний засіб, але в даний час в школах вже нікому працювати. І уряд має тверезо оцінити цю ситуацію.

Передбачаю іронічний усміх декого: працювати треба, а не плакати в рукав. Працюємо, не покладаючи рук працюємо на створення справді нової української школи: української за змістом, кров'ю і плоттю. І це є найголовнішим обов'язком і найбільшим правом, на яке ніхто не повинен посягати.

Мета визначена досить чітко, хоч на шляху до неї каміння, провалля і навіть артобстріл з боку тих, хто й досі «будує комунізм» у своїх кабінетах і м'яких кріслах. Маємо свій статут, експериментальний навчальний план і колектив, що не цурається роботи... Йому допомагають прекрасні люди: письменники Дмитро Чередниченко, Галина Кирпа, Петро Осадчук, Дмитро Павличко, Василь Скуратівський, співаки Ніна Матвієнко і Анатолій Мокренко, народні депутати Ігор Юхновський і Арсен Зінченко, і просто добрі сільські люди, які проймаються болями школи, щиро хочуть їй допомогти.

Багато працюємо над змістом освіти. Вже цілий рік діти вчать за чудовим «Букварем», який написав для нас Дмитро Чередниченко, і за експериментальними «Читанками», які склала за допомогою вчителів школи Галина Кирпа. А підручник з етики для 1-4 класів створили і апробували вчителі школи разом з тією ж письменницею Галиною Кирпою. Але щоб забезпечити право дітей вчитися за чесними, правдивими книжками, мусять вчителі і малювати, і клеїти, і друкувати їх самі, бо вже декілька років лежать вони у видавництві «Радянська школа», яка не дуже поспішає прийматися такими важливими шкільними проблемами. Бо якщо економічна основа є системою мислення, то існуючі підручники є якраз тим асфальтом, крізь який мусить прибавитись дитяча душа. І як тут не провести паралель між нами і тим «клятим» капіталістичним світом Австралії, де за якихось два місяці добродій Пилип Вакуленко, голова товариства української мови Австралії, видав збірник творчості учнів Гнідинської школи «Свою Україну любіть». До нього ввійшли дитячі вірші, казки, листи, а також вірші керівника літературної студії «Соняшник» Білокриницької Ніни.

Дбаючи про творчий розвиток особистості учня, зробили близько двох десятків навчальних програм, що дають змогу відійти від залізобетонної централізації. Думається, це правильний шлях, яким повинні йти школи, будуючи навчально-виховну роботу на засадах етнопедагогіки. Вихід із глухого кута, в якому опинилась освіта, єдиний - назад. Назад, до народного, а точніше — до українського національного шкільництва.

Але становлення української національної школи йде дуже повільно. Мало що зроблено в цьому напрямку закладами, які покликані цим займатися на місцях: обласними, районними управліннями народної освіти, школами, місцевими органами влади.

Перед школою нині стоїть одвічне питання: «Що робити?». Однозначну відповідь дати дуже важко, але найперше — привести в школу Правду. Кажуть, що вона страшніша зброї. І заперечити це неможливо. Але довгий час її, правду, не пускали до школи, бо розуміли наші вороги: якщо школа і правда об'єднаються — кінець брехні, кінець злу й насильству, кінець радянської імперії зла та її прислужникам. Тому так важливо зрозуміти освітянам просту істину — в їхніх руках неймовірна сила.

Правда прийде в школу через оновлення змісту освіти. І цим найголовнішим завданням проінняті тисячі педагогічних колективів. А батьків, звичайно, турбує одне: робіть все, що вважаєте за потрібне, аби було узгодження із програмами для вступників до вузів. Але, на жаль, програма з української літератури ніби навмисне складена так, аби наші учні і не знали про розстріляне відродження. І навіть їм знати, що на честь 20-річчя Жовтневої революції було вбито видатних письменників В.Підмогильного, М.Зерова? А в часи перебудови в тюремних застінках було замучено Василя Стуса, і не тільки його. Та й чи треба вчити твори В. Винниченка, О. Олесея, М. Вороного, В.Симоненка, коли в програмі для вступників цих письменників немає? Зате не забули анонімні автори (хто склав — невідомо, лише є помітка, що затверджена вона колегією Мінвузу УРСР 30.01.1991 р.) зобов'язати абітурієнтів досконало знати твори на зразок «Загибель ескадри» О.Корнійчука. Навіть віддали перевагу не «Собору», а «Прапорноносцям» О.Гончара. Про Д.Павличка, І.Драча та Ліну Костенко і не згадано. Чому — не важко здогадатися.

Програма з російської літератури ще більш безглузда. Здається, найбільшу цінність там становлять «Стихи о советском паспорте» В.Маяковського. Оце тобі, вчителю, і оновлення змісту освіти. Так і хочеться сказати: «Оце тобі, бабцю, і Юрійів день». Оце

тобі і варіант напівправди. А як важливо, щоб правда була скрізь Правдою. Вона вкрай потрібна на уроках історії. Уроки історії України мають бути найголовнішими, бо хто не знає минулого, той не вартий свого майбутнього! На жаль, і досі в багатьох школах вона вивчається майже епізодично, за старими, фальшивими підручниками. А гнідинські діти вивчають її з 4 класу, разом із дітьми вчать історію України і вчителі. Маємо розроблені власними силами програми, підручники М. Грушевського, М. Аркаса, І. Крип'якевича, В. Яворницького, А. Лотоцького та ще чимало інших. Підручниками історії для дітей стали «Повість минулих літ» в переказі В. Близнеця, і «Безкровна війна» О. Міщенко, і «Голод на Україні очима істориків, мовою документів». Правда історії болить, правда зобов'язує, правда виховує, правда кличе. І допомогти дітям почути поклик правди — найголовніший обов'язок кожного вчителя, кожної школи. Я переконана, що у вузах треба ввести вступний іспит з історії України, а не історії СРСР. Адже ми хочемо бути суверенними, щиро прагнемо збудувати державність, зробити Україну незалежною державою.

Але не буває держави без мови. Якщо ворог хоче знищити народ і державу, найперше він зазіхає на її мову. То найсвятішим, високим обов'язком кожного освітнього закладу є турбота про українську мову.

Але чомусь відкрити український клас, як, скажімо, в Бориспільській школі №8, практично неможливо. На шляху до його створення залізобетонною стіною став зам'єськвно тов. Боровко М. М., директор цієї школи тов. Ніжинський Ю.І., значна частина її педагогічного колективу. Це яскравий приклад того, що школа справді довгий час забирала в дітей рідну мову і продовжує це робити, і не тільки школа №8 міста Борисполя.

Можливість забрати українську мову дають зноски в навчальних планах для шкіл України з різними мовами навчання на зразок: «Вивчення української мови рекомендується вводити поступово, в міру створення необхідних умов. Якщо школа поки що не готова до вивчення української мови як обов'язкового предмета, то ці години можуть використовуватись... для вивчення іноземної, рідної або російської мов» (Збірник Міністерства народної освіти УРСР, ст. 22— 26).

Шалений опір застійників довгий час не давав відкрити єдину в Донецьку українську школу, а недавно її вивели з-під республіканського підпорядкування, і ось що пише в листі до нас її директор Л. Г. Громовий: «Школа продумано поставлена в умови, які внеможливають її нормальне функціонування... Вже четвертий місяць

школа живе в борг. Мені «урочисто» вручили наказ про перепідпорядкування школи місцевим «доморощеним» яничарам. Цей наказ Міністра для тутешніх чиновників лунав як «фас» для псів. Адже вони так довго скавучали, випрошуючи собі цю кістку...».

Та й проти Гнідинської школи Київське облуну висуває «найстрашніше» звинувачення: зняли вивчення російської мови в 1— 3 класах (до речі, варіант навчального плану нам без зайвої бюрократії затверджує Міністерство освіти). Видно, для Київського облуну це не аргумент.

Сьогодні вже чітко усвідомлюю, що централізована і зауніфікована, консервативна освітня система так просто свої позиції не хоче здавати. Пригадую, як на останньому учительському з'їзді дуже часто звучала фраза «усі підрозділи радянської освіти». Армійська муштра вчителів і структура освіти справді нагадували армійські підрозділи, які ще й до цього часу бездумно виконують накази. Звичайно, у них немає танків, які б могли знищувати фізично тих, хто виходить з-під їх впливу. Але є інший досвід; моральне знищення перевічками, довідками, вказівками, критичними зауваженнями, доганами. Таку атаку вже відчуло багато шкіл, і наша не виняток.

Тисячі вчителів їдуть до нас запричаститися свіжим вітром нового, почерпнути чимало напрацьованого матеріалу з українознавства, історії української культури, народної педагогіки, позакласної роботи. Тисячі рядків написано про досвід роботи школи в республіканській, союзній та зарубіжній пресі, сотні листів вдячності йдуть до нашої школи звідусіль. Досвід роботи гнідинців знайшов добрий відгук у вчителів Австралії, Югославії, Канади, Америки, Франції та Англії, нас запрошено як доповідачів на Другий Світовий з'їзд Українських Професійних Вчителів у Філадельфію. Але, як кажуть, «нема пророка в своїй стороні».

Довідка Київського облуну (зав. тов. Скрипченко В. І.) про результати перевірки Гнідинської школи гласить, що у школі колектив не такий, і знань нема, і в оформленні допущені грубі порушення, і експеримент форсується поспішно та шкодить навчально-виховному процесу. Піонерська, комсомольська та партійна організації оголошені тут поза навчально-виховним процесом, а головне— колектив, і особливо директор школи, вийши з-під їхнього впливу, тобто насмілились не бути отим армійським «підрозділом». На жаль, не можу все написане про нас процитувати дослівно, бо такі «цінні» папери Гнідинській школі чомусь не дали.

По-моєму, тут ще не вистачає останнього речення: «Директора школи треба вигнати з роботи і бажано б відправити вивчати клімат Сибіру». Для повної якості читачам скажу, що ця фронтальна перевірка (бригада в складі 14 осіб працювала майже два тижні) була другою за неповний рік. Розпочалась без попередження. Зайвою працівники облуно вважали зустріч з колективом школи до і після так званої «допомоги», її наслідки ніхто з гнідинськими вчителями не обговорював. Навіть вище процитований витвір кабінетної «майстерності» нам привезли вчителі з іншого району. Виявляється, його вже давно активно обговорюють по всій області. Не робіть, мов, так, як у Гнідині. Тільки чому ці матеріали не потрапили в нашу школу — залишається таємницею.

Ось така дійсність. Воістину живемо у час покарання невинних і нагородження непричетних. І маючи такий яскравий приклад, не кожен колектив, звичайно, захоче самостійності, окремого, як у нас, рахунку в банку, а тим паче боротьби за створення української національної школи.

Я спілкувалась з багатьма вчителями, і тому висновок мій небезпідставний: у школах ще панує страх, ще далеко не скрізь чують рідну українську мову, ще багато хто в полоні старого й віджитого, ще не всі розуміють, що ми сьогодні стоїмо на руїні освіти. Але страх, рабство, все, що існувало донині, загрожує невидимою радіоактивною хмарою знищити перші пагони нової, української, рідної школи. Саме в ім'я неї рятуймо душі дітей, свої душі. Чесно й сміливо скажімо всім, хто й досі хоче бачити нас рабами, хто хоче, щоб ми виховували рабів: «Щоб жити, ні в кого права не питаюсь...»

*Валентина Стрілько,
Газета «Вечірній Київ», 1989 рік*

ЧОМУ У ШКОЛИ ЗАПЛАКАНІ ОЧІ?

Пригадую установчий з'їзд Творчої спілки вчителів України, коли до мікрофона підійшла жінка, представилась вчителькою української мови та літератури й стала говорити про проблеми сьогоднішньої школи більш зручною для неї російською мовою.

Сором палив моє серце. І не тільки за ту вчительку української мови та літератури, якій чужа була українська мова, а й за нашу освітянську сумну діяльність. Школа на Україні згубила найголовніше — виховання дітей через рідне, святе. І та вчителька — то типовий представник освітян України, які виховувались

на політиці зневажливого ставлення до національної мови, культури і традицій, виховувались на процентоманії, показусі та бездуховності. Кажуть, якщо ворог хоче знищити народ, найперше він зазіхає на його мову. Виходить, школа багато років працювала на знищення свого народу. Страшний логічний висновок, але від нього ніде не подінешся, і те, що форум талановитих учителів України був в основному російськомовним (з 21 промовця першого дня 17 говорили російською), теж тому підтвердження. Я не хочу нікого з делегатів з'їзду звинувачувати в чомусь, просто констатую факт, об'єктивну реальність. Саме вона змушує нині шукати реальних змін у народній освіті. І тут хочу зробити екскурс в минуле, бо, звичайно, важливо знати, куди ми йдемо, але важливіше усвідомити, куди ми прийшли.

Переписи 1740 і 1748 років говорять, що в семи полках Гетьманщини Полтавської і Чернігівської губернії на 1094 села існувало 866 шкіл, тобто одна школа на 746 душ, церковно-парафіяльні школи були в кожному селі. Сьогодні 50 відсотків сіл на Україні не мають шкіл взагалі, 33 відсотки — в жалюгідному стані, а щотижня з лиця землі на Україні зникає село, а значить і про школу там не може бути й мови.

Змушують глибоко задуматись такі цифри. У 1929 — 1930 роках на Україні російських шкіл було 1261, німецьких — 628, польських — 381, єврейських — 786, молдавських — 121, болгарських — 73, чеських — 15, татарських (окрім Криму) — 11, вірменських — 6, по одній шведській, асирійській та грецькій школі.

У 1990 році ми дуже далекі від такого різнобарв'я національних шкіл. Одною з головних причин нинішньої безликості школи були репресії проти вчителів та української інтелігенції, що почалися на рубежі 20 — 30 років і тривали не тільки протягом 30-х і 40-х років, а й до недавнього часу.

У листопаді 1933 року на об'єднаному пленумі ЦК і ЦКК КП(б) У нарком освіти В. П. Затонський заявив про те, що серед учителів республіки 30 — 40 відсотків становили «класово ворожі елементи». Він же говорив про необхідність «амортизації» педагогічних кадрів: «Хтось із них вмирає, когось ми самі виганяємо, когось ДПУ забере».

Та не тільки це страшно. Жахливо те, що турбота про майбутнє країни до цього часу залишається турботою самих вчителів і не зрозуміло, чому народна освіта називається народною, коли нікому до неї немає діла: ні уряду, ні самому народу?

Нічого не змінилося за останні роки, а навпаки — криза освіти загострилась. А було ж оголошено реформу освіти, видано урядові постанови, й усе це стало лише латками на злиденному освітянському одязі. Пригадую, з яким нетерпінням ми, вчителі, чекали реформи школи, жартували, що вона, нарешті, приєднає школу або до держави, або до церкви. Але сподівання були марними. Прийняті документи про реформу загальноосвітньої школи стали черговими «галочками». Майже ніяких змін не проглядається в проекті закону про народну освіту. А в Законі УРСР про народну освіту 1980 року можна прочитати таке: «Вперше в історії людства у нашій країні створено справді демократичну систему народної освіти». Це тоді, коли за даними ЮНЕСКО наша країна на 28-му місці за рівнем освіти і на неї витрачається у 8-10 разів менше коштів, ніж в передових країнах світу. А журнал «Знання — сила» стверджує, що за рівнем освіти СРСР посідає 42 місце, попереду такі країни, як Перу, Панама, Барбадос. Закон гласить, що в СРСР «освіта є справді всенародною справою», що «будівництво комунізму вимагає всебічного розвитку людини». Яке ліцемерство!

За останні десятиріччя витрати на освіту значно зменшились, і «всебічний розвиток людини» викликає, м'яко кажучи, жаль і співчуття. Судячи зі всього, Верховній Раді України сьогодні не до школи, не до вчителів, а значить — і не до майбутнього свого народу. Саме в цьому парадоксальність дійсності. Ми розширюємо турботу про дітей, проводимо різноманітні добродійні акції на користь сиріт, інвалідів, навчилися гарно говорити про милосердя, а водночас нічого не змінюємо в головному — у вихованні людини.

Протестувати проти рабського і злиденного становища школа почала ще раніше за шахтарів. Бо хіба ж не страйк — тотальне небажання дітей йти до школи, а багатьох учителів — не працювати в ній. Але цього це хочуть помічати державні мужі. Приймається, скажімо, наказ про пріоритетний розвиток вищої школи. Ніби-то й потрібний захід, але коли тверезо помислити, чи можна мріяти про народження птаха, не потурбувавшись відповідно про розвиток яйця. Від «залишкового принципу» потрібної температури не буде, а зародок не розвинеться. Що ж робити?

Порятунок бачиться в створенні українських національних шкіл. У деяких союзних республіках вже обговорена і затверджена концепція національної школи і втілюється в практику, а на Україні ще тільки боязко прислухаються та приглядаються до назви «українська національна школа». До того ж позиція багатьох досить примітивна: як школа з українською

мовою навчання — значить, вона українська національна, якщо з російською — російська національна. Але ж річ не в назві, а в змісті. А от зміст навчання, на жаль, майже нічим не відрізняється на Україні, в Росії, інших союзних республіках.

Одною з головних причин морального виродження суспільства є те, що донині школа не має свого національного обличчя. А кожна школа повинна бути національною: і українська, і грузинська, і російська, і школа будь-якого народу. Про неї мріяли видатні педагоги від Я.Коменського до В.Сухомлинського...

Будь-яка національна школа, в тому числі і українська, базується на таких основних факторах: самостійність республіки у всіх питаннях освіти та виховання, національній культурі й рідній мові, а також на справжній, не фальшивій історії свого народу. Це та першооснова, та золота нитка, із втратою якої губиться сутність школи як освітнього закладу. Школа повинна виступати не тільки носієм національних відносин, виховання високих інтернаціональних почуттів. Або, образно кажучи, якщо ти не любиш своєї рідної матері, то ніхто тобі не повірить, що ти любиш чужу...

Підручники, на жаль, не є книгами життя, їх рівень можна назвати печерним. Там ще й сьогодні є вірш «Все у мене є» (і це при повністю порожніх крамницях). Ще й сьогодні на перших сторінках (і не тільки сторінках, а й на стінах багатьох шкіл) красуються слова: «Живи, Україно, прекрасна і сильна, в Радянськiм Союзi ти щастя знайшла», «Союзом незламним республіки вільні навiк об'єднала великая Русь», «Спасибі ми партії скажемо за те, що нам хороше жить», «Що будемо і маєм, все від Жовтня почалось»...

Але ж хіба тільки підручники були причиною перетворення шкіл у фабрики, що штамнують роботів і манкуртів? Хіба не школа проголошувала обіцянки «наздогнати і перегнати». Хіба не ми проводжали випускників з оркестрами на так звані «великі будови», які сьогодні нікому не потрібні? Хіба не школа вчила пишатися Павликом Морозовим і захоплюватися «Малою землею», зрікатись материнської мови і презирливо ставитись до культури свого народу? Ще й сьогодні школа вчить дітей отакої поезії за «перебудовними» «Читанками»:

«Засміялись за морями

Ненависні буржуї,

Де вже їм тягаться з нами,

Де вже їм ходить в бої?»

Ми своїми руками створили те, що маємо, бо яке в країні виховання, такий і народ. Тому свій народ, як це не абсурдно звучить, треба вчити його ж української мови.

Школі сьогодні важко, школа просить порятунку, вона хоче жити. І треба їй не окремі інекції, а гаряча донорська кров. Лише тоді відкриє вона прекрасні заплакані очі

*Валентина Стрілько,
Газета «Вечірній Київ», 1989 рік*

ГОЛОСУЙТЕ ЗА НАРОДНУ ВЧИТЕЛЬКУ!

Дорогі виборці нашої славної Бориспільщини!

Ми звертаємося до вашого розуму й серця: ще і ще раз подумайте над тим, кого ви будете обирати 4 березня цього року. Звісно, це ваша особиста справа — справа вашого громадянського сумління, вашого державного розуму, але, якщо можна, послухайте нашої ради, людей, не сторонніх вам, зацікавлених у тому, щоб зміни в житті на краще стали відчутними для кожного.

Ми б голосували за вашу славу землячку: директора Гнідинської школи Валентину Василівну Стрілько. Ми впевнені: цю воістину народну вчительку знають, шанують і люблять на Україні і навіть за її межами.

За що ж така слава і шана цій школі, а отже, її педагогічному колективу та її керівникові? А річ в тім, що з її ініціативи ця школа першою в республіці та й в усій країні розпочала виховання дітей в дусі народної педагогіки; в дусі українських народних традицій, свят та обрядів. Вони започаткували зовсім новий шкільний предмет, про який мріяв великий Ушинський — народознавство!

Адже школа років сталінщини й брежнєвщини робила все, аби наші діти виростили безбатченками, духовними байстрюками, перекотиполями, що не мають ніякого коріння у рідній землі, що не знають ні материнської мови, ні власної історії, культури. І от гнідинські педагоги вирішили повернути своїм дітям їхню материзну, їхню батьківщину, рідну мову й рідну пісню. І за це їм — наш доземний уклік.

Ми впевнені, що Валентина Василівна Стрілько, ставши членом народного парламенту України, робитиме все, щоб цей благородний почин поширився по всій Україні. Ми впевнені, що ця мужня, чесна,

енергійна жінка з громадською позицією робитиме все, щоб наш стіл став багатим, наша хата і наші діти — красивими. Вона не допустить нових Чорнобилів і нових Чернівців, не допустить, щоб наші ліси і душі німували. Хай наша мальовнича солов'їна Україна знову стане окрасою планети, хай ми знову питимемо воду із пречистого Дніпра!

Голосуючи за Валентину Стрілько, ви благословите своїх дітей на щасливе, чесне, заможне життя, на спокій і згоду в їх сім'ях. Наперед вдячні вам за ваше мудре рішення і чекаємо радісного благовісту з Бориспільщини!

ОЛЕСЬ ГОНЧАР, письменник, Герой Соціалістичної Праці, лауреат державної премії Української РСР імені Т. Г. Шевченка, Академік АН УРСР,

ДМИТРО ПАВЛИЧКО, поет, народний депутат СРСР, лауреат Шевченківської премії, голова Товариства української мови імені Т.Г.Шевченка, секретар правління Спілки письменників УРСР,

КУДЬКО ПАРАСКА ІВАНІВНА, пенсіонерка, жителька села Гнідин,

ПРИХОДЬКО ІВАН ВАСИЛЬОВИЧ, робітник радгоспу «Дударівський», народний художник,

АНАТОЛІЙ МОКРЕНКО, співак, народний артист СРСР, соліст Київського державного академічного театру опери і балету імені Т.Г.Шевченка,

ГРИБОК ОЛЬГА ІНОКЕНТІІВНА, вчителька Любарської середньої школи,

НІНА МАТВІЄНКО, співачка, народна артистка УРСР, лауреат Шевченківської премії, солістка народного хору імені Г. Верьовки,

КОШАРНИЙ ФЕДОТ ПЕТРОВИЧ, ветеран Великої Вітчизняної війни, житель села Гнідин,

ВІТАЛІЙ КИРЕЙКО, композитор, народний артист України, професор, лауреат Державної премії імені М. В. Лисенка,

БОСИЙ МИХАЙЛО КУЗЬМОВИЧ, кавалер орденів Леніна, Жовтневої революції, робітник заводу «Арсенал», житель села Гнідин,

ВОЛОДИМИР ЯВОРІВСЬКИЙ, письменник, народний депутат СРСР,

КОЛОТ ЛЮДМИЛА ДМИТРІВНА, доярка радгоспу «Вишеньківський»,

ПАВЛО СТЕПАНОВИЧ КИСЛИЙ, член-кореспондент АН УРСР,

ІВАН ДРАЧ, поет, голова Народного руху України за перебудову, лауреат Державної премії Української РСР імені Т. І. Шевченка,

ГРИГОРІЙ ЛАРІОНОВИЧ БІЛОКРИНИЦЬКИЙ, житель села Гнідин, пенсіонер,

ТАМАРА ВАСИЛІВНА БЕЛОВА, адвокат, жителька м. Борисполя,

РОМАН НИКИФОРУК, лікар, м. Бориспіль.

*Бориспільська районна газета «Трудова Слава»,
1 березня 1990 року*

СВІТОВИЙ ФОРУМ І МИ.

РОЗДУМИ З ПРИВОДУ ПОЇЗДКИ ДО США.

Запрошення з Америки на Другий Світовий з'їзд Українських професійних вчителів прийшло несподівано. А вже в кінці червня я приїхала до Філадельфії і була його учасником.

З'їзд не був тим з'їздом, який неодмінно асоціюється в нашій увазі. До Америки приїхала невелика група українських вчителів з різних країн з метою об'єднання зусиль на розбудову українського шкільництва в світі.

Виступи були досить конкретними, здебільшого характеризували стан української освіти. Магдаліна Лозова підготувала доповідь на тему «Українське шкільництво в Бразилії та його будучність», професор з Канади Іван Соколовський ділився досвідом роботи за українсько-англійськими програмами, розробленими Міністерством освіти Альберти в Канаді. Професор Ярослав Грицков'ян говорив про проблеми українських шкіл в Польщі та інших країнах Східної Європи. Цікавим був виступ з досвіду роботи директора школи Святої Софії (Канада) Надії Луців та координатора програм цієї ж школи Оксани Винницької, яка тривалий час працювала в школах України. Її погляд на стан шкільництва в республіці викликав особливий інтерес у присутніх. Сестра Емілія розповідала про становлення і розвиток українських шкіл при українських католицьких церквах. В таких школах зараз навчається 2500 українських дітей від садочка до 8 класу. Разом з черницями тут працюють світські вчителі.

Про проблеми освіти в Україні говорили депутат Верховної Ради, завідувача Львівським облуну Ірина Калинець і автор цієї статті. Наші виступи сходились у головному: порятунок України – в розбудові української національної школи.

З'їзд затвердив Статут Світової Спільки Українських Професійних вчителів, обрав керівні органи. Це був перший маленький крок до консолідації сил українських педагогів світу. В час проголошення незалежності України, утвердження її як держави, він вкрай необхідний.

Разом з Іриною Калинець ми провели багато зустрічей з українськими громадами в Нью-Йорку, Філадельфії, Валвуді, Вашингтоні, Чикаго, Гарвардському університеті, Ютиці, Гантері та інших містах США.

Головна їх мета була в тому, щоб повернути українців Америки до однієї з найголовніших проблем України – становлення українського шкільництва. З цією метою ми виступили на сторінках преси (газети «Свобода» та «Америка»), а також дали інтерв'ю для «Голосу Америки».

Треба сказати, що зусилля не були марними. Незабаром, як відгук на наші виступи, в газеті «Свобода» з'явилося декілька матеріалів, присвячених важкому стану освіти на Україні. Зокрема, привернула увагу стаття Мар'яна Коця «Неймовірна дійсність». Автор торкається найбільш важкого питання для школи – видання нових підручників, які розроблені й апробовані в Гніденській школі. Він боляче констатує той факт, що цілий рік гнідинські діти працювали за «Букварем» і «Читанками», які вчителі виготовили вручну, і закликає діаспору допомогти зібрати кошти на їх видання. «Це прискорить, – наголошує він – процес перевиховання і українізації не тільки дітей, але вчителів та батьків».

Знайшлися люди, які відгукнулись на ці проблеми і взяли активно допомагати. Це пан професор Роман Воронка, голова українського допомогового комітету Америки, п. Богдан Бурачинський, Голова шкільної Ради українських шкіл Америки, п. Євген Федоренко, Український народний Союз та ряд інших зацікавлених осіб і організацій. Вже зібрана певна сума грошей, створений організаційний комітет, є домовленість з Міністерством освіти України та республіканським товариством української мови імені Тараса Шевченка «Просвіта» видати «Буквар» Д.Чередниченка та «Читанки», упорядковані Г.Кирпою та Д.Чередниченком для українських шкіл, до 1.09.1922 року.

Виявили бажання допомагати українському шкільництву в республіці й активно прилучились до цієї справи різні українські громади. Залучений Українсько-Американський допомогивий комітет, Українська Американська Координаційна Рада, Союз Українців католиків «Провидіння», Шкільна Рада при Українському Конгресовому Комітеті, об'єднання жінок чотирьох свобод України, Український народний Союз, Українська Учительська громада м. Чикаго, а також окремі українці, яким болить душа їхньої Батьківщини: це Мар'ян та Іванка Коць, п. Максим Курис, п. Софія Вовк, п. Люба Сілецька, п. Ярослав Ярошич, Ярослава Томич, Роман Данилюк, Іван Серант, Наталія Лукашевич, Надія Хойнацька, Наталка Кармалюк, Катруся Коць та інші.

Розповідаючи про нелегкі проблеми освіти в Україні, одночасно цікавились проблемами шкільництва Америки. З цією метою зустрічались з працівниками Міністерства освіти у Вашингтоні, мали змогу отримати щойно видану програму президенства Джорджа Буша з питань освіти до 2000 року. Це стратегічний план перебудови школи, в якому передбачено забезпечення дошкільної підготовки кожної дитини, об'єднання зусиль, щоб у вищих навчальних закладах навчалось до 90 відсотків випускників. Президент наголошує на тому, що для сьогоднішніх учнів треба зробити існуючу школу кращою, для завтрашніх – створити нову генерацію американських шкіл. На глибоке переконання керівництва США, американські учні повинні першими в світі з природничих і математичних наук, володіти необхідним обсягом знань з літератури, мистецтва, економіки, правознавства.

Я мала змогу переконатися, що всі основні установи вже активно працюють на президентську програму. Правда, знайомитись із роботою американських шкіл не було можливості, бо діти і вчителі були на вакаціях, але в кількох навчальних закладах я все-таки побувала. Це була, як мені пояснили, звичайна школа, яка не відзначається багатою матеріальною базою і високою заробітною платою вчителів. Є багатші і набагато кращі школи. Тут вчать 500 дітей 6,7,8 класів. Кожен кабінет має необхідну техніку, а школа – декілька ксероксних систем, комп'ютерний клас, де до послуг вчителів і учнів близько восьмисот різних програм. В більшості класів – килимове покриття, парти – для одного учня. На стінах немає жодних гасел і малюнків, окрім дитячих робіт. Дві стіни в класах зайняті під учнівські дошки, а вгорі на передній стінці над дошкою, де у нашій школі незмінно висів (а може ще й висить) портрет Леніна – годин-

ник. Парти стоять в довільному порядку, я не бачила класу, де було б «потиличне» їх розміщення.

Кожна школа в Америці має свою учнівську форму. Дуже багата шкільна бібліотека, щороку замовляються найновіші видання, а старі віддаються вчителям. В школі є свій театр, який щороку ставить п'єсу-прем'єру. При цьому автору – письменнику платять гонорар, бо учнівський колектив бере нові твори, які ще не йшли на професійних сценах. Це один із видів прилучення до мистецтва. При школі професійно випускається газета і журнал учнівської творчості, для цього мається необхідна техніка. Окрім англійської, діти вивчають чотири мови: французьку, латинську, німецьку й іспанську; математика – 4-5 разів на тиждень, музика – двічі. Обов'язкових навчальних предметів лише п'ять.

Вчитель отримує щомісячно близько п'яти тисяч доларів, директор школи – більше семи тисяч (у штаті він має чотири секретарки і двох заступників. Одна із секретарок веде фінансові справи). Педагогічне навантаження вчителів не 18 годин, як у нас, а 25. Робочий день восьмигодинний, нормований. На моє запитання, скільки вчитель перебуває у школі, мій колега відповів, що з 8 години до 14 години 48 хвилин. Оці 48 хвилин мені також багато про що сказали. Перерви між уроками тривають чотири хвилини. Навколо школи під відпочинкову та спортивну зони зайнято 16 га землі, яка засіяна травою й ретельно доглядається. До вузів після закінчення цієї школи йдуть близько 95 відсотків учнів.

Вчителів на роботу спільно з директором приймає шкільна рада на конкурсній основі. Минулого року в цьому штаті було 20 вакантних місць вчителів, на які подали заяви 4 тисячі бажуючих. Всі вони проходили відбірковий конкурс і давали пробні уроки. Участь у конкурсі всім оплачувалась.

Кажуть, нашого цвіту по всьому світу. В Америці я бачила багато прекрасних, мудрих, працюючих і талановитих українців. За різних, здебільшого трагічних обставин, вони залишили рідну землю і стали громадянами США, але вірність Україні в серці зберегли навіки. Зберегли рідну віру й мову, створили в далекій Америці українські школи, збудували українські церкви. І сьогодні, не дивлячись на те, що Україна довгий час була для них мачухою, українці Америки подають їй руку допомоги.

Пан Мар'я та пані Іванка Коць продали свій будинок, аби чверть мільйона подарувати Україні у вигляді комп'ютерних систем для українських шкіл. Євген Федоренко, голова шкільної Ради суботніх україн-

ських шкіл Америки, спільно з колегами надсилають сотні підручників та іншу дефіцитну літературу школам, Максим Курис склав заповіт передати все своє майно на фонд Рідної школи в Україні, пастир Ярослав Шепелявець переказує кошти на придбання шестисот комп'ютерних систем для українських шкіл.

А чи багато серед нас таких, що ладні віддати все, аби Україна піднялася з руїн, стала з колін?

Ті, що мали змогу зустрічатись, говорити з українцями діаспори, в захопленні вигукують майже одне і те ж: «Як вони могли зберегти рідну мову?»

До того ж українці Америки добре знають історію України, її культуру, намагаються внести посильний вклад в її збереження і розвиток. Я зустріла дивовижно-прекрасну людину – Мирославу Стахів. Вона збрала багатий матеріал про українську вишивку, глибоко знає історію народної вишивки на Україні. Я мала щастя бачити її чудові власні роботи: герб Київської Русі, близько сотні рушників із найдревнішими народними узорами, безліч хустинок, які кожна дівчина колись вишивала для різних обрядів. Вона поповнила найдавніші зразки взорів підризників для одягу священиків. Ця жінка воістину має золоті руки. Окрім того, нею складена карта «Україна в вишивці», куди занесено типові зразки вишивок різних регіонів України. Не менш цікавою постаттю є майстер кераміки Наталка Кармелюк. Її вироби відзначаються легкістю стилю і неповторними орнаментами.

Щороку в мальовничому містечку США, яке зветься Верховиною, проходять фестивалі української народної пісні і народної творчості. Побувавши на черговому такому святі, хочу сказати, що високоякісних зразків народного мистецтва я побачила більше, ніж на деяких ярмарках-виставках у нас, в Україні.

Більшість українців Америки живуть Україною щоденно... Вони створили для себе українські центри культури, українські громади, спілки, організації – союзи, банки. І хоч часом у деяких питаннях всі ці об'єднання між собою не знаходять спільної мови, але відчуття України, вболівання за її долю досить сильне і не фальшиве.

Про один із центрів української культури у Гантері хотіла б сказати детальніше. Гантер – це невелике село в горах. Вражає дивовижною красою як зовні, так і всередині українська дерев'яна церква, що збудована без жодного цвяха, поруч – капличка,

великий будинок, де проходять концерти, зустрічі, виставки. Щосуботи тут можна цікаво провести час. Вдень бажаючі мають можливість займатися різними видами народного мистецтва, ввечері приємно відпочивати. Я мала змогу побувати тут на концерті талановитого сімнадцятирічного піаніста з України А.Слободяника, послухати виступ співака Стефана Шафаровського, слухати музику Д.Верді, Л.Бетховена, Ф.Шопена, Ш.Гуно, В.Барвінського, Г.Майбороди. І це все в селі.

Прискіпливий читач, мабуть, чекає розповідь про американський спосіб життя, їхній добробут і побут. На жаль, контрасти дуже сильні. В Москві, наприклад, я проходила прикордонний контроль близько шести годин, а в Нью-Йорку це тривало 10 хвилин. Великим вибором вражають магазини; одяг порівняно з нашими цінами й з урахуванням заробітної плати можна купити дуже дешево. Скромну машину також можна придбати досить дешево. Вона там не є предметом розкошу, а необхідністю, тому в сім'ї часто кілька автомобілів. Боляче було дивитись на величезні відділи консервів для собак та котів і думати, що нашого б м'яса й комісійних консервів їхні коти і собаки не їли б. У нас немає, як і де хоронити померлих тварин, а в Америці є цвинтарі для домашніх улюбленців.

Конкурентність і ринок змушують бізнесменів глибоко вивчати думку й запити покупців. Невтомно працювати, а інколи винаходити навіть сенсаційні вироби. Я, скажімо, їла білий хліб, якому півтора року, але за смаковими якостями він нагадував щойно спечений, запашний, м'який коровай.

На моїх очах майже за місяць в Нью-Йорку звели хмарочос, а я з гіркотою думала, що Гнідинську школу будують уже шість років. Все це дуже прикро усвідомлювати, бо маємо прекрасні землі, вигідні кліматичні умови, маємо Богом даний край, в якому ми повинні б були жити набагато краще, ніж американці. Але ми довгий час були рабами, не мали своєї держави, нищили господарів, зневажали землю, мову, культуру й себе самих. Тому все залежить тільки від нас, від того, як швидко ми все це усвідомимо й розпочнемо будувати незалежну державу Україну, про яку б, нарешті, почув і яку б визнав весь світ.

Валентина Стрілько, директор Гнідинської середньої української національної школи.

Газета «Жива вода», випуск 2-3-й, жовтень-листопад 1991 року

Розділ III

ПОСЛІДОВНИКИ

ГНІДИНСЬКОЇ

ШКОЛИ

Хор «Родина» Стецівської школи, 2011 рік

ЗА ПРИКЛАДОМ ГНІДИНА

Досвід роботи Гнідинської школи в Україні поширювався надзвичайно швидко. Здається, що не було школи, яка б хоч якусь частину педагогічних надбань гнідинців не впровадила на своїй освітній ниві: створювались шкільні етнографічні музеї, хори «Родина», повсюдно вкорінювались уроки народознавства, в шкільному розкладі з'явилися уроки «Українська пісня», «Уроки гарної поведінки», «Історія України», позакласна робота будувалась за принципом першої в Україні Гнідинської шкільної Академії Народних Мистецтв (МАНМ).

Все це розповсюджувалось серед педагогічних колективів України в геометричній прогресії: про нас скрізь писала преса, до Гнідинської школи масово приїздили освітяни з різних куточків України, всі хотіли вдихнути нове українське навчання й виховання та застосовувати його в своїй школі.

В 1995 році мені вдалось побувати в багатьох школах України, я була вражена тим, що досвід роботи нашого педагогічного колективу вкоренився в багатьох з них: в Дніпрі (Дніпропетровську) діяли Малі Академії Народних Мистецтв та викладались уроки народознавства, в Кривому Розі в одному з районів в усіх школах читався предмет «Українська пісня» за програмою гнідинців, у Донецьку в українській школі діяв етнографічний шкільний музей, проводились уроки народознавства, була

Мала Академія Народних Мистецтв. В Запорізькій області, особливо у Вільнянському районі, в усіх школах в різній формі використовувався досвід роботи гнідинців. В Запоріжжі на основі багатьох засад концепції Української національної школи, розробленої нашим педагогічним колективом, був створений Січковий колегіум, що успішно діє до сьогодні.

В Івано-Франківській області в усіх школах, де я була, впадали в око куточки з рубриками «З досвіду роботи Гнідинської школи». Я не вірила своїм очам, адже на таку популярність ніхто не сподівався.

І, можливо б, комусь не повірила, якби сама не пересвідчилась, як міцно прижився досвід роботи Гнідинської школи. В Черкаській області в Стецівській середній школі Звенигородського району створили другу в Україні Малу Академію Народних Мистецтв, яка весною 2018 року урочисто відзначила свій тридцяти річний ювілей.

Потужним поштовхом до створення таких МАНМ в Україні був Перший Всеукраїнський з'їзд Малих Академій Народних Мистецтв, який відбувся за ініціативою Гнідинської школи в Києві, в Жовтневому палаці України. Зберіглася газетна публікація про цю подію:

ВІД МАМИНОЇ ПІСНІ

У Жовтневому Палаці міста Києва відбулася Республіканська установча конференція малих академій народних мистецтв України. Учасники її — перша МАНМ імені Павла Чубинського, що народилася й вивітувалась у Гнідинській восьмирічній школі на Бориспільщині, та її філіали з Любарецької і Вороньківської шкіл; друга — зі Стецівської середньої школи Звенигородського району Черкаської області; далі — із третьої та сьо-

мої Броварських шкіл Київщини; малі академії Русівської, Підвисоцької, Зібранівської та Краснолівської шкіл Івано-Франківщини; Крупівської та Сварицевичівської шкіл Дубровицького району Ровенщини; Київської № 200. У конференції також брали участь фольклорний ансамбль «Сонейка» школи № 3 Мінська та фольклорний ансамбль «Струмочок» Музичанської середньої школи на Київщині.

Відкривали конференцію начальник управління виховної робо-

ти Міністерства народної освіти УРСР Л. Греков, заступник голови Українського фонду культури Д. Янко, заступник міністра освіти УРСР В. Луговий, заступник голови Товариства української мови імені Тараса Шевченка, письменник І. Ющук, директор Гнідинської восьмирічної школи В. Стрілько та учениця цієї школи Світлана Давидова. У підготовці її взяли діяльну участь відповідальні працівники культфонду Є. Алексеєнко та Л. Щербина.

Багаті й розмаїті були творчі лабораторії, в яких поруч із дітьми працювали дорослі. Скажімо, гнідинці Катерина Миколаївна Циганок разом із дівчатками плела кошики з лози, Ігор Лебідь — розписував писанки. Тамара Пильщикова витинала витинанки, Марія Придиба — пряла. Розписували писанки й учні Зібранівської школи. Разом із майстром М. Косовичем. У Броварських лабораторіях разом із В. Терещенком виготовляли сопілки (сш. № 7), а С. Куць учив плести брилі (сш. № 3). Краснолівська майстриня Ганна Мельничук разом із доньками Галинкою й Марічкою вишивали...

У круглому фойє — демонстрування народних костюмів. Діти й дорослі (така вже модель МАНМ) показують унікальні мистецькі скарби свого краю — чоловічі й жіночі, літні і зимові, весільні та інше вбрання.

- От якби вже така мода вернулась — чую збоку, — як гарно було б ...

- Самі вертайте моду — відповідає хтось.

А поруч на столах: коровай по — любарецьки, запашний «Хліб із калиною», «Коровай весільний», «Житній хліб»... Паляниці, короваї, книші, шишки, перепічки, калачі... І рецепти випікання... На колір і на смак... Тут і обмін хлібом, дарування, пригощання... Музика, танці, гімни, величання... Ради, і поради... Враження... Чимало охочих послуhati, і що скаже народна улюблениця Ніна Матвієнко... Пізнають автора «Берегині» Василя Скуратівського. Авторів підручника «Андрійкової книжки» Г. Кирпу та В. Стрілько, автора книги про Оксану Петрусенко — Миколу Кагарлицького, автора підручника «Українська мова» — Івана Ющука...

Конструктивний і жвавий був обмін думками на так званому Круглому столі. До розмови було запрошено дорослих і дітей — всіх, хто зацікавлений розвит-

ком нової форми естетичного виховання школярів. Вели розмову член правління Товариства української мови імені Тараса Шевченка, голова ради програми «Народна пісня» Українського фонду культури, народний артист СРСР Анатолій Мокренко і директор Гнідинської школи Валентина Стрілько. Виступали діти й наставники батьки, й творчі люди, представники офіційних установ. Всі одноставно проголосували за створення Асоціації «Мала академія народних мистецтв» (президент — Анатолій Мокренко). Прийняли звернення до всіх шкіл республіки створювати й розвивати нову форму естетичного виховання дітей, дбати про відродження й збагачення народної культури.

А наступного дня фольклорні відділення Малих академій народних мистецтв взяли участь у добродійному концерті «Благослови, мати...», кошти від якого підуть на будівництво музею видатного етнографа і фольклориста Павла Чубинського. В концерті виступили також білоруський ансамбль «Сонейка» (Мінськ) та «Струмочок» із Київщини.

Сталася подія, яку важко переоцінити. Прилюдно визнано експеримент, що розпочався в Гнідині й живо перекинувся на інші регіони республіки. У цьому експерименті брали участь учні, вчителі, батьки, односельці, письменники, фольклористи, етнографи, співаки, композитори, вчені... Модель вимріяно, вироблено, вибудовано... Тепер її можна переймати і впроваджувати в будь-якому куточку не тільки України... Цією моделлю зацікавилися педагоги Білорусії, Литви, Югославії і Болгарії, Польщі, Франції...

Які висновки випливають із цього експерименту?

Під одним дахом можуть прекрасно співтворити дві школи:

звичайна й мистецька. Скажімо загальноосвітня й музична чи загальноосвітня й народних мистецтв. Остання з них — модель, що заявила на практиці про свою актуальність і життєвість і дістала назву «Мала академія народних мистецтв».

«Ця форма естетичного (а відтак і морального!) виховання дітей сприяє відродженню народних мистецтв — народної поетичної творчості, народної архітектури, народного образотворчого мистецтва, народної музики, народного хорового співу, народного танцю, народного театру — відродженню ремесництва, традицій, обрядів, свят, народних знань, досвіду та уявлень. І в кінцевому рахунку веде до духовного відродження народу!

- Я був щасливий тоді, коли долучався до народної творчості, — говорить Анатолій Мокренко на Круглому столі. — Людина, яка хоче бути сучасною, повинна знати минуле. Ми бачимо один шлях до відродження: треба, щоб старше покоління прийшло до дітей!

— Найголовніше, це — народ. Це оті жіночки, що зі своїм мистецтвом, своїми ремеслами прийшли у школу, ошасливили наших діток, принесли їм пісню, принесли любов до своєї землі. — стверджувала Валентина Стрілько.

— Сто тисяч читачів нашого журналу «Вясёлка» ознайомляться з чудовими листами Гнідинських школярів і задумуються, що треба піднімати й своє народне мистецтво, — сказала відповідальний секретар журналу Т. Тарасова.

Тамара Сергіївна зачитала вітальну телеграму від почесного члена Гнідинської МАНМ, заслуженого діяча культури Білоруської РСР письменника Василя Вітки...

Дух народу незнищенний! Пора вже цю тисячолітню аксіому збагнути. Час і собі вже братися за

розум. Народ свою місію знає. І голова правління Українського фонду культури, народний депутат СРСР, заступник голови Ради Національностей Верховної Ради Союзу РСР Борис Олійник засвідчив це приємне явище ще своєю вітальною телеграмою: «Учасникам Республіканської установчої конференції Малих Академій Народних Мистецтв України нашим вічним подвижникам вчителям, батькам, юним громадянам, які в Малих академіях народних мистецтв чинять велику справу, беруть і примножують безсмертні традиції наших предків. Хай Вам усім щастить у цій благородній справі на безмежній ниві духовного розвитку рідної культури».

У Малих академіях народних мистецтв девіз дуже прозорий, що висловив його колись Анатолій Мокренко : щоб діти стали народом! Іншого не дано.

*Дмитро Чередниченко,
письменник.*

У 1988 році про послідовників досвіду Гнідинської школи писали багато в різних засобах масової інформації.

ЗАГРАЙТЕ, ВЧИТЕЛЮ, НА СОПІЛЦІ...

Ви вже читали в минулому номері журналу про Малу Академію Народних Мистецтв. Уже рік діє вона в Гнідинській восьмирічній школі у Бориспільському районі на Київщині. За цей час ми переконалися, що саме така форма естетичного виховання дітей може сприяти відродженню ремесництва, зокрема хорошого, допомогти відчувати духовний діалог зі своєю історією, мовою, рідною землею.

Ми тепер знаємо, що під одним дахом можуть прекрасно співтворити дві школи: звичайна і мистецька. Скажімо, як у Мар'янівці Васильківського району – загаль-

ноосвітня і музична. Не музична, а - народних мистецтв. Із відділеннями: фольклорно-літературним, хором, сопілкарів, бандуристів, народної кераміки, аплікації солонкою, а останнім часом – і писанкарства і пасічництва. Відродження народних традицій дуже важливе сьогодні, в час перебування і суспільного оновлення, повернення до справжніх неминуючих цінностей.

Коли в школі виникає Мала Академія Народних Мистецтв, постає необхідність скоригувати й предметну мережу в загальноосвітній ланці. Так з'являються в розкладі уроки народознавства, етики, мистецтвознавства, хорошого співу...

Члени Малої Академії ведуть і дослідницьку роботу: збирають фольклор, вивчають народні топоніми, одяг, будівництво, досліджують близьку і давню історію рідного краю; створили етнографічний музей «Берегиня».

І от... пішла луна гаєм. Гнідинський досвід привернув увагу багатьох вчителів республіки, викладачів педінститутів. Почали приїздити сюди на свята і на уроки, знайомитись з її літописом, надивлялись й наслухались.

На одному з обговорень уроків народознавства учитель Гірської середньої школи Бориспільського району Анатолій Миколайович Фасоля сказав:

- Дати оцінку цим урокам ми не в змозі: ще не вироблено інструментарію, яким можна було б послуговуватись при їх оцінюванні. Вони наскільки вражають, що їх просто треба переймати і проводити у себе.

Слова не були кинуті на вітер. З цього навчального року у школі проводять уроки народознавства.

Директор Параскоївської восьмирічної школи Нововодолазького

району на Харківщині Дмитро Володимирович Ригайло побував у Гнідині на святі народних ігор, що відбувалося на Співочій долині. А потім довго роздивлявся школу, розмовляв із директором – Валентиною Василівною Стрілько, цікавився структурою Малої Академії.

- Добірне зерно впало у благодатний ґрунт, - сказав мені, відїжджаючи.

Ось рядки листа письменника Володимира Панченка із Кіровограда (він викладач Кіровоградського педінституту): «Був у Ірпені. Їздив до Гнідина... Школа справила на мене прекрасне враження. Хочемо зробити щось подібне і в себе. Початок уже покладено».

Ще один лист, уже з Черкас, від викладача педінституту Володимира Трохимовича Поліщука: «Мав розмову з відомою Вам Світлою Андріївною Китовою про можливість організації і проведення роботи, подібної «Гнідинській», в одній із шкіл Черкас. Світлана Андріївна має бажання взятись... хочемо підключити ОНМЦ, письменницьку Спілку, інші потрібні організації... Тоді, напевне, доведеться звертатись до Вас за порадою та досвідом».

*М. Маричевський
журнал «Соціалістична
культура», №14, 1988 рік*

ПЕДАГОГІКА НАРОДОЗНАВСТВА

Іноді навіть дивуєшся: скільки нового з'являється сьогодні в освітянському житті. Організуються, приміром, малі академії народних мистецтв, університети народознавства, товариства народних умільців, фольклорні ансамблі, етнографічні групи, школи кобзарського й сопілкарського мистецтва і т. д. У навчально-виховному процесі дедалі більше практикуються засоби народної педагогіки, ідеї народознавства.

Що це — збіг обставин чи закономірність, що почала діяти в умовах «розріпачення» шкільного життя, вільного вибору напрямів і методів роботи?.. Вважаю — закономірність.

І не випадково народознавчі ідеї посіли чільне місце в матеріалах Всесоюзного з'їзду працівників народної освіти. «Ми не можемо-говорив на з'їзді Г. О. Ягодін- відривати школу від національної культури і штампувати людей без роду й племені, не розвивати в кожного учня любов до художньої літератури, пісні, танцю, малювання, не навчити його розуміти живопис, музичні твори, архітектуру, театр, не давати правдивого уявлення про історію. Тобто, необхідно будувати процес навчання, виховання на основі народної культури, мистецтва, ідей і засобів народознавства».

Цінний досвід такої роботи нагороджено, наприклад, у десятирічці № 200 міста Києва, очолюваній Валентиною Григорівною Єрмоленко. Тут уже впродовж кількох років діє фольклорно-етнографічний ансамбль «Первоцвіт».

— Вивчаючи культурно-історичні традиції народу, — говорить справжній ентузіаст своєї справи Л. В. Потіцька, — учні стають добрішими, чуйнішими, вихованішими. Нерідко ми просто дивуємося, як швидко розвиваються в них творчі задатки. Та й до навчання ставляться набагато краще.

Нещодавно в школі почав працювати університет народознавства. На його відкритті відомі письменники І. Дзюба, М. Кагарлицький, С. Тельнюк розповіли про невичерпні творчі можливості рідної мови, здобутки й проблеми розвитку красного письменства. Учні співали призабуті народні пісні, кружляли в іскрометних танках, на високому художньому рівні ставили вертепні

дійства. Це було справжнє свято творчості, духовного злету вихованців. У школі почали працювати нові відділення університету народознавства — художньо-літературне, історико-краєзнавче, народної вишивки. Звернімо увагу: відділенням народної вишивки керує особисто директор школи В. Г. Єрмоленко.

Глибше осмислити далеко не просту проблему допоможе екскурс у минуле.

Весь досвід розвитку світової педагогіки переконливо свідчить: у багатьох цивілізованих країнах в сімейному та шкільному вихованні здавна застосовуються засоби народної педагогіки. Після перемоги Великого Жовтня, коли в нашій країні здійснювалися лєнінські принципи розвитку освіти, учні в системі вивчали скарби народної культури, батьківщинознавство. Саме так, залежно від конкретних місцевих умов, учителі реалізовували одну із двох програм народознавства. Перша (розширена) була розрахована на 134 години, друга (скорочена) на 63 години. Вони передбачали вивчення тем про національну політику партії, історію, географію, економіку, етнографію УРСР, національну культуру, зокрема народні мистецтва — пісенне, музичне, танцювальне, рушникарство, гончарство та ін.

Завдяки вивченню народознавства в братніх республіках утверджувалася національна система виховання. Вона забезпечувала високий рівень патріотичного й інтернаціонального впливу на молодь. В учнів успішно формувалися любов до рідної культури, народний світогляд, психологія, характер, творчий потенціал.

Онак у часи культу особи й застою зі змісту освіти вихолощувалися ідеї народної педагогіки, народознавства. Перевернені віками скарби народної мудрості, есте-

тики (фольклор, інші види народного мистецтва, традиції, звичаї, обряди, національна символіка, сімейно-побутова культура тощо) застосовувалися у сім'ях і школах несистематично, зрідка.

Натомість учні часто вивчали суто абстрактні положення основ наук. Здебільшого знання були відірвані від матеріальних і духовних цінностей рідного народу. Сутність же виховання, відомо, в тому, що підрастаючі покоління в процесі активної трудової, громадської, навчальної діяльності, у справах, вчинках пізнають і практично продовжують культурно-історичні традиції народу. Лише в такому разі діти беруть у спадок духовність батьків і дідів, розвивають матеріальні й моральні цінності рідного народу, дбають про збереження культури інших народів. Виховані в дусі народної педагогіки, ідей народознавства, підлітки і юнаки ніколи не поповнюватимуть ряди прибічників «масової культури», національних нігілістів, металістів, алкоголіків тощо. Турботою про це й позначена недавня постанова ЦК Компартії України з питань посилення інтернаціонального і патріотичного виховання трудящих.

У повсякденній роботі освітяни дедалі частіше застосовують поняття «народознавство». Який же науковий зміст має воно? Це поняття застосовується у двох значеннях. У вужчому воно є синонімом до поняття «етнографія» — науки про культуру і побут народу, його походження і розселення, історико-національні традиції, звичаї, обряди. (До речі, зважаючи на великий виховний вплив цієї науки на молодь, Т. Г. Шевченко мріяв написати підручник з етнографії для народних шкіл). У ширшому значенні народознавство — це сукупність сучасних наук про народ, його багатогранне життя, історично обумовлені сфери творчої діяльності. Засвоєння учнями

народознавчих ідей, опанування ними системи знань про мову, літературу, географію, історію, психологію, демографію народу запобігає історичному безпам'ятству, сприяє формуванню у юних народного світогляду, прилученню до світової культури через рідний народ.

Нині в ряді шкіл поряд із поняттям народна педагогіка, можна почути й інше: педагогіка народознавства. В чому ж полягає їхня спільність і відмінність?

Обсяг поняття педагогіка народознавства значно ширший за народну педагогіку. Вона передбачає народні знання про різноманітні сфери життя, метеорологію, медицину, землезнавство і т. д., а також ідей, засоби сучасних наук про багатогранне й розмаїте матеріальне та духовне буття народу (історії, соціології, демографії, економіки тощо). Методика навчальної і виховної роботи з учнями визначається формами, методами й прийомами впливу на учнів, передбаченими народно-педагогікою і сучасним рівнем наукової педагогіки.

Школою-піонером, що першою почала цілеспрямовано й систематично застосовувати педагогіку народознавства в щоденній роботі, стала Гнідинська школа Бориспільського району Київської області (Директор В. В. Стрілько). Тут відкрита перша в нашій республіці Мала Академія Народних Мистецтв (МАНМ) — окраса й гордість усієї школи, учнів і батьків. Вона має відділення: народного хорового співу, літературно - художнє, бандуристів і сопілкарів, вишивки, виробів із соломки, фольклору й писанкарства. Учителям школи належить справжнє педагогічне відкриття: вперше в нашій країні вони почали проводити уроки народознавства. Про них не раз писала преса, повідомляло Українське телебачення.

Естафету гнідинців підхопили вчителі Білогородської десятирічки №1 на Київщині, середні школи №№2 140, 174, 191 імені П. Г. Тичини, 200, 277 та інші школи міста Києва.

Змістовна й самобутня творча робота в цьому напрямі проводиться і в десятирічці № 3 міста Бровари (директор М. Г. Коба). Так, учитель-методист Марія Григорівна Овдієнко глибоко знає народні мистецтва, щедро передає свої знання вихованцям. На уроки народознавства вона виносить теми про художньо-естетичні народні традиції (фольклор, рушникарство, писанкарство та ін.), практичне продовження ними творчих справ батьків і дідів.

— Що це ви робите з нашими дітьми? Вдома їх не пізнаєш: вивчають давні пісні й танці, колядки та щедрівки. Частіше допомагають нам у господарстві, змістовніше проводять дозвілля... — з такими питаннями нерідко звертаються батьки до М. Г. Овдієнко.

— Коли діти пізнають народні мистецтва, культуру, їх полонить висока народна краса. Вони починають жити за «законами краси» (К. Маркс). І, будьте певні, моральні й естетичні цінності народу вони не проміняють ні на що. Тож давайте разом діяти так, щоб і в сім'ї, і в школі діти постійно прилучалися до невмирущих джерел народної краси, моралі. І ми будемо спокійні за їхню долю, — говорить Марія Григорівна.

Педагогіка народознавства входить у повсякденне життя шкіл наукову педагогіку. Завдяки ідеям і засобам народознавства зміцнюється єдність поколінь, формується коріння духовності кожної дитини, виховується народний спосіб мислення, творче ставлення до дійсності. У свідомості учнів закладаються міцні основи палкого патріотизму, високої грома-

дянськості, поваги до трудящих різних національностей.

*Ю. РУДЕНКО, кандидат педагогічних наук.
(газета «Молода гвардія»,
7 лютого 1989 року)*

Послідовником Гнідинської МАНМ була на Київщині, Фастівська школа народної майстерності, яка відкрилась 1 січня 1993 р. В основу її діяльності покладено ідею відродження народного мистецтва на основі кращих традицій народної педагогіки.

Для роботи в школі запросили майстрів-художників високого рівня: членів Спілки народних художників України та членів Спілки художників України.

Поступово, в міру підготовки кадрів та матеріальної бази, в школі відкрились майстерні: різьблення по дереву, декоративного розпису, вишивання, ткацтва, килимарства, лозоплетіння, витинанки, писанкарства, кераміки, малюнку на склі; в школі почав роботу фольклорний колектив.

Викладачами та учнями школи була започаткована робота по дослідженню місцевого етнографічного матеріалу (етнографічні експедиції). Почав створюватися шкільний бібліотечний фонд, у якому деякі видання є рідкісними, а кілька з них і унікальними.

Налагодились у школі згодом постійні творчі зв'язки з народними майстрами, мистецтвознавцями, науковцями. Там велись пошукові роботи в наукових бібліотеках, фондах, музеях, архівах.

Згодом створили музей школи. В його фондах знаходились роботи всесвітньовідомих майстрів (декоративний розпис, кераміка, вишивка), а також кращі роботи викладачів та учнів школи (розпис, малюнок на склі, керамічна іграшка, унікальна колекція пря-

ничних форм, колекції рушників та писанок).

За задумом авторів та статутом навчання та виховання дітей, що розраховане на 5 років, проходило в два етапи. Основна мета першого етапу (школа I ступеня) — прилучити дітей до національної культури, допомогти їм розвинути природні здібності і потяг до прекрасного, а також формувати вміння і бажання навчатися одному чи кільком видам художніх ремесел.

Основна школа, II ступеню передбачала в навчальних планах, забезпечення систематичних знань з історії культури України, староукраїнської міфології, фольклору та етнографії, історії декоративно-прикладного мистецтва України, а також дати досить високий рівень художньої підготовки для подальшої творчої діяльності чи навчання у середніх та вищих художніх навчальних закладах. Фастівська школа народної майстерності діє до цього часу.

Впроваджували досвід роботи Гнідинської школи і вищі навчальні заклади України. Особливо ним зацікавились в Уманському педагогічному інституті, звідки неодноразово до Гнідина приїздили і студенти, і викладачі. Тут запровадили спеціальність "Українознавство", а Валентина Гончарук, викладач Уманського Державного педагогічного університету імені Павла Тичини в 2008 році підготувала навчально-методичний посібник для студентів-філологів "Методика навчання українського народознавства в школі". Дипломну роботу про досвід роботи в Гнідинській школи писала студентка Уманського педінституту Кондратенко Лариса Олександрівна.

Не оминула увагою досвід гнідинців і кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри українознавства, педагогіки та психології Національного університету водного господарства та приро-

докористування Алла Кочубей. У своїй статті "Народознавство, як навчальна дисципліна в сучасних технічних ВНЗ" вона писала:

"Системний підхід до вивчення народознавства однією з перших застосувала в Україні Гнідинська школа Бориспільського району на Київщині. У програмі, яку склали і впроваджували з 4 по 7 клас під керівництвом учителя-новатора, директора Гнідинської школи В. Стрілько, було реалізовано інтеграційні принципи побудови народознавства як навчального предмета. На заняттях застосовували знання з усної народної творчості, історії, народного мистецтва, краєзнавства, народної музики; вивчали українську народну обрядовість, традиції в побуті і суспільному житті. У статті "Тематика уроків народознавства" було подано зміст цих уроків.

Пізніше в програмах освітніх закладів значне місце посідає краєзнавча тематика, яка орієнтує на дослідження культури місцевості, де живуть вихованці. У цих програмах поєднали відомості про народну культуру України й деяких її регіонів. Вони звужують народознавчі студії до етнографічних відомостей, що співпадає з тлумаченням І. Франком народознавства як призабутих знань минулих поколінь у сфері побуту, звичаїв, обрядів і вірувань."

Благодатні посіви Гнідина дали щедрі сходи. У розклади занять загальноосвітніх шкіл, середніх спеціальних навчальних закладів і вузів увійшли такі предмети, як історія України, народознавство, родинна етнопедагогіка, український фольклор і етнографія, краєзнавство, народні ремесла і промисли, історія української культури, українське народне мистецтво, традиційні народні свята й обряди в Україні тощо. Зусиллями науковців та вчителів розроблена й представлена на обговорення широкої громадськості низка проектів концепції

національної школи України. Без перебільшення можна сказати, що 90-ті роки XX ст. увійдуть в історію української педагогіки як епоху Ренесансу національної освіти. Настав час науково осмислити всі ці процеси, дати їм об'єктивну оцінку, визначити провідні тенденції їх дальшого розвитку. Наші міркування з цього приводу будемо, виходячи з позиції етнопедагогіки, потреб демократії і гуманізації народної освіти, етнізації дітей і молоді на базі засвоєння національної культури свого народу й загальнолюдських духовних цінностей."

Для багатьох педагогів України поїздка за досвідом до Гнідинської школи дала поштовх для впровадження її досвіду впродовж майже тридцяти років. Так на сайті Маложенівської середньої школи Єланецького району Миколаївської області на головній сторінці читаємо "Школа обрала напрям школи-родини. Педагоги їздили на Київщину до Гнідинської восьмирічної школи, щоб переїняти досвід і працювати за програмою МОН. Створені були різноманітні гуртки за інтересами, велись факультативи етнографії і фольклору, етики й естетики, уроки народознавства. Покійним нині вчителем музики М.М. Рахубою був складений гімн школи, працював хор "Родина", вокальна група "Мальва", гурт сопілкарів, оформлялись фотоальбоми про родовід кожного вихованця. На базі школи проводились семінари як обласного, так і республіканського масштабів."

За прикладом Гнідинської школи Малі академії народних мистецтв відкрились і діють протягом десятиліть в багатьох школах України, зокрема в м. Галич, м. Овручі, а також м. Полтави, на базі Уманського Державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Досвід Гнідинської школи проріс в багатьох навчальних закладах України і через десятиліття дає - хороший урожай!

У Стецівській Академії
в пошані коні, 2006 рік

СТЕЦІВСЬКА МАЛА АКАДЕМІЯ НАРОДНИХ МИСТЕЦТВ ЗВЕНИГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Слова-присвята стецівчанам

**"Слава тому, хто народну криницю не замулив,
з неї красу і мудрість пивши, — душею ріс і ще ї
нам напитися приніс"**

Поетеса, художниця Валентина
Кузьменко-Волошина.

1.

Мала академія народних мистецтв — перша практична модель нової української школи, в основі концепції якої було поєднання найкращого, що може дати народне мистецтво, народна мудрість, народна деонтологія із залученням до творчої співпраці кращих мистецьких сил, з'явилася в 1987 році в Гнідинській школі. Багатолітні напрацювання педагогів новаторів на чолі з Валентиною Стрілько, в тісній співпраці з представниками кращих мистецьких сил: Ніною Матвієнко, Анатолієм Погрібним, Дмитром Чередниченком, Галиною Кирпою, Петром Осадчуком, Віктором Лузаном, Степаном Щербаким, та іншими, не менш відомими діячами української культури — почесними академіками Гнідинської МАНМ дали можливість втілити в життя модель нової школи. Гнідинська школа першою відкрила двері як для митців, так і для родини дітей - всіх небайдужих до їх виховання та до відродження народного мистецтва. Приклад Гнідинської МАНМ надихнув багато шкіл в Україні.

Друга Мала Академія Народних мистецтв була створена директором Стецівської середньої школи Звенигородського району Черкаської області Білозерською Любов Михайлівною

2.

Переваги нової освітньої моделі – МАНМ були очевидні. Ще до проголошення Україною незалежності, освітяни активно підтримали Стецівську школу – МАНМ. Із здобуттям Незалежності, змінився підхід до змісту навчання та виховання. Керівники галузі всіляко заохочували та пропагували досвід передових шкіл. Прихильниками Стецівської МАНМ можна назвати: начальника обласного управління освіти і науки Анатолія Кузьмінського, ректора Уманського державного педагогічного університету Володимира Кузя, директора обласного інституту післядипломної освіти педпрацівників Анатолія Захарова, завідувачку кафедри української мови Черкаського педагогічного інституту Ганну Передрій, методиста з музичного мистецтва інституту післядипломної освіти педпрацівників Володимира Радчука, методиста з образотворчого мистецтва Світлану Щербенко, методиста з початкового навчання Людмилу Жирну. Методист Олена Феценко, з Стецівкою познайомилася під час перших поетичних зустрічей, а далі так здружилася із стецівчанами, що жодні важливі справи академії без неї вже не обходилися. Купайлиці, обряди, поїздки на фольклорні свята та конкурси вчительської майстерності. Не раз і не два, пішки пройшла вона 8 кілометрів курного шляху, від автотраси до Стецівки, з коле-

У Стецівській Академії –
свято, 2006 рік

гами, або із сином В'ячеславом, прямуючи бо своєї посестри Любові Білозерської. Знала вона думки та сподівання не тільки вчителів, а й усієї стецівської громади. Керуючи обласним методичним об'єднанням вчителів рідної мови, а згодом і Головним управлінням освіти і науки, вона жодного разу не оминула своєю увагою стецівську Родину.

Надійну підтримку МАНМ отримувала від голови обкому профспілки працівників освіти та науки Ольги Жолдак, яка впродовж десятиліть була бажаним гостем малої академії, завжди знаходила добре слово, подарунки від обкому профспілки та палко відстоювала інтереси МАНМ на всіх рівнях. Керівник райкому профспілки Діана Чорновіл цінувала та підтримувала педколектив Стецівської школи, як методист районного відділу освіти з виховної роботи та керівник райкому профспілки Майя Бойко за 30 років не пропустила жодного заходу МАНМ, їздила з академією на Всеукраїнські та міжнародні фольклорні конкурси.

Високий професіоналізм, самовіддача, любов до народного мистецтва здружили творчих особистостей із Любов'ю Білозерською та її сподвижниками. Все,

що боліло їй, вони відчували в своїй душі, і прагнули завжди допомогти у справі всього її життя – школі-Академії.

З.

Діти - співтворці МАНМ при Стецівській школі. Першими відчули переваги нової моделі освітнього закладу – учні. Ось як описують шкільні події 1988 року, тодішні п'ятикласники, в своєму Літописі МАНМ:

« – В Києві, в музеї народної архітектури та побуту в с. Пирогів, ми показували свої ігри, які записали від дідусів та бабусь. Наші ігри так всім сподобались, що з нами гралися і діти й дорослі. Після виступу до нас підійшли японці і попросилися з нами сфотографуватись, ми залюбки стали з ними в коло. Коли ми давали інтерв'ю в газету "Зірка", до нас підійшов символічний чоловік у солом'яному брилі. Він дав нам поради, які ми уважно вислухали. Це був Іван Гончар. Це той великий Гончар! Скульптор, графік, живописець, етнограф! Ми дуже пишалися, знайомством з такою відомою людиною. Іван Макарович запросив нас відвідати його музей.

*У Стецівській Академії
в пошані коні, 2006 рік*

- Нам вручали нагороду за участь в конкурсі! До нас підійшов письменник Василь Скуратівський й подарував нам свою книгу "Берегиня". Він розповів нам, що Берегиня, це наша оселя. Усе, що в ній є, що ми нажили, що приберегли наші батьки та дідуся з бабусями, чим збагатилися й освятилися — дітьми, хатнім пожитком, піснею, злагодою чи суперечкою, добрим словом, спогадом у цій хаті, – все це і є "Берегиня".

- Після того, як ми перемогли в конкурсі дитячих ігор та розваг, до школи надійшло багато вітальних телеграм. Отримали телеграму від Спілки письменників України: с.СТЕЦІВКА ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛ ЗВЕНИГОРОДСЬ-КОГО РН ШКОЛА БІЛОЗЕРСЬКІЙ ЛЮБОВІ МИХАЙЛІВНІ ВІТАЄМО ПЕРЕМОГОЮ ТА ЗВАННЯМ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ МИСТЕЦТВ ВИ ВІДКРИЛИ СВОЇМ СТАВЛЕННЯМ ДО НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ ВОРОТА ДО СЕБЕ З УСІЄЇ КРАЇНИ СПІЛКА ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНИ.

- відомий український поет Дмитро Чередниченко народженню МАНМ присвятив поезію «Ми – струмки» «Ви — молоді весняні струмки зі своїми дітками. Я вірю, що ввіллється у велику ріку рідної духовності.

Прийде час - і школа-академія про себе заспіває голосом бандури, сопілки».

- 24.09 .1988 р. нас запросили на День народження Гнідинської МАНМ. В залі було дуже багато дітей та дорослих. "Ми були наче в рукавичці", – так сказав Григорій Білоус. Були там також і знайомі нам: Дмитро Чередніченко, майстер декоративного розпису Тамара Гордова. Приїхали поздоровити гнідинців ансамбль із Естонії та представники шкіл із Києва. Спочатку виступили поети, а потім дали слово нам. Ми подарували Малій академії запашний стецівський коровай. Показали ігри та пісні, записані нами від дідуся та бабусь. На бубоні нам підігравав Василь Бородій. Коли ми співали народних пісень то почули, як нам хтось підіграє на сопілці — це була вчителька Любов Володимирівна. Ми познайомилися з нею і в нас зав'язалося листування. Після виступу відбулися збори, на які запросили Любов Михайлівну та п'ятьох учнів. Дмитро Чередниченко звернувся до присутніх із запитанням: "Як зробити, щоб у всіх школах відкрилися Малі академії? " Дійсно, тоді б усі діти любили на-

родне мистецтво. Ми знайомились із учнями Гнідинської МАНМ, обмінювались подарунками, ми їм дарували календарики і значки з портретом Тараса Шевченка — нашого земляка. Зразу по приїзді до дому, надихнувшись відвідинами наших однодумців ми розпочали експедицію "Старовинні речі побуту односельців".

4.

Школа - родина. Так можна образно сказати про загальноосвітній заклад — МАНМ, звідси і відношення до дитини, як до рідної, відношення до її оточення, як до родини, залучення до школи найкращого народно-мистецького досвіду для того, щоб віднайти те, до чого здібна дитина. Педагоги-новатори переконані в тому, що немає нездібних дітей, в кожній дитині є іскра, яку лиш треба оживити спільними зусиллями, запалити природний потяг до «рідної» (за думкою Григорія Сковороди) праці. Реалізуючи положення Статуту МАНМ в школу на постійну роботу були запрошені, керівники відділень МАНМ, які активно включилися в роботу МАНМ. Завдяки їм

вдалося створити: ансамбль бандуристів МАНМ «Стецівчанка», відділення сопілкарів, відділення гончарства, відділення гри на народних інструментах «Стецівські музики», команду боротьби козацького коша, хореографічні відділення МАНМ, відділення машинної вишивки, пісенні відділення в кожному класі школи. Мала академія відкрила велику кількість талантів в школі та поживила культурне життя села.

Школярі збирали, фіксували, класифікували, відтворювали фольклор, шукали і упорядковували етнографічні матеріали, складали сценарії відтворюваних свят і обрядів, стали учасниками благодійних концертів, оглядів-конкурсів, організовували вечори, зустрічі з митцями, народними майстрами, цікавими людьми. Школа-академія навчала народних ремесел: вишивки, витинанки, лозоплетіння, гончарства, килимарства, аплікації соломкою, виготовлення весільного віночків, плетіння брилів, різблення та художньої обробки деревини. Уроки трудового навчання стали цікавими. Вчитель-новатор Віктор Козаченко власноруч збудував гончарну піч, гончар-

*У Стецівській Академії
ідуть відзначати ювілей Академії
за село, 2006 рік*

ний круг та будівельний майданчик, на якому під час уроку готувалась піщано-глиняна суміш, учні вчилися будівельній справі – закладали вугли майбутніх будівель, мурували стіни, проводили електропроводку. Учні під час уроку готували глину для гончарства, піщано-глиняну суміш для будівельної справи, ліпили дитячі іграшки з глини, працювали на гончарному крузі. Вироби відділення гончарства щороку прикрашали виставки народних ремесел, які проводила МАНМ. Також у школі діти навчалися ремонту взуття, машинній вишивці та моделюванню жіночого одягу. В першу чергу потрібно було навчити дітей виживати в цьому світі, бути конкурентними.

Дякуючи меценатам, в школі з'явилися комп'ютери, фото та відеокамера а згодом і комп'ютерний клас, все це дало змогу активніше фіксувати фольклорну спадщину, видавати газету "Стецева криниця", навчити всіх охочих роботи з комп'ютером. Окрім розвитку передових новітніх технологій, інновацій, захисту докільця не забули в школі, плекати своє: мову, культуру, традиції, правдиву історію. Адже Т. Шевчен-

ко застерігав: "І чужому научайтесь, – Свого не цурайтесь: Бо хто матір забуває, Того Бог карає."

Розповідаючи про створення другої в Україні МАНМ, головний її натхненник та організатор - заслужена вчителька України Любов Білозерська наголосить: «Залучивши до активної співпраці широке коло здібних, духовно прекрасних людей, зацікавлених у тому, щоб не пішли у непам'ять безцінні надбання народу, педагоги залучилися успіхом у нелегкій справі відродження забутого, несправедливо відкинутого з віковічної нашої історії та культури. Безумовно, на голій скелі не розкорінитися садові, бо йому потрібен родючий ґрунт – все те давнє, забуте, відкинуте, без якого раніше навіть не уявляли виховання: звичаї та традиції нашого народу, самобутнє народне мистецтво». Важко було створювати модель нової школи, адже, працювати по-новому почали в освітній системі, в якій нічого не змінилося, та ж бідна матеріальна база, ті ж радянські програми, ті ж підходи. Що говорити, коли і деяким вчителям розуміння ідей МАНМ давалося не легко, держава

**Змагання спецієвських козаків,
2006 рік**

*Директор Стецівської школи
Любов Білозерська та директор
Гнідинської школи Валентина
Стрілько, 2006 рік*

майже не дбала про педагогів, зарплати низькі, із запізненням, чому тоді працювати в позаурочний час, наднормово. Через те і працювали вони так - прийшов, відчитав, та мерщій додому, до господарства. Робота в Малій академії потребувала значної віддачі, переосмислення самого змісту освіти та виховання. То ж завжди були і опоненти — ті вчителі, які не бажали працювати по-новому. Залежно від думки районного керівництва, яке змінювалося — від такої своєрідної кон'юнктури, вони то активізувалися і писали анонімки то лише перешіптувалася: "знов їдуть у школу гості — знов буде показуха", "перевели школу на танці-гранці". Одне втішало, що горе-опозиціонерів, навіть за підтримки сільського начальства, було значно менше ніж ентузіастів. Вони, згодом, підкорилися більшості, й включилися в роботу, яка подобалася дітям та їх родині.

5.

Міжнародний освітній фонд імені Ярослава Мудрого, з часу свого виникнення в 1994 році, покликаний

підтримувати передові школи. Президент Фонду Валентина Стрілько, творець першої в Україні Гнідинської МАНМ, допомагає кращим школам в їх роботі. Свого часу, вона щедро поділилася своїми напрацюваннями на посаді директорки першої в Україні школи – МАНМ з педагогами, охочими створити подібну модель школи нового типу в своїх школах. З часу заснування Міжнародного освітнього фонду імені Ярослава Мудрого в 1994 р., Президент Фонду завжди цікавилася справами Стецівської МАНМ, й, майже щороку, відвідує школу – МАНМ, надає їй методичну допомогу та матеріальну підтримку, усіляко підтримує Стецівську школу МАНМ та решту передових шкіл країни.

- Так, у 1994 році за сприяння Міжнародного освітнього Фонду ім. Я. Мудрого на базі школи було відзнято фільм «Українське народне весілля» на замовлення Міністерства освіти України.

- У 1996 році – створено спільний проект педагогічного колективу і міжнародного освітнього Фонду ім. Я. Мудрого «Всеукраїнський телеурок для вчителя».

Свято народних ігор в Стецівській Академії, 2006 рік

- Керівники відділень МАНМ працюють за програмами з Міжнародного Фонду декоративно – прикладного мистецтва для позакласної роботи в загальноосвітніх школах України: витинанки, декоративного розпису, гончарства, народної кераміки, вишивання, фольклорного співу.

- У 2001 році коштом Міжнародного освітнього Фонду ім. Я. було упорядковано і видано збірку поезій «Вічні барви» - вихованців поетичного відділення «Пролісок». 2001 рік – досвід роботи школи – Малої академії народних мистецтв схвалено виїзним засіданням Президії Академії педагогічних наук.

- В 2001 році Міжнародний освітній фонд імені Ярослава Мудрого узагальнив досвід застосування народознавства і українознавства у вихованні учнів Стецівської загальноосвітньої школи МАНМ, підготувавши ПРОГРАМИ з декоративно-прикладного мистецтва для позакласної роботи в загальноосвітніх школах України. Програми охоплюють різні напрямки народної ху-

дожньої культури, зокрема: декоративний розпис, керамічна іграшка і гончарство, різьблення по дереву, вишивання, ткацтво, килимарство, писанкарство, витинанки і фольклорний спів. Авторами програм з декоративно – прикладного мистецтва стали: народний художник України М.Тимченко, заслужений майстер народної творчості І. Скицюк, член Спілки художників України О. Скицюк (декоративний розпис); майстер декоративно-прикладного мистецтва України Л. Саннікова (вишивання); заслужений діяч мистецтв України С. Нечипоренко (ткацтво) та

інші талановиті люди. Теоретичні екскурси до глибин віків закріплювалися в практичних навичках школярів: за кожною з програм було відкрито мистецькі, і нині в шкільному музеї можна побачити поряд з роботами всесвітньо відомих митців дитячі твори – розписи, малюнки, вишивки, керамічні іграшки, витинанки. Загалом будь-яка з програм не тільки дає дитині глибокі знання, але й навчає кільком ремеслам, необхідним у сільському побуті. З цього погляду характерний розділ «Народна ке-

Свято Івана Купала у Стецівці, 2007 рік

рамічна іграшка та гончарство». Знайомство з предметом починається, так би мовити, від батьківського порога. Адже на території Стецівки виявлені поселення та пам'ятки трипільської і могильник черняхівської культур. Тому юний гончарик-школяр швидше усвідомлює, чому глиняний посуд символізує образ людини і всесвіту, а сам він - могутній чаклун, що творить усе суще, бо глина - одне з втілень Матері-землі. До чого не доторкнися у деко-

ративно-прикладному мистецтві українців - скрізь повно предковичної таїни і закономірної символіки. Наприклад, вишивання - майже суцільне нанесення символіки на тканину, що передає уявлення українців про «дерево життя», про красу рідної природи, особисті відчуття чи вболівання. Програма майстра декоративно-прикладного мистецтва України Л. Саннікової відкриває дітям дивовижний світ вишивання, її оберегові функції, особливості витворів у різних місцевостях України, знайомить з видатни-

Свято народних ігор в Стецівській Академії, 2006 рік

ми вишивальницями нашої країни. І ось вже юна школярочка «гречкою» чи «вівсянкою» мережить якесь своє тремтливе почуття на полотні. Програма фольклорного співу переважно побудована на місцевому пісенно-танцювальному матеріалі. З уст Марії Дац записано пісні про кохання, жіночу долю, колискові. А Олена Гулько, Віра Базилевська зберегли нащадкам безліч обрядових пісень. Народне фольклорне автентичне свято «Купайлиця», життя Стецівського козацького коша відтворено в телефільмах, відзнятих Міжнародним Фондом.

Свято Івана Купала в Стецівській Академії, 2010 рік

Президент Міжнародного освітнього фонду ім. Ярослава Мудрого Валентина Стрілько - Почесний член МАНМ, її шанують і поважають педагоги, учні, батьки та громадськість села Стецівка Звенигородського району Черкаської області. Щира, безкорисна підтримка Валентини Стрілько впродовж усієї педагогічної діяльності Білозерської Любові Михайлівни на посаді директора Стецівської школи була опорою, яка давала можливість втілювати всі творчі задуми

та відстоювати свої переконання перед опонентами.

б.

Як людина причетна до МАНМ, адже працюючи заступником директора з виховної роботи Стецівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Малої академії народних мистецтв, вітаючи Малу академію народних мистецтв при Стецівській загальноосвітній школі з ювілеєм пригадав ту титанічну працю, яку виконував колектив школи на чолі з директором. Мені згадалися ті дні, коли ми сповнені ентузіазму, полишивши свої сім'ї, під час своїх відпусток, вихідних днів, після роботи: -проводили репетиції, рубали та зносили дрова для вогнищ, вирізали гільця для купайлиць – та мріяли про школу радості; -росяними світанками та літніми вечорами, взявши на плечі граблі та коси, обходили маршрути козацьких змагань, перевіряючи дно ставків та місцевість задля безпеки дітей, розтягували на деревах випрошені в односельців канати, ладнали луки та стріли, робили курені, сідлали коней та щиро молилися за

те, щоб усі поверталися додому цілими й неушкодженими;

- проїжджали сотні кілометрів, щоб збагатитися досвідом роботи: в Гнідинську МАНМ, до інших найкращих шкіл України та у навчальні заклади.

- мандрували курними дорогами до народних умільців: гончарів, вишивальниць – щоб навчитися секретів народного мистецтва, завжди знаходячи ододумців та підтримку щирих людей – Почесних членів малої академії;

- під палючим сонцем збирали все село, одягали усіх у вишиванки, пекли коровай, уквітчували гільце для зйомок фільму «Стецівське весілля». Як і кожного разу, обходячи шанованих нами старійшин хору «Родина» ми низенько вклонялись їм за мудрість та досвід, що принесли вони в школу – родину;

- безліч разів ми звертались до щедрих людей за допомогою, не для себе, а для гурту – чого ми тільки не просили: фарб, барвників, пензлів, обрізків тканин, музичних інструментів, одяг, автобуси для ман-

Наставники стецівських академіків, 2010 рік

Свято козацького звичаю, 2010 рік

дрівок – все для того, щоб зібраний нами фольклор та народознавство донести на міжнародні та всеукраїнські конкурси в Київ, Черкаси, Житомир, Рівне, Луцьк, Івано-Франківськ, Чернівці, щоб не закопали з бабусею Настею її спадок – пісню. Зберігали духовну спадщину нашого народу;

- дякуючи системній, наполегливій праці – стали впізнаваними, гідними дружби з письменниками, поетами, народними митцями, яких ми називали своїми, адже бачили їх часто, навчилися пишатися малою Батьківщиною на Шевченковій землі – Стецівкою з її відомою на всю Україну академією;

- ми стали в один ряд з найкращими школами України, під егідою Міжнародного освітнього фонду ім. Ярослава Мудрого провели чисельні зустрічі з однодумцями, школами, районними та обласними відділами освіти, художніми колективами – популяризуючи досвід МАНМ. Годі порахувати всі ті прекрасні зустрічі, які вплинули на наш духовний світ;

- пригощаючи всіх гостей академії кашею, варениками, узваром та принесеними з дому смаколикami на вечорницях та на галявинах Крицького саду – ми навчилися щедрості;

- ми підписали договори з університетами і завдяки цьому багато випускників обрали вчительські професії;

- справжнім визнанням для нас стали Грамота Верховної Ради України та виїзне засідання Академії педагогічних наук України – в Стецівській школі, яке декларувало схвалення досвіду академії!;

- відома на всю Україну та за її межами Мала академія народних мистецтв вже заявила про себе, заспівала на всю Україну стецівських пісень, голосом бандури, сопілки, народних музик та танців розбудила село, відмолодила Крицький сад потугою козацьких єдиноборств, захопила витворами лозоплетіння, писанкарства, плетіння соломкою, ручним ткацтвом, гончарством, вишивкою, витинанкою, декоративним розписом сільську молодь;

Юні академіки Стецівки на співочій долині в своєму селі

В 30-літній ювілей Академії тягнуться не лише діти та дорослі рідної Стецівки, а й митці з усієї України. Хай розквітає і славиться МАНМ!

7.

Багато добрих слів на 30 літньому ювілеї Стецівської МАНМ сказали про Академію та її творця й засновника Заслуженого учителя України Любов Білозерську. Прочитую деякі коментарі із соцмереж присвячені цій події:

Ольга Пересунько Особливими та незабутніми залишаються шкільні спогади саме про участь у всіляких заходах МАНМ. Часто було так, що й не хотілося залишатися після уроків на хор, репетиції тощо але вдавалося перебороти лінь завдяки професійній організаторській роботі Любові Михайлівни і педагогічного колективу! Дякую!

Таня Стеценко З ДНЕМ НАРОДЖЕННЯМ, моя ALMA MATER! Я пишаюся тим, що була під твоїм великим, багатим крилом 11 літ. 5 років мені по щасливилось бути Президентом Стецівської МАНМ, виконувати дрібні

доручення, читати вірші, розповідати про школу, про її краєзнавчий музей, про захопливі народні гуртки почесним гостям. Ніколи не забуду прекрасного директора, щирого та відвертого людину, людину яка створила цей маленький та дивовижний світ, Заслужений учитель України, Відмінник освіти України, Лауреат премії імені О. А. Захаренка - БІЛОЗЕРСЬКА ЛЮБОВ МИХАЙЛІВНА. Саме під її керівництвом засяяла та МАНМ, про яку дізналися далеко за межами району, області, країни. Ви завжди залишитесь в моїй пам'яті Сильною, Непереможною, Відданою Людиною. В історії світу не мало випадків про могутні імперії та їх занепад. Напевне чи не найкращим прикладом є правління Сулеймана I Пишного і прихід до трону його наступника - Селіма II П'яниці. Як прикро, що зараз все змінилося, що наша Академія занепадала в безталанних руках. Вона не бринить піснями, над нею не щебечуть солов'ї, поменшало дитячого сміху. Тому якщо ми робимо помилки, потрібно їх визнавати та виправляти! Бажаю своїй Школі процвітання під керівництвом мудрих, освітніх, щирих, відданих своїй справі людей.

Ніна Кар Совершенная правда..., вряд-ли будет держаться такой высокий уровень Академии, как при Л.М.Белозерской.....»... что имеем — не храним! Потерявши — плачем!»... все очень непросто.

Віталій Ковач А я так хочу, щоб МАНМ і далі жила, щоб гуло в Стецівці і дзвеніло!

Ірина Валерій Володимирович! Дякую, що поділилися цим скарбом! (публікація фото МАНМ) На жаль, багатьох прекрасних людей вже немає з нами, та пам'ять про них буде вічною! Які всі молоді, які всі гарні, ніби побувала в минулому! Шкодную, що не була досить активною і не навчилася грати на бандурі і сопілці. А які можливості ж були! Дякую Вам за безцінний внесок в розвиток нашого світогляду. Ви сьогодні, просто, наповнили моє серце вкрай доброю дякуючи цим світлинам!

Оксана Овчаренко Я перенеслася в ті часи. Спасибі велике. Такі приємні, затишні і теплі спогади. Дякую ще раз

Віталій Ковач То був наш великий шмат життя. Яскравого, веселого. 30 років академії відзначали днями:(Як на мене - найкращим святом було б існування і робота МАНМ, а не просто згадка про неї для «годиться»

Алла Білозерська Усі вчителі навчають добру та найкращому, але такі, як Любов Михайлівна - особливі, її справа робилась з Божою ласкою, щирою любов'ю до дітей, трепетом душі та безмежною відданістю рідній школі

Irina Irina Беру на себе сміливість сказати, що ми були,мабуть, найулюбленішими «стецівськими півниками» для Любові Михайлівни.

Сергій Задорожний Приємно згадати

Анна Гнатенко Клас!!! Ото ми співали і шуміли!!!

Світлана Постоян Так, і я пишаюся тим, що була її ученицею!

Ольга Бондуrowsька Ваші. Валерію, слова щемом торкнулися мого серця! Перед очима повстав образ чудової Людини. Вчителя, Митця - Любов Михайлівни Білозерської (Земля хай їй буде пухом!), її улюбле-

не дітище - школа-родина- МАНМ, в яку вона вклала всю свою душу! Буду завжди пам'ятати!

Валерій Білозерський Урок ручного ткацтва проводить Лідія Миколаївна Шинкаренко.

Андрій Одеський я теж пам'ятаю, я вмю вишивати, плести брилі із соломи, дякую!

Олександр Таран Валерій, це зробили Ви з Мамою, зі своїми земляками, а нам просто пощастило з Вами зустрітись.

Ніна Кар (Мельбурн Австралія) Люба Михайловна многим украшала жизнь..., никогда не была безразличной к людям. Делилась своими талантами, обожала свою работу, умела заинтересовать, сплотить, довести до конца задуманное дело! Учитель от Бога! Она осталась незаменимой во многих делах...Для меня и моей сестры Тамары, Стецовка наполовину опустела без неё...Удачи ее приемникам!

Олеся Ковач Пишаюся тим, що була і залишаюся в нашій академії, лишаюся душею, думкою з нею. Бо й досі пам'ятаю всі науки здобуті у ній. Завдяки академії, життя в школі було цікавим, яскравим!

Ольга Пересунько Особливими та незабутніми залишаються шкільні спогади саме про участь у всіляких заходах МАНМ. Часто було так, що й не хотілося залишатися після уроків на хор, репетиції тощо)) Але вдавалося перебороти лінь завдяки професійній організаторській роботі Любові Михайлівни і педагогічного колективу! Дякую!

Анна Гнатенко Горджусь, що навчалась в цій школі, причетна до тих багатьох яскравих подій! Завжди буду вдячна Любові Михайлівні за науку і допомогу у виборі життєвої дороги, за мудрість і тепло, яке дарувала нам на кожному уроці і кожну мить.

Олена Оксанич Як цінно все не розгубити. Бережіть надбання людей, які цим жили.

Валерій БІЛОЗЕРСЬКИЙ,
заступник директора з виховної роботи Стецівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Малої академії народних мистецтв з 1992 по 2004 р.

Директор Максимівської школи Віктор Костюк та директор Гнідинської школи Валентина Стрілько, 1998 рік, м. Запоріжжя

ПОСЛІДОВНИКИ ІЗ МАКСИМІВСЬКОЇ ШКОЛИ

Застосування творчих авторських програм Гнідинської школи у навчально-виховному процесі Максимівської ЗОШ I–III ступенів Вільнянського району Запорізької області

Осмилення провідних проблем становлення і розвитку національної системи освіти і виховання переконує, що без врахування культурно-історичного досвіду українського та інших народів, без відродження вітчизняних виховних традицій неможливе повноцінне функціонування національної школи.

Максимівська загальноосвітня школа I – III ступенів розташована за 28 км від районного центру, м. Вільнянськ. Наше село засноване в 1851 році Максимом Дяковим, який одержав ці землі в нагороду за військову службу. Пан Дяков обміняв на собак півтора десятка кріпаків на Полтавщині, які й стали першими мешканцями села.

Максимівська школа почала функціонувати з 1910 року. Спочатку це була земська чотирьохкласна школа. Її приміщення збудовано на народні кошти. Це приміщення збереглося й досі. З часом школа стала середньою. У 1940 році середня школа зробила перший випуск.

Максимівська загальноосвітня школа – це той навчально-виховний заклад, де відбувався процес становлення мене як педагога. У цій школі я мав честь працювати з 1981 року, після закінчення філологічного факультету Сумського державного педінституту ім. А.С.Макаренка, по 2000 рік. У 1984 році був призначений на посаду директора школи. Переді мною постало питання вироблення стратегії розвитку навчального закладу. Довелось не тільки перечитати масив відповідної літератури, а й побувати в різних навчальних закладах України та Росії, познайомитись із досвідом роботи колег.

Особливу увагу привернула діяльність Гнідинської школи Бориспільського району Київщини. На все життя запам'ятав дводенне засідання творчої спіл-

ки вчителів, яке відбулось у лютому 1991 року в столичному Будинку вчителя на Володимирській. Тема засідання – формування української національної школи. Свій досвід презентували педагоги з Києва, Кривого Рогу, Полтавщини, інших регіонів. Першою виступала В.В.Стрілько, яка розповіла не тільки про своє бачення, якою повинна бути національна школа в Україні, а й продемонструвала новаторські форми роботи навчального закладу. «Національна школа, – сказала Валентина Василівна, – це той навчальний заклад, у якому живе дух народу. У національній шко-

Валентина Стрілько разом із учнями 5 класу Максимівської школи, травень 2000 рік

лі знають, вивчають і шанують історію нації та її відомих представників, культуру, традиції».

Усе побачене і почуте дало нам поштовх для розробки власного навчального плану, до якого були введені нові курси, основна мета яких – прищеплення любові до рідного краю, виховання поваги до традицій і культури свого народу.

У молодших (1-2) класах була введена дисципліна «Етика», де на заняттях діти вчилися культурі пове-

Віктор Костюк (стоїть у центрі) разом із педагогічним колективом та учнями 11 класу Максимівської школи, 1998 рік

дінки, бережливого ставлення до природи за «Андрійковою книжкою», яку було підготовлено Гнідинською школою.

Третьюкласникам запропоновано курс «Рідний край», що передбачав знайомство з історією нашого села, основними традиціями і святами нашого краю, вивчення учнями свого родоводу. З цією метою були розроблені спеціальні тексти для читання до кожної теми, зокрема такі: «Де найкраще місце на Землі», «Моє рідне село», «Життя у селі за часів пана Дякова», «Наша школа», «Твої односельчани» і т. п.

Учні 4 класу вивчали дисципліну «Історія України». Впродовж року на матеріалах художніх творів і книги «Історія України для дітей» діти знайомились з минулим нашої держави.

У середніх і старших класах до цієї роботи ми залучили вчителів-предметників, зокрема української мови та літератури, історії, біології, географії, образотворчого мистецтва, музики, фізичної культури, класних керівників.

На уроках української літератури учні розглядали тему «Література рідного краю», вивчали національний гімн України та духовний гімн О.Кониського «Боже великий, єдиний». Поряд із цим передбачалось проходження фольклорної практики кожним учнем 5 – 11 класів, результати якої збирались у шкільний альбом «Народна творчість нашого краю».

На заняттях із образотворчого мистецтва діти вивчали писанкарство, народні вишиванки, петриківський розпис, своїми руками долучались до їх творення.

На уроках музики у 1-7 класах школярі вивчали коліскові пісні. Кожен учень школи знав напам'ять і виконував на загальношкільних заходах «Пісню про

Максимівку», слова і музику якої написав учитель музики нашої школи, самодіяльний поет і композитор Володимир Байдуков.

У деяких класах було запроваджено третю годину фізкультури для практичного засвоєння школярами народних ігор.

Вчителька біології у 6 – 7 класах в курс ботаніки ввела такі теми: «Лікарські рослини нашого краю». «Народна медицина». На уроках географії розглядалися

Віктор Костюк та Валентина Стрілько під час запису телепрограми «Урок для вчителя», травень 2000 рік

розроблені вчителем теми, пов'язані з рідним краєм, зокрема такі: «Місцеві ознаки погоди», «Народні прикмети за порами року», «Походження назв місцевих водойм», «Особливості природи і економіки Вільнянського району» та ін.

Під час вивчення історії України за періодами досліджувалась життєдіяльність села в різний період.

Для дівчат 10 класу один раз на тиждень проводились заняття з курсу «Мамина школа», на яких старшокласниці готувались до майбутнього самостійного життя як дружини, матері.

Значна увага у процесі формування національної школи приділялась батькам і громадськості. Традиційними для школи стали сімейні вечори в класах, куди запрошувались не тільки діти з батьками, але й члени їх родин. Свята школи, свята села, проводи в армію, вітання з весіллям чи народженням дитини – усе це виховувало почуття любові до рідного краю, до людей, які поруч.

Віктор Костюк, кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету журналістики Запорізького національного університету, в минулому – директор Максимівської середньої школи Вільнянського району Запорізької області

Цимбалюк Василь Іванович,
Заслужений учитель України

ВІД НАРОДОЗНАВСТВА – ДО УКРАЇНОЗНАВСТВА

Довгий час нас привчали жити безбатченками на рідній землі, відбирали у нас нашу багату старовинну історію, цінніючі скарби національної культури, хотіли, щоб ми не знали своїх родовідних традицій, свого минулого, щоб ми відцуралися від найдорогоціннішого скарбу, який створив народ, – рідної мови. Але раптом з середини 80-х років почалася

«горбачовська перебудова», грізно вибухнув Чорнобиль, в Україні народжувалась нова громадська організація – Народний Рух України, зароджувалось Товариство української мови ім. Т.Шевченка. Повіяло вітром свободи. І це стало відчуватися в народній освіті.

На Київщині в кінці 80-х років першими почали показувати приклад, як слід перебудувати навчально-виховний процес у школі на національній основі у Гнідинській школі на Бориспільщині, де директором тоді була Стрілько Валентина Василівна. Мені довелося тоді побувати вперше у цій школі. Одрозу відчувається якась рідна, творча, народна атмосфера, особливо коли відвідуєш святиню школи – щойно відкритий музей народознавства «Берегиня», де зібрані багатющі скарби з побуту і звичаїв нашого народу. А крім цього, у 1988 році ними була розроблена програма з народознавства для вивчення народної культури у 7-8 класах. На допомогу вчителю початкових класів видано посібник «Андрійкова книжка», до створення якої підключилися письменники Дмитро Чередниченко і Галина Кирпа. У Гнідині почали вшановувати пам'ять видатного народознавця-земляка Павла Чубинського, який так багато зробив для розвитку української культури. Йому на Бориспільщині тоді було встановлено пам'ятник.

Усе це був свіжий струмінь для інших шкіл Київщини, щоб оновлювати свою роботу на українознавчій основі. Ми, сквиряни, пишаємося тим, що одні з перших підхопили ініціативу гнідинців. Розуміли, що це той новий напрямок, по якому слід йти національній школі України. І уже в 1989 році ми у Сквирській се-

Книга Василя Цимбалюка

редній школі №1 ім. М.Ольшесвського розробили нову програму для вивчення народознавства у 7-11 класах (її згодом затвердить Міністерство освіти України). Першим міністром освіти у незалежній Україні тоді працював талановитий новатор у педагогічній справі, доктор технічних наук, академік Петро Михайлович Таланчук, який дав велику свободу вчителю творити на благо України. І ми почали творити услід за Гнідинською школою.

А в 1992 році у Києві засновується Науково-дослідний інститут українознавства, який очолив академік Петро Петрович Кононенко, талановитий українознавець, якого знає весь світ в українській діаспорі.

Саме під його керівництвом була розроблена концепція введення українознавства у школах за такими концентрами: Україна-природа, Україна-родина, Україна-мова, Україна-історія, Україна-нація, Україна-держава, Україна-культура, Україна-ментальність, Україна і світ тощо. Ми одразу перевели народознавство на українознавство і читаємо його до цього часу, хоча інші школи дуже легко від цього курсу відмовились, а Міністерство не наполягає на його запровадженні. Ми бачили, як останнім часом був знятий курс «Я і Україна» в початкових класах і замінено його на курс «Я у світі» (діти ще нічого не знають про свій рідний край, а їх зразу

вводять у глобалізований світ). То яке ж тут національно-патріотичне виховання?

У 1992 році у Сквирі засновується школа-ліцей, що через два роки була реорганізована у самостійний навчальний заклад нового типу – багатопрофільний ліцей. Вся навчально-виховна робота в ліцеї була організована на національній українознавчій основі. Було розроблено цілу серію уроків нового типу, які ввійшли у книжку «Слово, рідне, мова рідна», в якій описано досвід кафедри філології Сквирського ліцею (1995). Коли появилася у журналі «Дивослово» коротенька рецензія на цю книгу, з усієї України у ліцей посипались листи (десь до сотні) з проською вислати цю книгу, що і було зроблено. Міжнародний освітній фонд ім. Ярослава Мудрого, яким опікувалась В.В.Стрілько, видало аж дві невеличкі книжечки про досвід ліцею, де були поміщені складені учителями нові програми спецкурсів («Мова як генетичний код народу», «Україна в колі світових цивілізацій», «Загадкові явища природи», «Світ математики та Україна», «Українська культура у світі»), поміщені нові типи уроків, описано цікаві позакласні заходи на народознавчій основі тощо. Новий інтегрований предмет українознавство читався у всіх 1-11 класах, його викладала нова талановита вчителька, випускниця цієї ж школи, Плівачук Катерина Володимирівна, яка очолила кафедру філології і запровадила цікаві форми роботи в ліцеї. З її ініціативи була відкрита музейна кімната «Берегиня», на основі якої організувався батьківський клуб з проведення народознавчої роботи в ліцеї, створено театральну групу з учителів, батьків та учнів, яка поставила на сцені класичні речі («Наталку Полтавку» І.Котляревського, «Назара Стодолю» Т.Шевченка, «Вечорниці» П.Ніщинського), запроваджено випуск щомісячної газети «Ліцеїст». Катерина Володимирівна на основі українознавчої роботи в ліцеї захищає в 1998 році кандидатську дисертацію, їй присвоюється звання заслуженого вчителя України.

Інший талановитий педагог, теж випускник цієї школи, Олександр Вікторович Заболотний бере участь у першому Всеукраїнському конкурсі «Учитель року-96» (номінація «Українська мова і література») і пермагає на Всеукраїнському етапі,

за це йому присвоюють звання заслуженого вчителя України (на четвертому році після закінчення вузу, небувале явище в освіті). Зараз він очолює відділ освіти у районі. Під керівництвом учителя музи-

Програми Сквирського ліцею, видані Міжнародним освітнім фондом імені Ярослава Мудрого за сприяння Валентини Стрілько, 1995 рік

ки і керівника хорового колективу ліцею Скалій Марії Юр'ївни у ліцеї проводяться щорічні фольклорні фестивалі для учнів 1-11 класів, під час таких фестивалів на сцену виходило майже 600 його учасників (теж неймовірне явище). Після проведення таких фестивалів у ліцеї запроваджено присудження іменних премій ліцею (імені Володимира Підпалого в номінаціях «декламація», «власна учнівська творчість – вірші, проза», «гумористичний номер»; імені Елеонори Пилипенко-Миронюк в номінаціях «вокал», «хореографія», «інсценізація», «оригінальний номер»). Створено наукове товариство ім. К.Болсуновського, філіал Малої академії наук, переможці конкурсів по захисту науково-дослідницьких наук відзнача-

лися науковими преміями ліцею (ім. М.Рильського – з філології, ім. Т.Рильського – із суспільних наук, ім. О.Кононського – із природничих наук, ім. Л.Грубріна – із педагогіки і психології, ім. В.Музиченка – із журналістики). Це поживило учнівську творчість, сприяло національно-патріотичному вихованню.

У ліцеї відразу було проведено три конференції на місцевому рівні на дуже актуальні тоді теми: «Заглянемо у стародавні сторінки української історії з 6 тис. до н.е.», «Таємнича праукраїнська міфологія», «Українські вчені в різних галузях науки», а з участю Науково-дослідницького інституту українознавства – першу справді наукову конференцію на базі ліцею «Наукові основи національної освіти України» з участю науковців із інституту: П.П.Кононенка, Т.П.Кононенка, В.С.Крисаченка. Обласний відділ освіти проводить на базі ліцею перший обласний семінар шкіл нового типу, а Міністерство освіти України відкриває на база ліцею експериментальний педагогічний майданчик з проблеми запровадження в навчальному закладі ідеї школи-родини під керівництвом академіка П.П.Кононенка. Таких центрів в Україні через Науково-дослідний інститут українознавства було відкрито 20, і серед них наш ліцей. Які тоді цікаві форми роботи появились в ліцеї: класні родинні свята з участю батьків, широке відзначення Шевченківських свят і вечорів у тісній співдружності учителів, учнів та їхніх батьків і ще з залученням міської музичної школи, яка була поряд із ліцеєм.

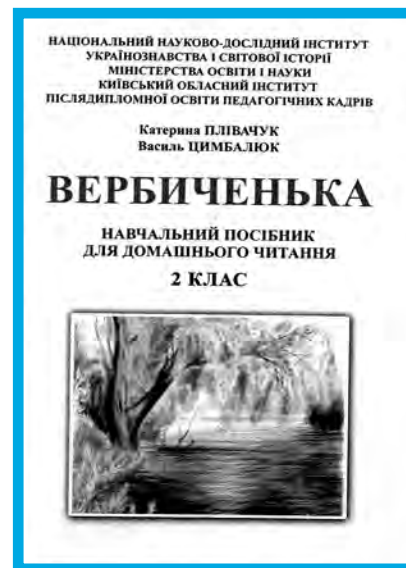
У київському Будинку вчителя відбулася презентація досвіду роботи ліцею на всю Україну у 1995 році. Встановилися тісні контакти з Київським гуманітарним ліцеєм при Київському університеті ім. Т.Г.Шев-

Книга Василя Цимбалюка

Книга Василя Цимбалюка

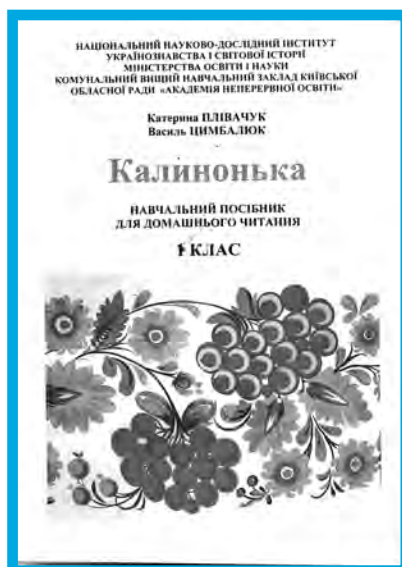
Книга Василя Цимбалюка та Катерини Плівачук

чення, де теж широко запроваджувалось українознавство. Проведені спільні важливі заходи, зокрема відзначення ювілею письменника-шістдесятника Володимира Підпалого з участю його дружини Ніли Андріївни Підпалої. Викладачі лицю, особливо Цимбалюк В.І. та Плівачук К.В., щорічно виступають на Міжнародних конференціях з українознавства, які організовуються в Києві від Науково-дослідного інституту українознавства. Із цих конференцій українська діаспора діставала інформацію про діяльність Сквирського лицю.

У 1994 році в лиціє був організований перший філологічний профіль, випуск якого відбувся у 1998 році. Який цікавий досвід був цього унікального класу за 4 роки в лиціє (тоді у лиціє були не класи, а курси). Вдалося на основі класу організувати творче об'єднання «Журавка», в якому за чотири роки випробувано різні форми інноваційної роботи з поглибленого вивчення української мови і літератури. На різного типу уроках були дискусії, творчі конкурси, інсценізації, зустрічі із цікавими людьми, написання різноманітних творчих робіт (16 випускників цього філологічного класу залишили в лиціє свій альманах на 400 сторінок під назвою «Журавка» із усіма своїми оригінальними творами, написаними за роки навчання у старших класах). Всі учні класу стали лауреатами іменних лицейних премій. Нещодавно всі вони зустрічалися у лиціє після 20 років закінчення навчального закладу. Обрали різні професії, по-різному склалися їхні життєві долі, але всі вони знайшли своє місце в житті. А я, як їхній учитель, написав про них цілу книгу, як вони

проявили свою творчість у лиціє і як склалися їхні життєві долі. Але вона, відредагована, поки що лежить.

Новий інтегрований курс народознавство (українознавство) ми почали викладати ще в школі з 1989 року за прикладом Гнідинської школи. Спочатку такі уроки проводили раз у місяць у всіх класах класні керівники, історики або словесники. Але не вистачало матеріалу для проведення уроків за розробленою програмою. І ми задумали скласти підручники з українознавства. Мені завідуючий обласного відділу освіти тоді сказав, що ви, Василю Івановичу, здійснили небувале явище: мобілізували 30 учителів у школі для написання підручників з народознавства для 1-11 класів (по три вчителі на клас, кожен мав написати десять параграфів підручника). На допомогу їм була надана українознавча література, яка у мене уже на той час була. Ці підручники були відредаговані, до їх удосконалення підключився Центральний інститут удосконалення вчителів (завідуюча кабінетом української мови і літератури Соколовська Антоніна Павлівна), доктор філологічних наук Віталій Жайворонок.

Книга Василя Цимбалюка та Катерини Плівачук

У 1993 році уже появився перший такий підручник для 1 класу «Світлиця» (його знають по всій Україні), але випуск припинився через зміну курсу грошей в Україні, не було коштів. Так до цього часу такий цінний матеріал (більше 300 розповідей про Україну) не вдається видати через брак коштів. У 2000 році, коли Міністром освіти і науки України був В. Огнев'юк, я виступав на Міжнародній конфе-

**На уроці українознавства
у Сквирському ліцеї**

ренції, говорив про такий унікальний матеріал, який є для викладання українознавства. Він одразу відгукнувся і виділив гроші для видання підручників по 9 клас, але видавництво видало лише два підручники, для 1 та 2 класів «Світлиця» та «Дивограй» (їх учителі України теж знають), а інші обіцяло видати пізніше та й не виконало свою обіцянку. Кошти використані на інші видання. Отак до цього часу такий цінний матеріал для вчителів і для національно-патріотичного виховання лежить, підготовлений до друку, бо ще не можна знайти спонсорів. Прикро, що в нашій державі така створилася ситуація із виданням потрібних книг для школи. Останнім часом цими рукописами зацікавилася видавництво «Довіра», створили навіть макет для книги, підготувало його до видання, намічається видати спочатку хоч 200 екземплярів книги (всі матеріали розміщені у одну книгу «Розповіді про Україну: Книга для домашнього читання учням, учителям, студентам, батькам, широким колам громадськості, українській діаспорі», 500 с.), але поки що не знайдено коштів на її видання. Книга складається із 3 частин: «Хто ми такі? Чиїх Батьків? Чиї діти?» (для молодших школярів), «Україно, рідний краю!» (Для середнього шкільного віку), «Український дивосвіт» (для старшокласників та студентів»). Але вона призначена і для читання широким кіл громадськості, адже ми знаємо, що люди дуже мало знають про свій родовід, про Україну, її багатющі духовні скарби. А як вона потрібна для діаспори.

Книга про досвід Сквирського ліцею, видана Міжнародним освітнім фондом імені Ярослава Мудрого за сприяння Валентини Стрілько, 1995 рік

Пробували видати такі книги із Плівачук К.В. у Білій Церкві, але видали для 1-4 класів лише по кілька екземплярів дуже цікаві книжечки для домашнього читання під назвами «Калинонька», «Вербиченька», «Журавлик», «Барвінок», в кожній з яких міститься по 30 розповідей про Україну, пристосованих для читання молодших школярів. Але вони до шкіл не можуть потрапити, бо бракує коштів для видання тиражу. Отакі кепські справи з українознавством, а воно так потрібне для нашого часу і для школярів і для дорослих людей, для розширення їхніх знань про свій рідний край, для національно-патріотичного виховання підрастаючого покоління. Адже ми є свідками того, як через недоліки в патріотичному вихованні, в утвердженні державності української мови сталися трагічні події в нашій державі, що привели до російсько-української війни.

Повертаймося лицем до своєї рідної землі, до свого родового коріння, вивчаймо правдиві сторінки нашої історії і багатющої культури. Гордімося тим, що ми є українцями, носіями старовинної Трипільської культури і однієї з найбагатших, наймилозвучніших і найдревніших мов у світі.

Цимбалюк Василь Іванович, кандидат педагогічних наук, заслужений учитель України, викладач Сквирського ліцею Київської області

**Ганна Романенко, завідувач
Вільнянським відділом освіти
Запорізької області**

ІСКРА, ЩО РОЗПАЛИЛА ВОГОНЬ

Концепція нової освіти Гнідинської ЗОШ була подихом свіжого повітря серед затхлих, зашорених догм традиційної радянської педагогіки, іскрою, що розпалила вогонь української національної ідеї, яка лягла в основу Концепції національно-патріотичного виховання молоді (2009 рік). Оприлюднення Концепції Гніденської ЗОШ у 1989 році, активне впровадження її в

діяльність педагогічного, учнівського та батьківського колективів школи під керівництвом Стрілько В.В. було на той час викликом постулатам ідеологів «наднаціонального радянського суспільства», які чіпляли ярлики «шовіністів-націоналістів» всім, хто обстоював значимість національного самоусвідомлення на теренах патріотичного виховання молоді.

Зазвичай все нове одних захоплює і приваблює, а інших відлякує. Так було і з педагогами Вільнянського району. Адже легше було не йти проти течії, вкласти в дитячі голівки переконання, що «мой адрес не дом и не улица, мой адрес – Советский Союз», і, що їх майбутнє залежить від якості виконання мудрих вказівок КПРС.

Та, на щастя, завідувача на той час відділом освіти Вільнянського району Коваленко Л.Г. була іншої думки. Вона вважала, що найкращим аргументом для переконання буде живе, наочне знайомство з досвідом роботи Гніденської СШ, який викликав жваве обговорення в педагогічній пресі, і організувала поїздку представників педагогічної громадськості району до цієї школи.

Побачене не просто вразило гостей, а похитнуло віру у здавалось би непорушні освітні догми і дало можливість відчутти необхідність пошуку іншого шляху до справжнього патріотизму, відчуття приналежності до української нації, які вже витали на теренах тодішньої України. Вони переконались у нагальній необхідності і дієвості Концепції, у нових підходах до змісту освіти, якості

Посібник з географії для Вільнянських шкіл

підручників, принципів виховання і навчання дітей.

Не відразу, поступово, але впевнено паростки нового проростали і укріплялися в навчальних закладах Вільнянщини. Так при середніх школах виникли: «Школа народних ремесел» (Соколівська ЗОШ), «Школа майбутніх батьків» (Максимівська ЗОШ), «Школа народних мистецтв» (Матвіївська ЗОШ), «Братство джур» (Новоупалівська ЗОШ); створений музей української мови при Матвіївській ЗОШ, у всіх навчальних позашкільних і дошкільних закладах району оформлені класи чи куточки з народознавства.

У всіх загальноосвітніх школах уроки з народознавства увійшли до чиста обов'язкових предметів учбового плану. Всі, без винятку, вчителі з народознавства при ЗОІППО пройшли курси підготовки по викладанню даного навчального предмета.

Чіткіше окреслювалась система нових підходів до виховання і навчання дітей, розвитку і зміцненню якої, як не дивно, сприяли «аж занадто новітні» ідеї деяких науковців, що пропагувались у 90-х роках ХХ століття в молодій Українській державі і ратували за

«школи навчання без виховання», перекладаючи цю місію виключно на батьків.

У такий неспокійний час нас підтримував і направляв досвід роботи гніденських педагогів. Він довів нам, що слід безбоязно йти своїм шляхом і, базуючись на тисячоліттями перевіреній мудрій народній педагогіці, досягненнях прогресивних науковців і передових педагогічних колективів, враховуючи особливості регіону, можна виробити свою систему виховання, яка буде складовою частиною національно-патріотичного виховання майбутніх розбудовувачів незалежної України. Ми відштовхувались від твердження: «Хто знає і любить свою малу Батьківщину, той буде справжнім патріотом України.»

Так зародилась ідея районної пошуково-краєзнавчої експедиції «Земля моя – Вільнянський дивокрай», що передбачала роботу історичного, геолого-географічного, етнографічного, біологічного, туристичного та спортивного напрямків і була спрямована на глибоке і всебічне вивчення і розуміння своєї родини, школи, села, селища, міста, рідного краю, його визначних місць, населення та досягнень, якими не гріх пишатися нинішній молоді. Щоб не опинитися на рівні «шароварщини», всі учасники Експедиції були спрямовані на написання наукових робіт в рамках МАНу, співпрацю з науковцями Запорізького національного університету, Мелітопольського державного педагогічного університету, обласного краєзнавчого музею, Запорізького і Дніпропетровського державного архівів.

Педагогічні колективи району позитивно сприйняли ідею Експедиції, у навчальних закладах значно активізувалась виховна позакласна робота.

Через рік 14 учнів – учасників Експедиції зайняли призові місця у обласному конкурсі МАН, а спортсмени стали призерами щорічних Хортицьких козацьких турнірів. Додатковим результатом роботи Експедиції було різке зниження кількості правопорушень серед учнівської молоді.

Учасників Експедиції приваблювало також щорічне підведення підсумків роботи її шкільних осередків, що відбувалось у вигляді зльоту на березі Дніпра на території табору відпочинку «Маяк» упродовж двох днів. Шкільні команди представляли на конкурс наукові роботи згідно напрямків Експедиції. Спеціально створена комісія оцінювала візитки команд на вечірній дискотеці, кращий обід, облаштування

Президент Міжнародного освітнього фонду імені Ярослава Мудрого Валентина Стрілько вручає цінні подарунки вчителям Вільнянського району, 2000 рік

міні-містечка команди, замальовки пейзажів Вільнянщини, номери художньої самодіяльності. Цікавою родзинкою зльоту були спортивно-туристичні змагання, в маршрут яких була включена вікторина на знання особливостей рідного краю.

Результатом п'ятирічної роботи експедиції стало створення музею історії районної освіти на базі гімназії «Світоч», етнографічного музею при Петромихайлівській ЗОШ, музею історії села при Московській та Привільненській ЗОШ, музею історії української вишивки при Новотроїцькій ЗОШ, музею історії заводу імені Т.Г. Шевченка при Вільнянській ЗОШ №3, написання циклу колискових пісень вчителем музики Максимівської ЗОШ Байдуковим В.М., написання регіонального підручника з фізичної географії Вільнянського району «Вільнянський дивокрай», рекомендованого до опублікування вченою радою МДПУ. Ілюстратором даного видання став вчитель образотворчого мистецтва гімназії «Світоч» Кузьменко І.О.

Робота в Експедиції спонукала вчителів Вільнянського району до наукової діяльності. Через декілька років четверо з них захистили кандидатські дисертації: Костюк В.В., Вайновська М.К., Шпитальов Г.Г., Іванова (Нікогорова) М.А. А робота учениці гімназії «Світоч», активної учасниці Експедиції Аванесян Д.З. стала основою для її дисертації кандидата історичних наук.

Наостанок слід зазначити, що до такої плідної діяльності педагогів Вільнянщини заохотив приклад Гнідинської ЗОШ під керівництвом Стрілько В.В.

Романенко Г.П. завідувача Вільнянським відділом освіти в 1995-2001 роках.

Учні Запорізького Січового колегіуму

ЗАПОРІЗЬКИЙ СІЧОВИЙ КОЛЕГІУМ

З перших днів запровадження в Гнідині нової навчально-виховної системи завжди була поруч та підтримувала всі починання педагогічного колективу вчителька із Запоріжжя Єршова Валентина Омелянівна, згодом вона створила та очолила Запорізький Січовий колегіум. В основу концепції нового навчального закладу було покладено ідею навчання і виховання колегіантів на основі національних традицій українського наро-

ду і запорізького козацтва. Це єдина школа в Україні, яка своєю назвою відображає прагнення авторів ідеї, співзасновників, педагогічного колективу реалізувати на практиці мету відродження давніх освітніх традицій. За короткий час колегіум, як і Гнідинська школа, став лідером серед освітніх закладів України. Він був створений 14 жовтня 1999 року і успішно працює впродовж багатьох років.

Навчання і виховання дітей у Січовому колегіумі передбачає як високий рівень освіти учнів, так і виховання справжніх громадян України – свідомих учасників розбудови національної держави, здатних до сповідування культу любові до Батьківщини. Колегіум створено на Хортицькій землі, у самому «духовному серці» України, тому школа сприяє збагаченню духовного світу Запоріжжя, покращує його моральний мікроелемент. Педагогам колегіуму вдалося створити гармонійний колектив – духовне братство колегіантів, у якому панують моральні принципи, котрі сповідували запорізькі козаки.

В основу навчально-виховної роботи покладено ідею особисто зорієнтованого навчання, метою якого є створення оптимальних умов для розвитку і становлення особистості дитини як суб'єкта діяльності і суспільних відносин.

В колегіумі діють спецкурси: історія козацтва, легенди рідного краю, робота зі словниками, світ дитини в українській прозі, мова як генетичний код народу, ділове мовлення, географічні відкриття, краєзнавство Запорізької області, права людини, письменники Розстріляного Відродження, наро-

Валентина Стрілько та директор Запорізького колегіуму Валентина Єршова, 2011 рік

дознавство, етика та естетика, основи економічних знань, геральдика.

Колегіанти ведуть глибоку наукову роботу. В школі проходять засідання дискусійного клубу, на яких учні вчаться висловлювати та обґрунтовувати свою думку з різноманітніших проблемних питань: голодомору 1932 -1933 років, мовного та релігійного питання тощо. На уроках та в позаурочний час вчителі виховують у колегіантів естетичний смак, філософські погляди, самостійність, учні отримують високий рівень знань.

Валентина Стрілько серед учнів Запорізького колегіуму, 2011 рік

З листопада 2003 року виходить у світ шкільна газета «Джалаліта».

У школі працюють студії естетичного циклу: фольклорний ансамбль, вокальний ансамбль, студія народного та естрадного танцю, студія музичних інструментів, хор. Учні мають можливість займатись у спортивних секціях, а хлопці не просто з задоволенням відвідують клуб козацької національної боротьби «Спас», але й здобувають численні перемоги у змаганнях з цього виду спорту на всіх рівнях.

Кожного літа під керівництвом Державного Музею Запорізького козацтва М.А.Остапенка працює археологічна експедиція. Студійці під час навчального року мають можливість покращити свої знання з археології, а влітку їздять на острів Хотин. Діти за цей час виявили та ретельно дослідили скіфське городище на скелі Совутиній та культову споруду бронзо-

вого періоду біля балки Брагарня. Колегіанти також брали участь у розкопках землянок часів русько-турецької війни 1735-1739 років.

Особливими в колегіумі є свята. Так, у день «Осіннього ярмарку» класи перетворюються в кав'ярні, корчми, бари тощо. Кожного року 14 жовтня в день Покрови Пресвятої Богородиці – заступниці війська козацького – відбувається посвята в колегіанти. Нові учні – маленькі козачата – складають присягу колегіуму. Вони обіцяють добре вчитися і не ганьбити честь колегіанта. Також традицією є передача отаманської булави випускниками школи своєму наступнику. Новий отаман приймає клейноди влади і обіцяє свято берегти честь колегіуму.

Запорізький Січовий колегіум – один з найкращих навчальних закладів України.

ФАСТІВСЬКА ШКОЛА НАРОДНИХ РЕМЕСЕЛ

На Київщині було багато послідовників творчих педагогічних надбань Гнідинської школи, серед них – Фастівська школа народних ремесел, що створена 8 грудня 1993 року за підтримки Валентини Василівни Стрілько, директора Гнідинської школи, яка в той час вже працювала заступником голови Київської обласної державної адміністрації.

Цей дитячий заклад діє вже майже 30 років. Для занять у школі обладнано дев'ять навчальних кімнат та музей-світлиця, в якому проводяться уроки з історії та теорії українського народного мистецтва. У його фондах зберігаються сотні унікальних дитячих

робіт та їх наставників, зокрема членів Національної спілки народного мистецтва України Григорія Пилиповича Денисенка та Марфи Ксенофонтівни Тимченко. Справжньою окрасою музею є старовинні речі з багатьох куточків Київщини та України. Також в школі народних ремесел є виставкова зала, де проводяться виставки – конкурси кращих учнівських робіт, а також відбуваються різноманітні семінари, майстер – класи та тематичні заходи.

Про глибину змісту роботи Фастівської цієї унікальної школи свідчать навчальні програми, які опановують діти.

ПРОГРАМИ ФАСТІВСЬКОЇ ШКОЛИ НАРОДНИХ РЕМЕСЕЛ (КИЇВЩИНА)

ДЕКОРАТИВНИЙ РОЗПИС

Автори: народний художник України М. К. Тимченко, заслужений майстер народної творчості України І. С. Скицюк, **член спілки художників України О. І. Скицюк.**

«Живописний напрям українського мистецтва виявляється у традиційному стінописі, візерунках на меблях, кераміці, склі. Традиції декоративного малювання сягають глибин століть».

«Культура і побут населення України».

«Петриківський розпис..., можливо, найнатуралістичніший з-поміж багатьох осередків декоративного малювання на Україні. І в минулому, і тепер майстри в Петриківці змальовували квіти, фрукти, ягоди такими, якими бачили їх на лоні природи. Від покоління до покоління передавалася любов до природної форми, до природних кольорів, а головне — до відтворення дрібних деталей. Тому так ретельно вимальовані прожилки на кожній пелюстинці квітки, загострені краї листочків, усілякі вусики й пагінци.

1-й рік

I. Розпис як один з видів декоративно-прикладного мистецтва. Традиційний український розпис, сфери його застосування: стінопис, візерунки на меблях, кераміці і склі. Історія декоративного малювання на землях України.

II. Основні осередки декоративного розпису та майстри:

1). Петриківка — як найвизначніший центр українського декоративного розпису. Петриківський розпис в художній культурі України.

Видатні майстри петриківського розпису: Т. Пата, В. і Г. Павленко, В. Клименко, Н. Білокінь, М. Тимченко, П. Глущенко, Ф. Панко, Н. Пікуш.

2). М. Приймаченко, Г. Собачко, П. Власенко з Київщини.

3). М. Муха з Кіровоградщини; Я. Гоменюк з Черкащини, П. Хома з Івано-Франківщини.

4). Творчість К. Білокур та його особливе місце в українській національній культурі.

III. Службова роль малюнка в освоєнні техніки розпису:

1) лінія, її характер і види;

Виставка дитячих робіт Фастівської школи народних ремесел

2) лінійне моделювання форми.

IV. Основи декоративного петриківського розпису.

Елементи петриківського розпису:

1) зернятка, їх різновиди;

2) травичка;

3) колосок;

4) перисті листочки;

5) бутон;

6) листочки;

7) цибульки;

8) використання рогозу в розпису.

V. Акварель і її властивості.

VI. Способи розпису білячими і котячими пензлями, їх відмінності і переваги.

VII. Колір як засіб відбиття декоративних достоїнств композиції.

VIII. Основні властивості кольору.

1) спектр;

2) теплі і холодні кольори;

3) додаткові кольори;

4) хроматичні і ахроматичні кольори.

IX. Палітра художніх фарб, їх назви.

X. Стилзація і її принципи:

1) узагальнення форми в її межах;

2) узагальнення форми зі зміною контуру і спрощенням конструкції;

3) перетворення об'ємної форми в площину;

4) зміна характеру форми на більш декоративну.

XI. Композиція:

1) пропорційність частин художнього твору;

2) єдність як принцип зв'язку окремих елементів композиції;

Наставник фастівських академіків

З) урівноваженість — властивість композиції.

XII. Етапи лінійної побудови композиції в умовно-площинному зображенні:

- 1) знаходження місця і пропорцій основних деталей малюнку на форматі паперу;
- 2) розміщення додаткових деталей;
- 4) відпрацювання дрібних додаткових елементів.

XIII. Поняття про орнамент. Ритм.

- 1) прямий стрічковий орнамент;
- 2) кутовий перехід.

XIV. Мотив — основний атрибут орнаменту. Види мотивів:

- 1) рослинний;
- 2) анімалістичний;
- 3) геометричний.

XV. Облямівка.

XVI. Розміщення орнаментальних смуг на площині:

- 1) вертикальне;
- 2) горизонтальне;
- 3) рамкове;
- 4) довільне.

2-й рік

I. Види композиції і форми орнаменту:

- 1) центричний замкнений, розетка;
- 2) прямий сітчатий: сітка, вузол орнаменту;

II. Рапорт і його місце в композиції орнаменту.

III. Симетрія і її види:

- 1) дзеркальна;
- 2) осьова;

З) гвинтова.

IV. Система осей в орнаменті.

V. Абрис (контур).

VI. Уявлення про силует.

VII. Приклади орнаментування площини:

1) центральною вставкою;

2) рамкою;

3) образотворчою вставкою;

4) суцільне покриття орнаментом.

VIII. Асиметрія і її композиційні особливості.

IX. Фон. Тонування. Залежність кольорів орнаменту від кольору фону.

X. Технологія підготовки поверхні панно для розпису олійними фарбами:

1) наклеювання тканини на деревно-волокнисту плиту, сушіння;

2) ґрунтування водоемульсійною фарбою;

3) покриття фоном.

XI. Технологія розпису олійними фарбами.

XII. Колір — спосіб передачі свого ставлення до зображуваного. Колорит.

XIII. Фарбовий контраст.

XIV. Колірний акцент.

XV. Ньюанс.

3-й рік

I. Цілісність та єдність форми і змісту художнього твору.

II. Статика та динаміка в композиції.

III. Особливості технології шовкотрафаретного, офсетного та тамподруку.

IV. Вільні шрифти:

1) декоративні;

2) каліграфічні;

3) пензлем;

4) імітаційні.

V. Декоративний плакат.

VI. Жанр. Його види.

VII. Декоративний пейзаж.

VIII. Декоративний натюрморт.

IX. Історичний жанр.

X. Міфологічний жанр (билини).

XI. Побутовий жанр.

XII. Мініатюра.

На Сорочинській ярмарці

Виставка дитячих робіт Фастівської школи народних ремесел

XIII. Анатомічні пропорції людської фігури.

XIV. Стилiзація i практичне вирiшення людської фігури в декоративному розпису.

4-й рiк

I. Збагачення технiчних прийомiв петриківського розпису новими їх видами.

II. Лесування, його використання i декоративнi ефекти.

III. Еволюція декоративних форм розпису i кольорових поєднань як логiчне продовження творчого розвитку великого орнаментального багатства основоположників петриківського розпису.

IV. Школа народного художника України М. К. Тимченко, однiєї з найвидатнiших сучасних українських майстринь декоративного розпису.

V. Особливостi виконання розпису на об'ємнiй формi.

VI. Технологiя пiдготовки дерев'яного виробу до розпису:

1) шліфування;

2) ґрунтування;

3) покриття лаком;

4) сушіння;

5) розпис;

б) повторне покриття лаком.

VII. Технологiя сухого розпису на тканинi аніліновими фарбами.

1) натягування тканини на рамку;

2) ґрунтування, сушіння;

3) розпис.

VIII. Технологiя розпису на порцелянi силікатними фарбами:

1) пiдготовка фарб до роботи;

2) пiдготовка поверхнi виробу;

- 3) розпис;
- 4) сушіння;
- 5) випалювання.

IX. Стінопис. Технологія фрескового розпису казеїно-ново-олійною темперою:

- 1) підготовка затицьованих архітектурних поверхонь для нанесення на них ґрунту;
- 2) ґрунтування;
- 3) висушування;
- 4) розпис.

X. Складні художні композиції і ансамблі в інтер'єрі.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК

творчих робіт до програми з розпису.

1-й рік

1. Композиція з різних форм.
2. Композиція із крапок і прямих.
3. Стрічковий орнамент.
4. Серветка.
5. Рушник.
6. Скатертину.
7. Комірець.

2-й рік

1. Орнамент в квадраті; в колі; в ромбі: в овалі.
2. Таця.
3. Подушка.
4. Декоративна тканина.
5. Хустка.
6. Занавіска.
7. Шпалери.
8. Геральдичні пари.

3-й рік

1. Листівки.
2. Віньєтки.
3. Емблеми.

4. Титульна сторінка книги, альбому.
5. Вітальний адрес.
6. Музика.
7. Український побут. Сюжети.

4-й рік

1. Декоративна таріль.
2. Дерев'яні кухонні набори.
3. Абжур.
4. Шарфики, косинки.
5. Порцелянові вироби (посуд, кахлі).
6. Куточок дитини.
7. Коминок.
8. Шпалери.
9. Декоративний розпис в інтер'єрі.

ЛІТЕРАТУРА:

Велігоцька Н. І. «Шляхи життя і творчості Марії Приймаченко» // Народна творчість та етнографія. 1988, № 6.

Глухенька Н. О. «Петриківські декоративні розписи». К., 1965.

«Листи Катерини Білокур» // Народна творчість та етнографія. 1973.

Марія Приймаченко. «Альбом». К., 1989.

Марія Приймаченко. «Альбом». К., 1994.

Нагай Г. В. «Декоративні розписи. Альбом». К., 1957.

Самойлович В. П. «Народное архитектурное творчество». К., 1989.

Параска Хома. К., 1983.

Степовик Д. «Скарби України». К., 1990.

«Українське народне малярство XII—XX століть. Альбом.» Автори-упорядники В. І. Свенціцька, В. П. Откович. К., 1991.

НАРОДНА КЕРАМІЧНА ІГРАШКА ТА ГОНЧАРСТВО

«Гончарство — сивочоле ремесництво наших прадідів — одна з найвеличніших книг мудрості українського народу, з часів неоліту писаний усіма

Майстер-клас з писанкарства у Фастові

поколіннями літопис його історичного буття. Тисячолітній доробок гончарів — одне з джерел формування сучасної національної культури, зафіксована в глині духовність минулого».

О. Пошивайло «Етнографія українського гончарства».

1-й рік

I. Вступні бесіди. Поняття кераміки, кераміка в історії людства, її роль в традиційній культурі українського народу.

II. Історичний шлях розвитку кераміки на українських землях.

1). Кераміка Трипільської культури:

а) розписна кераміка:

— поліхромна;

— монохромна;

б) посуд із заглибленим орнаментом;

в) нерозписна кераміка.

2). Керамічні вироби Зарубинецької культури:

а) посуд з шорсткою поверхнею;

б) лощений посуд.

3). Кераміка Черняхівської культури:

а) ліпна кераміка;

б) кружальна кераміка;

в) ритуальний посуд.

4). Слов'янська кераміка.

III. Вироби традиційного українського гончарства (посуд, іграшки, кахлі).

Головні осередки гончарства та художньої кераміки:

с. Опішня, Городище Полтавської області; Шатрище Сумської області; Плахтянка, Васильків, Віта Поштова Київської області; с. Олешня Чернігівської області; Черкаси, с. Хомутці Житомирської області; с. Заліці

Тернопільської області; с. Гавареччина Львівської області, с. Коболчин Чернівецької області; м. Косів Івано-Франківської області; м. Ужгород (Закарпаття).

IV. Керамічна іграшка. Іграшка в народній культурі українців:

- а) витоки іграшки;
- б) Опішнянська іграшка;
- в) Київська іграшка;
- г) керамічна іграшка в народних святах.

V. Теоретичні знання з технології гончарного виробництва:

- а) видобування глини;
- б) приготування глини до роботи;
- в) ліплення гончарних виробів;
- г) робота на гончарному крузі;
- д) сушка глиняних виробів;
- е) орнаментування;
- є) приготування поливи;
- ж) глазурування глиняних виробів;
- з) гончарний горн та випалювання виробів.

VI. Практичні заняття. Виготовлення та оздоблення виробів з глини:

— півника та курочки; свинки; коника; корови та вола; собачки й котика; лева; козлика; баранчика; козака та козачки; сови; козака на коні.

VII. Ліплення на теми народних казок, дум, пісень та української історії.

2-й рік

I. Гончарство в традиційно-побутовій культурі, важлива роль глиняного посуду в господарстві українців. Народний погляд на гончара, як на могутнього чаклуна — творця всього суцього.

Глина, як одна з іпостасей Матері-землі. Глиняний посуд — символічний образ людини і всесвіту. Гончарні вироби в сімейній та календарній обрядовості. Професійні свята гончарів.

II. Ліплення о дно фігурних композицій на теми народних казок, дум, пісень і т. ін. та української історії.

III. Ліплення двофігурних композицій та їх оздоблення.

IV. Ліплення трифігурних композицій та їх оздоблення.

V. Поступове освоєння навиків українського гончарства та його традицій. Виготовлення виробів з глини на гончарному крузі.

VI. Орнаментування готового посуду та іграшки ангобами.

VII. Випалювання готових виробів.

ЛІТЕРАТУРА:

Археологія Української РСР. В 3-х т. К., 1985.

Голубець О. М. «Львівська кераміка», К., 1991.

Давня історія України, в 2-х кн., К., 1994—1995.

Данченко Л. «Народна кераміка Наддніпрянщини», К., 1969.

Лашук О. П. «Українські кахлі IX—XIX ст.», Ужгород, 1993.

Матейко К. І. «Народна кераміка західних областей Української РСР XIX—XX ст.», К., 1959.

Пошивайло О. «Етнографія українського гончарства. Лівобережна Україна.» К., 1993.

Пошивайло О. «Ілюстрований словник народної гончарської термінології Лівобережної України (Гетьманщина)», К., 1993.

«Славяне Юго-Восточной Европы в предгосударственный период». К-, 1990.

РІЗЬБЛЕННЯ ПО ДЕРЕВУ

«Основним будівельним матеріалом у східних слов'ян (за винятком південних степових районів) було дерево.

Особлива роль дерева в повсякденному житті слов'янських народів дозволила К Мошицькому прийти до висновку, що слов'яни до останнього часу жили в «дерев'яному віці», причому це твердження видається справедливим не тільки відносно практичної, утилітарної ролі дерева (як матеріалу для будівництва, виготовлення вжиткових речей, знарядь праці, транспортних засобів, прикрас і т. д.), але і в зв'язку з специфічним становищем дерева в різних ідеологічних побудовах.

А. К. Байбурін «Жилище в обрядах и представлениях восточных славян».

ТКАЦТВО

Автор — заслужений діяч мистецтв України Нечипоренко С. Г.

«Мистецтво ткацтва має багатовікову історію розвитку. Археологічні матеріали свідчать про існування ткацького виробництва на східнослов'янських землях в період ранніх неолітичних культур. Його розвиток проходив у загальному русі прогресу матеріальної і духовної культури людства, соціально-економічної еволюції людського життя. Потреби людини в тканинах, одязі, господарська необхідність зумовлювали масове поширення ткацтва. Воно безпосередньо пов'язане із землеробством, наявністю такої сировини, як льон, коноплі, із скотарством, зо-крема вівчарством».

*Є. А. Антонович, Р. В. Захарчак-Чугай,
М. Є. Станкевич «Декоративно-прикладне
мистецтво».*

1-й рік

I. Витоки ткацтва. Виникнення ткацтва та його розвиток на землях України (Трипільська, Зарубинецька, Черняхівська археологічні культури). Ткацьке ремесло в культурі давніх слов'ян.

II. Ткацтво в Україні. Основні центри художнього ткацтва та видатні майстри: С. Нечипоренко (Дігтярі на Чернігівщині), Г. Леончук (поліське узорне ткання), Г. Верес (перебірне ткання Київщини), Г. Василяшук, О. Горова, Ю. Бович (перебірне ткання Косівщини), К. Антонюк, В. Дерцені (Закарпаття), майстри Решетилівки на Полтавщині та ін.

III. Теоретичні знання про традиційне прядіння і ткацтво українців:

а) вирощування прядівних культур — льону та конопель;

б) первинна обробка сировини, прядіння;

в) ткацький верстат, ткання;

г) використання барвників та фарбування сировини.

IV. Види тканих виробів (рядна, скатертини, наволочки, рушники та їх типологія):

а) лляні;

б) бурунчукові;

в) бавовняні, «бомбакові», «памутові»;

г) конопляні: плоскітні, матірчаті.

V. Практичні заняття по вивченню обладнання для ткацтва. Ручний ткацький верстат та його частини, інші пристрої: снівниця, колоброд, бердо, ритки, шинки, човники, шпулі, ничиниці.

VI. Сировина для ткацтва: льон, бавовна, коноплі, вовна, синтетичні волокна, їх нумерація.

VII. Полотняне переплетіння:

а) лінійне зображення;

б) канвове зображення;

в) заправочний малюнок полотняного переплетіння;

г) розмотка ниток з мотків або бабін на шпулі або катушки;

д) снування основи;

е) розкладка в ритки;

є) навивання основи;

ж) проробка основи в начиння і бердо;

з) підв'язка, шнурування, регулювання;

і) виготовлення кожним учнем зразка тканини полотняним переплетінням (5—10 см).

VIII. Саржове переплетіння:

а) саржі прості 2/1, 3/1, і т. д.;

б) саржі двобічні 2/2, 3/3 і т. д.;

в) саржі узорні;

г) заправка ткацького верстату для саржі 1/3 і виготовлення

кожним учнем 5—10 см тканини;

д) виготовлення тканини узорним 'рядком (5—10 см).

IX. Основні проробки в ткацтві:

а) розписна або амальгамна;

б) рядова;

в) рядова зворотна;

г) групова;

д) по малюнку.

2-й рік

I. Ритуально-символічні та міфологічні аспекти ткацтва. Ткацтво, як жіноче заняття. Повір'я, заборони

Урок теорії мистецтва у Фастівській школі народних ремесел

та ритуальні дії, пов'язані з прядінням і ткацтвом. Орнаментація знарядь праці, як жіночий оберег. Покровительки прядіння і ткацтва: давньослов'янська богиня Мокош, Параскева-П'ятниця, Середа.

II. Ритуально-символічна роль тканих виробів у народній культурі. Рушник та його ритуально-символічне значення (рушники обрядові, подарункові, хатні: «кілкові», «на сволоки», «на жердки», «божники»).

III. Практичні заняття:

1) перебірне ткацтво:

а) однобічний перебір;

б) перебір під поєрки або рушниковий;

в) перебір «під репс»;

г) виготовлення структурних малюнків переборів;

2) виготовлення творчих робіт на ткацькому верстаті: серветка, рушник, плахта.

ЛІТЕРАТУРА:

Боряк О. «Снування основи» //Родовід, 1994, № 9.

Лебедева Н. И. «Прядение и ткачество восточных славян в XIX— начале XX в.»// Восточнославянский этнографический сборник, Москва, 1956.

Милорадович В. П. «Малорусские народные поверья и рассказы о Пятнице» //Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. К., 1991.

Никорак О. І. «Сучасні художні тканини українців Карпат». К., 1988.

Сергій Нечипоренко. «Ткацтво». Каталог. К., 1978.

Сидорович С. И. «Художня тканина західних областей УРСР». К., 1979.

Толочко П. П. «Заслужені майстри народної творчості с. Дігтярі» // Народна творчість та етнографія, 1962, № 2.

Топоров В. Н. «Пряжа» //Мифы народов мира. Москва, 1992, т. 2.

«Українське народне мистецтво. Тканини та вишивки». Альбом. К., 1960.

КИЛИМАРСТВО

«Килими — художні тканини ручного і машинного виготовлення, призначені для утеплювання, прикрашення житлових, громадських споруд, виконання обрядових, естетичних функцій. В них знайшли відображення найкращі здобутки народних майстрів у галузі декоративного ткацтва. Килими України — унікальні твори, художнє надбання народу, в яких виявлені висока культура технічного виконання, орнаментальне, композиційне, колористичне багатство. Упродовж віків формувалось і вдосконалювалось килимове мистецтво. Його коріння сягає глибокої давнини».

Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич «Декоративно-прикладне мистецтво».

Юні народні майстри із Фастова**1-й рік****I. Історичний огляд розвитку. Витоки.**

Рання стадія. Звивання волокон в часи палеоліту-неоліту без веретена. Винахід глиняних або кам'яних пряслиць — перша технологічна революція. Зародки примітивного ткацтва. Виникнення ткацького виробництва на східнослов'янських землях. Археологічні знахідки Трипільської культури.

Знаряддя для прядіння, кручення шнурів, первісні ткацькі верстати. Глиняні прясельця для веретен. Глиняні грузила. Перші первинні верстати — ткацькі кросна вертикального типу (вертикальні рами).

Виявлення полотняного і репсового переплетіння, в'язання, плетіння в археологічних розкопках на території Подніпров'я. Перші матеріали: льон, коноплі, вовна, кропива тощо.

Орнаментування та його семантика. Знайомство з природними барвниками (залізна охра, каолін); рослинні барвники. Різні способи виття волокон. Внесок Трипільської культури в текстильну техніку наступних епох.

Кістяне веретено Усатівської культури.

II. Археологічні матеріали часів Київської Русі.

Прясельця і грузила. Знахідки знаряддя X—XIII ст. Залізноножиці для стрижки овець, кравецького типу, залізні і кістяні гребені. Дерев'яні веретена, мотовило.

III. Перші згадки в літописах про килими, їх приналежність до похоронних обрядів. Письмові джерела про ткацтво в XIII—XIV ст.

IV. Ранній етап розвитку ремесла в XV—XVI ст. Вигодження поясів, ряден, ліжників, запасок тощо. Гуні і попруги.

V. Виникнення цехових організацій. Мануфактурний період. Розподіл праці. Нове призначення виробів — продукція на дешевого споживача і виготовлення унікальних виробів високої художньої якості.

VI. Центри українського килимарства: Решетилівка (Полтавщина), Дігтярі (Чернігівщина), Косів, Коломия, Львів, Хотин.

VII. Типологія килимових виробів (килими настінні, настільні, залавники, полавники, декоративні доріжки, ліжники тощо). Орнамент: геометричний та рослинний.

VIII. Знайомство учнів з килимарською майстернею. Сировина для килимових виробів: вовна, льон, коноплі, бавовна; штучні волокна: лавсан, штапель, нейлон. Природні та хімічні барвники.

IX. Вертикальний верстат «кросна» та його частини (два стояки, закріплені на підставках, нижня бервина та верхня бервина; дві качалки, чинова та снувальна).

X. Загальна характеристика геометричних верстатів: напівмеханічного та механічного КТ-175.

- XI. Допоміжні прилади при тканні учбового килимка: шпарути, ніж, голка, сантиметр, ножиці.
- XII. Техніка безпеки при роботі в килимарській майстерні.
- XIII. Практична робота. Снування основи на вертикальному верстаті «кросна» бавовняними нитками 10/8 та 20/10.
- XIV. В'язання кіски.
- XV. Закладання початкового краю нитками основи полотняним переплетінням.
- XVI. Ткання різнокольорових смуг.
- XVII. Знайомство учнів з безворсовими (гладкими) та ворсовими килимами.
- XVIII. Структура ткання ворсових килимів:
- а) полуторні вузли;
 - б) одинарні вузли;
 - в) подвійні вузли.
- XIX. Техніка ткання «на межову нитку».
- XX. Техніка ткання «зірчаста».
- XXI. Техніка ткання «зачіпками».
- XXII. Техніка «кругляння».
- XXIII. Робота над техніками, ткання килимка.
- XXIV. Робота над композицією килимка або килимового орнаменту олівцем.
- XXV. Продовження роботи в кольорі.
- XXVI. Ткання учбового килимка за власною композицією (20х30— 40 см).
- XXVII. Завершальний процес в роботі:
- а) вирізання килима з основи;
 - б) в'язання вузлів;
 - в) чищення килимка;
 - г) прасування килимка;
 - д) обшивання килимка;
 - е) кріплення бахроми.

2-й рік

I. Міфологічні уявлення давніх слов'ян про прядіння, ткання. Прядіння як символ творення життя. Вер-

тено, човник, прядка, як символи часу, початку і продовження творення та прядіння нитки життя. Павук. Основна міфологема про прядіння павуком нитки кожної людської долі.

II. Характерні кольори. Семантика кольору. Фарбування вовни.

III. Дефекти в килимах під час ткання. Їх уникання.

IV. Виготовлення ескізу килимка.

V. Збільшення ескізу в 5—7 разів.

VI. Виготовлення килимка за шаблоном.

VII. Творча робота.

(Дані теми уроків за вибором учителя)

ЛІТЕРАТУРА:

Антонович Є. А., Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. Є. «Декоративно-прикладне мистецтво». Львів, 1992.

Бушина Т., Жук А. «Килимарство радянської Буковини» // Народна творчість та етнографія, 1967, № 6.

Жук А. К. «Український радянський килим». К., 1973.

Жук А. К. «Решетилівські майстри гобелена» // Народна творчість та етнографія. 1986, № 6.

Запаско Я. П. «Килимарство» // Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва. Львів, 1969.

«Українське народне мистецтво. Тканина та вишивка». К., 1960.

ПИСАНКА

«Українська народна писанка має давню історію. Ще в древніх слов'ян її вживали в обрядах зустрічі весни. Пізніше, після введення християнства, вона увійшла в обряд святкування великодня».

«Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва».

I. Походження та історія української писанки. Дохристиянські міфологічні уявлення про птахів. Курка й півень у слов'янській міфології. Яйце в міфології народів світу та українців, міф про світове яйце. Залишки міфологічних уявлень, пов'язаних з яйцем, в українському фольклорі.

II. Яйце в обрядовості. Яйце як символ життя, відродження природи, і сонця у весняній обрядовості. Зв'язок язичницького свята Нового року з християнським святом Пасхи. Яйце в християнській пасхальній обрядовості. Розфарбовування яйця (крашанка) і розписування його узорами (писанка). Обрядове вживання писанок (дарування, обмінювання, обливання і «цокання», ігри

з писанками, закопування, пускання шкаралупи з писанок та крашанок на воду у Навський Великдень і т. п.).

III. Орнаментальні мотиви писанок та їх символічне значення:

1) геометричний предметний орнамент: «клинчики», «гребінці», «грабельки», «млиночки» тощо;

2) рослинний орнамент: «гілочки», «полуниці», «квітки» («рожа», «гвоздика», «тюльпан», «барвінок»), «вазонки», «гірлянди», «листки» («дубовий лист», «горіховий лист», «вишневий лист»);

3) тваринні мотиви: «коник», «олень», «риба», «голуб», «півник», «павич», «метелик», «бджілка», «курчачі лапки», «качачі шиї», «крильце», «волові очка» та інші;

4) мотиви, взяті з народної архітектури: «дзвіночки», «віконця», «дашки».

IV. Особливості орнаменту писанок різних регіонів України (стилістичні зони):

— Наддніпрянщина й Полтавщина; Поділля (Східне й Західне); Полісся; Волинь; Прикарпаття й Карпати; Буковина.

- а) замальовування зразків писанок у альбом;
- б) ознайомлення з інструментами та матеріалами;
- в) підготовка до роботи з яйцем;
- г) техніка нанесення малюнку олівцем;
- д) освоєння техніки розпису воском за допомогою писачка;
- е) техніка краплення;
- є) поєднання двох кольорів у крапанці;
- ж) перехід від світлої до темної фарби у виготовленні писанок;
- з) виготовлення писанок за допомогою писачка та технікою краплення;
- і) техніка виготовлення шкрябанок («різьблення» по пофарбованому яйці);
- к) техніка розпису писанок шпилькою (лемківська та бойківська).

ЛІТЕРАТУРА

Антонович Є. А., Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. Є. «Декоративно-прикладне мистецтво». Львів. 1992 (розділ «Писанкарство».

«Великодній передзвін. Писанки і поезії Оксани Лятуринської». Торонто, 1986.

Зелик М. «Пише писанки бабуся, пише мама, пишу я...» К., 1994. Килимник С.

«Український рік у народних звичаях в історичному освітленні». К., 1994.. Кн. II.

Кулжинский О. К. «Описание коллекции народных писанок». Москва. 1899.

Ляшенко О. Г. «Писанки» // Поділля. Історико-етнографічне дослідження. К., 1994.

Сумцов Н. Ф. «Писанки». К-, 1881.

Сува Л. М. «Писанки» // Нариси з історії українського декоративно-прикладного мистецтва. К., 1969.

«Україно, нене моя! Сповідь: поезії писанки...» Упоряд О. Є. Шевченко. К., 1993.

«Українські писанки», упорядкування Ераста Біняшевського К, 1968.

ВИТИНАНКА

«Українські народні витинанки — яскравий, своєрідний вид народної декоративної творчості, що має глибокі й багаті традиції. Їм притаманні силуетне узагальнене зображення, чіткий візерунок, дзеркальна симетрія, лаконізм форми, обмеженість деталей, спокійний, рухомий ритм, відсутність натуралізму, логічна відповідність між формою, матеріалом і технікою виготовлення».

Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич «Декоративно-прикладне мистецтво».

1-й рік

I. Місце витинанки у побуті українського села.

II. Розвиток витинанки як виду декоративно-прикладного мистецтва.

III. Українські витинанки. Осередки та майстри витинанки: П. Греблюк, Є. Гринюк, Є. Капустинська (Прикарпаття); Ю. Мізик, І. Намака, Г. Скрипка, В. Яскілка (Поділля); Н. Білокінь, П. Глущенко, І. Пилипенко (Подніпров'я); Д. Мимрик (Петрівка); Л. Процюк (Львів); М. Ремнецька (Тернопіль); Л. Лузгіна (Запоріжжя); Г. Хміль (Київ).

Елементи та мотиви витинанок.

1. Одинарні витинанки.

Народжується писанка

2. Складні витинанки (аплікації): накладні, складені.
3. Мотиви витинанок;
 - геометричні; рослинні; зооморфні; антропоморфні; мотиви предметного світу; розеткові і зірковидні.
4. Магічна символіка витинанок. «Дерево життя».
5. Значення кольору у виготовленні ажурних паперових прикрас.
6. Техніка виготовлення витинанок:
 - штепельки; вирізування ножем; витинання ножицями; відщипування.
7. Добір кольорів.
8. Двоколірний симетричний узор.
9. Витинання паперу, складеного вчетверо, восьмеро (четверик, восьмерик).
1. Знайомство з інструментами, знаряддями праці та матеріалами (ножиці, клен, напір, картон).
2. Різання учнями паперу по прямій.
3. Різали смужок на квадрати.
4. Вирізання з квадратиків круглих форм.
5. Витинання паперу, складеного пополам.
6. Вирізування розетки, квітки.
7. Вирізування листя різної форми.
8. Наклеювання на папір елементів рослинного орнаменту.

9. Вивчення композицій і складання однотипного орнаменту.

10. Складання композиції «горщик з квітами».

2-й рік

I. Композиції з кольорових орнаментів.

II. Композиція з характерного регіонального рослинного орнаменту.

III. Накладна багатоколірна витинанка.

IV. Витинанка з елементами аплікації.

V. Вирізування і складання великих симетричних композицій

VI. Складання композицій за творчим задумом.

(Далі тематика уроків за вибором учителя).

ЛІТЕРАТУРА

Антонович Є. А., Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. Є. «Декоративно-прикладне мистецтво». Львів, 1992 с. 99—101. 219—227.

Гагенмейстер В. М. «Настінні паперові прикраси Кам'янецьчини». Кам'янець-Подільський, 1930.

Станкевич М. Є. «Українські витинанки». К., 1986.

*Фрагмент експозиції Світлиці українського слова у
Вороньківській школі Бориспільського району, 2008 рік*

СВІТЛИЦЯ УКРАЇНСЬКОГО СЛОВА

Продовжуючи ідею Гнідинської школи по утвердженню української мови як державної в Українській державі, багато шкіл в Україні почали створювати Світлиці українського слова за концепцією, розробленою педагогами та працівниками Київського обласного інституту післядипломної освіти.

Такі Світлиці були обладнані та почали ефективно працювати в Київській області, зокрема на Бориспільщині у селі Вороньків та селі Щасливе; в Києві в 191 школі ім. П.Тичини, а Запорізькій області в Матвіївському ЗНВК «Всесвіт» Вільнянського району та інших школах України.

КОНЦЕПЦІЯ СВІТЛИЦІ УКРАЇНСЬКОГО СЛОВА

Ідея проекту світлиці українського слова – Валентини Стрілько, голови Міжнародної громадської організації «Конгрес захисту української мови»

Автори концепції світлиці українського слова – Н.М. Грабар, С.І. Мірошник, Т.А. Федорчук, Н.В. Яременко співробітники КОІПОПК

Виконавці проекту світлиці українського слова: педагогічний та учнівський колектив Щасливського НВК (Ю.Ю. Йовбак, директор Щасливського НВК Бориспільського району Київської області)

Управлінська координація: КОІПОПК

Учасники проекту світлиці українського слова: Міжнародна громадська організація «Конгрес захисту української мови», батьки

Нормативні орієнтири: Конституція України;

закон України «Про мови в Українській РСР»;

Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI столітті;

постанова Кабінету Міністрів України №1546 від 02.10.2003 р. «Про затвердження Державної програ-

ми розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки»;

розпорядження обласної державної адміністрації № 374 від 22.06.04 р. «Про затвердження обласної програми розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки».

Методологічна основа концепції: теорія наукового пізнання; філософські, психолого-педагогічні й методичні ідеї та висновки про формування і розвиток національно свідомої особистості; наукове обґрунтування інновацій в обладнанні та унаочненні сучасних загальноосвітніх навчальних закладів; суспільні тенденції модернізації освіти в Україні.

1. Роль української мови в національному відродженні державності

«Яка краса відродження країни...» влучно процитував в одній з мовознавчих статей дослідник українського слова С. Караванський [6, с.206]. Автор публікації відразу додав: «Добре, коли краяни знають, що таке відродження і з чого його починати» [Там само]. У книзі іншого відомого вітчизняного вченого Л.Залізняка визначено: «Народ або грецькою мовою етнос це історично сформована людська спільнота, яка відрізняється від сусідів окремою власною територією

(батьківщиною), культурою, мовою, психічним складом та самосвідомістю. Народ, що історично дозрів до створення власної держави, називають нацією. Отже, нація це вища стадія розвитку етносу, на якій останній творить національну державу. В сучасному світі народ може цивілізовано існувати лише у формі нації, тобто у власній державі» [5, с.6].

Ці думки є дуже близькими до тверджень педагога К.Ушинського, який у статті «Рідне слово» стверджував: «Коли зникає народна мова, народу нема більше!.. Відберіть у народу все і він усе може повернути; але відберіть мову, і він ніколи більше вже не створить її; нову батьківщину навіть може створити народ, але мови ніколи: вимерла мова в устах народу вимер і народ». Бо ж «мова народу кращий, що ніколи не в'яне й вічно знову розпускається, цвіт усього його духовного життя, яке починається далеко за межами історії. У мові одухотворяється весь народ і вся його батьківщина... Мова найважливіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що з'єднує віджилі, живуці та майбутні покоління народу в одне велике, історичне живе ціле» [18, с.109, 110].

У цих міркуваннях ученого важливими є такі аспекти: сутність, роль та доля мови. Причина цього в природно-суспільній та універсальній сутності феномена мови, який відображує людську форму буття та свідомості кожної нації. Отож можемо стверджувати, що мовне питання в Україні це проблема її духовного відродження, становлення її державності й незалежності. А прагнення нації бути незалежною та гідною в європейському та світовому співтоваристві повинно найти своєвідбиття передусім у рідній мові. Мова як одна з головних ознак кожної нації є її генетичним кодом, який поєднує минуле із сучасним, програмує майбутнє і забезпечує буття людської спільноти у вічності. Через мову дитина засвоює спосіб мислення народу, «реалізовується в культурі думки, культурі праці й культурі мови» [16, с.3]. Школі ж належить провідна роль у національному, мовному та мовленнєвому вихованні підрастаючого покоління, що в наш час має винятково важливе значення. Завдання розвитку високої мовної та комунікативної культури, досягнення високого рівня оволодіння рідною мовою має стати одним із головних напрямів діяльності школи. Вивчення мови це площина, з якої починається пізнання світу, свого народу, основ духовності. «Без усякої іншої науки

ще можна обійтися, стверджував І.Срезневський, без знання рідної мови обійтися не можна» [12, с.60].

Безумовно, сприяти реалізації зазначеного вище повинні уроки української мови й літератури, україно та народознавства, позакласна робота з предмета (творчі конкурси, учнівські дослідження, олімпіади, різноманітні заходи тощо). У наш час, коли загострюється мовна ситуація в державі, коли питання двох державних мов активно мусується певними політичними силами, відповідальність за збереження рідної мови, визначення її статусу в суспільстві покладається на молоде покоління. Нашій мові потрібен вогонь любові, потрібна духовна міць. Любов до рідного слова це любов до здорової духовності, до знання, інтелігентності, благородства, справедливості, це найприродніше й найглибніше духовне начало людського буття. І ми повинні жити вірою в те, що наша національна мова як головний носій і виразник нашого народного духу не знівелюється, а окріпне, посяде заслужене багатостраждальною історією свого розвитку (а часто виживання в умовах неодноразових заборон) почесне місце єдиної державної, справді рідної для українців, такої, що живе в їхніх душах та мовленні. Бо вічною є багатюща культура української пісні, Шевченкового слова, Франкової думки, Лесиного заклик! І неабияку роль у цій роботі мають відігравати спеціально-обладнані сучасні світлиці української мови, призначенням яких є сприяння розвитку знань та уявлень школярів про українську культуру взагалі та мовну й мовленнєву зокрема, виховання творчої, національно свідомої молоді.

2. Світлиця українського слова в загальноосвітньому навчальному закладі

2.1. Поняття світлиці українського слова

Щоб чітко визначити окреслене поняття, звернемося до «Великого тлумачного словника сучасної української мови». У ньому подано таке значення терміну «світлиця»: «Світлиця чиста, світла, парадна кімната в будинку» [2, с.1108]. Враховуючи зазначене вище, закономірно визначаємо поняття «світлиця українського слова» як «спеціально обладнану класну кімнату (навчальну аудиторію) загальноосвітнього навчального закладу, що повинна сприяти народознавчій, мовній, мовленнєвій та мовознавчій компетенції й культурі учнів, розвитку духовно бага-

Фрагмент експозиції Світлиці українського слова у Вільнянській школі Запорізької області, 2008 рік

тої, національно свідомої особистості».

2.2. Мета діяльності й завдання світлиці українського слова

Метою діяльності світлиці українського слова є допомога у формуванні творчої, національно свідомої, духовно багатой, мовної особистості в навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу.

Завданнями світлиці українського слова є сприяння:

- усвідомленню учнівською молоддю своєї етнічної належності, освоєнню рідної української мови як національної цінності;
- вихованню поваги до культури, традицій, історії та мови українського народу;
- поглибленню морального, духовного, громадянського та патріотичного виховання, формуванню почуття гордості за свій народ, рідний край, видатних діячів та відповідальності перед державою та суспільством;
- вихованню школярів ідейними провідниками утвердження єдиної державної української мови в суспільстві;

- розвитку інтересу до вивчення української мови й культури, її історії;
- вивченню української мови як природно-суспільного та культурно-національного феномена;
- формуванню високої мовної культури, оволодінню літературною українською мовою;
- удосконаленню культури мовлення і спілкування;
- дослідженню української мови, її сучасного стану;
- набуттю знань із мовознавства, історії його розвитку та інших галузей наук про мову;
- розвитку пізнавальної активності учнів, удосконаленню їхніх умінь і навичок самостійної роботи з різними джерелами, аналізу та систематизації, узагальнення матеріалу.

2.3. Функції світлиці українського слова

Функціями світлиці українського слова є:

- проведення навчальних занять з української мови, літератури, народознавства, інтегрованих уроків;
- проведення тренінгів спілкування;
- забезпечення умов для самостійної роботи учнів з вивчення мови та мовознавства;
- проведення факультативної роботи з предмета;
- проведення позакласної роботи з української мови, літератури, народознавства (діяльність гуртків, товариств, студій; вечори тощо);
- проведення зустрічей з письменниками, вченими;
- підготовка школярів до участі у творчих конкурсах, предметній олімпіаді;
- організація занять та підготовка до конкурсу-захисту учнівських робіт у МАН України.

2.4. Напрями діяльності світлиці українського слова

- Напрями роботи світлиці українського слова є такі:
- рідна мова як природно-суспільний та культурно національний феномен українського народу;

- мова як культурне надбання народу;
- мова і держава;
- українська мова у світі;
- історія української мови;
- функції мови;
- українська мовна система;
- сучасна літературна мова;
- культура спілкування;
- мовний етикет;
- мова і практична риторика;
- основи мовознавства;
- видатні вітчизняні мовознавці;
- мова і фольклор.

2.5. Співпраця світлиці українського слова

Для забезпечення високого рівня діяльності світлиці українського слова співпрацює з державними установами, громадськими українськими та міжнародними організаціями, статутними завданнями яких визначено збереження культури, традицій, української мови; фондами; вищими навчальними закладами й науковими лабораторіями; громадськими й політичними діячами, представниками української діаспори.

Використана література

1. Бортяк А.А. «Ну що б, здавалося, слова...»: Бесіда про культуру української мови. К.: Укр. письменник, 1994. 73 с.
2. «Великий тлумачний словник сучасної української мови» / Уклад, і голов. ред. В.Т.Бусел. К., Ірпінь: Перун, 2001. 1440с.
3. Вихованець І.Р. «Таїна слова». К.: Рад. школа, 1990. 284 с.
4. Закон України «Про мови в Українській РСР» // Загальна середня освіта: Збірник нормативно-правових документів. Частина І. К.: ЗАТ «НІЧЛАВА», 2003. С. 254-268.

5. Залізняк Л. «Україна серед світових цивілізацій». К.: Знання, 2001.-72 с.

6. Караванський С. «Пошук українського слова, або боротьба за національне». К.: Академія, 2001. 240 с.

7. Коваль А.П. «Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові». К.: Либідь, 2001. 312с.

8. Кононенко П.П., Кононенко Т.П. «Феномен української мови. Генеза, проблеми, перспективи. Історична місія.» К.: Наша наука і культура, 1999. 168 с.

9. «Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р.» К.: Преса України, 1997. 80 с.

10. Масенко Л.Т. «Мова і політика». К.: Соняшник, 1999. 100 с.

11. «Мово рідна, слово рідне!»: Вірші, поеми, статті / Ред. упоряд. І.Т.Бойко. К.: Веселка, 1989. 286 с.

12. «Найдорожчий скарб: Слово про рідну мову». К.: Либідь, 1990.-227 с.

13. «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті» // Освіта України. №29. 18 липня 2001 р. С. 4-6.

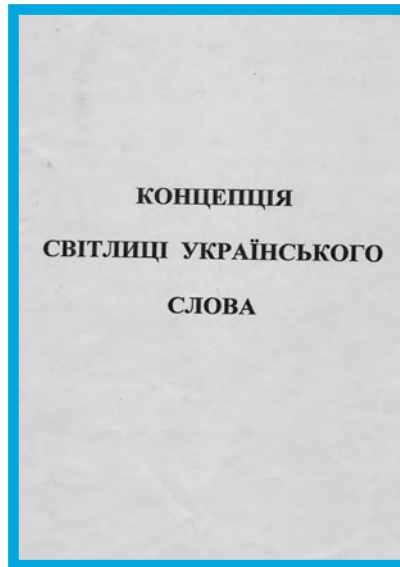
14. Олійник О. «Мова рідної землі». К., 1999. 69 с.

15. Постанова Кабінету Міністрів України від 02.10.2003р. «Про затвердження Державної програми розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 року//с.81.

16. Русанівський В. «Культура мови, думки, почуттів» // Культура української мови: Довідник. К.: Дніпро, 1990. 387 с.

17. Стрельников В. «Інновації в обладнанні й унаочненні сучасної школи» // Шлях освіти. 2002. №1. С. 32-36.

18. Ушинский К.Д. «Педагогические сочинения». В 6 т. Т.2. М.: Педагогика, 1988. 496 с.

Концепція «Світлиці українського слова», розроблена педагогами та науковцями Київської області

Юні академіки з м. Дніпра

МАЛА АКАДЕМІЯ НАРОДНИХ МИСТЕЦТВ МІСТА ДНІПРА

До Гнідинської школи приїздило багато вчителів, директорів шкіл та громадських діячів з Дніпропетровщини. Вони уважно вивчали нові підходи в навчально-виконавчому процесі і запроваджували їх у себе.

Гнідинські педагоги гостинно приймали цілі делегації вчителів та керівників з багатьох шкіл міст

Дніпропетровська, Кривого Рогу, Павлограда, Ново-московська, Нікополя, Синельникова, сіл Романівка (Покровський район), Новоіванівка (Нікопольський район), Дніпровка (Дніпропетровський район), Новоселівка (Покровський район), Покровське (Покровський район), Романин (Покровський район), Просяне (Покровський район) та багатьох інших шкіл.

Досвід Гнідинської школи вдячно про-
ростав у цьому краю. Особливо вко-
рінювались Малі академії народних
мистецтв, що почали діяти за принципом Гні-
динської. Йшли роки і через декілька десятиліть
у Дніпрі був створений потужний центр Малих
Академій народних мистецтв на базі "Центру
дитячої та юнацької творчості" Дніпропетров-
ської міської ради. Тут ефективно здійснюється
етнокультурне виховання засобами народних
мистецтв в гуртках народної творчості за на-
прямами: "Петриківський розпис", "Плетіння та
аплікація соломкою", "Кераміка", "Виготовлення
традиційної народної витинанки Катеринослав-
щини", "Писанкарство Катеринославщини", "Де-
коративний розпис" та інші. Цей заклад досяг
Всеукраїнського рівня і його досвід роботи ви-
вчив Інститут проблем виконання НАПН України
і рекомендував для впровадження в усіх школах
України та видав в 2016 році методичний посіб-
ник "Етнокультурне виховання учнів засобами
декоративно-ужиткового мистецтва в умовах
позашкільного навчального закладу".

Мала Академія народних мистецтв у Дніпрі
працює у Центрі дитячої і юнацької творчості з
2006 року. У 2014 році з метою удосконалення
роботи МАНМ було розроблено нове положен-
ня МАНМ, вимоги щодо написання, оформлен-
ня та представлення учнівського науково-до-
слідницьких робіт. Роботу у МАНМ організовано
наступним чином: на початку навчального року
вихованці закладу разом з керівником гуртка
визначаються з темою науково-дослідниць-
кої роботи. На урочистому відкритті, що відбу-
вається у Центрі дитячої та юнацької творчості
кандидати у дійсні члени МАНМ презентують
свої портфоліо, до змісту яких входить: інфор-
маційні дані про кандидата, тема науково-до-
слідницької роботи, власна думка про обрану
тему, інформаційні дані про конкурси, виставки,
майстер - класи, заходи, представлення робіт, їх
назва та місце, починаючи з моменту навчання
у КПНЗ "ЦДТЮТ" ДМР, фотозвіт. Мала Академія
народних мистецтв передбачає навчання вихо-
ванців згідно з індивідуальним планом на інди-
відуальних заняттях, як правило по 2 - 3 учні,
відповідно до Положення про порядок органі-

зації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах і складається з чотирьох етапів:

Перший етап

- підготовка до виконання науково-дослідницької роботи;
- вибір теми науково-дослідної роботи;
- формулювання назви роботи;
- осмислення проблеми дослідження;
- визначення мети і завдання роботи;
- виділення об'єкта та предмета дослідження;
- вибір методів наукового дослідження;

- складання програми та плану роботи.

Другий етап

- виконання науково-дослідницької роботи:
 - 1) теоретична частина:
 - добір фактичного наукового матеріалу з теми дослідження;
 - складання бібліографії;
 - аналіз одержання наукового матеріалу;
 - прийняття рішення щодо теми дослідження;
 - 2) практична частина:
 - проведення дослідів (експерименту), розробка конструкції;

Юні академіки з м. Дніпра

- обробка та оцінка результатів роботи;
- прийняття рішення та надання рекомендацій за результатами роботи.

Третій етап

- написання та оформлення рукопису роботи, тексту доповіді та тез;
- оформлення ілюстративного матеріалу;
- підготовка та налагодження макетів, моделей, приладів тощо до демонстрації.

Четвертий етап

- захист науково-дослідницької роботи;
- заочне оцінювання науково-дослідницьких робіт;
- оцінювання навчальних досягнень з базової дисципліни;

- захист науково-дослідницької роботи.

Так як Центр є експериментальним закладом Всеукраїнського рівня, тож більшість робіт представлених на захисті, спрямовані на етнокультурні, етнографічні теми. До написання та захисту науково-дослідницьких робіт залучаються і учні гуртків соціально - реабілітаційного і гуманітарного напрямків. до захисту подаються роботи на тему: "Вплив дитячих організацій України на формування етнічної культури молоді", "Український етнос в умовах російської поневолення", "Українська народна вишивка: минуле та сьогодення", "Вирізнення українського народу із давньоруської етнополітичної спільноти", "Історичні етнотопоніми і етноніми українського народу в територіальному розділі сучасних політичних діячів", "Етнографічні групи та історико-етнографічні зони".

Вихованці гуртків декоративно-ужиткового спрямування разом з теоретичною частиною

**Юні академіки з м. Дніпра із
наставником**

дослідницької роботи захищають і свої творчі роботи, виконані у різних техніках, у поєднанні декількох технік чи нетрадиційні вироби декоративно - ужиткового мистецтва, як наприклад картина з паперу у техніці Петриківського розпису. Змістовними є роботи на теми: "Етнографічні особливості української народної вишивки на прикладі оздоблення ляльки - мотанки та обрядового рушника", "Петриківський розпис і сучасність", "Особливості писанкового розпису на Україні. Солярні знаки в писанкарстві", "Традиційна українська скульптурка. Декоративні елементи скульптурки в традиційному посуді. Стилізований посуд".

До дослідницько - експериментальної діяльності залучені і педагоги позашкільного навчального закладу. Теми їх найкращих робіт: "Традиції та сучасність народного гончарного мистецтва України, його вплив на виховання інноваційної особистості", "Відновлення та реконструювання старовинних обрядових рушників Катеринос-

лавщини", "Історією Петриківського розпису в колекції Дніпропетровського історичного музею", "Традиції та сучасність в українській народній витинанці".

Оцінювання науково - дослідницьких робіт відбувається за критеріями:

- актуальність обраної теми у сучасному контексті розвитку етнокультури;
- глибина розкриття обраної теми;
- практичне застосування;
- перспектива розглянутої теми;
- оформлення роботи.

Отже, досвід Гнідинської школи, де була відкрита перша в Україні Мала Академія народних мистецтв, міцно вкорінився на Січеславщині та успішно впроваджується вже майже 40 років.

Розділ IV

СПОГАДИ ВЧИТЕЛІВ

Беник Віра Іванівна

ПАМ'ЯТНІ РОКИ

Працювати в Гнідинській школі я розпочала з 1986 року. Що зберігає пам'ять з тих часів? Старі приміщення для навчання старшокласників та учнів початкової школи; в одному з них була бібліотека, облаштований з двох класів актовий зал, а неподалік від школи знаходився невеличкий будиночок для гурткової роботи. Проте тут працювали самовіддані вчителі, яких очолювала директор школи В.В. Стрілько – невгамовна, рішуча, спрагла до новаторських педагогічних думок. Саме на цей час припали цікаві події, що свідчили про свіжі переми в суспільному житті. Суспільство потребувало духовного відродження. А звідки йому починатися, як не зі школи? Уже на ту пору до гнідинських школярів приїжджали поети Д.Чередниченко, В.Довжик, В.Качан, Г.Кирпа, В. Моруга, П. Осадчук, Д.Білоус, з якими проводилися творчі зустрічі, літературні вечори. Живе слово столичних гостей пробуджувало думку, зворушувало юні душі. Згодом вийшла книга етнографа В.Скуратівського «Берегиня». Вона стала настільним посібником в роботі класних керівників, бо вміщувала матеріали, пов'язані зі звичаями, традиціями українського народу, несправедливо забутими, знехтуваними впродовж тривалого часу. Згадую зустріч педагогічного колективу з автором «Берегині» в школі в 1987 році. Василь Тимофійович розповідав, що спонукало його написати книгу. Виявилось, те, що боліло авторові, хвилювало й нас, стало свіжим повітрям в заідеологізованій системі освіти. Книгу придбали всі, та ще й з автографом. Тож захоплено читали «Берегиню» самі, на виховних годинах з учнями. Авторські роздуми-есе про мудрість народу, його духовне багатство привертала увагу до народних звичаїв і традицій, фольклору й етнографії. Саме тоді ми заговорили з дітьми про національну гідність, спонукали до відродження народних ремесел, народного співу, зокрема хорового, виховували шанобливе ставлення до рідної мови, історії, свого роду. Виховні години стали уроками народознавства, на які запрошували жителів села: народних умільців, пасічників, співучих людей. Разом з дітьми почали вивчати й записувати звичаї Гнідина, записувати повір'я, пісні, дитячий фольклор, легенди

про походження назв вулиць, кутків, урочищ, почали збирати старовинні речі, відновлювати обряди, заборонені в радянські часи. Подією для всього села став обряд гнідинського весілля, який було відтворено разом з учнями та вчителями Кіровської школи (до речі, на це дійство було запрошено тріо «Золоті ключі» у складі Ніни Матвієнко, Валентини Ковальської, Марічки Миколайчук). Це саме тоді гнідинські школярі разом з Оленою Щербак почали співати разом з бабусями, дідусями, сусідами у хорі «Родина» на шкільних святах, а згодом і на столичних сценах. Із бабусиних скринь діставали автентичні костюми, добре намисто, давні вишиванки. Школа стала народознавчим центром, куди почали приносити старовинні предмети побуту, вишиті рушники... Незабаром їх зібралося стільки, що створили шкільний музей «Берегиня». Крім експонатів із Гнідина, з'явилися речі з інших сіл району та навіть з областей. Особисто мені разом з Оксаною Веклич та Оксаною Ярошенко, тодішніми ученицями, довелося здійснити фольклорну експедицію в с. Сеньківку Бориспільського району, а з Ніною Рій та Ольгою Дем'янішиною побували на Івано-Франківщині, де записували колядки, щедрівки, коломийки, а ще привезли деякі побутові предмети для музею. У школі на той час відкрилося багато гуртків. Ними керували обдаровані люди, зацікавлені справою, за яку взялися. Це гурток гончарства (Кальненко В.І.), писанкарства (Лебідь І.), вишивки (Турбіна Є.П.), сопілкарів (Лузан В.І.), бандуристів (Щербак С.Д.), хорового співу (Щербак О.М.) та ін. Вони стали основою для створення Малої академії народних мистецтв з відділеннями певного спрямування. Діяльність Гнідинської МАНМ привернула увагу багатьох людей: школу відвідували митці (кобзарі Микола Литвин, Василь Литвин, Павло Супрун, керівник хору «Гомін» Л.І. Яценко), організовували виставки художники (Т. Гордова, І. Марчук). Нам писали, цікавилися роботою (згадую тривале листування з бібліотекарем Бужанської школи Горохівського району, що на Волині, Раїсою Степанюк. Згодом бужанці завітали в гості, щоб побувати в школі). Уроки народознавства зацікавили вчителів з інших шкіл району, області, Києва, а також з інших

Вчителька Гнідинської школи Віра Іванівна Беник із своєю ученицею, 2015 рік

областей. Люди приїжджали, вивчали досвід, щоб у себе робити подібне.

Як учителю української мови та літератури мені ще згадується, що саме в той час, коли програми й підручники з літератури були старими, ми працювали за програмами, розробленими колегами зі Львова. Це було непросто через відсутність необхідних текстів (для кожного учня їх друкувала Тоня Задорожна), але цікаво. На уроках відкривали нові імена, творили не тільки для учнів, але й для себе, адже у виші про це не йшлося. Тож змінювалися самі і вели за собою гнідинських школярів, вели за собою педагогів України.

Віра Іванівна Беник,
*вчитель української мови та літератури
Гнідинської школи*

Урок народознавства, розроблений та проведений вчителькою української мови та літератури Беник Вірою Іванівною

СВЯТО КУПАЙЛА НА УКРАЇНІ

ХІД УРОКУ.

Учитель

Свято Купайла (Купала) - одне з найулюбленіших народних дійств. Свій відлік воно веде з давніх-давен. Наші пращури неповторно поетично ушляхували

Сонце, від якого у житті хлібороба так багато залежало. Воно зігрівало людину, дарувало багаті врожаї «жита, пшениці і всякої пашниці», визначало і пору року, і циклічність праці і весь ритм життя. Свято Івана Купала припадає на ніч між 6 і 7 липня. В цей час найбуїніше розквітає природа, найбільшої краси і сили набирають цілющі трави і квіти, це пора дозрівання й плодоношення після літнього сонцестояння. Після свята починається поступове згасання природи. За давніми уявленнями, Сонце боролось з темними силами, і людина намагалася допомогти Сонцю відродитись знову. Тому весь купальський обряд був спрямований на честь Сонця. Співали світославні пісні, виконували обрядові дійства, пошановуючи небесне світило.

За давнього слов'янською міфологією, Купайло опікувався богом кохання Ладом, у дні якого, за міфом, відбувалося весілля Бога світла Леля (син Лади) з богинею води Даною. Тому, напевне, й у святі Купайла бере участь стільки світла (вогнище, свічки), води (річка, озеро), молодості і краси (заводіями свята завжди була молодь).

Так само, як під час зустрічі весни, на Купала спалювали, топили або знищували опудало смерті. У різних місцевостях і регіонах називали його по-різному: Морена або Марена, Мара, Купала, Купало, Купайниця.

Про Купайницю співали пісні. Одна з них, на диво, збереглася, її записали у с. Стецівка Звенигородського району на Черкащині.

Свято Івана Купала на Співочій долині у Гнідині, 1998 рік

«Ой вийди, Грицю, на вулицю,
Та вирубай нам Купайлицю,
Бо наші хлопці недбайливі,
Не вирубають Купайлиці.
Юрківські хлопці про нас дбають,
Нам Купайлицю вирубають.
Як вирубають до схід сонця,
Нехай поставлять край віконця.
Як вирубають до зірниці,
Нехай поставлять край криниці».

Купайлицю або Марену робили із соломи, ляльку одягали в яскравий жіночній одяг, прикрашали стрічками, намистом, вінками або так само прибирали купальське дерево (вербу, клен, березу, сосну). Навколо Купайлиці співали, водили танки і — на завершення свята - спалювали...

Свято Купала до наших днів дійшло як дивовижний обряд, все містичне залишилося у глибині віків.

Учитель залучає до бесіди учнів, пропонуючи їм запитання:

- Як відбувалося купальське свято?
- Де його проводили?
- Що мало бути поряд?

(Учитель узагальнює і доповнює відповіді учнів).

В. Скуратівський у статті «Купалася ластівка» (Україна. — № 28. — 1988) пише: «В кожному селі були усталені місця, де його влаштовували, — за однієї

умови - неподалік неодмінно мала бути вода».

Подальша бесіда поділяється на такі підтеми: про учасників свята, їх

роль у підготовці дійства, час його проведення, основний зміст обряду.

— Хто брав участь у купальському дійстві?

— Хлопці і дівчата.

— Яку роль виконували хлопці?

— У деяких місцевостях (зокрема, на Поліссі) напередодні свята хлопці ходили селом і збирали хмиз для купальського вогнища. Навантаживши солом'яний козубок, парубки тягли його до левади, приспівуючи:

«— Купало, Купало,

Де ти зимувало?

— Зимувало в лісі,

Ночувало в стрісі.

Зимувало в пір'ячку,

Літувало в зіллячку.»

Учитель.

Як готувалися до свята дівчата?

— Дівчата в цей час ішли до лісу чи на луки, збирали квіти. Кожна дівчина мала сплести один або два віночки. Складаючи вінок, дівочий гурт співав обрядові пісні:

«А ми рутоньку посієм, посієм,
Зеленую руту, жовтий цвіт

Посієм-
 А ми рутоньку поподем, поподем!
 Зеленую руту, жовтий цвіт
 Поподем!
 А ми рутоньку нарвемо, нарвемо,
 Зеленую руту, жовтий цвіт
 Нарвемо!
 А ми віночки сплетемо, сплетемо!
 Зеленую руту, жовтий цвіт
 Сплетемо!
 А ми дівочок вберемо, вберемо!
 Зеленую руту, жовтий цвіт
 Вберемо!»
 Учитель.
 У який час збиралися на свято?

— Надвечір молодь вибирала місце, де відбуватиметься купальське дійство. Дівчата несли своє «Купайло» — пишно прикрашене вінками, квітами та кольоровими стрічками дерево. (Можна показати фото). Гуртуючись неподалік вогню, дівчата заземлювали дерево і починали навколо нього танки, співи. Ось деякі з них:

«Та ішли дівки (2)
 Та й у гай по квітки,
 Іване, Йване-гу!
 Та прийшлося дівкам (2)
 Та Дунай плисти.
 Іване, Йване-гу!
 А сиротині
 Да перед вести,
 Іване, Йване-гу!
 Та й усі дівки (2)
 Дунай перепливи,
 Іване, Йване-гу!
 А сиротина 1 (2)
 Та й утонула.
 Іване, Йване-гу!
 Та пішли слухи (2)
 Аж до мачухи.
 Іване, Йване-гу!
 Та не жаль мені (2)
 Та сиротини
 Іване, Йване-гу!
 Тільки жаль мені
 Та сорочини,
 Іване, Йване-гу!»

(Записала 26.05.1990 р. вчителька української мови та літератури Гнідинської школи Іванникова Л. В. від етнографічного хору с. Берлози Козелецького району Чернігівської області).

Хлопці й собі розважатися, залицялися до дівчат, перегукувалися за допомогою жартівливих пісень. Прикладом такої пісні є жарт «Ой, на городі крокіс».

«Ой на городі крокіс, крокіс.
 Забрав чорт хлопців, поніс, поніс,
 Ой їж в городі крокосиця.
 Забрав чорт хлопців та й носиться.
 Ходім, дівчата, дивитися,
 Як будуть хлопці казитися,
 На сухі верби хилитися,
 А сухі верби тріщатимуть,
 А наші хлопці вищатимуть.»

(Записала вчителька української мови та літератури Іванникова Л. В. від хору «Співуча левада» с. Стецівці Звенигородського району Черкаської області).

За розвагами, іграми, співами наставляла урочиста мить — кілька юнаків вправно розпалювали багаття, яке привертало увагу всіх присутніх. Коли вогнище поволі врівноважувалося, спритніші юнаки намагалися його перестрибнути. Та не в усіх це виходило. Невдахи падали і потрапляли у вогонь, а гурт вибухав реготом. Цікаво, що звичай палити вогонь на Купала зберігся не скрізь.

Учитель.

Навіщо було оберігати вогнище? За давніми уявленнями, вогонь — це оберіг від злих духів. Він — втілення світла і добра. Як сонце палить усе зле, так і вогонь повинен був відлякувати нечисту силу в купальську ніч.

Цю роль виконували і запалені свічки, якими вбирали купальське дерево і з якими водили танки.

Забави тривали до пізньої ночі. Коли вогнище перегорало, дівчата співали прощальну «Купальну», оточивши його колом, знімали прикраси. Тоді Купайла несли до води і купали.

Цікавий і магічний момент свята - загадування долі на вінках. Нахилившись до води, дівчата пускають за течією вінки, приспівуючи:

«Ой, на Купала вогні горять,
 Ой, там дівчину перевозять
 Ой, помаленьку її везіть,
 Її віночка не загубіть,
 Її віночок зелененький,
 Її Іванко молоденький».

(Записано в с. Берлози вчителькою української мови та літератури Гнідинської школи Л. В. Іванниковою).

Учитель.

З якою метою пускали па воду вінки/ Які повір'я і легенди на цю тему ви знаєте?

Учень.

Якщо вінки сходилися до купи, то, за повір'ям, дівчина цього року вийде заміж, коли ж ні, доведеться почекати наступного Купала.

Якщо вінок приставав до ближнього берега — суджений з рідного села, коли одпливав на той берег — свати будуть з чужої сторони, якщо обертася або тонув — залишишся одна. Про це співалось у пісні.

«Ой, що в полі по долині,
По широкій луговині,
По м'якій траві.
Ой, по м'якій траві.
Ой, дівчата там гуляли
І квітки вони збирали,
Віночки плели,
На вінки вони гадали,
Вінки в воду повпускали —
Чий вінок спливе.
Ой, чий вінок спливе.
Одна дівка не змовчала,
Тихим голосом сказала:
Вінок утонув та милий обманув.»

(Записала 26.05. 1990 р. вчителька української мови та літератури Гнідинської школи Іванникова Л. В. у с. Берлози Козелецького району Чернігівської області).

— Ворожіння на вінках — найцікавіше і найпоетичніше видовище купальського обряду. За ним стежили всі присутні, особливо хлопці.

Свято Купала відзначали й інші слов'янські народи — поляки, чехи, болгари. У кожного народу воно мало свої традиції. Та й на території України його святкування у різних регіонах мало свої особливості. А як проходило воно в Гнідині?

Учні переповідають цікавинки, які дізналися від однокласників.

Ось що пам'ятає Кошарна Оксана Володимирівна, жителька села Гнідин:

— Збиралися у гурт, зносили квіти, які де хто дістав. Тоді робили Івана (на зразок хреста), голову — з качана капусти, руки — із соняшників, прикрашали його квітами, чіпляли картоплиння і колючки, співали:

«Іванова мати по берегу ходить,
Білі ручки ломить,
Івано-Івашеньку!»
Ставили Івана посеред дороги, стрибали через нього, хто перестрибне, а хто й упаде. Усім весело. Хлопці хочуть відняти Івана, дівчата ховають його на горі, в картоплинні.

На другий день знову збираються, стрибають, потім несуть до річки,

купають опудало, а на завершення рвуть на частини і пускають Івана за водою.

А ось що розповіла Галатенко Мотря Макарівна (1911 р. н), жителька села Гнідин:

— Відбувалось свято Івана Купала 6 липня. Готуючись до нього молодь збирала квіти. Сподівали того дня і дорослі, і діти. Увечері, бувало, в'ємо Купало, співаємо пісні. Потім ставимо серед дороги, стрибаємо потім несемо Івана до річки, кидаємо у воду. Хлопці з нами не гуляли. Ідемо купать. Покупавши Івана, йдемо додому, співаємо. Відбувалось свято на вулиці, біля річки.

(Розповідь продовжує вчитель, вплітаючи свої особисті спогади про святкування Купала на Волині).

— На Івана Купала (7 липня) збиралися діти мого кутка. Хлопці вирубували гарну вербову гілку, ми, дівчата, приносили черешень, вишень, зелених яблук, гороху і робили з того начиння прикраси: з вишень і черешень — качанчики, з горошинок - намисто, збирали всілякі плоди, обдаровували цукерками. Всім цим прикрашали зранку Купайло в хаті чи у дворі. Потім вирубували інше Купайло (гілку верби) і прикрашали пишною кропивою. Туди ж чіпляли цукерки, блискітки. Перше Купайло призначалося для дівчат. Інше — для хлопців, щоб вони й не знали. Цілий день біля Купайла не вщухали забави, співи, а ввечері несли його до ставка чи на берег, у рівчак або в копанку. Місячно було чи присмерк, як вже сонце заїде, несли й співали, щоб почули хлопці, дражнили їх.

«Ой на городі лопух, лопух —
А щоб вам, хлопці, живіт попух!
Ой нехай пухне, нехай знають,
Нехай Купайла не ламають!»

А хлопці ховалися десь у кущах, — вони знали, в кого Купайло і що його понесуть купати. Дівчата ж хотіли їх обдурити, то несли погане Купайло, яке для хлопців. А там якась цукерка при місяці блисне, то хлопці думають, що це дівоче Купайло, а ми навмисно кричимо, коли виривають із рук, і тікаємо, бо знаємо, якщо поколють руки будяками, наздоженуть нас і поб'ють. Після втечі нищечком несемо друге Купайло, викупаємо, обірвемо все і з'їмо, а хлопці того й не побачать.

Учитель.

Зі святом Купайла пов'язано багато повір'їв і легенд. Чому?

Учень.

Розповідає легенду (Коментар В. І. Барвінок, 1987).

«Навряд чи є серед рослин ще одна, так зворушливо оспівана в народі, про яку складено так багато легенд і повір'їв, як про папороть.

Ніколи не забуду літнього вечора у Великому Вичкові. Це було влітку 1992 року. Зупинився у знайомих - сім'ї робітника лісгоспу. По вечері, як годиться, розмовляли. Бабуся сиділа за в'язанням — з овечої вовни вона плела рукавички для внука. Старенька не втручалася в розмову, але видно, прислухалася до неї, бо несподівано звернулася із запитанням:

— А чи вдалося вам уже хоч раз бачити цвіт папороті?

Я не поспішала з відповіддю.

— Бачите, папороть, це...

Та бабуся, не звертаючи уваги на мої намагання дати відповідь, сама стала розповідати.

— Папороть, що росте в лісі, тільки раз на рік цвіте. Не кожному щастить бачити цвіт, але хто вже побачить, той щасливий буде на все життя. Цвіте папороть на свято Іван-день — 6 липня, опівночі. Щоб зібрати цвіт, під папороть потрібно простелити скатертину, на якій дванадцять разів святити Паску. Опівночі на ній треба запалити свічку, яка 12 разів горіла на святі паски. Як тільки з'явиться і спаде цвіт, скатертину з ним треба швидко згорнути і на жодні таємничі голоси не відповідати. А ще треба знати чарівні слова (бабуся їх не знала), якими відвертають злих духів. Людина, яка стала власником цвіту папороті, буде все знати і бачити, тобто стане ясновидцем. Опівночі до папороті збігаються красні дівки, щоб схопити цвіт, але, загорнутого у свячену скатертину, вони не владні взяти.

Бабуся навіть згадала випадок, про який дізналася ще від своєї матері...

...В одного Великовичківського вівчаря у ніч на Івана Купала пропали вівці. Він цілу ніч їх шукав. Опівночі, коли проходив крізь зарослі папороті, одна з квіток впала йому у бочкори, і він одразу побачив місце, де були вівці. Коли вівчар лягав спати, випадково витряс цвіт папороті з бочкорів і одразу втратив дар ясновидця.

Слухали всі уважно, і, мабуть, вже не вперше. Подібних легенд багато зустрічаємо і в літературі. Давні слов'яни поклонялися богу сонця Ярилу, який подарував їм вогонь.

Та не покладаючись на розум людини чи побоюючись, що люди через легковажність можуть забути подарунок, Ярило раз на рік знову послав на землю вогонь, який загорявся в квітці папороті. Людина, яка знайде і зірве в ніч на Івана Купала «цвіт» — вогонь папороті, сама стане невидимою і набував здатності бачити приховані в землі скарби, розуміти мову дерев, трав, звірів та свійських тварин.

Мало чи не до наших днів зберігався місцями звичай раз на рік, у ніч на Івана Купала, на честь бога Сонця запалювати купальські вогні. Учитель.

А ось що записав наш односелець Ярослав Даценко.

«Люди думали, що вночі на свято Івана Купала зацвітає квітка папороті, і якщо цю квітку зірвати і загадати бажання,—воно неодмінно збудеться. Але цю квітку оберігали чорти, і багато загинуло людей, шукаючи її.»

А цю легенду записав Віктор Кудько у Гнідині.

«Бабуся розповідала, що на Івана Купала розцвітає папороть. І шукати повинен хтось один, а до лісу треба прийти ще до дванадцятої години ночі. Хлопець, прочитавши «чорну магію», пішов до лісу, знайшов папороть, і зірвав її. Тоді йому здалося, що хтось його душить, а треба було просидіти в лісі до ранку, розрізати руку, зашити в ранку цвіт папороті, тільки тоді станеш відьмарем. Але до нього полізла всяка нечисть і хлопець не витримав, у нього від страху розірвалося серце.»

Учитель:

— Гадаю, що велике зацікавлення викличе і розповідь дядька із оповідання М. В. Гоголя «Вечір напередодні Івана Купала».

— Це все легенди. Але що в них спільне? А чи цвіте папороть насправді? Чому ж виникли легенди?

Учитель.

(узагальнює розповіді учнів).

Природа досягає у ніч на Івана Купала найбільшого розквіту. Навіть папороть теж дарує цвіт людині. Після купальської ночі природа втрачає свою принадність— то й не дивно, що й папороть в усіх легендах збирають нечисті сили, бо вони перемагають світло, тепло, які відроджуються наступної весни.

Купальська ніч сповнена чарів і поезії. Вважалося, що в цю ніч і трави, і води, і роса стають цілющими, в них найбільше зібрано сонячної енергії. Тому обов'язково лікарські трави треба збирати в цю ніч. Безліч українських народних пісень пересипані образом чар-зілля, чарівного цвіту:

«На Івана Купала цілу нічку блукала,
Викопала коріння з-під білого каменя.
Полоскала на броду, заправляла на меду,
Приставила до жару - кипи, корінь, помалу.
А ще корінь не вкипів, а вже козак прилетів.»

Свято Купала на Україні... У цьому обряді втілені поетичність душі нашого народу, чистота його почуттів і думок, шляхетність моральних засад, духовна краса наших пращурів.»

Майстренко Раїса Олексіївна, заступник директора Гнідинської школи

ЯСКРАВІ БАРВИ МОЄЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАЦІ

Багато славних сторінок життя промайнуло для мене в нашій Гнідинській школі.

Пам'ятаю, як народжувалась знову наша Україна. В Гнідинській школі, в одній із перших шкіл, на першOVERесневій лінійці замайорів жовто-блакитний прапор.

Пам'ятаю, як моя донечка Наталя із свічкою в руках співала на сцені Бориспільської Райдержадміністрації. Перед 8-річною дитиною стояли високоповажні дяді і тьоті і слухали «Молитву за Україну».

А потім ми почали відроджувати те, що довгі роки викоринювалось із нас, українців.

В невеличкій кімнаті школи організували музей народного побуту «Берегиня». Тут були і речі побуту, які знаходили вчителі і діти на горищах будинків, в сараях. Несли в школу все, а тут уже реставрували, приводили в «Божий» вигляд.

Ми з дітьми збирали народні костюми (вчителі їздили по всіх селах Бориспільщини, а ті, що приїхали працювати до нас із Західної України, привозили свої).

Збирали народні пісні. Я була делегована з фольклорною експедицією в сусіднє село Бортничі. Знайшла там жінку, яка наспівала мені десятків зо три українських народних пісень.

Тоді в школі, у її директора В.В.Стрілько, народився задум створити хор «Родина». Керувала хором Олена Миколаївна Щерба. це до неї вечорами на репетиції поспішали дідусі і бабусі, батьки і матері, діти й онуки.

В школі запрацювали гуртки бандуристів і сопіларів (Керівники Щербак О.Д. та Лузан В.І.).

Діти настільки професійно грали, що їх почали запрошувати на різні сцени м. Києва. Активним учасником гурту сопіларів був і мій син Юра Майстренко. Вони стали відомі, їх запрошували навіть за межі України.

В.В.Стрілько добре знала Ніну Матвієнко і запросила до нас у школу. Це було велике свято не тільки школи, а й села. Скільки пісень було проспівано! Ця дружба зміцнювалася, і коли у Ніни Матвієнко був ювілейний вечір творчої діяльності (25 років), моя доня разом з Ніною Матвієнко співала на сцені Палацу «Україна».

Знову ідея: відновити народний обряд весілля в с. Гнідин. Вибрали наречену учениця Петрухно Олену, а нареченого до нас у школу привезли із Кіровської школи, Бориспільського району. Все село зійшлося подивитись весілля за давнім звичаєм.

У моєму домі «жила» наречена. Всю кімнату «одягли» в рушники, вишиті картини, килими, простині, серветки. Все вишивала Любов Юхимівна Свирид – моя свекруха.

Не могла вмістити хата всіх гостей.

А потім проводили наречену до нареченого. Він ніби жив у Ольги Білойван, нашої технічки. Там всіх чекав коровай, випечений цією майстриною і національна весільна капуста.

Все вдалося на славу. Повезли японці на свою батьківщину спогад про це дійство у Гнідинській школі, вони тоді зняли фільм для показу на державному японському телеканалі.

А потім були уроки народознавства. Проводили їх класні керівники в своїх класах. Теми були різні: «Хліб

Майстренко Раїса Олексіївна
із своїми дітьми Юрієм і
Наталкою, 1988 рік

У ГНІДИНСЬКІЙ восьмирічній школі Бориспільського району Київської області створено Малу академію народних мистецтв. Знайдено цікаву форму естетичного виховання школярів. Визначальна її риса та, що діти не пасивні спостерігачі творчого процесу, а його учасники. Діють гуртки образотворчого мистецтва, народної кераміки, є великий хор, де разом співають діти й дорослі. Влаштовуються в школі свята «родинної» пісні — кожна родина співає своїх улюблених пісень. На фото: вчителька російської мови і літератури Гнідинської восьмирічки Раїса Олексіївна Майстренко із сином Юрієм та дочкою Наталкою. Сімейне це тріо завжди бере участь у шкільних святах народної пісні.

Фото Л. Добровольського.

наш насушний»; «Верба і калина – символ України»; «Ой не різ косу»; «Бджільництво – давнє українське ремесло» та багато інших.

«Бджільництво – давнє українське ремесло» - саме на цьому уроці я зупинилась окремо. Готувались з учнями довго. Запросили на урок бджоляра Білої-вана Миколу Спиридоновича, тоді майже єдиного пасічника.

В класі 42 учні, а гостей на урок прийшло 50. Клас (приміщення) найбільший у школі і ледве помістив усіх. Відкрили двері, щоб можна було хоч трохи вільно дихати.

Урок розпочався традиційно за усіма формами. Слово вчителя, виступи учнів: розповіді про бджоли, мед, вірші, прислів'я. Але всі чекали розповіді живого пасічника.

Надали йому слово. Енергійно, зі знанням справи чоловік почав, але зупинитися не міг.

Я розхвилювалась, бо у мене рамки уроку, де треба не дивитися на час.

Леонід Григорович, керівник Бориспільського методкабінету, ззаду заспокоює мене: мов, нехай виговориться чоловік. Ледве довела я той урок до кінця.

Вихованці Майстренко Р.О.

На власному транспорті на концерт шкільного хору.

Дивний то був день. Ще вчора немилосердно пражило сонце й змучені кияни з надією виглядали, чи була не з'явилася в небі дощова хмара, а сьогодні, саме тоді, коли ми зібралися до Гнідинської неповної середньої школи, аби сфотографувати до першого вересня учнів славної Малої академії народних мистецтв, погода мінялася щомиті. Ніби дражнила нас — то хмари обкладали півнеба, то визирало сліпуче сонце. «Аби не дощ», — думала я й шкодувала, що нема з нами чудодія з Карпат Михайла Нечая, котрий руками розганяє хмари. Люди кажуть, що на минулорічному фестивалі «Червона рута» він півтора тижні «тримав погоду». Ось про це...

Уроки народознавства так здружили наш колектив, що такої дружби, такої взаємодопомоги годі було десь шукати.

Пам'ятаю проводила урок про лелек.

Діти порахували всі лелечі гнізда в селі і навіть на лузі. Знайшли рушники з лелеками, картини — намальовані та вишиті, а що вже віршів, пісень, прислів'їв — годі і шукати.

Готує один учитель якийсь урок — всі вчителі, учні усіх класів щось знайшли і несуть, щоб допомогти учителю.

Готувала урок про калину. «Калина — символ України». Мої діти перерахували всі кущі калини в селі, а після того, як цей урок я провела по телевізору, до

мене приходили односельці, і говорили, що десь у своїй долині при городі посадили цілий калиновий гай.

Цей телевізійний урок наробив багато тоді галасу по всій Україні. Скільки було листів із подяками, скільки тоді до нас приїздило гостей!

Літом 2017 року ми з чоловіком поїхали в його рідне село на Полтавщині. Підійшла до нас жіночка, вона знала чоловіка. Виявилось, що вона вчителька української мови тих далеких часів.

Вона розповіла, який тоді піднявся бум у їх селі, районі після цього уроку.

Навіть на учительській конференції порушили це питання. Адже Полтавщина — серце України, а не

Учні Гнідинської школи, перша
ліворуч Наталка, дочка
Майстренко Р.О.

зуміли підняти на таку висоту свою рідну українську культуру. Гнідин випередив!

Звідки ж ми, гнідинські вчителі, брали сили і знання для своєї праці, для творчості, важко сказати. Мабуть, від української землі, свого роду!

Настільною книгою для нас була книга Василя Скуратівського «Берегиня», порадиниками і друзями були наші мудрі односельці, які багато-чого навчали нас.

**Майстренко Раїса Олексіївна, вчителька
російської мови та літератури
Гнідинської школи**

Урок народознавства, розроблений та проведений Майстренко Раїсою Олексіївною, вчителькою російської мови та літератури Гнідинської школи.

ЧЕРВОНА КАЛИНО, ЧОГО В ЛУЗИ ГНЕСЬЯ?

ХІД УРОКУ.

Учні грають на сопілка хмелодію пісні «Зацвіла в долині червона калина...» на слова Т. Шевченка.

Учитель.

Почула дівчина

І в білій свитині

З біленької хати

Вийшла погуляти

У гай на долину.

Коли я читаю ці рядки, мені здається, що написані вони про наше село. Бовоно і в долині, і в кучерявих галях з солов'ями, і з такими ж гарними дівчатами у вишитих сорочках, в пишних гронах калини.

Діти:

— На моїй вулиці аж 70 кущі вкаліни, тільки в саді-бібабусі—45 рослин.

— На моїй — 19.

— А в нас росте 23 кущі.

— А ми з татом посадили 6 кущів калини.

Учитель.

Але так, як ви оце розказуєте, на жаль, ведеться далеко не скрізь. Ось як пише В. Скуратівський у своїй книжці «Берегиня» (читаємо від слів: «Ще порівняно недавно...» до слів: «...калиновому гнізді», с. 75).

І це не тільки в місцевості, де народився Скуратівський, не шанують дерева та кущі. Нещодавно в одній школі нашого району готувалися до уроку народознавства, присвяченого калині. І нарахували кущів калини в селі — аж один. А в нас он скільки! Зважаючи на це, наше село як би ви назвали?

Стаття в журналі «Україна»

художнє, фольклорно-літературне відділення, відділення сопілярів, бандуристів, пасічників. Терці ці напрямки поглиблюють, вдосконалюватимуть майстерність учнів, аби не були вони дилетантами, котрі хапаються за все підряд, а ставали справжніми майстрами, відроджували забуті ремесла, воскрешали втрачені традиції, знаходили забуті пісні.

Вже не раз «Україна» писала про чудовий хор «Родина», де з'єдналися усі покоління гнідинів, де поруч із сивими бабусями співають чотирирічні й п'ятирічні школярята. І саме в цій природі, гадаю, сила «Родини». І село лком спокійно, без жодного пошуху дивиться, як їдуть курною личкою на велосипедах дівчатка керсетках та вишитих сорочках, розспівають на репетицію до школи. Такі картини вже стали буднями Родина. І, мабуть, саме тому так рідко й невтримно, долаючи всі перепони, твориться у цьому селі така національна школа, що бається вона передусім на власних, пільських традиціях. Це не просто українська школа, це школа села Родина, і сорочки, в які вбрані діти, це не худсалонівські вишиванки, гаптовані старовинними візерунками, збережені у скринях вишиванки мам і бабусь нинішніх дівчаток. І пісні, які співає «Родина», це не копіювання репертуару хору Ієнї Григорія Вєрьовки чи Черкського народного хору, а записане саме тут, у рідному селі.

Дехто може запитати, а чи не

й науковці, письменники й митці, котрі дбають про розвиток української національної школи й водночас прагнуть підготувати дітей з усіх традиційних дисциплін. Яка ще сільська школа має змогу навчати своїх учнів програмування на комп'ютерах однієї з найвідоміших у світі фірм? До речі, Гнідинська школа зовсім не випадково зробилася «обраницею долі». Наші земляки за океаном пильно стежать за тим, як відроджується українська школа, і кожен з гостей, хто побував у Малій академії, їхав із Гнідина окрилений. Кожен намагався бодай чимось допомогти «академікам» — чи то заповочю для гуртка вишивання, чи то фарбами й пензликми, чи літературою.

Роман Воронка, оглянувши музеї, побувавши на уроках і на заняттях різних відділень Академії, залишив у книзі відгуків такий запис: «Я бачив Україну, її майбутність, бачив це у Гнідинській національній школі. Честь вам усім і слава. Щастя вам, Боже!..»

Мабуть, люди, натхненні й окрилені прекрасною ідеєю, також робляться чудодіями. Валентина Василівна стала біля школи, пильно глянула в небо й сказала: «Дощу не буде!» А тоді хмари почали прозорішатися, танути, піднявся вітерець і за хвилину вже сяяло сонце.

Леся ВОРОНИНА
Фото Валерія ОРЛОВА

Діти:

— Калинове?

— Калинівка.

— Я думаю, що наші односельці з покоління в покоління передавали любов, повагу до красуні калини, відтак до рідного села, народу, рідної землі. Про це свідчать і вишивки, характерні для нашого села. І на рушниках, і на блузах горять червоні грона. Сподіваюся, що й ви збережете цю красу у своїй душі і передасте її своїм нащадкам, бо ж калина — найдавніший символ нашої України. Майже в усіх народів є улюблені рослини-символи. У нас на рушниках грона, кетяги, жарини калини. Візьміть у долині калинові ягідки. Що ви відчуваєте, коли тримаєте їх?

(Розповіді учнів).

Узагальнення вчителя.

— Ось ви й розповіли про значення калини — вона стала найяскравішим символом України, бо близька кожному з нас не тільки тим, що поряд з хатою, а й тим, що увійшла до кожного в душу, в свідомість.

Цей символ додавав сили, віри людині у найтяжчі години життєвих випробувань. Хома Хаєцький — один з Героїв роману Олеся Гончара «Прапорноносці» —

звичайний, подільський селянин, як промінчик, як пам'ять про рідну землю, беріг рушник з вишитим калиновим віттям «Метаючи ранці та речові мішки, Хома добувся, нарешті, і до свого власного майна. Стоячи на возі, він узяв свій мішок за гузиря, витрусив з нього скарби на ящики, став перебирати. Зміна білизна, бритва та помазок, пара халяв, відрізаних від зношених домашніх чобіт, та полотняний домотканий рушник.. Не важке Хомина майно, однак і йому немає місця на армійському возі. Важка навіть голка для солдата в поході!.. Взав гаптований рушник на руки, розгорнув, і гілляста калина зачервонілася до бійців далекими рідними краями, тьохнула вишитими соловейками.

- Патку мій, патку! Власними руками Явдошка ці узори виводила!.. Довго зберігав, а ниньки розлучатися маю... Не осуди, жінко, не осуди, любко! Пускаю твої вишивані соловейки на високі гори! Летить, коли вже на те пішло!..

— Не викидай, Хомо, — запротестували товариші. — Халяви кинь, а рушник залиш!

Хаєцький постояв якусь мить вагаючись і, нарешті, послухався ради. Згорнув свою барвисту пам'ятку, поклав до кишені».

Вчитель:

Дорожчим над усе був той калиновий рушник.

Коли я дивлюсь на калину, то згадую, що в мого дідуся біля хати зросло кілька кущів калини, але він любив найбільше один. Кущ цей був такий розкішний, пишний. Кожної весни до цього куща прилітав соловейко. Як же він співав! Дідусь, бувало, говорив: «Соловейко в поганих людей не поселиться. Він любить щирих, добрих». Тож запам'ятайте, що і калина розкішною і пишною буде тільки в добрих душею людей.

Калина оспівана і в народних піснях. Готуючись до уроку, ви збирали пісні про калину. Які це пісні?

Діти:

— « Ой, у лузі калина стояла...»

— « Калино-малино, чого в лузі стоїш...»

— « Ой, у лузі калина білим цвітом зацвіла».

Вчитель:

- Мені пригадується пісня «Ти скажи, скажи, калино, як попала ти сюда...». Її знає М. І. Ковбасна, учасниця нашого хору «Родина». Ми її попросимо заспівати.

«Ой, по морю хвиля грає,

Плеще синяя вода.

Ти скажи, скажи, калино,

Як попала ти сюда!

Якось ранньою весною

Гарний хлопець проїжджав.

Довго мною любувався,

А тоді з собою взяв.

Обіцяв: мене посадить

У вишневому саду.

Не довів мене та й кинув,

Думав, я не виросту.

Я й за землю учепилась,

Стала в корінь виростать

Та й назавжди залишилась

Одиною стоять.

Трактористи в полі орють.

*Члени Малої Академії народних мистецтв Гнідинської школи у Львові.
Серед учасників хору – дочка Майстренко Р.О. Наталка.*

Наталка, дочка Р.О.Майстренко, за бабусиною прядкою, 1987 рік

Рівно борозни кладуть.
Цвіт мій білий не ламають,
З-під калини воду п'ють».
(Записано в селі Гнідин).

Вчитель:

— Учасниця нашого хору «Родина» Параска Федотівна Донченко виконує колискову пісню про калину.

«Ой ти, коте рябку,
Та вимети хатку.
А ти, коте сірий,
Та вимети сіни,
А ти, котку рудю,
Та вимети грубу.
А ти, кішко, не ворчи,
Піди сміття винеси.
А ти, волохатий.
Біжи кругом хати.
Тільки, котку, не мурчи,
Дитиночки не збуди.
А ти, коте чорний,
Та сідай у човен,
Та й поїдеш на лужок,
Наламаєш квіточок
Забавляти діточок.
Поїдеш у долину
По червону калину
Забавляти дитину».
(Записано в селі Гнідин).

— У народі кажуть: «Милуйся калиною, коли цвіте, а дитиною, коли росте». У цьому афоризмові глибокий зміст. Його можна осягнути, коли вже самі будете батьками. І в калині, кажуть, матрина любов і мудрість. Про це пише Василь Скуратівський: «Немає вже мами, але є калина — мамина мудрість, мамине безсмертя».

Готуючись до уроку, ви підшукували матеріал про калину. Хто знає, чому цей кущ так називається?

(Діти розповідають легенди).

1) ...Колись давно Україну розоряли численні орди завойовників. Чоловіків вони вбивали, а жінок забирали в неволю. Одного разу на село, в якому

жила дуже гарна дівчина, напали татари. Помітив воєвода красуню і почав ловити, довго втікала дівчина і була б втекла, але зачепилася вона своїм червоним намистом за гілку дерева, і намистини розсипались по землі. У цю мить і наздогнав її воєвода.

Відтоді минув не один десяток літ, давно вмерла у неволі дівчина, але на тому місці, де розсипалось намисто, виріс кущ калини. З того часу калина росте на Україні.

2) Колись, дуже давно, прийшли війною на нашу землю греки. І рознеслася чулка, що поранено отруйною стрілою їхнього полкового, а хто вилікує, той одержить значну винагороду.

Поїхало безліч цілителів і знахарів, але ніхто не міг допомогти. Тоді до табору прийшла одна убога, але дуже вродлива дівчина. Вона зайшла до намету, де лежав хворий, але не вклонилася йому. Мечі охорони занеслися вже над її головою, але воєвода подав знак, і сторожа опустила зброю. Він запитав дівчину: «Чому ти не вклонилася мені? Я півсвіту завойовав, а ти мене не шануєш».

Дівчина відповіла:

— Ти прийшов на мою землю, ти маєш мені вклонитися. Тільки я можу тебе вилікувати, але на це ти повинен залишити нашу землю кров'ю написати, що ніколи сюди не прийдеш.

Воєвода сказав:

— Добре, але ти поїдеш разом зі мною.

Дівчина була на все згодна заради свого народу. Вона вилікувала його молочаєм і поїхала до Греції. Там вона стала царицею Панацеєю. Відтоді Греція ніколи не нападала на нашу землю.

А в Панацеї була сестра Калина. Прощаючись із сестрою, вона сказала:

— Сестро, твоїм ім'ям назву я оцю рослину, яка цвіте в наймальовничіших куточках нашої країни...

Вчитель:

— Готуючись до уроку, я знайшла вірш В. Косовського:

«Говорила мати:

— Не забудься, сину:

Вихованці Майстренко Р.О. у Київській філармонії, 1989 рік

На шкільному святі, серед учасників - діти Майстренко Раїси Олексіївни

Як збудуєш хату,
 Посади калину.
 Білий цвіт калини —
 Радість України,
 А вогнисті грона —
 Наша кров червона.
 Зоряна калина —
 І краса, і врода
 Нашої країни,
 Нашого народу,
 Пам'ятай же, сину,

Що сказала мати:
 Посади калину.
 В себе біля хати.
 Узагальнення вчителя.
 — Так, посадити й доглянути калину - нелегка справа. З калини завжди робили сопілки. Чому? Тому, що сопілки виходили голосними і співучими, але знову ж таки в руках тільки щедрих душею людей. Було таке повір'я: «Якщо зробити з калини сопілку, неодмінно в сім'ї з'явиться продовжувач роду — син. І тоді сопілка співає йому колискових пісень». Від дня народження й упродовж усього життя людина намагалась наблизити до себе безсмертний образ України — червону калину.

«БЛАГОДАТНІ ПОСІВИ ГНІДИНА ДАЛИ ЩЕДРІ СХОДИ. У РОЗКЛАДИ ЗАНЯТЬ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ, СЕРЕДНІХ СПЕЦІАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ І ВУЗІВ УВІЙШЛИ ТАКІ ПРЕДМЕТИ, ЯК ІСТОРІЯ УКРАЇНИ, НАРОДОЗНАВСТВО, РОДИННА ЕТНОПЕДАГОГІКА, УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР І ЕТНОГРАФІЯ, КРАЄЗНАВСТВО, НАРОДНІ РЕМЕСЛА І ПРОМИСЛИ, ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ, УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО, ТРАДИЦІЙНІ НАРОДНІ СВЯТА Й ОБРЯДИ В УКРАЇНІ ТОЩО. ЗУСИЛЛЯМИ НАУКОВЦІВ ТА ВЧИТЕЛІВ РОЗРОБЛЕНА Й ПРЕДСТАВЛЕНА НА ОБГОВОРЕННЯ ШИРОКОЇ ГРОМАДСЬКОСТІ НИЗКА ПРОЕКТІВ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ. БЕЗ ПЕРЕБІЛЬШЕННЯ МОЖНА СКАЗАТИ, ЩО 90-ТІ РОКИ ХХ СТ. УВІЙДУТЬ В ІСТОРІЮ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ ЯК ЕПОХА РЕНЕСАНСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ».

Алла Кочубей, кандидат педагогічних наук

**Золотарьова Алла
Володимирівна**

«Роки летять мов зорепад...», - і я, подумки повертаючись до минулого, відверто радію: доля була щедрою до мене! Скільки гарних вчителів у загальноосвітній та музичній школах курортного Бердянська, Запорізькому музичному училищі, Київській консерваторії, аспірантурі київського Інституту педагогіки; скільки позитивних емоцій від роботи хормейстером у Харківському театрі опери та балету, від творчого спілкування з колегами по педагогічній діяльності, яка, до речі, розпочиналась у мальовничому селищі Гнідин навесні 1985 року. Отже, згадую мої перші враження від нового, тоді, здавалося, тимчасового місця роботи, з величезним задоволенням... Затишне подвір'я зустріло мене галасливим щебетом дівчорі. Закінчувалась весела перерва, черговий учень із шкільним дзвоником лунко запросив всіх на черговий урок.

Незабаром відбулось знайомство з педагогічним колективом. Привітні обличчя вчителів та велика кількість просторих вікон робила вчительську схожою на справжню світлицю, де ми могли спілкуватись, перевіряти зошити, просто відпочивати під час дружньої бесіди. Підбір вчителів виявився унікальним: випадкових не було! Тільки найдосвідченіші, найщиріші, найкреативніші. Згодом, під час проведення загальношкільних та класних вечорів, святкових лінійок, незабутніх зустрічей із редакційною бригадою дитячого «Барвінку», я пересвідчилась - мене оточують надзвичайні люди. Працювали легко й натхненно, підтримка та взаєморозуміння були максимальними!

Репетиції шкільного хору завжди були особливою подією, адже, разом із дітьми їх відвідувала неймовірна шанувальниця співу - Валентина Василівна. Вона тихенько сиділа біля вчительського столу і «світлалась» від щастя, бо учнівська творчість в школі була однією з першорядних справ. Інструменти для духового оркестру, комплект музичних платівок за Програмою Дмитра Кабалевського (на той час їх мала навіть не кожна столична школа!), пристойні і завжди настроєні піаніно, неперевершений ансамбль сопілкарів, створений моєю талановитою наступницею та ще безліч цікавих, іноді ексклюзив-

І ЗАСПІВАЛА ШКОЛА

Піднявшись по східцях охайного ганку, я опинилась у невеличкому холі, прикрашеному вишуканою композицією з ніжного барвінку. Вразила ідеальна чистота побілених стін та пофарбованої підлоги. Школа виглядала наче писанка у передсвяткові пасхальні дні. Великий стенд розповідав про досягнення у роботі Малої академії наук (і тут гнідинці були одними з перших!) Декілька кроків ліворуч, і, постукавши в двері невеличкого, але, як з'ясувалось потім, симпатичного кабінету, я почула по-діловому стримане і привітне: «Заходьте!» Ще не одне десятиліття потому звучатиме цей голос в кабінетах різного рівня, але завжди в ньому були щира повага до кожного відвідувача та незгасаючий оптимізм мого першого педагогічного керівника, директора Гнідинської школи - Валентини Василівни Стрілько.

них гуртків були створені для гнідинської дівчорі завдяки піклуванням нашої Валентини Василівни.

Так, в економічному, політичному, ідеологічному сенсі, то були нелегкі часи реорганізації всіх галузей господарства та освіти. Зокрема, перехід на навчання дітей із 6-річного віку передбачав пошук нових підходів і новаторських рішень. У зв'язку з цим, згадуються перші шестирічні першокласки, яких ми, вчителі, так чекали і про яких так піклувались. Щоб полегшити їх перші роки навчання, Валентина Василівна, із характерною для неї рішучістю, ввела скорочені, 35-хвилинні уроки, запропонувала, детально ознайомившись із психологічно-віковими особливостями розвитку кожної дитини, розподілити малих школярів на класи із відповідним рівнем навантаження. До речі, її молодша донечка, дуже скромна та надзвичайно сором'язлива дівчинка, навчалася в класі саме III-го рівня, що допомогло їй згодом, після проходження періоду повільної (природної) шкільної адаптації, стати однією із кращих випускниць школи та отримати блискучу освіту в одному з провідних вищих закладів України. На жаль, сьогодні, директори, вчителі та батьки шестирічок недостатньо враховують рівень готовності дітей до шкільного навчання, багато хто з них не погоджується з визначною роллю естетичного виховання у

Урок сольфеджіо (філія джазової школи при українському колежі ім. В.О.Сухомлинського), 2013 рік

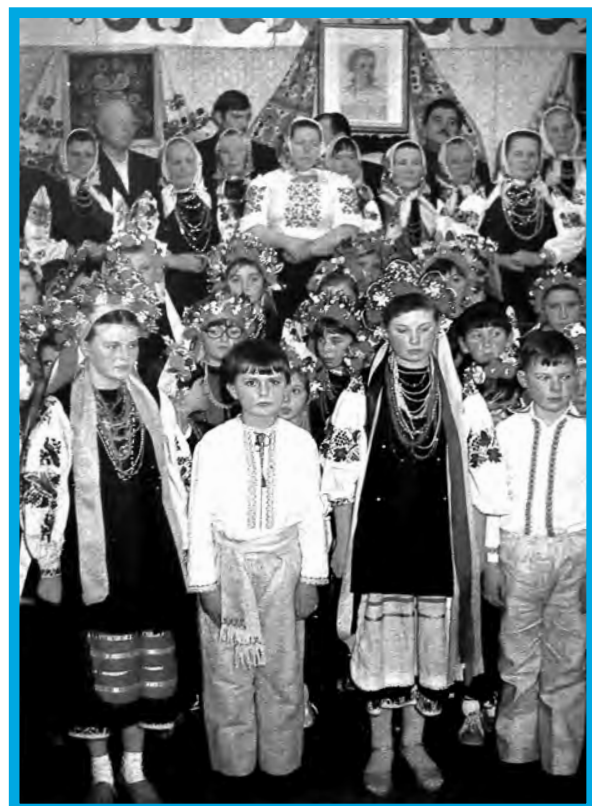
формуванні творчого потенціалу учнів - запоруки їх успіху в майбутньому, дорослому житті.

Роки летять мов зорепад, і, згадуючи минуле, я з радістю констатую: доля була щедрою до мене. Завдяки зустрічі зі справжніми особистостями, такими як Валентина Василівна, життя стає більш повноцінним і, мабуть, не даремним. Сучасний Гнідин, який сьогодні перетворився на елітне столичне селище, може подякувати пані Стрілько за неоціненний внесок в його розбудову. Нова, сучасна красуня - 11-річна школа, яка з'явилась завдяки її мудрості, наполегливості, терпінню і особливому, «стрільковському» оптимізму, є яскравим свідченням її надзвичайних організаторських можливостей та здібностей талановитого керівника!

Доля, по-своєму віддячила Валентині Василівні за її трудовий подвиг, давши можливість успішно працювати на різних посадах районного та вищого державного рівня. Але основна ланка її добротворення завжди буде пов'язана з найгуманнішою професією людства - ПЕДАГОГІКОЮ!

Дякую Вам за це, шановна колего! Низький уклін та мої найщиріші побажання: сил, наснаги, здоров'я та нових творчих успіхів!

Золотарьова Алла Володимирівна,
вчителька музики Гнідинської школи.

Вихованці Золотарьової Алли Володимирівни із Гнідинської школи на сторінках журналу «Соціалістична культура»

Маринченко Ольга Гнатівна

НАШ ТВОРЧИЙ ПОЧЕРК

З Валентиною Василівною звела мене доля у далекому 1974 році, у Гнідинській восьмирічній школі. Я приїхала працювати за направленням після закінчення Ржищівського педучилища. А Валентина Василівна уже працювала там піонервожатою та вчителем української мови та літератури. Під її керівництвом піонерська дружина Гнідинської школи була однією з кращих в районі. А так як я працювала вихователем групи продовженого дня, то моїм основним обов'язком було виховання дітей. Отут і

став мені в пригоді досвід Валентини Василівни, яка щедро ділилася ним, давала мудрі поради, як організувати той чи інший захід. А заходів було багато. В Радянському Союзі всі свята обов'язково треба було відзначати. У нашому селі не було клубу, то багато заходів проходила в селі Вишеньки. Пам'ятаю, як проводили свято «Догорає осінь свіча», то Валентина Василівна сама розробила сценарій цього свята та з Василем Гнатовичем була ведучою цього вечора. І який був вечір!

Після закінчення Київського державного університету Валентина Василівна працювала в школі заступником директора школи, а через певний час вона очолила школу як директор. Змінювався педагогічний колектив школи. На місце вчителів пенсіонерів прийшли молоді, енергійні колеги. Отоді і завирувало шкільне життя. Якщо до цього часу ми проводили обмін педагогічним досвідом між собою, як кажуть «варилися у власному соці», то під керівництвом Валентини Василівни почали виїздити з району за педагогічним досвідом - їздили в інші школи запрошували вчителів на свої уроки. Об'їздили район - почали вивчати педагогічний досвід області. А після цього почали налагоджувати зв'язки з іншими республіками колишнього Радянського Союзу. Наші вчителі побували на уроках педагога в Амонашвілі (Грузія) Лисенкової (Ленінград), були на уроках у Московських вчителів. Все те краще, що бачили у них, по приїзді робили в себе. В цей же час в школі працює група талановитих вчителів Дремлюга Г.Ю. поетеса Кирпа Галина. за ініціативою Валентини Стрілько почали створювати новий підруч-

ник з етики Андрійкова книжка. Це був підручник по вихованню і культури поведінки. В той час такий предмет не вивчали в жодній школі України. Приємно було зустрітися з цим підручником через пару десятків років у одній з Ворзельській школі Київської області. Відпочивала в санаторії, а поруч була школа. Не могла стриматись, щоб не зайти. Ось там в кабінетах початкових класів, як давній знайомий зустрівся підручник «Андрійкова книжка». Всі вчителі були вдячні за цю цікаву та корисну книжку. Гнідинська школа стала однією з кращих в районі, а згодом - в Україні. Ми отримували призові місця та нагороди. А як гарно проводили дозвілля!

Регулярно театр імені Франка був постійним місцем відпочинку нашого колективу, відвідували театр опери та балету, їздили на різні екскурсії по Україні і навіть по Радянському Союзу, скрізь організатором всього була Валентина Стрілько, наш лідер - директор.

Маринченко Ольга Гнатівна, вчителька початкових класів Гнідинської школи

Маринченко Ольга Гнатівна на шкільному святі, 2010 рік

МОЇ УРОКИ ЕТИКИ

Дзвінок від Валентини Василівни був несподіваним і застав мене посеред шумного середмістя Києва, неподалік від театру Опери і балету. Я розмовляла з Валентиною Василівною і дивилася на величну і помпезну історичну будівлю театру, віяв свіжий весняний вітерець, і він мені нагадав вітер тих перемін(як це не банально звучить), які охопили тоді нашу педагогічну спільноту, зокрема, і нашу школу.

Кінець 80-х, 90-ті роки. Розчарування в славнозвісній перебудові, надії на нові ідеї самостійності держави, ідеї українізації України почали впливати на нашу стару, закамянілу систему освіти. Ця стара гора наче почала рухатись знизу, зсередини, оживати.

Валентина Василівна надихала. Ідеї фонтанували, їх було багато, різних. Експериментували. Згідно до нового законодавства, до школи пішли шестилітки. У мене був перший набір шестирічних діток до першого класу. Вони ще такі маленькі, але водночас творчі, здібні, сприйнятливі. Це були вже «нові» діти, нового покоління, сміливіші, впевнені. Як завжди, читали, рахували, але якось легко. Відчувалось, що цього замало, хотілося «достукатися» глибше, до душі маленької дитини, а не тільки керувати її розумом і давати знання. Тому, мабуть, і виникла ідея «Андрійкової книжки», про такого ж 6-річного хлопчика Андрійка, як вони, ці маленькі школярки, і його

родину. Згадую перші речення з книжечки про те, що Андрійкові 6 років, а його сестричці «три роки». І ці слова «три роки» були такі українські, зовсім прості, але такі незвичні «роки» для мови того часу.

Звідки взялась ідея створення цієї книги, чому саме «Андрійко» і т.д., я не маю ні найменшого уявлення. Але разом з цим хлопчиком і його родиною ми «прожили» кілька років початкової школи. Урок так і називали «Андрійкова книжка». Цей вигаданий персонаж чиєїсь творчої уяви став справжнім другом моїх вихованців: розказував про свою родину, своє життя, свої проблеми, ситуації, думки, мрії, сумніви, про свою Україну, велику й малу, й про своє село-багато-багато.

Ідея чудова, посібник є. Але матеріалів для вчителя замало. І я, молода вчителька, яка вела свій перший «перший» клас, мала «дописувати» цей посібник, розробляти уроки, добирати матеріали, додумувати

Кривошей (Ващенко) Елеонора Григорівна (друга ліворуч на весіллі у своїй подрузі)

ідеї. Ми «ходили» разом з Андрійком в театр, і на дні народження, «їздили» в транспорті, «обідали» з його родиною, ми вчилися разом з нашим маленьким другом чемно вітатися і прощатися, дякувати і бути вдячними, дружити, любити, поважати, жартувати, бути людяними і добрими.

Це було виховання нового маленького українця, людини, яку навчали етикету, людини, яка знала історію свого краю (а не КПРС), свого села. Ми склали маленьке родовідне «дерево» наших родин, ми вивчали історію своєї «маленької» батьківщини, ходили вулицями й вуличками села, дізнавалися легенди про походження назв «кутків» нашого села. І разом «писали» книгу про Андрійка, який зростав, ставав дорослішим, свідомим українцем.

Вже трохи пізніше ці уроки «Андрійкової книжки», наш досвід та напрацювання, якісь ідеї та педагогічні знахідки ввійшли до методичного

посібника, який став додатком-помічником для вчителів, які готові були працювати над змістом нової української освіти. Проводили «відкриті» уроки, семінари, обговорення, обмінювалися думками та досвідом. Потім, як мені згадується, з'явився предмет в середній школі, який називався «народознавство». І чомусь мені так здається, що виросла ця ідея з «Андрійкової книжки»: шестирічний Андрійко «підріс» і став цікавитися своїм українським корінням, історією свого народу, звичаями, традиціями. Але це вже зовсім інша історія.

А ким стали, якими виросли маленькі друзі Андрійка? Думаю, що якщо хорошими, чесними людьми, це вже немало. Бо тільки чесна нація може збудувати чесну державу.

**Кривошей (Ващенко) Елеонора Григорівна,
вчителька початкових класів Гнідинської школи**

Столиця Литва — Рига

Дзвінок від Валентини Василівни був несподіваним і застав мене посеред шумного середмістя Києва, неподалік від театру Опери і балету. Я розмовляла з Валентиною Василівною і дивилася на величну

В 90-ті роки Україна переживала великі політичні потрясіння, потрясіння переживали звичайні люди. Не було грошей, а головне перспектив, віри в майбутнє. Та не всі впадали в такий відчай, Валентина Стрілько директор Гнідинської школи в славному Гнідині думала про майбутнє освіти в Україні, а найперше в своїй школі. Вона прагнула подивитись, де хто застосовує нові педагогічні методи до відмінні від радянської системи освіти і вихованню. За власною ініціативою вона організувала поїздку до педагогів Латвії. Це була одна з перших країн яка відокремилась від Радянського Союзу. В цю поїздку вона запросила і мене як кращого вчителя біології району. Так я познайомилась з чудовою людиною, талановитим керівником і досвідченим педагогом Стрілько Валентиною Василівною.

В Прибалтиці на той час було введено в навчальну програму новий предмет охорона природи та екологія, Валентина Стрілько хотіла, щоб питанню охорони природи в школі приділяли набагато більше уваги, щоб і в наших

ВІДРЯДЖЕННЯ ДО ПРИБАЛТИКИ

і помпезну історичну будівлю театру, віяв свіжий весняний вітерець, і він мені нагадав вітер тих перемін(як це не банально звучить), які охопили тоді нашу педагогічну спільноту, зокрема, і нашу школу.

освітніх закладах з'явився новий предмет екологія. І завдяки її зусиллям дійсно такий предмет з'явився в розкладі. В Латвії ми були тиждень. Він був дуже насиченим. Щодня ми відвідували різні школи. Спілкувались з колегами, обмінювались досвідом. До речі, відвідували різні уроки: з мови, літератури, математики, біології, адже можна тисячу разів прочитати методичні рекомендації для уроків, але коли ти бачиш, як працюють колеги з інших країн, це має величезне значення для твого педагогічного досвіду. Всі ці надбання Валентна Стрілько намагалася використати та застосувати в своїй маленькій, але вже відомій на всю країну школі. Її педагогічний колектив завжди був на крок попереду від інших педагогічних колективів України.

Крім педагогічної діяльності ми відвідували різні музеї, виставки та кінотеатри. Скрізь де, б ми з'являлись, нас зустрічали як рідних та близьких людей.

Митяй Галина Василівна, вчителька Вишенської середньої школи

Митяй Галини Василівни із своїми вихованцями (перша ліворуч у першому ряду)

Урок екології Митяй Галини Василівни для своїх вихованців на Шацьких озерах

Шевченко Катерина Михайлівна

НАЙКРАЩІ РОКИ МОГО ЖИТТЯ

Останній час я довго перебувала в лікарні. Подумки згадувала своє життя і виділяла найбільш яскраві моменти. Ними були вісімдесяти роки минулого століття, коли Гнідинська школа, де мені випало щастя працювати, гриміла на всю Україну, на весь Радянський Союз. Пригадую, як після чергової серпневої учительської конференції я підійшла до директора нашої школи Валентини Ва-

силівни Стрілько і запитала: «Чому багато шкіл та вчителів Бориспільського району нагороджують або якимось відзначають їхню роботу, а за Гнідинську школу не згадують?» Вона уважно подивилась на мене і сказала: «Скоро прийде час, коли за роботу нашого педагогічного колективу заговорить вся Україна. За нами підуть багато вчителів. А нагороди – то не головне!».

Саме так і трапилось. Ми працювали по-новому, так, що справді до Гнідинської школи почали приїздити сотні вчителів. Їх приваблював український зміст освіти, який ми надавали дітям.

Ніхто із гостей не повертався додому із порожніми руками. За вказівкою Валентини Василівни, я, як бібліотекар, видавала приїжджим вчителям різну літературу по історії України, книгу Василя Скуратівського «Берегиня», методичні посібники з досвіду роботи Гнідинської школи, навчальні програми з різних предметів, які були розроблені вчителями нашої школи. Про досвід роботи Гнідинської школи часто писали в педагогічній пресі, показували по телебаченню, наші діти та вчителі виступали по радіо.

Цікавою була не тільки педагогічна творчість, а й відпочинок вчителів. Пам'ятаю, як ми їздили в Канів на могилу Тараса Шевченка. Добирались до Київського річкового порту на вантажному автомобілі, бо транспорт тоді ходив рідко. Ледь не запізнились на пароплав. Та й назад до Гнідина добирались з пригодами на попутному транспорті.

Пам'ятаю була поїздка до Новгороду, багато історичних пам'яток ми там відвідали. Літали туди й назад літаком і в поїзді брали участь майже всі вчителі з Гнідина. А як ми там співали українських пісень в готелі, де жили! Всі думали, що приїхав у Новгород якийсь хоролий ансамбль. Одна з працівників готелю навіть запитала, коли і де буде концерт, хотіла прийти послухати нас.

З дітьми я їздила на екскурсію в Білорусію, в Литву та Болгарію та багато інших місць.

Все, що ми робили в школі, освячували великою любов'ю до України.

На схилі свого життя дякую долі, що подарувала мені щастя працювати в Гнідинській школі, дякую всім колегам-вчителям, без спілкування з якими мій педагогічний шлях був би безбарвним і не таким ефективним та багатограним.

**Шевченко Катерина Михайлівна, бібліотекар,
вчителька групи продовженого
дня Гнідинської школи**

Шевченко Катерина Михайлівна із своїми вихованцями в Державному музеї історії Великої Вітчизняної війни

Шевченко Катерина Михайлівна із своїми вихованцями у Білорусії

Прядко Любов Василівна із своїми колегами (крайня праворуч), 2015 рік

Поріг Гнідинської восьмирічної школи я вперше переступила у серпні 1989 року, коли прийшла влаштовуватися на роботу. Мене у дверях обігнала молода учителька, яка поспішала на нараду. Це була Елла Григорівна Кривошей, з якою потім ми товаришували багато років. Народа почалася, тож, мені довелося чекати директора у фойє. Саме тоді вперше побачила картини Івана Марчука, вони демонструвалися у школі. На зустрічі з директором Валентиною Василівною Стрілько говорили про

Мала академія народних мистецтв: писанкарство, народна кераміка, витинанки, сопілка, бандура, хор, лозоплетіння і ще багато напрямів народного мистецтва вивчали гнідинські дітлахи. А скільки роботи було проведено у шкільному музеї «Берегиня». А скільки делегацій із різних куточків України побували у нас. Інколи люди навіть спали на спортивних матах, бо приїхали переймати досвід. Це стимулювало, хотілося бути ще кращими, пишатися своїми здобутками, колективом, учнями, селом.

Пам'ятаю, що тоді наші педагоги багато працювали над створенням нових підручників, а я возила друковані матеріали до Львова, до пані Ірини Калинець. Ще до нас приїздили меценати із США і Канади. Найбільше вразив приїзд Мар'яна Коця з дружиною. Пригадую, скільки книжок привозили і надсилали тоді до бібліотеки меценати... Коли у 1994 році на четвертому курсі істфаку мені довелося писати курсову роботу на новоствореній кафедрі історії України, я вибрала тему Голодомору. Під час роботи над курсовою, використовувала тематичну літературу із шкільних фондів. Викладачі кафедри були дуже здивовані, що сільська шкільна бібліотека має такі книги, адже, дослідження Роберта Конквеста і його книга «Жнива скорботи» були тоді справжнім дефіцитом.

ЗА ПОРОГОМ ШКОЛИ

українські традиції і обряди. Мабуть тому мене взяли на роботу у Гнідинську восьмирічну національну школу, над якою я вперше побачила жовто-блакитний прапор. Призначили мене, шістнадцятирічну, на посаду старшої піонервожатої. Правду кажучи, піонерсько-комсомольськими справами у школі я тоді практично не займалася, за що регулярно «отримувала по шапці» на планових нарадах у районі. О, тоді наш колектив працював над куди цікавішими справами.

Коли ж у школі з'явився ксерокс – це була справжня дивина на все село і район. Як же я пишалася тим, що освоїла таку техніку.

Свят, зустрічей, виховних заходів проводили дуже багато. Концерти, фестивалі, поїздки, всього не перерахувати. Особливо запам'яталося відтворення обряду весілля, записаного у Гнідині, який ми відновили на прохання японського телебачення. Японці зафільмували дійство і показували на своїй батьківщині.

Багато часу минуло. Звичайно, є що згадати: і справи, і події, і враження, і людей, з якими працював, спілкувався, дружив. Все, що умію робити сьогодні, навчили мене мої колеги, учителі Гнідинської школи. Валентина Василівна Стрілько, Людмила В'ячеславівна Мальцева, Тамара Сергіївна Кондратенко, Катерина Михайлівна Шевченко, Раїса Олексіївна Майстренко, Ольга Яківна Ремінь, Василь Іванович Галатенко – Ви всі були для мене наставниками, радо ділилися досвідом, уміннями, мудрістю. Дякую Вам щиро!

Любов Прядко, заступник директора з виховної роботи Гнідинської школи імені Петра Яцика

Прядко Л. В. із своїми вихованцями

Прядко Любов Василівна ведуча заходу пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 років, 2016 рік

Коваль-Ремінь Ольга Яківна

МОЇ УРОКИ НАРОДОЗНАВСТВА

Роки летять, як бистрі води., їх не повернути назад... Я давно на пенсії, 19 років вже, але згадую серпень 1967 року. Отримавши направлення після Київського педінституту, їду в Гнідинську восьмирічну школу вчителем фізики й математики.

Мріяла повернутись в своє рідне село, але не судилось. У 1964 році моє село і багато сіл Вище-Дубечанського району Київської області опинись на дні Київського моря. Людей переселили в різні місця.

Гнідин нагадав мені рідне село: так же розташоване недалеко від Дніпра, в село з їжджаєм з гори, озеро, луки, ліс, мальовнича природа. Люди такі ж добрі, прості, доброзичливі.

Директором школи була Борисенко Ганна Степанівна. Колектив прийняв мене, як рідну. Так і залишилась працювати і жити у Гнідині. Директори за різними обставинами мінялись, мінялась і школа.

Особливо великі зміни відбулись у школі, коли директором стала Валентина Василівна Стрілько.

Вона пропонувала весь час щось нове, щоб докорінно змінити виховну і навчальну роботу. Педколектив підтримував її.

Коли вчителі почитали і обговорили книжку Василя Скуратівського «Берегиня», то вирішили на педраді взяти за основу у виховній роботі.

Роботу колективу Валентина Василівна спрямувала так, щоб відтворити і зберегти українські народні звичаї і традиції, щоб діти пам'ятали і не забували, що вони українці. Такими були уроки народознавства. Такі уроки проводили тоді тільки в нашій школі, ніби в Україні в інших школах їх не було.

Я була класним керівником і теж проводила такі уроки: «Хліб усьому голова», «Без верби й калини немає України», «Роде наш красний», «Ой не ріж косу» та інші.

На уроки запрошували жителів села, які розповідали про традиції села. Ми організовували виставки дитячих малюнків, вироби з глини, з лози, вишивки, приносили на уроки рушники, співали народні пісні та інше. Уроки були відкриті.

До нас приїздили в школу з різних шкіл району, Київської області і навіть других областей України. Бувало, що по 30 учителів сиділи на цих уроках. Цікавими були зустрічі з артистами і співачкою Ніною Матвієнко, гумористом Анатолієм Паламаренком, письменником Дмитром Чередниченком і іншими. Такі уроки стали проводити і в інших школах за нашим прикладом.

На території старої школи стояв фундамент нової школи, але говорили, що село неперспективне і коштів держава не виділила на будівництво.

Валентина Василівна приклала багато зусиль, щоб добудувати цю школу. Старе приміщення школи не вмещувало всіх учнів, було тісно.

Силами батьків, вчителів, учнів добудували школу і перейшли в нове приміщення.

Учні кожного класу озеленювали своє приміщення. Були організовані змагання, чий клас кращий і кра-

Ремінь Ольга Яківна веде урок математики

сивіший. Учні з любов'ю старались оформити свій клас найкращими квітучими вазонами. Школа була як ботанічний сад.

А весною на території подвір'я кожен клас мав свою клумбу, і учні на ній висаджували та доглядали квіти. Літом і восени на подвір'ї цвіли сальвії, айстри, чорнобривці, майори. І своїм учням, і всім, хто приходив і приїжджав до школи, було приємно дивитись на таку красу.

Вся робота проводилась так у школі, що учні не були пасивними, а активними творцями всього нового, вони під нашим керівництвом ставали українським народом.

Ремінь (Коваль) Ольга Яківна, вчителька математики і фізики Гнідинської школи.

Урок народознавства, розроблений та проведений Ремінь (Коваль) Ольгою Яківною, вчителькою математики і фізики Гнідинської школи.

«ІЗ СЕМИ КРИНИЦЬ ВОДИЦЯ

Обладнання: фотографії криниць, дитячі малюнки, вишиті рушники, грамзапис пісні «Ой глибокий коло-

дязь...», ілюстрації з книжок, коромисло.

На дошці вислів:

«Скільки криниць на землі, стільки й зір на небозводі.

Як падає долі небесниця, знайте: десь замутилося джерело.

Щоб не згасали зірки, оберігайте живі криниці».

(З легенди).

Учитель:

читає початок розділу «Із семи криниць водиця»:

— Коли читаєш ці рядки, на думку спливають слова із вірша:

«Я воду п'ю із того джерела,

В яким наснага трепетна й цілюща.

З кринички, що край нашого села,

Живе з віків, мов пам'ять невмируща.»

Криниці. З якою любов'ю оспівано їх у піснях, возвеличено в легендах. Слова з романтичної легенди про зорю-криницю стануть епіграфом до нашого уроку (прочитати). Хочу, щоб ці слова глибоко запали

Ремінь Ольга Яківна із своїми вихованцями

у ваші серця. Мова в нас сьогодні про історію виникнення криниці. Ми дізнаємося, як копали колодязі, почуємо цікаві легенди про них.

Як же виникли криниці? Ось як про це пише Василь Скуратівський у своїй поетичній книжці «Берегиня». (Учень читає с. 225).

Ми вже читали на початку уроку про неперевершеного колодязника Сидора П'ятип'ятницю. А неперевершеним він був тому, що вмів виявити підземні джерела, як ніхто інший. Послухайте про один з них. (Учень читає уривок з «Берегині» про лозошукування, с. 219).

Виявляється, таким методом виявляли підземні джерела ще п'ять ро-ків тому. У книзі багато розповідається про «лозошукачів» не тільки з нашої країни, а й про тих, які живуть за кордоном. Дома ви прочитаете про це самі.

А ми поговоримо ще про інші методи виявлення підземних джерел (учень читає с. 222).

Колодязі, як правило, копали толокою. Іноді всім селом, бо одній людині це було не під силу. На толоку сходилися цілими родинами, виконували цю роботу безкоштовно. У поемі Т. Г. Шевченка «Москалева криниця» читаємо:

Та й викопав при долині
Глибоку криницю,
(Не сам один, толокою
йому помагали,
й добрі люди приходили
криницю копати).

Як бачите, викопати криницю було нелегко. Але вода—це життя. Мабуть, через те з давніх-давен у багатьох народів з особливою ретельністю охороняли джерела, вважаючи їх святими місцями.

Поклонялися воді і наші предки. До нас дійшов цікавий обряд викликання дощу під час засухи. Колодязь у ньому відігравав особливу роль.

Заклинання дощу (Полісся).

У слов'ян існували уявлення про взаємозв'язок підземних і небесних вод. Криниця — символ підземних вод.

Обряд викликання дощу був відомий майже всім народам. Біля колодязя в обряді закликання дощу виконували такі дії:

моління;

обгороджування її;

закопування дерев'яного хреста біля колодязя і обливання криничною водою;

розмішування води в криниці, биття палками;

вкидання різноманітних предметів;

голосіння за утоплеником біля криниці;

жертвоприношення біля криниці.

Під час засухи в колодязь вкидали мак, зерна льону, пшениці, жита, горох, капусту, часник, цибулю, сіль, хліб, борщ, квіти; гроші; освячену воду. Найчастіше ж мак: велика кількість макових зерен мала викликати великий дощ. Мак і горох - густий і краплистий дощ. Виконували обряд дівчатка (обов'язково гарної поведінки), часто дівчинка-сирота.

Викрадали в сусідів з печей борщ з горщиком, несли в поле, вкидали в колодязь, щоб сусід плакав, щоб був дощ.

«Іди, іди, дощику,

Зварю тобі борщику

В полив'янім горщику.

і т.д.

Густий борщ — густий дощ.»

У Гнідині під час засухи в будь-яку неділю з церкви процесія направлялась до криниці. Чоловіки несли хрест, корогви, прикрашені рушниками. Біля колодязя читали молитви, півча співала церковні пісні, святити воду. Частіше ходили на жито. (Записано в с. Гнідин від Надії Андріївни Лазаренко).

З криницями, їх назвами пов'язане багато легенд. Давайте разом пригадаємо легенду про Білу криницю.

А скільки пісень про криниці! Послухайте одну з них, пригадайте, які ви ще знаєте. (Грамзапис пісні «Ой глибокий колодязь» у виконанні Ніни Матвієнко). Впізнали, хто співав? В яких піснях ще згадується криниця? Про що йдеться в них? Так, усі ці пісні про кохання.

Пісні дійшли до нас з давніх часів. Криниця виступила символом любові. Через те й оспівуються зустрічі хлопця і дівчини біля криниці. А як часто зустрічаються слова «копати криниченьку»? Це символ, який означав символ дівочої честі, незайманості, чистоти. Кохання в народному розумінні має бути чистим, як вода з криниці.

А які прислів'я про криницю ви знаєте? (Учні відповідають).

Є ще й загадки. Спробуйте їх відгадати (зачитує).

З криницею пов'язано багато повір'їв. Пригадайте відомі вам.

Люди не тільки возвеличували криниці в піснях, а й старалися їх як-найкраще оздобити, прикрасити.

Здавна в Україні існувало кілька типів оздоблення колодязів (див.: «Берегиня», с. 225).

У народі казали: «—Яка криниця - такий і господар».

У Гнідині, взагалі на Бориспільщині, переважають артезіанські (пробивні) колодязі, хоча ще подекуди збереглися й копані.

Гарно оздоблені криниці у нашому селі — справа рук чудового майстра А. О. Набоченка. Така гарна криниця є на вул. Шевченка. Кажуть, що вода в ній була дуже смачна. Та, на жаль, забули про неї люди. Заросла вона бур'яном, почорніла від дощів. Думаю, варто б урятувати цю криницю: вирвати бур'ян навколо неї, посадити куц каліни. Дорослі допоможуть її почистити. Якщо ми зробимо цю добру справу, то, думаю, кожен з нас відчує ту радість, що й ліричний герой вірша, який ви зараз почуєте.

(Читає вірш Степана Жупанина «Криниця»).

Цим віршем ми й закінчимо наш урок»

ЛЮБИМИЙ УРОК НАРОДНИХ ІГОР

Черниш Галина Федорівна

У вісімдесяті роки минулого століття у Гнідинській школі було започатковано багато нового і цікавого. В початкових класах з'явився цілий ряд уроків, яких не було в жодній школі України. Уроки гарної поведінки, української пісні, театр, шахи, народні ігри та інше. Та найбільше я любила проводити урок народних ігор. Навчальна програма цього предмета базувалась на основі книги Володимира Верховинця «Весняночка»,

в якій він зібрав дитячі народні ігри по кожній порі року. Тут ми знайшли все потрібне для таких уроків: опис гри, нотний музичний супровід до них, слова, навіть схеми розміщення та руху гравців. Це був справжній підручник, справжня знахідка для нас, педагогів. Безперечно ми доповнили програму іграми, записаними в нашому селі Гнідин. Діти залюбки гралися в ігри на кожному уроці.

Посеред шкільного подвір'я, взявшись за руки, дівчата водили «Кривий танок». Він і насправді відповідав своїй назві – петляв, звивався, неначе крутий лісовий струмочок.

Дівчата ходили, наспівуючи розлогу мелодію:

«А в кривого танцю

Та не введем кінця!

Треба його та виводить

Лад та йому знаходить.»

А ще діти дуже любили гратися у «Подояночку». Вони співали:

«Десь тут була подояночка,

Десь тут була молодесенька.

Тут вона сіла,

Тут вона впала,

До землі припала,

Сім літ не вмивалась,

Бо води не мала.

Ой устань, устань, подояночко,

Протри очки, як ті шкляночки,

Та берися в бочки

Скачи по дівоцьки!»

Дівчина, яка була подоляночкою, підводила голову, протирала кулачками очі, як того вимагали, потім вставала, ставила руки в боки і пританцьовувала. Це була любима гра дітей. Вони грали в неї не тільки на уроках, а й на перервах.

Діти вивчали багато народних ігор весняних, літніх, осінніх та зимових.

Народні ігри мали свій розважальний характер, виховну мету, розвивали спритність, привчали дітей до ввічливості, виховували почуття взаємодопомоги та сміливості, розвивали дитячу увагу, артистичні здібності, створювали веселий настрій, гартували дитячий організм фізичними рухами.

Всі ігри зі співами виконували ритмічно, вони об'єднували дітей і перетворювали гру в серйозну гуртову працю.

Всі ігри супроводжувались піснями легкими, доступними своєю мелодією вихованцям. Діти бавилися, співаючи, і співали граючись.

Це були унікальні уроки. Ми проводили їх із великим задоволенням, гордились тим, що винайшли новий цікавий педагогічний засіб виховання і навчання.

Черниш (Кудько) Ганна Федорівна, вчителька
початкових класів Гнідинської школи

Урок народних ігор
у Гнідинській школі

Народні ігри на співочій
долині у Гнідині

*Картина вчителя Гнідинської школи
Володимира Кальненка
«Пісня про кохання»*

ВОНИ ПРАЦЮВАЛИ У ГНІДИНСЬКІЙ ШКОЛІ

По різному склались долі педагогів після творчої праці в Гнідинській школі: частина залишились працювати в навчальному закладі села, дехто з часом вийшов на заслужений відпочинок, але декілька освітян змінили професію і досягли значних успіхів на новообраному шляху.

Іванникова Людмила Володимирівна прийшла працювати до Гнідинської школи в 1988 році після закінчення філологічного факультету Київського

В 1990-1995 роках Людмила Іванникова поширюючи досвід роботи Гнідинської школи активно проводила лекційні студії на курсах підвищення кваліфікації вчителів у Києві, Київській області, Чернігові, Запоріжжі, Дніпропетровську, Харкові, Черкасах та інших містах України. В 1994 році вона закінчила аспірантуру при відділі фольклористики ІМФЕ НАН України та отримала вчене звання «науковий співробітник». В подальшому наукова кар'єра Людмили Іванникової стрімко розвивалась:

національного університету імені Тараса Шевченка, викладала українську мову та літературу, а також уроки народознавства. Вона розробила програму цього нового навчального предмету, а також в Малій Академії Народних Мистецтв вела відділення сопілкарів та керувала дитячим фольклорним колективом шкільного хору «Родина». В 1992 році в Україні вийшов друком її методичний посібник по проведенню уроків народознавства з досвіду роботи Гнідинської школи.

1995 рік — переклад з церковно-слов'янської мови «Православного молитвослова»;

1996 рік — захистила кандидатську дисертацію з теми «Фольклористична діяльність Я. П. Новицького»;

2000 рік — лауреат літературно-мистецької премії імені Олени Пчілки за книгу «Ой на Івана та й на Купала»;

2001 рік — закінчила докторантуру при відділі фольклористики ІМФЕ НАН України;

*Іваннікова Людмила
Володимирівна, вчителька
народознавства Гнідинської школи,
кандидат філологічних наук*

*Ратушний Михайло Ярославович,
вчитель англійської мови Гнідинської
школи, народний депутат Верховної
Ради України багатьох скликань,
голова Української Всесвітньої
Координаційної Ради (УВКР)*

*Малкович Іван Антонович, вчитель
української мови та літератури
Гнідинської школи, лауреат
Національної премії імені Тараса
Шевченка, директор видавництва
«А-ба-ба-га-ла-ма-га»*

Кармаза Олександра Олександрівна, вчителька початкових класів Гнідинської школи, доктор юридичних наук, професор

Трилis Василь Герасимович, вчитель англійської мови Гнідинської школи, художній керівник чоловічого народного хору «Чумаки»

Безруков Леонід Дмитрович, вчитель англійської мови Гнідинської школи, директор Глибоцької середньої школи Бориспільського району Київської області

1989-2009 рік — запис і публікація усних спогадів про Голодомор в Україні (1932–1933), зібраних у різних регіонах України (Звенигородський, Уманський, Білоцерківський, Бориспільський, Старокостянтинівський та ін.);

2013 рік — старший науковий співробітник УМФЕ НАН України.

Іванникова Людмила Володимирівна — автор понад 300 наукових і науково-популярних статей з питань дослідження народознавства й релігії, рецензій, фольклорних та археографічних публікацій, поетичних і прозових творів, нарисів, сценаріїв свят, методичних розробок уроків народознавства. Серед них збірки:

«Календарно-обрядові пісні» (1987),

«Український сонник» (1991),

«Повір'я» (1992),

«Українські міфи, демонологія, легенди» (1992, 88 легенд),

«Колядки, щедрівки, вертепи» (2002, 2004),

«Народний сонник» (2005),

«Колядки та щедрівки» (2005),

«Красна весна, тихе літо» (2007),

«Лідія Орел: Українське Полісся» (2010) тощо.

Роботи авторки друкувались у наукових збірниках, енциклопедіях, фахових виданнях, серед них: «Народна творчість та етнографія», «Народознавчі зошити», «Матеріали до української етнології», «Література, фольклор. Проблеми поетики», «Міфо-

логія та фольклор», «Українська мова і література в школі», «Мистецтво. Освіта», «Розбудова держави», «Монастирський острів», «Український церковно-історичний журнал».

Людмила Іванникова за 30 років практичної роботи здійснила повний історико-етнографічний опис рідного села Губча. Частина цих матеріалів зберігається в наукових архівних фондах ІМФЕ НАН України.

Відомим в Україні політиком та громадським діячем став вчитель англійської мови Гнідинської школи Ратушний Михайло Ярославович.

В 1994 році він став народним депутатом України 2-го скликання, вигравши вибори в усіх своїх опонентів у першому турі на своїй Батьківщині у Збаразькому виборчому окрузі №361 (Тернопільська область). На час виборів Михайло Ратушний був радником з політичних питань Української інформаційної служби, член КУН. Член Комітету з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією.

В подальшому політичну кар'єру Михайло Ратушний успішно розвивав:

народний депутат України 3-го скликання з березня 1998 до квітня 2002, виборчий округ № 164, Тернопільська область. На час виборів: народний депутат України, член КУН. Член фракції ПРП «Реформи-Конгрес» (грудень 1998 — грудень 1999), член фракції НРУ (з грудня 1999; з квітня 2000 — фракція УНР). Член Комітету з питань бюджету (липень 1998 — лютий 2000), член Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності (з лютого 2000), голова підкомітету з питань законодавчого забезпечення діяльності органів прокуратури Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності;

Кальненко Володимир Іванович
веде заняття по роботі з глиною,
викладач МАНМ Гнідинської
школи, український художник,
відомий громадський діяч

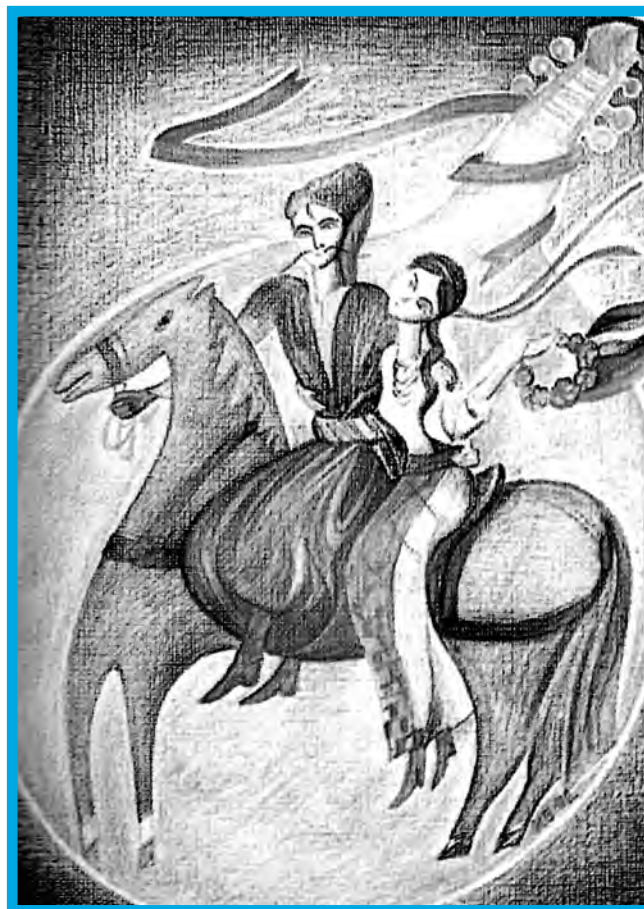
народний депутат України 4-го скликання з березня 2005 до квітня 2006 від Блоку Віктора Ющенка «Наша Україна», № 78 в списку, член РУХу (УНР). Член фракції УНП (березень — грудень 2005). Член Комітету з питань європейської інтеграції (з квітня 2005);

21 серпня 2011 р. на 5-му Всесвітньому Форумі Українців обрано головою Української Всесвітньої Координаційної Ради (УВКР).

Михайло Ярославович Ратушний за особливі заслуги перед Україною нагороджений орденом «За заслуги III ступеня» та Відзнакою Президента України - ювілейною медаллю «25 років незалежності України» (2016 рік).

Відомим українським поетом, талановитим видавцем дитячої літератури став вчитель української мови та літератури Гнідинської школи Іван Антонович Малкович. Його приватне видавництво «А-ба-га-ла-ма-га», створене в 1992 році, стало найпопулярнішим і найкращим в Україні. В квітні 2017 року збірка поезії Івана Малковича «Подорожник з новими віршами» була відзначена Національною премією України імені Тараса Шевченка. Його творчість також високо оцінила українська поетеса Ліна Костенко.

Найвищих висот наукової діяльності досягла вчителька початкових класів Гнідинської школи Кармаза (Стрілько) Олександра Олександрівна. Вона – доктор юридичних наук (2014 р.), кандидат юридичних наук (2006 р.), професор (2018 р.). Олександра Кармаза автор понад 200 наукових публікацій як в Україні,

Картина Володимира Кальненка «Українська мелодія»

так і в провідних фахових наукових журналах світу. Вона – провідний фахівець юридичного управління апарату Верховної Ради України, професор Інституту післядипломної освіти Київського національного університету імені Тараса Шевченка, член спеціалі-

Щербак Степан Дмитрович, викладач бандури Гнідинської школи, поет, артист Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка

зованої вченої ради Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Вчитель англійської мови Гнідинської школи Триліс Василь Герасимович створив унікальний аматорський чоловічий хор «Чумаки». Сам він часто розповідає про своє дітище так: «Чумаки» - це київський хор, що склався з чоловіків, які не вміють співати. Якби вони вміли співати, то цей хор не склався б, бо

1) хто вміє співати, той заробляє цим гроші, а з нами не заробиш;

2) хто в Україні вміє співати, той співає не своїм голосом, бо Україна забула свою пісенну культуру й послугується чужою (академічною європейською, італійським бельканто, російською та американською комерційною попсою, простим свинячим криком тощо).

І зібрати гурт людей, не скалічених чужими стереотипами, можна лише в середовищі музично неграмотному.

Далі цих людей треба зацікавити. Зацікавити їх можна лише найкращими нашими піснями: вони забули свою історію, свій рід, свою мову, і тільки наші пісні, сумні, розлогі, прекрасні, вивертають їм душу. Пісні треба вибирати забуті, бо відомі – заяложені виконавськими штампами до огиди.

Далі цих людей треба навчити хоча б триголосому співу. Обробка пісні (гармонізація) має бути дуже простою, щоб під силу початківцям, і водночас інтелегентною – без профанації, без пошлості, без чужих впливів, бо суть пісні має бути не лише не спотворена, але цілком збережена й гарно подана, інакше навіщо співати?»

Василь Триліс закоханий в українську пісню. Разом зі своїм співочим колективом вони не дають замулитись духовним джерелам України.

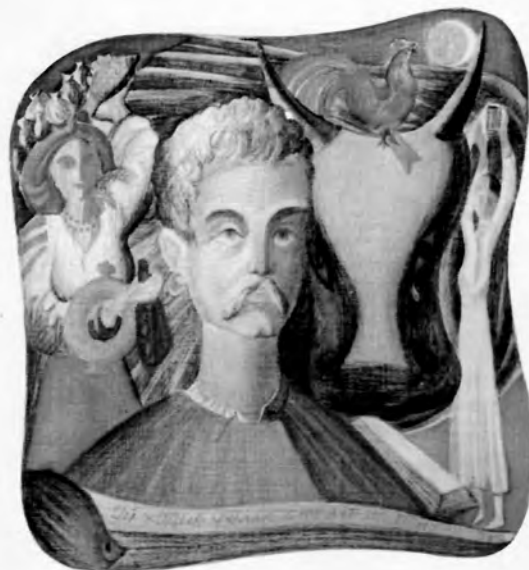
У Гнідинській школі вчителем англійської мови працював Безруков Леонід Дмитрович, який згодом став директором Глибоцької середньої школи, одної з найкращих у Бориспільському районі.

Значний вклад у становлення Малої Академії Народних Мистецтв Гнідинської школи вніс випускник Ленінградської Академії Мистецтв Кальненко Володимир Іванович, відомий український художник.

У Гнідинській школі вчив гри на бандурі Щербак Степан Дмитрович, поет, артист Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка.

Це далеко не повний перелік талановитих вчителів Гнідинської школи, що стали відомими та популярними науковцями, громадськими та політичними діячами України. А починали, натхненно і творчо працювали вони в Гнідинській школі.

СТЕПАН ЩЕРБАК

МОЛИТВА ДО КРИНИЦІ

Розділ V

НАУКОВЦІ ПРО ГНІДИНСЬКУ ШКОЛУ

*Руденко Юрій Дмитрович
виступає на науковій
конференції*

ГНІДИНСЬКА ШКОЛА НА КИЇВЩИНІ – ВИСОКИЙ ВЗІРЕЦЬ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Найголовніші покликання школи - виховувати зростаючі покоління, які продовжуватимуть у віках традиції, культуру рідного народу, зберігатимуть і розвиватимуть його національну самобутність. Тому світова наука обґрунтувала такі фундаментальні педагогічні терміни, як «народна школа», «націо-

нальна школа», «національне виховання», «національні виховні ідеали», «національна система освіти», «національна педагогіка» та ін. Зміст цих доленосних термінів необхідно реалізовувати в родинному і шкільному вихованні, системі національної освіти, усій соціальній педагогіці.

Українська школа розвивалася в попередні століття і навіть десятиліття в основному в несприятливих суспільно-політичних умовах, коли її або забороняли, або лише декларували, що ніби є така національна школа, а насправді, реально «підрубували» її «національне коріння». При цьому нав'язували чужу мову навчання, такий зміст освіти і виховання, що діти не виховувалися в національно-патріотичному дусі. Вони, як правило, не мали сформованої національної гідності та гордості за належність до українського народу. Колишня радянська школа виховувала не патріотів України, а космополітів, «духовних безбатченків», які все ж повинні були любити штучне політичне утворення - СРСР, яке було політично замаскованою російською імперією.

Із початком демократизації в колишній радянській країні (період так званої «перебудови») виникли деякі умови для того, щоб почати боротьбу за справді українську національну школу. У столичній області з кінця 80-их років минулого століття Гнідинській школі випала честь бути однією з перших в Україні яскраво виражених національних шкіл завдяки директору школи Валентині Василівні Стрілько і очолюваному нею педагогічному колективу.

Так, Гнідинська школа Бориспільського району Київської області гідно продовжила кращі національно - педагогічні традиції нашого народу. В історії вітчизняної школи визнано, що до прославлених

українських національних шкіл належали Львівська академічна гімназія (діяла з 1784 р.), Колегія Павла Галагана в Києві (1872 - 1920), Перша Українська гімназія в Києві (школа В. Дурдуківського, заснована 1 березня 1917 р.), школа на Шведській Могилі на Полтавщині (директор школи Г. Ващенко), Павлиська середня школа (школа В. Сухомлинського) та деякі ін. школи. До цього почесного ряду кращих шкіл України належить і Гнідинська школа, яка напередодні і в перші роки незалежності України показала високий приклад того, якою має бути справжня українська школа в новий історичний період за змістом освіти, характером та ідейно - духовною спрямованістю навчання і виховання.

Директор Гнідинської школи В.В.Стрілько проявила себе як невтомний ентузіаст та ініціатор, чудовий організатор усіх напрямків діяльності школи, її природного національного життя, навчання і виховання українських дітей.

Відвідуючи школу з метою пізнання основних «секретів» її незвичайних успіхів у вихованні учнів і популярності серед громадськості, і я, і приїжджі педагоги з різних областей, міст і сіл України приходили до висновку, що значне підвищення інтересу учнів до знань, їхнє бажання вивчати глибше рідну мову, історію і культуру України, активна участь у мистецьких і наукових гуртках, позакласній і позашкільній роботі пояснюється природною потребою дітей всебічно

Інтерв'ю з Руденком Юрієм Дмитровичем в газеті «Світло Ілліча», 17 грудня, 1988 рік

СВІТЛО ІЛЛІЧА

ЖИТТЯ І ШКОЛА

17 ГРУДНЯ 1988 РОКУ

у Всеоюзний з'їзд працівників історичну місію — чітко ребудувати школу і педагогіку, про розвиток освіти в нашій

меншати з'їзду республіки виступили в пресі з платформою, якої вони будуть дотримуватися на з'їзді. Вона включає такі головні позиції: виховну роботу в дитсадках здійснювати рідною мовою, тесним голосуванням вибирати директорів навчальних закладів, значно розширити мережу шкіл з навчанням українською мовою; здійснювати навчальний процес вузів мовою республіки, на якій вони знаходяться, та ін. [див. статтю «Перебудова школи і народна педагогіка» в газеті «Літературна Україна» від 25 серпня 1988 р.].

У ці передз'їздові дні вчителі України виступають із творчими починаннями. Редакція газети звернулася до одного із авторів звернення доцента Київського педагогічного інституту імені О. М. Горького Юрія Дмитровича Руденка з проханням поділитися думками щодо найважливіших явищ, які виникли в педагогічному житті в перебудовний період. На його думку, на наступному педагогічному форумі має йти мова про реалізацію в навчальному процесі скарбів народної педагогіки, ідей народознавства. В перодовому педагогічному досвіді шкіл народжується нова науково-методична концепція — педагогіка народознавства.

КОР. Скажіть, будь ласка, чим пояснити, що ви разом із групою педагогів у цьому році виступили із зверненням до вчителів?

Ю. Р. Відомо, що перебудова школи і педагогіки здійснюється дуже повільно. Причин цього доволу багато. Та, на нашу думку, чи не найголовніша з них — це недостатнє знання і застосування вчителями, керівниками шкіл багатств народної педагогіки, засобів та ідей народознавства. Перевірені віками скарби народної мудрості застосовуються в школах зрідка, від випадку до випадку.

КОР. Виходить, народній педагогіці, народознавству належить вага, можна сказати, історична роль у функціонуванні школи, в виведенні її із застою. Виникає питання: що саме, який ідейно-моральний зміст, форми і методи роботи відносяться до народної педагогіки?

Ю. Р. Народна педагогіка — це педагогічна мудрість народу, перевірена тисячолітнім досвідом життя, навчання і виховання дітей. Кожен народ, нація мають свою етнопедогогіку. Українська етнопедогогіка — це невечерна скарбниця народного виховного досвіду. До народної педагогіки відносяться: усна народна творчість (фольклор); різні види народного мистецтва (пісенне, музичне, танцювальне, образотворче, сімейно-побутове та ін.); національні традиції, звичаї, обряди і символіка; народні ігри та ін. Скажемо прямо: без народної педагогіки, як без коріння чи фундаменту, не може повноцінно розвиватися ні педагогічна наука, ні сімейна і шкільна практика виховання дітей.

КОР. Останнє ваше положення — цікаве і навіть інтригуюче. Наші читачі — вчителі, батьки, усі причетні до справи виховання дітей хотіли б детальніше дізнатися, чому народна педагогіка є фундаментом багатогранного процесу навчання і виховання? Чи немає в такому твердженні певного перебільшення?

Ю. Р. Ані найменшого. Річ у тому, що народна педагогіка втілює в собі в концентрованому вигляді основні культурно-історичні здобутки даного народу, серцевину його духовності. Народна педагогіка успішно формує коріння духовності кожної дитини. А хіба цей факт не є головним у вихованні?

В. О. Сухомлинський неодноразово підкреслював, що «школа — це коліска народу». Історичне покликання школи — виховувати народ, з роду в рід продовжувати і розвивати культурно-історичні традиції, забезпечувати його вічність, безсмертя у віках. Народна педагогіка, її

ПЕДАГОГІКА НАРОДОЗНАВСТВА

мова, народна мораль, національні традиції та ін.) втілюють у собі народне освітосприймання, народний світогляд, народну психологію, характер. Фундаментальні, культурно-історичні поняття, які становлять коріння духовності людини, формуються народною педагогікою, засобами узагальнюючої науки — народознавства.

КОР. На вашу думку, сутність навчання і виховання не в тому, щоб діти оволодівали абстрактними науковими знаннями, підірваними від життя народу, його історії, а в тому, щоб вони пізнавали культурно-історичний шлях народу, вироблену ним духовність, культуру?

Ю. Р. Так. І щоб пізнавали не лише з книг, а і з інших джерел (середовища, громадської і трудової діяльності, спілкування), конкретних справ, реального продовження творчих традицій народу. Якщо діти завчають матеріал, який відірваний від життя та історичних традицій народу, вони виростають, як правило, якимось чужим, іноземним тілом як щодо свого, так і щодо інших народів. Зміст освіти в період культу особи і застою був штучно збудований на народознавчий матеріал. У нині діючих навчальних програмах значною мірою вихолощений матеріал, з якого учні пізнавали б історію, культуру, мистецтво, традиції і звичаї, тобто духовність рідного народу.

У систематизованому вигляді не вивчаються також ні культура, ні мистецтво інших народів СРСР. Перебудова вимагає кардинально міняти становище, яке склалося на сьогодні. Потрібно вносити корінні зміни в зміст освіти...

До речі, після Великої Жовтня подібні нововведення успішно реалізовувалися. Наприклад, у всіх навчально-виховних закладах вивчалася народознавство. На його вивчення відводилося 134 години. Але з посиленням культу особи все це гальмувалося, забувалося і вихолощувалося із життя школи. Серед молоді, а згодом і серед дорослих поступово стало поширюватись історичне безпам'ятство, бездухов-

КОР. Значить, якщо в свідомості молоді виникають «білі плями», «пустки», що свідчать про незнання (чи поверхове знання) історії культури рідного краю, свого народу, то це дуже загрозливе становище?

Ю. Р. Так, ви маєте рацію. І в такому разі не врятують становище ні політехнізація, ні комп'ютеризація, ні, здавалося б, значно краще, ніж раніше, організована продуктивна праця учнів. Адже ще А. С. Макаренку підкреслював, що сама по собі праця, трудова діяльність є «нейтральний процес» щодо виховання. Школа застійного періоду припинила, занедбала культурно-історичні традиції народу, духовність учнів. Це одна з

ва значно ширший за поняття народна педагогіка. В педагогіку народознавства, крім знань з народної педагогіки, входять також всі народні знання про різні сфери життя (народне земледзявство, медицина, метеорологія та ін.). Таким чином, педагогіка народознавства як науково-методична концепція відображає не лише певний зміст освіти (тобто те, що треба закласти в навчальні програми насамперед), а й способи дій, методи і прийоми роботи вчителів, обґрунтовані народною педагогікою.

КОР. Виходить, педагогіка народознавства інші народжується в гуці життя, практиці роботи передових шкіл?

Ю. Р. Так. Педагогіку народознавства покликана до життя перебудова сучасної школи. Школою-піонером, яка першою почала цілеспрямовано і систематично застосовувати ідеї і засоби народознавства в щоденній роботі, стала Гнідинська школа Бориспільського району Київської області. Ось уже більше року в школі працює мала академія народних мистецтв (МАНМ), учні в системі вивчають народознавство і мистецтво. МАНМ має відділення народного хорового співу, бандуристів, солістів, літературно-художнє, образотворчого мистецтва, вишивки, виробів із солонки та ін. Досвід роботи Гнідинської школи творчо використовують вчителі Білогородської школи № 1 Київської області, середніх шкіл № 140, 174, 200, 277, 191, ім. П. Г. Тичини м. Києва та ін.

КОР. І останнє. Що, на вашу думку, потрібно робити вчителям, педагогикам, щоб педагогіка народознавства владно входила в щоденну практику навчання і виховання?

Ю. Р. Перебудова школи, відомо, починається з перебудови кожного вчителя, керівника школи. Кожен педагог має оволодівати багатствами народної педагогіки, ідеями народознавства. Високим візирем у цьому відношенні є вчитель Гнідинської школи (директор Валентина Василівна Стрільнюк). Шляхи і форми народознавчої роботи в школах різноманітні. Так, одні школи відкривають малі академії народних мистецтв, другі — університети народознавства, треті — фольклорні ансамблі, четверті — товариства народних умільців та ін. У деяких районах започатковані вже школи кобзарства, солікарства та ін.

Ми глибоко переконані, що педагогіка народознавства стане однією з науково-методичних концепцій періоду перебудови школи і педагогічної школи.

Інтерв'ю від
М. МАРІЧЕВСЬКИХ.

КОР. Скажіть, будь ласка, чи є різниця між поняттями народна педагогіка і педагогіка народознавства?

Ю. Р. Поняття народна педагогіка виникло давно, поняття ж педагогіка народознавства — нове. Воно виникло в роки перебудови школи і педагогіки. Обсяг поняття педагогіка народознавства

Стаття в газеті «Педагогічні кадри», 12 жовтня, 1988 рік

**АДРЕСА
ПЕРЕДОВОГО
ДОСВІДУ**

АКАДЕМІЯ НАРОДОЗНАВСТВА

дицях в інші області України. Всією громадою села збирають дорогоцінні реліквії історії народу, його побуту для етнографічного музею. У рідному та сусідніх селах учні виявляють культурно-історичні речі, вироби, призначені для шкільного музею народного побуту.

Разом із жителями села учні готуються і проводять свята народної культури, мистецтва «Зустріч із співучим селом», «Наша дума, наша пісня не вмре, не загине» та ін. Такі свята стануть традицією села, школи.

Великою творчою знахідкою педагогічного колективу є уроки народознавства. Це — нова перспективна форма навчання і виховання учнів. В основу проведення уроків народознав-

ства беруть теми з історії і культури республіки, рідного краю. На таких уроках використовується народознавчий матеріал чудової за змістом, серйозної і з високим естетичним смаком книги В. Скуратівського «Берегиня». На уроки запрошуються народні майстри, старожителі села, які діляться з учнями творчим досвідом, навчають учнів ткацтву, вишивці тощо. Так у творчій атмосфері в учнів формується народний світогляд, самобутне бачення світу. Цінний досвід у проведенні уроків народознавства набули класні керівники Г. Ю. Дремлюга, Т. С. Кіндратенко, Н. Г. Кутько, Р. О. Майстренко та ін.

ВЕЛИКУ допомогу малій академії народних мистецтв надають митці з Києва: народ-

на артистка УРСР Ніна Матвієнко, художник В. Перевальський, письменники П. Осадчук, Д. Черединченко, Б. Тимошенко та ін.

У Гнідинській школі твориться цінний педагогічний досвід виховання молоді на вічно живих творчих традиціях рідної культури, ідей народознавства.

Ми, викладачі педагогічного вузу, повинні не лише надати наукову і методичну допомогу творчо працюючому колективу вчителів, а й повчитися, як треба поєднувати народну і наукову педагогіку. Кафедра педагогіки встановила творчі контакти з школою, які будуть постійно поглиблюватися.

Ю. РУДЕНКО.
доцент кафедри педагогіки.

ПЕДАГОГІЧНІ КАДРИ

ОРГАН ПАРТКОМУ, РЕКТОРАТУ, КОМПЕТІВ ПРОФСПЛОК, КОМПЕТІВ
ЛІСМ УКРАЇНИ КИЇВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ ІМ. О. М. ГОРЬКОГО

Газета заснована у жовтні 1929 року. Середня, 8 березня 1989 року №№ 10—11 (1273—1274) Ціна 2 коп.

◆ ЛАБОРАТОРІЯ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ПЕДАГОГІКА НАРОДОЗНАВСТВА

Нині серед учителів, науковців все ширше застосовується термін педагогіка народознавства. Перш ніж розкрити зміст цього поняття, наведемо яскравий зразок реалізації ідей педагогіки народознавства в середній школі № 200 м. Києва. У школі існує своєрідна мала академія наук, на заняття якої учні збагачуються знаннями про історію країни і своєї республіки, про матеріальні і духовні цінності рідного народу.

Ділячись досвідом роботи, директор цієї школи В. Г. Брмоленко говорить:

— У нас вже кілька років діє фольклорно-етнографічний ансамбль «Первовіт». Його керівник — чудовий педагог Леся Василівна Потіцька. Дітям дуже подобається брати активну участь у роботі різного виділені фольклор, народні пісні, танці, музику. Діти зазвичай продовжують творчі традиції батьків і дідів, глибоко розуміють красиве в житті.

— Як педагог, — продовжує Л. В. Потіцька, — я давно дійшла висновку: діти захоплюються красою народних мистецтв, треба лише змалку виключати їх у практичне продовження творчих традицій. Учні стають добрішими, чуйливішими, вихованішими. Вивчення дитячої народознавства зміцнює моральні засади поведінки. І до навчання вони ставляться значно краще.

Нещодавно в школі почав працювати університет народознавства. На заняттях віділені університету (літературно-художнього, історико-краєзнавчого, народної вишивки) учні поглиблено вивчають історію, мистецтво рідного народу. Учителі школи успішно оволодівають педагогікою народознавства.

ОБСЯГ поняття «педагогіка народознавства» значно ширший за поняття «народна педагогіка». Крім змісту народної педагогіки (тобто народні мистецтва, трудові, ідейно-моральні і естетичні традиції, звичаї і обряди та ін.), педагогіка народознавства включає в себе народні знання про різні сфери життя (народна математика, метеорологія, медицина, землеробство тощо), а також ідеї, засоби сучасних наук (історії, демографії, етнографії, економіки і т. д.) і професійних мистецтв, які відображають матеріальне і духовне буття народу.

Нерідко ставлять питання: а які методи роботи застосовуються в межах педагогіки народознавства? Відповідь проста і однозначна: методика навчальної і виховної роботи з учнями

ла, що на Київщині. Тут створено самобутню і динамічну систему виховання учнів. Її основні складові: мала академія народних мистецтв, уроки народознавства і людинознавства, відзначення народних свят, практичне продовження дітьми творчих народних традицій, звичаїв і обрядів. Тут чільне місце займає фольклорне виховання, яке в багатьох школах забуте, закладене. Навіть термін такий не вживається...

— Ми, вчителі, переконалися, — стверджує директор школи В. В. Стрілько, — що діти тоді виростають поборниками совісті, правди, добра і краси, палкими патріотами, мужніми громадянами, коли вони ще в сім'ї, дитсадку і початковій школі прилучаються до народного світосприйняття. Наш педагогічний колектив вважає, що пізнання і продовження дітьми культурно-історичних традицій рідного народу є ядром навчально-виховного процесу, могутнім засобом формування творчого потенці-

вінами засоби народознавства можна «прикладати до ран» як окремих дітей, так і суспільства в цілому.

У ШКОЛІ розроблено систему проведення уроків народознавства в 4—8 класах. Уроки народознавства — це справжнє педагогічне відкриття новаторського педагогічного колективу.

Ось, приміром, урок народознавства на тему: «Сопілка з маминої калини» в 5 класі. Його проводить учителька Т. С. Кіндратенко, використовуючи матеріали книги В. Скуратівського «Берегиня». Учні розповідають, що калина — улюблена рослина жителів села. Вона росте на кожній вулиці, своїм цвітом і кетягами прикрашає садиби господарів. Ідеться про цілющі властивості калини.

Ю. РУДЕНКО,
кандидат педагогічних наук,
завідуючий лабораторією народної педагогіки.
(Далі буде).

пізнавати рідний народ, Україну - Батьківщину. Тобто відповідно до своїх вікових особливостей вони почали цілеспрямовано, в системі на уроках усіх предметів, в позакласній і позашкільній роботі пізнавати, висловлюючись на високому рівні узагальнення, українську національну ідею, рідні, а значить найдорожчі для них українські національні цінності та святині. Тобто педагогічний колектив школи з кожним днем, уроком, годиною спілкування з дітьми вводив їх у багатий і глибокий світ великих українців, видатних учених В. Вернадського, М. Грушевського, М. Драгоманова, І. Огієнка, В. Щербаківського, Д. Яворницького, визначних митців М. Занковецької, С. Крушельницької, О. Мишуги, лицарів боротьби за самостійну Україну Д. Братковського, М. Чайковського, М. Міхновського, С. Петлюри, Є. Коновальця та ін. Вчителі наснажували діючі навчальні програми цінним матеріалом з історії, культури і мистецтва України, залучали дітей до українського способу життя, пробуджували і формували національну гідність і гордість на прикладах звитяжних перемог українських військ над ворожими, загарбницькими арміями, наприклад, в періоди Київської України - Русі та Козацьку добу.

Вчителі школи оволодівали здобутками української народної педагогіки, практично навчали учнів багатству рідного фольклору, народних мистецтв - гончарству, вишивці, писанкарству, рушникарству тощо. Вчителі проводили уроки, працювали з учнями за методикою народної педагогіки.

Переконавшись практично, що найбільший виховний вплив на учнів мають знання про рідний народ, Україну, її красу і велич, директор Гнідинської школи В.В.Стрілько почала вперше в Україні проводити і цілеспрямовано, в системі організовувати уроки з українського народознавства (згодом вони трансформувалися в уроки українознавства), зокрема за матеріалами книжки Б.Скуратівського «Берегиня». На таких новаторських уроках не лише учні, а й присутні батьки, жителі села, педагоги з інших шкіл, які приїжджали за передовим досвідом до Гнідинської школи, отримували приємні враження від фактів, явищ народного життя, які розкривали мудрість, високу мораль, життєлюбність, душевне багатство рідного народу, його прагнення утверджувати добро, благородство і духовну красу (совість, гідність, честь, правдивість та ін). Учні з непідробним інтересом, а значна частина їх - із захопленістю, зачарованістю і душевним піднесенням сприймали вдало підібраний змістовний і цікавий матеріал про красу і велич України, її найвищі здобутки в галузях народного і професійного мистецтва, розвитку науки, пізнанні космосу тощо. Учні записували від жителів рідної місцевості пісні, легенди, створювали власні вірші, оповідання та ін.

У школі працювала Мала академія народних мистецтв (МАНМ), світлиця Павла Чубинського, різноманітні наукові, мистецькі студії та ін. Тут частими гостями були народні майстри, які передавали дітям свою любов до красивого і величного в житті, вчили їх виготовляти красиві побутові речі, декоративно-прикладні вироби, національний одяг та ін. Заняття з учнями проводили представники столичної інтелігенції, письменники, наприклад Дмитро Чередниченко, Галина Кирпа та ін. Представники всеукраїнських творчих спілок допомагали педагогічному колективу практично реалізовувати філософські, психологічні закономірності, проблеми національного виховання. Вони навчали учнів не просто творчих умінь, а розуміти, сприймати серцем і душею численні галузі, види української національної творчості, їхню сутність, самобутність і на основі глибоко засвоєних таких знань створювати власні мистецькі твори, вироби з глини, дерева тощо. Учні заповзято вивчали народні пісні, з великим бажанням брали участь у реалізації національних звичаїв і обрядів, відзначенню дат і свят народного календаря, ювілеїв великих українців та ін.

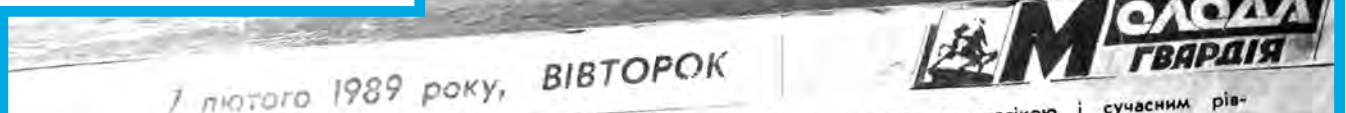
Долаючи значні перешкоди на своєму шляху (чиновницько-бюрократичні, матеріальні тощо), директор школи В.В.Стрілько ґрунтовно опрацьовувала твори класиків української педагогіки К.Ушинського, Г.Ващенко, С.Русової, Б.Грінченка, І.Огієнка, П.Юркевича, психологів О.Кульчицького, В.Янева, Я.Яреми, праці відомих сучасних педагогів О. Вишневського, М.Стельмаховича.

Підкреслимо, що вчителі школи здійснювали не просто патріотичне виховання, а точніше, національно - патріотичне виховання, сформували в кожній дитині якості українського патріотизму. Справді, за своєю суттю патріотизм є історичним національним духовно-практичним явищем, «ядро» якого складає синівська любов до рідної землі, рідної мови, рідної культури, своєї родини, батьків як представників роду - частинки самобутньої української Нації.

Завдяки пресі, радіо і телебаченню, делегаціям освітян із різних регіонів України науково обґрунтований високоефективний досвід роботи Гнідинської школи поширювався по всій Україні. Діяльність директора школи В.В. Стрілько, всього педагогічного колективу відіграла важливу роль у творчому відродженні і становленні української національної системи освіти і виховання.

**Юрій Руденко, доктор педагогічних наук,
професор НПУ ім. М. П. Драгоманова**

Стаття Руденка Юрія Дмитровича
в газеті «Молода гвардія»,
07 лютого, 1989 рік

Іноді навіть дивуєшся, скільки нового з'являється сьогодні в освітньому житті. Організуються, приміром, маляк академії народних мистецтв, університети народознавства, товариства народних умільців, фольклорні ансамблі, етнографічні групи, школи кобзарського й сопілярського мистецтва і т. д. У навчально-виховному процесі дедалі більше практикуються засоби народної педагогіки, ідеї народознавства. Що це — збіг обставин чи закономірність, що почала діяти в умовах «розкріпачення» шкільного життя, вільного вибору напрямів і методів роботи?.. Важаю — закономірність.

І не випадково народознавчі ідеї посіли чільне місце в матеріалах Всесоюзного з'їзду працівників народної освіти. Ми не можемо, говорив на з'їзді Г. О. Ягодін, відривати школу від національної культури і штампувати людей без роду й племені, не розвивати в кожного учня любов до художньої літератури, пісні, танцю, малювання, не навчити його розуміти живопис, музичні твори, архітектуру, театр, не давати правдивого уявлення про історію. Тобто, необхідно будувати процес навчання і виховання на основі народної культури, мистецтва, ідеї і засобів народознавства.

Цінний досвід такої роботи нагромаджено, наприклад, у десятирічці № 200 міста Києва, очолюваної Валентиною Григорівною Ермоленко. Тут уже впродовж кількох років діє фольклорно-етнографічний ансамбль «Первоцвіт».

Вивчаючи культурно-історичні традиції народу, — говорить справжній ентузіаст своєї справи Л. В. Потіцька, — учні стають добрішими, чуйнішими, вихованішими. Нерідко ми просто дивуємося, як швидко розвиваються в них творчі задатки. Та й до навчання ставляться набагато краще.

Нещодавно в школі почав працювати університет народознавства. На його відкритті відомі письменники І. Дзюба, М. Кагарлицький, С. Тельнюк розповіли про невичерпні творчі можливості рідної мови, здобутки й проблеми розвитку красного письменства. Учні співали приказки народних пісень, кружляли в іскрометних танках, на високому художньому рівні ставили вертепні дійства. Це було справжнє свято творчості, духовного злету вихованців. У школі почали працювати нові відділення університету народознавства — художньо-літературне, історико-красознавче, народної вишивки. Звернімо увагу: відділенням народної вишивки керує особисто директор школи В. Г. Ермоленко.

Глибше осмислити далеко не просту проблему допоможе експурс у минуле.

Весь досвід розвитку світової педагогіки переконалив свідчить: у багатьох цивілізованих країнах в сімейному та шкільному вихованні здавна застосовуються засоби народної педагогіки. Після перемоги Великого Жовтня, коли в нашій країні здійснювалися ленінські принципи розвитку освіти, учні в системі вивчали скарби народної культури, батьківщознавство. Саме так, залежно від конкретних місцевих умов, учителі реалізували одну із двох програм народознавства. Перша (розшире-

ні цінності рідного народу, дбають про збереження культури інших народів. Виховані в душі народної педагогіки, ідеї народознавства, підлітки і юнаки ніколи не поповнюватимуть ряди прибічників «масової культури», національних нігілістів, металістів, алкоголіків тощо. Турботою про це й позначена недавня постановка ЦК Компартії України з питань посилення інтернаціонального й патріотичного виховання трудящих.

У повсякденній роботі освіти ідеї дедалі частіше застосовують поняття «народознав-

педагогікою і сучасним рівнем наукової педагогіки.

Школою-піонером, що першою почала цілеспрямовано й систематично застосовувати педагогіку народознавства в шкільній роботі, стала Гнідинська школа Бориспільського району Київської області (директор В. В. Стрілько). Тут відкрита перша в нашій республіці Мала академія народних мистецтв (МАНМ) — окраса й гордість усієї школи, учнів і батьків. Вона має відділення: народного хорного співу, літературно-художнього, бандуристів і сопілярського, вишивки, виробів із соломки, фольклору й писанкарства. Учителям школи належить справжнє педагогічне відкриття: вперше в нашій країні вони почали проводити уроки народознавства. Про них не раз писала преса, повідомляло Українське телебачення.

Естафету гнідинців підняли вчителі Білгородської десятирічки № 1 на Київщині, середні школи №№ 140, 174, 191 імені П. Г. Тичини, 200, 277 та інші міста Києва.

Змістовна й самобутня творча робота в цьому напрямі проводиться і в десятирічці № 3 міста Бровари (директор М. Г. Коба). Так, учитель-методист Марія Григорівна Овдієнко глибоко знає народні мистецтва, щедро передає свої знання вихованцям. На уроки народознавства вона вносить теми про художньо-естетичні народні традиції (фольклор, рушнікарство, писанкарство та ін.), практичне продовження ними творчих справ батьків і діда.

— Що це ви робите з нашими дітьми? Вдома їх не пізнаєш: вивчають давні пісні й танці, колядки та щедрівки. Частіше допомагають нам у господарстві, змістовніше проводять дозвілля... — з такими питаннями нерідко звертаються батьки до М. Г. Овдієнко.

— Коли діти пізнають народні мистецтва, культуру, їх полонить висока народна краса. Вони починають жити за «законами краси» (К. Маркс). І, будьте певні, моральні й естетичні цінності народу вони не проміняють ні на що. Тож давайте разом діяти так, щоб і в сім'ї, і в школі діти постійно прилучалися до немирних джерел народної краси, моралі. І ми будемо спокійні за їхню долю, — говорить Марія Григорівна.

Педагогіка народознавства входить у повсякденне життя шкіл, наукову педагогіку. Завдяки ідеям і засобам народознавства зміцнюється єдність поколінь, формується коріння духовності кожної дитини, виховується народний спосіб мислення, творче ставлення до дійсності. У свідомості учнів закладаються міцні основи патріотизму, високої громадянськості, поваги до трудящих різних національностей.

Погляд на проблему

ПЕДАГОГІКА НАРОДОЗНАВСТВА

на) була розрахована на 134 години, друга (скорочена) — на 63 години. Вони передбачали вивчення тем про національну політику партії, історію, географію, економіку, етнографію УРСР, національну культуру, зокрема народні мистецтва — пісенне, музичне, танцювальне, рушнікарство, гончарство та ін.

Завдяки вивченню народознавства в братніх республіках утверджувалася національна система виховання. Вона забезпечувала високий рівень патріотичного й інтернаціонального впливу на молодь. В учнів успішно формувалися любов до рідної культури, народний світогляд, психологія, характер, творчий потенціал.

Однак у часи культу особи й застою зі змісту освіти виходили ідеї народної педагогіки, народознавства. Перевірені віками скарби народної мудрості, естетичні (фольклор, інші види народного мистецтва, традиції, звичаї й обряди, національна символіка, сімейно-побутова культура тощо) застосовувалися у сім'ях і школах несистематично, зрідка.

Натомість учні часто вивчали суто абстрактні положення основ наук. Здебільшого знання були відірвані від матеріальних і духовних цінностей рідного народу. Сутність же виховання, відомо, в тому, що підростаючі покоління в процесі активної трудової, громадської, навчальної діяльності, у справах, звичках пізнають і практично продовжують культурно-історичні традиції народу. Лише в такому разі діти беруть у спадок духовність батьків і діда, розвивають матеріальні й мораль-

ні цінності рідного народу, дбають про збереження культури інших народів. Виховані в душі народної педагогіки, ідеї народознавства, підлітки і юнаки ніколи не поповнюватимуть ряди прибічників «масової культури», національних нігілістів, металістів, алкоголіків тощо. Турботою про це й позначена недавня постановка ЦК Компартії України з питань посилення інтернаціонального й патріотичного виховання трудящих.

У повсякденній роботі освіти ідеї дедалі частіше застосовують поняття «народознав-

ства». Який же науковий зміст має воно? Це поняття застосовується у двох значеннях. У вузькому воно є синонімом до поняття «етнографія» — науки про культуру і побут народу, його походження і розселення, історико-національні традиції, звичаї і обряди. (До речі, зважаючи на великий виховний вплив цієї науки на молодь, Т. Г. Шевченко мріяв написати підручник з етнографії для народних шкіл). У ширшому значенні народознавство — це сукупність сучасних наук про народ, його багатогранне життя, історично обумовлені сфери творчої діяльності. Засвоєння учнями народознавчих ідей, опанування ними системних знань про мову, літературу, географію, історію, психологію, демографію народу запобігає історичному безпам'ятству, сприяє формуванню у юних народного світогляду, прилученню до світової культури через рідний народ.

Нині в ряді шкіл поряд із поняттям народна педагогіка, можна почути й інше: педагогіка народознавства. В чому ж полягає їхня спільність і відмінність?

Ю. РУДЕНКО,
наставник народною

АДРЕСА ПЕРЕДОВОГО ДОСВІДУ АКАДЕМІЯ НАРОДОЗНАВСТВА

Ті тоді виростають патріотами, мужніми діячами, поборниками справедливості і добра, коли з найбільш раннього віку прилучаються до прикладу незамулених джерел — народного світосприйняття, культурно-історичних традицій, національного буття. Тому ми ще раз переконуємося, коли ознайомимося з передовим педагогічним досвідом Гнідинської Бориспільської області.

Восени минулого року в м. Гнідині була заснована мала академія народних мистецтв. Вона має відділення народного хорового співу, бандуристів, сопіляків, літературно-художнє, образотворче мистецтво, виробів із соломки. Педагогічний колектив академії все робить для того, щоб народознавство, мистецтво проймали і духовне життя громади. Директор школи Василівна Стрілько

педагоги, стурбовані збереженням частини молодіжних основ життя, їхніх скарбів народної пам'яті. Тому ми вирішили організувати навчання дітей, щоб педагогіка ґрунтовно перевірила тисячолітній досвід деяких традицій народної моралі і мистецтва.

Здійснювана нині реформа школи посприяла розкриттю педагогічних талантів, творчій ініціативі вчителів. У Гнідинській школі, що під Києвом, творчість педагогів і учнів б'є невпинним джерелом. Директор школи В. В. Стрілько разом із науковцями, які досліджують проблеми народної педагогіки і народознавства, виступила із зверненням до вчителів, директорів шкіл, працівників органів народної освіти республіки «Перебудова школи і народна педагогіка» (див. «Літературна Україна» від 25 серпня 1988 р).

Редакція нашої газети звернулася до одного із співавторів Звернення доцента кафедри педагогіки Ю. Д. Руденка з проханням хоча б в основних рисах розкрити досвід Гнідинської школи. Надаємо йому слово.

проявляються у роботі відділень академії народних мистецтв, у проведенні уроків народознавства.

КОЖЕН учитель і учень закоханий у свою академію мистецтв. Педагоги оголосили справжній бій формалізму в роботі, пасивноспоглядальній навчальній і трудовій діяльності учнів. У школі немає нічого показного, штучного, рекламно-крикливого. Важливим є те, що зміст освіти, яким оволодівають учні, поглиблюється і розширюється вагомими знаннями, уміннями з етнографії, соціальної психології, історії, фольклору, гончарства, ткацтва та інших видів народного мистецтва. Головне в тому, що учні не лише вивчають скарби народного мистецтва, а й розгортають активну практично-творчу діяльність по збереженню і збагаченню рідної культури.

Гордістю і окрасою не ли-

ний хор народного співу, до складу якого входять пенсіонери, колгоспники, учні молодших і старших класів. Це знаменно, що дідуся і бабусі, батьки і матері співають народні, часто прадавні пісні, які збереглися в пам'яті старожилів села, разом із дітьми і внуками. Така єдність поколінь, скріплена безсмертним історичним даром — піснею, ніколи не допустить того, щоб порвалася «золота нитка історії» (О. Кобилянська).

Ю. РУДЕНКО,
кандидат педагогічних наук.
(Далі буде).

Над випуском цього номера газети працювали фотокореспондент В. Тимошенко, лінотипісти І. Митько, Н. Грідіна, верстальниця Н. Смально.

Калашник Наталія Іванівна, доктор педагогічних наук, професор

СМІЛИВО ВИПЕРЕДЖАЮЧИ ЧАС

В середині вісімдесятих років ХХ століття про Гнідинську школу заговорили майже всі науковці і педагоги України. Слід зауважити, що в радянську добу те, що робили гнідинські педагоги віталосся не всіма: новий український зміст навчання та виховання в одних викликав природне схвалення та захоплення, в інших – не сприйняття, адже вперше

гнідинці системно зазіхнули на радянську навчальну програму СРСР, радянську систему шкільного виховання, вперше в школі перестали діяти жовтеньця, піонерська та комсомольська організації. Але не зважаючи на це педагоги з маленького села на Київщині сміливо випереджали час і вели за собою багато педагогічних колективів України.

Те, що тоді робили гнідинські вчителі посіло належне місце в системі освіти лише через декілька десятиліть, вже після проголошення незалежності України. Але вони були першими лицарями формування української національної школи з новим змістом освіти й новою системою виховання.

У Гнідині клались перші цеглини в підвалини Української держави.

Що ж кращого було взято з досвіду гнідинських педагогів для розбудови української школи?

Відразу після проголошення незалежності України в усіх школах Міністерством освіти України факультативно запровадили уроки народознавства та видали методичний посібник з досвіду запровадження таких уроків у Гнідинській школі. Був створений при Міністерстві освіти України Інститут українознавства. Для всіх шкіл України видали написані та апробовані в Гнідині «Буквар» та «Читанку» для початкових класів з новим змістом освіти.

За прикладом Гнідина в початкових класах України запровадили новий урок етики. Міністерством освіти України видано мільйонними тиражами написаний та апробований у Гнідинській школі підручник з етики для 4 класів «Андрійкова книжка», а

також методичні розробки уроків до них, що склала вчителька Гнідинської школи Кривошей Елеонора Григорівна. Малі академії народних мистецтв, музеї українського побуту, хори «Родина» запрацювали у багатьох школах України наслідуючи педагогічний досвід гнідинських педагогів. Цікаво й те, що в середині вісімдесятих років минулого століття у Гнідинській школі урок у початкових класах тривав 35 хвилин, а не 45 як у всіх інших школах Радянського союзу. Більш ніж за двадцять років цей досвід гнідинських педагогів був запроваджений Міністерством освіти і науки України у всіх без винятку початкових класах.

Термін «національно - патріотичне виховання», що закріплений в Указі Президента України №580/2015, також вперше в радянську добу втілювався в педагогічну практику в Гнідинській школі і мав саме таке формулювання.

Досвід роботи Гнідинських педагогів та директора Гнідинської школи Стрілько Валентини Василівни згадується в багатьох наукових працях з педагогіки, він вписаний золотими літерами в історію педагогіки України та в історію України.

Калашник Наталія Григорівна, доктор педагогічних наук, професор.

Сазоненко Ганна Стефанівна,
кандидат педагогічних наук

УКРАЇНА. ДЕРЖАВА. МИ...

Якою ціною і з якою вірою в перемогу добра і правди «на нашій не своїй землі» ми торували свій шлях у день прийдешній!

Про це скажуть і напишуть наші діти й онуки, а нам і нині – своє робить: «хоч синам, як не собі, кращу долю в боротьбі» за Франковим громадянським кредо...

Барви національного мелосу, фольклорна стихія підсвідомого «ми», неповторне малярство Катерини Білокур, мелодика рідного слова – все це у розмаїтті й повноті я побачила у Гнідинській середній школі, якою тоді керувала В.Стрілько, у переддень розвалу імперії зла...

Ідеологеми радянщини зникали, як піна, там, де народжувалось, виявлялось, оприлюднювалось питоме, своє, етнічно-етичне «Я» в суголоссі бурхливих подій так званої перебудови з фінальним акордом ГКЧП і розвалом СРСР.

З В. В. Стрілько я знайома давно... з часів свого заступництва у педучилищі №3; тож мала змогу пізнати і пріоритети В. В. Стрілько, й уподобання, і вольовий характер, і неуподобання, і неуподобаність у царині національної ідеї державотворення.

Співробітництво педучилища має широку географію. Наші педагогічні наради, зустрічі, диспути сприяли кристалізації державницьких завдань національної школи.

Гнідинська шкільна громада вирізнялась чіткою громадянською позицією, яскравою творчістю, демократично-патріотичним духом, глибинним інтересом до вітчизняної педагогічної спадщини.

На цих зібраннях педагогічних ініціатив ми дискутували, сперечалися, шукали альтернативу радянській піонерії і знайшли її в українознавстві, яке повертало час до національних джерел. Хоча це було на зорі нашої незалежності, враження від цих зустрічей не втратили своєї яскравості, новизни і динаміки поступу донині.

Українознавча, історико-краєзнавча, мистецька робота в прямому сенсі слова кипіла в Гнідинській школі, залучаючи до співпраці все ширші кола громадськості (від сільської до столичної еліти)...

З любов'ю вишиті рушники, петриківські розписи, літературно-мистецькі імпрези-зустрічі, дебати з питань походження мови, історичних перипетій боротьби за право бути українцем – все це набирало і висоти естетико-етичної, і глибини національно-ідеологічної.

Висока етична культура завжди була домінантою нашого національного «ми». Це з часом з прикристю відмічаємо протилежне: прояви нестриманості, некоректності, авторитаризму і в побуті, і громадському житті, і на виробництві. Роки тоталітарного режиму посіяли гірке насіння розбрату, байдужості,

лукавства і лакейства... І ніде правди діти: ще нескоро ми виполемо їх зі своєї суспільної свідомості.

Тож у той період висока етична планка Гнідинської школи, високохудожнє виконання учнями народних пісень, шляхетність поведінки, толерантність, люб'язність і гостинність були свіжим ковтком свободи, краси, людської гідності. Це не могло не позначитись на наших поглядах: це різьбило матриці наших душ, ставало наріжним каменем нашої педагогічної співпраці, адже те, що гідне й красиве – перемагає, а сіре, казенне відходить у тінь минувшини.

Школа. Учитель. Громада...

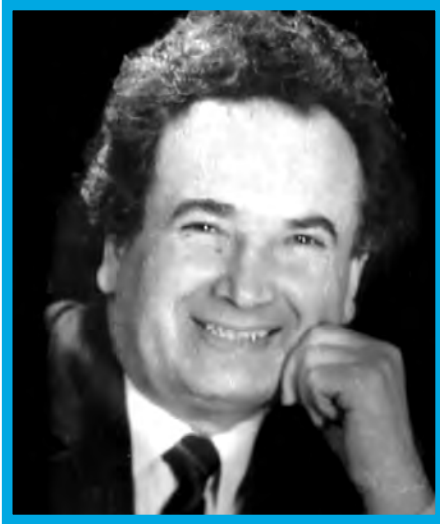
Багато залежить від векторів діяльності й обраних пріоритетів. Фундаментальним у Гнідинській школі був пріоритет рідної мови, культури, історії. Добір кадрів, згуртування навколо національної ідеї вимагало відповідного лідера – вольового, амбітного, харизматичного. Таким ініціатором і компетентним керівником виявилась В. В. Стрілько, яка зуміла повести свій корабель у державотворчу гавань, заручившись підтримкою письменників, митців, художників столиці, які опікувались цим педагогічно-мистецьким осередком, що став ініціатором відродження України в Київській області.

Мені щастить на зустрічі з неординарними людьми. В. В. Стрілько – одна з них: вона втілювала в практику сьогодення все, що було тоді найперспективніше, національно оране, історично обумовлене, громадськи затребуване, ініціативне, естетично привабливе – інтелігентне, шляхетно – духовне.

Подальша подвигницька діяльність В. В. Стрілько вела її на ширші обрії – ініціативи обласного і всеукраїнського рівня.

Щастя їй на шляху добротворення!

Сазоненко Ганна Стефанівна, директор Українського гуманітарного ліцею при Київському Національному університеті імені Тараса Шевченка,
кандидат педагогічних наук.

Стельмахович Мирослав Гнатович,
доктор педагогічних наук, професор

НАПЕРЕКІР РАДЯНСЬКІЙ СИСТЕМІ

Багато разів у Гнідинській школі був Стельмахович Мирослав Гнатович, доктор педагогічних наук, професор. Його життя обірвалося 23 квітня 1998 року. Тому подаємо коротку його біографію та одну із статей про Гнідинську школу.

Мирославу Гнатовичу Стельмаховичу належить визначна роль у глибинному дослідженні україн-

ської етнопедагогіки та традиційного родинного виховання. Вченим, починаючи з 1988 року, започатковано рух за відродження й розвиток автентичної української педагогіки й шкільництва на засадах національної педагогічної культури рідного народу, започатковано вивчення українського народознавства в школі.

В 1934 році в Прикарпатському с. Уличне в сім'ї Гната Стельмаховича народився первісток син Мирослав. можливо, батько бачив у ньому майбутнього газду-господаря, який замінить колись його за звичаєм, як старший в родині. Та Боже провидіння дарувало йому інший талант, визнання якого прийшло до Мирослава Гнатовича через довгі роки сиріцтва, важкої фізичної та розумової праці.

Батько в 1939 році пішов на війну, з якої так і не повернувся — загинув у німецькому полоні, через рік не стало й матері. Мирослав разом з молодшим братом Богданом залишається на вихованні стрика Олексія та маминої родички, які побралися, щоб замінити їм батька і матір. Через довгі роки Мирослав Гнатович зберіг найтепліші почуття до своєї але особливо другої «мами». Наступні роки, вертаючись в рідне село, ніколи не проміне порога її хати, щоб зайвий раз засвідчити їй свою любов і повагу.

Ще дитиною, згадують однолітки, однокласники Мирослава, який вирізнявся з-поміж них своєю буйною фантазією, придумати нову гру, чудовим даром захопитивсіх цікавою розповіддю, писати прекрасні твори, висловлюючи власні думки і погляди.

Вже будучи школярем, вдруге після свого сиріцтва йому прийшлося зіткнутися із «злою долею» — поплатитися за своє «вільнодумство» у випускному змащенійному творі «срібною медаллю». Але мрія — стати вчителем, нести своїм вихованцям «гарне, пречудове українське слово» не полишала Мирослава. В 1953 р. він вступає до Дрогобицького вчительського інституту, який закінчив з відзнакою.

Де б не працював Мирослав Гнатович — чи у Турківському районі, чи на Івано-Франківщині, чи то вчителем української мови та літератури, чи директором школи, чи інспектором райво, а чи по-сумісництву в бібліотеці, він віддається «справі свого життя до останку». Маючи великий досвід, як вчитель-практик, в цей час він багато працює над проблемами української мови, над виробленням практичних рекомендацій по роботі над розвитком мовлення, збирає багатий мовний матеріал. Для використання його на уроках української мови видає посібники з української мови, які звичайно добре знайомі українським філологам — «Збірник вправ з української мови для 4 кл» та «Розвиток писемного мовлення учнів».

Стаття в газеті «Радянська освіта», 1987 рік

шог підтримав і творчий торовий, що відновляє ідею перебудови, реформи акціо-лі духовного оповілення

Особлива цінність таких творських кроків, на па-у думку, полягає в тому, о в систему роботи колекти-школи входить такий могут-я навчально-виховний фак-р, як народна педагогіка, зтування якою у сестітні ки завдало великої шкоди ; педагогічній практиці, к і педагогічній науці, наслідок цього сьогодні малася така ситуація, що еномен народної педагогіки з розкритий як слід ні тязно, ні практично. Тим осом, на наш погляд, саме здогітний геній народу може стати головним факто-ром демократизації школи

введення її в законне коло бюрократичної за-ранізованості на шлях гуанізації, центр духовності, відної творчості.

Така потенційна можи-ість закладена в самій при-оді народної педагогіки, що, я відомо, являє собою скар-п народної виховної мудо-сті, постаня з життя на-оду, перевірена в відмил-ативному практично. То ому б нам не використати акцій чудовий і величез-ний резерв на користь ре-орамі школи? Не забуваймо, о такі велети світової пе-агогічної думки, як Я.-А. оменський, П. Г. Пестало-цї, К. Д. Ушинський, а в адвеські мас — А. С. Ма-аренко й В. О. Сухомлин-ий стали великими тому, о моріями їхньої творчості анідировалась і змивилась педагогічним генієм народу.

В науковій обі термі «народна педагогіка» впро-адив К. Д. Ушинський, да-рний й аквативну оцінку, а народні казки назвали непер-ершим шедевром народ-ної педагогічної мудрості. Він же переконливо довів у праці «Рідне слово», що пер-шим і невзначайним педа-гогом у житті кожноі люди-и рідна мова, що «не тільки

рідні сучасній школі. Хочеться виділити де місце у зазначеній статті, де йдеться про кописання дітей і ви-чення коліскових пісень. Це справді дуже важливо. З чиєсь недоброї руки серед молодих матерів поширив-ся вигадка, ніби кописання ді-тей «наспівує», і навіть така ситуація анітація: хі-ба виховна народна істина може копис застаріти? Не застаріває, наприклад, ні

літо, ні весна, ні зима, ні осінь, незважаючи на те, що вони щороку повторюються це відтоді, відтоді існує світ. Справа іноки доходить до абсурду. Молода мама ака-жає, що вона буде «внесуча-ною», якщо політаєме дит-я, примушує її спати без заколосування за принци-пом «налітаєш добре, то й аснеш». Але ж немовля — не політ! Раз матері вітали кописали своїх немовлят і співали коліскових пісень, анітає, це потрібно дітям. Практична й наука досеві, що коліска дітям адровають, швидше ростуть і розвива-ються, витриваліші, ставши дорослими, не піддають-ся морській хворобі, захитуванню в транспорті.

Колісання й співа коліскових пісень аспівують між собою, душевні зв'язки між матір'ю і дитиною. Тож колісний наших немовлят, співаючи коліскових пісень, не забуваймо народні значчі і традиції, не відкидаймо ду-ховно ні себе, ні наших ді-тей, ні вунуї, ні правнуків.

Кожна, навіть найменша дитяча традиційна педагогі-ка народу має неспінене значення. Її губити не мож-на, відкидати теж не слід, бо без неї наша виховна мачи-на

тра, не від того шквал, що ми виступили традиційну народну педагогіку. П іде-ли, П іпринципи, П виховні засоби? Хіба і праця, і кра-са, і честь, і віра, і надія, і любов, і милосердя не були одичними постулатами народ-ної педагогіки? А споконві-на любов до рідної землі, анітає його родоуму, від-даність сім'ї і родиним зв'язкам, повага до батьків, любов до дітей, шанобливе ставлення до хліба, відвага,

цінні навчання шестиліт-ним гроба класи не анісь один генералізований метод, а народну педагогіку в ці-лому, доступну для дітей цього віку, й застосувати її так, як радив К. Д. Ушин-ський, як учня шестиліт-ного В. О. Сухомлинський, дбаю-чи, щоб школа для малих ді-тей більше нагадувала сі-рню, ніж школу, тобто щоб в її основу класна сім'я на етнопедагогіка.

Нову, таку кміце необхі-дну методику навчання рідної мови від першого й до остан-нього класу теж, на нашу думку, можна й треба побу-дувати, тільки виходити із засад етнопедагогіки. Чим більше в сім'ї, дитячій, школі буде народної педаго-гіки, народної основи в на-вчанні й вихованні, тим шир-ший простір відкривається для творчості, що об'єднує аусил-ля і прагнення всіх — і ви-чки, і учні. По-новому аан-рує життя в школі, подола-ється суціль, бюрократизм, формалізм і відкривається дє-рї для духовності, гумані-зму, радісних емоцій.

У педагогічній справі, явич А. С. Магаренко, нева дрив-юць, і це справді так. Візь-мімо для прикладу хоч бн одну з них. У наших посе-бних і шідручниках з пе-дагогіки стосовно до всіх — від немовляти й аж до ш-дубки чи дівчини на видан-ні — анітається один і той же термі «виховувати». А в народі дітей не просто ви-ховують, а годують, леляють, шлекають, березуть, навча-ють, нівають, голублять, до-глядують, шип'чать, ласкають, бавлять, пестять, ростять, анітоють... Як бракує саме

основних сил у нашій аспі-рації, не від того шквал, що ми виступили традиційну народну педагогіку. П іде-ли, П іпринципи, П виховні засоби? Хіба і праця, і кра-са, і честь, і віра, і надія, і любов, і милосердя не були одичними постулатами народ-ної педагогіки? А споконві-на любов до рідної землі, анітає його родоуму, від-даність сім'ї і родиним зв'язкам, повага до батьків, любов до дітей, шанобливе ставлення до хліба, відвага,

цінні навчання шестиліт-ним гроба класи не анісь один генералізований метод, а народну педагогіку в ці-лому, доступну для дітей цього віку, й застосувати її так, як радив К. Д. Ушин-ський, як учня шестиліт-ного В. О. Сухомлинський, дбаю-чи, щоб школа для малих ді-тей більше нагадувала сі-рню, ніж школу, тобто щоб в її основу класна сім'я на етнопедагогіка.

Нову, таку кміце необхі-дну методику навчання рідної мови від першого й до остан-нього класу теж, на нашу думку, можна й треба побу-дувати, тільки виходити із засад етнопедагогіки. Чим більше в сім'ї, дитячій, школі буде народної педаго-гіки, народної основи в на-вчанні й вихованні, тим шир-ший простір відкривається для творчості, що об'єднує аусил-ля і прагнення всіх — і ви-чки, і учні. По-новому аан-рує життя в школі, подола-ється суціль, бюрократизм, формалізм і відкривається дє-рї для духовності, гумані-зму, радісних емоцій.

У педагогічній справі, явич А. С. Магаренко, нева дрив-юць, і це справді так. Візь-мімо для прикладу хоч бн одну з них. У наших посе-бних і шідручниках з пе-дагогіки стосовно до всіх — від немовляти й аж до ш-дубки чи дівчини на видан-ні — анітається один і той же термі «виховувати». А в народі дітей не просто ви-ховують, а годують, леляють, шлекають, березуть, навча-ють, нівають, голублять, до-глядують, шип'чать, ласкають, бавлять, пестять, ростять, анітоють... Як бракує саме

основних сил у нашій аспі-рації, не від того шквал, що ми виступили традиційну народну педагогіку. П іде-ли, П іпринципи, П виховні засоби? Хіба і праця, і кра-са, і честь, і віра, і надія, і любов, і милосердя не були одичними постулатами народ-ної педагогіки? А споконві-на любов до рідної землі, анітає його родоуму, від-даність сім'ї і родиним зв'язкам, повага до батьків, любов до дітей, шанобливе ставлення до хліба, відвага,

цінні навчання шестиліт-ним гроба класи не анісь один генералізований метод, а народну педагогіку в ці-лому, доступну для дітей цього віку, й застосувати її так, як радив К. Д. Ушин-ський, як учня шестиліт-ного В. О. Сухомлинський, дбаю-чи, щоб школа для малих ді-тей більше нагадувала сі-рню, ніж школу, тобто щоб в її основу класна сім'я на етнопедагогіка.

Нову, таку кміце необхі-дну методику навчання рідної мови від першого й до остан-нього класу теж, на нашу думку, можна й треба побу-дувати, тільки виходити із засад етнопедагогіки. Чим більше в сім'ї, дитячій, школі буде народної педаго-гіки, народної основи в на-вчанні й вихованні, тим шир-ший простір відкривається для творчості, що об'єднує аусил-ля і прагнення всіх — і ви-чки, і учні. По-новому аан-рує життя в школі, подола-ється суціль, бюрократизм, формалізм і відкривається дє-рї для духовності, гумані-зму, радісних емоцій.

У педагогічній справі, явич А. С. Магаренко, нева дрив-юць, і це справді так. Візь-мімо для прикладу хоч бн одну з них. У наших посе-бних і шідручниках з пе-дагогіки стосовно до всіх — від немовляти й аж до ш-дубки чи дівчини на видан-ні — анітається один і той же термі «виховувати». А в народі дітей не просто ви-ховують, а годують, леляють, шлекають, березуть, навча-ють, нівають, голублять, до-глядують, шип'чать, ласкають, бавлять, пестять, ростять, анітоють... Як бракує саме

основних сил у нашій аспі-рації, не від того шквал, що ми виступили традиційну народну педагогіку. П іде-ли, П іпринципи, П виховні засоби? Хіба і праця, і кра-са, і честь, і віра, і надія, і любов, і милосердя не були одичними постулатами народ-ної педагогіки? А споконві-на любов до рідної землі, анітає його родоуму, від-даність сім'ї і родиним зв'язкам, повага до батьків, любов до дітей, шанобливе ставлення до хліба, відвага,

цінні навчання шестиліт-ним гроба класи не анісь один генералізований метод, а народну педагогіку в ці-лому, доступну для дітей цього віку, й застосувати її так, як радив К. Д. Ушин-ський, як учня шестиліт-ного В. О. Сухомлинський, дбаю-чи, щоб школа для малих ді-тей більше нагадувала сі-рню, ніж школу, тобто щоб в її основу класна сім'я на етнопедагогіка.

Нову, таку кміце необхі-дну методику навчання рідної мови від першого й до остан-нього класу теж, на нашу думку, можна й треба побу-дувати, тільки виходити із засад етнопедагогіки. Чим більше в сім'ї, дитячій, школі буде народної педаго-гіки, народної основи в на-вчанні й вихованні, тим шир-ший простір відкривається для творчості, що об'єднує аусил-ля і прагнення всіх — і ви-чки, і учні. По-новому аан-рує життя в школі, подола-ється суціль, бюрократизм, формалізм і відкривається дє-рї для духовності, гумані-зму, радісних емоцій.

У педагогічній справі, явич А. С. Магаренко, нева дрив-юць, і це справді так. Візь-мімо для прикладу хоч бн одну з них. У наших посе-бних і шідручниках з пе-дагогіки стосовно до всіх — від немовляти й аж до ш-дубки чи дівчини на видан-ні — анітається один і той же термі «виховувати». А в народі дітей не просто ви-ховують, а годують, леляють, шлекають, березуть, навча-ють, нівають, голублять, до-глядують, шип'чать, ласкають, бавлять, пестять, ростять, анітоють... Як бракує саме

основних сил у нашій аспі-рації, не від того шквал, що ми виступили традиційну народну педагогіку. П іде-ли, П іпринципи, П виховні засоби? Хіба і праця, і кра-са, і честь, і віра, і надія, і любов, і милосердя не були одичними постулатами народ-ної педагогіки? А споконві-на любов до рідної землі, анітає його родоуму, від-даність сім'ї і родиним зв'язкам, повага до батьків, любов до дітей, шанобливе ставлення до хліба, відвага,

цінні навчання шестиліт-ним гроба класи не анісь один генералізований метод, а народну педагогіку в ці-лому, доступну для дітей цього віку, й застосувати її так, як радив К. Д. Ушин-ський, як учня шестиліт-ного В. О. Сухомлинський, дбаю-чи, щоб школа для малих ді-тей більше нагадувала сі-рню, ніж школу, тобто щоб в її основу класна сім'я на етнопедагогіка.

Нову, таку кміце необхі-дну методику навчання рідної мови від першого й до остан-нього класу теж, на нашу думку, можна й треба побу-дувати, тільки виходити із засад етнопедагогіки. Чим більше в сім'ї, дитячій, школі буде народної педаго-гіки, народної основи в на-вчанні й вихованні, тим шир-ший простір відкривається для творчості, що об'єднує аусил-ля і прагнення всіх — і ви-чки, і учні. По-новому аан-рує життя в школі, подола-ється суціль, бюрократизм, формалізм і відкривається дє-рї для духовності, гумані-зму, радісних емоцій.

У педагогічній справі, явич А. С. Магаренко, нева дрив-юць, і це справді так. Візь-мімо для прикладу хоч бн одну з них. У наших посе-бних і шідручниках з пе-дагогіки стосовно до всіх — від немовляти й аж до ш-дубки чи дівчини на видан-ні — анітається один і той же термі «виховувати». А в народі дітей не просто ви-ховують, а годують, леляють, шлекають, березуть, навча-ють, нівають, голублять, до-глядують, шип'чать, ласкають, бавлять, пестять, ростять, анітоють... Як бракує саме

основних сил у нашій аспі-рації, не від того шквал, що ми виступили традиційну народну педагогіку. П іде-ли, П іпринципи, П виховні засоби? Хіба і праця, і кра-са, і честь, і віра, і надія, і любов, і милосердя не були одичними постулатами народ-ної педагогіки? А споконві-на любов до рідної землі, анітає його родоуму, від-даність сім'ї і родиним зв'язкам, повага до батьків, любов до дітей, шанобливе ставлення до хліба, відвага,

цінні навчання шестиліт-ним гроба класи не анісь один генералізований метод, а народну педагогіку в ці-лому, доступну для дітей цього віку, й застосувати її так, як радив К. Д. Ушин-ський, як учня шестиліт-ного В. О. Сухомлинський, дбаю-чи, щоб школа для малих ді-тей більше нагадувала сі-рню, ніж школу, тобто щоб в її основу класна сім'я на етнопедагогіка.

Нову, таку кміце необхі-дну методику навчання рідної мови від першого й до остан-нього класу теж, на нашу думку, можна й треба побу-дувати, тільки виходити із засад етнопедагогіки. Чим більше в сім'ї, дитячій, школі буде народної педаго-гіки, народної основи в на-вчанні й вихованні, тим шир-ший простір відкривається для творчості, що об'єднує аусил-ля і прагнення всіх — і ви-чки, і учні. По-новому аан-рує життя в школі, подола-ється суціль, бюрократизм, формалізм і відкривається дє-рї для духовності, гумані-зму, радісних емоцій.

У педагогічній справі, явич А. С. Магаренко, нева дрив-юць, і це справді так. Візь-мімо для прикладу хоч бн одну з них. У наших посе-бних і шідручниках з пе-дагогіки стосовно до всіх — від немовляти й аж до ш-дубки чи дівчини на видан-ні — анітається один і той же термі «виховувати». А в народі дітей не просто ви-ховують, а годують, леляють, шлекають, березуть, навча-ють, нівають, голублять, до-глядують, шип'чать, ласкають, бавлять, пестять, ростять, анітоють... Як бракує саме

основних сил у нашій аспі-рації, не від того шквал, що ми виступили традиційну народну педагогіку. П іде-ли, П іпринципи, П виховні засоби? Хіба і праця, і кра-са, і честь, і віра, і надія, і любов, і милосердя не були одичними постулатами народ-ної педагогіки? А споконві-на любов до рідної землі, анітає його родоуму, від-даність сім'ї і родиним зв'язкам, повага до батьків, любов до дітей, шанобливе ставлення до хліба, відвага,

цінні навчання шестиліт-ним гроба класи не анісь один генералізований метод, а народну педагогіку в ці-лому, доступну для дітей цього віку, й застосувати її так, як радив К. Д. Ушин-ський, як учня шестиліт-ного В. О. Сухомлинський, дбаю-чи, щоб школа для малих ді-тей більше нагадувала сі-рню, ніж школу, тобто щоб в її основу класна сім'я на етнопедагогіка.

Нову, таку кміце необхі-дну методику навчання рідної мови від першого й до остан-нього класу теж, на нашу думку, можна й треба побу-дувати, тільки виходити із засад етнопедагогіки. Чим більше в сім'ї, дитячій, школі буде народної педаго-гіки, народної основи в на-вчанні й вихованні, тим шир-ший простір відкривається для творчості, що об'єднує аусил-ля і прагнення всіх — і ви-чки, і учні. По-новому аан-рує життя в школі, подола-ється суціль, бюрократизм, формалізм і відкривається дє-рї для духовності, гумані-зму, радісних емоцій.

У педагогічній справі, явич А. С. Магаренко, нева дрив-юць, і це справді так. Візь-мімо для прикладу хоч бн одну з них. У наших посе-бних і шідручниках з пе-дагогіки стосовно до всіх — від немовляти й аж до ш-дубки чи дівчини на видан-ні — анітається один і той же термі «виховувати». А в народі дітей не просто ви-ховують, а годують, леляють, шлекають, березуть, навча-ють, нівають, голублять, до-глядують, шип'чать, ласкають, бавлять, пестять, ростять, анітоють... Як бракує саме

основних сил у нашій аспі-рації, не від того шквал, що ми виступили традиційну народну педагогіку. П іде-ли, П іпринципи, П виховні засоби? Хіба і праця, і кра-са, і честь, і віра, і надія, і любов, і милосердя не були одичними постулатами народ-ної педагогіки? А споконві-на любов до рідної землі, анітає його родоуму, від-даність сім'ї і родиним зв'язкам, повага до батьків, любов до дітей, шанобливе ставлення до хліба, відвага,

цінні навчання шестиліт-ним гроба класи не анісь один генералізований метод, а народну педагогіку в ці-лому, доступну для дітей цього віку, й застосувати її так, як радив К. Д. Ушин-ський, як учня шестиліт-ного В. О. Сухомлинський, дбаю-чи, щоб школа для малих ді-тей більше нагадувала сі-рню, ніж школу, тобто щоб в її основу класна сім'я на етнопедагогіка.

Нову, таку кміце необхі-дну методику навчання рідної мови від першого й до остан-нього класу теж, на нашу думку, можна й треба побу-дувати, тільки виходити із засад етнопедагогіки. Чим більше в сім'ї, дитячій, школі буде народної педаго-гіки, народної основи в на-вчанні й вихованні, тим шир-ший простір відкривається для творчості, що об'єднує аусил-ля і прагнення всіх — і ви-чки, і учні. По-новому аан-рує життя в школі, подола-ється суціль, бюрократизм, формалізм і відкривається дє-рї для духовності, гумані-зму, радісних емоцій.

У педагогічній справі, явич А. С. Магаренко, нева дрив-юць, і це справді так. Візь-мімо для прикладу хоч бн одну з них. У наших посе-бних і шідручниках з пе-дагогіки стосовно до всіх — від немовляти й аж до ш-дубки чи дівчини на видан-ні — анітається один і той же термі «виховувати». А в народі дітей не просто ви-ховують, а годують, леляють, шлекають, березуть, навча-ють, нівають, голублять, до-глядують, шип'чать, ласкають, бавлять, пестять, ростять, анітоють... Як бракує саме

народна мова завжди була основою нашого народження і життя нас, і голубля, і в люди в волю. Це педагогіка наших рідних матерів і татусів, і дусів і бабусь, наших предків, наших народів. Хто сміє сказати, що мова «встає дь», «сілється», «вемодя «консервативна»? Висока ефективність доведена історією, ще тоді, коли виховані дітей трудящих, позбавлені можливості вчитись у школі повністю покладали її на ідеї, і вони з підси-справились із цим процесом і важким завданням. У частині умов при широкому розмаху народної освіти умови для застосування народної педагогіки цюваріації. Тож пригоріаши череді А П арсеналі усе анітати для виховання адростаючої покоління! Прислухайтесь до порад народної педагогіки сучасно В. О. Сухомлинського, як з цього вприводу ішеа: «Сні людських долей складе і складатимуться на моїх очах і життя переноса мене, і в трудящого народу нам треба вчитись вихованню чистого, благородного серця, джерел народної моралі в треба черпати енергію в широкій людяності, дружній товарищескості, справній братерстві аільних людей». Ось такі роздуми викладає стаття «Виховують аїкати». Звичайно, вислов не нами є лише крайню мєрї з того, що треба сказати про народознавство і родну педагогіку. Дуже хотілось би, щоб ця розма анішла своє продовження сторіаки нашої газети. В то було б також відкрити іспитувати хоч бн раз анісі спеціалізовану сторіку «Мудрість народної дагогіки», куди анітати єрби народної мудрості і виховання, а тому цілком уже дещо призвуть а меті аітуалізації і творчій аніоріації як у сім'ї, і в школі.

М. СТЕЛЬМАХОВИЧ, кандидат педагогічних наук, доцент Івано-Франківського педагогічного інституту ім. К. С. Стефаніка.

Його зусилля не залишаються непоміченими і наприкінці 60-х років. Мирослав Гнатович Стельмахович закінчує аспірантуру в Києві, і починає працювати в Івано-Франківському педагогічному інституті. Правда тут не обійшлося без примх долі — проблеми української мови, які він обрав для дисертації, не знаходили в цей час підтримки, коли рідна мова в «рідній школі» стала пасербицею. Тоді ж Мирослав Гнатович звертається до народної педагогіки, з її чистих джерел черпає творче натхнення і «запал живої думки», для великої кількості статей в журналі: «Українська мова і література в школі», «Рідна школа», «Народна творчість та етнографія», посібниках з «Українознавства».

Головною працею його життя стала книга «Народна педагогіка» (1985), де він широко використовуючи різноманітний матеріал українського фольклору, етнографії, надбання передової думки, повсякденної практики родинного виховання в українських сім'ях, розкриває сутність народної педагогіки, її ідеали, традиції, зв'язок з історією і культурою. Ця праця вже давно стала «класичним

посібником» для вчителів і зокрема пед. колективу Уличненської СЗШ у вихованні учнів на найкращих традиціях української культури. Відбувається і взаємне збагачення Мирослава Гнатовича в багатьох працях звертається до практичного досвіду вчителів цієї школи. Благодатні для українського відродження 90-ті роки принесли визнання таланту і невтомній праці Мирославу Гнатовичу. Йому присвоєно звання академіка. В той час він декан педагогічного факультету Івано-Франківського університету ім. В. Стефаніка. Та рідний отчий край Прикарпаття манить його до себе, тут його коріння, тут його спогади, його надія, тут те життєдайне джерело, яке дає йому духовну наснагу.

В квітні 1998 р. перестало битися серце Мирослава Гнатовича Стельмаховича. Його ім'ям названо одну з вулиць м. Івано-Франківськ.

Статтю Мирослава Стельмаховича про Гнідинську школу подаємо повністю.

НАРОДНА ПЕДАГОГІКА

Зглибоким інтересом прочитав статтю «Виховують реліквії» в газеті «Радянська освіта» від 22 квітня цього року під рубрикою «Уроки народознавства», в якій змістовно розкрито надзвичайно цінну ініціативу, різноманітну творчу роботу Гнідинської школи Бориспільського району Київської області по вихованню дітей-підлітків та молоді засобами народознавства. Щире захоплення викликає дбайливий підхід до цієї нової справи директора школи Валентини Василівни Стрілько, ефективна допомога київських письменників. Тому відразу хочеться сказати, що приклад цей заслуговує повного схвалення, найактивнішої підтримки й творчого наслідування як справді новаторський, що відповідає ідеям перебудови, реформи школи й духовного оновлення суспільства, демократизації.

Особлива цінність таких новаторських кроків, на нашу думку, полягає в тому, що в систему роботи колективу школи входить такий могутній навчально-виховний фактор, як народна педагогіка, нехтування якою у застійні часи завдало великої шкоди як педагогічній практиці, так і педагогічній науці. Внаслідок цього сьогодні склалася така ситуація, що феномен народної педагогіки не розкритий як слід ні теоретично, ні практично. Тим часом, на наш погляд, саме педагогічний геній народу має стати головним фактором демократизації школи й виведення її із закостенілого кола бюрократичної заорганізованості на шлях гуманізації, щедрої духовності, плідної творчості.

Така потенціальна можливість закладена в самій природі народної педагогіки, що, як відомо являє собою скарби народної виховної мудрості, постала з життя народу, перевірена й відшліфована в гущі трудящих багатоміровою практикою. То чому б і нам не використати такий чудовий і невичерпний резерв на користь реформи школи? Не забуваймо, що такі велетні світової педагогічної думки, як Я.-А. Коменський, Й.Г. Песталоцці, К.Д. Ушинський, а в радянський час – А.С.Макаренко й В.С.Сухомлинський стали великими тому, що коріння їхньої творчості запліднювалось і живилось педагогічним генієм народу.

В науковий обіг термін «народна педагогіка» впровадив К.Д.Ушинський, давши їй найвищу оцінку, а народні казки назвав неперевершеним шедевром народної педагогічної мудрості. Він же переконливо довів у праці «Рідне слово», що першим і незвичайним педагогом у житті кожної людини є рідна мова, що «не тільки навчає багато чого, а й навчає напрочуд легко, за якимсь недосяжно полегшеним методом».

Арсенал навчально-виховних засобів у народній педагогіці надзвичайно багатий і різноманітний. Разом з рідною мовою сюди входять: усна народна твор-

чість та дитячий фольклор у всій їхній жанрово-видовій та ідейно-змістовій розмаїтості, народні дитячі ігри, іграшки, звичаї, свята, традиції, обряди, атрибути, символи, народне пісенне, музичне, танцювальне, хореографічне, образотворче й прикладне мистецтво, сімейно-побутова культура.

Народна педагогіка має свої ідеали, цілі, завдання, принципи, форми, методи, прийоми. Складається вона з таких основних розділів: народне дітознавство; народна виховна практика; народна дидактика; народна деонтологія. А в користуванні має масовий характер. Це означає, що народна педагогіка розрахована на те, аби нею користувалися всі без винятку, хто причетний до справи виховання, а не тільки педагоги-професіонали. Тому виховні засоби народної педагогіки легкі, прості, доступні і привабливі для всіх, рідні, близькі для дітей, насичені високим емоційним зарядом, відзначаються особливою дієвістю й високою результативністю. Виховний процес протікає без особливого натиску, наче мимовільно і так, що дитина навіть не відчуває, що її виховують, оскільки це відбувається в контексті її повсякденного життя.

Як бачимо, народна педагогіка має якраз такі методи, які чи не найбільше потрібні сучасній школі.

Хочеться виділити те місце у згаданій статті, де йдеться про колисання дітей і вивчення колискових пісень. Це справді дуже важливо. З чистією недоброї руки серед молодих матерів поширилась вигадка, ніби колисання дітей «застаріле» і навіть «шкідливе». Хотілось би в такій ситуації запитати: хіба виховна народна істина може колись застаріти? Не застаріває, наприклад, ні літо, ні весна, ні зима, ні осінь, незважаючи на те, що вони щороку повторюються ще відтоді, відколи існує світ.

Справа інколи доходить до абсурду. Молода мама вважає, що вона буде «несучасною», якщо колисатиме дитину, примушує її спати без заколисування за принципом «наплачесь добре, то й засне». Але ж немовля – не поліно! Раз матері віками колисали своїх немовлят, співали колискових пісень, значить, це потрібно дітям. Практика й наука довели, що колисані діти здоровіші, швидше ростуть і розвиваються, витриваліші, ставши дорослими не піддатливі морській хворобі, захитуванню в транспорті.

Колисання і спів колискових пісень встановлюють міцні, теплі, душевні зв'язки між матір'ю і дитиною. Тож колишімо наших немовлят, співаймо колискових пісень, не забуваймо народні звичаї і традиції, не збіднюймо духовно ні себе, ні наших дітей, ні внуків, ні правнуків.

Кожна, навіть найменша деталь традиційної педагогіки народу має неоціненне значення, її губити не можна, викидати теж не слід, бо без неї наша

виховна машина забуксує, а то й розвалиться. Хіба ослаблення поваги до старших, пристрась до алкоголю й наркотиків, зневага до трудових обов'язків, порушення моральних норм і всякі інші наші біди, в тому числі й душевна пустота, не від того пішли, що ми знехтували традиційну народну педагогіку, її ідеали, її принципи, її виховні засоби? Хіба і праця, і краса, і честь, і віра, і надія, і любов, і милосердя не були одвічними постулатами народної педагогіки? А споконвічна любов до рідної землі, знання свого родоводу, відданість сім'ї і родинним зв'язкам, повага до батьків, любов до дітей, шанобливе ставлення до хліба, відвага, патріотизм та інтернаціоналізм хіба не найдужче плекались саме народною педагогікою? Отже, якщо ми хочемо й мусимо повернути ці духовні цінності, то треба вдатись до народної педагогіки, до її випробуваних віками засобів.

Нині багато вчених працюють над проблемою продовження життя людини. Але перш ніж його продовжувати, треба навчитись його не скорочувати. А ніщо так не вкорочує життя, як погано виховані діти. Згадаймо крилатий народний вислів: «Добрі діти – батькам вінець, а злі діти – кінець!». Той народ має найбільше довгожителів, у якого в сім'ї живе споконвічна народна традиція особливої поваги до старших, до людей похилого віку, до їхньої життєвої мудрості.

Народна педагогіка допомагає нам розв'язувати проблемні питання розсудливо, фундаментально, безпомилково. Візьмімо для прикладу хоча б навчання шестиліток у школі. В народній педагогіці в навчанні й вихованні дітей цього віку застосовуються різноманітні методи. Професійна ж чомусь своєю домінантною тут зробила тільки гру. Справді, навчання при допомозі гри йде успішно і легко. Але «поріг» наступного класу, коли підключається трудніший матеріал та інші методи, дітьми долається важко, вчитись їм трудно. Очевидно, в основу концепції навчання шестиліток нам треба класти не якийсь один генералізований метод, а народну педагогіку в цілому, доступну для дітей цього віку, й застосовувати її так, як радив К.Д.Ушинський, як учив шестиліток В.О.Сухомлинський, дбаючи, щоб школа для малих дітей більш нагадувала сім'ю, ніж школу, тобто щоб в її основу клалась сімейна етнопедагогіка.

Нову, таку конче необхідну методіку навчання рідної мови від першого й до останнього класу теж, на нашу думку, можна й треба побудувати, тільки виходячи із засад етнопедагогіки. Чим більше в сім'ї, дитячому садку, школі буде народної педагогіки, народної основи в навчанні й вихованні, тим ширший простір відкриється для творчості, що об'єднає зусилля і прагнення всіх – і вихователів, і вчителів, і батьків, і учнів. По-новому завирує життя в школі,

подолається сухість, бюрократизм, формалізм і відкриваються двері в духовність, для гуманізму, радісних емоцій.

У педагогічній справі, вчив А.С.Макаренку, нема дрібниць. І це справді так. Візьмімо для прикладу хоч би одну з них. У наших посібниках і підручниках з педагогіки стосовно до всіх – від немовляти і аж до парубка чи дівчини на виданні – вживається один і той же термін «виховувати». А в народі дітей не просто виховують, а годують, леліють, плекають, бережуть, навчають, ніжать, голублять, доглядають, няньчать, ласкають, бавлять, пестять, ростять, виховують... Як бракує саме отаких слів у нашій засушеній, бездітній, казенній, бездітній педагогіці! І це не просто красиві слова, в них прихована глибока педагогічна суть.

Тож міцно й щиро подружимо з народною педагогікою. Не забуваймо, що саме вона народна, від самого моменту нашого народження і леліяла нас, і голубила, і в люди виводила. Це педагогіка наших рідних дідусів і татусів, матусь і бабусь, наших предків, нашого народу. Хто саме сказав, що вона «застаріла», «сільська», «немодна», «неконсервативна»? Висока її ефективність доведена історією, ще тоді, коли виховання дітей трудящих, позбавлених можливості вчитись у школі, було повністю покладено на її плечі, і вона з гідністю справилась із цим почесним і важким завданням. У сучасних умовах при широкому розмаху народної освіти умови для застосування народної педагогіки щонайкращі. Тож пригорщами черпаймо з її арсеналів усе найліпше для виховання підростаючого покоління.

Прислухаймось до порад видатного педагога сучасності В.О.Сухомлинського, який з цього приводу писав: «Сотні людських долей слалося і складаються на моїх очах, і життя переконало мене, що в трудового народу нам треба вчитись вихованню чистого, благородного серця. В джерелі народної моралі нам треба черпати енергію справжньої людяності, дружби й товаришкості, справжнього братерства вільних людей».

Ось такі роздуми викликала стаття «Виховують реліквії». Звичайно, висловлене нами є лише краплею в морі з того, що треба сказати про народознавство і народну педагогіку. Дуже хотілось би, щоб ця розмова знайшла своє продовження на сторінках нашої газети. Варто було б також відкрити й практикувати хоч би раз на місяць спеціалізовану сторінку «Мудрість народної педагогіки», куди вміщати скарби народної мудрості про виховання, в тому числі й уже дещо призабуте з метою його актуалізації і творчого використання як у сім'ї, так і в школі.

М. СТЕЛЬМАХОВИЧ, кандидат педагогічних наук,
доцент Івано-Франківського педагогічного
інституту імені Василя Стефаника.

Інформаційно-публіцистичне видання

Стати народом. Валентина Стрілько

Набір тексту — Булавін Олена

Літературне редагування — Кириленко Наталія

Верстка — Мосієнко Тарас

Підписано до друку 30.05.19.

Формат 60x84/8.

Наклад 1500 прим. Зам. №

Надруковано ВКК «Баланс-Клуб», 49047, м. Дніпро,

пров. Верстатобудівельний, 4

Тел. (056) 370-44-25

www.balance.ua